

CJ1804221

*Libro de D. Manuel Murello Delgado Colegial del m. de. Cruz
de la fee Univ. de Granada Canonigo de la Iglesia de
Baza, año de 1741 = 1080 B = E R 15148*

IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA

ET CIVILI

*3
32-97*

LIBRI IV.

*Sta Libreria El Colegio Mayor, y D. L. Cruz E. Gran.
Primus qua ad forum; Secundus qua ad legum, statutorumq; conden-
dorum auctoritatem; tertius qua ad onerum irrogationem; quartus
qua ad Auxilij prestationem spectant, complectitur.*

AVCTORE

FRANCISCO ZYPÆO

I. C. PROTONOT. APOST.

ARCHIDIACONO ET VICARIO GENERALI

Antuerpiensi.

~~Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala B
Estante 50
Tabla
Número~~

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MATOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 3.º C. 59 N. 13.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA REAL
GRANADA
Sala: B
Estante: 12
Número: 5

LEODII.

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA

HENRICI ET IOANNIS MATTHÆI HOVIORVM

M. DC. XLIX.

11. c. 2. 8

DE
MEDICINA
ECCLIASTICA
ET CIVILI
LIBRIV

IN VINDOBONA
MDCCLXXII

FRANCISCO RYSNO
IC PROTONOT. APOST.
ARCHIDIAcono ET VICARIO GENERALI

LEODOR
MDCCLXXII

2-16 2-3 1-9

NOBILISSIMIS AMPLISSIMISQVE DOMINIS

SCHVLTETO

CONSVLIBVS

SENATVI POPVLOQVE

MECHLINIENSI.

NON est mihi animus, Viri Nobilissimi Amplissimi-
mique, dicere de Urbis vestre dignitate: qua in hie-
rarchia Ecclesiastica Belgij primū archiepiscopatu
obtinet; in autocratia sæculari supremi-
tatem Senatus *Parlamentaris*. cui succenturiatur insignis
Urbis, Prouinciæque Magistratus. Non de antiqui-
tate: qua etiam D. Augustino nota fuerit; & vicinis sæculis memo-
rata; & anno DCC. LIII. à Pipino Francorum Rege Adoni affini
suo traditam esse constet; atque in Diuisione regni Lotharij inter
paucas relatam, & portioni Caroli Calui adscriptam: vt ante tanta
nunc tempora maioris semper notæ fuerit. Non de Urbis, ditionis-
que iure supremo; Illustriumve splendore iam olim suorum Topar-
charum: quove iure ad Brabantia, Flandriaque Principes; ac dein-
de in Domum Burgundicam, Austriacamque deuenit; & in nu-
merum XVII. Belgicæ Prouinciarum sit relata. De quibus non ni-
hil dicere me oportuit in Hiato Iacobi Cassani obstruendo. lib. 1. c.
16. §. Mechlinia. Non de ciuium fortitudine: à qua pridem hæc Vrbs
Bellicosa nomen gessit. Bellis sanè multis cum urbibus vicinis olim,
alijsque ita habitis; vt post Normánicas clades expugnata nunquam
ipsa fuerit. ne tunc quidem, cum excisa fuit Grimberga: post bellum
diuturnum (cuius pars magna Vrbs Prouinciaque hæc fuit, eidem
tunc Bertoldo Principi parens) & post prælium triduanum; quale
in alia gente nullum inuenias. Expugnata, inquam: quippe fortu-
nam aduersam aliquando passa, condiciones à potentioribus acce-
pit; aut proditione seu aliàs, non armorum vi, in potestatem venit.

E P I S T O L A

Omitto quod graui aliquando obsidione pressi à Brabantis ciues, fauente diuini Numinis, & D. Rumoldi tutela, cuius costam Ductor clypeo superpositam præfererat, sine alijs auxilijs humanis Vrbe erumpentes, obfessores suos fuderint, fugarintque. Non memoro quàm sæpe in Principum suorum bellis strenuè pugnauerint: ac (id omnium instar fit) ad Nouesium de Carolo Audace adeò fuerint meriti bene; vt per omnes ille suas ditiones, ab omnibus telonijs eos iusserit esse immunes, quam nostra ætate Liram, à Rebellibus fraude occupatam, eodem die ciues Mechlinienses, vnà cum Antuerpiensibus, & exigua militum stipendiariorum manu, recuperarint. Nō dissero de aëre Urbis purissimo, & ad sanitatem quam maximè congruo: ob quem Caroli V. Imp. Gandæ nati educationi electa est: & Margareta Austriaca Regente omnis ibi Aula constitit; ædes Palatini, domiciliumve habuerunt. Non de situ amœnissimo; in Bratuspantij medio, vbi Schalda Tyliam excipit; vt loquitur Pipini diploma: vtique æquali quatuor miliarium spatio ab Antuerpiâ, emporio orbis famosissimo; Louanio, omnium disciplinarum domicilio; & Bruxellis, Aula nūc Regia distans; in Umbilico Brabantix: non soli tamē iurisve ipsa Brabantini. Nihil de publicorum priuatorumve ædificiorum pulchritudine; fori amplitudine, platearū latitudine, & munditie: vt aliquando inuenerit ciuitas nomē *Belle*. Non de Ecclesia Metropolitana, Belgicæ prima; illiusque turri tantā mole affabrè structa, quantam non habet alia Belgij ciuitas; fortē nec orbis vniuersi. Non de horologio, campanarumque concentu, cui par non est in Belgio. Non de Regio armamentario: Nihil de legibus municipalibus: pridem Carolo V. probatis, æquissimis vtique; & à Petro Nannio latinitate pridem donatis; & Pauli Christiani syndici vestri amplo nuper commentario illustratis. Nihil de alijs viris doctis, quibus Vrbs hæc vel ortum dedit, vel domicilium: præsertim post institutum ibi à Carolo Audace Senatum Supremum. Nihil de alijs; quæ plurima sunt eximia Urbis decora. Vnum est, præter natalis mihi soli dulcedinem, quod iure suo me impulit, vt Librum hunc meum sub patrocinium Nobilissimarum Amplitudinum Vestrarum darem. quod illius argumentum in confinio obscuri, salebrosique biuij versetur; & Dædalos non tantum industrios & perspicaces; sed æquos imprimis, & qui neutrarum sint partium, arbitros exigat. quales Maiores semper Vestros fuisse, & historiarum fides probat; & Nobilissimas Amplitudines Vestras etiamnum existere, experientia contestatur. Vnde euenit vt olim D. Rumoldus

DEDICATORIA.

molus ab eo, cuius mox meminimus, Comite Adone honorificè susceptus, post Libertum illius filium triduanis vndis mercum, vitæque redditum, vltimo vicino donatus, eundem Libertum & in literis, & pietate instructum, Collegio Ecclesiastico, cui initia dedit, ita sociauerit; vt alij & clericum & Præpositum fuisse asserant; alij laicum mansisse velint, & comitatus dynastam. qua ex causa, siue quòd cum clerico-monasterio loci Dominatum simul retinuerit; pictores sculptoresque etiam hodierni Equestris illum specie, & sago, paludamentoque indutum exprimunt. prout etiam S. Lambertum, Urbis post D. Rumoldum tutelarem, equitis armati, & gladium vibrantis, infulati tamen simul & palliati specie depingunt. Sed hieroglyphica hæc Diuos tutelares clero æquè, ac populo propitios fuisse innuunt; Status etiam Ecclesiastici Præsules perinde, ac territorij Dominos; atque è diuerso Senatum Populumque tam Præsulum, Clerique reuerentem, quàm Dominis semper fuisse obsequiosum. Vnde accidit, vt anno MD. CCCV. cum pax iniretur inter Theobaldum Episcopum Leodiensem, & Ægidium Bertoldum, inter alia foederis pacta adiectum fuerit, vt Senatus Populusque Mechliniensis, à paciscentibus rogati, expromiserint omni se ope, operaque id acturos, vt pactis staretur: sequestri facti subditi inter eos, qui de modo Dominatus sui dissentiebant: tanquam tum Præsulum, tum alteri Dynastæ ex æquo addicti. Argumentum ergo huius Libri tam æquos desiderat inspectores; & odiosa materiæ ratio, tam iustos patronos expostulat. Fauete igitur Viri Nobilissimi Amplissimique; & benignis illum oculis aspiciate, & qua equitate Ecclesiasticæ iurisdictioni, immunitati, exemptionique deferre soletis, non minùs quàm Urbis Prouinciæque publicam rem moderari; eadem illum inter ancipites vtriusque iurisdictionis scopulos versantem, protegite. Ita æternus vniuersi Monarcha Urbem, Prouinciam, Nobilissimas, & Amplissimas Dominationes Vestras semper sospitet. Ita voueo. Antuerpiæ XVII. Septembris festo D. Lamberti die. MD. CCXLVIII.

Nobiliss. & ampliss. DD. VV.

Observantissimus

FRANCISCVS VANDEN ZYPE,

BENEVOLO LECTORI.

INTRICATA spinis, & controuersijs perplexa est materia, quam imus tractatum, Ecclesiasticæ ciuilibusque iurisdictionis: obscuri fines, dubij limites, termini cōtentiosi: nec, qui illos discriminet, certus satis aliquis agrimensor: qui administris vtriusque suas figat sedes; quas vltra citraque nequeant consistere. Eos igitur ego hīc sequar mensores, qui non aliam virgulam adhibeant; non aliud in hoc labyrintho filum ducant; quam sacros canones, legesque Romanas. nihil eos morabor, qui iura negant sibi nata; qui ipsos canones impugnant; qui œcumenicorum Conciliorum decreta non recipiunt; qui inter oues Petri numerari nolunt; ab illiusve successore, Christi Vicario, pasci, dirigi, gubernari. agam ergo cū Catholicis: neque dissertationem institutam cum ijs, qui ab orthodoxa fide secessionem fecerunt: neque semel ab œcumenicis Concilijs iudicata reuoluam. quod dum vetat Martianus in l. 4. C. de summ. Trinit. causam subtextit; quia non solum, inquit, contra fidem verè expositam veniunt; sed etiam Iudæis & Paganis ex huiusmodi certamine prophānant veneranda mysteria. quare non admitto illas quæstiones, quas Christophorus Besoldus in Dissertatione politico-iuridica de Maiestate proponit; sectione 2. de Potestate sæculari in personas & bona Ecclesiastica; item an & quatenus religio, cultusque religiosus in Principis, eorumue, qui maiestatem habent, sit administratione: Iterum an & quatenus vocatio Ministrorum spectet ad Magistratum sæcularem. Conciliorum insuper, ac synodorum conuocatio; hæresum denique cognitio, prohibitio, extirpatio: neque demum quatenus sæcularis potestas possit bona Ecclesiastica in alium vsum, quàm relicta sint, transferre: v.g. vbi religionis mutatio inuecta est, quatenus abrogatis catholicis sacrificijs, & ritibus, alias in causas, bona Ecclesijs, monasterijs, pijs locis relicta diuertere. huiusmodi enim controuersijs præiudicatum est, dum hæretici fontes, vnde illæ profluunt, sunt damnati. Sed & veniam dissentendi ab ijs precabor, qui fidem nobiscum orthodoxam professi, principijs iisdem non inhærent; sacros canones, & Ecclesiastica decreta minus insequuntur; præiudicia opinionum, morum, sententiarum, placitorumque patiuntur. qua in classe inter primos sunt Franci. Equibus nuper Baunius,
in Praxi

in Praxi sua canonica (an anticanonica ?) lib. 1, c. 22. q. 8. postquam, inquit, iurisdictio Ecclesiastica est abrogata in Francia, tam per usum contrarium, quàm Ordinationem anni 1539: & c. 23. in princ. generaliter negat canonicas constitutiones in Francia receptas, quæ magistratuum iurisdictioni præiudicent. adeoque quæcumque ad sacramenta, Dei cultum, negocia fidei, res sacras, & merè spirituales non pertinent. cum huiusmodi lacte imbutis denuncio mihi non esse negocium: qui canonum terminis insistam. illorum principia turbare, finesve peruertere qui volent; non est vt mecum congregiantur. ne fortè reperire paradoxa quædam sibi videantur, dum illis ex causis, quas dixi, præoccupati, aurem alteram canonibus integram non seruarunt. quibus tamen in dubio potestatis declaratio magis competit. Vt videbimus infra lib. 1. c. 6. n. 14. lib. 4. c. vlt. rogatos tamen illos velim, vt dum res suas suâ mensurâ metiuntur, fundum meum non nisi pacificè ingrediantur; canonicos terminos ne moueant; res meas mihi habere, & mecum me habitare permittant. Alios autem etiam monitos velim, ne ijs, quæ secundum canones traduntur, ita inhæreant; quin circumspiciant, an pacificè apud suos ijs vti frui possint; an deferre consuetudini teneantur. quæ & nonnunquam, ex temporum locorumque ratione, si non laudabilis, tamen tolerabilis est: & vbi minus est, videant vtrum, quam vellere velint; in hac temporum iniquitate, queant conuellere: an res turbare tantùm; non emendare possint: difficultatibus se sumptuosis inuoluere; non extricare: zelo contendere; fructum non ferre. Necessitas tempestatum, quod sereno cælo illicitum est, licitum facit; bonus nauclerus tempestati cedit, quam superare non potest. Non omnes omnino res exigunt, non omnia tempora ferunt Thomas & Stanislaos. dabit Deus aliquando meliora. satis erit hodie non negligere, quæ speres corrigere. non trepidetur modò, vbi trepidandum non est: non pax temporalis præ æterna quærat. c. 3. X. de immunit. Eccl. in 6. adsit prudens constantia, & affectus erga sponsam Christi, Ecclesiam: fluentemque ex Christi sponsalitia largitate, illius auctoritatem, simul ac libertatem.

INDEX

CAPITVVM LIBRI PRIMII.

CAPVT PRIMVM.

- D**E distinctione vtriusque Iurisdictionis. fol. 1.
- Cap. II. An Ecclesia potestas ita sit à civili discreta, vt nunquam ad temporalia porrigatur? fol. 5.
- Cap. III. An potestas temporalis nullo modo versetur circa spiritualia? fol. 11.
- Cap. IV. An prater defensionem potestas secularis ad personas, & res sacras nullatenus extendatur? fol. 12.
- Cap. V. An spiritualis potestas temporalem, an hac illam errantem corrigere possit. fol. 15.
- §. I. Protectio Concil. Trid. & sacrorum canonum, an principibus tonferat quippiam ad Iurisdictionem? fol. 16.
- §. II. De lege Regia Hispania, versante circa appellationes, quibus neglectis sit executio; de qua vi cognoscunt ibi seculares, & de appellatione tanquam ab abusu apud Francos. fol. 17.
- §. III. De illarum moderatione in Francia. fol. 18.
- §. IV. Iterum de lege Regia Hispanensi. fol. 19.
- §. V. Breuis relatio appellationum quibus deferendum, aut secus, ne vis fieri dicatur. fol. 20.
- §. VI. Vt incompetenter hac ad Iurisdictionem referantur. fol. 21.
- §. VII. Monitorijs pro rebus deperditis, vt laici immiscere se non debeant. fol. 23.
- §. VIII. Cui tribuendum quòd in Iudicijs hodiè non vitentur excommunicati? fol. 24.
- §. IX. An Iudex secularis aliqualem nullitatis excommunicationis cognitionem assumere, aut declarationem facere possit? fol. 24.
- Cap. VI. An Ecclesia primitiua exercueris Iudicariam potestatem inter litigantes, vt hodiè Curia Ecclesiastica? fol. 26.
- Cap. VII. De Ecclesie Iurisdictione in clericos, praesertim grauiorum criminum reos. fol. 31.
- Cap. VIII. De clericorum exemptione à Iurisdictione seculari. fol. 35.
- Cap. IX. Vt hodiè ex Concilio Trid. exemptio obtineat. fol. 37.
- Cap. X. Quae ad cleri exemptionem pertineant? an clerici cadauer? fol. 39.
- Cap. XI. An begina, beata, fratres tertij ordinis, cellita, oblata, eremita gaudeant priuilegio clericali? fol. 39.
- Cap. XII. An ordines militares cleri priuilegio gaudeant? fol. 40.
- Cap. XIII. De familia clerici, grati vxore, concubinis, colonis. fol. 41.
- Cap. XIV. De clericis coniugatis. fol. 43.
- Cap. XV. De scholaribus. fol. 43.
- Cap. XVI. Clericus arrestari, repraesalsijs impeti, ad compromissum cogi an possit? fol. 44.
- Cap. XVII. De remissione clericorum. fol. 46.
- Cap. XVIII. De probatione clericatus. fol. 48.
- Cap. XIX. De prorogatione iurisdictionis. fol. 49.
- Cap. XX. De actis coram Iudice seculari à clerico. fol. 50.
- Cap. XXI. Clerici an eximantur à patria potestate. fol. 50.
- Cap. XXII. Clerici an regia potestate ad conuentum Ordinum vocari possint? fol. 52.
- Cap. XXIII. Clericus ex fideiussione, deposito, officio, vbi conueniendus sit? fol. 53.
- Cap. XXIV. De fori variatione. fol. 56.
- Cap. XXV. Inuentarij, cessionis, pactionis creditorum, euictionis causa clericus an coram seculari trahi possit? fol. 58.
- Cap. XXVI. Negligentia Iudicis Ecclesiastici vel eius absentia, non tollit exemptionem cleri. fol. 59.
- Cap. XXVII. De clerico lite pendente quid attentante, & qui emancipatur. fol. 60.
- Cap. XXVIII. De reconuentione clerici? fol. 61.
- Cap. XXIX. De clerico possessionis, vel rei causa conueniendo. fol. 60.
- Cap. XXX. De clerico feudi possessore. fol. 66.
- Cap. XXXI. De retractu. fol. 69.
- Cap. XXXII. Clerici exemptio an cesset in clerico turbante Iurisdictionem laici, correo, sauis & enormibus immixto, lesa maiestate, violatore pacis & quid de bonis, & accusatione? fol. 69.
- Cap. XXXIII. De cognitione rerum sacrarum, de sacramentis. fol. 73.
- Cap. XXXIV. De immunitate Ecclesie. fol. 78.
- Cap. XXXV. De edificandis aut edificari prohibendis Ecclesijs. fol. 80.
- Cap. XXXVI. De iure sepulchrorum? fol. 83.
- Cap. XXXVII. De beneficiorum prouisione; an aliqua

I N D E X.

<i>aliqua mixta auctoritatis esse queat?</i>	fol. 85.	<i>prehendant clericos?</i>	fol. 151.
Cap. XXXVIII. De iure patronatus, regalia, & aduocatia.	fol. 87.	Cap. VI. An possint clerici privilegio renuntiare, vt subsint statutis?	fol. 151.
Cap. XXXIX. De decimarum cognitione.	fol. 89.	Cap. VII. Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta, an ligent clericum?	fol. 151.
Cap. XL. De cognitione fidei.	fol. 92.	Cap. VIII. Abolitio principis generalis, vt spectet ad clericos?	fol. 152.
Cap. XLI. De schismate.	fol. 97.	Cap. IX. An princeps possit legitimare clericum?	fol. 153.
Cap. XLII. De alijs rebus Ecclesiarum, & clericorum.	fol. 98.	Cap. X. Statuta laicorum, an in curia Ecclesiastica obtineant?	fol. 153.
Cap. XLIII. De negotijs criminibusque qua mixti fori dicuntur, & primùm de præuentione.	fol. 98.	Cap. XI. Litera hortatoria.	fol. 153.
Cap. XLIV. De vsuris.	fol. 101.	Cap. XII. Statutum secularium, quod aliqua ratione matrimonij substantiam spectat, aut libertatem impedit.	fol. 154.
Cap. XLV. De fractione sigilli confessionis.	fol. 103.	Cap. XIII. Tempore pestis an parochus à functione sua per statutum, impedire possit?	fol. 155.
Cap. XLVI. De iuramento.	fol. 104.	Cap. XIV. De iuramento.	fol. 156.
Cap. XLVII. De concubinato.	fol. 105.	Cap. XV. De asylo.	fol. 157.
Cap. XLVIII. De adulterijs.	fol. 106.	Cap. XVI. De statuto super edificandis Ecclesijs.	fol. 158.
Cap. XLIX. De incestu.	fol. 109.	Cap. XVII. De statuto super Ecclesiarum fabricis, ac rebus.	fol. 159.
Cap. L. De peccato contra naturam.	fol. 109.	Cap. XVIII. De statuto super exequijs, mortuarijs &c.	fol. 159.
Cap. LI. De fracta pace.	fol. 110.	Cap. XIX. De œconomia, curae pauperum.	fol. 159.
Cap. LII. De conuenticulis, & collegijs illicitis.	fol. 110.	Cap. XX. De vniuersitatibus studiorum.	fol. 161.
Cap. LIII. De incendiarijs.	fol. 110.	Cap. XXI. In Episcoporum & pralatorum designatione.	fol. 162.
Cap. LIV. De pyratu.	fol. 111.	Cap. XXII. De iudicio possessorio beneficiorum.	fol. 163.
Cap. LV. De falsificatione literarum Apostolicarum.	fol. 111.	Cap. XXIII. De iure patronatus.	fol. 163.
Cap. LVI. De sortilegio.	fol. 111.	Cap. XXIV. De nominationibus academicis.	fol. 163.
Cap. LVII. De sacrilegio.	fol. 112.	Cap. XXV. De bullis & literis pontificijs examinandis.	fol. 164.
Cap. LVIII. De festorum violatione.	fol. 113.	Cap. XXVI. De statuto ne ad Papam appelletur, aut recursus fiat.	fol. 164.
Cap. LIX. De rebus venalibus.	fol. 114.	Cap. XXVII. Statutum ne laici agant, aut conueniantur coram Ecclesiastico.	fol. 166.
Cap. LX. De causis miserabilium personarum, dotis, & infantium expositorum.	fol. 113.	Cap. XXVIII. De Pape potestate circa bella regum.	fol. 167.
Cap. LXI. De executione vltimarum voluntatum.	fol. 121.	Cap. XXIX. De statutis circa forensia iudicia.	fol. 167.
Cap. LXII. De iuris vtriusque differentijs, & legibus seu de canonibus in iudicando sequendis.	fol. 121.	Cap. XXX. De voluntaria clericorum condemnatione.	fol. 168.
§. 1. De aequitate canonica.	fol. 122.	Cap. XXXI. Statutum quomodocumque impediens declinatoriam fori.	fol. 168.
§. 2. De differentijs Iuris canonici & ciuilis.	fol. 122.	Cap. XXXII. Statutum ne forensis audiatur sine fideiussione?	fol. 168.
Cap. LXIII. De promulgatione canonum, constitutionumque Roma tantùm publicatarum.	fol. 126.	Cap. XXXIII. De statuto ne privilegijs gaudeant non subditi.	fol. 168.
Cap. LXIV. De brachio seculari.	fol. 130.	Cap. XXXIV. De moratorijs generalibus à clerico non participandis.	fol. 169.
Cap. LXV. An Consuetudo immemorialis, prescriptio, aut privilegium aduersus exemptionem clerici præualere possit?	fol. 131.	Cap. XXXV. De cessione à laico facta clerico.	fol. 169.
Cap. LXVI. Remissio ad spatiosiores tractatus.	fol. 135.	Cap. XXXVI. De instantia peremptione.	fol. 170.

LIBER II.

CAPVT PRIMVM.

D e legibus.	fol. 136.
Cap. II. De statutis.	fol. 142.
Cap. III. De consuetudine.	fol. 146.
Cap. IV. De statuto interpretando, ne contineat clericum.	fol. 150.
Cap. V. Statuta per papam confirmata, an com-	

I N D E X

- Cap. XXXVII. Statutum, vt plena fides habeatur
libri, mercatorum? fol. 170.
- Cap. XXXVIII. Statutum super notariis. fol.
170.
- Cap. XXXIX. Statutum de praescriptione. fol. 170.
- Cap. XL. An potestate secularium legum testamen-
tum clerici sit solutum? fol. 171.
- Cap. XLI. Statutum, seu testamentum minus tri-
buens in casum ingressus religionis, an valeat? &
de testamento clerici. fol. 172.
- Cap. XLII. Paterna potestatis iura in filium cleri-
cum; patronatus in libertum; an locum habeant?
fol. 173.
- Cap. XLIII. Statutum minuens poenas iniurian-
tium clericis. fol. 174.
- Cap. XLIV. Statutum quo clericus, vel monachus
excluditur tacite, vel expresse à successione. fol.
174.
- Cap. XLV. Statutum Urbis, vt liberi in conditione
positi, censeantur vocati. fol. 174.
- Cap. XLVI. Statutum ne legatum peti possit nisi
facta insinuatione iudici loci. fol. 175.
- Cap. XLVII. Statutum, ne vxor marito relin-
quat, nisi certam quantitatem. fol. 175.
- Cap. XLVIII. Statutum, super confectione inuenta-
rij. fol. 175.
- Cap. XLIX. Statutum super solemnitatibus con-
tractuum an in clericis obtineat? fol. 176.
- Cap. L. De clerico negotiatore. fol. 176.
- Cap. LI. Statutum super pralatione veteris con-
ductoris, vt finito termino alteri praeferi debeat
tantundem offerens. fol. 177.
- Cap. LII. Statutum, vt finito vsufructu colonus
non possit expelli, nisi collectis fructibus, quos semi-
nauit. fol. 177.
- Cap. LIII. De statuto, ne res in extraneos alie-
netur. fol. 177.
- Cap. LIV. De Constitutionibus principum, statu-
tisque magistratum circa annonam, & similia. fol.
178.
- Cap. LV. De necessitate publica. fol. 179.
- Cap. LVI. De pecunia reip. mutuanda in emptio-
nem annonae, ad praeueniendam caritatem. fol.
179.
- Cap. LVII. Statutum disponens, vt bona publi-
centur, quae extra territorium vehuntur. fol. 179.
- Cap. LVIII. De donatione clerico facta à patre in
fraudem fisci. fol. 180.
- Cap. LIX. Statutum, vt superstes lucretur dotem,
seu donationem propter nuptias, licet extantibus
liberis. fol. 180.
- Cap. LX. Statutum, quod filius teneatur pro pa-
tre. fol. 180.
- Cap. LXI. Statutum, de animalibus ad communia
pascua non deducendis, nisi sub certo modo & pe-
cunia. fol. 180.
- Cap. LXII. De statutis super vrili dominio laico-
rum, quod habent ab Ecclesia. fol. 181.
- Cap. LXIII. Feudales consuetudines an clericos
comprehendant. fol. 181.
- Cap. LXIV. Statutum ne feuda in Ecclesiam
transferantur. fol. 183.
- Cap. LXV. Consuetudo feudalis, vt nouus possessor
releuium soluat, an comprehendat prelatum? fol.
183.
- Cap. LXVI. Feudatarij prelati an prius Regi,
quam alijs superioribus suis aliquando debeant obe-
dire? fol. 183.
- Cap. LXVII. Inuestitura feudorum, seu emphyteu-
seum mutari an possint? fol. 184.
- Cap. LXVIII. Defunctorum voluntates alia mu-
tari an possint? fol. 184.
- Cap. LXIX. De appennagijs & similibus Iuribus.
fol. 185.
- Cap. LXX. Maioratus. fol. 185.
- Cap. LXXI. Prohibitio venationis & piscationis.
fol. 185.
- Cap. LXXII. Statutum ne quis arma portet, sub
poena commissi. fol. 185.
- Cap. LXXIII. Statutum obuiare cupiens malefi-
cys nocturnis. fol. 186.
- Cap. LXXIV. Statutum, ne occisor quoquo modo
succedat occiso. fol. 186.
- Cap. LXXV. Negligentia Iudicis Ecclesiastici an
suppleri possit per laicum? fol. 186.
- Cap. LXXVI. Statutum puniens clericorum con-
sanguineos, quod illi statutis parere nolint, vel do-
mesticos, quod forum declinent. fol. 187.
- Cap. LXXVII. In dubio; an statutum sit contra
libertatem Ecclesiae? fol. 187.
- Cap. LXXVIII. De appellatione regularium, &
Clericorum. fol. 187.
- Cap. LXXIX. De cognitione appellationum, vbi
prelati habent viramque iurisdictionem. fol. 187.
- Cap. LXXX. Statuere seculares an possint, ne an-
nata ex suis prouincijs Romam mittantur? fol.
189.
- Cap. LXXXI. Statutum super puluere pyrio. fol.
190.
- Cap. LXXXII. De excessu pensionis. fol. 191.
- Cap. LXXXIII. De Ecclesiarum dominis, vt vo-
cant. fol. 191.
- Cap. LXXXIV. De statuto super ordinatione Ec-
clesiae patronatus Regij. fol. 202.
- Cap. LXXXV. De libertatibus, vt vocant, Ecclesiae
Gallicanae. fol. 202.
- Cap. LXXXVI. De Iudicis vtriusque officio in con-
dendis legibus aut statutis.

LIBER III.

CAPVT PRIMVM.

- D**E muneribus, vectigalibus, collectis. fol.
212.
- Cap. II. De munerum differentia, & qua clero in-
cumbere possent? fol. 213.
- Cap. III.

I N D E X.

Cap. III. De collectis & oneribus nouiter imponendis. fol. 215.
 Cap. IV. De muneribus personalibus. fol. 217.
 Cap. V. De muneribus realibus. fol. 218.
 Cap. VI. De muneribus mixtis. fol. 220.
 Cap. VII. De caussis collectarum, & immunitate. fol. 224.
 Cap. VIII. De contributione cleri in bellum sacrum. fol. 227.
 Cap. IX. De milite hospitia excipiendo, vigilijs, murorum custodia, vt oneribus ad communes vtilitates spectantibus. fol. 230.
 Cap. X. An ecclesia & clerici teneantur ad gabellas, qua imponuntur vino, cereuisia, & similibus annomis, seu esculentis, & poculentis; & an huiusmodi tributum sit iustum? atque illud etiam, quod equis, rhedisq;. fol. 235.
 Cap. XI. De onere plaustrorum, charta, sigillata, Ordinum consensu, & in eis Pralatorum. fol. 240.
 Cap. XII. Cuius episcopi vel cleri sit opus assensu in collectis imponendis? fol. 242.
 Cap. XIII. Bonus diminutis, diminuenda an sit taxa? fol. 243.
 Cap. XIV. De grauamine clericorum, seu ecclesie indirecto. fol. 244.
 Cap. XV. Qui clerici immunitate tributorum gaudeant? fol. 246.
 Cap. XVI. De pœni eorum qui clerum grauant. fol. 249.
 Cap. XVII. De consuetudine circa immunitatem à gabellis. fol. 250.
 Cap. XVIII. De oneribus ecclesiasticis. fol. 252.

I. I B E R I V.

Cap. I. De veriusq; iurisdictionis concordia. fol. 255.
 Cap. II. De inhibitionibus iudici seculari, ab ecclesiastico prouidè faciendis. fol. 257.
 Cap. III. De auxilij inuocatione. fol. 257.
 Cap. IV. Auxilium brachia secularis an in singulas causas implorandum? fol. 263.
 Cap. V. An auocilium ecclesiasticus Iudex petere possit à militari, in causa ouu; aut ciuili, in causa militu? fol. 264.
 Cap. VI. An censura inuiti cogi possint ab ecclesiastico iudices seculares, ad praestandum brachiū? fol. 265.
 Cap. VII. De auxilio receptioni & obseruationi Concilij Tridentini praestando. fol. 269.
 Cap. VIII. Quæstio nullitatis executionis factæ auxilio brachij secularis à quo Iudice cognosci debeat? fol. 271.
 Cap. IX. De inuocatione auxilij non vertenda in subiectionem. fol. 273.
 Cap. X. De inspectione episcoporum in Iudices seculares. fol. 275.
 Cap. XI. Reuerenter eum episcopis esse agendum. fol. 276.
 Cap. XII. A quo Iudice petendum auxilium vbi alius iudicat, alius exequitur? fol. 277.
 Cap. XIII. De captiuorum relaxatione. fol. 283.
 Cap. XIV. De auxilio fidei orthodoxa praestando. fol. 284.
 Cap. XV. Conclusio operis, vt quisque Iudex suis terminis se conteneat; Ecclesiam reuereatur; ad quam præcipuè spectat in obscuro illos terminos designare. fol. 287.

C E N S V R A.

T Raetatus de Iurisdictione Ecclesiastica & Ciuili Clarissimi
& Admod. Reuerendi Domini Francisci Zypæi I.C. Pro-
thonot. Apost. Archidiaconi, & Vicarij Generalis Antuerpiensis,
cum nihil Religioni Catholica, & bonis moribus contrarium aut re-
pugnans in eo reperiatur, tuto ac utiliter typis mandari poterit. Da-
tum hæc 29. Augusti 1648.

IOANNES A CHOKIER DE SVRLËT
Canonicus & Vicarius Generalis Leod.

C E N S V R A.

T Raetatus de Iurisdictione Ecclesiastica & Ciuili Clarissimi
& Adm. Reuerendi Domini Francisci Zypæi I.C. Protonot.
Apostol. Archidiaconi & Vicarij Generalis Antuerpiensis, mul-
tam, solidam ac perspicuam doctrinam in se continet: nihil ve-
rò fidei Catholicæ, aut bonis contrarium. Quare eundem præ-
lo dignissimum censui 10. Decembris 1646.

GVILIELMO BOLOGNINO S.T.L. Canon.
& Libror. Cenfor. Antuerpiensis.

D E
IURISDICTIONE
ECCLESIASTICA,
ET CIVILI.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

*De distinctione vtriusque
Iurisdictionis.*

I.
Quam di-
stineta sa-
cra, & ciui-
lis potestas!

VE MAD MO-
dum homo,
quem micro-
cosmum di-
cunt, anima
constat, & cor-
pore; ita mun-
dus hic ma-
gnus spiritualium rerum atque
temporalium administratione di-
uersimodè gubernatur. Duo sunt,
inquit Gelasius Papa, quibus princi-
paliter hic mundus regitur; *authoritas
sacra Pontificum, & regalis potestas. c.
duo sunt. d. 96. Sacerdotium & Impe-
rium: illud quidem diuinis mini-
strans; hoc autem humanis præsi-
dens, ac diligentiam exhibens. auth.
quomodo oporteat Episcop. in princ.* ita
vt nec Imperator iura pontificatus
arripiat, nec Pontifex nomen im-
peratorium vsurpet. *c. cum ad verum.
ead. dist. duo quippe fecit Deus magna
luminaria in firmamento cæli: luminare
maius, vt præset diei: & luminare
minus, vt præset nocti. c. solita. X. de
maioritat. & obediens. actibus enim pro-
prijs & proprietatibus distinctis officia
potestatis vtriusque discreuit: vt & chri-
stiani Imperatores pro æterna vita Pon-
tificibus indigerent; & Pontifices pro*

*curso temporalium rerum imperialibus
legibus vterentur. d. c. cum ad verum.*
luminare ergo vtrumq; magnum:
sed alterum maius. ad firmamen-
tum etenim cæli, hoc est vniuer-
salis ecclesiæ, fecit Deus duo ma-
gna luminaria, id est duas instituit
dignitates: quæ sunt pontificalis
authoritas; & regalis potestas: sed
illa quæ præest diebus, id est spiri-
tualibus; maior est: quæ verò car-
nalibus, minor. vt quanta est inter
solem & lunam; tanta inter Ponti-
fices & Reges differentia cogno-
scatur. *d. c. solite. honor quippe & subli-
mitas Episcopalis, inquit Ambrosius,
nullis poterit comparationibus adequari.
si Regum fulgore compares, & Prin-
cipum diademati; longè erit inferius,
quam si plumbi metallum ad auri fulgo-
rem compares. d. c. duo sunt. & Grego-
rius Nazianzenus; Christus dedit, in-
quit, & nobis potestatem, dedit & prin-
cipatum, multo perfectiorem principati-
bus vestris. aut nunquid iustum vobis vi-
detur, si cedat spiritus carni, si terrenis
cælestia superentur, si diuinis præferan-
tur humana? c. suscipitis. d. 10. sed vt sol
& luna diuerso feruntur in cælo; ita spi-
ritualis actio carnalibus distat incurfi-
bus, & militans Deo minime se negotijs
secularibus implicat: ac vicissim nec ille
rebus diuinis præsidet, qui est magis ne-
gotijs secularibus implicatus. d. c. cum ad
verum. Igitur Princeps fidelis filius
est, non præsul Ecclesiæ; quod ad re-
ligionem competit; discere ei conuenit,*

2.
Præualet
illa.

non docere: habet privilegia sue potestatis; quæ administrandis legibus publicis diuinitus consecutus est: ad sacerdotes autem Deus voluit quæ ecclesiæ disponenda sunt pertinere; non ad sæculi potestates. quas, si fideles sunt, ecclesiæ sua sacerdotibus voluit esse subiectas, non sibi vindicare alienum ius, & ministerium quod alteri deputatum est: non executiones suas ecclesiasticis præsulibus præferre. c. si Imperator d. 96. Iura, inquit Augustinus, humana, Iura Imperatorum sunt. quare? quia ipsa iura humana per Imperatores & Reges Deus distribuit generi humano. sed allegatur, inquit Ambrosius, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. respondeo, noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt imperiale aliquod ius habere: noli te exiollere: sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. scriptum est: quæ Dei, Deo; quæ Cesaris, Cesari. ad Imperatorem palatia pertinent; ad sacerdotem ecclesiæ: publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. tributum Cesaris est; non negatur: ecclesiæ Dei est: Cesari vtique non debet adijci: quia ius Cesaris esse non potest templum Dei. c. conuenior. 23. q. 8. sic optimè Alexander III. in c. causam quæ. X. qui filij sint legitim. causam super validitate matrimonij ecclesiasticam facit: ad Regem autem pertinet, inquit, de possessionibus iudicare. ne iuri Regis præiudicaret, vetat à suo delegato de possessionibus iudicium vsurpati. Ita Christus Lucæ 12. respondit penitenti, vt fratri suo diceret, vt diuideret cum eo hæreditatem; quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos? Honorius III. in c. tuam X. de ord. cognit. causam natalium suam asserit: hereditatis petitionem Regi Francorum relinquit. Innocentius III. in c. per venerabilem. X. qui filij sint legitim. noluit filios G. Montis Pessulani legitimare; quod ille in temporalibus recognosceret superiorem: quamuis legitimasset filios Regis Franciæ; qui nemi-

nem recognosceret. quod in illo præiudicasset iuri alieno: in hoc non item: & quoniam cum difficile esset iudicium super vtroque Regis matrimonio, & natalibus prolium ex vtroque naturæ, eoque, sicut in Deuteronomio si ambiguum esset iudicium inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, præceptum esset ire ad sacerdotem, qui iudicaret iudicij veritatem: ei que obediendum foret: ita in nouo testamento eundem esset in difficili causa ad locum quem elegit Dominus, Apostolicam vtique sedem. ita vt extra patrimonium ecclesiæ in alijs regionibus, inquit, certis causis inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus, ita vt nec tunc alieno, inquit, iuri præiudicari velimus. sic iterum Alexander III. in c. si duobus. §. denique. X. de appell. respondit de iure non valere extra terras ecclesiæ appellationem à Iudice sæculari ad Pontificem interpositam. vtique quod diuisum imperium cum Ioue Cesar habet. quod Imperatori imperium à cælesti Maiestate sit traditum. l. i. c. de vet. iur. enuclean. Denique Innocentius III. in c. nouit. X. de iudic. noluit vsurpare iudicium de feudo inter Regem Francorum & Anglorum: sed tantum de iurata inter Reges pacis violatione, restauratione que cognoscere: per viam denuntiationis euangelicæ. quæ obtinet in quolibet criminali peccato. vt peccator reuocetur à vitio ad virtutem; & ab errore ad veritatem. d. c. nouit.

Ad extremum cum Bonifacius VIII. in c. vnam sanctam de maior. & obed in extrau. comm. edixisset in ecclesiæ, eiusve potestate duos esse gladios; spiritualem videlicet & temporalem: hunc quidem pro ecclesiæ; illum autem ab ecclesiæ exerendum: illum manu sacerdotis, hunc manu Regum & militum, sed ad nutum, & patientiam sacerdotum: oportere autem gladium esse

3.
Vt sacra
prophanis.

4.
Hæc ad
Principes
spectant.

5.
Vt de ambiguis cum sit ecclesiæ.

6.
Et casuale de temporalibus.

7.
Vt duo gladij sint in ecclesiæ.

se sub gladio; & temporalem auctoritatem spiritali subijci potestati: aliaque quæ duræ videbantur digestionis Philippo Pulchro Regi Francorum; necessarium ei visum fuit obtinere à Clemente V. extrauag. Meruit de priuil. in Comm. qua declaratum est nullum per d. extrauag. præiudicium generatum Francorum Regi, regno, aut regnicolis. vt non amplius per illum essent subiecti, quam ante fuissent: sed omnia esse in eodem statu: tam quoad ecclesiam, quam regem, regnū, & regnicolas. eo scilicet. uerget declarationis postulatio, vt Regia potestas disparata, discreta, & independens in temporalibus à pontificia potestate: neque huic illa tanquam supremæ subdi: sed quod enunciauerat Innoc. II J. in d. c. per venerabilem, neminem in temporalibus recognoscere, censeatur. tamen nec id Clemens, neque contrarium ibi expresserit. & quamuis de Francia rogatus responderit; causa tamen decisionis communis est omnibus Principibus superiorem non recognoscentibus. vt diximus in Hiato l. 3. c. 9. Verum idem Clemens in c. romani. de Iureiur. in Clem. multis uerbis deducit quod iuramentum, quod Imperator præstat Papæ, iuxta formam in c. Tibi domino. 63. dist. Et in Pontificali expressam, & latius in d. c. romani extensam, sit iuramentum fidelitatis. quamuis tamen ibidem non explicet, quid sit, aut qui ab eo accipiatur fidelitas. in feodalibus quidem placitis est sacramentum, quo domino fidem suam obstringit uasallus. quod plura complectitur l. 2. c. 5. & 6. feud. & quidem capitula fidelitatis, & tenorem d. iuramenti dicit Clemens se bene pensasse: & respicere uidetur ad c. de forma. 22. q. 5. quod d. c. 6. l. 2. feud. refertur: & id continet quod c. 5. ibid. ferè dicitur esse uasalli. sed & ibidem alterius fit mentio: scilicet qui ideo iurat fidelitatem, inquit

d. c. s. non quòd habeat feudum, sed quia sub iurisdictione sit eius, cui iurat: & quæ huic iuranda sunt etià in iuramento imperatorio sunt comprehensa: an huiusmodi fidelitatis iuramentum aliquatenus Clemens respexerit? quasi iuret Imperator, non quod à Papa tamquam feudum habeat Imperium: sed quasi Imperator sub Papæ iurisdictione sit. vt refert Clemens sibi fidelitatis & obedientiæ itidem præstitum ab Imperatore iuramentum: & Bonif. VIII. in d. extrauag. vnā definit subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ omnino esse de necessitate salutis: & Pius V. in formula professionis fidei hæc uerba inseruit; Romano Pontifici ueram obedientiam spondeo, ac iuro. quæ relata ad subiectionem spiritualem, & primatum Papæ, inter Catholicos nullam habent difficultatem: sed si ad subiectionem temporalem, quasi ordinario iure competentem Papæ referantur, eiusmodi ex uerbis causam accepit Philippus Pulcher acerbæ epistolæ ad Bonif. VIII. scriptæ: & Ludouicus Bauarus Imp. legis cum Electoribus conditæ, qua declararit potestatem Imperatoris esse à Deo: & læsæ Maiestatis crimen incurrere, qui diceret electum Imperatorem ante coronationem non esse uerum Imperatorem; aut Imperium non posse administrare. de qua lege Alberic. in l. bene à Zenone n. 16. C. de quadriep. præscript. Itaque ommissa quæstione Imperij, quæ ortum potest habere à pactis Translationis in Carolum Magnum: simpliciter hæc summa sit; distare & longo quidem intervallo Pontificum tiaras, & sceptrum Regum: iurisdictionem illorum sacram; horum politicam: aliam Pontificum esse; aliam Cæsaris: si rebus Cæsaris incubamus, si iure potestatis eius utimur, extra querelam iniuriæ est, Cæsari reddi, quod Cæsaris est: Deo autem, quæ Deo sunt propria, reddere nos oportet.

9.
Vt omnis creatura subiecta Romano Pontifici

10.
Longè distare Pontificum & Principum Iurisdictionem.

portere, corpus, animam, voluntatem. *ita Hilarius in Comm. in Matth. c. 23.* vicissim, si à Christo inter oues pascendas Petro, eiusque successoribus commissi sumus; extra iniuriam est autoritate nos illorū regi, dirigi, atque compesci. qui tergiverfantur, meminerint illius Isaiæ *c. 6. Gens, & regnum, quod non seruiert tibi, peribit.* & vix accidit vt desciverint aliqui à fide, qui non antè auctoritatem externam ecclesiæ contempserint, oppugnarint. vtique & de externa agit Christus *Matth. 18.* vbi post priuatas monitiones denunciari fratrem peccantem ecclesiæ iubet; & exinde *si ecclesiam non audierit, sit tibi,* inquit, *tanquam ethnicus & publicanus.* quasi iam ex ecclesiæ gremio exciderit, qui auctoritatem spreuerit. & vt vitabantur à Judæis ethnici & publicani: ita & à consortio catholicorum secludi debeant qui etiam in externis non agnoscunt ecclesiam, vt matrem.

Ad quam rationem dicendum est, quamuis, vt proximo capite videbimus, Papa in Principes supremos ex ratione finis spiritualis exerceat etiam potestatem in temporalibus; non ideo tamen confundi potestates: sed plenitudinem spiritualis, manere in Papa; plenitudinem temporalis, in principibus supremis, quippe non illud facit Papa auctoritate temporali, *c. nouit. X. de iud.* sed in consequentiam, ratione peccati; quod potest compescere, & peccantes ad pœnitentiam reuocare. *d. c. nouit. c. predicandum. 12. q. 2. c. illis. 6. q. 1.* eoque media ad id necessaria ob finem spirituales induunt naturam finis, & quasi transeunt sub potestatem spirituales. Quæ odiosa esse non debent ijs, qui in ecclesia, non supra ecclesiam esse Principes credunt; vt ait Ambrosius de negotio fidei ad Cæsarem scribens, & qui venerantur ecclesiam, vt matrem. vt contra negant hodie hæretici eum supremum Principem esse, qui non &

rerum diuinarum summam, vt humanarum vsurpat. vt Alberic. *Gentil. tract. de potestate Regis absoluta.* quæ superauit Nabuchodonozoris impietas. *Daniel 6.* illuc vergere videbatur opinio Guilielmi II. Regis Angliæ: de quo Eadmerus *in sua Historia l. 1.* *Omnem, inquit, auctoritatem exercenda christianitatis illi* (Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi) *adimere cupiebat. nec enim regia potestate integrè se potitum suspicabatur quamdiu aliquis in tota terra, vel etiam secundum Deum, nisi per eum quicquam habere (nota dico) vel posse dicebatur.* ad quæ verba Seldenus per christianitatem ab Eadmero, & illius æui scriptoribus, notat functionem episcopalem atque sacri fori actionera, & administrationem intelligi. vnde & apud nos pridem dicti Decani christianitatis, qui per territoria sub Episcopis in personas & res sacras aduertunt, & in iure Archiepresbyteri dicuntur. & Seldenus ait apud Anglos ecclesiasticas curias, etiamnum fora christianitatis vocari: in quibus christianæ religionis negotia, & politia ecclesiasticæ curæ exercetur.

Christiano-catholici ergo Principes filij ecclesiæ sunt, non præfules: quæ rem christianam spectant, ad ecclesiæ præfules, quæ publicam, politicamque ad se spectare arbitrantur: aliaque esse quæ Deo, alia quæ Cæsari tribuenda sint. eam non indignantur esse ecclesiæ potestatem, quæ Christi ouibus, illi commissis, est necessaria pascendis, regendisque quomodo *Spiritus S. posuit Episcopos regere ecclesiam Dei: Act. 20.* non Reges, Principes, Imperatores: sed hos ipsos *lex Christi sacerdotali subijcit potestati,* inquit Greg. Nazianzen. *c. suscipiis. dist. 10.* à Christiana ergo lege abscedunt, qui christianitatem, seu ecclesiam cogunt suis legibus ancillari.

II.
Supremi-
ti Princi-
pum non
derogare
sacram ec-
clesiæ po-
testatem.

CAPVT II.

An Ecclesia potestas ita sit à civili discreta, vt nunquam ad temporalia porrigatur?

Aunt omnes hodiè heretici, & politici multi. sed illos non moramur, qui sedemus ad petram, super qua Christus suam ecclesiam fundauit; inter oues, quas Petro pascendas cōcredidit, sub clauibus quas ei dedit regni cælorum: sub potestate quam ei tribuit ligandi, atq; soluendi. vt quod in terra Petri stetit arbitrio, ratum esset in cœlo. cuius autoritas in Sede Romana defixa, post tot sæculorum successiones in hærede non deficit. de quo agere non est nostri instituti, si tantum meminerimus Papam caput esse vniuersalis ecclesiæ; vicariam Christi potestatem exercere. quam breuiter colligit Bernardus l. 2. de considerat. c. age, inquit, indagemus adhuc diligentius quisus, quam geras videlicet pro tempore personam in ecclesia Dei. Quis est sacerdos magnus, summus Pontifex: Tu Princeps Episcoporum, Tu heres Apostolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aäron, auctoritate Moyses, indicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus, Tu es cui clauis tradita, cui oues credita sunt. Sunt quidem alij cæli iamitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto differentius vtrumque præ cæteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges singuli singulos, tibi vniuersi crediti, vni omnes. nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probem queris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum sic absolute & indiscrete tota commissa sunt oues, si me amas Petre pascere oues meas? quas? illius aut illius populos ciuitatis, aut re-

gionis, aut certi regni? oues meas inquit: cui non planum non designasse aliquas, sed adsignasse omnes? nihil excipitur, vbi distinguitur nihil.

Igitur quod ad politicos attinet, qui plenam in spiritualibus ecclesiæ potestatem admittunt, & primatum Pontificis Romani, iuxta d. extrauagantem vnã sanctam: sed nullam in temporalibus; quin imo in his omnes Principibus sæcularibus faciunt subiectos: videamus quam à iure nostro discrepent. Sed in primis Apostolus 1. Cor. 9. dicit sibi potestatem esse prædicanti euangelium laicis ab iisdem temporalia exigendi, seu metendi. Item 1. Cor. 6. iubet iudices constitui ex christianis, & eos non litigare apud infideles. 1. Cor. 5. pro incestu excommunicat Corinthium.

Quemadmodum ab initio ecclesiæ vsitata fuit excommunicatio: vt non tantum à sacris arcerentur aduersus ecclesiam cōtumaces; sed etiam à cōuersatione fidelium, per quam conuiuere, contrahere, commercari, in iudicijs agere, aliaq; ciuilia negotia eis prohibentur: vt ita censura ad temporalia dimanet.

Et si, qui excommunicantur, sint magni, iure à clientibus debito priuantur. nos, inquit Gregorius V. in Synodo Romana sanctorum prædecessorum statuta tenentes (nota ante annos fere sexcentos) eos qui excommunicatis fidelitate, aut sacramento constricti sunt, Apostolica auctoritate à iuramento absoluimus: & ne fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quo vsque ipsi ad satisfactionem veniant. c. nos sanctorum. 15. q. 6. c. iuratos. ibid. c. fin. extrau. de pœnis. ecclesiæ enim illud competit Jeremiæ c. 1. constitui te super gentes, & regna, vt destruas, edifices, euellas & plantes. & applicatur in c. vnã. de maiorit. & ob. in extrauag. com. quare rursus idem & in hereticis Gregorius IX. c. fin. X. de hæret. absolutos, inquit, se nouerint à debito fidelitatis, dominij, & totius obsequij, quicumque lapsis manifestè in heresim

2. Vt ad temporalia extendatur,

3. Ad excommunicationem.

4. Illius effectus absolutionem vasallorum à iuramento.

1. Clauium Pontifici creditarum potestas.

aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adstricti. in c. ad abolendam. X. de heret. hæretici comites, barones, &c. honore priuantur. c. vergentis. X. eod. bona confiscari iubentur.

5.
Ad Hæreticorum in temporalipunitio-nem vt por-rigatur.

Iterum de hæreticis plenius statutum in Concilio œcumenico Lateranensi sub Innocentio III. refer-tur in c. excommunicamus. 13. X. de heret. vt bona hæreticorum laico-rum addicantur fisco, & ipsi hære-tici relinquuntur potestati laicæ debita animaduersione puniendi. deinde præcepit potestatibus sæ-cularibus, vt omnes hæreticos è suis ditionibus pro viribus expel-lant. & simul statuit, vt, quan-do assumuntur, præstent iuramen-tum, se hoc pro viribus, & bona fide executuros. Denique dominos temporales in eo negligentes iubet excommunicari, denuntiari Ponti-fici. vt vasalli à fidelitate absoluan-tur, terræ exponantur à catholicis occupandæ, item aduersus fautores hæreticorum, vt sint infames, offi-ciorum, consiliorum, electionum incapaces ac testimoniorum, inte-stabiles actiue & passiuè, Actores in iudicio esse non possint: si Iudices sint, sententia eorum sit irrita: si tabelliones, instrumenta nullius mo-menti: si aduocati; patrocinium non admittatur. In c. licet X. de voto. Innoc. III. coëgit Regem Hunga-riæ votum paternum explere sub pœna priuationis regni. In c. 1. de homicid. in 6. Innoc. IV. Principes per assassinos Christianum homi-nem occidi curantes dignitate pri-uat.

6.
In votis, af-fassinatu &c. elucet.

In Concilio œcumenico Lug-dunensi relato in c. ad apostolica. X. de sent. imperio & regno priuatus fuit Fredericus II. & omnes subditi à iuramento fidelitatis absoluti.

7.
Frederic. II. Imperio priuatus, authorita-te ecclesiæ.

In Concilio Viennensi d. c. Ro-mani. de iureiurand. in Clementin. probatio personæ in Imperatorem e-lectæ, dicitur ad Pontificem per-tinere: 2. autoritate ecclesiæ Im-

perium à Græcis translatum in Germanos: 3. potestatem eligen-di ab eadem ad certos Germaniæ Principes peruenisse: 4. iuramen-tum Papæ ab Imperatore præstari; idemque esse fidelitatis.

8.
Imperium à Græcis in Germano-Francos translatum

Iterum Concilium Constantien-se s. 21. aduersus Philippicum Co-mitem & ministros, si in crimine perstiterint post excommunicatio-nem & interdictum, facultatem facit procedendi ad omnes alias pœnas, spirituales & temporales. idemque Concilium s. 29. renouat Bonifacij VIII. constitutionem que incipit felicis de pœnis: latam aduer-sus metum inferentes electoribus Papæ. vbi aduersus quacumque dignitate præditos statuuntur hæ-pœnæ, infamia, intestabilitas, bono-rum confiscatio, inhabilitas ad omnes di-gnitates, tam seculares quàm ecclesiasti-cas, ad agendum in iudicio, ad postulan-dum, testificandum.

9.
Philippicus comes à Concilio Constantiensi coër-citus, alia-que ab eo-dem decre-ta tempo-ralitatem trahentia.

Iterum in Concilio Lateranensi sub Leone X. s. 9. renouatur eadem constitutio c. felicis & c. si quis suaden-te diabolo: & contra præsumentes vltra veteres pœnas statuitur, vt ad omnes actus legitimos inhabi-les, & intestabiles habeantur.

10.
Alia in C6-cilio Late-ran.

Iterum Concilium Tridenti-num s. 25. c. 20. præcipit sacros ca-nones, & Concilia generalia om-nia, necnon alias apostolicas fan-ctiones in fauorem ecclesiastica-rum personarum, libertatis eccle-siasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præsentî etiam decreto innouat, exactè ab omni-bus obseruari debere. in quibus ca-nonibus multa de tēporalibus, sub-ditorumve liberatione habentur. & s. 25. t. 19. in duello pugnantes, & locum concedentes priuatione, & alijs pœnis temporalibus punit: & s. 25. c. 3. etiam multas pecuniarias, sub certo modo, per Iudices eccle-siasticos induci permittit, & per captionem pignorum, & persona-rum districcionem procedi.

11?
Tridentino

Iterum in Concilio Lugdunensi

12.
Lugdunensi sub

sub Gregorio. X. relato in c. 1. & 2. de vsur. in 6. statuuntur diuersæ poenæ temporales, aduersus vsurarios vt manifesti sint intestabiles, vt illis non elocentur domus. &c. & toti tituli agunt de vsuris restituendis.

Iterum Concilium Trid. *f. 24. de mat. c. 6. raptorem non tantum condemnat vt raptam ducat; sed & bonis tēporalibus dotet. & in c. 2. X. de adult. & stup. adijcitur etiam castigatio corporalis, & in monasterium detrusio. Alibi permittitur flagellatio moderata: c. 4. X. de raptor. & verberatio, torturaque lenis: c. circumcelliones. 23. q. 5. captura: c. no- uimus. 23. X. de verb. signif. scorticatio, rasio, in Concilio Liptinensi: mul- ctatio: c. statuimus. 16. q. 1. c. quisquis. 17. q. 4. c. presbyter c. calumniam X. de pæn. ad opus pium: etsi non fisci Episcopi. c. episcopo. 6. q. 6. aut Archidiaconi. c. licet. 3. X. de pæn. debitæ vltionis acrimonia, perpetua infamia, carcer, exilium, deportatio: c. attendendum. 17. q. 4. c. quamuis de pæn. in 6. Gregor. lib. II. epist. 50. denique libera potestas adulteria & scelera inquirendi, vlciscendi, & iudicandi. c. 1. X. de off. ord.*

Illustre etiam præbet argumen- tum potestatis ecclesiæ in temporalia, quod summi Pontifices circa ipsos Imperatores, Reges, & Principes, capita vtique politici corporis, & vnde temporalis autoritas alioquin fluit, statuerunt. nam Constantinus Papa Imperatorem Philippicum imagines aboleri iubentem, damnauit. constituens ne illius nomen publicis scriptis, aut priuatis in ere, argento, plumboue reciperetur.

Gregorius II. circa annum 720. Leonem Isaurum iconomachum excommunicauit, & Italiae vectigalibus priuauit: prohibens Italis ne consueta tributa ei persoluerent. Gregorius III. Leonem communionem simul & Imperio priuauit: quod imagines & statuas demolitus esset, & de ho-

moisio male sentiret.

Zacharias Childericum regno Franciæ amoueri, & Pipinum suffi- ci iussit. non tam ob crimina, quam focordiam, & incapacitatem. ob quam non tantum noxius esset bo- no politico, sed & in ecclesiam gra- uia incommoda redundarent.

Leo III. cum Græci ecclesiam Romanam negligerent, aut tueri non possent; Imperium diuisit, & Occidentem in persona Caroli Magni Germanis attribuit *c. venerabilem X. de elect. c. Romani de iure in rand. in Clem.*

Iterum deficiente mascula stirpe Caroli translatum est Imperium in Henricum Aucupem, Ducem Saxoniae. qui etsi nomine imperatorio abstinuit, filius tamen Otho I. à Ioannē XIIJ. accepit.

Gregorius VII. Henricum IV. ob grauissima scelera excommuni- catum, nec emendatū Imperio pri- uauit. idem Gregorius Boleslaum II. ob cædem sancti Stanislai diris deuouit, & regnum ei abrogauit. Calistus IJ. filium patri similem in- uestituras, & ecclesiæ iura vsurpan- tem, excommunicatione, & amit- tendi regni metu deterruit.

Alexander IIJ. Fredericum I. ænobarbam sacris interdixit, & iu- ramento fidelitatis ei adstrictos ab- soluit.

Innocentius III. Othonem IV. ecclesiæ nimis iniuriam à commu- nione remouit, & Imperio deiecit. Idem Papa Regi Hungarię vt dixi- mus regni iacturam minatus est, nisi votum Hierosolymitanum ex- pleret. *c. licet. X. de vot.* Idemque rur- sus Ioannem Angliæ Regem regni administratione submouit.

Honorius III. Gregorius IX. & Innocentius IV. Fredericum II. vt hostem ecclesiæ excommunica- runt, & hic probante Concilio Lugdunensi ab Imperio deposuit. *c. ab Apostolica de sent. & re iudicat.* idē Innocentius IV. Regi Lusitaniæ negligentem fratrem coadiutorem dedit;

Childeri-
cus.

Henricus
IV. Imp.

Boleslaus.

Frederic. I.

Otho IV.

Ioan. Angl.
Rex.

Frederic. II.
Imp.

13.
Iterum Tri-
dentino.
alijs.

14.
Principes
ab ecclesia
in tempo-
ralibus et-
iam dam-
nari.

Philippicus
Imp.

Leo Isauri-
cus.

dedit; cum iure successione, si Rex sine prole moreretur. *c. grandi. de supplend. neglig. pralat.*

Gregorius X. vacante nimis diu Imperio Electoribus mandauit, vt mox prouiderent; alioquin se eorū negligentiam suppleturum. elegerunt ergo mox Rodolphū Comitem Hapsburgensem. Clemens V. iterum diu nimis vacante Imperio rogatus fuit à Philippo Pulchro, vt illud in Francos referret. cui enim, inquiebat, fit iniuria, si vacantis Imperij conditio permutetur? Electores ergo mouit, vt electionem maturarent, alioquin periculum esse, ne cum Imperio potestatem eligendi imposterum amitterent: at illi mox Henricum Luxemburgensem eligerunt.

Ludouicus Bauarus,

Ludouicus Bauarus à Ioanne XXII. & Clemente VI. excommunicatus, & per hunc ab Imperio depositus est: & Electoribus mandatum alterum eligere, ecclesiæ morigerum: alioquin Pontificem curam necessariò, vt supremum caput, de Imperio habiturum.

Comes Tolofanus,

Comes Tolofanus, quod hæreticis arma accommodasset, tam in Concilio Gallia, quàm Lateranensi sub Innocentio III. principatu spoliatus fuit. *Simoni autem Morfortio,* inquit Mariana *in histor. Hispania l. 12. c. 3. nauata opera premium fuit Tolosa, & alia vrbes bello quaesita, partaque.*

Georgius Pogebra-
tius.

Paulus II. Georgium Pogebra-
tium hæreseos damnatum, dignitate ac regno priuauit. vt & Paulus III. Henricum VIII. Angliæ Regem: & Pius V. Elisabetham ipsius filiam. denique Sixtus V. Henricum IV. tunc ab ecclesiæ doctrina alienum, regno Franciæ excludendum censuit: & resipiscentem reconciliatumque Clemens VIII. admisit, rehabilitauitque; retrorsum ad tempus delati regni per mortem Henrici III. bellumque religionis causa obortum composuit. plura sunt apud alios huiusmodi rerum

Henricus VIII.
Angl.
Elizabetha

gestarum exempla, ac legi possunt apud Bozium *de signis eccl. t. 2. l. 17. sig. 71. l. 22. c. 8.* lōga sanè tot sæculorum consuetudo, quamuis dubitari posset, interpretationem iuris facit. *l. si de interpretat. D. de leg. imò non competentem iurisdictionem attribuit. l. sicut 3. & l. omnes 4. C. de præscript. 30. an. & ius facit consuetudo: præsertim insignibus actibus, & pluries repetitis firmata.*

Neque vero mouere potest, quod non exemplis, sed legibus fit iudicandum: *l. nemo. 13. C. de sent. si quidem illud est accipiendum de vulgaribus iudicibus. si verò Princeps ipse de causa cognouerit, & sententiam dixerit, omnes omnino Iudices sciant,* inquit lex, *finalis C. de leg. hanc esse legem non solum illi cause, pro qua producta est; sed & omnibus similibus.* & ita argumentantur iure-consulti ex decisionibus aliàs factis ab Imperatore aut Senatu. *vt citat Christinaus volum. 1. decis. 1. & 2.*

15.
Quæ hæc
authoritas
exemplorū.

Quod si vnquam legis instar esse possit res aliàs iudicata; tum maxime id obtineat oportet si iudicium fuerit vniuersalis ecclesiæ, siue Concilij œcumenici, cui fidem omnes catholici attribuerent. quippe in quo fides Petri deficere non potest, vt neque portæ inferi aduersus petram præualere. præsidet enim in huiusmodi Concilijs Spiritus sanctus. vnde in primo Concilio ita fantur Apostoli *Act. c. 15. visum est Spiritui sancto, & nobis. de eoque habebant Christi promissum, & per eos in perpetuum illius ecclesia, ille vos docebit omnia.*

At vero quædam ex his, quæ retulimus, exempla à Concilijs œcumenicis probata sunt. & quæ ante diximus in Concilijs œcumenicis circa temporalia sunt decreta: quæ adeoque circa fidem aut mores errare non potuerunt.

Neque verò rectè dixeris, nullum esse alicuius Concilij decretum, quo expressè declaratum sit, com-
petere

16.
Ecclesiæ
iudicium
imo decretum.

petere ecclesiæ in temporalibus potestatem: eoque, ut res certæ fidei sit, opus esse: adeoque præuio examine: sicut de Apostolis in *Actis d. c. 15.* dicitur; *conuenerunt videre de verbo hoc. nam quid interest, inquit lex 32. D. de leg. suffragio populus uoluntatem suam declaret, an rebus ipsis, & factis?* & uero, quo casu res dubia esset, Concilij examine, & sententia opus esset: sed (præterquam quod in Concilio Romano sub Gregorio VII. hæc propositiones in terminis definitæ sunt, *quod Papa liceat deponere Imperatorem: quod à fidelitate iniquorum subiectos possit absolueri*) tot hæc Concilia illam ecclesiæ in temporalia potestatem pro certa præsupponunt, & ex ea præsuppositione, quæ retulimus, decernunt: ut magnus uideretur circa fidem & mores lapsus, si res secus se haberet. magna enim & graua incommoda rei publicæ, & ecclesiæ incumberent, ut sæpè hæc, & illa turbata est in executione exemplorum, quæ retulimus.

Controuersum quidem esse fatemur modum ipsum, quo competat ecclesiæ in temporalia potestas: controuersum autem prioribus sæculis inter orthodoxos non fuit, quin competat. Canonistæ quidam uia regia, atque directâ competere contendunt. illosque non parum iuuant uerba d. extrauagantis *vnam sanctam*, quæ simpliciter aiunt in ecclesia, eiusque potestate duos esse gladios; spirituales & materiales: gladium esse sub gladio: hunc illi subijci: theologo negant directò ecclesiæ potestatem competere in temporalia, sed indirectè dumtaxat; quatenus finis scilicet spiritualis ecclesiæ, atque animarum salus exigat. qui finis eiusmodi media faciat necessaria, & quasi fini conformet: ex eoque potestatem in temporalia quasi spirituales faciat: quamuis circa materiam temporalem eo casu uersetur. ut d. extrauagans *vnam*, alia-

que iuris loca, in quibus canonistæ fundantur, secundum hanc rationem sint exaudienda; non ut sonant uerba simpliciter. *qua de re Belarminus de Romano Pontifice. l. 5. c. 4. & 5. alijque.*

Neque refert si obieceris ex huiusmodi decreto, & executione exemplorum supra relatorum, grauissimas sæpè in ecclesia ortas esse turbas: & doceamur in materia *morum c. cum non potest. 23. q. 4.* potius omittendam esse correctionem, quam grauiora ex remedio mala causari. utique enim id uerum est, cum de præterito tantum crimine puniēdo agitur: sed cum de futuro impediendo non æquè: quamuis præsens graue malum immineat; si futuri temporis bonum præponderet. sic bellum iustum est, quamuis multa grauiaque in præsentiarum secum trahat incommoda, ex quo pax sequatur, cuius bonum præcellat. quod si non semper consilio respondeat euentus, non reddiderit hic illud iniustum. fateri etiam oportet, cum de Papæ iudicio, æquumne sit an iniquum, nemo possit iudicare: *c. pater. c. aliorum. 9. q. 3.* adeoque illud maneat irretractabile: graui meditatione, centum oculis, & multimoda circumspectione opus esse; ut dispiciat an necessariò descendendum sit ad uendum & secandum, neque enim aliter ius ei, aut fas est gladium exerere. *quid tu*, inquit Bernardus *l. 4. c. de considerat. denuo usurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in uaginam? quem tamē qui tuum negat, non satis mihi uidetur attendere uerbum Domini, dicentis sic; conuerte gladium tuum in uaginam. tuus ergo, & ipse tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret, & is, dicentibus Apostolis, ecce gladij duo hic, non respondisset dominus, satis est, sed nimis est. Uterque ergo ecclesia, & spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro ecclesia; ille uero ab ecclesia exercendus*

17.
Quid sentendum de obiectis incommodis?

est. ille sacerdotis, is militis manu: sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussu Imperatoris. Quare neque ob quodlibet peccatum ad hæc extrema deueniendum est: sed ob grauiam demum & ecclesiæ nimium noxia. vt. in casu hæresis, & persecutionis ecclesiæ ad depositionem procedi potest. *c. ad apostol. de re iud. in 6. c. si papa. 40. c. 13. X. de heret. si Princeps contemnat ecclesiæ clauis quod incidit in hæresim: c. 1. dist. 22. c. hæc est fides. c. rogamus. c. alienus. 24. q. 1.* imo ipso iure in pœnas incidit. *c. cum secundum leges. de heret. in 6.* quamquam ad hos effectus adeo magnos & monitio non vna, & incorrigibilitas merito desideretur *c. ad apostol. de re iud. in 6.*

Quod si ergo finis spiritualis requirat spiritualem gladium extendi ad materialia, statuendum est Deum, qui fidem huiusmodi præscripsit, media ad illum necessaria concessisse. *l. 2. D. De Iuris. om. iud.* adeoque cum salus exiget animarum, & ecclesiæ salubris directio; licitum fecisse ecclesiæ temporalium attactum. illudque fuisse iudicium omnium sæculorum liquidum fit ex tot centenis canonibus, per tota iuris canonici volumina sparsis, tot sæculorum interuallis distantibus: quibus Concilia, Pontificesve Romani de rebus temporalibus varia atque infinita statuerint, quæ ad finem spiritualem, salubrem ecclesiæ directionem, animarumq; salutem, necessaria videbantur. quæ damnare simul omnia qui possit animus verè catholicus?

Infinitem foret hæc producere omnia, non tamen citra operæ pretium carptim quædam educere. v. g. præscriptionem mala fide procedentem leges ciuiles admittentes, ob peccatum in ijs contentum, & animæ salutem, corriguntur *in c. fin. X. de præscript.* multa de Iudæis, de Saracenis, de hæreticis, de apostatis, de pœnis, de iniurijs, & damno, de restitutionibus, de foro competenti, de iudicijs, de immunita-

te clericorum per diuersos titulos statuuntur, à canonibus circa res temporales.

Lubet tantum hic annotare quæ Argētræus ad Cōsuet. Brit. art. 44. not. 2. quasi vsurpatæ iurisdictionis à Pōtificibus damnat in causis realibus prophanis *c. ex tenore. X. de for. comp. c. ex parte cod. c. significanti. X. de off. deleg. c. nouit. X. de Iud. c. olim. X. de off. leg. c. constitutus. X. de restit. in integ. c. dilecti. X. de arbit. c. suam. X. de ord. cognit. c. lator eod. c. per venerabilem. ibid. c. ex parte. X. de consuet. c. qualiter. X. de Iud.* quibus locis de rebus temporalibus quidē statuitur, sed ita vt semper ea sit Pontificum voluntas, vt iurisdictioni Principū nolint præiudicatum, vt dicit d. c. nouit. sed quod disciplina ecclesiæ exigit, actum velint. & singula porro loca aut non impingunt, vt vult Argētræus, aut solutionem specialem secum vehunt. quanquam & imbecilla sunt tela legum ciuiliū, quibus ille canones impugnat: alij arietes adhibendi sunt aduersus potestatem, quæ non ex hominibus, sed ex Deo est. vide quæ alia citamus infra hoc *lib. c. 6.*

Denique damnata pridem est hæresis Marcilij à Padua, & Ioannis à Landuno à Ioanne XXII. *extranagante licet secundum Apostolum.* quæ negabat ecclesiæ competere potestatem cōactiā, quam vtique intelligebant in re temporalis; non autem negabant potestatem arcendi à sacramentis. Hanc resumpsit Mar. Antonius de Dominis, negauitque vllam in ecclesia esse potestatem, cum vera præfectura, iurisdictione, cōactione. negat vllam esse forensē iurisdictionem. sed illum amplè refutauit Malderus. *in primam secundam q. 95. ar. 1. dub. 4.* Denique Cardinalis Bellarminus potestatem ecclesiæ in temporalia firmiter asseruit. quem cum oppugnasset Rogerus Widdringtonus, pro Bellarmino Apologiā dedit Adolphus Sculckenius. *Vide Chokier in*

Vindi-

18.
Finis spiri-
tualis hæc
media facit
concessa, vt
in multis in
iure expres-
sis.

19.
Contraria
hæresis
Marcilij à
Padua
damnata.

Vindictis libert. eccl. p. r. c. 8. 9. 10. etiam quæ tradimus j. c. 4. hoc lib. de rebus ecclesiarum.

CAPVT III.

An potestas temporalis nullo modo verſetur circa ſpiritualia?

HAc in re ſanctus Iſidorus c. principes. 23. q. 5. Principes, inquit, ſæculi nonnunquam intra eccl. leſiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eamdem potestatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. Ceterum intra eccl. ſiam potestates neceſſariæ non eſſent, niſi vt, quod non praualet ſacerdos eſſicere per doctrinæ ſerm. nem, hoc imperet per diſciplinæ terrorem. non quod Imperatorum leges dicamus penitus renuendas, ſed quod eas euangelicis, apoſtolicis, atque canonicis decretis (quibus poſtponenda ſunt) nullum poſſe inferre præiudicium aſſeramus. c. leges: & tot. d. 10. Debes Imperator, inquit Leo Pontifex ad Leonem Imperatorem, incunctanter aduertere potestatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad eccl. ſiæ præſidium eſſe collatam. præſidium, inquit, & munimen. vt fulciant, protegant, defendât, non iudicent. quoniam Imperator catholicus filius eſt, non præſul eccl. ſiæ: quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit non docere. c. ſi Imperator. diſt. 96. ſancimus, inquit Nouella quomodo oporteat Epiſcopos. §. 1. ſacras per omnia ſequentes regulas: exequendo igitur, quæ ab eccl. ſiæ definita ſunt, non definiendo Principes præſidio ſuo, & munimine eccl. ſiæ iuuant, firmant, atq; ſtabiliunt, tam leges cõdendo, quam manu militari cuſtodiendo: ſacras ſemper ſequendo regulas, nõ regulas ipſas & canones decernendo. quomodo accipere oportet quæ catholici plures Principes de rebus ſacris ſtatuerũt. alioquin viribus deſtituentur, ſi ſua auctoritate de rebus ſacris ſciſcere quip-

piam, aut ſancire volent. quod latè deducitur in c. benè & tot. diſt. 96. manet enim ſemper ea ratio, quod leges ferre, & iudicare, potestatis eſt ſuperioris in ſubditum: Principes autem eccl. ſiæ filij ſint, non præſules. quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum & Principum omniumq; fidelium patres, & magiſtros cenſeri? nonne miſerabilis inſania eſſe cognoſcitur ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubingare, & iniquis obligationibus eum ſua potestati ſubijcere, à quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe, & ſolui poſſe? c. quis dubitet. 96. d.

Iſti ſunt, inquit Durandus citatus à Bellarmino de Pontifice l. 5. c. 5. veritermini iuriſdictionis ſpiritualis, & temporalis à fundatione eccl. ſiæ, quos tranſgredi non licet. quia iuriſdictione temporalis nullo modo ſe extendit ad ſpiritualia, de quibus nihil nouit: iuriſdictione autem ſpiritualis ſe extendit primò & principaliter ad ſpiritualia: ſecundariò autem & per quandam conſequentiã ſe extendit ad actiones hominum circa temporalia, quæ ordinantur ad ſpiritualia tanquam ad finem. cognoſcere ergo, & iuriſdictionem porrigere in eccl. ſiæ nullo modo poſſunt Principes: defendere ſemper tenentur. deſenſionem omnes in ſacris ſuis, ſeu coronatione, iurant. eoq; iubet iniuriam clericis factam vindicari lex epiſcopale iudic. c. de epiſ. aud. iubet executionem per potestates tribui iudicationi Epiſcoporum. conſpirare enim debet cum ſpirituali ſecularis potestas. vt ſimul eccl. ſiæ defendant, ac ſeruent. res enim humana aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defendat auctoritas. c. res autem. 23. q. 5. vnde inducitur eſt, vt eccl. ſiæ impleret auxilium brachij ſæcularis: illudque Principes, eorumq; iudices requiſiti exhibere teneantur: adeoque cenſuris cogi poſſint. c. adminiſtratores. 23. q. 5. c. ad abolendam. §. penul. c. excommunicamus. §. moueantur. de heret. qua de re alibi.

I.
In prote-
gendo iu-
uando, ex-
quendo,
non defi-
niendo.

2.
Defenſio-
nem eccl. ſiæ iurant
Principes in
coronatio-
ne ſua.

3.
Brachium
requiſiti
præſtant
auxiliare.

4.
Vt tamen
hæc non
vertant in
imperia.

Vt autem auxilia vertantur in imperia, nulla ratio permittit. eoque defendi iure nequeunt Ordinationes Gallicæ permultæ: sed neque ipsæ Iustiniani constitutiones, in Codice illius, & authenticæ multæ, de sacramentis matrimonij, ordinis, alijsque, & rebus alijs spiritualibus, quatenus decernendo magis, quam ecclesiæ decreta dumtaxat iuuando, exequendove procedunt. eum reprehendens Baronius *ad an. 528.* ait, dum dogmatibus ecclesiasticis perscrutandis, plusquam decet Imperatorem, curiosè vacaret, vniuersum pessumdedisse Imperium. *Vide Dian. p. 1. t. 2. r. 105. ea Gudelin. Iur. nouiss. l. 6. latè complexus est.*

CAPVT IV.

An præter defensionem potestas secularis ad personas, & res sacras nullatenus extendatur?

Ecclesiasticas leges ferre secularibus concedunt Nouatores nostri temporis: quos refutat Malder. *In 1. 2. q. 90. de legib. ar. 1. d. 4. Posuit enim Spiritus Sanctus Episcopos, non Principes, regere ecclesiam Dei. Act. 20. & Rex ex officio quietem reip. non salutem animarum curat, sed Prælati: tamquam rationem de animabus reddaturi. & cum ad regimen, legesque ferendas opus sit iurisdictione, ut idem Mald. *ibid. q. 90. ar. 3. d. 1. quæ ecclesiæ tributa est, etiam externa: ut q. 95. ar. 1. d. 4. latè aduersus Marc. Anton. de Dominis. à Jurisdictione autem Principum, personæ, atque res ecclesiasticæ sunt exemptæ.**

1.
Spiritus
sanctus po-
suit Episco-
pos regere
ecclesiam
Dei, non
Principes.
2.
Non ergo
leges his
ferre de ec-
clesia com-
petit.

3.
Non Pa-
pam, epi-
scopos, sa-
cerdotes
iudicare.

Primam sedem, siue Pontificem Romanum, à nemine iudicari responsum est à Synodo Sinuesana Marcellino: cum is metu fractus

idolis thus adoleuisset. in Synodo Romana sub Siluestro, *can. ult.* pace ecclesiæ, iam data per Constantinum, ita habetur; *neque ab Augusto, neque à Regibus, neque ab omni clero iudicabitur prima sedes.* idem in alia Synodo Romana, sub Sixto IIJ. dictum fuit, non licere aduersus Pontificem dare sententiam: & in alia sub Symmacho: denique alia sub Leone III. Carolo Magno responsum est, Sedem Apostolicam omnium ecclesiarum caput à nemine iudicari debere. *plura sunt in dist. 21. 22. in c. si papa dist. 40.* Et quamuis adferantur quædam exempla Imperatorum, qui Pontifices deposuerunt; non id sua auctoritate, sed Synodali fecerunt. *Belarminus de Pont. l. 5. c. 29.* seu potius non legitimos iudicatos, auxiliatrice manu ex facto eiecerunt. de Episcopo Constantinopolitano *in c. solite. X. de maioritat. & obediens.* Innocentius III. loquens, ostendit eum propriè non subesse Imperatori. & soluit argumentum, obijci etiam nunc solitum ex Apostolo, *subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi tamquam præexcellenti; siue Ducibus tanquam ab eo missis.* nunquam de Pontificibus ait Gelasius nisi ecclesiam iudicasse, non esse humanarum legum de talibus ferre sententiam. *c. nunquam d. 96.* In Concilio primo Romano sub Siluestro *can. 4. Silvester Episcopus dixit, nulli omnino licere causam quamlibet in publico examinare, nec ullum clericum ante Iudicem laicum stare & dixerunt Episcopi; placet.* in Concilio Carthaginensi. *14. c. 9. quisquis Episcoporum, presbyterorum vel clericorum, si derelicto ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat: & hoc in criminali actione: in civili verò perdat, quod euicit.* In Agathensi *can. 23. decernitur, clericum nullus præsumat apud secularem Iudicem Episcopo non permittente pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat: nec audeat crimi-*

criminale negotium in iudicio seculari proponere. plura alia sunt Concilio-
rum & Pontificum decreta caus.
11. q. 1. in Concilio magno Late-
ranensi sub Innoc. III. excommu-
nicantur laici, ecclesijs vel clericis
onera imponentes. c. *aduersus*. X. de
immunitat. eccles. & in alio Latera-
nensi sub Alexandro III. c. *non mi-
nus eod.* & Viennensi sub Clemente
V. c. *presenti. de cens. in Clement.* in
Constantiensi f. 31. hæc inueniun-
tur verba; *attendentes quod subditi in
suos prelatos, & laici in clericos nullam
habent iurisdictionem, & potestatem &c.*
& in Lateranensi ultimo Leo X. ap-
probante sacro Concilio ita statuit;
*cum à iure tam diuino, quam humano
laicis potestas nulla in ecclesiasticas per-
sonas attributa sit, innouamus omnes &
singulas constitutiones sœl. record. Boni-
facij Papæ VIII. etiam prædecessoris no-
stri quæ incipit felicis: & Clement. quæ
incipit: si quis suadente. Nec non quas-
cumque alias Apostolicas sanctiones in
fauorem libertatis ecclesiasticæ, & contra
eius violatores quomodolibet editas &c.*
& similiter Martin. V. in Bull. in c.
*ad reprehend. relata à P. Matth. Sept.
decret. l. 2. r. 1. de for. comp. c. 1. atten-
dentes*, inquit, *quod laicis in clericos
& ecclesiasticas personas, & illorum bo-
na nulla sit attributa potestas. eadem
verba habet Urbanus VI. in ea bulla
quæ ibidem ponitur c. 2.* Deinde addit
d. Concilium Later. ult. & cum La-
teranensi pariter ac alijs Concilijs genera-
libus sub excommunicationis pœna prohi-
bitum fuerit, *ne Reges, Principes, Du-
ces, Comites, Barones, &c. decimas
collectas, & alia huiusmodi onera clericis,
prælati, & alijs quibusue personis eccle-
siasticis imponant, exigant &c. statui-
mus & ordinamus, vt de cætero talia
presumentes ultra supradictas pœnas
(quas innouamus) ad omnes actus legiti-
mos inhabiles, & intestabiles habeantur.*
In Concilio autem Trid. f. 25. c. 20.
asseritur ecclesiæ, & personarum
ecclesiasticarum immunitatem Dei
ordinatione, & canonicis sanctio-
nibus constitutam esse. vtique ori-

ginem habere ex iure diuino, quo
Petrus constitutus est pastor, & re-
ctor supremus totius ouilis Christi:
& Apostoli Principes ecclesiarum,
& iudices animarum. eam enim ob
causam indecens esset eos illis sub-
iectos manere, quibus tantum ter-
rena sunt commissa. sed cum id ob-
scurius videri posset, canonicæ san-
ctiones clarius successivè, huius-
modi immunitatem expresse-
runt. eoque decernit d. Synodus Triden-
tina *sacros canones & Concilia generalia
omnia, nec non alias Apostolicas sanctio-
nes in fauorem ecclesiasticarum perso-
narum, libertatis ecclesiasticæ, & con-
tra eius violatores editas (quæ omnia et-
iam innouat.) exactè ab omnibus obser-
uari debere.* adeo vt, quod ante com-
muni theologorum & canonista-
rum sententia receptum erat, di-
cendum sit; quod Principes sæcu-
lares eam tollere non possint, nec
vlla consuetudo: corruptela verius
dicenda: vt subinfert Bonifacius
in c. *quamquam. de cens. in 6.* tamen si
in aliquibus locis aliqui Pontifices
quibusdam in casibus quosdam cle-
ricos fori priuilegio vt noluerint.
vt & Concilium Trid. f. 23. c. 6. sed
neque ipsius cleri renuntiatio ex-
emptionem tollit. c. *insolita* 11. q. 1. c.
placuit c. si diligenti X. de for. comp. quia
ordini concessa est. cui pacta priua-
torum non derogant. *Dian. p. 1. r. 2.
r. 3. Cenall. d. c. 5.* quod sicut expre-
sè ne facere possint disertè consti-
tutum est d. c. *si diligenti. vers. mani-
festè.* vtique ne tacitè possint, con-
trahendo, aut delinquendo, dicen-
dum est. ne sit maior virtus taciti,
quam expressi. & quamuis quædam
leges in contrarium quibusdam in
casibus opponuntur; de quibus suis
locis; tamen canones sacros tolle-
re non possunt. quippe rectè Con-
cilium Trid. d. c. 20. f. 25. immuni-
tatem clericalem Dei ordinatione,
& canonicis sanctionibus esse con-
stitutam, non beneficio Iustiniani,
aut Constantini primum indu-
ctam. *vide citatos à Diana. p. 1. r. 24.*

6.
Per cano-
nes explica-
to.

7.
Quæ im-
munitas
consuetu-
dine vt tolli
non possit.

8.
Aut renun-
tiatione.

9.
Aut pactis
expressis.

10.
Aut tacitis.

II.
Rerum fa-
crarum co-
gnitio vt ad
faculares
spectare
nequeat.

7. 126. v. 1. 2. 4. 5. 6. 7. Porro quod res attinet, de sacramentis, & sacramentalibus, vasis ad sacramenta sacratis, imaginibus sacris, & sacrorum reliquijs, ecclesijs, & locis ritu ecclesiastico consecratis, illorumque ornamentis, dubitatio esse non potest; quin laicos illa attingere, vergat ad crimen Baltazaris. *Daniel. 5.* quæ etiam apud gentiles venerationem habuerunt. *l. inter stipulantem. §. sacra D. de verb. obligat.* debent habere multo magis apud Christianos. *l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles. maximè per ecclesiasticos canones. c. ligna cum pluribus seqq. de consecrat. dist. 1. c. qua semel cum seqq. 19. q. 3. c. semel de reg. iur. in 6.*

12.
Rerum ad
ecclesias
pertinenc-
tium.

Alia bona mobilia, & immobilia ecclesiæ, non tantùm administranda sunt per ecclesiasticos: *Novell. 123. §. œconomos & vers. si quis*, sed etiam à ciuilibus constitutionibus eximenda. *c. ecclesia sancta Maria X. de const. c. qua in ecclesiarum ibid. c. ult. X. de reb. eccl. non alienand. c. bene cum multis sequentibus. dist. 96.* quin & iudicijs laicis. *per d. c. ecclesia. c. si clericus. de for. compet. c. decernimus. de iudic. nunquid enim non ecclesiæ derogatur honori*, inquit Ioannes XII. *in extrauagante ad conditorem. si ipsam oporteat nunc in foro ecclesiastico, nunc in seculari, interdum etiam coram pedaneis iudicibus, & plerumque pro rebus paruis & vilibus litigare?* si quidem ecclesiæ, earumque bona nullius sunt: *§. nullius Institut. de rer. diuis. c. premia. cum seqq. 12. q. 2. nisi Christi, seu ipsius sponsæ ecclesiæ. c. hoc de reb. eccl. non alienand. in 6. & ibi Gloss. Faber in d. §. nullius.* atque inde non malè quidam amortisationem dictam arbitrantur; quod res ex assensu Principis ad ecclesiam delatæ ipsi atque mundo mori viderentur; & viuere Christo, seu eius ecclesiæ inciperent: adeoque desinat in amortifatis laica iurisdictio, valeat spiritualis, atque ecclesiastica. *quicquid domino consecratur sanctum sanctorum domino erit, & ad ius*

13.
Inde forte
nomen a-
mortizatio-
nis in his
rebus.

pertinebit sacerdotis. c. nulli. 12. q. 2. ac multo magis in ecclesijs id obtinet ac locis sacro ritu Deo dicatis. vt magno verborum abusu quidam nobiles se ecclesiarum dominos iactitent, quod intra sphæram sui dominijs sitæ sint. quod etiam Duarenus notauit. *l. 5. de sacr. ecclesia minist. c. 4.* Quamuis ergo dominus sit eius soli, in quo basilicam ædificat, & earum rerum, quas ecclesiæ constitutæ donat; tamen ratio iuris non patitur, vt post consecrationem, dedicationemque is locus, aut aliæ res Deo consecratæ, in eius dominio manere dicantur. quamuis eo verbo quidam abusi sint. & quamuis c. monasterium 16. q. 7. fauere videatur dominio veteri retinendo: loquitur tamen dumtaxat de eo, qui construxit monasterium, ne eo inuito loci auferatur dominium: non agit autem de dominio iurisdictionali. & porro non remanere dominium strictè dictum in loco ritè consecrato ex multis cc. *ibid.* satis constat. *Vide & Burgund. ad consuet. Fland. c. 1.* vbi parochiæ dominus, aduocatus, toparcha vt in his diffideant. *Vide infra cap. 83. De ecclesiarum dominis.* adeoque dicendum est dominium ibidem improprie accipi, pro iure quodam patronali. quod & indicant sequentia verba; *liceatque ei presbyterum cum licentia Episcopi commendare*: quod hodie dicimus, præsentare. agitur autem ibidem de monasterio, cum monachi adhuc essent laici; quibus Presbyter tanquam parochus dabatur. desumptum est enim ex Synodis Romanis antiquissimis. Verùm ne his in rebus latius euagemur, remitemus ad causam 16 q. 7. cui titulus; *vt ne res ecclesia laici attingere, vel administrare audeant.* vbi inter cetera in Synodo Romana sub Symmacho his verbis est decretum; *non placuit laicum in ecclesia statuendi aliquam habere potestatem: cui obsequendi manet necessitas; non auctoritas imperandi. laicis quamuis reli-*

14.
Vt abufiue
quidam do-
mini eccle-
siarum vo-
citantur.

15:
Ne res eccle-
siae laici
attingant
vt iam olim
decretum.

religiosis nulla de ecclesiasticis aliquid disponendi legitur attributa facultas. c. non placuit cum seqq. 16. q. 7. si quis, inquit Calistus, Principum, vel aliorum laicorum dispositionem, seu dominationem rerum siue possessionum ecclesiasticarum sibi vindicauerit, ut sacrilegus iudicetur. vsque adeo vt nec valeat dispositio laicorum de rebus sacris, quamuis in fauorem ecclesiæ, nisi acceptetur. c. ecclesia s. Mar. X. de cõst. c. qua in ecclesiis. eod. nec acceptari Synodus sub Symmacho in c. bene. dist. 96. voluit; ne sit exemplum ad decernendum quicquam de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi à Deo cura commissa est. d. c. bene. qui secus ageret à liminibus ecclesiæ arcetur. d. c. nullus laicorum. 16. q. 7. c. nouerit X. de sent. excommun.

De negocijs porro ecclesiasticis generaliter statuitur in c. decernimus X. de iud. vt ea Prælati tractent, non laici; nec illi quidem ex horum iudicio disponant: nec propter illorum, inquit, prohibitionem, ecclesiasticam omittant iustitiam exercere.

CAPVT V.

An spiritualis potestas temporalis, an hæc illam errantem corrigere possit.

Bonifacius VIII. in c. vnã sanctam, de maiorit. in extrauag. commu. si, inquit, deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spirituali: si deuiat spiritualis minor, à suo superiore: si vero suprema, à solo Deo iudicari potest. sic Concilium Trid. s. 25. c. 3. nefas sit, inquit, seculari cuiilibet Magistratui prohibere ecclesiastico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet: sub prætextu quod contenta in præsentis decreto non sint obseruata: cum nõ ad seculares, sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. vbi insigniter sunt notanda & ratio Concilij; & obiectio. illa quidem tanquã conformis Bonifaciang; si deuiauerit spiritualis potestas, illius correctio, adeoque cognitio, ad Iudices

ecclesiasticos, seu spirituales superiores pertineat: obiectio autem, quam Concilium sic format, quod illam prætextum vocet, si seculares se immisceant; eò quod contenta in decreto non sint obseruata. quæ ratio procul dubio damnat appellationes ab abusu, & cassationes; quæ in eo fundantur quod decreta ecclesiæ, veteresque canones à Iudice ecclesiastico non sint seruati. quare huiusmodi ad seculares recursus sepius iam olim sunt damnati. atq; imprimis inter ecclesiastico c. grauem. X. de excess. pralat. c. si diligenti. de for. compet. Vide diffusè differtantes decisiones Rota 10. April 1595. 1. Dec. 1595. in calce part. 5. Resol. Dian. late obiecta soluentes. quomodo & Patres in Cõcilio Trecenti ante annos quingentos in Virdunensem Episcopum ita fulminarunt; Richardum Virdunensem, qui se tradidit regia Curia, nos tradidimus satana. nec magis tuti sunt qui per regiam vim & metum absolutionem extorquent. absolutionis beneficium, inquit Gregorius X. in c. vnico de ys qua vimet uen in 6. ab excommunicationis sententia, vel quamcumque reuocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præsentis constitutionis autoritate omnino viribus vacuamus: ne autem sine vindicta violentia crescat audacia, eos, qui absolutionem, seu reuocationem huiusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententia decernimus subiaccere. prætextus ergo huiusmodi nec auctoritatem tribuunt, nec absolutiones extorquentibus profunt, sed iniquitates aggrauant, & vincula multiplicant.

Postquam Concilium Tridentinum præsentium temporum hæreses damnasset, & fidei orthodoxæ dogmata declarasset, & quæ ad mores & disciplinam pertinent late edixisset, pro coronide s. 25. c. 20. obtestatur Principes, vt murum se ponant pro domo Israhel; & sanctè decreta seularis brachij auxilio tueantur: vt meminerint Deum

2. Damnantur ideo appellationes tamquam ab abusu, & cassationes; atque recursus ad iudices seculares.

3. Et recurrentes eo magis à iure excommunicantur.

9. Commendauit Concil. Trid. libertatem ecclesiasticam Principibus.

eos

1. Spiritualis potestas corrigit temporalem, non contra.

eos sanctæ fidei, ecclesiæque protectores esse voluisse: debitam sacris constitutionibus obseruantiam præstent: quæ ecclesiastici iuris sunt, tanquam Dei præcipua, eiusque patrocínio teçta, venerentur: nec ab illis, maximeque ministris suis lædi patiantur: sed seuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iurisdictionem impediunt, animaduertant. quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, religionem ecclesiarumque protectionem existant. aurea sanè verba, nisi ferrea essent sæcula.

§. I.

Protectio Concilij Trid. & sacrorum canonum, an Principibus cõferat quippiam ad iurisdictionem?

HVnc Concilij locum Salgado *de protect. reg. p. 1. c. 1. pralud. 2. n. 72.* eo citat, vt Regem Hispaniæ, aliosque supremos Principes in suis ditionibus 'defensores esse astruat Concilij Tridentini. quod pridem Galli dicunt vniuersalius, sacrorum canonum, & rectè quidem, quatenus protectio ritè impenditur. sed ex eo filo ea subtexere, quæ magnis multi voluminibus subinducunt de protectione regia eorum, qui à ministris ecclesiæ, ecclesiasticisve tribunalibus lædi, grauarive se querentes, ad tribunalia regia recurrunt, aduersus violentiam ecclesiasticorum Iudicum, vt hi vocant, aut abusus sacrorum, canonum vt illi, recurrentes appellant esve tueantur; tam à mente Concilij sacrorumque canonum alienum esse dubitare non possum, quam coelos empyrios ab inferis distare. declarat seipsum Concilium verbis, quæ mox recitauimus. *seuerè, inquit, in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque*

iurisdictionem impediunt, animaduertant. commendat vt impedimenta auferantur, non vt iudicijs ecclesiasticis remoræ injiciantur, aut ad laicorum censurâ illa deuocentur. quæ si deuiât, Bonifacius VIII. *in d. c. vnam sanctam de maior. & obed. in extrauag. commun.* vult à potestate spiritali maiori; supremam à solo Deo; non ab homine iudicari. *testante, inquit Apostolo; spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur.* ad quam rationem & idem Concilium Tridentinum *f. 25. c. 3.* postquam de iudiciorum ecclesiasticorum executione reali, distriçtione personali, excommunicationis gladio sobriè exerèdo plura decreuisset; *nefas sit, inquit, seculari cuiilibet & magistratui prohibere ecclesiastico Iudici, ne quem excõmunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet: sub prætextu (nota) quod contenta in præsentis decreto non sint obseruata;* nonne idem est dicere quod sit iudicatum contra sacros canones; adeoque appellationi tanquam ab abusu sit locus? siue quod excõmunicatus non obseruato decreto Concilij vim patiatur, adeoque recurrere possit ad protectionem regiam? pergit Concilium; & prætextum refutat; *cum, inquit, non ad saculares sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.* hæc causa vniuersalis est *iuxta d. c. vnam.* Sæcularium igitur non erit falcem suam mittere in eam messem, quæ de obseruantia canonum colligitur. quod difertè etiam expressum est *in c. qualiter & quando. X. de iudic.* vt nequidem in casu negatæ iustitiæ laicus de ecclesiasticis iudicet, nec errorè ecclesiastici corrigat. *d. c. vnam.* cum desit omnino iurisdictione, *c. ecclesia. X. de constit. c. secularis de for. compet. in 6. c. placuit. 16. q. 7. vide Dianam p. 4. r. 1. r. 75.*

Quoniam tamen quidam cognitionem hanc extraiudicalem, alij aliter interpretantur; œconomiam, aliasq; nouorum intellectuum

cogni-

1. Nihil ideo iurisdictionis in ecclesiam tribuit.

2. Sed penes hanc manet omnis cognitio.

3. An non saltem qualis qualis Principibus tribuatur.

cognitiones hinc prohiberi negant, nec tamen soluunt verba Concilij; *nefas sit prohibere, nefas sit mandare*; quæ facti sunt; nec ad iuris ancipites sensus referri tantum possunt. & quamuis Rota etiam immemoriam consuetudinem aduersus huiusmodi decretum non suffragari responderit; non desunt tamen insignes, tam theologi quam iuriconsulti, qui asserant bullas Apostolicas in Concilij Regijs detineri, & examinari posse, antequam permittantur executioni mandari; eademque Concilia causas ecclesiasticas per viam violentiæ posse cognoscere. *vt licet videre citatos apud Dianam p. 1. t. 2. de immunit. eccles. resol. 12. 13. & 14 p. 5. 2. 1. r. 12. 13. ubi quæ ex iure vetere adferri possunt pluribus soluit; & planius vt explicita sint omnia; si non & correctæ per d. c. qualiter, & clarius per bullam cæne. p. 3. r. 1. r. 53. 54. 55. 56. 57. 64. non lubet in eam rem amplius incumbere.*

§. II.

De lege regia Hispaniæ versante circa appellationes, quibus neglectis fit executio, de qua vi cognoscunt ibi seculares. & de appellatione tanquam ab abusu apud Francos.

Sed id tantum meminisse; legem regiam qua Hispani vtuntur, & ad quam latè scripsit Cevallos *de cognition. per viam viol.* & Salgado *de protection. regia* versari maximè circa appellationes, & iudicium sine illarum remora sententias suas exequentium, quo casu lege Julia de vi publica illos teneri declaratum est *l. 7. D. Ad leg. Iul. de vi publ.* quam reprimere, & ne opprimere pergat, donec Iudex superior

quid decreuerit, obistere regium sit officium. *c. regum. 23. q. 5.* atque in suis tractatibus hoc potissimum agere, vt in causis quibus post appellationem vetita sit executio, ei obistatur: in quibus liceat; potius brachio auxiliari iuuetur. Franci autem vniuersaliter appellant tanquam ab abusu, quoties aduersus canones videtur pronuntiatum: Belgæ magna parte cassationibus vtuntur: si quæ Iudices ecclesiastici in sæcularem iurisdictionem fallacem dicantur immisisse, aut in priuilegia patriæ impegisse. & Franci quidem in initio in re admodum graui, & publica, vsi sunt appellatione tanquam ab abusu: nunc, per abusum illo maiorem, eam ad triuiales de tribus cappellis quæstiones detulerunt. Carolus tamen IX. *edicto 1571. ar. 6.* professus est generatim nolle se vt à quopiam turberetur iurisdictione ecclesiæ: quamuis ægrè ad modum multi vocem illam pro ecclesia digerere possint. Henricus autè III. *edict. 1585. ar. 59.* inhi-

⁷⁴
Sed quare
nus?

bit recipi appellationes tanquam ab abusu, nisi ecclesiastici *impetant*, inquit, *nostrâ iurâ, auctoritatem, & iurisdictionem; contraueniant sanctis decretis, quorum sumus protectores, nostris ordinationibus, arrestis, & sententijs curiarum nostrarum, aut libertati ecclesie Gallicane, aliâs qui grauatos se queruntur, per appellationem adire possunt superiores ecclesiasticos.* & quidem, quod ad sancta decreta attinet, rectè quidam intelligunt de ijs, quæ ex Concilio Basiliensi desumpta, per sanctionem Pragmaticam firmata sunt: & ijs, quæ per concordata inter Leon. X. & Franc. I. conuenta sunt: & quorum protectionem, executionemque Pontifex Regi bulla speciali demandarit, tametsi vsus hos abusus latiùs extendat. & sanè huiusmodi protectionis prætextus facilem præbet ansam malignantibus, omnia iudicium ecclesiasticorum acta impediendi; saltem ad tempus, vel euer-

tendi. quid enim est tam à ratione alienum, cui non pro umbra & nebulis prætexi aliquis canon possit, cui contrauentum dicatur? verò id, an falsò longa inquisitio. & tamen cum in Concilio Trid. *f. 24. c. 20.* conformiter decretis Conc. Basil. feruidè in Franciâ recepti statutum esset, vt causæ omnes in prima instantia coram Ordinarijs tractarentur, nec Romam quis vocaretur; sed addita esset exceptio; nisi graui ex causa, & manus propriæ pontificiæ subscriptione aliud esset rescriptum; respuerunt Franci huiusmodi decretum, ob suam exceptionem: quod Curia Romana facile causam grauem, quæ non subesset, prætexere posset: nec tamen licet per eos ecclesiæ queri, quod sub prætextu appellationum, tamquam ab abusu generaliter permissarum, cum contrauentum asseritur sacris canonibus, ecclesiæ protectio abeat in metamorphosim seruitutis. *vide citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 101. 102. p. 3. t. 2. r. 53.*

§. III.

De illarum moderatione in Francia.

QVam tamen Francisc. I. edita *1589. ar. 59. Caroli IX. 1571. ar. 5. Henrici III. 1589. ar. 59.* nihil insuper moderantur, dum declarant sententias in materia disciplinæ, & correctionis à Iudicibus ecclesiasticis contra ecclesiasticos latas, aut etiam in materiâ purè personali, non pendentes à realitate, executioni fore demandandas; non obstante appellatione tantquam ab abusu, cui non dabitur effectus suspensionis: quinimo verant literas receptarum huiusmodi appellationum sigillari, nisi antè constiterit causam relatam, deliberatamque fuisse, subscribente Re-

ferendario, neque literis inferi clausulam, qua rei autoritate Iudicis ecclesiastici in carcerem missi iubeantur dimitti: nisi Curia visis informationibus ita decreuerit: facilius tamen inferi clausulam absolutionis ab excommunicatione ad cautelam: quæ exceptio in edictum irrepsit, olitantia graphæi, antemporum malitiâ incertum: postmodum quod hæresim saperet, quæ potestatem clauium ecclesiæ à Christo datam Curia tribueret, edicto Melunensi emendata est, & ad ecclesiam, quæ requirenda sit, remissa. sed & cessare iussa huiusmodi ad cautelam absolutio, si manifesta sit offensâ. Sed & iterum *Henr. III. edict. 1580. ar. 24.* sententijs ecclesiasticorum exequendis brachium sæculare præstari iussit, acta examinari vetuit. Iterum *Ludouicus XII. edict. 1510. ar. 45.* Franciscus I. *ed. 1525. a. 12. ar. 26.* vetuit vllas inhibitiones fieri, nisi visis citationum ecclesiasticarum literis, & præuia cognitione, quod res ad eorum non spectet iurisdictionem: eoq; casu inhibitionibus inferi iussit causam cur ad iurisdictionem ecclesiasticam spectare non possit: alioquin obedientia non præstaretur. Denique *Carolus IX. ed. 1571. ar. 18. Henr. III. ed. 1576.* Iudicibus ecclesiasticis permisit monitionum & censurarum usum, quatenus sacri canones permittunt, etiam pro executione rerum à se iudicatarum, pœnarumve in contumaces latarum. ita tamen ne ecclesiastici excommunicentur ob pecuniam ab eis debitam. In casibus autem criminum priuilegiatorum *Franciscus I. edict. 1540. ar. 11.* sententiam in clericos dici vetuit, nisi procuratore regio vocato, qui dispiciat an Regis interfit. *Henricus autem III. edict. 1580. ar. 11.* casus priuilegiatos coniunctim ab ecclesiastico & sæculari cognosci voluit; & sæcularem in id delegatum ad sedem accedere iurisdictionis ecclesiæ.

2.
Præstandū
brachium
auxiliare
sine causæ
examine.

3.
Vt nō dan-
dæ inhibi-
tiones.

4.
Censuræ
permissæ;

5.
Non in cle-
ricis ob pec-
uniam de-
bitam.

6.
De casibus
priuilegia-
tis.

De-

7.
Quibus in
causis.

Denique Carolus IX. *edict.* 1571. ar. 14. sacerdotes aliosque in ordinibus sacris constitutos, ad mortem damnatos, vetuit supplicio affici, nisi degradatione præcedente. Quibus in rebus etsi sacrorum Conciliorum canones, & ecclesiæ decreta non parum succidantur, optandum esset tamen, vbi aliud modo obtineri nequit, modificationes regias, quas diximus, obseruari. & speciatim antequam Iudices sæculares quidquam decernant aduersus ecclesiasticos, vt providè cognoscant an sua sit iurisdictio: seu qualiscumque œconomica protectio sit necessaria; extetque violentia. vt quemadmodum Iudex qui sub conditione, aut certa qualitate est datus, ante omnia cognoscere debet an extet conditio, an adsit qualitas, vt mox dicemus: ita & sæculares antequam manum mittant ad sortem Domini, prudenter circumspectant, an verè excessum sit, an verè abusus subsit: vererique ne, si in casu non tributæ iurisditionis diuina ecclesiæ iura minuerint, in illa dira incidant, quibus Deus terminos munipit, positos inter ea quæ reddenda sunt Deo; & quæ Cæsari.

§. IV.

Iterum de lege regia Hispaniensi.

Redeamus ergo ad legem regiam Hispaniensem. *appellatio ipsa*, inquit Salgado *in proœmio, est præcisum & necessarium principium & fundamentum huius regij recursus. quia vbi deficit, non potest cadere nec appellationis delatio, nec delationis negatio, nec attentata executio: & per consequens deficit violentia: super quibus fundatur. quibus medianibus, non aliter, regia protectio inuocatur, & auxilium exhibetur.* lege etiam regia vetitum esse ait in Hispanijs, recursum ad-

mitti in causis visitationum, & correctionum regularium personarum. *de quare agit p. 1. c. 2. §. 5.*

Porro tam Ceuallos *in tractatu de cognitione per viam violentia* per modum commentarij, post prolixum prologum, scribit in d. legem regiam, formulasque practicas exhibet, atque exinde sine certa methodo quæstiones examinat omnino multas; quibus liceat aut non liceat de his illisve causis Iudici ecclesiastico cognoscere, vel sæculari inhibere; aut quando appellatione reiecta sententiam exequi possit, aut illi deferre teneatur: alioquin an, & quando recursui locum faciat.

Salgado vero *p. 1.* post præludia d. legem regiam, modum, praxim, formulasque recursus explicat *p. 2.* de recursibus qui fiunt ab interlocutorijs sententijs, vel extraiudicialibus decretis, actibusve: *p. 3.* qui à definitiuis: *p. 4.* qui ab executione: *p. 5.* qui circa pontificia diplomata, ac similia: *p. 6.* varios casus enucleat recursuum. potissimus fons est contempta appellatio: multos ille ritus habet: inspicere possunt apud eos, qui eam materiam ex professo tractant. per indicem tantum videamus eos, quorum ex decreto Concilij Trid. frequentior est disceptatio. nam & in huiusmodi controuersia quoad causas ecclesiasticas, sæcularis Iudex canones sequi debet, *c. canonum. X. de const.* & stylum fori illius, vnde defertur quæstio. *Salgad. p. 1. c. 2. §. 3.* famosum est Concilij decretum *c. 20. f. 24.* vt appellationes non recipiantur, nisi à definitiua, vel à definitiua vim habente, & cuius grauaamen per appellationem à definitiua reparari nequeat. cui consonat *c. 1. f. 13.* loquens in causis visitationis & correctionis; & criminalibus, vt appellationes ante definitiuam, vt friuolæ reijciantur, *nisi grauaamen*, inquit, *per definitiuam reparari, vel ab ipsa definitiua appellari non possit.*

2.
Quid de hac Ceuallos?

3.
Salgado.

7.
Vbi hæc tolerantur, tamen serio ante inquirendum an causa eò pertineat.

4.
Regula, vt vis nisi contra appellationes à definitiua fiat executio, non si ab interlocutoria nisi doceatur exceptio.

Regulæ hinc duæ emergunt. 1. vt ab interlocutorijs appellari non possit. 2. à definitiuis possit. qui ab illis appellat; docere debet casum suum exceptum: alioquin cessat recursus: qui ab his; si patitur executionem, possit: nisi liquëat canones ab eo casu prouocationis beneficium remouisse.

§. V.

Breuis relatio appellatio-
num quibus deferendum,
aut secus; ne vis fieri dica-
tur.

QVod ad regulam interlocuto-
riarum attinet, latè exami-
nat Salgado *d. p. 2. c. 1.* eam, innu-
merasque illarum species; sed sin-
gularibus exinde capitibus eas;
quarum meminit pragmatica san-
ctio Clementis VIII. *inc. ad tol-
lend. an. 1600.* vt pote grauamen
quod, inquit, *per definitiuam reparari*
nequit, *vt indebita carcerationis, vel*
torturæ, aut excommunicationis, etiam
comminata dumtaxat. & quidem *d. p.*
2. c. 4. latè differtat de carceratio-
ne, vt indebita sit ratione personæ,
& causæ: & negata relaxatione *c.*
5. de excommunicatione, alijsque
censuris: quando ritè censeantur &
iustè latae, quando appellatio ab eis
permissa, & si spernatur, recursus
concessus sit. de tortura autem. *c.*
circumcelliones 23. q. 3. & p. 2. c. 4. n.
173. & seq. & quando ius remouet
appellationem, vt vis non fiat per
executionem. *v. g. p. 2. c. 9.* decreti
super præcedentia *ex c. 13. f. 25. de*
regul. Trid. reddendæ rationis per
administratorem causæ piæ; *c. 9. f.*
22. & c. 13. prouisionis parochialis
per concursum *ex c. 18. f. 24. Trid.* vbi
& hoc quæritur an ad non paro-
chialia porrigatur? & *p. 3. c. 11.* an
ad prouisiones iure deuoluto fa-
ctas? *c. 15.* mandatæ residentia:

ex c. 1. f. 23. Trid. & *ibid. n. 34. & seq.*
ordinis debiti suscipiendi: *ex c. 4. f.*
22. Trid. & *canone ibid. innouato.* &
ibid. n. 50. & seqq. correctionis mo-
rum: *ex d. c. 1. f. 13. c. 10. f. 24. c. 1.*
f. 22. sed de criminibus strictè, ijs-
demque notorijs vide Salgad. *p. 3.*
c. 14. huiusmodi ergo casibus, pluri-
busque alijs ex priori iure, interlo-
cutoria sententiæ, seu decreta ap-
pellationem non remorantur; ne-
que causam præstant recursui.

Sed & definitiuarum regula per-
pures exceptiones patitur ex iure
communi: sed videamus quas im-
primis ex Tridentino. *vt p. 3. c. 2.*
in congrua portione assignanda pa-
rochialis ecclesiæ rectori, vicario
coadiutori: *ex c. 5. & 7. f. 7. c. 2. f.*
6. c. 18. f. 24. c. 6. f. 21. Trid. vt *c. 1.*
generaliter in alimentis id asserue-
rat: vt & in decimatarum præstatio-
ne, sacerdotum alimentis, decretum
est. *c. tua nobis. 26. X. de decim. & c. 5.*
in reparanda ecclesia: *ex c. 7. f. 21.*
c. 8. f. 7. Trid. & *ibid. n. 34 & seqq.*
erigenda noua parochia: *ex c. 4. f. 21.*
Trid. innouante *c. ad audientiam X. de*
adis. eccl. quod bis obstaculum ap-
pellationis tollit. & *c. 6.* ab execu-
tione legis, canonis, seu decreto-
rum Cõcilij Trid. vt *d. sanctio Cle-*
mentis VIII. ar. 8. atque vt Pius IV.
Bulla confirmatoria Concilij Trid.
illius decreta obseruari voluit, con-
tradictores & contumaces appella-
tione postposita compescendo. &
vbi appellationi iuris præsumptio
aduersatur. vt *c. 1. f. 13. Trid.* & de
beneficiorum incompatibilitate,
priuatione ipso iure, & aliorum
prouisione libera, seu cui non ob-
stet appellatio *p. 3. c. 7. ex c. 4. f. 7.*
Trid. & *c. de multa. X. de præb. à Trid.*
innouato. vtique ergo secūdam eam
libertatem de qua *ibid. n. 24. & seqq.*
quoad collationem: etsi inductio in
possessionem fieri non possit pos-
sessore inaudito: *c. licet. de præb. in 6.*
de quo ibid. n. 11. & seqq. & *c. 8.* de
examine notariorum per ordina-
rium, & in idoneorum suspensione

1.
Incarcera-
tio.

2.
Excommu-
nicatio.

3.
Tortura.

4.
Casus in
quibus re-
mouetur
appellatio.

in negotijs ecclesiasticis: *ex c. 10. f. 22. Trid.* vti quilibet officialis à suo Iudice quoad officium damnatus executionem patitur, non suffragante appellatione. *l. nulli officialium. C. quorum appell. non recip.* ob quam legem & verbum *cōpellatur*, quo vtitur *c. 20. vers. qui notarius 24.* notariū aduersus *d. c. 20.* delinquentem remota appellatione puniri contendit *Salgadop. 3. c. 8. n. 8. & c. 9.* quando euidentis exactis apparet nullitas, priuilegium causæ inappellabilis cessat, vt late ibid. de concursu ad parochialem non seruatis Concilij præscriptis *ex c. 18. f. 24. Trid.* de quo & diximus in *Consult. can. de elect. conf. 1.* plures alij sunt casus, in quibus Concilium appellationes vetat, de quibus diximus in *Iuris Pontificij nou. an. tit. de app. n. 3. & seq.* expressi *f. 5. c. 2. §. si qua f. 7. c. 5. 7. 8. 13. 14. f. 13. c. 1. f. 14. c. 1. f. 21. c. 3. 4. 5. 7. 8. f. 22. c. 1. 7. 10. f. 23. c. 1. c. 18. §. ad hanc f. 24. c. 10. 11. in fin. 15. 18. §. in omnibus 20. f. 25. de regul. c. 5. 13. 22. in fin. f. 25. de reform. c. 14.* plures format Ceuallos passim, & Salgado casus vbi appellationis remotio obstat recurſui. vti que si ecclesiasticus neque in forma iurisdicendi peccauerit, neque materię suæ sphæram exceſſerit. quæ totam complectitur vtriusque iurisdictionis cognitionem. eoque idem Ceuallos in *prolog. n. 133.* protestatur nisi ecclesiasticus limites excedens vim fecerit, dignum esse anathemate quemcumque ad tribunalia sæcularia recurſum seu deuocationem. & subsequenter *n. 136.* id per aliquot conclusiones explanat. 1. si Iudex ecclesiasticus processerit in laicum per cēſuras in causa temporali, tunc manifestam ingerat violentiam. 2. si causa sit merè ecclesiastica inter qualescumque non possit cognosci à Iudice sæculari, nisi de executione, facta appellatione repulsa, in casibus in quibus expressè ius appellationem non remouet. 3. quando causa non est

euidenter, sed probabiliter iurisdictionis ecclesiasticæ, vim non faciat ecclesiasticus, de illa cognoscens: quod si autem dubium sit an causa sit appellabilis, si appellatione reiecta exequi voluerit, vim faciat: quia in dubio est appellationi deferendum. vti que secundum regulam Concilij Trid. *f. 24. c. 20.* vt si ab interlocutorijs appelletur non habentibus vim definitiue, aut per definitiuam reparabilibus, vim facere non videatur, qui sequitur iuris regulam: nisi qui vim arguit, probet causam suam disertè à regula esse exceptam. atque iterum si definitivè pronuntiatum sit, vim censebitur Iudex facere, si remota appellatione exequi voluerit, obſtante sibi regula, permissiua appellationis à definitiuis; nisi euidentis sit causam esse talem à qua expressè ius appellationem remoueat. quos casus vide apud *Fragos. Regim. reip. l. 8. d. 24. §. 8. & 9.* vbi etiam late examinat *§. 12.* rescriptorum clausulam *Appellatione remota.*

§. VI.

Vt incompetenter hæc ad iurisdictionem referantur.

Atenus autem Hispanos religioſius ex eo constat circa hanc rem versari, quod quasi œconomiam tantum protectionem impertiuntur appellantiſ, quasi vim passis; quam facere intelligatur Iudex dum sententiam suam vult exequi, quam per appellationem ius vult suspendi: nam extra leges procedens Iudex priuatus est; & priuato resisti potest: etiam à priuato: quāto magis à Rege? sed illud cum & factum & ius est notorium: cum autem hoc est controuersum; nec illud liquidum; non est par ratio: Franci autem & merita causæ cognoscunt, & definitionem ipsam

Iurisdictione
cur in his
proprie esse
non possit

5.
Vt Ceuallos agnoscat in casibus non permissis cognoscen-tes Iudices incidere in excommunicationem,

examinant, & si displiceat, contra aliquem canonem latam causantur; abusum vocant, non facti protectionem, quæ & priuato liceat, sed iurisdictionalem interponunt; nomina appellationis, suspensionis, & deuolutionis ad sua tribunalia, etiam in edictis admittunt; quæ sonant subiectionem & maioritatem.

Vbique autem Ceuallos & Salgado protestantur recursum per modum violentiæ, & economica tantum niti defensione, nulla iurisdictionali authoritate interponi. tamen Gloss. 16. etiam condemnationem in parte, non in Iudicē ex lege regia admittat, quæ tamen vocabula iuridica sunt, non economica. & quamquam qui se pronuntiat incompetentem, tamen victum damnat in expensas, *l. fin. §. quorum vero. C. de re milit. l. 12.* nihil obstat; quoniam saltem vt Iudex procedit, & quidem competens in quæstione an sua sit iurisdictionio: at hic negat ipse Ceuallos procedi iurisdictionaliter: & vero non potest aduersus clericos, in quos non est laicis iurisdictionio. & Ceuallos quidem *c. 1. proëmij* id ipsum latè proponit. adeo vt contendat *c. 4. §. 6.* clerum & causas ecclesiasticas iure diuino esse exemptas: sic vt nec Regi, nisi per causam violentiæ, aliquid in clerum iuris competat: nec ipse Pontifex totam cleri exemptionem vllatenus tollere possit: *c. 9.* Reges inuentos esse ad defensionem vim passorum: *c. 10.* eamque adeo protectionem regimini inesse; vt abdicare illam nec Reges possint: eoque sale condiendos esse canones, & bullam cœnæ: vt maneat interpretatio iuris naturalis, quo vim vi pellere licet. quod Regum officium est. *d. c. Regum.* quod nature dictamen admittit canones *c. dilecto de sent. excommun. in 6. c. 12.* adeoque bulla cœnæ, dum prætextus violentiæ excludit, de friuolis esse intelligendam, in *prologo n. 100.*

172. 203. 210. & seqq. quam ego tamen ita excipiendam puto, vt mox dixi de Concilio Trid. *f. 25. c. 3.* & vt quamuis non mox in bullam cœnæ incidant, quibus plus sit causæ, quam prætextus; non tamen mox bulla licitum faciat id omne quod non punit pœna excommunicationis. ideoque dum Ceuallos *d. c. 12.* refert primùm Adrianum V I. inseruisse bullæ ea verba *etiam prætextu violentiæ*: cum illa phrasis in alijs ditionibus non ita fuerit vsurpata, sicut in Hispania, vnde recens ad Pontificatum venerat Adrianus; credendum est veledè maximè reflexisse, ac sustulisse omnem illam, qualis iure naturæ non cuiuslibet competat. & sic prætextum violentiæ cessare; non autem euidentiā, in qua cuiuslibet vim vi pellere liceat. sed & iterum si Iudex adstat vbi quis vim intenciat, priuati non est occupare Iudicis officium; sed partes illi suas relinquere: iubenti tamen, manum auxiliatricem commodare. adeoque non rectè Ceuallos *in eodem prologo n. 144.* recursui locum dare, dum Legatus aut Archiepiscopus ad manum est, qui prouiderē possit, nisi ille auxilium imploraret. rectius illud quidem recursui locum non esse faciendum, vt disputetur de meritis causæ principalis, *in prologo n. 40. & n. 46, 58.* sed neq; in dubio: quippe statutum si qualitatem exigat, illa imprimis probanda est. *latè Gail de pace publ. & violat. c. 13.* ideoque qui sub conditione datus est Iudex, non nisi purificata conditione iudicare potest. *Gail. ibid. n. 12. l. 4. §. toties. D. De damn. infect.* vbi tributa Camera Imp. ex causa fractæ pacis Iurisdictionio, cessat illa non probatâ. facit *c. prudentiam. X. de off. deleg. c. cum plures. eod. in 6.* vt & in his qui surrogatur in defectum negatæ iustitiæ, in causam miserabilis personæ, aut suspecti Iudicis Ordinarij. *c. cum sit generale. c. quod clericis. c. licet ex suspecto c. ex tenore de for.*

2.
Vt qui id
verbis ag-
noscunt,
re ipsa sibi
non con-
sentent.

4.
Is est vbi
violentia
non est cui-
dens.

5.
Recursus in
violentia
quāuis
evidente,
vbi adest
ecclesiasti-
cus qui
prouidere
potest.

3.
Vt Bulla
cœnæ præ-
textus ex-
cludat?

for. compet. audi. si vero contigerit. C. de iudic. quibus casibus, nisi eas qualitates subesse liqueat, perperam Iudex ecclesiasticus viâ regiâ se immiscuerit personis vtriusque, & negocijs sæcularibus. quapropter & optimè Ceuallos *in prolog. n. 181.* censuram bullæ cœnæ eum incurrisse fatetur, qui recursum fecerit, & qui receperit inhibendo Iudici ecclesiastico, antequam ille causam agere cepisset, iniuriam aut violentiam intulisset: nec Senatuum regium cognitionem per violentiam vnquam aggredi, nisi iniuriâ & violentiâ satis perspectâ. quod optandum esset Senatores vbique seruare, aliquando enim aliqui tantâ prouerunt ad inhibendum Iudici ecclesiastico præcipitantiâ, vt eis suffecerit mendax cuiusvis vitiligatoris libellus, nullo documento aut testimonio munitus, actiue, quæ Hispani semper exigunt, exhibitis; ex quibus quasi in promptu appareat violentiam quam sistere regium sit officium. non vero si quid circumspeditioni deesse videatur, quæ ipsi Iudici ecclesiastico commissa est. neque defectus ille à laico vnquam suppletendus. *d. c. qualiter. X. de iudic. d. c. 3. f. 25. Conc. Trid.*

§. VII.

Monitorijs pro rebus deperditis, vt laici immiscere se non debeant.

Vbi sub illa thesi generali specialiter Concilium disponit quoad eas excōmunicationes, quæ pro rebus deperditis ad finē reuelationis proponuntur. *§. quapropter. fundatæ in c. qui cum fure. X. de fure. & ibi DD.* quæ habent eam causam, vt res sua Domino reddi possit, quodque fur non solum, sed & ille reus teneatur, qui furti conscius, quærente Domino, non indicat,

ideoque M. A. Genuensis *in prax. c. 1. n. 15. ex Cranetta* ait suspectum esse qui impugnat monitorium. requisita optimè explicat. *n. 13.* appellari rectè dicit à monitoriarum denegatione, tanquam officio à Iudice non præstito, seu iniuriâ factâ: illis autem concessis, nefas esse dicit Cōcilium sæculari Magistratui se immiscere. *§. n. 4. anno, inquit, 1599. quidam laici tentauerunt infringere hanc praxim, dicentes Curiam Archiepiscopalem non posse laicos censuris compellere per viam præcepti supradicti, sed non potuerunt.* & hic quidem, vbi rarus est censurarum vsus, quadam in causâ monitoriæ fuerunt oppugnata: sed & tamen ante paucos annos Procurator ipse regius eadem petijt ab Episcopo Brugensi aduersus eos, qui bona naufraga ad Flandriæ littora appulsa subtraxerant. Neque vero in literis receptionis Concilij Trid. quidquam exceptum est, quo d. c. 3. de monitorijs decernens excluderetur, nisi forte perperam ijs quis abuti velit ad imminutionem iurisdictionis sæcularis. quò sane trahi non debere rectè docet Martha *de iurisdic. p. 3. c. 6.* qui & pluribus antecedentibus & subsequenter capitulis dictarum monitorialiū requisita pluribus examinat. vt & rectè has monitorias Franc. Marc. dicit esse de iustitia. *tom. 2. decis. 854.* ita etiam consequenter nihil Iudex ecclesiasticus præter rationem ad suum forum trahere debet, nullam causæ cognitionem assumere: monere tantum raptos, vt conscientiam suam purgent, & reos conscijs reuelent, testimoniumque dicant, coram Iudice causæ competentis ecclesiastico quidem; si causa est ecclesiastica: laico autem; si laica. *Marc. Anib. Gen. d. c. 1. n. 4.* in subsidium tantum dantur monitoriæ. ideoque in genere contra ignotos, non exstantibus testibus. *idem d. c. 4.* sicut testes notos ad veritatem dicendam specialiter, & per censuras adigi

2.
Concessis non se potest sæcularis immiscere.

3.
Trahi vt illa non debeant ad imminutionem iurisdictionis sæcularis.

6.
Cognita sit prius violentia antequam se immisceat sæcularis.

7.
Monitoriæ vt dentur?

adigi iura permittunt. *c. cum super. 2. X. de test. cog.* & curare debent Magistratus vt salua sit rerum probatio. *l. curent. D. de test.* & pro inuenienda re furto ablata debet Iudex concedere, vt perquiratur domus alterius. *l. 2. C. de seru. fug.* ad iustitiam ergo cum tendant huiusmodi literæ monitoriæ, neque iurisdictionem sæcularem imminuant, perperam illarum cursus impediretur. *c. quoniam 8. de immunitat. eccl. in 6. c. grauem. X. de sent. excommun. bulla cœnæ in §. 13.* Contingere tamen potest vt monitoriæ huiusmodi etiam laicos trahant ad iudicium ecclesiæ. v. g. ex ratione *c. nouit X. de iud.* sed tamen suo stricto sensu, & modo: aut cum agitur de huiusmodi causis, in quibus leges à canonibus sunt correctæ, quod peccatum contineant si canones non sequatur laicus. *qua dicit Marth. d. p. 3. c. 8.*

4. Vt aliquando laicos ad ecclesiasticum trahant.

§. VIII.

Cui tribuendum quod in iudicijs hodie non vitentur excommunicati?

ENim-vero Iudicium aliquorum authoritati tribuendum non est, quod hodie excommunicati ne quidem in iudicijs vitentur: sed Concilij Constantiensis, & Lateranensis sub Leone X. quæ eam vitationem remiserunt, præterquam in denunciatis nominatim publicè, aut notorijs clericorum percussoribus: quos etiam hodie à iudicijs repellere debet exceptio excommunicationis. quæ Concilia, vt nihil fauere voluerunt excommunicatis; ita illud dare voluerunt bono publico, & vitandis scrupulis hominum timoratorum. secundùm quam rationem etiam hodie sustinendus est Iudex, notarius, & testis. & vero quoniam differtè declaratum est, nihil in gratiam excommunicatorum à d. Con-

1. Ecclesia quos nunc excommunicatos decernat vitandos: quod & in iudicijs seruandum.

cilijs esse ex iuris rigore relaxatum; etiam dicendum est agere in iudicio illis nec hodie esse permittum: nec quidquam eorum, quæ veteres canones vetuerunt, nisi quæ cedant in releuationem eorum, quibus cum excommunicatis negocium est. tametsi non vbique eadem sit praxis.

§. IX.

An Iudex sæcularis aliqualem nullitatis excommunicationis cognitionem assumere, aut declarationem facere possit?

NON rectè dubitatur: si quidem excommunicatio, quæ à potestate clauium dependet, originem habet à Christo. *Math. c. 18.* quæ vsus est Paulus *ep. 1. ad Corinthios c. 5. & 2. ad Thessal. c. 3.* & vt institutum Christi agnoscitur à Chrysofomo, & Augustino. *c. nemo contemnat. 11. q. 3. c. quodcumque. 24. q. 1.* merè est spiritualis. adeoque illius cognitionis omnino incapax est laicus. eoque nec super illius nullitate apud eum quis queri potest. *Conc. Trid. §. 25. c. 3. §. nefas.* vbi vetat sæculares cognoscere super formâ ibidem præscriptâ, ex cuius neglectu nullitas aut iniustitia arguatur: aut desuper aliquatenus statuere. *de quare diximus alibi. vide Ceual. de cogn. per viol. p. 2. q. 51. Salgado de protect. reg. Marth. de iurisd. p. 3. c. 16. Dianam p. 4. t. 1. r. 98.*

1. Iure non potest secularis quicquam declarare, nisi sequendo ecclesiæ decreta.

Soluere & ligare presbyteris tributum est, non alijs; ecclesiæ clauis sunt. *c. quodcumque 24. q. 1.* non huius sæculi: non homines; sed ipse potius Christus soluit, & ligat. *d. c. nemo. 11. q. 3.* non licet Principibus rebus sacrosanctis humanitus sequenda iura præfigere. *c. certum. d. 10.* non licet ergo laicis de clauibus ecclesiæ, earumve vsu quidquam statuere; sed neque iudicare;

2. Cuius est soluere & ligare, & declarare;

dicare; aut cognoscere: validitatem, aut inualiditatem declarare.

Martha d. c. 16. nisi fortè tam notoria sit inualiditas, vt ipse censuram passus possit se gerere pro libero. quod vix vsu venit in subdito. *c. illud §. licet de cleric. excommun. minist. c. per tuas. c. sacro X. de sent. excomm. c. sententia. c. quibus 11. q. 3.* præsertim cum Clemens VIII. *const. incip. litium* etiam sustulerit processum nullitates: si non ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati natæ sint. vnde & quod ait *c. per tuas. X. de sent. excom. in verb. proponat se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum* (vide quæ diximus in *Respons. de sent. excom. r. 2.*) strictius nunc obseruandum est: vt in priori quidem casu nullitas suspensionem iurisdictionis; in secundo, vt error intolerabilis, & in sententia patenter expressus, nullitatem causet. vt non faceret leuioris rei non obseruata præscriptio. & sic pro excommunicato gerere nunc magis se debeat, etiam nec satis ritè, nec admodum iustè innodatus. *Vide citatos à Marth. p. 3. c. 14. 15. 18. de iurisdic. vnde nec laicus de iudicio ecclesiæ declarare quicquam potest: cui nihil iuris, quod ad clauis, competit, extrà quam ex facto liceret priuato obsistere. Vide eundem d. c. 16.* Quare & clementina 2. *de sent. exc.* rectè detonat in Principes & potestates temporales, qui tempore interdicti campanas pulsari, & sacra fieri mandant.

Dixi in quantum respicit potestatem clauium: vnde *Martha c. 16.* immeritò irascitur Couuar. aut alijs, qui excommunicationis originem ad gentiles referunt. id enim liquido ex historijs constat à sacerdotibus ethnicis quosdam coetu aliorum prohibitos, ab alijsque fuisse vitatos quoad sacra illorum, &

ciuilem hominum societatem. sed & à Iudæis vsurpatum fuisse patet *ex c. 9. Ioan.* vbi conspirauerāt Iudæi, vt si quis cōfiteretur Christum extra Synagogam fieret: & cœcum illuminatum eiecerunt foras. quò spectat & illud Christi ad Apostolos; *absque Synagogis facient vos.* sed huiusmodi anathema gladius non erat, qui pertransiret animam, qualem Christus instituit: vt quæcumque Apostoli ligassent super terram essent ligata & in cœlis.

Iterum neque huc pertinet ea excommunicatio, de qua in Regula sancti Benedicti, & alijs regularibus, & sæcularibus institutis. vt superiores olim laici, & fœminæ etiam clericos sibi subditos excommunicarent contra regulam seu instituta delinquentes, ac sæpiùs monitos, neque correctos. Hæc enim ad formulam disciplinæ spectant, non autem ad clauis: quarum laici, aut fœminæ non sunt capaces. nec ipsa quidem diua *Virgo. c. noua. X. de pœn. & remis.* & sic in regula S. Benedicti dicitur, vt qui excommunicatione non emendatur, grauiori subdatur correctioni: scilicet verberum: cum vera excommunicatio longe grauior sit verberibus.

Igitur agimus hic de excommunicatione, quæ à potestate clauium procedit. quæ omnimodo spiritualis est, adeoque ad Iudicem sæcularem spectare non potest illius cognitio: ne quidem incidenter: sed ad ecclesiasticum remittenda est. *c. tuam de ord. cognit. c. lator. c. causam quæ. X. qui filij sint legit. c. decernimus. c. quanto. X. de iudic. Diana d. r. 98.* leges quidem permittunt, vt incidens quæstio cognosci possit ab eo Iudice, coram quo incidit; qui non possit de eadem cognoscere proposita principaliter: sed natura rei spiritualis, cum illius capax non sit laicus, idem non admittit in spiritualibus.

Eoque in quantum secundum suam spiritualitatem non proponitur,

3.
Nisi nimia sit euidencia, vt priuato liceat non curare.

4.
Agitur de excommunicatione dependente à clauibus: cuius imago in gentilibus, & propior in Iudæis.

5.
Quid illa de qua in Reg. S. Benedicti?

6.
De spirituali ergo hic?

7.
Vbi de spiritualitate non cognoscitur, an cognoscere possit secularis?

tur, cognosci posse à laico, non improbabiler dicunt authores citati à Marha ubi sup. n. 7. & seqq. v. g. cum ex facto obijcitur quem ab homine esse excommunicatum, vt sententia proferri iubeatur; vel à iure, v. g. ex percussione clerici, vt factum probetur: vt de facto, inquam, cognosci possit non de quæstione iuris. sed nec hoc laico competere rigido iure verius est: secundùm ea quæ diximus de quæstione facti, an quis ordinatus sit clericus. *infra lib. 1. c. 18.*

Obijcitur quidem c. postulasti X. de homicid. vbi coram Rege conuerti, sunt excommunicati; sed non fuit ibi disputatio super ipsa excommunicatione: sed, qui per illam coërceri ab ecclesia non potuerant, conuerti coram Rege, vt ab eo comprimerentur: iuxta præscriptum c. cum non ab homine. X. de iud. & quæsitum dumtaxat, an, si Rex eos vita aut membris mulcetar, illi clerici, qui ciuiler tantùm eos conuenerant, ex pœna sanguinis per Regem illata, irregularitatem incurrerent? cuius negatiua decisio nihil ad rem nostram facit.

CAPVT VI.

An ecclesia primitiua exercuerit iudiciariam potestatem inter litigantes, vt hodie Curia ecclesiastica?

IN hac quæstione Ioannes Gallus lq. 186. & cum secutus L' Oyseau de seigneuries. c. pen. esse de ecclesiæ clauibus iurisdictionem, vt hodie exercetur, negant: sed fuisse contendunt notionem circumscriptam terminis controuersiarum religionis, viâ compromissi, vel modo pœnitentia, ex Christi directione relata in c. si peccauerit 2. q. 1. quem laxauerint ecclesiastici ad iudicandas partium controuersias nihil spirituale, vel quod animam respiciat,

continentes. *Veritas catholica est, inquit Suares in Defensione fidei. c. 6. dari in ecclesia spirituales potestatem, vera & propria iurisdictionis: per quam possit populus christianus in ordine ad salutem animæ conuenienter gubernari. Agia de exhibendis auxil. 6. fundam. Iurisdictionem Ordinariam, liberumque eorum quæ ad officium episcoporum spectant exercitium eis competere dubium esse negat c. si episcop. de offic. ord. in 6.*

Sed enim uero ne ipsæ quidem leges ciuiles tam exactè complexæ sunt ordinem iudiciorum, quam canones hodie, & leges ecclesiasticæ. tempus & cogitatio perfectionem adferunt. iudicia initio rerum fuerunt rudia admodum. vt nec mirum fit in infantia ecclesiæ christianæ, atque primis sæculis sub ethnicis principibus, non eosdem iudiciorum ritus, atque solemnitates fuisse adhibitas; quas secuta ecclesiæ libertas, ratio temporum, & malitiæ indies crescentis comprimendæ, iustitiæque seruandæ necessitas postmodum introduxit. fuisse à Christo potestatem iudiciariam ecclesiæ suæ relictam satis est dictum supra: exercitam etiam fuisse constat ex actis Apostolorum, D. Pauli ep. 1. ad Timoth in v. aduersus prebyterum accusationem non recipias, nisi sub duobus vel tribus testibus. Tertulliano in Apologetico. vbi de conuentibus ecclesiasticis ait, ibi exhortationes, castigationes, & censura diuina; omniumque historia ecclesiastica; vt supposita ecclesiæ potestate, magis historiæ, quam iuris; ea foret quæstio. *Vide caus. 11. q. 1. per tot.*

Nam si de potestate ipsa à Christo relictâ quærendum est; quem illius Iudicem faciemus? Petrum & Paulum, an Neronem? nullibi dedit Christus sæcularibus Principibus Christianis maiorem potestatem, quam habuerunt ethnici. exercuerunt ergo Apostoli, & successores potestatem à Christo ecclesiæ

1.
Est potestas exercendæ Iurisdictionis in ecclesia necessaria ad salutem directionem populi.

2.
Rudior principio fuit, euasit ex actor illius praxis.

clesiæ relictam, sub ethnicis iure suo; sed sub iugo: liberius sub christianis.

3.
Neque
quoad fidē
tantum, sed
& politiam
sacram.

Neque tantum super religione & fidei controuersijs; sed & alijs. Ananias & Saphira *Act. c. 5.* quæstionem hæresis, aut peruersi dogmatis non patiebantur; sed cum fidelibus primitiuis societas christiana, & communio omnium esset bonorum; voluerunt illi fraudem facere; de pretio agri clam sibi partem habere: auditos, & interrogatos super iniquitate, Petrus damnauit; societate, & vita expulit. atque hæc ex officio.

Ad querelam etiam partium exercuerunt Apostoli iudicium. nam cum murmur factum esset Græcorum quod in quotidiano ministerio despicerentur viduæ eorum; quasi ex communibus bonis minus eis tribueretur, quam Iudæis; decreuerunt Apostoli unicuique tribuendum esse, prout opus foret. & ne huiusmodi cura impedimento esset prædicationi; constituerunt alios super hoc opus. *Act. c. 6.* quod opus in distribuenda temporalitate consistebat, non ad controuersiam dogmatis christiani pertinebat. super ea tamen altercantes Apostoli audiebant, decernebant, substituebant.

In cuius rei consequentiam de facultatibus ecclesiasticis, etiam soluta illa omnium bonorum communione, quæ inter primos christianos erat, ecclesiarum præfules, eorum vices gerentes, Archidiaconi, alijque Ordinarij, seu delegati Iudices ecclesiastici, statuerunt. vt latè tractat Gratianus 16. q. 7. & alibi diximus in *Consult. can. De paroch. conf. 8.*

4.
Singulatim
quoad co-
ercenda
crimina,

Exercitium iudicarium adeo etiam ex historijs, ac scriptoribus ecclesiasticis notorium est, vt nulla tergiuersatione celari possit. Vide *Chockier Vindic. libert. eccles. p. I. c. 5.* & seqq. veteres omnino, recentioresque canones ecclesiæ probant.

in c. *attendendum. 17. q. 4.* debitæ vltionis acrimonia, perpetua infamia, carcer, exilium, deportatio proponuntur: in c. 1. X. de off. ord. libera potestas adulteria, & scelera inquirendi, vltiscendi, iudicandi conceditur. c. 15. X. de for. comp. redintegratur spoliū possessionis. c. 16. de off. ord. datur iurisdicatio causarum fori ecclesiastici. à Gregor. lib. 11. epist. 50. & priuatio, & exilium, & depositio, & custodia seu carcer indicitur. flagellatio moderata. c. 4. X. de rapt. c. circumcelliones. 23. q. 5. verberatio solet, inquit, ab Episcopis exerceri. carcer. c. nouimus. 23. de verb. signif. etiam ad pœnam. c. quamuis. de pœn. in 6. relegationem & fustigationem infligit c. 1. X. de calum. c. ad audient. de crim. fals. can. 10. & 12. caus. 26. q. 5. quæ iurisdictionem contentiosam requirunt, & quæ redditur in inuitos. l. inter stipulant. §. 1. de verb. obligat.

Sed quid frustra tempus terimus? huiusmodi actionum plena sunt omnia. sed vmbra queruntur, quod secundum leg. 8. C. de episcop. pal. audiend. cognouerint præfules tanquam arbitri, non vt Iudices. quod omnino verum est in multis: vtique rebus omnino temporalibus, quæ simpliciter in sua natura considerata, non spectant ad Iudicem ecclesiasticum: sicut Christus *Luc. c. 12.* Iudicem se negauit, & diuisorem hæreditatis inter fratres. sed ex circumstantijs illa potest alterari, vt Paulus 1. Cor. 6. increpat fideles, quod inter se non haberent Iudices, sed litigarent apud infideles. quod Christi bonum odorem impediēbat. ex causa igitur seu casualiter (vt loquitur Innoc. III. in c. per venerab. X. qui filij sint legit.) ecclesia iudicium exercet in temporalibus, & tali quæres temporales subiiciat ecclesiæ. quomodo D. Paulus 1. Cor. c. 6. *nescitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia?*

5.
Sed an iure
suo, an vt
arbitri tan-
tum?

Per modum ergo arbitrij olim Præfules inter sæculares cognoue-

runt, etiam de re temporaria vt diuisione inter fratres: quas tamen, vt etiam ipsas res & personas, specialis aliqua causa subijcere potest ipsi ecclesiæ. *vt mox diximus.*

6.
Aut correctionis fraternæ nomine, ad ecclesiam relatæ?

Vmbra altera quæritur exercitio iurisdictionis ecclesiasticæ obducenda: quod illud multis in causis natū sit ex occasione directionis christianæ, *si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ*: quæ cū esset intelligenda de foro quasi pœnitentiali, tracta sit in iudicium contentiosum, seu forense. *c. nouit. X. de iudic.* eademque occasione inducta denuntiatio euangelica, quam vocant, & ecclesiæ iudicium de moribus. quod, vt olim censoribus competijt, diligenter exercuerit: atque inde natum sit nomen censurarum ecclesiasticarum. sed, vt censes iurisdictionem non habuisse ait Bodin. *lib. 6. c. 1.* ita nec habuerint ecclesiastici, sed pro summo dumtaxat coërtionis genere, censuram, seu excommunicationem in laicos. *c. cum non ab homine. X. de iudic.*

At vero d. lex Christi, *si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ*; non spectat forum pœnitentiale; quod consistit inter pœnitentem & sacerdotem; & potius internum est; quam externum iudicium; nec testibus eget; quos illa tamen lex exigat: & dicitur iudicium pœnitentiale in pœnitentem; illa autem Christi lege adhibentur testes; auditur ecclesia; auditur delinquens; dicitur in delinquentem iudicium, & nisi pareat, de ecclesiâ eijcitur.

7.
Imò cum finis spiritualis exigat, amplius ecclesiæ competit, & exercuit.

Hanc esse summam ecclesiæ potestatem regulariter verum est. *d. c. cum non ab homine.* cæterū cum finis spiritualis plus exigat, plus etiam competere potestatis, & plus exercuisse ecclesiam, supra diximus. regulariter ergo, vel cum censura non videtur futura medicina, auxilium brachij sæcularis exigat ad executionem manu militari in contumaces faciendam. quam negat

Valentinianus Iudici ecclesiastico competere. vtique qui nec forum habeat nec iurisdictionem propriè forensem illā, *de qua re diximus late in Iur. Pont. nou. anal. tit. de off. ordinar. & in Notitia iur. Belg. tit. de episc. audien. & infra lib. 4. c. 4.* eaque de causa brachij subsidiarij præstandi, dicit c. principes. 23. q. 5. vt quod non præuolent sacerdotes facere per doctrina sermonem, hoc sæculi potestas impleat per disciplina terrorem: & de executione accipitur c. inter. 33. q. 2. quod ecclesia gladium non habet, nisi spirituales; non occidit, sed viuificat: de potestate autem; *ecce duo gladij hic. c. vnā sanctam. de maior. in extrauag. commun.*

Et vero fuit Valentinianus ecclesiasticæ potestati palam iniurius: vt rectè Baronius in suis Annalibus refert *ad an. 452.* neque vero quicquid ille dixerit, sciuerit, statuerit aduersus potestatem ecclesiæ à Christo relictam, veritati poterit præiudicare. neque enim ei interpretatio illa à Christo tributa est; sed ecclesiæ. & vero ecclesia tractari manu ecclesiastica militaria arma prohibuit. *c. t. & seqq. 23. q. 8.* vt sic executionem regulariter non faciat: nec in foro, quod etiam arguit Valentinianus, seu prætorio, iudicia exercuit; nec propriè dictam iurisdictionem vetere Romano more loquendi, quæ tribuebatur dumtaxat prætoribus, præsidibus prouinciarum, præfectis vrbi, prætorio &c. sed vulgari: quo & forum & iurisdictione dicitur, quo ius dicitur, & iustitia exercetur. neque de tribus tantum capellis dicitur; sed de rebus summis, optimis, maximis, ecclesia iudicat. animam etiam percutit, soluit, ligat, quæ testimonio Christi præ toto orbe valet.

Cæterum quod iure communi Romano. *l. vlt. D. de colleg. illicitis.* licitum fuerit religionis causa cõire, & collegijs probatis statuta de rebus suis facere, quæ nihil ex lege publi-

8.
Vt exaudiendæ leges quædam ciuiles?

9.
Nec concessa facultas vt collegijs licitis inter suos tantum.

publica corrumpant: ad eundem-
que modum dicendum sit permis-
sum fuisse christianis de religione
sua statuere, & refractarios de cœ-
tu suo pellere, iniqua sanè est com-
paratio; neque satis christiana. il-
lis enim emissis nihil aliud irrogari
potest: at ab ecclesia excommuni-
catus etiam satanæ traditur. 1. Cor.
6. 5. & cum alijs societas prohibetur:
vnde sequuntur multi insignes et-
iam temporales effectus.

Ex eo quem arguit defectu iu-
risdictionis, executionisve subin-
fert L'Oyseau n. 53. sententias ec-
clesiasticas per iudices sæculares
executioni esse mandandas: l. 8.
C. de episcop. audien. l. 1. de episc. indic.
C. Theod. quippe territorium non
habere, cui perfecta iurisdictio ad-
hæret: n. 57. seu potestas terrendi:
iuxta l. pupillus. §. territorium. D. de verb.
signif. item non habere potestatem
sine brachio sæculari apprehen-
dendi personas, quamvis ecclesia-
sticas: Ioan. Gall. quæst. 103. 246. &
276. le Maître tract. des appellations
comme d'abus. c. 5. excepto loco suæ
audientia: ideoque quod Bonifa-
cius VIII. in c. episc. de off. ordinar. in
6. Episcopis licitum declarauerit in
omni loco suæ diœcesis erigere tri-
bunal, receptum id non fit in Gal-
lia. item quod non habeat ius mul-
tæ. c. 1. de dol. & contumac. c. licet de
pæn. c. irrefragabili de off. ordinar. suo
iure, quamvis ex delegatione habe-
re possit. c. in Archiepiscopatu de rap-
tor. ideo quod iure Romano ius
multæ magnis dumtaxat Magi-
stratibus competat. l. aliud est fraus.
§. inter pœnam. D. de verb. signif. l. 1.
si quis ius dicenti non obtemperauerit. tot.
tit. D. de mod. multæ. & quamvis mores
illud etiam minutis toparchis con-
cesserint; non tamen ferendum
in ecclesia, nisi saltem pecunia cer-
tæ piæ causæ assignetur. ne quidem
generalibus terminis in vsus pios.
quia fiscum ecclesia non habeat.
quem n. 26. interpretatur vtilita-
tem propriam: cum minuti topar-

chæ nec illum propriè habeant. sed
more Romano sola Res-publica
Romana, seu Imperator. Quæ
eadem aliaque Chopin. de sac. politia
pluribus locis, alijque ferè Franci
ex suis Senatusconsultis tradunt.
sed de omnibus istis videbimus suis
singulatim locis. nunc porro, om-
nia vna fidelia dealbando, dico po-
testatem ecclesiæ non esse ab ho-
mine; sed à Deo. d. c. nouit. non
spectare ad Principes sæculares il-
lius potestatis limites designare;
sed ad ecclesiam; cui Christus pro-
misit ad futurum Spiritum sanctum,
qui eam doceret omnem verita-
tem. Ioan. c. 16. in qua Spiritus san-
ctus posuit Episcopos regere eccle-
siam Dei. Act. c. 20. quo modo illud
verbum regere latè alioquin patens,
vt liquet ex tot. tit. C. de Rectoribus pro-
uinciar. & inde deriuata nomina-
tione regis, hic fit accipiendum:
qualiter regere Episcopi ecclesiam
suam debeant, & quomodo man-
dati Petro dati, pascite oues meas; fines
sint seruandi, ad quæ pascua Chri-
sti oues possit dirigere, intra quæ
debeat cœrcere, & rectè pascere,
ecclesiæ est explicare. & sic Conci-
lium Florentinum definiuit. B. Pe-
tro pascendi, regendi, & guber-
nandi vniuersalem ecclesiam à Do-
mino plenam potestatem traditam
esse, & Rom. Pontificem Petri esse
successorem, & Christi Vicarium.
non ergo quia hi vel illi Principes
christiani, Imperatores, Reges,
his vel illis legibus, hanc vel illam
ecclesiæ potestatem agnouerunt,
vel negauerunt, ideo rei veritas ita
se habet. imperiali iudicio non possunt
ecclesiastica iura dissolui. c. 1. & tot. d. 10.
sed oportet ascendere ad montem
quem Dominus elegit: sanctam vi-
delicet Sedem Apostolicam, om-
nium fidelium magistratam c. ita. d. 19.
atque inde haurire scientiam pote-
statis ecclesiasticæ: videre quid œ-
cumenica Concilia senserint: quid
Christi Vicarij declarauerint: le-
gendi sunt sacri canones; & ser-
uanda

14.
Potestas
ecclesiæ à
Deo; non
ab homine.

15.
Ecclesiæ est
definire
quousque
se exten-
dat illud
Christi Pa-
sce oues
meas; &
Pauli; Spi-
ritus san-
ctus posuit
episcopos
regere ec-
clesiam Dei;
qui termini
sunt pascen-
di, qui re-
gendi.

10.
An execu-
tio ecclesiæ
competat,
territo-
rium, ap-
prehensio.

11.
Erectio tri-
bunalis per
rotam dio-
cesim?

12.
Suo iure an
ex delega-
tione?

13.
Ius multæ.

uanda ecclesiæ decreta ab ijs, qui volunt esse de ecclesia. *c. 1. 4. 5. & 10. dist. 19.* Quinimo quando inter ecclesiasticum & laicum contenditur, cuius sit iurisdictio: determinatio ad ecclesiasticum pertinet. *Diana p. 7. tract. 10. misc. r. 5. vid. 3. lib. 1. c. 43.*

16.
An spectandi sint quidam practi-
corum ecclesiastico-
rum abusus.

Prosequitur exinde L'Oyseau artes quibus causidicos Curiarum ecclesiasticarum ait extendisse iurisditionem. adeoque priuilegium clerici, quamuis coniugati, ad bona illius mobilia, quasi sequantur conditionem personæ, *c. quo iure. 8. dist.* quod hodie apud Gallos non obtineat. sed tantum in sacris mobilibus. quamuis ex Ordinatione Aurelianensi in causam iudicati prehendi, vt alia nequeant. iterum quod ex stylo notariorum inserto contractibus iuramento, quæstionem implendi contractus ad eandem Curiam traherent. *ex c. 3. de for. compet. in 6.* quod eodem quæstionem testamentorum; quasi corpus testatoris sacro loco sepultum sequatur. vt etiam honoris causa pro illo hæredes aliquando coacti fuerint testari ad pias causas. *Gall. quæst. 102.* quod per connexionem clerico debitore in ius vocato, laici correi eodem traherentur. quod conuentione dicis causa instituta, mutuam petitionem, seu reconuentionem eodem cogent: quod defectus Iudicis laici suppleri ab ecclesiastico peterent: *c. licet. X. de for. compet.* quod nomine protectionis causas miserabilium personarum eiusdem iuris facerent: *c. ex parte de for. compet. c. nuper de donat. inter vir. & vxor.* quod criminata quam ecclesiastica haberentur; quæ verè non essent leuia censuræ veteri morum relicta: nec quæ dogma, aut disciplinam ecclesiæ spectant, illisque omnibus occurrerit Ordinatio an. 1539. quæ sex lineis in Gallia reduxerit ecclesiasticam iurisditionem ad solam cognitionem fidei, & sacramentorum, quoad

omnes; & causarum personalium, quoad ecclesiasticos. sed quadrarit illud;

Cum tua perspicias oculis mala leppus inunctis,

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum?

Vitia fuisse, aut esse aliqua personarum ne negemus; optamus ne maiora sint apud sæculares in comprimenda ecclesiæ iurisditione. quæ indies per appellationes tantquam abusu, atque aliàs admittuntur. de quibus hic dicendi locus non est. sed, abusus huiusmodi sepositis, quærimus quid ab ecclesia de iurisditione ei à Christo relicta declaratum sit? & quidem super captura, & carcere extat *c. cum Episcopus de off. ord. in 6. c. quamuis. de pæn. in 6.* super territorio: *c. omnes basilicæ 16. q. 7. diximus vbi sup.* super iure mulctæ. *c. presbyteri. X. de pæn. c. postulasti. X. de Iudeis. c. 2. X. de priuileg. Conc. Trid. s. 25. c. 3.* super ordinaria episcopi iurisditione: *c. cum Episcopus de off. ord. in 6.* super priuilegio clerici coniugati: *c. vn. eod. tit. in 6.* super mobilibus, commune axioma, & DD. passim. super iuramento: *d. c. nouit. d. c. 3. de for. comp. in 6.* de connexionem *l. nulli. C. de iud.* & magis dignum trahit ad ad se minus dignum. super reconuentione: *c. 1. X. de mut. petit.* super negligentia laici supplenda: *d. c. licet X. de for. comp. c. ex tenore. eod.* super miserabilibus personis: *d. c. ex parte. d. c. nuper.* quæ non sunt artes tantum pragmaticorum; sed ecclesiæ decreta; Epistolæ Pontificum, quibus omnis fidelis debeat deferre. *d. c. 1. d. 19.*

Sed de his omnibus plenius suis locis. nunc satis est dixisse à principio ecclesiæ christianæ iudiciariam potestatem fuisse exercitam; sine strepitu sub ethnicis, simplici etiam, ac rudiori modo sub primis christianis: exinde paulatim exactius: præsertim postquam frequentatæ magis fuerunt damnato-

rum

17.
An quid reipla à Christo ecclesiæ de-
mandatum sit, & canones circa hæc explicant?

18.
A principio ecclesia iudicia exercuit, sed simplicius.

rum ab Episcopis aut Synodis appellationes ad Romanum Pontificem. vnde, sæpè sententiarum reformatione procedente, natæ sunt exactiores iudiciorū reddendorum regulæ, canones, decreta, rescripta, quæ iam pridem superant diligentiam legum ciuiliū. vt diximus. neque tamen dicere licet primitiuam ecclesiam iurisdictionem eam non exercuisse, quam hodie: quippe vrsini foetus, etsi lambendo primogenia massa perfectior reddatur, non desinit tamen dici idem partus, & idem catulus esse. fatendum quidem est in primitiua ecclesia non fuisse quosdam abusus, qui irrepunt exinde nonnumquam: sed hæc ætatum vitia sunt in omni genere personarum, non ecclesiæ: non ipsius ecclesiasticæ potestatis. *Vide de exercita à primitiua ecclesia iurisdictione Chokier Vindic. libert. eccl. p.1.c. 5. 6.*

CAPVT VII.

De ecclesiæ iurisdictione in clericos, præsertim grauiorum criminum reos.

AD Episcopum iure pertinet clericos iudicare, cuiuscumque ordinis siue in furto, siue in homicidio, seu in periurio, seu in quibuscumque fuerint criminibus deprehensi. *c.10. x. de iud. Concil. Trid. s. 14. c. 8. ita vt de omni crimine, inquit c. 8. ibid. nullo casu excepto, c. clerici ibid. debeant coram ecclesiastico Iudice conueniri, nec casus sint excepti, seu priuilegiati: quin ab eo iudicentur: poenitque condignis puniantur. vide latè Dianam p. 7. t. 1. r. 9. & seqq. & 16. & seqq. minus verum est leuia tantum crimina ad ecclesiam spectare, vt olim ad Censores vt imaginatur L'Oyseau, vt mox diximus. Sed imprimis ecclesia clericos iudicat de delictis ecclesiasticis: vtique admissis aduer-*

sus disciplinam militiæ clericalis, quæ diuersis canonibus inducitur atque sancita est. cuiusmodi delicta longo ordine prosequitur P. Gregor. Tolos. in Syntag. iur. can. lib. 4. tit. 1. & seqq. Diaz & Lopes in prax. crim. atque imprimis, si ad ordines subreperint non legitimi natalibus, vel ætate; serui, illiterati, qui solemniter poenituerunt, rebaptisati, bigami, excommunicati, scismatici, ab alieno episcopo, furtiuè, per saltum, simoniacè, extra tempora, sine examine, promoti: qui in ministerio ecclesiastico sibi commissio peccant; qui illud vsarpant non ordinati, interdicti, suspensi, excommunicati ministrant: presbyteri qui non ieiuni, aut sæpius eodem die celebrant: aut sine orario, alijsque ornamentis, vino, aqua & igne, seu lumine: missam pro viuis dicunt, quæ ordinata est pro defunctis; qui non consecrant, aut celebrantes non communicant, sanguinem effundunt, eucharistiam indiligenter custodiunt, in mortali peccato celebrant, aut ministrant, confessionem detegunt, secundas nuptias benedicunt, prohibitos ad matrimonium admittunt, infirmum baptizandum, aut sacris extremis muniendum negligunt, prohibitos sepeliunt, aut à prohibitis oblationes accipiunt, in beneficia se intrudunt, aut à laicis accipiunt, aut adhuc viuentium impetrant, incompatibilia retinent, ad curata prouecti, intra annum ad sacerdotium non se offerunt; bona dilapidant, aut non ritè alienant; ebrietati, crapulæ, aleæ, fornicationi, concubinatui se dedunt; congruo habitu, & tonsurâ non vtuntur, comam nutriunt, spectaculis, scurrilibus sermonibus, schenis, histrionibus immiscetur, vilia opificia, venationem illicitam exercet, sæcularibus negocijs, officijs aut negociationibus se dedunt, sanguinem fundunt, balistarijs præponuntur, leges prohibiti audiunt, in duello pugnant

1.
De omni crimine ecclesia clericos iudicat.

2.
Imprimis ad iudicem ecclesiasticum spectat cognitio criminum clericalium.

pugnant. de quibus excessibus, eorumque pœnis canones propofitos fuis locis citauimus. enarrat Tolofanus, Diaz in *prax. crim. can.* alijque paffim. quas ea propter imponi à Iudice ecclefiastico iuftum, æquumque eft. vindicare enim in legem peccatum eundem legiflatorem conuenit; fed neque tantum de clericalibus delictis, fed & communibus iudicem ecclefiasticum cognofcere oportet, & vindicare. Sed fi scelera tanta fint vt pœnas fanguinis mereantur; quia illum non fundit ecclefia, quæ ea parte imitatur Dominum quâ misericordia illius eft fuper omnia opera eius, dat noxæ, traditque Iudici fæculari. *c. 10. X. de iudic. vt quod non praualeat facerdos efficere, per doctrina sermonem; potestas hoc impleat per difciplinâ terrorem. c. principes. 23. q. 5. efficere*, inquit, feu exequi: non iudicare. Vetantur ergo, quod morte plectendum eft fententia propria iudicare; truncationes per fe inferre: *can. 30. Conc. 11. Tol. can. 6. fub pœna excommunicationis: c. his à quibus. 23. q. 8. fufpentionis ab ordinibus: d. c. 6. & 30. irregularitatis: c. fi quis viduam dift. 50. priuationis beneficiorum. c. ex literis. 10. de excess. pralat. etfi ad huiusmodi fanguinis fufionem non pertinet flagellatio moderata: adeoque Iudici ecclefiastico permiffa. *c. 4. X. de rapt. c. circumcelliones 23. q. 5. quin etiam leuis feu moderata tortura eidem permiffa creditur. de qua diximus in Refponf. de purgat. can. r. 1. quæ adeoque irregularitatem non infert. quippe quæ non incurritur, nifi in iure exprimat. c. is qui. de fent. excom. in 6. exprefsi autem funt tantum qui occidunt, mutilant, feu mortis, aut mutilationis fententias dicunt. c. aliquando. dift. 51. adeo vt quamuis verberando ex decreto Iudicis, fortuito fit nocitum oculo verberati, non incurratur irregularitas. arg. c. tua nos. X. de homicid. vbi monachus chirurgiam exercens, peritus, &**

pietatis gratia, ex infortunio non fit irregularis. *Baunij prax. can. lib. 1. c. 22. quæst. 3. Quod fi ergo crimina clericorum tam fint enormia, vt pœnis, quales fupra diximus, corrigi non poffint; fed excedant ecclefiæ potestatem: cum opus, inquit, fuerit d. c. 1. X. de off. ordinar. publicum Iudex ecclefiasticus conuocat auxilium,* feu publicæ potestatis brachium auxiliare ad executionem damnationis. feu demum quando confumpta funt ecclefiæ remedia, nec habet quod vltra faciat, Magiftratu tradit fæculari, legitimis pœnis scelus vindicatur. *c. cum non ab homine. X. de iud.*

Cognofcit igitur Iudex ecclefiasticus de quantifcumque criminibus clericorum, iudicat, damnat: pro executione brachium fæculare implorat: fi opus eft, aut honorum ordinumque gradibus deiectos, feu degradatos Curia tradit fæculari: ac tum demum incipit degradatus potestati fubefle fæculari. *Fragof Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. memb. 10. Diana p. 7. t. 1. r. 11. quæ tunc in ordine ad pœnam legitimam mortis, mutilationisve iterum de caufa cognofcit, damnatque. imo, fi probationes illi non fufficiant, abfoluit.*

Perperam igitur ftatuuntur cafus excepti, priuilegiatique: quibus in clericum inquirat animaduertatque, Iudex fæcularis. neque enim, quamuis fanguinem fundere non poffit, ideo prohibendus eft Iudex ecclefiasticus cognofcere an clericus veri criminis fit reus; an à clero fubmouendus, degradandus, & fæculari tradendus fit: an v. g. defenfionis caufa homicidium commiffum fit, an circumftantiæ fint aliquæ crimen minuentes: ob quas mitiganda fit pœna: an iufto forte dolori quid tribuendum: an ætati parcendum: an prioris vitæ meritis aliquid dandum: an, cum pœnæ fint hodie arbitrariæ, reus carceri, aut alteri citra mortem pœnæ, fubijciendus

3.
Sed abftinet à iudicio fanguinis, & cur?

4.
Quibus tamen pœnis vtatur.

5.
Quando brachium fæculare implorat?

6.
Quantumque fuit criminis ecclefia cognofcit, fed damnatos tradit fæculari Iudici.

7.
Quid dicendum de cafibus, quos vocat priuilegiatos?

ciendus sit. vt in c. tua. x. de pæn. clerici in latrocinijs aut alijs magnis sceleribus deprehensi degradantur, & in arctis monasterijs ad pœnitentiam includuntur: an vero perueniendum sit ad traditionem Magistratui sæculari faciendam: hæc omnia rimari iudicantem oportet. non hoc iudicium ecclesiæ, de suis clericis, auferendum est ideo, quod damnationem, executionemque sanguinariam subterfugit. imo pro iam traditis deprecatur. utiq; ex spiritu lenitatis; non defectu potestatis. si Petrus competenti iurisdictione Ananiam & Saphiram examinavit: idque non causa fidei & religionis christianæ; sed sacropolitica, quod mentientes Spiritui sancto fraudem facere volebant in pretio agri.

Non opus est igitur iurisdictioni ecclesiasticæ subducere casus exceptos, & priuilegiatos; *Diana p. 7. t. 1. r. 16.* de quibus Gallici passim scriptores, & nuperrimè Baunius in *Prax. can. lib. 2. c. 3. & 4.* ubi qui citantur canones, vel euincunt, vel indicant iudicium ecclesiæ seruari vsque ad traditionem Iudici sæculari faciendam. vt de singulis suis locis demonstrabimus. de priuilegijs vero & consuetudinibus immemorialibus contrarijs, & an per bullam cœnæ reuocata censeantur, dicemus etiam alibi.

Deponitur ergo clericus ob grauissima crimina: nec in quibuscumque deprehensus à sæculari potestate iudicatur. *c. cum non ab homine. X. de iud.* si recidat excōmunicatur; crescente contumacia, anathematifatur: cum in profundum malorum venit, & contemptum ecclesiæ; tum demum requiritur Iudex sæcularis: qui exilium aut legitimam pœnam imponat. nec ante ad illum pertinet. *ibid.* cum autem non tantum ab honoribus deponitur, & verbaliter degradatur; sed etiam actualiter, secundum formam *c. degradatio de pæn. in 6. & Trid.*

f. 13. c. 4. omni honore, ordine, & priuilegio clericali exuitur: *d. c. degrad. in fin.* & consequenter è foro ecclesiastico eicitur, & *sæculari foro;* inquit *c. nouimus de verb. signif. per consequentiam applicatur;* tum omnem iurisdictionem in eum potest exercere sæcularis. sed hæc non vsurpatur nisi in casibus, quibus canones expriment, vt curiæ sæculari degradati tradantur. *c. etsi clerici in fin. X. de iud.* & tunc in actu degradationis præsens est sæcularis, ei que pronuntiat, vt in suum forum recipiat. neque id simpliciter; sed *debet,* inquit *d. c. nouimus, ecclesiæ efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.* quod non addit *d. c. cum non ab homine.* eoque ibi magis imploratio brachij sæcularis in fine proponitur: quam rei fiat traditio Curie sæculari. nam hæc sine illa clausula fieri nequit. ne tradens cōoperari fusioni sanguinis censeatur; & fieri irregularis. ideoque cum depositionis, aut degradationis mentio fit; de verbali tantum accipiendi textus sunt. tum quod in poenis benignior est interpretatio facienda: tum quod in obscuris minimum est sequendum. *c. 30. & 49. de reg. iur. in 6.*

Igitur depositus & verbaliter degradatus, coram Iudice ecclesiastico adhuc conuenitur, punitur, & incorrigibilis, demum actualiter degradatur, & sæculari traditur. post declarationem tamen incorrigibilitatis, & ordinem *d. c. cum non ab homine seruatum.* *Diana p. 7. t. 1. r. 11. n. 4. & seqq.* nisi quod quædam videtur esse crimina, quorum grauitas etiam ex actu vno degradationem postulet. *vide citatos à Cenallos de cog. per viol. p. 2. q. 43* sed & incorrigibilem *d. c. cum non ab homine* dicit per sæcularem potestatem comprimendum; sed non negat ordinem præuiæ degradationis seruandum ab alijs canonibus prescriptum. *d. c. degradatio c. non minus de verb. signif. cap. falsam. X. de crim. fals.*

Et tum de illius foro efficitur.

Cum intercessione.

Sed demum cum actualiter degradatur.

7.
Deponitur clericus.

Excommunicatur.

Traditur brachio sæculari.

8. Actualiter degradatus torquetur, & tota causa de nouo cognosci ad effectū vltioris condemnationis potest.

Actualiter degradatus, & sæculari traditus an ab eo torqueri possit, examinari, causa de nouo cognosci, seu instrui, an ex iisdem dumtaxat actis iudicari, quæritur. & quidem non videtur in dubium reuocare posse Iudex degradationem: cum in eo ipsius iurisdictione fundetur: nec possit quis illud impugnare, vnde fructum vult consequi. *c. ex eo. de reg. iur. in 6.* sed tamen ad effectum, vt sciat quæ sit legitima pœna; acta per ecclesiasticum compilata videre debet. *§. si vero crimen. vers. & secundum leges litteram examinans in aub. de sanctiss. episc.* quod omnes admittunt. sed si vel iuris ordo non satis seruatus, vel probatio criminis non satis exacta iudici sæculari videatur; non videtur iusta ratio ne possit diligētius causam pertractare. non ad improbandam sententiam degradationis, sed ad formandum animi sui motum, ad pœnam quam ipse debeat infligere. eoque si probationes inueniat non satis esse plenas; prohiberi non debet torquere eum; quem criminis morte digni reum degradans, & tradens iudicauit. tum quia cui conceditur quod est maius, concessum intelligitur quod est minus: & cui concessum est, vt ad mortem possit damnare: concessum intelligitur id sine quo damnatio explicari non potest. *l. 2. D. de iurisd. om. iud.* ideoque & tortura; quæ ad probationem refertur. vt & hæc necessaria est ad sententiam. qua equitate cum inquisitum reum Iudex ecclesiasticus torturæ subiecisset, & extorta confessione declarasset degradandum, & Curia sæculari tradendum; examinatis à Curia actis, cum inuentum esset non sufficientibus indicijs eculeo subiectum, & ex iniqua confessione damnatum; à crimine absoluit: ac in beneficiorum, quibus priuatus, seu spoliatus fuerat, possessionem restituit. summum ius fuerit absolutionem damnati non ad-

9. Quin & absolutionis.

mittere, quasi ex defectu iurisdictionis: dum ecclesia efficaciter debet intercedere etiam pro ijs, quos vt veros reos damnauit. *d. c. nouimus.* vt circa reum sententia moderetur; de moderatione queri non potest, qui obtinuit absolutionem. præsertim cum *d. c. nouimus* ad effectum degradationis actualis, & traditionis Curia consideret: *flagitium, inquit, graue, non solum damnabile; sed & damnosum.* damnorum autem cura ad Iudicem sæcularem imprimis spectet. *vide qua de his latè Mariba & citati de iurisd. p. 4. cas. 130. 131. 132.*

Existimant quidam Episcopos seditiosos à Principe relegari posse. *vt in l. quicumque. C. de episc. & cler.* clericos pacē turbantes proscribi, & priuari. *§. si clericus. de Pace tenend.* imo & multos casus formant, quos vocant priuilegiatos, quasi extra regulam in sacrum ordinem statuere liceat. de Episcopis & prælatis est *§. 11. in Bulla cœna.* qui aperte obstat. *c. olim X. de iniur.* de episcopo Fesulano à Florentinis bannito. *Vide latè Binsfeldium tract. de iniur. ad c. olim. q. 1. clem. 1. de pœn.* generaliter de percussione, captura, bannitione Episcoporum. *c. nouerit. de sent. exc. aduersus omnes* statuentes contra ecclesiasticam libertatem. *c. grauem. in fin. de sent. exc. com.* denique *Conc. Trid. s. 13. c. 8. s. 24. c. 5.* ad solum Pontificem vult spectare causas criminales Episcoporum. *c. nunquam dist. 96. nunquam de Pontificibus,* ait Gelasius, *nisi ecclesiam indicasse:* non esse humanarum legum de talibus ferre sententiam. vide *Dianam p. 5. t. 1. r. 5. p. 4. t. 1. r. 81.* vt ne capi quidem, & ad Pontificem remitti possint. Imo nec processus formari ad Pontificem transmittendus. *Barbos. in collect. ad Concil. Trid. ad d. c. 5. n. 8.* id si verum credimus; de priuilegiatis casibus latas leges corruere oportebit. & generaliter non admittit *c. cum non ab homi-*

10. Iterum de casibus priuilegiatis, præsertim respectu Episcoporum.

ne. *R. d. ind.* quamdiu ecclesia punire potest, & in habitu incedunt. (nam eo ita abiecto vt laici habeantur, priuilegio excidunt. *c. ex parte. 27. X. de priuil.*) nec sint incorrigibiles: *c. perpend. X. de sent. exc. vid. Marth. p. 2. c. 36. de iurisdic.* Excipi videtur casus assassinatorum: sine alia declaratione. *c. r. de homicid. in 6.* vbi non id tribuitur tantum iurisdictioni sæculari; sed cuiuslibet priuato. vt per assassinos occidens ipso facto sit diffidatus. verum non videtur id vsu receptum. cum etiam Greg. XIV. *in bulla cum alias super confugientibus ad ecclesiam edita* inter extrahendos numeret assassinos; & tamen non nisi præuia cognitione, & modo ibi præscripto extrahi permittat; vt cæteros. sed & iure præcedere debet ecclesiastici iudicis declaratio. *Dianap. 7. t. 1. r. 11.* quin & apud Martham non male dicitur illud *c. 1.* tanquam nimis pœnale extendendum non esse extra proprios terminos, qui agunt de conductis homicidis paganis, qui vocabantur assassini. quod & Diana rectè docet *p. 7. t. 1. r. 15. n. 2.*

CAPVT VIII.

De clericorum exemptione à iurisdictione sæculari.

Clerici persona sacrosancta est. Quia violentia simul ac iurisdictione sæculari exempta. eoque pulsans clericum violenter excommunicatur. *c. si quis suadente. 17. q. 4.* vel temerariè cum ordinis iniuria, etiam volentem. *c. contingit. de sent. excom.* vt & ipse consentiens propter iniuriam ordinis. *ibid.* si tamen abiecto habitu tyrannidi, & enormitati se immisceat, percutiens lata sententia non tenetur. pœnitentia tamè competens, & asperior, quam pro laico, iniungitur. *c. cum non ab homine. X. eod. c. perpendens eod.* vbi cleri-

cus indutus armis, filium Regis se fingens, bellum inferens, captus, fustigatus, suspensus est. quod sacerdote non propulsando, sed inferendo iniuriam occiso, non videtur, inquit, quod interfectores eius propter hoc ad obtinendam absolutionem sedem Apostolicam adire teneantur, tu vero qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis cõpetentem iniungas. non transmittit ergo vel hoc sine pœnitentia. minime ergo casus priuilegiatos admitteret, quibus clerici à Iudice sæculari inquiri, condemnari, atque etiam morti tradi, præsertim sine degradatione præuia, possint. nam & in d. c. perpendimus Comes Tolosanus iurisdictionaliter processit. quin etiam si non pulsatur clericus, sed incarceretur, custodia publica, vel priuata detineatur, in vincula cõijciatur, locum habet excommunicatio. *c. nuper. eod.* nec authores horum tantum, sed & qui consentiunt, & fauent parem pœnam incurrunt. & fauere ius interpretatur eos, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare. *c. quanta. X. de sentent. exc.* excommunicatio ergo iniuriantibus clerico, vel iure ipso canonico infligitur, vel à Iudice ecclesiastico: sæcularis etiam grauiter punit. *l. si quis & auth. sed nouo. C. de episc. & cler. & cuiuslibet de populo facultas datur accusandi. d. l. si quis.* & quidem iniuria facta in ecclesia ministris, ipsi cultui, locoque capitaliter punitur. seu hodie in exilium mittitur. quæ pœna à laicis in laicos fertur, nec impeditur per excommunicationem ab ecclesiastico latam: nec locum habet præuentio: nisi fortè casus ad d. legem *si quis & auth. sed nouo.* non spectet. sed extra ordinem tantum vindicandus sit, vt sufficièter ab ecclesiastico possit puniri. quo modo accipienda videntur, quæ habet Guido *Papæ d. 562.* Ex his apparet etiam iniuriam verbalem clerico factam, sacrilegio obstringere iniuriam inferen-

2.
Nisi abiecto habitu enormibus se immisceat.

3.
Neque sine degradatione actuali secularis Iudicis potestati subditur.

4.
In quos excommunicatio porrigatur ultra pulsanem.

5.
Capitaliter punitur facta clerico iniuria in loco, & officio sacro.

6.
An in his præuentio alium Iudicem impediat?

11.
Quid de assassinatorum?

11.
Manus violentas in clericum iniiciens excommunicatus.

tem: actionemque popularem ex origine dari, & Iudici ecclesiastico correctionem etiam posse competere. *Vid. citatos à Diana. p. 1. t. 2. r. 81.*

7.
Iudex sæcularis ab ecclesiastico cogitur ad reparandam clericum iniuriam.

8.
Consuetudo non derogat clericali immunitati ac libertati.

9.
Iudex ex officio vindicat clericum iniuriam à laico factam: sed si ipse clericus agat de iure suo privato sequitur forum rei.

Pro iniuria clerico facta Iudex sæcularis ab ecclesiastico per censuram condemnatur ad reparationem. *c. olim. x. de iniur.* non est par causa, ut ecclesiasticus Iudex à sæculari per bonorum patrimonialium, mobilium aut proventuum ecclesiasticorum cogi possit ad excessum reparandum, sicubi usurpauit iurisdictionem laicam. quia persona illius cum tangi non possit, non licet indirectè eò tendere per bonorum apprehensionem. *c. vn. de cler. coniugat. in 6.* neque consuetudo prodeit, quamuis antiqua aduersus rationem, *c. fin. x. de consuet. & libertatem ecclesiæ: c. aduersus in verb. irrita habeantur, nullo vquam tempore. x. de immunitat. eccl. & Leo X. in Concilio Lateranensi s. 10.* stabiliendo rursus libertatem, & immunitatem ecclesiasticam, adiecit derogationem consuetudinis contrariæ cuiuscumque: ut & bulla cœnæ quotannis *s. fin. vers. non obstantibus.* par, inquam, ratio non est, ob priuilegium Ordini clericali concessum: cui nec tacitè nec expressè clericus potest derogare, per pacta vel delicta. *c. si diligenti. x. de for. compet.* manet laicos obsequendi necessitas, non auctoritas imperandi, quoad clericos & res ecclesiasticas. *c. bene. dist. 96. c. laicis 16. q. ult.* ut eadem imparitas exprimitur *in c. qualiter. x. de iudic.* ut quamuis ecclesiasticus suppleat negligentiam Iudicis sæcularis, nō tamen vice versa hic illius. *vide Marth. p. 4. cas. 101.* Igitur de iniuria facta clerico ex officio, seu ad promotoris instantiam cognoscere potest Iudex ecclesiasticus: clericus autem actor sequitur forum rei. *Ceuall. de cognit. per viol. 2. q. 59.* & sic Senatuscons. refert, quo partes ad sæcularem Iudicem remissæ sunt;

quatenus autem iniurians ad audientiam ecclesiasticam, ut personaliter compareret, vocatus erat, ut salutariter corrigeretur; vim factam non esse declaratum est. Quod ait autem idem Ceuallus. *q. 60.* post annum de iniuriâ quæri non posse; rectè quatenus instituitur odiosa actio iniuriarum, quæ anno tollitur: fin autem ex officio agatur ad correctionem, pœnitentiamque salutarem, non item quod in percussore clerici euidentissimum est. ut si in excommunicatione inforDESCAT, in ius vocari & corrigi possit; pœnitenti absolutio dari, & venia: sed non nisi correcto. *c. 6. de reg. iur. in 6.*

Non tantum gaudet clericus fori priuilegio: sed & vetitum ei est, ne coram Iudice sæculari causam dicat: sed & ne curiam intret. *c. nullus. 11. q. 1.* & Iudici sæculari ne clericum citet sub anathemate. *c. 2. x. de for. compet.* ideoque nec tenetur exceptionem declinatoriam proponere *Vide qua diximus supra c. 4.* neque etiam tanquam contumax condemnari, vel in expensas potest. *arg. l. contumacia. s. fin. D. de rei iud.* si tamen in fraudem, cum pro laico fortè se gereret, distulit se declarare clericum, & declinare; ut ad expensas teneatur non est abs ratione. *arg. c. exceptionem. x. de except.* sed an tunc ab ipso Iudice sæculari, vel ecclesiastico in eas damnari debeat *vide citatos à Mart. p. 4. c. 102.* Et quidem hæc clericorum exemptio tāta est, ut ab eorum personis nihil Iure supremi etiam Principes exigere possint: ne fidelitatis quidem iuramentum. vnde Concilium Latheran. *sub Innoc. III. c. 43.* *Nimis, inquit, de iure diuino quidam laici usurpare conantur, cum viros ecclesiasticos, nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstanda sibi fidelitatis iuramenta compellunt.*

10.
Clericus foro renuntiare non potest. neque comparere aut exceptionem proponere debet.

11.
Nec fidelitatis iuramentum præstare,

CAPVT IX.

*Vt hodie ex Concilio Trid.
exemptio obtineat.*

Igitur exemptio cleri principio huius tractatus, specialius vt enucleetur; videamus singulares quasdam quaestiones. ac primum vt per Concilium Trid. hodie obtineat? ex illo enim inducta est mutatio quaedam satis generalis *f. 23. c. 6.* ne clericus etiã in minoribus ordinibus constitutus fori priuilegio gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticũ habeat; aut clericalem tonsuram deferens alicui ecclesiae ex mandato Episcopi inseruiat; vel in Seminario, schola, vel vniuersitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores ordines, versetur; aut coniugatus requisita constitutionis Bonifacianae obseruet, atque insuper alicui ecclesiae similiter inseruiat. quae communis iuris restrictio repetenda hodie venit in omnibus ijs controuersijs, quae vndecumque de clericorum exemptione motae sunt in hoc tractatu. conditiones hae alternatiuè quaedam, copulatiuè aliae requiruntur. in illis sufficit alterum: in his vtrumque requiritur. alternatiua est, *beneficium habeat, aut clericalem habitum &c.* copulatiua, *habitum & tonsuram deferens, ecclesia inseruiat &c.* igitur fori priuilegio gaudet clericus quamuis non deferat tonsuram & habitum, si beneficiũ habeat: & beneficio carens habitum & tonsuram deferre, & simul ecclesiae inseruire debet: vel (iterum alternatiuè sub hoc secundo membro) in seminario, schola, seu vniuersitate versari; sed & iterum sub hoc membro copulatiuè, ex licentia Episcopi, & quasi in via ad maiores ordines. fori ergo priuilegio non gaudet studiosus vel licentiam Episcopi non habens, vel non quasi

in via ad maiores ordines versans: quae exigit non tantum delationem habitus, & tonsuræ, quae mox praemissa est in eadem parte orationis; sed & mores clericatui congruos: vt *ibid. c. 11. vt in eis cum aetate vita meritum & doctrina maior accrescat. quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in ecclesia ministerium, atque maior erga presbyteros, & superiores ordines reuerentia, & crebrior quam antea, corporis Christi communio maxime comprobabunt.*

Non tamen existimem per d. c. 6. derogari priuilegio auth. *habita. C. ne filius pro patre.* ne illo ad declinationem iudicis secularis vtatur clericus, non obseruans requisita d. c. 6. quã studiosus; sed dumtaxat quã clericus. Quae autem ad restrictionem d. c. 6. pertinēt latè persecuti sumus in *iur. pont. nou. anal. de for. compet. n. 38. & seqq. vide citatos à Dianap. 1. tract. 2. r. 28. & seqq. p. 3. t. 1. r. 62. 69. p. 4. t. 1. r. 26. Barbos. de potest. episc. alleg. 12. à Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 6. n. 12. & seqq. Cenall. de cog. per viol. p. 2. q. 44. Vide omnino declarationes Card. post partem 5. Resol. Diana relatas. n. 21. & seqq. adde & ordinatos in minoribus sine dimissorijs, aut ex fallis, ex constitutione Urbani VIII. 11. dec. 1624. non gaudere priuilegio fori. Dian. p. 3. t. 1. r. 62. p. 4. t. 1. r. 26. sed & quod de habitu clericali statuit Concilium hodie sine prauiamotione obtinet. quamuis olim motio requisita videatur. *arg. c. fin. X. c. 1. in clem. de vit. & honest. cler.* figit enim regulam d. c. 6. ne clericus in minoribus fori priuilegio gaudeat: exceptionem autem, in verb. *nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum deferens &c.* exceptio autem in reliquis firmat regulam: & qui in exceptione se fundat, eam probare debet. & ita S. Congregationem censuisse aiunt citati à Dianap. 1. t. 2. r. 23.*

Ceterum d. c. 6. *ses. 23. Trid.* quia derogat iuri communi, sequitur

E 3 extra

2. An illud obtineat in clerico studioso quatuor tali?

3. Remissio, vbi d. c. 6. restrictiones excusant.

4. Sine motione prauiamotione hodie obtinent.

5. Non obtinet d. c. 6. in criminalibus iudicijs, aut priuatis iniurijs.

1. Restricta per c. 6. f. 23. Trid.

extra proprios terminos non extendi, adeoque non derogare priuilegio canonis *si quis suadente diabolo*. vt nec priuatus in clericum, requisita d. c. 6. non seruantem, possit iniicere manus violentas, nec lude capere, aut iurisdictionaliter distringere, seu criminaliter aduersus illum procedere.

6.
An in criminalibus
ciuilitate in-
tentatis?

Et quamuis, si ex crimine ciuilitate ageretur, videri possit ad fori nomen quaestio spectare; adeoque eo casu fori priuilegium cessare; sicut illud relatum est *ad tit. de for. compet. X. c. 2.* tamen à S. Cong. videtur declaratum etiam hoc casu d. c. 6. cessare. & probari id videtur ex eo, quod idem c. 6. *in clericis*, inquit, *coniugatis seruetur constitutio Bonifacij VIII. qua incipit clericus qui cum vnica*: illa autem *pro commissis*, inquit, *ab eis excessibus vel delictis trahi non posse criminaliter aut ciuilitate ad iudicium saeculare*: in caeteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali. vt in ciuilibus non descendentes ex crimine, non gaudeant. vt cum hanc constitutionem innouet in coniugatis; merito in alijs dicatur fori priuilegium non cessare in ciuilibus actionibus ex crimine descendentes: sicut cessat in alijs ciuilibus. citati à Barbof. in *Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 6. n. 46. & seqq.* Nihilominus quoniam d. c. 6. in clericis coniugatis, qui alicui ecclesiae non adscribuntur, Bonifacianam non vult seruari; adeoque videri potest ea cessante criminaliter etiam aduersus coniugatum procedi posse; nam Iudicem non nominat d. c. si quis suadente: vnde & d. Bonifaciana in eo non radicatur; sed allegat Concilium Parisiense *relatum in d. c. 2. X. de for. compet.* quod vetat clericum vllum distringi, aut condemnari per Iudicem saecularem; vt alia quae citauimus supra iniuriam factam clerico; hac radice sublata ciuilitate saltem ex crimine, & pecuniariter à saeculari clericum d. c. 6. requisita non seruantem, condem-

nari posse videbitur. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 50.* citra poenas tamē corporis afflictiuas. quale priuilegium datum diximus Carolo V. à Leone X. *in Iur. pont. nou. anal. de for. compet.* corpus autem attingere, nisi brachio saeculari tradatur, etiam alijs constitutionibus est prohibutum. *c. cum ab homine. X. de Iud.* Igitur per d. c. 6. non nisi fori priuilegium est ademptum. non ergo exemptio à gabellis, vbi, vt iure, ita consuetudine seruatur clericis in minoribus dumtaxat constitutis. vt & S. Congregationem respondisse ex Comitolo refert Diana. *p. 1. t. 2. ref. 36.* vbi quod de minoribus asseritur *ref. 35.* extendit etiam ad nouitios *ref. 37.* quod iuuat ea lectio quae iunioris, inquit, *ecclesiae. 11. q. 1. c. 2.* qui titulus merito nouitijs tribuitur. cum iam sint ecclesiae seu monasterio adscripti, quamuis nondum irreuocabiliter: sicut nec clerici saeculares: nisi per ordinem sacrum; vt religiosi per professionem, perpetuo ecclesiae mancipantur. *Vide infra lib. 3.*

7.
An per d. c. 6. cesset exemptio à gabellis?

An clericus pensionem habens aequiparetur habenti beneficium multis quaerit Ceuallos. *de cog. per viol. p. 2. q. 72.* quod proprie beneficium non fit, & Concilium Trid. exigat beneficium, aut alia requisita, & vt incedat in habitu, & tonsura requirit Gonzales *ad reg. 8. Canc. Gloss. 5. §. 5. n. 6.* quamuis d. c. 6. alternatiuē tantum beneficium requirat, aut incessum in habitu & tonsura: & Interpretes 18. dec. 1595. quoad forum pro beneficiato habendum censuerint qui pensionem habet. non tamen si illa concessa est vt clerico, si non incedit in habitu S. Cong. *Declaration. ad calcem part. 5. Resol. Diana. n. 34.* vbi etiam gaudet beneficij nondum possessionem habens, *n. 51.* & descriptus tantum in catalogo clericorum, obedientia episcopo praestita, choro & processioneibus quamuis raro interueniens.

8.
Quid de clerico pensionem habente?

8.
Ordinato
per dimif-
forias fede
vacante
primo an-
no? aut a-
lieno epif-
copo? &c.

Ordinatum per dimifforias Se-
dis vacantis primo anno in mino-
ribus non gaudere clericali priui-
legio decernit Trid. *f. 7. c. 10.* quæ-
ritur an & alij ab alieno Episcopo
ordinati fori priuilegio destituan-
tur? siquidem à non suo Episcopo
ordinati clericus prohibetur. *rot.*
quæst. 2. caus. 9. c. nullus. de temp. ord.
in 6. nisi fortè ex iustè præsumpta
proprij Episcopi voluntate. *c. fin. 2.*
q. 9. (Quod hodie reuocatum vi-
detur à Concil. *Trid. f. 6. c. 5. f. 23.*
c. 8. f. 14. c. 2. in fin. in V. expresso con-
senfu) characterem tamen recipit.
quamuis irrita ordinatio dicatur
in c. nullum 2. q. 9. neque enim su-
spendi posset, & postea sine alia
ordinatione ministrare, nisi valida
esset ordinatio: vt tamen permit-
titur *d. c. fin. Concil. Trid. f. 14. c. 3.*
f. 7. c. 10. f. 23. c. 8. sed specialiter
d. c. 10. f. 7. adiungitur, quod sic or-
dinati in minoribus nullo priuile-
gio clericali, præsertim in crimi-
nalibus, gaudeant, sed cum illud
caput sit pœnale, extra proprios
terminos extendendum non est.
sed clerici à non suis Episcopis or-
dinati extra *d. c. 10.* coram Iudice
ecclesiastico conueniri debent. sed
Urbanum VIII. refert secus con-
stituisse Diana vt mox citauimus.

Hanc quam diximus exemptio-
nis clericalis restrictionem à Conc.
Trid. c. 6. f. 23. c. 10. f. 7. factam repe-
titam volumus toto hoc tractatu,
quamuis breuitatis causa indistin-
ctè de clerici exemptione loque-
mur.

CAPVT X.

*Quæ ad cleri exemptionem
pertineant? an clerici
cadauer?*

Clerici Deo deuoti, à sæculo
conuersi, & in sortem Domi-
ni vocati, à tonsurâ minimoque
ordine vsque ad summum sacerdo-
tium, à laico populo distinguun-

tur: *c. duo sunt 12. q. 1.* saluo præ-
scripto *d. c. 6. f. 23.* Conc. *Trid.* alio-
rumque canonum, qui ab aliqui-
bus commune cleri priuilegium
specialiter auferunt. vnde quæri-
tur 1. an cadauer defuncti clerici
retineat priuilegium quod viuus
habuit? & verius est retinere. cum
non tantum per ordinationem cha-
racter animæ sit impressus; sed et-
iam vnctio, sanctificatio, & con-
secratio corpori, ob quam in degra-
datione non tantum insignia, & ve-
stes sacræ detrahuntur; sed etiam
tonsuræ locus raditur: aliaque so-
lemnia corpori adhibentur. *c. de-
gradatio. de pœn. in 6.* eoque non tan-
tum vt reliquorum debitorum ar-
restari per creditores non potest;
l. cum sit iniustum auct. qui domum.
C. de sepulc. violat. sed etiam re-
mittendum est ad Iudicem eccle-
siasticum, vt debuit clericus. v g. si
sibi mortem consciuit, remittenda
est cognitio ad Iudicem ecclesiasti-
cum an sui compos fuerit; an ex
crimine puniri debeat. *vide Marth.*
& citatos de iurisd. p. 4. cas. 155. sed &
Rituale Pauli V. clerici cadauer in
veste ordinis sui iubet sepeliri. *Tit.*
de exequijs.

1.
Cadauer
clerici gau-
det exem-
ptione.

2.
Si mortem
sibi consci-
uit cogno-
scit eccle-
siasticus.

CAPVT XI.

*An beginæ, beatæ, fratres
tertij ordinis, Cellitæ, Obla-
ti, eremita gaudeant priui-
legio clericali?*

DE Beginis latè dissertauimus
in iur. pont. nou. anal. n. 2. &
multis seq. in Consult. can. de regular.
cons. 1. in Responsis eod. tit. resp. 14. &
vt in *extrauag. ratio. de religios. dom.*
in communib. dicitur, eas diocesa-
nis locorum & rectoribus parochia-
lium ecclesiarum reuerenter obe-
dire: ita ad iurisdictionem & fo-
rum ecclesiæ etiam spectant. quo-
niam vero earum status approbatus
non est; §. *ceterum ibid.* exemptę non
sunt à linea, & foro laicorum. *se-*
cundum

1.
Vt spectent
etiam ad
iurisdictionem eccle-
siæ non
tamen exi-
muntur à
seculari.

cundum ea quæ d. locis deduximus. Vid. Dian. p. 1. t. 2. r. 84. Ceuallus de cog. per viol. p. 2. quæst. 33. & 61.

2.
Ut neque
fratres ter-
tij ordinis,
qui non e-
mittunt
tria vota.

Fratres tertij ordinis, qui vota religionis non emittunt, pro exemptis à iurisdictione laica non habentur, quamuis & diocesani reuerenter debeant obedire. vt mox diximus de beginis. *Ceuall. de cog. viol. p. 2. q. 33.*

3.
Vt fratres
Cellitæ.

Fratres cellitæ regulam hîc profitentur Sancti Augustini, & veri sunt regulares: adeoque à iurisdictione sæculari exempti: & per priuilegia etiam à iurisdictione diocesana, quamuis ea non vbiq; sint recepta. *vide quæ de his diximus in Respons. de regular. resp. 9.*

4.
Qui oblati?

Oblati vt perpetuo in religione maneant, actuq; seruiunt, intra monasteriorum septa, ac domos resident, sub obedientia viuunt, seu militiam ac regulam professi sunt, priuilegio atque exemptione regularium gaudent. *Conc. Trid. s. 24. c. 11. alij vero qui ad tempus tantum famulantur, aut viuunt in monasterijs, non item. ex declaratione Interpretum. Vide fusam Declarationem inter eas quæ subiuncta sunt ad calcem partis s. Res. Diana n. 48. Martham de iurisdic. p. 4. cas. 114. n. 37. Dianam p. 4. t. 1. r. 31.*

5.
Familiæ
regularium
&c.

Sed in monasterio habitans, qui omnia sua bona monasterio dedit cum onere illum ad vitam alendi, non fit monachus; nec familiaris. quippe non expensis monasterij viuens. *c. fin. de verb. signif. in 6. nec priuilegia monachi nanciscitur, adeoque nec forū mutat. bona tamē in dominium ecclesiæ translata adipiscuntur naturam, & priuilegia rerum ecclesiasticarum. Marth. De iur. p. 4. cas. 167. de veris familiaribus vide quæ diximus j. l. 1. c. 13.*

6.
Eremitæ.

De Eremitis etiam controuertitur à citatis à Martham de iurisdic. cas. 113. *Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 33. Diana p. 5. t. 1. r. 35. & pro illis faciunt c. vn. in fin. de excess. pralat. in 6. c. priuilegium. de verborum significat.*

in 6. sed hoc apertè loquitur de fratribus monachis: illud etiam de religiosis Mendicantibus: de quibus dubium non est, dum regulam probatam professi sunt. sed qui habitum tantum aliquem assument, & sui iuris manent, non eodem loco sunt: hodie præsertim: cum etiam clericus habitum & tonsuram deferens, nisi alicui ecclesiæ adscribatur, fori priuilegio non gaudeat. *Concil. Trid. s. 23. c. 6. admittit tamen Choppin. mon. l. 2. t. 2. n. 25. si sub episcopi obedientia viuat, qui & prohibere habitum religiosum non religioso potest. c. vt clerici. X. de regul. c. 1. de relig. dom. in 6. V. Marc. Ant. Gen. in prax. c. 47.*

CAPVT XII.

An Ordines militares cleri priuilegio gaudeant?

Qui emittunt tria vota substantialia, veri sunt religiosi, vt Melitenses, citra dubium. eoq; gaudent priuilegio fori. De equitibus D. Iacobi, Alcantaræ, & Caltrauæ vide *Dian. p. 1. t. 2. r. 72. p. 4. t. 1. r. 36. p. 5. t. 1. r. 18. Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 149. sed coniugati, vt Sancti Stephani, non videntur simpliciter religiosi. Nauarrus tamen castitatem conjugalem pro voto continentia ex dispensatione pontificia recipi, fori, alijsq; priuilegijs regularium frui huiusmodi milites contendit. & rebus etiam iudicatis firmat. *de regularibus. conf. 10. & 11. contra vero Martham de iurisdic. p. 4. cas. 113. n. 32. adfert decisiones Rotæ. & habent quidem priuilegium fori ex Pij V. (quæ videtur quoad exemptionem etiam Militensibus æquasse; Diana p. 3. t. 1. r. 61.) aliorumq; Pontificum concessione. sed tamen nisi ante litem contestatam opposuerint, si veri religiosi non habeantur, videntur gaudere non posse. cum tantum ex pri-**

7.
Milites
Melitenses
& qui alij
exempti
sunt? & an
coniugati?

priuilegio fori declinatoriam habent. vt iterum decisum refert Martha n. 35. si autem verè & simpliciter religiosos censeamus, sequitur iure communi exemptos esse: nec tacitè nec expressè per contumaciam aut omissionem declinatoriæ, subijci posse. *c. si diligenti X. de for. compet.* sanè equitum sancti Stephani priuilegium vix hîc receptum est. vt nec in Sicilia aiunt citati à Diana p. 3. t. 1. r. 61. Ordinum autem militarium antiquorum per delegatos militares propius vsurpatur: non tamen ex asse quoad coniugatos. hospitalarij antiqui è terra sancta, ac Rhodo profecti in Melitenses incidunt, ac Rhodo expugnata Melitam concesserunt. qui aut non sunt illi, de quibus agunt citati à Diana p. 3. t. 1. r. 51. aut errant, qui putant sine regula esse approbata: aut alios à Melitensibus, & de quibus agit Concilium Trid. s. 23. c. 18. in verb. fratribus S. Ioannis Ierosolimitani. s. 24. c. 11. s. 25. de reg. c. 22. Equites autem Ordinis Teuthonici, eodem fere instituto, & priuilegijs censentur, & vt Melitenses in Gallia, ita ipsi successerunt in bona Templariorum in Germania. alij autem de quibus Nauarrus de regularibus conf. 8. per bullâ Pij V. probati, nec equites, nec regulares sunt; nec Pius congregationem vt religionem probauit. *ibid.* Nauarr. n. 3. & generalius Martha de congregatione hospitalariorum vbi sup. n. 7. & seq. nisi quoad spiritualia. Eû autè, qui ex commissione dumtaxat Episcopi administrat hospitale, Episcopi autoritate erectû, non ob id gaudere priuilegio fori, probabilius est: nisi forte sit clericus, & administratio pro officio ecclesiastico habeatur. vt clericus beneficium habens, & si in tonsura & habitu non incensens, gaudet tamen c. 6. s. 23. Trid. vt vicè beneficij officium huiusmodi videatur habere. *arg. eorum que docent citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 23. c. 6. n. 20. & seqq.* id quidem

extra controuersia est Episcopo rationes dare debere. *Trid. s. 22. c. 9.* Melitenses autem an comprehendantur sub dispositionibus communibus de regularibus, & singularim decreto c. 3. s. 6. *Conc. Trid. Nauarro de regular. conf. 12.* satis dubium visum est. sed declaratione priuilegiaria Pij V. pro Ordine decisum. vt plura sunt alia vbi à Tridentino militares Ordines excipiuntur: aut nominatim exprimuntur. quæ decernendi ratio argumento est in non expressis regulam obtinere.

CAPVT XIII.

De familia clerici, grati uxore, concubinis, colonis.

Ecclesiarum & clericorum ser-
 uui illorum priuilegio gaudent. *c. ecclesiarum. 12. q. 2. l. 1. & 2. in fin. C. de episc. & cler.* quod ad familiares communiter extensum est. *in c. fin. vers. specialibus X. de off. Archidiacon. S. Cong. Declarationes ad calcem part. 5. Resol. Diana n. 1. 30. 31.* in familia ante omnes recensetur. filius. *l. familias. D. de verb. sig.* tanquam portio corporis patris. *l. cum scimus. §. fin. C. de agric. & cens. l. 10* seu eadem cum illo persona. *l. fin. C. de Impub.* eoque gaudet priuilegio patris. clericus filius legitimus, dum viuuit ille: *Diana. p. 3. t. 1. r. 7. p. 4. t. 1. r. 32.* Vide decl. *Card. citatis apud Dianam ad calcem part. 5. n. 37.* imo cohabitatur. nam alioquin natura subditum dedit Iudici sæculari. patris status mutationem sequitur, dum patri adhæret: dum sibi viuuit, iure suo censendus est. quare & familiarium priuilegium restringitur ad eos vtique, qui heri expensis, domesticique viuunt. *c. fi. de verb. signif. in 6. Concil. Trid. s. 14. c. 5.* (vbi priuilegium familiarium respectu Conseruatoris & Ordinarij ad duos restringitur.) nam curam tantum rerum aliquarum ab ecclesia commissam gerentes, non ideo

3.
Melitenses
vt à regulis
communi-
bus exem-
pti.

r.
Familia clerici
exempta, vt ipse

2.
Milites hospitalarij
exempti: an
& qui hospitale ex
iussu Episcopi ad-
ministrat?

2.
An mandata-
tarius.

subijci dicuntur ecclesiæ. *c. iudica-
tum dist. 89.* vt ideo Pontifex consu-
lat ecclesiarum negotia clericis cõ-
mitti, qui iudicium ecclesiæ decli-
nare nequeant. sed non negat sub-
ijci quidem; sed mandatarios hoc
obijcere, eoq̃ue consulit vt clericis
vtantur, ad vitandam controuersia.

3.
Episcopi
actuarius?

quare actuarius Episcopi, non cleri-
cus, an priuilegio illius comprehē-
datur, grauitè disputatur. *apud Ric-
cium decis. 549. & alios. Dian. p. 3. t. 1. r. 12. p. 5. t. 1. r. 1.* & declarauit S. Cõg.
gaudere. *Vide declarationes citatas ad
calcem p. 5. Res. Diana n. 30.* quanquã
cõsuetudo fauere soleat, & ratio of-
ficij, quare generatim officarios &
seruientes episcopi exemptos esse
latè contendit Barbosa *Iur. Eccl. vn. l. 1. c. 39. §. 4.* vnde à *Trid. s. 24. c. 20.* no-
tarius, actuarius in officio delinquēs
à Iudice ecclesiastico emendari iu-
betur: & *s. 22. c. 10.* notarius imperi-
tus ab ecclesiasticis negocijs suspē-
ditur. & *l. nulli official. C. Quor. app. non
recip.* vbi nec correcti à suo Iudice
appellatio recipitur. eoq̃; & in offi-
ciario Iudicis ecclesiastici id admit-
tit Salgado *de protect. p. 3. c. 8. n. 11.* De
familia porro Inquisitorū vide Cle-
mētīnam *2. de hæret. citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 135.* Nuntij: latè *Dian. p. 6. tot. tr. 2.* Vicarij Episcopi: *p. 3. t. 1. r. 46.* cõtra Ceuallos *de cogn. per viol. p. 2. q. 58.* sed S. Cong. censuit gaudere. *Vide Declarationes ad calcem Res. p. 5. Diana n. 31. 32. V. M. Ant. Gen. in p. c. 9. in fin.* quare & familiares clerici ad il-
lius forum spectare creduntur. *Diana p. 3. t. 1. r. 47.* sicut libertini ad ori-
ginem, vel domiciliū patroni. *l. as-
sumptio in fin. D. ad municip.* famulus
scholaris ad Iudicē scholaris. *auth. habita in v. tam ipsi quam eorum nuncij. C. ne filius pro par.* seruientes in mo-
nasterijs sub obedientia *Conc. Trid. s. 24. c. 11.* ad Iudicē monasterij. *Vid. Dian. p. 1. t. 2. r. 97.* vbi rectè dicit *c. 6. s. 23. Trid.* nō agere de familia cleri-
ci, sed clerico: illa priori iuri relicta,
seu cõsuetudini. Quid de vxore cle-
rici græci? de familia censetur viri,

4.
Familia In-
quisitorum?

forumq̃ue fortitur. *l. cum quedam. D. de iurisd. om. Iud. Diana p. 5. t. 1. r. 26.* etiam vidua. *vid. Dian. p. 3. t. 1. r. 45.* quidni & latini clerici coniugati, dum vnica est & virgo, ecclesiæ ser-
uētis *iuxta præscriptum c. 6. s. 23. Trid.* tanquam de clerici familia, & qua-
tenus priuilegium fori non sit abla-
tum? de quo j̃ cap. proximo.

5.
Scholaris?

Ad familiæ rationem etiam per-
tinet clerici concubina, & ad iudi-
cium ecclesiæ. *c. eos. dist. 32.* vbi &
Principibus permittitur eas in ser-
uitutem redigere. quod adeo qui-
dem ad ecclesiæ iudicium spectare
quidam contendunt, vt sæcularem
Iudicem excludant. *citati à Mariba
de iur. p. 4. cas. 44. n. 5. Binsfeld. in tract. de Iniur. ad c. olim. 7. sub concl. 13. latissime.* tū quod crimen hoc sit canoni-
cum: *c. nemo. 32. q. 4.* iure ciuili per-
missus sit concubinatus: *l. in concubi-
natu. D. de concubin.* tum quod socie-
tas criminis trahit cõcubinam cle-
rici ad huius forum: vt famuli for-
tiuntur forum heri. *c. ad deliberan-
dum vers. quique in piratis. X. de Iudicis*
Vide plura ibid. cas. 119. nihilominus
d. c. eos à sæcularibus etiam castiga-
ri permittit. neque id prohibet Leo
X. *in Concilio Lateranensi*, aut bulla
Concordatorum Franciæ: sed ne
impediantur prælati suos subditos
corrigere. mulieres etiam possint
auxilio brachij sæcularis, si opus fue-
rit, inuocato. quomodo etiam lo-
quitur *Trid. s. 24. de mat. c. 8.* sed tam
Lateranense & *Trid.* quam d. c. eos
agunt de monitis, & non se corri-
gentibus: & Leo quidem X. seuerè
in monitis, non correctis, statuit pro
publicis habendos: vt corrigi iam il-
læ possint à sæculari. *Vide j̃. c. 47.*

6.
Famuli
monaste-
riorum?

Quamdiu enim crimen occultum
est, non Iudices tantum sæculi; sed
nec ecclesia iudicat. *c. multi. c. si pecca-
uerit. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & tot. illa
quæst.* neque enim habent latentia
peccata vindictam. *c. christiana. 23. q. 5.* secretorum Deus cognitor est,
& Iudex. *c. erubescant. dist. 32. de ma-
nifestis loquimur,* inquit d. c. erubef-
cant.

7.
Vxor cleri-
ci græci, qui
in sacris lit?

forum? de quo j̃ cap. proximo.

8.
Et latini?

9
Concubi-
na?

10.
Subijcitur
hæc Eccle-
siæ, & sæcu-
lari foro.

11.
Sed si cri-
men non sit
occultum,

cant. vbi de abijciendis concubina-
rijs agit. & eò spectat Leo X. in d.
Concilio Lateranensi, vt pro mani-
festis habeantur moniti & non ab-
stinentes; in inquirendis ergo ser-
uetur c. qualiter: & quando 24. X. de
accusat. quod adeoque obseruare te-
neantur & sæculares: quia non ali-
ter eis cõmittit d. c. eos: nisi in mo-
nitis d. c. qualiter secundum formam
ibi præscriptam. & ratio est, ne ec-
clesia & clericus infametur, si Iudex
laicus aduersus nõ manifestam con-
cubinam inquirat. quippe eadem
operã clericus denigratur. & solent
liberius sæculares in inquisitione
vagari, quam d. c. qualiter & quan-
do permittat. imo aliquando tam
sunt projectæ audaciæ, vt ipsos sa-
cerdotes fornicarios aut concubi-
narios mulctent, non sine incurfu
censurarum. Binsfeld. vbi sup. vnde
mox oriuntur suspiciones, & scan-
dala. habet enim hoc, inquit Grego-
rius, antiqui hostis inuidia, vt quos in
prauorum actuum perpetracione Deo sibi
resistente deycere non valet, opiniones eo-
rum falsas ad præsens simulaculo dilaceret.
c. habet. 2. q. 5. vnde citati à Martha d.
cas. 44. n. 11. 15. cas. 114. n. 17. & seqq. de
concubina clerici statui, puniri, aut
cognosci posse negant per sæcula-
rem: nisi ab ecclesiastico requisi-
tum: quod vt in non monitis reci-
piatur: in monitis tamen d. c. eos
amplius indulget.

Porro coloni ecclesiæ, liberi ho-
mines, suæ potestatis, suis expensis
vuentes ptiuilegio ecclesiasticorũ
non gaudent: sed coram sæculari
ciuilitate, & criminaliter respondēt.
Cenallos de cognit. per viol. p. 2. q. 52. Cõ-
ductores tamen decimarum per
concordata Brabanticę etiam coram
ecclesiastico conueniri possunt.

CAPVT XIV.

De clericis coniugatis.

Clerici cõiugati an in ciuilibus
coram sæculari possint conue-
niri seruantes requisita in c. vn. de

cler. coniugat. in 6. & Conc. Trid. f. 23. c.
6. satis controuertitur. apud authores
citatos à Martha de iur. p. 4. cas. 153. Ce-
nall. de cognit. per viam viol. p. 2. q. 79.
Diana p. 4. t. 1. r. 78. & Barboſ. in Collect.
DD. ad Conc. Trid. d. c. 3. & rectè argu-
mentatur Martha, quod Bonifacius
VIII. vtitur verbo *declaramus*, & al-
legat Concilium Parisiense: hoc au-
tem indistinctè coniugatos & non
coniugatos fori priuilegio voluit
gaudere. c. 2. X. de for. compet. & con-
sequenter declarat Bonifacius in
vim d. Concilij clericum coniuga-
tum ne pecuniariter quidẽ ex causa
criminis condemnari posse à sæcu-
lari. verum oportet animaduertere
Bonifacium in *vers. in cæteris* mutare
stylum, neque amplius procedere
declarando, sed de nouo cõstituen-
do: in *cæteris autem*, inquit, *vel nisi ton-*
suram & vestes ferant clericales, etiam
in præmissis eos gaudere volumus (nota.)
priuilegio clericali. quod ipsum etiam
statuit Concilium Trid. f. 23. c. 6. & vt
in clericis celibibus requisita ibi-
dem seruent. Vide sup. a c. 9. n. 6.

CAPVT XV.

De scholaribus.

RECTOR Vniuersitatis seu ma-
gistri scholarum iurisdictionem
habent in studiosos, *auth. habi-*
tã. c. ne filius pro pat. priuilegiariam
Vniuersitatum iurisdictionem etiã
admittit Cõcilium Trid. f. 25. c. 6. *sub*
fin. clericus ergo in Vniuersitate
studēs subijcitur Reçtori seu magi-
stro, si quidem ille clericus sit. nam
iure laicus clericum non iudicat.
sed tunc Episcopus adeundus sit.
quem etiam Iudicem facit d. *auth.*
habita, quæ cum scholari tribuat e-
lectionem coram quo conueniri
velit, nõ potest is eligere laicum. *ob*
c. si diligenti X. de for. compet. sed neque
scholarem clericum potest Rector
Vniuersitatis institutæ dumtaxat
authoritate Imperiali, regia, prin-
cipali iudicare. quia eius qui man-
dauit dumtaxat iurisdictione uti-

2.
Descenden-
tibus ex
crimine?

1.
Iurisdictione
Reçtorum
Vniuersita-
tis.

2.
Habet iurisdictionem
in clericum
si clericus
sit.

3.
Neque sola
authoritate
seculari cõ-
stitutus.

12.
Cur ita?

13.
Quid de
colonis?

14.
Decima-
rum con-
ductoribus?

15.
Nisi sint
exempti in
ciuilibus,

tur. l. i. §. qui mandatum. D. de off. eius cui mandata at Princeps sæcularis non habet iurisdictionem in clericum: nec ergo Rector: in quem non potuit plus iuris transferre, quam Princeps haberet. quare solent Vniuersitates studiorum magis stabiliri autoritate pontificia: & iurisdictionalia non tantum; sed & alia priuilegia consequi; & Rector Vniuersitatis clericus eligi. vid. Marth. de iur. p. 4. cas. 39. & Cuenallos de cog. per viol. p. 2. q. 147. vbi & tradit Conseruatorem Vniuersitatis solere dari, vt cognoscat de causis scholarium, eorumq; debitores intra certas dietas possit in ius vocare, non super iniurijs manifestis tantum; sed & ijs, quæ iudicalem indaginem requirant: si modo Regio assensu priuilegia admissa sint. sine quo laicos in temporalibus subijcere suis delegatis iure & causâ ordinaria nō potest. quoad ecclesiasticos autem citra dubium potest. Cōcilium tamen Trid. formam præscripsit, Ordinarijs primam instantiam reseruans s. 24. c. 20. vbi cum §. ab his certas causas excipit, in alijs firmat regulam: adeoque & in Vniuersitatum Conseruatoribus. nisi obtineant declarationem derogatoriam. vt excipiuntur in alijs decretis Concilij s. 14. c. 5. s. 24. c. 6. ordinariam iurisdictionem spectantibus.

Doctor igitur scholaribus est pro Iudice. *auth. habita. C. ne filius pro pat.* vt si quis eis litem mouere velit, ex illorum optione conueniantur coram magistro suo, inquit, vel ipsius ciuitatis Episcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus. habet ergo doctor iurisdictionem. Vetiti sunt porro clerici vel monachine physicam vel leges audiant: *c. non magno pere. c. super specula fin. X. ne cler. vel monach. c. 1. & 2. eod. in 6.* sed non omnes: *d. c. 1. in 6.* sed enumerati in *d. c. super specula in fin.* addit autem *d. c. 2. Doctores quoque siue magistri, qui religiosos habitu suo dimisso leges vel*

Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumserint retinere, simili eo ipso sint sententia excommunicationis innodati: quærit Martha an hæc pœna extendatur ad Doctores scienter docentes clericos prohibitos? nec malè extendit. cum non tam pœnalis sit censenda, quam medicinalis, vt eo medio docentes & discipuli à re prohibita cohibeantur. tametsi singulares illæ circumstantiæ in religiosis dimissionis habitus sui, & aliam opinionem non omnino improbabilem faciant.

Sed cum Doctori tributa sit iurisdictionis, & d. c. 2. prohibitos religiosos & clericos in scholis suis vetet retinere, quæsitum est, an monitos contumaces possit expellere? & certum quidem est modo iniurioso non posse: *c. contingit. & tot tit. X. de sentent. excomm.* posse autem seruata modestiâ suadet *c. veniēs. X. eod.* vbi extrahens clericum & monialem diuina officia turbantes dicitur non incidere in censuram: qui ergo retinere prohibetur, utique sic expellere permittitur.

CAPVT XVI.

Clericus arrestari, repræsalijs impeti, ad compromissum cogi an possit?

Arestare, capere clericum, aut quamcumque violentiam inferre non licet. *c. si vero X. de sent. excomm. clerici de immunit. eccl. in 6.* nequidem de prælati licentia. *c. vniuersitatis. eod.* nisi grauitate criminis exigente. *c. vt fama X. eod. c. si clericos eod. in 6.* nec detinere, si cautionem offerat: nisi enormitas excessus, iustave ratio secus suadeat. *d. c. si clericos in fin.* multo minus ob debita: sed fini debet frui beneficio *c. Odoardus. X. de solut.* nisi ob decorationem fraudemque illo beneficio se reddiderit indignum, quamuis nec tunc fugitiuum, aut alias criminofum Martha de iur. p. 4. cas. 42.

per.

4. Soler ideo eligi clericus.

5. Conseruator priuilegiorum Vniuersitatis ex assensu Principis citat debitores laicos.

6. De clericis physicam aut leges audientibus.

7. An prohibitos Doctor a lectione possit expellere?

2. Nulla huiusmodi iniuria clerico irrogari potest.

2. Nec à Iudice seculari clericus fugitiuus apprehendi potest vt criminofus.

permittat à Iudice sæculari apprehendi; vt suo Iudici tradatur, obstante etiam bulla *cænæ* §. 19. quæ generatim personam ecclesiasticam Iudici sæculari vetat capere, *processare*, sententiam in eam ferre, vel exequi. vbi verbum *processare* huiusmodi apprehensionem includit. & verba *quomodolibet se interponentes* etiam causam fugæ videntur complecti; & intentio Papæ significantius exprimi, cum ait licentiam apostolicam cōtrariam, specialem, specificā, & expressam esse debere. quam vetat extendi ad casus nō expressos. vt præfens esse nō videtur. *Diana p. 1. tract. 2. de Imm. ecclesiastica. r. 10.* quare sufficere non videtur argumentum ex lege ait *prætor §. si debitorem. D. quæ in fraud. creditor.* sumptum: vt liceat fugientem debitorem sistere, & rem tollere; multo magis per Iudicem, etsi incompetentem. quò argumento citati à *Martha n. 5. & seqq.* id admittunt, & æquitas non nihil fauet. dummodo salua reuerentia ordinis fieret, non vero vt apud Horatium *lib. 1. sat. 9.*

—— *Rapit in ius, clamor utrimque.*

Sed reuerentia ordinis clamores huiusmodi, cōkursus, & iniurias nō admittit. vt olim priuatis licuit in ius rapere aduersarium sine nuntio, aut mandato Iudicis. quod in clericis non fuit admissum.

An autem sine strepitu, sed occultè Iudex sæcularis possit informationes sumere contra clericum, ea solum intentione, vt mox transmittat illius prælato? etiam quaritur: cum id non sit *processare*: sed Bulla prohibet etiam quomodolibet se interponere. vt cum quippiã prohibetur etiam illa prohibentur, per quæ peruenitur ad illud. *d. l. oratio. D. de sponsal.* quare citati à *Diana p. 1. t. 2. r. 52. p. 3. t. 1. r. 52.* negant per canones & bullam cœnæ hæc licere. & rectè dat rationem; quod ea intentio non tribuat iurisdictionē. sed & posse hæc fieri aiunt si graue

periculum esset in morâ, cui aliter nequeat occuri; sed censet metaphysicos esse huiusmodi casus *Diana*. In ipsis atrocissimis tamē criminibus inuentum ac fugientem apprehendi, ac mox Iudici suo tradi, non à laico puniri, *Diana p. 1. t. de eccl. immun. r. 23.* posse publicum bonum suadere videbitur. vt præsumpta autoritate superioris ecclesiastici id fieri videatur. eoquæ plurimi Doctores hoc admittunt. *apud Marth. & Dian. vbi supra.* mox, inquam, tradat, & rectè ducat: non in suum carcerem compingat: si fieri possit. *Diana. r. 11.* citra moram: ne quidem paucarum horarum. sed & si grassetur noctu clericus cum armis prohibitis, illa quidem auferri; citati à *Dian. ibid. r. 9. p. 3. t. 1. r. 28.* non mox ipse capi, quamuis mutato habitu incedat, si tamen agnoscat, poterit. *d. c. si vero. de sent. exc. d. §. 19. bull. cæn.* quamuis & in grassante hoc ob tranquillitatem, salutemque publicam non ignobiles Doctores admittant. citati à *Dian. ibid. r. 11.* quin etiam auferri clerico posse pecuniam, frumentum, equos exportari prohibitos: *idem p. 1. t. 2. r. 15.* non æquè autem merces vltra taxam venditas, quasi in pœnam: quam ei indicere non potest sæcularis. *apud eundem. r. 71.* neque in venditis sub falsa mensura: *r. 76.* quin nec pecora eius, quæ pauperiem fecisse dicantur. *r. 80.* retia venatoria prohibita, & similia. *p. 3. t. 1. r. 28.* annonam contra leges emptã: *p. 3. t. 1. r. 41.* nec quicquam in eum statuere, infligere, exequi. *vide §. l. 2.*

Per repræsalias etiam clerici incommodari non debent. nec pro alijs luere neque illarum nomine ad aliud forum trahi: seu aliud quodcumque grauamen pati. *c. 1. de iniur. in 6.* sed sicut clerici bello exempti sunt; *c. 2. X. de treug. & pac.* ita & esse debent à repræsalijs immunes. quæ etsi priuatam causam spectent; publicam tamen exigunt

5.
Si in flagranti atrocissimo crimine inueniatur?

6.
Si omnino mox tradatur.

7.
Quid de rebus quibus clericus peccauit?

8.
Etiam iustæ repræsaliæ ad clericos non exentantur?

3.
Nisi specia-
li licentia
Papæ.

4.
An mode-
stè seu
occultè se-
cularis in-
formatio-
nes capere
possit, quas
tradat ec-
clesiastico?

authoritatem illius, qui bellum indicere potest: & præuiam requiſitionem ſupremi Principis illius contra quem conceduntur, vt ſuper rebus ablatis, iniuriſque illatis iuſtitiam adminiſtret. *diximus in Iud. lib. 4. c. 41.* aduerſus clericos indici non poſſe, niſi prærequiſitus fuerit illorum ſuperior eccleſiaſticus uſque ad Papam incluſiue.

9.
An cogi poſſit ad compromiſſum ex ſtatuto laico?

Ad compromiſſum clericus an teneatur ex ſtatuto, in foro laico litigans, iubente conſanguineos & affines prius per arbitros experiri? ex eo pendet, an ea res ad ordinationem, an litis deciſionem pertineat. ſi ad illam; tenetur clericus ſtylum fori, in quo litigat; ſeruare: adeoque experiri an lis per arbitros componi poſſit, antequam iudicium ſuſcipiat. quoad deciſionem autem cauſæ; quia illa ſecundum rei ſitæ, lociue contractus regitur; neque illi Iudici ſub eſt; non tenebitur ad compromiſſum. quod etſi in patrimonialibus poteſt facere; *c. expoſita. X. de arbit. in rebus eccleſiæ niſi minutis vix poteſt. c. 3. c. ſtatuiſſus. c. veniens. X. de tranſact.* & licet huiuſmodi ſtatutum laudabile fit; *c. ſin. X. de tranſact. l. præſes 12. C. de pact.* iuris tamen capit interpretationem; vt rebus eccleſiæ perperam alienandis non ſeruiat. *vid. Marth. de iur. p. 4. caſ. 40.*

10.
Ne quidem volens in rebus eccleſiæ, ſaltem immobilibus & pretioſis,

Quæri tamen rectè poſſit, an vbi in ciuilibus laici peregrini arreſtari, carcerariue poſſunt, etiam clericus poſſit pro debito? certum eſt iniuriã carcerantem, aut diutius detinentem iure incidere in excommunicationem: *c. nuper de ſentent. excommun. in 6. c. ſi verò. X. eod. c. clerici. §. ſin. de immun. & in 6.* & quidem vbi pro iure id fit in laicis; iam iſti poenæ ſubiectum non eſſe in clericis, non abs ratione dicatur. cæterum ſi de facto per iniuriam fiat, periculum eſt à canone *ſi quis ſuadente diabolo. 17. q. 4. d. c. nuper. d. c. ſi verò. d. §. ſin.* quem per d. c. 6. negant abrogatum, *vt diximus vbi*

10.
Vbi arreſta pro iure vſurpantur, etiam authoritate eccleſiaſtica arreſtantur clerici: quod in extero vicem citationis habet.

ſup. n. 43. cæterum arreſtum authoritate eccleſiaſtica factum, cum ad fundandam tantum iuriſdictionem interponitur, vbi arreſta in ius conſuetudinarium tranſierunt, ad d. c. 1. *de iniur. in 6.* ſpectare non videtur, ſi clericus verbaliter & modeſtè arreſtetur. *Vide Pecq. de Iureſiſtendi c. 4. n. 14.*

CAPVT XVII.

De remiſſione clericorum.

Obtinet illa in ijs, qui fori priuilegio gaudent. iuxta c. 6. *f. 23. Conc. Trid.* quod agit de clericis ſæcularibus regulares enim ſemper remittendi ſunt. quippe in quibus Concilium nihil mutauit. vtique proprie dictis: qui tria vota ſubſtãtialia emittunt. quare & milites illi religioſi, qui ea vota faciunt, vt Melitenſes, & Theutonici, in eadem cauſa ſunt, alij qui vxores ducunt, diuerſa habent priuilegia: que inſpicienda ſunt. *diximus §. c. 12.* quemadmodum & Gregorius XIV. *in ea conſtitutione quam edidit de conſuegentibus ad eccleſiam* poſtquam certorum criminum reos ad inſtãtiam iudicum laicorum permiſit ab eccleſia extrahi, ſub finem vetuit ne contra eccleſiaſticas perſonas ſæculares, aut cuiuſuis ordinis, aut militiæ regulares, quoquo modo procedant, aut ſe intromittant. & quidem ſi Concilium d. c. 6. clericos coniugatos cum vniciſ, & virginibus, dum tonſuram & veſtes deferunt clericales, *iuxta c. vn. de cler. coniugat in 6.* velit gaudere priuilegio clericali, modo & ex d. c. 6. alicui eccleſiæ miniſtrent; facile dari debet, vt & milites votiui eo gaudeant, vtique, vt inquit Gregorius XIV. cuiuſuis militiæ regulares: alij enim milites, qui regulares non ſunt, vt aurei Velleris, Sancti Michaëlis, & ſimiles huc non pertinent.

1.
Remittendi ſæculares, qui fori priuilegio gaudent, vt ſemper regulares. qui c. 6. f. 23. non comprehenduntur.

2.
Militares tria vota emittentes.

Igitur

3.
An qui ne-
gocijs secu-
laribus se
immiscerent?

Igitur clerici, qui negocijs sæcularibus se immiscerent, an remittendi sint? & quidem vt amittant priuilegium admonitio requiritur præuia: vt ad omnē vindictam. *c. indignè. l. 2. q. 2.* ita & in clerico negociatore: *c. fin. in verb. 3. commoniti. X. de vit. & honest. cler. clem. 1. eod. c. sacerdotes. X. ne clerici vel monachi secular. ita tamen, vt sufficere publica videatur & generalis; personalis non requiratur. d. c. sacerdotib. sed Panormitan. tamen in d. c. fin. de Vit. & honest. cler. trinam formaliter in pœnali hac constitutione requirit, non peremptoriam, aut æquiualentem. & d. clem. 1. nominatim vt fiat, requirit: nisi abstinerint; priuilegio clericali excidunt, cum facto inquit d. c. fin. *abiciant priuilegium clericale, tu, quo minus dum negotiationibus se implicent, de suis facultatibus statutis & consuetudinibus patriæ subiaceant, non defendas eosdem.* ita Honorius III. Episcopo Ambianensi. quare si facultates laicorum statutis & consuetudinibus patriæ ad certū vectigal, aut quodcumque onus coguntur; poterunt & facultates clerici in negotiationem locatæ eodem grauari. vnde elicitur clericale priuilegium esse, ne clerici facultates statutis & consuetudinibus patriæ subiaceant. etsi illud quoad bona immobilia clerici patrimonialia vix vsu feruetur. eodem modo loquitur d. c. sacerdotib. vt in pecuniaria causa talibus ab ecclesia non subueniatur. sed clarius d. clem. 1. quod si moniti *non desistant, coniugati, inquit, omnino: non coniugati vero, in rebus; & si omnino incedant vt laici, in personis priuilegium clericale, quamdiu premisis institerint, eo ipso amittant.* vnde conficitur secundum eandem Clementinæ distinctionem causas rerum, & personarum clericorum remittendas esse, vel non. porro huiusmodi monitiones necessarias esse, nec sufficere iuris prohibitionem ex d. successiuis canonibus sa-*

tis intelligitur. & d. clemētina diocesanis locorū districtè præcipit, vt illas faciant: & in Concordatis Caroli V. vt Ducis Brabantia cum Episcopo Leodiensi an. 1541. conuentum est, vt quotannis bis fiant: in Natiuitate Domini publicè, & in ambone, atque vna peremptoria pro tribus: vt in habitu clerici & tōsura incedant, & officijs sæcularibus interdictis abstineant, & sæuis & enormibus se non ingerant; aut immisceant: *alioquin inquit, priuilegio clericali non gaudebunt: quacumque requisitione declinatoria non obstante.*

Remissio autē, vt & detentio deceter fieri debet: sine vllō modo iniurioso. alioquin detinēs, aut remittens incidit in excommunicationem. *c. nuper. X. de sent. excommun. sumptu autem remittendi. arg. l. lege Cornelia. D. ad Silan. Menoch. de arbit. c. 228. n. 7. M. Ant. Gen. in prax. c. 6. aut in paupere ex publico. arg. d. l. lege. & sic Episcopo remissionem clerici petente, sumptu Episcopi. Menoch. ibid. n. 23. Choppin. de sac. pol. l. 2. t. 5. n. 15. si tamen per iniuriam captus, aut detentus sit clericus, aduersarius causa cadens, & in expensas damnatus, meritò ad remissionis sumptum etiam obligatur. Remissionem autem petere debet episcopus omnino. *Genuens. in prax. c. 6.* adeo vt, etsi non debere priuilegio gaudere clericum constet; irregularem fieri ob negligentiam dubitatum sit, si contingat vita aut membro clericum priuari. quod tamen negat Naldus, in *Annot. pract. ad c. eos. de imm. in 6.**

Sed & remissione petita interim, inquit c. si iudex laicus. *de sent. exc. in 6.* quiuis processus iudicis penitus conquiescat.

5.
Decenter
facienda est
remissio.

4.
Post moni-
tionem,

6.
Post illius
petitionem
nihil inno-
uandum.

CAP.

CAPVT XVIII.

De probatione clericatus.

Mixti fori eam quidam esse volunt vt iudex cognoscat, & probationem recipiat coram quo questio inceperit, iure, tantum est ecclesiastici. *c. si Iudex. de sent. excomm. in 6.* vsus tamen obtinuit in multis locis, vt sine veste clericali deprehensus à Iudice sæculari, apud illum doceat de clericatu. *di. ximus in Iur. Pont. nou. de for. compet. n. 46.* quod quidem ad Iudicis instructionem summariam, dum fortè ex officio processit, & ex ea dimissurus sit, admitti possit: cæterum si de graui crimine ex iuris ordine vellet cognoscere, cum in eo clericus ad illum non possit spectare, præiudicalem hanc causam iurisdictionis eodem Marte dirimendam rectius dixerimus, vt sequatur naturam principalis, & tanquam spiritualis ecclesiæ concedatur. *c. quanta. X. de iudic. c. decernimus. eod.* sine offensa autem iurisdictionis ecclesiasticæ esset ea probatio, quam suppeditat obseruatio edicti ann. 1611. *ar. 20.* vt locorum Iudices, vt baptizatorum, matrimonio iunctorum, & sepultorum catalogum, ex registris parochialibus sibi procurent authenticum, & in archiuis seruandum, & alium ad superioris sui Iudicis archiuum transmittendum quotannis procurent; ita & ordinatorum haberent, quo inspecto mox possent dimitti. *et si c. tuæ. X. de cleric. peregrin.* etiam testes admittit, & quia plurali locutione utitur, duorum numerum videtur exigere. nisi fama iuuet, habitus, & possessio clericatus. *d. c. si Iudex.* nam iuramentum non sufficit. *c. 2. eod.* & quidem hodie *ex Conc. Trid. s. 23. c. 6.* aliquid amplius tributum quibusdam videtur Iudici sæculari, quoad cognitionem priuilegij clericalis; quippe clericus in minoribus

existens fori, inquit, priuilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens, alicui ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruiat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur, siquidem hic conditiones proponuntur, quæ in facto consistunt: vt questio non sit de ipso clericatu, vt re spirituali, cognoscendo: sed de delatione habitus, & tonsuræ, beneficio aut seruitio ecclesiæ, aut studio in schola: quæ omnia facti esse nec spiritualitatem implicare; eoque cognitionis sæcularis esse posse nonnullis videntur: vt obiecta clericatus exceptione, & per aduersarium defectu harum conditionum replicato, Iudex sæcularis ingredi hanc cognitionem posse videatur: quod non admittit *d. c. si Iudex.* neque ex defectu habitus clericus amittit priuilegium, vt hodie ipso iure non gaudet, saltem in ciuilibus, qua de re diximus in *Iur. Pont. nou. anal. de for. compet. num. 38 & seqq.* nihilominus Rota decidit in conformitatem *d. c. si Iudex.* etiam de his requisitis cognoscere ad solum Iudicem ecclesiasticum spectare. *Vide decis. Rotæ ad calcem part. 5. Resol. Diana.* multo magis cum queritur non de habitu, sed de qualitate, an is sit ecclesiasticus, non potest cognoscere sæcularis. *Diana p. 4. t. 1. r. 5.* v. g. an vnica vestis talaris sufficiat? de qua *Diana ibid. r. 91.*

Quæri insuper potest an vsu, consuetudine, præscriptione, obtineri huiusmodi iurisdictione à laico possit? & quidem acquiri istis modis iurisdictionem probant *c. cum contingat. de for. compet. c. 1. de off. ordinar. in 6. c. romana de appell. in 6. l. magistratus D. ad municipal. l. probatorias. C. de diuers. off. l. 12.* sed spiritualium negociorum tractandorum laici non sunt capaces; *d. c. decernimus.* ideoque istis modis acquiri negat *Martha & citati de iurisdic. p. 4. cas. 64.*

1.
In causa criminis de quo non cognoscit sæcularis, non potest de clericatu.

2.
Exhibitio literaria an coram eo fieri possit?

3.
Quomodo alias probetur clericatus?

4.
An requisita Concilij Trid. s. 23. c. 6. quæ in facto consistunt coram sæculari inquiri possunt? vt sunt nudi facti, non si ex facto negetur Ius; seu priuilegij cessatio quod clericus tamen præterdit.

5.
Consuetudo non potest laicis in clericos ius arrestandi parere.

caſ. 64. ſed de his factis vt cognofcant, non ſunt incapaces: eoſque conſuetudo in his multum valebit. Et quamquam de habitu, an clericalis ſit, cognitio ſit eccleſiaſtica; citati à *Martha de iuriſdict.* p. 2. c. 31. n. 26. vtpote ex canonibus proficiſcens: c. clericus. X. de vit. & honeſt. cleric. & multo maximè in hac prouincia: vbi ex Concilio prouinciali 1607. à Sede Apoſtolica approbato tit. 18. c. 4. omnis ille habitus cenſetur interdicitus, à quo. inquit, *Episcopus abſtinendum mandari*: tamen vbi de veſte notoriè laica non quæritur; ſed delatione illius, facilius admittendum eſt, vt ſæcularis cognoscat, an vſus, & delatio interuenerit. Sed quid ſi clericus non incedens notoriè ſecundùm requiſita, non agnitus, in expenſas contumaciæ à laico ſit condemnatus, quod citatus nec comparuit, nec excepit? ex poſt facto poterit agnoſci cõtumacem non fuiſſe, qui comparere non debuit. ob expenſarum tamen cauſam ab eo datam, coram eccleſiaſtico conueniri poterit? Vide *Binsfeld. tr. de Iniur. ad c. 7. ſub concl. 13. dub. 1.*

CAPVT XIX.

De prorogatione iuriſdictionis.

PRorogare laici iuriſdictionem clericus non poteſt. c. ſi diligenti c. ſignif. de for. comp. adeoque nec pacto validare ſententiam à Iudice ſæculari aduerſus illum latã, quod tamen aliàs permiſſum eſt. l. 2. C. communia vtriuſq. iudicij. nihil tamè impedit quin tenorem ſententiæ in pactum deducere poſſit; illudq; obſeruare teneatur, vt pactum: c. 1. X. de pact. nō quo validam reddat ſententiã autoritate carentem, quam priuatus tribuere non poteſt, vbi ius reſiſtit: vt prorogationi iuriſdictionis laici in clericum.

Prorogare vetat d. c. ſignificati. X. de for. comp. niſi ſit perſona eccle-

ſiaſtica, & Episcopi dioceſani voluntas accedat. Baunius tamen *prax. can. lib. 2. c. 6. n. 3.* ex alijs Concilijs, & nominatim *Aurel. 3. can. 25.* etiã laici iuriſdictionẽ poſſe prorogari ait à cōtrario ſenſu d. can. 25. in verb. clericum cuiuſlibet ordinis abſque Pontificis ſui permiſſis nullus præſumat ad ſæcularẽ Iudicem attrahere: ſed huiuſmodi argumentum nō procedit cum aliud eſt in iure ſtatutum: vt hic; ne clericus apud ſæcularẽ Iudicem cauſam dicat. præſertim cum huiuſmodi prohibitio non tantum afficiat clericum; ſed & illius Episcopum; ne id permittat. neque enim permiſſio Episcopi tollit indecentiam, finemque canonum prohibentium, ne clericus in ſæculari foro ſiſtatur.

Ideoque & rectius dicetur huiuſmodi exceptionem, abſque Pontificis ſui permiſſu eò ſpectare, vt Episcopus ante adeatur; atque iſ diſpiciat, an cauſa, de qua agendum eſt, ſpectare poſſit, debeat que ad Iudicem ſæcularẽ; eoſque ibi agi annuat: vt ſi de feudo, fundo, cenſu, hypotheca agatur. Quemadmodũ in ſimili decretum eſt, ne clericus ad dicendum teſtimonium coram Iudice ſæculari trahatur, ſine licentia ſui Episcopi: c. ſuper. 8. poteſt in verb. iubente Episcopo teſtimonium dicant. 14. q. 2. c. quamquam. ibid. in verb. in prouidentia proprij Episcopi ſit, vt aut coram ſe & competentibus Iudicibus, aut aliter honorificè veritatem dicat: ſed iuramentum in manu Iudicis eccleſiaſtici facere iubet c. teſtimonium. 11. q. 1. teſtimoniũ dicere coram laico. S. Cong. Declarat. ad calcem part. 5. Ref. Dian. n. 46. tametſi iam pridem illud non ſeruent Franci. *Guido Papa. q. 65. Bugnion. de leg. abrog. p. 3. c. 133.* nec in criminali quidem cauſa hodie. *Baunij in ſua Prax. can. l. 2. c. 3. q. 6.* quamuis in hac incurri poſſit irregularitas; atque ſanguinis effuſioni cõoperari clericum aded abominetur, & grauibus pœnis vetet Eccleſia: & à qua non excuſaretur clericus,

5.
Quid de
contrario
can. 25.
Concil. 3:
Aurel. di-
cendum?

6.
De teſti-
monio cle-
rici coram
iudice ſæcu-
lari.

1.
Laici iuriſ-
dictionem
non poteſt
clericus
prorogare.

2.
Nec ſen-
tentiam
validare.

3.
Niſi vt
pactum.

4.
Ne quidem
ex conſenſu
Episcopi,

ricus, quamuis sui episcopi accessisset consensus: nec ergo idem excusaret à censura d.c. si diligenti.

7.
Pœna perperam prorogantis.

Pœna, vt clericum trahentis ad tribunal sæculare, ita prorogantis, siue in criminali, siue ciuili causa, canonica; est excommunicatio: ciuilibus; vt vt ita trahens à iure suo cadat. *auth. Statuimus. C. de Episc. & cler. c. inuolita, c. placuit. 11. q. 1. c. si diligenti X. de for. compet. iactura autem actoris lucro cedit reo. quod si colludant actor & reus, Ecclesiæ. citati à Martha de iurisdic. p. 4. cas. 126. n. 4. vbi subsequenter n. 6. volunt committi pœnam demum per litis contestationem in iudicijs ordinarijs: per primum actum in summarijs. quoniam in his illa necessaria non est. clem. sape de verb. signif. atque eò vsque pœnitentia euadi pœnam.*

CAPVT XX.

De actis coram Iudice sæculari à clerico.

PRorogatio adeo clericis est inhibita; vt nec confessus coram laico nec conuictus, ex ijs actis, tanquam nullis defectu iurisdictionis, damnari possit. *c. & si clerici X. de iud. & quamuis loquatur tantum de condemnatione: ratio tamen, qua vtitur, quod quæ fiunt coram Iudice incompetenti, sint nullius momenti; arguit nec ad alios effectus valere. Vt est probatio, aut confessio coram sæculari, ne quidem sufficiat ad torturam, aut purgationem indicendam. Martha de iurisd. p. 4. cas. 139. n. 11. & seqq. & vero d.c. et si clerici confessionem & probationem fieri requirit coram Episcopo. sed & tortura ipsa, & purgatio, quæ vices torturæ obtinet, magna pœna est: & negat d.c. aliquatenus clericos posse damnari ex actis coram sæculari. & porro tortura sine legitimis iudicijs illata, est irrita. l. mar. cum seqq. D. de quaest. u. Mart. vbi seq. n. 19.*

1.
Acta coram laico cōtra clericum in foro Ecclesiastico non valent.

2.
Nec confessio voluntaria, aut ex tortura.

Enimvero generalius quærendo an acta coram Iudice sæculari, fidem faciant coram Ecclesiastico? videndum est rite an perperam processum sit. si rite; fidem faciant: *c. fin. de except. in 6. si perperam; non item. c. et si clerici X. de iud.* si tamen non ad eundem finem tendant, quæ geruntur coram vtroque Iudice; v.g. in negotijs mixti fori; cum vterque pro modo suæ iurisdictionis, & ad finem diuersum tendit; alter alterum non remoratur: sed quisque fabricat suum processum. v.g. percussit laicus grauer clericum, qui coram Iudice sæculari mox illum in ius traxit ad reparationem iniuriæ ciuilem & congruam, testesque produxit; & coram ecclesiastico ad declarationem, denuntiationemque censuræ; non vtetur hîc testimonijs illic productis. *vid. Martha de iurisdic. p. 4. cas. 169.*

3.
Alias acta rite habitata coram vno iudice, fidem faciunt coram altero.

4.
Quid in mixtis?

CAPVT XXI.

Clerici an eximantur à patria potestate.

QUamuis Cuiacius in Nouell. 5. de monach. ait monachos nullam pati capitis diminutionem; monachismus, nec ciuitatem, inquit, nec libertatem, nec familiam adimit. vt *ibid.* prosequitur: tamen communiter traditur monachos transire in potestatem Abbatis, adeoque solui patria potestate: & si liberos habeant, eandem amittere, quasi non possint qui in aliena potestate sunt, in sua aliquos habere. ex regula l. sic eueniet. D. de adult. eadem soluit dignitas Episcopalis. *authent. sed Episcopalis dignitas. C. de Episc. & cler. sacerdotalis non item. authent. presbyteros eod. nec rectè Martha de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 27. ait æquales esse presbyteris & Episcopis. ex c. olim dist. 95. eoque quod in vno statutum est, in alio recipiendum esse. olim, inquit Hieronymus, idem erat Episcopus, qui*

1.
Monachus an soluat patriam potestatem?

2.
Episcopus?

3.
Sacerdotium?

4.
Vt Episcopi & sacerdotes sint distincti?

Et presbyter: & infra; decretum est, ut unus de presbyteris electus ceteris superponeretur: & infra; sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesia consuetudine ei, qui sibi prapostus fuerit, esse subiectos; ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominica veritate presbyteris esse maiores; & in communi debere Ecclesiam regere. Sed vnde cūq; foret nata superioritas; quod lex, aut vsus, Episcopo tribuit, non esset trahendū ad sacerdotem: quāuis hodie consuetudo vbique soluat patria potestate sacerdotes: & Concilium Trid. s. 23. in doctrina sacramenti ordinis. c. 4. Episcopos vt Apostolorum successores ex ordine hierarchico presbyteris superiores esse, & positos à Spiritu sancto regere ecclesiam Dei docuit; & can. 7. anathema dicit ijs, qui eam, quam habent Episcopi potestatem, dicunt cum presbyteris esse communem. & perperam interpretatur Martha n. 8. quamuis fit hodie; tamen cum leges compilatae fuerunt, maiorem non fuisse potestatem. nam quæ ad fidei doctrinam pertinent, numquam mutantur, etsi per synodos subsecutas euidētiora fiant. quod autem Martha quemlibet clericum patria potestate solui velit; nec consuetudo recepit; & euidenter ius oppugnat. in c. fin. de iudic. in 6. vbi Bonifacius VIII. minori beneficium obtinēti, adeoque tonsuram habenti, rescribens, quamquā, inquit, in potestate patris existas: & expressè declarat in spiritualibus litigantem, patria auctoritate non egere; in alijs absque illius assensu in iudicio regulariter esse non posse. Vt clerici respectu beneficiorum aliter censeantur affecti, quam patrimonialium bonorum. nec rectè dicitur ab eodem Martha n. 21. eam potestatem esse indiuisibile: nec quem ad vnū actum censerem emancipatum, non ad alterum: sed verius est clericum quasi duplicem personam agere; quā clericum, & quā filium: illam in spiritualibus; hanc in temporalibus: eum-

que esse sensum Bonifacij, qui non meminit tantum facultatis litigandi ex potestate superioris ecclesiastici; sed etiam patriæ potestatis.

Eoq̄ue Iustinianus in auth. presbyter. C. de Episc. & cler. cum testamentum condere non possit, qui in aliena est potestate, tamen id admittit in clericis, quoad res quolibet modo ad dominium eorum venientes. adeoque vt eas habeant in sua potestate ad similitudinem castrensium peculiorum. quod & admittit c. 9. X. de test. ita tamen, vt quæ per causam ecclesiæ quæ sita sunt, relinquuntur ecclesiæ. tot. tit. X. de pecul. cleric. c. 1. & 7. X. de testam.

Enimvero d. c. 6. illa verba, liberè disponere valeant non aliò pertinent, quàm ad antithesin bonorū consideratione ecclesiæ perceptorum: vt de his nullatenus testari queant: de illis liberè possint. verba enim secundum subiectam materiam, de qua agitur, commodè accipienda sunt. non ergo infertur libertas testandi sine vllis iuris solēnitatibus: vel de ijs, in quibus patri, aut alteri aliquod ius sit, non ademptum per d. auth. presbyter. disponendi. vt late quidē Martha de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 26. minus libertas est clerico præterire, aut exhæredare parētem; aut ingratum esse. sed leges illæ in testamento clerici locum habent, vt & d. authentica presbyter. libertatem testandi restringit; vt legitimam liberis & parentibus relinquere teneantur. rectè tamē minorū ordinum clerici eandem cum presbyteris testandi facultatē habere dicuntur: & disertè exprimit d. auth. presbyter. quos omnes, inquit, clericos appell. vt generaliter his competat illud priuilegiū: tãquam omnes in sortē domini vocati sint. c. duosunt. 12. q. 1. vt nō adeo absonus sit hispanismus, qui clericos de misa, de Euang. de epist. &c. vocat. De monachis autē singulatim statutū est Nou. 123. vt quāuis, dū laici essēt, incidissēt in causam ingratitude, à parentibus aut liberis nequeant

8.
Vt libertatem testandi habeant, de bonis suis:

9.
(Non Ecclesiæ intuleri quasi.)

10.
Salua legitima liberis aut parentibus debita.

11.
Clericus & monachus an exhæredari possit?

5.
Consuetudo sacerdotum eximit,

6.
Semper Episcopos presbyteris superiores fuisse.

7.
Quid de clericis inferiorum ordinum?

exhæredari. *c. non liceat. 19. q. 3.* nec ingressus inuito patre, causam ingrati- tudinis; aut exhæredationis præstet. nec filium familias pater potest abstrahere. *l. Deo nobis. §. hoc etiam. C. de Episc. & cler.* vbi agitur tam de ijs, qui monasterio; quam qui clero se voluerint sociare. *non liceat propter hanc*, inquit, *tantummodo causam, quasi ingratum à successione repellere*: eoque significare à contrario videtur; si aliæ causæ sint, repelli posse: sed in monachis illud correctum per *d. nouellam 123.* & glossa in *d. §. hoc etiam in v. quasi ingratum* causam assignat, quasi ingressus Monasterij omnia purget. quod de ingrati- tudine satis expressum in *d. c. non liceat*: de alijs in argumentum adfer- tur *c. ex literarum x. de apostat. vbi gloss. fin.* sed ipse textus non tam purgationem inducit: quam vt fa- uore religionis ipsius, inquit, *circa eum valeat dispensari.* sed *c. 1. X. de filijs pres- byt.* ordinationem admittit in filio presbyteri monacho, sine mentio- ne dispensationis. Vnde Nauarr. & alij apud Zerolam *p. 2. v. irregularitas §. 11.* irregularitatem omnem tolli aiunt, quæ non sit incurta proprio vitio ingressi. Paulus V. 23. May 1606. reuocatis omnibus anterioribus Indulgentijs regularibus concessis, certas literis suis expressas, omnibus concedens, & quidẽ nuncupatim plenariã omniũ peccato- rum die ingreus, de purgatione ir- regularitatum nullatenus meminit.

CAPVT XXII.

*Clerici an regia potestate ad
Conuentum Ordinum
vocari possint?*

1.
Vt vsus iam
olim obti-
nuit?

IN more fuit Carolo Magno, vi- cinisq̃ue isti æuo principibus conuentus quotannis vel sæpius agere procerum, tam ecclesiastico- rum quam sæcularium, inde nata Capitularia Caroli Magni, ac parla-

menta. quæ vox gallica etiam in Angliam & Siciliam à Nortman- nis est translata. Magni dies etiam- num in Gallia ac aliter nuncupan- tur. in huiusmodi conuentibus de re publica conseruanda, defenden- da, administranda agi solebat. Salu- tiq̃ue fuerunt non semel aduersus pericula hostium externorum, ac seditiones ciuium. dummodo pru- denter habeantur ex temporum ratione. Vocatus ergo prælatus ex more institutoque maiorum, & comparere debet, & Regi reipu- blicæque rectè consulere. *Diana p. 1. t. 3. de parlament. ref. 23.* & fortè huc respexit *Concil. Trid. s. 23. c. 1. in verb. euident Ecclesie vel reip. vtilitas aliquos nonnunquam abesse postulent: iterum cum absentia incideris propter aliquod munus, & Reip. officium Episcopatus adiunctum: cuius quoniam cause sunt no- torie, & interdum repentine.* &c.

Et quamuis à Principibus sæcu- laribus Prælati ecclesiastici vi iurisdictionali ad conuentum cogi non posse videantur, tamen pauci olim erant per Germaniam Gal- liamue Episcopatus, atque abbatie, quæ non possiderent magna, atque nobilia quædam feuda: eorumque ratione possessores obligabantur ope, consilioque Principi adesse; cum res postularet. idemque nexus etiamnum possessores tenet. adeò vt obedire teneantur regijs ordina- tionibus in his, quæ Regis reue publicæ salutem spectant: & iure feudorum exigì possunt: & alio- quin feudorum prouentibus priuari. *iuxta §. fin. de Capitulis Corradi. lib. 2. feudorum.* extra obligationem feudalem quin vi saltem directiua legibus, ordinumque consultis è republica latis conformare se te- neantur, non potest controuerti: quin & inuitari, requiri, non præ- cipi, vt conueniant, deliberent in bonum reip. quin & ecclesiæ. Vt de iuuanda Episcoporum, parochorum- que residentia. *Vide citatos à Diana in locis mox referendis: sed illud, an possint inobe-*

2.
Vt possesso-
res Feudo-
rum eccle-
siastici te-
nentur ad-
esse.

3.
An inobe-
dientes re-
gno pelli
possint?

inobedientes regno pelli? quod
rectissime negat Diana, & ab eo cita-
ti d. 23. res. 23. tract. 2. res. 17. p. 3. t. 1.
res. 27. 42. & generatim vetuit Vr-
banus VI. & generalius Martinus
V. in constitutionibus relatis à Pet.
Matth. lib. Sept. Decret. l. 2. t. 1. c. 2. &
segg. quas constitutiones si attende-
rēt Salgado. de protect. l. 1. c. 2. n. 167.
& segg. alijque à Diana citati, non
tam liberè secus sentirent. neque
hanc regiam potestatem verbote-
nus regulis œconomix, seu pater-
næ potestati: & legi vnice. C. de emen-
dat. propinq. comparat. verba enim
hæc sunt, & voces. quid enim iure
originis, bonis omnibus priuare,
regno pellere, ad officia & benefi-
cia regni inhabilitare, tantum do-
mesticæ pœnæ videntur? sed &
voces etiam sunt tantum, quod non
iurisdictionaliter hæc agantur. Vis
imperij est attendenda: non verba.
Inauditos ergo sic damnent, an au-
ditos? Si illud; an naturæ ius est?
si hoc; nonne satis ad iudicij no-
men, & iurisdictionis? sed & quæ
in hanc rem citat Salgado iuris lo-
ca, iudiciariam potestatem vocant.
c. petimus. l. 1. q. 1. c. principes. c. admini-
stratores. 23. q. 5. c. tributum. 23. q. 8.
quin & arguitur ibidem staterem
dumtaxat datum Imperatori in
pisce inuentum, non ipsum pis-
cem, aut caput: sed ecclesiæ refer-
uatum. quæ adeoque & ipsum
principem excommunicaret, nisi
rogatus suam potestatem prote-
ctioni ecclesiæ impendat. d. c. admini-
stratores in fin. sed recurrere oportet
ad superiores ecclesiasticos; et-
iam Papam. quod si euident in mo-
ra esset periculum, quod recursum
illum non pateretur, vt in seditione
iam orta, ac proditione mox immi-
nente; per modum defensionis id
feri potest, quod dira necessitas,
quæ lege soluta est, exigit: neque
amplius. quomodo Clemens VIII.
apud Dianam d. tract. 2. resol. 19. in
quodam monacho, cum Turcis su-
per proditione pacto, statuit.

4.
Nisi peri-
culum sit in
mora ab ip-
sis.

CAPVT XXIII.

Clericus ex fideiussione, depo-
sito, officio, ubi conue-
niendus sit?

Clericus fideiubere prohibe-
tur. c. te quidem. l. 1. q. 1. frequen-
tius præsertim, ac fideiussionibus
inferuire. c. 1. X. de fideiuss. si tamen
fideiussit; cogitur soluere. c. 2. ibid.
sed per suum Iudicem: non sæcu-
larem. c. 1. 2. X. de iud. ne quidem si
iudicatum solui fideiussit coram
sæculari. citati à Matth. p. 4. cas. 105.

Fideiussor pro clerico laicus ex
contractu, coram suo Iudice con-
ueniendus est: ex communi regula,
qua actor sequitur forum rei. Fra-
gos. Reg. reip. l. 2. d. 4. §. 4. Memb. 3. fidei-
ussor autem iudicatum solui, sine
nouo processu ab eodem Iudice,
coram quo fideiussit, principali
condemnato, censetur condemna-
tus. l. 1. D. iudicatum solui. perempta
tamen instantia euanescit stipula-
tio. l. 2. ibid. nec extenditur ad alium
Iudicem, quam qui in stipulatio-
nem venit, sed tamen porrigitur ad
Iudicem appellationis: ad quem
iure ordinario prouocari potest:
non quem Princeps extra ordinem
dedit. Vide Matth. & citatos p. 4. cas.
178. Cenallos de cog. per viol. p. 2. q. 70.
M. Ant. Gen. in prax. c. 13.

Atque hæc diuersimodè. proro-
gare quippe laicus iurisdictionem
clerici potest; non clericus laici.
quamquam nec illud hodie in præ-
iudicium domini territorij, eiusue
iurisdictionis, in Gallia latè Imber-
tus Inst. for. lib. 1. c. 26. secus tamen
Neapoli adhuc obtinet. M. Ant. Gen.
in prax. c. 13.

Tutor clericus non nisi sua spon-
te fit. Vt diximus. auth. presbyteros. C. de
Episc. & cler. voluntate sua non po-
test subdi laico. non ergo per vo-
luntariam susceptionem tutelæ,
prorogare iurisdictionem laici. c. si

1.
Clericus fi-
deiussore
coram lai-
co, conue-
niendus
coram Ec-
clesiastico.

2.
Clericus fi-
deiussor
laicus corā
laico.

3.
Fideiussor
iudicatum
solui.

4.
Tutor cle-
ricus coram
Ecclesiasti-
co conue-
nitur.

diligenti. X. de for. comp. quod ergo decisum est in *l. 1. & 2. C. ubi de ratiocinys* reddendam ibi rationem, vbi gesta est, regulariter quidem procedit: sed, ob incompetentiam Iudicis sæcularis, non obtinet in clerico; sed competens illius Iudex est ad eundem. *l. si curatores. C. de accus. tutor. in verb. adire debetis competentem Iudicem.* nec enim per officium administrationis sæcularis fit competens Iudex clerici: propter nimiam ecclesiæ inhibitionem. *in d. c. si diligenti. Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. r. 18.* quamuis alioquin exemptus Ordinarius subijcitur per causam executionis testamenti: *clém. vn. de testam. ratione contractus, rei, aut delicti: c. volentes. de priuil. in 6.* sed multa interesse inter prorogationem iurisdictionis ecclesiasticæ, & sæcularis liquet *ex c. significasti. X. de for. compet.*

2.
Executor testamenti contrahens, delinquens.

3.
Clerico minori tutorem & curatorem dat ecclesiasticus.

Clerico minori Iudex sæcularis tutorem dare non potest. quia cum tutela sit potestas in capite libero, *Inst. in princ. & l. 1. D. de tutel. sæcularis* autem Iudex, cum non habeat potestatem in clericum; non poterit alteri dare: non ergo tutelam. quare & leges excusationem clero tribuunt non tantum à tutelis: sed & canones vetuerunt, ne testator, ideoque nec Iudex, clericum det tutorem. *c. Cyprianus. 21. q. 3.* ne implicitus negocijs sæcularibus, Deo non seruiat. *d. c. Cypr. tot. illa quæst. 3.* vnde nec volens dari potest.

Curator autem, quia bonis datur, vtique quoad beneficia, & bona ecclesiastica, vtpote exempta, curator dari non potest à sæulari: sed prouidet ecclesiasticus. *c. fin. de iud. in 6.* super patrimonialibus, saltem immobilibus, si non exempta dicamus, poterit sæcularis. Et citra controuersiam, si curator in litem coram sæulari pendentem, detur. *l. fin. §. 1. C. de administrat. tutor. in causis beneficialibus, & spiritualibus Ordinarius ecclesiasticus, vel delegatus in litem coram illo pen-*

4.
An laicus quoad mobilia patrimonialia?

dentem. *d. c. fin.* vnde à contrario in non spiritualibus sæcularis, etiam dare in litem poterit. *Vide Dian. p. 1. t. 2. r. 94.* saltem quæ de immobili re agitatur. nam mobilia fere sequuntur personæ conditionem. sed & hodie vix alij sunt curatores, quam tutores: vt distinctio vsum vix habeat. *Vide fragos. Regim. reip. lib. 6 d. 16. §. 2.*

Exempti etiam, vt ratione officij, seu aliàs pluribus casibus subdantur Ordinariò; & speciatim ex causa executionis vltimæ voluntatis: *Vide Cenuallos de cog. per viol. p. 2. q. 71. & ad intellectum c. volentes. de priuil. in 6.* sed non est paritas argumenti, nam seuerius statutum est ne sæculares possint in ius trahere coram se clericos; quam ne ecclesiastici ordinarij exemptos.

Qui se dedit in aliquod collegium, quamuis miles, eius iurisdictionem declinare non potest. *l. fin. de iurisd. om. Iud.* qui munus publicum in prouincia locouæ aliquo tutelam, curatelam gessit; eo loci ad rationes reddendas conueniri potest. *l. 19. §. 1. D. De Iudicys.* eoque rectè inferretur & clericum, qui officium aliquod huiusmodi gesserit, coram illius loci, reiuue gentæ Iudice conueniri posse: nisi vniuersaliter, & citra exceptionem huiusmodi, decretum esset ne clericus coram Iudice sæulari conueniatur. Et quamuis consuetudine, ferè vbique recepta, contrarium seruetur; vt ex illis patet, quæ conglomerat Cenuallos *de cogn. per viol. p. 2. q. 23.* ex facto quidem; tamen canones aduersari manifestum est ex illa vniuersali prohibitionem, quam diximus, ne clericus in ius sæculare vocetur. *Vide Dianam p. 4. t. 1. r. 30.* Ex ijs enim omnibus quæ ex legibus proferuntur nulla canonum exceptio deducitur; sed illud tantum confici potest generatim ex ratione officij, muneris, tutelæ, curatelæ fundari Iudicis quamuis cæteroquin alieni, iurisdictione,

5.
Officij ratione non subditur clericus laico vt fit contra.

6.
Collega collegio subditur.

7.
Sed non laico clericus iurisdictionaliter, sed per modum pacti.

ditionem; quam per leges priuilegiatus declinare non possit. Nihilominus refert Choppin. *Monast. l. 1. 1. 3. n. 27.* priuilegiū Clementis VII. Regi franciæ concessum, vt clerici in officio regio delinquentes à rege puniri possint; sub ea conditione, dummodo in tali officio nō existentes clericali priuilegio frui, prout de iure, permetteret. quæ restrictio & conditio an à praxi recipiatur in Gallia, non opus est inquiri. norunt lippii & tonsores: interim concessio priuilegij arguit ius esse cōtrarium, sed liquet illud legenti loqui de clerico coniugato, tum etiam si clericus personali actione depositi conueniatur, vt *c. 1. x. de pos. actor* utique debet sequi forum rei. si res vendicetur, iure verius est etiam coram ecclesiastico esse cōueniendum: praxi magis receptum, vt reali conuentus rem sequatur. sed maximè quoad res immobiles. cæterum clericus a Iudice sæculari datus sequester, debet restituere ei, & quando Iudex decreuerit; *l. fin. §. pen. C. de bon. auth. iud. possid.* ipse tamen Iudex clericum sequestrum damnare, aut cogere non poterit. *c. 1. & 2. X. de for. comp. caus. 111. tot. q. 1.* eadem dicenda sunt de sequestro à Iudice constituto. *v. citatos à Diana p. 1. 1. 2. r. 21.* neque officij commissio exemptionē tollit. *Diana. ibid. r. 18.* neque enim eam exceptionem aliquis canon exprimit. Nec est nouum damnari quem ab vno Iudice, & executionem fieri ab altero, sub quo res est. *c. postulasti. x. de iud.*

Nihilominus Iudex sæcularis rectè poterit in rem sententiā dicere; depositum utique, esse restituendum; & ecclesiasticum Iudicem requirere; vt eam sententiam exequatur in clericos. *Cenillos de cog. per viam viol. p. 2. q. 76.*

Aduocati clerici in Curia sæculari esse non possunt in negotijs secularibus: nec procuratores, aut notarij. *c. 1. 2. 3. ne cler. vel Monach. c.*

re quidem. 11. q. 1. & si huiusmodi officia clericus obtinerit; quamuis actus valeant quidē, à seculari Iudice puniri non poterit. Citati à Diana. p. 1. 1. 2. r. 18. Martha cas. 115. n. 10. cas. 116. n. 7. sed neque in pecuniaria causa ab ecclesia ei subuenietur. *c. 2. X. ne cler. vel Monach.* neque tamen de fraude cognoscet secularis; sed ecclesiasticus. *Gloss. ibid.* sed neque testes; aut accusatores laicorum esse debent, sicut nec laici clericorum. *c. super. c. quamquam. 14. q. 2. c. sicut 2. q. 7. & tot. illa quæst.* sed si de prelati licentia testis fuerit clericus; adeumque depellendum crimen obijciatur; denuntiatur Episcopo, vt inquirat, Iudex tamen laicus se potest eatenus informare, quatenus requiritur ad fidē ei abrogandam, respectu litigantis: non in damnum clerici. *Martha de iurisdic. p. 4. cas. 117. in fin.*

Arbitri clericus simul & laicus cum sunt à Iudice laico cogi non poterit clericus: sed vterque à Iudice ecclesiastico. *c. suspicionis. de off. deleg.* an autē vim faciat ecclesiasticus non admittendo appellationē à sententia arbitri. *vide Cenillos de cog. per viol. p. 2. q. 73.*

Affessor laici clericus nec ideo subijciatur. Affessorum consilium requirere potest Iudex: *c. statutum. §. assessorem de rescript. in 6.* Si tamen illo indigeat: quod ibidem conscientiæ illius relinquitur: & obtinere dicendum est quamuis laicus foret, etiam in causa clerici. Quia iurisdictionem non habet, sed consiliarius est dumtaxat. *l. 1. §. 6. & tot. tit. D. de off. assessor.* etiamsi causa clerici agatur coram Iudice laico. Neque enim id disertè prohibetur, nec quicquam eo facit *c. ad nostram X. de rescript.* quod Martha *p. 4. cas. 173.* citat etenim illud dumtaxat in causis ecclesiasticis vetat à turba vulgari peritorum, & imperitorū causa perorata peter, quid iuris consuetudinarij sit? tanquam quod à populo proficisci debeat, & sci-

12.
Criminaliter à laico non punitur, in re ciuili ei non succurritur in quā aduocatum egit.

13.
A clerico & laico arbitris ad quē appellatur.

14.
Affessor laico clericus non subijciatur

15.
An esse possit

fi:

8.
Ex priuilegio subditur ratione muneris clerici laico.

9.
Non etiam tanquam depositarius.

10.
Potest tamen decernere secularis rem depositam esse restituendam: idque exequi ecclesiasticus.

11.
Clericus aduocatus.

ri: & consuetudinem contra canonica instituta inductam vetat feruari: sed ex his causas decidi iubet. scripta est autem illa decretalis ad Episcopum Pictaviensem, quæ patria est consuetudinaria, & repræsentat modum consuetudinis probandæ, per turbâ. quæ admittenda non est in causis ecclesiasticis. quia vulgus, vt per mores suos inducere potest consuetudinem in temporalibus; ita non potest in ecclesiasticis, & spiritualibus negotijs, in quibus non habet, nisi vt obsequatur canonibus, & superioribus ecclesiasticis. Igitur assessor Iudicis ecclesiastici potest esse laicus, quia consilium tantum præstat, iurisdictione non exercet. *l. 1. c. tot. tit. D. de off. assess. Marthæ de iurisdic. p. 4. cas. 174. arg. c. fin. dist. 38. c. si habes 24. c. 3.*

16.
Testis coram
laico clericus
ab illo
non puni-
tur.

Testimonium dicens clericus vacillans, aut falsum dicens, puniri nequit à sæculari, coram quo delinquit: non tantum ex generalibus terminis, quibus neque in ciuili neque criminali causa sæcularis Iudex nanciscitur in illum iurisdictione: *c. 1. c. 2. c. si diligenti. X. de for. compet. anth. statumimus C. de Episc. & cler. sed etiam quod etsi in l. nullam. C. de testib. permittitur Iudici punire testem coram eo delinquentem, tamen, si delictum excedat eius iurisdictionem, ad superiorem debet referre. l. diuus Pius. D. de fals. cum ergo clerici punitio excedat facultatem Iudicis sæcularis; de ferre debet ad superiorem illius. Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 67. quamuis rectè Iudex ecclesiasticus non tatum clericum alienæ iurisdictionis falsum coram eo dicentem, aut falsas literas proferentem; sed & laicum detinere, ac punire possit. c. 2. X. de fals. vid. Dian. p. 3. r. 1. r. 60. ita tamen quod si crimen exigat punitionem excedentem terminos poenarum canonicarum, sæcularis suppleat. c. cum non ab homine X. de iudic. vid. Dian. p. 1. r. 2. r. 109. Competit tamen sæculari Iudici de falsitate per clericum com-*

17.
Quamuis
contra fiat.

18.
Cognoscit
laicus de
falsitate clericus,
quatenus
negocium
coram
eo pendens
concernit.

missa eatenus cognoscere, quatenus opus sit ad causæ expeditionem. *l. 2. D. de iurisdic. om. Iud. imo quatenus non tantum ad principalis causæ cognitionem opus sit, sed etiam ad ciuilem effectum, vt causa ob falsitatem in ea commissam cadat, sicut alij. l. in fraudem. §. quoties apud fiscum. D. de iur. fisc. quam examinat Bœrius decis. 291. an aliter in bonis. vide citatos a Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 74. an etiam irreuerentem in iudicio, multis compescere possit? Vide Dianam p. 1. r. 2. r. 25.*

De clerico milite, negociatore, artifice diximus c. 17. & infra Lib. 2. c. 9.

CAPVT XXIV.

De Fori variatione.

LAICUS factus clericus post iudicium cœptum, seu litem cōtestatam, imo citationem debet coram eodem Iudice stare. Quia vbi acceptum est semel iudicium, ibi & finem accipere debet: *l. vbi. D. de iudic. l. si quis postea. D. de iud. nec mutatur ex post facto l. cum quedam D. de iurisd. om. Iud. si tamen intra terminum citationi præscriptum factus sit clericus, dum vim nondum suâ exeruit omnino citatio; aiunt citati à Marthæ non arctari clericum, quin declinare, aut non comparere possit. de iur. p. 4. cas. 121. sed si iudicium acceptum fuerit contra defunctum laicum coram sæculari, an transeat in clericum hæredem? negant aliqui apud Dianam p. 1. r. 2. X. 24. p. 2. r. 121. communiter contra asseritur, ob d. legem ubi captum. quodque hæres & defunctus eadem persona censeantur, & defunctus contestando quasi contraxerit: & apud eum Iudicem persistere, & sententiam accipere sponderit. vide Ceuallus de cog. viol. p. 2. q. 40. Fragos. Regim. recip. l. 2. d. 4. §. 4. m. 5.*

Perempta instantia iuxta legem pro-

1.
Clericus post
captum Iudicium
debet coram eodem
Iudice stare.

2.
Imò post
citationem,
sed executâ,

3.
Quin etiam
iudicium
cum defuncto
cœptum,
Cura p. hilit.
1. p. 2. §. 4. m. 5.

4. Perempta instantia factus clericus, priorem iudicem declinat.

5. Nec beneficio quidem Principis restituta instantia,

6. Post aditionem iudicis actor variare non potest.

7. Post delictum ordinatus sit exemptus.

8. Et monasterium ingressus.

properando. C. de iud. laicus factus clericus deinceps conueniendus est coram ecclesiastico. euauerunt siquidem acta perempta instantia ordinatoria: quamuis probatoria durent. ideoque reuiuiscere non possunt beneficio Principis in præiudicium iam clerici, & Ecclesiæ. arg. l. 2. C. ubi & apud quem in integ. restit. peti deb. quamuis nondum perempta instantia prorogari potuissent: sicut fatalia. clem. quamdiu de appell. auth. si tamen. l. fin. §. fin. C. de temp. appell.

Forum variare clericus vel laicus nō potest post aditionem prioris iudicis. ob præuentionem, ac litis pendentiam. l. posteaquam. D. de iud. c. proposuisti. X. de for. compet. si autem processit via executiua, vnum remedium non impedire alterum ait Marth. de iur. p. 4. cas. 177. sed tamen incepta via ordinaria ad hæc non posse delabi idem ait.

Post delictum, tonsuram, seu ordinem clericatus, ut vocat Innocentius III. in c. cum contingat X. de erat. & qualit. qui receperit, sit exemptus. arg. legis qui cum vno. §. reus. D. de re milit. facit Conc. Trid. sess. 23. c. 4. ne quis ordinetur, vt fugiat iudicium sæculare: nam inanis fuga esset, si fraudulento exemptio non obueniret. Dian. p. 3. t. 1. r. 67. vid. Ceuall. de cog. viol. p. 2. q. 37. nam quamuis in fraudem ordinato, non desinit imprimi character: quamuis illegitimè collatus. c. quod translationem. X. de temp. ord. imo extra homicidiū reus non condemnatus, aut notorius, ordinari non impeditur poenitens. c. fin. X. de temp. ord. eoque consequitur exemptio ordini concessa. vt etsi alioquin ei culpa, aut fraus sua non deberet patrocinari; tamen priuilegium ordini concessum c. si diligenti X. de for. comp. ob priuati culpam nō debeat aboleri. c. non debet. de reg. iur. in 6. id quod eò magis obtinet in eo, qui monasterium ingreditur. Diana p. 3. t. 1. r. 33. quod non tantum licet innoxijs, sed & reis criminum

poenitentibus ingredi. sed & coguntur nonnumquam. Marth. de iur. p. 4. cas. 121. n. 22. idem est dicendum de clerico delinquente habitu dimisso, quem post delictum resummat. Vide c. 27. X. de priuileg. Dian. p. 1. t. 2. r. 26. Declarationes S. Congr. n. 23. ad calcem part. 5. res. Diana. nisi ea spe deliquerint vt illudant iustitiæ. vt in d. c. 27. sed si contra in habitu incedens delinquat, habitumque deinde dimittat; à sæculari etiam puniri posse. quia iam ei subest, nec reus esse desijt: non tamen idem erit si momentanea tantum sit dimissio, citra mentē in laico habitu manendi. vt diuertisse non dicitur vxor, quæ statum redijt. & de ea videtur intelligenda declaratio Interp. apud Dian. p. 1. t. 2. r. 32. 33. 79. sed an in fraudem gabellarum promotus sine animo clericandi, ab illis eximatur? Vide citatos à Dian. p. 1. t. 2. r. 43. non videtur præpostera priuati intentio sacro-politicis effectus publicos impedire. ordini facta concessio etiam priuatim immeritos comprehendit.

In exilium laicus damnatus, si fiat clericus; an iam poenæ subijci possit ab eodem Iudice, nō seruans exilium? & dicendum est poenas; quæ sine ministerio Iudicis incuruntur; obtinere: sed, ob mutatum per tonsuram forum, Iudicem sæcularem amplius non posse cognoscere; aut statuere de clerico. & pro executione poenarum ipso iure incurfarum, requirere debere Iudicem ecclesiasticum: qui in his executionem; in illis etiam cognitionem exhibet. Vid. Marth. de iurisd. p. 4. cas. 176. Dian. p. 1. t. 2. r. 118. M. Ant. Gen. in prax. c. 9. Bassi flores v. clericus. n. 18. vbi de omnibus huiusmodi variationibus.

Litis pendentia coram vno Iudice non tollit iurisdictionem alterius: sed coram illo excipiendum est: neque hic per censuras & alter per cassationes potest procedere. Ceuall. de cognit. per viol. p. 2. q. 155.

9. Et delin. quens habitu dimisso, quem postea resummit:

10. Contra, si in habitu clerici delinquat, & illum firmiter deponat.

11. An in fraudem gabellarum promotus ab illis eximatur?

12. Post relegationem ordinatus incidit in poenas, quæ ipso iure ob regressum incuruntur; non quæ per ferendam sententiam, nec amplius cognoscit sæcularis.

13. Litis pendentia neutrius tollit iurisdictionem: sed de super excipiendum est.

CAPVT XXV.

*Inuentarij, cessionis, pactionis
creditorum, euictionis cau-
sa clericus an coram ſacu-
lari trahi poſſit?*

1.
Vocari po-
teſt clericus
ſignificati-
uè non im-
peratiuè à
laico, ad in-
uentarium
conſici vi-
dendum.

2.
Citationem
iuridicam
leges ciuiles
nō exigunt
in inuenta-
rio,

3.
Clericus ſi
de fraude
hæredis
queritur, il-
lius forum
ſequitur.

4.
Vt ediſta
hic decer-
nant?

Inuentarium ſi faciendum eſt, *iuxta l. ſin. C. de iure deliberand.* vocari ad illud debent creditores nominatim, ſi ſciantur: per edictum ignoti. cum inter creditores eſt clericus; quæritur, an coram Iudice ſæculari cum reliquis comparere debeat, an totâ inuentarij confeſtionem, tanquam magis dignus trahat ad Iudicem eccleſiaſticum? an ipſi ſaltem non præiudicetur in foro ſæculari? de hæreditate quidem agi poteſt, vbi degit hæres: ſed & vbi ſita eſt hæreditas, ſeu illius pars maior: *l. 1. C. vbi de hæred.* ſed cum de iure confeſtio inuentarij non ſit actus iudicialis; adeoque non iuridicè citari; ſed certiorari tantum oporteat creditores: nec præſentiam Iudicis exigat reſtorij confeſtio, ſed tantum notarij & teſtium: *d. l. ſin. §. ſin autem in verb. impleatur ſub præſentia tabellariorum caterorumque qui ad huiusmodi confeſtionem neceſſarij ſunt: puta,* inquit *gloſſa teſtium, legatariorum, & creditorum:* ſequitur vt quis priuilegio inuentarij gaudeat, *ex d. l. ſin.* certiorari tantum clericum, vt reliquos, oportere. qui ſi fraudem hæredis poſtea velit arguere, debet ſequi forû hæredis, ſeu ſitæ hæreditatis. ſed quoniam enaſci ſolent ex inuentario plures quæſtiones; ſolet conſici authoritate Iudicis; & impetrari à Principe literæ, quibus etiam authoritas detur citandi non ſubditos. *ex edicto 1611. art. 30. & ſeqq.* quæ moribus noſtris per ſequelam etiam comprehendunt clericum. quod æquitatem habet in ea ſententia, quæ in cauſis realibus tradit clericum etiam ſequi forum

rei ſitæ: dum illa magis agitari videtur, quàm perſona. *Vide citat. à Diana p. 1. t. 2. r. 20. Marth. de iur. p. 4. c. 38. Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 78.*

Citationes laicorum, aut monitiones per edictum omnium ſua intereſſe putantium, an arcent clericos? *Vide Marth. de iur. p. 4. caſ. 37. & quæ mox diximus de edicto pro inuentario. &c.*

In ceſſione bonorum clericus inter reliquos creditores non mutat cauſæ conditionem. cum ceſſio fieri poſſit in iure, & extra ius: & *ſufficit,* inquit *lex finalis, D. de ceſſ. bon. & per nuntium, vel per epiſtolam id declarari.* certioratione ergo dumtaxat, non citatione iudiciali eſt opus, vt debitor priuilegio miſerabili fruatur. ſi fraudem illius clericus velit arguere; ſequatur oportet forum rei.

De euictione clericus vbi conueniri debeat, controuerſum eſt. *apud citatos à Fachinæo controuerſ. lib. 2. c. 37. Ceuallos de cog. per viam viol. p. 2. q. 45. Dianam p. 3. t. 1. reſ. 22. Fragoſ. Regim. reip. l. 2. diſp. 4. memb. 4. n. 352.* & quidem, ob priuilegium, cauſam coram ſæculari inſtitutam aduerſus laicum ad forum ſuum reuocare non poſſe, patet ex *l. venditor D. de iud.* neque iuriſdictionis formam ob authoris perſonam immutari: *l. 1. C. vbi in rem actio.* cæterum clericum, cui denuntiata liſ eſt, cuique euictionis ea propter periculum imminet, *d. l. 1. n. 1.* notentem defendere non cogit Iudex ille ſæcularis: cùm ſit extra eius poteſtatem: ſed adeundus eſt eccleſiaſticus: qui id iubeat. vt fecit apud Ceuallos Vicarius Toletanus. ſi emptor experiri noluit, denuntiatione contentus, aut à Iudice iuſſus, & deinde condemnatus eſt; de indemnitate aget coram eccleſiaſtico, ſequereturque forum rei.

Enimvero quod de clerico diximus, vt cogi nō poſſit à Iudice ſæculari ad ſuſcipiendâ deſenſionē cauſæ em-

5.
Edicta generalia arcent clericos?

6.
In ceſſione debitoris clericus certiorari per laicum poteſt.

7.
Pro lite cōtra emptorē mota clericus venditor ſtare coram ſæculari cogi non poteſt.

8.
Sed neque iſ cauſam ad eccleſiaſticum extrahere.

9.
Sed nec quin iſ venditor à Iudice nō ſuo cogi poteſt coram eo iuri ſtare.

ſæ emptoris coram eo motæ, rationem habet generalem. quia etſi venditor ſit ſæcularis, ſub eius tamen territorio domicilium non habēs, ad huiusmodi defenſionem, aut præſtandam euictionem ab eo cogi non poteſt. quoniam ea ex empto actio eſt perſonalis. quo in genere extra territorium ius dicēti impunè non paretur. *l. ſin. D. de iuriſ. om. iud.* à qua regula legēs hanc ex empto actionem non excipiunt.

10. Denunciari tamē ei poteſt. Denunciare quidem debet emptor actionem ſibi eſſe motam, vt poſtea ſibi nō negetur actio de euictione: *c. ſin. X. de empt.* ſed habeat denuntians regressum. *l. 29. 53. 55. 63. D. de euict.* idq; iure Romano ab ipſo emptore teſtato fiebat. *l. de teſt. 40. & ibi latè Alciat. D. de verb. ſignif.* praxis induxit, vt ſuas ipſe literas ſeu nuntios mittat iudex ad venditorem, vt de lite mota certioreretur. quā ſi monitionem contempſerit, proteſtari licet emptori aduerſus vēditorem; & iudici dare declarationem emptori præſtiti officij per factam denuntiationem. *Damhaud. in prax. ciuil. c. 134. nu. 11.* iubere autem vt defenſum veniat, aut ad euictionem condemnare, non poteſt. quippe nec ius dicere extra territorium.

11. Et citatus non comparens, dici contumax aut damnari non poteſt. Sed &, ſi venditorem in ius coram ſe vocauerit, non comparentem declarare contumacem non poteſt. *contumaces*, inquit lex *cōtumacia. 53. D. de re iud. non videntur, niſi qui cum obedire deberent, non obſequuntur: id eſt qui ad iuriſdictionem eius, cui negant obſequi, pertinent.* non pertinēt autē qui extra territorium ſunt: & illos excipit eadē lex ab ijs, qui tribus edictis vocati alioquin facti eſſent contumaces. notoriū ergo cum ſit venditorem extra territorium huius iudicis degentem, ab eo ad mox dictos effectus citari non poſſe, non parere poſſe impunè, *d. l. ſin.* adeoque non comparere, ac proinde nec contumacē fieri: *d. §. contumaces.* idem ergo de clerico, qui ad tribunal; & iuriſdictionem ſæcula-

rem non pertinet, dicendum venit.

CAPVT XXVI.

Negligentia Iudicis Eccleſiaſtici, vel eius absentia non tollit exemptionem cleri.

D Efectum dilatæ iuſtitie per iudicem ſæcularem, ſupplet eccleſiaſticus. *c. licet c. ex tranſmiſſa X. de for. compet.* non contra clericus trahitur ad iudicium ſæculare. *c. qualiter. X. de iud.* quia minor non corrigit maiorem: ſed contra. *c. cum ſcimus. 9. qu. 3.* & generaliter errantem eccleſiaſticum non corrigit ſæcularis. *c. vnā ſanctam. de maior. & obed. in extrauag. comm. de qua diximus ſupra.* eoq; Conc. Trid. *ſeſſ. 24. c. 20.* cauſas omnes ab Ordinario vult terminari intra biennium à die motæ litis: alioquin liberum eſſe adire iudices superiores, addit tamen *alias competentes.* non vtique ſæculares: ſed, vt proſequitur in *§. legati superiores eccleſiaſticos.*

Obijcitur quidem *c. ſi quis cum clerico. 11. q. 1.* ſed ſumptum eſt illud ex authenticorum iure ciuili: cuius fauor, etſi acceptetur, non obligat ad præiudicium: quod eccleſiaſticæ libertati inferre non potuit Princeps ſæcularis. ſed debet omnis oppreſſus ad ſuperiorem eccleſiaſticum appellare, etiam Papam, qui res intricatas remittit ad Synodos prouinciales annuas. *c. omnis oppreſſus. 2. q. 6.*

Obijcitur *c. 2. X. de reg. vt ſi quis tonſus fuerit ante pubertatem in ſcijs parentibus, vel poſt ipſe per vim parentes vel ipſe reclamet apud Episcopum, Principem, aut miſſum dominicum: alioquin in clericatu permaneat.* quod caput ſumptum eſt ex Concilio Moguntino: eoque perperam Martha de *iuriſdict. p. 4. caſ. 147. num. 18.* nomine Principis Papam intelligit.

H 2 neque

1.
Supplet eē eccleſiaſticus defectum laici in red- denda iuſtitia, non contra;

2.
Non obſtat c. ſi quis 11. q. 1.

3.
Nec c. 1. X. de regularib;

4.
Per vim tō-
sus recla-
mat apud
Episcopum
vel Princi-
pem.

neque enim missum dominicum eo nomine excludit. facit ergo Cōcilium potestatem huiusmodi iniuriam passis reclamandi vel apud ecclesiasticum Iudicem, vel sæcularem. Princeps ergo eo loci dicitur territorij dominus hæreditarius, sub titulo Comitis, Ducis, aut simili. missi autem dominici erant Iudices territoriorum non hæreditarij: sed ad vitam, vel tempus dumtaxat prouincijs dati. ea porro optio datur hanc iniuriam passis; quia in quæstionem vocatur ipsa causa fundandæ iurisdictionis ecclesiasticæ. *iuxta l. pen. D. ad municipal.* tamen si planius dicatur correctæ esse illa loca per d. c. qualiter *de iud.* quoad defectum negatæ iustitiæ: per *c. si iudex de sent. exc. in 6.* quoad cognitionem super tonsura: quoad susceptionem religionis per *c. 19. f. 24. de regul. Conc. Trid.* quamquam dici possit in d. c. 2. non agi de examine iudiciali; sed de protestatione super vi, aut defectu ætatis; ne per anni lapsum tonsura habeatur pro ratificata: & excludatur querela: quæ alioquin vbi instituenda sit, ibi non dicitur. quem sensum etiam subministrat *c. cum virum. X. de regul. in verb. cum eam non constet euidenter contradixisse: ad quam dirigitur forma reclamationis d. c. 2.*

5.
Seu potest
protestari,
non ideo
iudicialiter
causam ibi
institueit.

6.
Ne quidem
in causis
mixtis de-
fectum ec-
clesiastici
supplet lai-
cus.

An saltem in causis mixtis defectus ecclesiastici Iudicis per sæcularem suppleri possit? disputatur: & verius est, ne possit. propter præuentionem. quæ facit perseuerantiã in eodem foro, seu fori linea, & prædicamento, si primus Iudex sibi defuerit, vt quidam vocant. *l. si quis postea D. de iud. vide Martham de iurisdic. p. 4. cas. 146. & cas. 147.*

7.
Quomodo
documque
agatur hæc
obtinent.

Quod negligentia ecclesiastici Iudicis non suppleatur per laicum: *d. c. qualiter & quando X. de iud.* non tantum obtinet vbi de iustitia partibus exhibenda agitur; vt in *d. c. qualiter.* sed etiam in criminalibus:

sive sit accusator aliquis, siue denunciator, siue negligat inquisitionem ex officio. neque enim ideo canones clericum redigunt sub iurisdictionem laici. vt contra statuant vt ecclesiasticus possit defectum sæcularis in exhibenda iustitia supplere: aut mandare etiam sub censuris sæculari, vt iustitiam exhibeat, aut etiam quoad crimina munere suo fungatur. *c. final. ne cler. vel monach. neg. sacul. in 6. citati à Diana p. 3. t. 1. ref. 25.*

Similiter qui superiorem in regno non habet clericus, non ideo coram sæculari potest conueniri. vt quidam volunt apud Ceuallos *de cog. per viol. p. 2. q. 23. n. 14. Diana p. 4. t. 1. r. 73. & 80.* tum quia Iudicis ecclesiastici defectus per sæcularem non est supplendus: vt ibidem admittit *ex Farinacio.* argui autem tantum hic possit defectus superioris ecclesiastici. & ex proposito Concilij *Trid. s. 6. c. 3. f. 14. c. 4. & 5. & alibi:* at nunquam non patet aditus ad Papam. quod si autem res eam moram non patiatur; rectius dicitur cessare exemptionem canonicam, vt quis subijciatur Episcopo loci; quam Iudici sæculari. vt ille quasi Sedis Apostolicæ delegatus procedat potius, quam vt clericus coram sæculari causam dicat. Facilius enim redit res ad naturam suam, quam degeneret. Si autem quærat de Episcopo qui superiorem non habet in regno, vt vbique terrarum id occurrit, nullus canon eam exceptionem facit. manendum est ergo in regula.

8.
Nec ideo
sæculari
clericus
subditur,
quod supe-
riorem in
regno non
habeat.

CAPVT XXVII.

De clerico lite pendente quid attentante, & qui emancipatur.

Attentante aliquid clerico lite pendente coram laico, idem laicus attentata decernit reuocanda. quia

9.
Clericus at-
tentans sta-
re iuri debet
quoad at-
tentata post
coepum iu-
dicium.

da. quia vbi acceptum est iudicium ibi finiri debet. *l. vbi acceptum. D. de iud.* quamuis executio reuocationis ab ecclesiastico postulari deberet. cæterum clericus incompetenter à laico citatus, si quid de facto videatur attentare, quoniam Iudex competens non est, nec lis pendere, nec attentari dicitur. *clerm. fin. vt lit. pend.* non ergo Iudex sæcularis in clericum aliquid poterit statuere, cum sua non sit iurisdictio: nec inde procedere, aut accipi possit iudicium aduersus clericum. *Vide Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 80.*

Emancipatio fieri debet apud Iudicem competentem. eius utique, qui emancipat. *l. 1. & qua citantur à gloss. in verb. triumuiris C. de emancipat. liberor.* potest ergo clericus emancipari apud Iudicem laicum: quin & tanquam sit actus voluntariæ iurisdictiois, apud ecclesiasticum. *Marth. de iurisdict. p. 4. cas. 108.*

Donationis insinuatio ex eadem ratione apud vtrumque Iudicem fieri potest. *Marth. ibid. cas. 109.* sed apud nos, vt dominium transferatur, rei immobilis traditio debet fieri coram iudice rei sitæ.

CAPVT XXVIII.

De reconuentione clerici.

Clericum reconueniri posse coram laico magis obtinuit. quod iniquum sit cuius quis in agendo obseruat arbitrium eum contra se Iudicem dedignari: & mutua petitiones eodem iure censeferi debeant. *c. 2. X. de mutuis petit. & reconuentione ferè induat naturam defensionis, exceptionis, seu compensationis à conuento propositæ. non tamen super re spirituali sed neque iniuria, crimine, quamuis de eo ciuilitè ageretur. arg. c. vn. de cler. coniug. in 6. vt volunt citati à Marth. de iur. p. 4. cas. 190. vid. Ceuallos de cog. per viam viol. p. 2. q. 68. Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. m. 4.*

Reconueniri in causa feudali an clericus possit? communis quaestio est; etiam ad laicos pertinens. & vt possit ex mutua petitione feudataria, admittitur: sed an ex causa non feudataria? controuertitur: negat *Minfing. obs. cent. 4. obs. 90. & ex eo Marth. de iurisdict. p. 4. cas. 184.* quod restrictam ad causas feudales tantum iurisditionem habeant curiæ pares: quæ vt nec à volentibus prorogari possit coram alio, absque domini consensu; ita nec coram hoc alia quaestio per reconuentionem introduci, contra affirmat *Gail. obs. lib. 1. obs. 1. num. 57.* eo quod sint Iudices ordinarij, habentes ex lege iurisditionem consuetudinario quidem feudorum nunc iure probatam: primordialiter tamen magis priuatorum conuentio est. quinimo admittitur reconuentione coram delegato: *in c. 1. X. de mut. petit.* tametsi delegati rescriptum ad solas causas rescripto commissas extendatur. *c. 34. 35. & tot. tit. X. de rescript.* quæ sententia æquior videtur: ex regula cuius in agendo quis obseruat arbitrium, eundem coram se Iudicem habere non debet dedignari. *l. cum Papinianus C. de sent. & interloc.* quam rationis ordinem videtur vocare *d. c. 1. X. de mut. petit.* & d. lex cum Papinianus, aliæque indistinctè loquuntur: & reconuentione naturam induere videtur exceptionis, vt diximus.

CAPVT XXIX.

De clerico possessionis, vel rei causa conueniendo.

Possessoria iudicia ferè passim in tribunalibus regijs agitantur. quasi possessio facti sit; ac super eo competens esse possit sæcularis: & vt quieta sit res publica, vt considerat *Couuar. pract. quest. c. 35. num. 2. vers. 6.* ne super possessione contententes ad arma profiliant. quoniam

2.
Etiam in causa feudali

2.
Sed rite ceptum,

3.
Vt clericus emancipari possit apud laicum.

4.
Donationis insinuatio apud vtrumque iudicem.

1.
Vt regulariter clericus coram laico reconueniri possit.

1.
Iudices regij hic de possessorio cognoscunt inter clericos, etiam de beneficijs: et si id cum iure rescripto non satis conueniat.

rum cura imprimis regia est, & quamuis beneficiorum possessio sine titulo esse non possit, in hoc tamen iudicio ille non penitus examinatur: sed tantum ut coloratus sit sufficiat. quamquam etiam præfertim in possessorio retinendæ, vtriusque titulos examinent Iudices sæculares, ponderent, & secundum apparentiorem iudicent. ut in petitoria causa Iudici ecclesiastico relicta, plenius discutiatur. quæ praxis procul dubio est contra legem *nulli C. de iud.* quæ vetat alium super possessione, alium super principali quæstione Iudicem postulare. quam legem etiam obseruari vult *c. r. X. de caus. possess.* ita tamen, ut qui reum conuenit super possessorio coram Iudice suo, ea sibi ad iudicata, si est alterius fori, coram eodem non teneatur respondere de proprietate. *c. fin. X. de iudic.* ut regula continentiæ causæ non diuidendæ impotentior sit illâ, quæ actorem iubet sequi forum rei, ad quam rationem *in d. c. fin.* Potestas florentina super possessorio eligendi rectorem aduersus communitatem de signa cognouerat: & perperam etiam cognoscere volebat de proprietate, in iudicio sæculari: quod ibidem improbat. & à petitorio quidem beneficiorum aliarumque rerum spiritualium iudicio abstinent quidem Iudices regij; sed quod inter clericos cognoscant de possessorio, qui alias coram ipsis conueniri non possunt, satis quidem aduersus ius est. quod etiam docet Couar. *pract. q. c. 35.* sed adeo hinc obtinuit, ut & possessorium inter clericos de beneficio iudicium nec mixti quidem fori videatur, nec vnquam ferè coram ecclesiastico tractetur.

2.
Clericus dum durat missionis iudicium coram laico stat; non postea.

Immissus in possessionem clericus à Iudice sæculari ex edicto d. Adriani, aut simili, si finitum est Iudicis officium, eave instantia peracta, conueniri deinceps debet coram ecclesiastico: & futurus actor

forum illius sequi: si autem non est finitum; ut quando mittitur tantum in possessionem, ut tædio affectus debitor compareat, coram eodem Iudice causa debet peragi: obtinuit tamen multis locis ut possessoria quæstiones apud Iudicem sæcularem agantur. quamuis enim sola possessio non faciat quem subditum, *l. libertus. §. sola. D. ad municipal. l. cum neque. C. de incolis. lib. 10.* trahit tamen possessorem ad Iudicem rei sitæ. *l. fin. C. ubi in rem act.* quia res ipsa potius cõueniri videtur, quàm persona *l. loci corpus. §. si aliter fundus. D. fin. reg. l. qui aliena §. vlt. D. De neg. gest. l. Imp. D. de public.* eoque iudicia huiusmodi realia coram Iudice rei sitæ passim admissa sunt. *d. l. fin.* & quamuis iudicia possessoria seu interdicta factum etiam hominis respiciant, adeoque & in personam ferri videantur; tamen quia circa rem versantur, eodem ferè spectare videntur. Vsu tamen ad Principes trãslata sunt. quasi ad hos quies publica imprimis pertineat: ne quis armis abutatur, ut diximus. quod extenditur etiam à practicis ad causas possessorias beneficiorum quamuis res spirituales non subsint laicis. *c. 1. & 2. X. de iud.* & aduersetur *clém. vn. de caus. poss. & prop. clém. vn. de sequest. possess. vide Martham de iur. p. 4. cas. 38. Layman in Theolog. mor. l. 4. c. 9. c. 2. nu. 10. Diana p. 5. t. 1. r. 23.* & in eo, qui contemnit Ecclesiæ auctoritatem, aliquid videtur admitti in c. petimus 11. q. 1. sed non via regia ipsa possessionis ratio, quæ de spiritualitate participat in rebus spiritualibus, quatenus consideratur ut iusta, vtique ex titulo spirituali, non ut nuda detentio. & illo modo est laicus possessionis spiritualium incapax. *l. causam. X. de prescrip.* si vero non de iusta possessione est quæstio, sed nudo factio turbationis, posset sæcularis cognoscere. *Layman ibid. num. 13.* vbi & *num. 12.* rectè explicat *l. naturaliter. §. 1. D. de acq. possess.* quod proprietatis

3.
Principis cura spectat ne possessiones armis vindicentur cum nudum factum inspicitur.

prietas & possessio nihil commune habeant quoad acquisitionem: sed bene quoad cognitionem. *d. l. nulli.*

Ratione rei non feudalis, an clericus coram Iudice sæculari conueniri possit, grauiter disputatur de iure. *Auth. vt clerici apud proprios Episcopus conueniantur ad eos remittit; si quis, inquit, habet aduersus eos quamlibet pecuniariam causam: & Auth. Statuimus C. de Episc. & cler. civilem & criminalem.* de praxi porro passim obtinuit, *Ceuallus de cog. per. viol. p. 2. q. 54.* vt conueniri possit coram Iudice, sub quo res sita est: quæ Iudicem faciat competentem: etiam illius, in quem aliàs iurisdictionem non habet. *l. fin. C. ubi in rem actio.* quasi res potius quam dominus cõueniatur, vt diximus. ideoque in causis etiam rerum ecclesiasticarum Archiepiscopus parochiæ, de qua contenditur, aditur. *c. sane. X. de for. compet. & priuilegiati etiam cognoscere debent Ordinarium rei sitæ. c. volentes de priuilegiis in 6.* in Brabantia bona amortifata ad cognitionem ecclesiæ spectant: etiã contra laicum. *ex Concordatis. a. 1541.* Cõstitutio tamen Martini V. & Vrbanus VI. *quam refert P. Matth. Sept. Decret. de for. cõp. c. 1. & 2.* neque in reali, neque mixta, neque personali permittit clericum à clerico coram laico conueniri: sed hæc sententia supponit vtique clerici, ecclesiæve rem immobilem non esse à sæculari Iudice exemptam, scilicet non amortifatam. alioquin nec illa videri possit conueniri coram laico cui non subfit: eoque nec illius causa dominus, sed à praxi in realibus vix recepta videtur. *Argentræus ad consuet. Brit. art. 44. not. 2. ubi tamen n. 1. de Pontificibus Rom. nimis magistraliter loquitur.* & loca quæ citat singula suam solutionem habent. tamen fatendum sit *cum glos. in c. 11. si cleric. X. de for. compet. sæpè ab Aula Rom. rescripta exire in materia reali & successionum; sed subreptitia: vt ipsi Pontifices sæ-*

pius rescripserunt *in ipsis decret. quæ citat Argent. & nominatim se explicat Innoc. in c. nouit. X. de Iud.*

De censibus patrimonialibus, à clerico debitis, cognoscere Iudicem ecclesiasticum, eo argumento, quod in civili & criminali causa exemptus sit, contra, quod realis censuum quæstio ad civilem pertineat, multi volunt. *apud Marth. de iur. p. 4. cas. 152.* sed praxis magis recipit, vt & sæcularis sit competens. quod maiorem rationem habet in censibus dominicis: vt pares curiæ censuales cognoscant. sicut in feudis etiam canones receperunt. *c. ex transmissa cum seqq. X. de for. compet. c. caterum. X. de iud.* quia clerici exemptio iuri domini nullatenus debet præiudicare; neque directo domino penes laicum adhuc existentis cuius ratione moribus inducta est iurisdictione in emphyteuticis, & censualibus bonis; sicut in feudis: in allodialibus autem ea non obtinet; quia optimo maximo iure possidentur; sed tantum illa, quæ ex iure publico nascitur.

In mixtis actionibus, an clericus coram laico conueniri possit, acriter disputatur quidem; & earum natura excutienda est. vt si personales sint, nõ possit. quia citra controuersiam in his Iudicem ecclesiasticum adeundum esse expeditum est. si autem reales sint; recurrit controuersia an ratione rei clericus coram laico, sub quo sita est; conueniri possit. *de qua diximus sup.* ex eoque augetur, si plures sint coheredes, aut consortes, qui de familia eriscunda, communi diuidendo, finibus regundis agunt: in quibus idem Iudex; eademque causa omnes trahit. *l. 1. D. quibus de rebus ad eundem Iudicem eatur.* Et hæc quidem natura reales magis videntur. præstationes autem, quæ intercurrunt, personales. eoque magis vsu obtinuit, vt coram laico rei sitæ agantur etsi dissentiat Martha, *de iurisdic. p. 4. cas. 142.* quod si autem

5.
An ratioe
censuum
patrimonialium?

6.
An in actio-
nibus mix-
tis?

4.
In actione
reali an cle-
ricus coram
laico con-
ueniatur?

tem personales essent; vt sunt indiuiduæ, actor sequi deberet forum rei; & alioquin magis dignus traheret minus dignum.

7.
Diuisione
hæredita-
tis ?

Diuisio hæreditatis, rerumve communium iure ciuili à Iudice fit singulis partes assignando. *l. 7. §. cum de usufruct. D. communi diuidendo. vel diuisas forti committit. l. 2. C. quando & quibus quarta pars. iure canonico videtur senior diuidere, iunior eligere. arg. c. 1. X. de paroch. quod & usurpatum ab Abraham & Loth. Gen. 13. vbi autem canones legibus sunt contrarij, si interueniat persona clerici, canones esse sequendos ait Martha, *de iur. p. 4. cas. 189.* quamquam vix illud admittat praxis. quæ successionum regulas per mores, aut leges rebus scriptas, illa exceptione turbari non patietur.*

De emphyteutarum vtili domino cognoscere quando directum est penes Ecclesiam, vel statuere non spectare ad laicos, suadere videtur *ex c. qua in ecclesiarum. X. de consuet. vbi de statuto; & de quo quis statuit etiam cognoscit. c. 2. de consuet. in 6.* neque solum ad effectum ne laicus Ecclesiæ præiudicet: quia *d. c. quæ in, arguit de potestate; non tantum de præiudicio.* quare vbi ecclesia de directo, etiam de vtili dominio statuere posse videbitur: propter connexionem. *arg. c. quanto. X. de Iudic. Vide decis. Rotæ. 19. Ian. 1611. 28. May 1621. ad calcem 5. part. Resol. Diana. & hæc quæstio fundamentaliter cohæret controuersiæ quæ Venetis fuit cum Paulo V. & sanè maior est inter directum & vtile dominium connexio, quam inter proprietatem & possessionem; & tamen harum continentia diuidi vetatur. *l. nulli. C. de Iudic. Vide qua dicimus j. lib. 2. c. 62.**

8.
Finium re-
gundorum ?

Finium regundorum iudicio clericus in quantum agitur de re ipsa, coram Iudice rei conueniri solet. *ex l. 1. C. vbi in rem actio. l. 3. in verb. in sione rectoris prouincia C. finium re-*

gund. quod si autem de præstationibus personalibus agitur, coram ecclesiastico conueniendus est. cõtendit tamen Ceuallos de cogn. per viol. p. 2. q. 128. sæculari Iudici terminorum inhiberi potuisse, ne aduersus ecclesiasticos in controuersia terminorum procederet.

Quæritque ibidem an ecclesiasticus de terminis cognoscens, sententiam possit exequi, appellatione & nullitatis quæstione reiecta? Vt admittit lex regia. quasi lex regia in foro ecclesiæ non obtineat; sed ecclesiasticus secundum canones procedere debeat: *c. quod clerici. X. de for. compet. qui ab hac materia appellationem non remouent. nihilominus in quantum rebus & finibus lex scripta est d. l. si quis. non dedignantur canones leges imitari. c. 1. & 2. X. de noui oper. nunc. c. si in adiutorium. d. 10. & vt ius ciuile Romanorum, sic & leges regias, atque edicta illius etiam derogatoria in forum ecclesiasticum admitti eadem æquitas suadet: si priuilegia non lædant.*

In causis realibus, seu alijs, quibus possit clericus coram laico conueniri: si tamen conuentus fuerit coram ecclesiastico; rectè actum erit. *l. final. C. de iurisd. om. Iud. quippe persona eius semper subiecta manet ecclesiastico: quamuis quibusdam ex causis etiam subijciatur laico: seu priuilegio fori nudetur. vt clericus in minoribus non ferens habitum, vel Ecclesiæ non ascriptus. Riccius prax. cler. decis. 607. & ita Diana p. 3. t. 1. r. 48. ait S. Cõg. respondisse. nec vllus textus, aliter clericos abdicat; nisi per degradationem, & secutam traditionem brachio sæculari. quare perperam ait Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 23. ecclesiasticum vim facere procedendo in realibus contra clericum: seu ratione officij, seu administrationis. & de casibus, quos ibidem facit, singulatim alibi diximus: & ipse Ceuallos *ibid. q. 32. in contra-**

9.
An leges de
finibus lætæ
clerici se-
quantur ?

10.
Et, si actori
lubet, etiam
coram Ec-
clesiastico,

11.
Neque cri-
mine subie-
ctio amit-
titur, neque
aliàs eorum
etiam, qui
fori priuile-
gio non
gaudent.

ter.

ternitatibus laicorum admittit; vt
quamuis Iudex laicus sit compe-
tens; non prohibeatur ecclesiasticus
illas visitare, & decernere. *iux-
ta c. 8. & 9. Conc. Trid. sess. 22.* quod et-
iam derogat omnibus consuetudi-
nibus Ordinarij exclusiuis.

Non igitur Iudex sæcularis in
personam clerici, aut mobilia, quæ
personæ conditionem sequuntur
communi opinione, sententiã exe-
cutioni mandare potest: sed requi-
rere debet Iudicem ecclesiasticum.
l. à diuo pio. §. sententiam. D. de re iud. an
possit aduersus rem immobilẽ sub
se sitam? pendet ab ea quæstione,
an res immobilis patrimonialis cle-
rici eximatur à iurisdictione sæcu-
lari, sicut clericus? de qua re alibi
requisitus autẽ ecclesiasticus sen-
tentiam exequitur: nisi appareat ef-
se nullam. *l. si se non obtulit. §. condem-
natum. D. de re iud. l. si cum nulla. D. eod.
l. 1. C. de restitut. rei iud.* omnia autem
acta reuoluere requisitus Iudex
non debet. *l. à diuo Pio. §. si post addi-
ctum. D. de re iud. Vide j lib. 4. c. 3. 27.*

Clericus, qui soluendo non est,
gaudet beneficio c. Odoardus *de so-
lut.* ne vltra quam facere potest, co-
gatur soluere. instar militis. *l. miles.
D. de re iud.* relinquatur ergo ei tan-
tum ex bonis, quanto opus habet,
ne egeat. *l. in condemnatione. D. de reg.
iur.* non ergo in carcerem agi po-
test, vt communiter traditur *in. d.
l. miles.* nec cogi bonis cedere; mi-
nus fructibus beneficij; ipsum et-
iam beneficium nec volens resi-
gnare potest, sine superioris autho-
ritate. *c. admonet. X. de renunciat.* nec
is admittere potest, nisi constituto,
quod aliunde commodè viuere
possit; si ad illum titulum est ordi-
natus: aut is illi subrogatus sit. *Conc.
Trid. sess. 21. c. 2.*

Iure Romano hæres non succe-
dit in possessionem defuncti, sine
reali apprehensione. *l. cum hæredes.
D. de acquir. possess.* secus obtinet iure
Galliæ, & Burgundia. *le mort saisis le
vis.* vt sub eo titulo tractatũ scripsit

Tiraquell. vnde etiam defluxit ad
Belgas, postquam Burgundi Prin-
cipes hic imperare cæperunt. vt
hanc consuetudinem recens indu-
ctam, & verbum *saifina* nouum in-
uentum dicit Euerard. *cons. 136.*
quod alij nostro idiomate dicunt,
den dooden erft den leuenden. Gudeli-
nus legem vocat continuationis
dominij. *Iur. nouiss. lib. 2. c. 18. sub
fin.* Jac. autem Curt. *coniect. 1. 1. lib. 1.
c. 6.* significare vult verbum *eruen;*
hæredem; eoque illud axioma si-
gnificare hæredem in possessionem
collocari. nisi rectius dixeris hære-
ditatem capere. vt illud, *eruen,* expli-
cat Euerard. *cons. 141.* deuolui hæ-
reditatem, & inuestiri. moti autem
fuerunt maiores optima ratione: vt
scilicet hæredibus competeret in-
terdicta sine apprehensione singu-
lorum corporum, aduersus alio iure
possidentes, quam relicto à defun-
cto. quod in Belgis tantum admittit
Curtius *ibid. c. 7.* pro Gallis etiã ad-
uersus possidentes ex voluntate de-
functi. quod & Antuerpienses ho-
die vsurpant. ad exemplum fortè le-
gatariorum, quibus etsi vindicatio
competat, per manum tamẽ hære-
dis accipere legatum leges volunt.
*l. 1. D. quorum legat. de qua consuedi-
ne iterum latè Kinsschot. resp. 1. vt
& Cassanæus ad Consuet. Burg. §. 1. de
success. num. 1. 2. 3. 4.* per saifinam su-
stinet cessare titulum *C. de edicto D.
Adrian. toll.* quamuis comunẽ sen-
tentiam esse in contrarium patet ex
ijs, quæ habet Tiraquell. *d. tr. p. 2. de-
clar. 7. n. 13.* & Euerard. *vbi sup. saifinã
& aditionem eiusdẽ dumtaxat vir-
tutis esse dicit: Bellon. supput. Iur. c.
15. lib. 4.* nec aliud intendere quam
disponere aduersus d. l. cũ hæredes:
& Bellon. *c. 19. n. 6. & seqq. strixi iuris
esse, & strixi interpretandam.*

Rectè ergo, vt *ex d. l. 1. legatarius rē*
legatam in manum hæredis redactã,
mox vindicat; ita & hæres scriptus
hæreditatem petet, & prouisionale
iudiciũ ex edicto *D. Adr. toll.* institu-
re poterit. nã & hoc cõpetit contra
hære-

12.
Executio
in bonis
clerici vt
fiat?

13.
Et cum
beneficio,
c. Odoar-
dus,

14.
Iure Rom.
possessio
non transit
in hæredẽ,
secus per
mores,

heredem ab intestato possessionem
 naatum. *glossa in l. 2. C. de edict. D. A-*
driani toll. & constat ex l. vi. C. eod. in
fin. vbi dicitur beneficium illius le-
gis esse perpetuum, nisi præscriptū
fit causæ principali: quare necessa-
rium est, vt hæredes illi ab intesta-
to possederint, factoque hæredita-
tis possessionem (sine qua præscri-
ptio non procedit) apprehēderint.
verb. legis, siue qui missus est, siue qui
antea detinens & c. nisi tantum temporis
effluxit, quod possit vel possessori, vel qui
missus est & c. & ibid. gloss. in verb. legi-
timè, & in casu positione.

17.
 Sic & faisi-
 tum.

Posseione ergo aequali hæredis
 nulla est ratio vt potētior sit faifina.

Neque per id videbitur illusoria
 reddi consuetudo: nō magis, quam
 ratio d. l. i. aut vt prætor dat bono-
 rum possessionem secundum tabu-
 las. tamen alioquin vnum benefi-
 cium consumit alterum. *Cuiac. in Pa-*
ratit. C. de edicto D. Adriani tollend.

18.
 An coram
 Ecclesiasti-
 co, qui cog-
 noscit de
 validitate
 testamenti?

Itaque nonnullibi obtinet, vt ec-
 clesiastici Iudices etiā inter laicos
 cognoscant de validitate testamen-
 torum: sit ergo hæres ab intestato
 declaratus per Iudicem sæcularem
 esse faifitus, conueniatur coram ec-
 clesiastico super validitate testa-
 mēti, quod *in prima sui figura sine om-*
ni vituperatione appareat, eoque *ex l.*
vi. C. de edict. D. Adriani toll. ille petat
 per prouisionem declarari à Iudice
 ecclesiastico illud pro valido habe-
 ri, & effectum fortiri debere: cum
 beneficia legum ciuiliū etiam in
 foro ecclesiastico sint recepta: *c. 1.*
& tot. tit. X. de noui oper. nuntiat. dicen-
 dum erit iustam esse, legitimamque
 petitionem: tamen sæculares ægrè
 tolerabunt, vbi omnia iudicia pos-
 sessoria, solis sibi competere existi-
 māt. sed hoc ipsum aduersus ratio-
 nem legum est; quæ causæ conti-
 nentiam in petitorio à possessorio
 vetant distrahi. *l. nulli. C. de Iud.*

Si obieceris iure non cognoscere
 Iudicem ecclesiasticum de tempo-
 ralibus inter vtrosque laicos; respō-
 deo nudè id verum esse: sed agimus

hīc vbi siue ex intētionē canonum,
 siue ex consuetudinē de validitate
 testamēti cognoscit ecclesiasticus:
 ideoq; potest is incidēter cognosce-
 re de quo non potest principaliter.

Quamuis materia incidens fue-
 rit temporalis. *c. prudent. X. de donat.*
inter vir. & vxor. cum & alioquin di-
gnius trahat ad se minus dignum. c.
solite. c. illud. X. de maior. & obed. c. 3. X.
de consecr. Eccl. vel alt.

CAPVT XXX.

De clerico feudi possessore.

FEudi possessor clericus hodie
 esse potest, & seruire per sub-
 titutum: imo & Episcopus. *c. inter*
dilectos. X. de fid. instrum. in verb. Leui-
tardi Comitis quondam Episcopi. vbi Bal-
du. Marth. de iur. p. 4. c. 97. talis ergo
 possessor conueniti potest corā do-
 mino feudi. *c. ceterum. X. de iud. c. vn.*
de stat. reg. in 6. modo constet esse ta-
 le. quando enim controuertitur rei
 qualitas, in qua iurisdicō fundat-
 ur, cognoscit Iudex rei, quē actor
 sequi debet: sicut clericus laicū cō-
 uenit coram sæculari: quamuis rem
 dicat esse ecclesiæ, si id laicus negat.
c. se clericus laicum. X. de for. compet. sic
 quamuis in Brabantia quæstiones
 super bonis amortifatis spectent ad
 Iudicem Ecclesiasticum; si tamen
 amortifata negentur, cognoscit sæ-
 cularis super amortifatione.

X.
 Clericus
 feudi pos-
 sessor corā
 domino
 seu curia
 cōuenitur.

2.
 Si queritur
 an feudum
 sit, cognos-
 cit iudex
 rei.

Feudali in causa feudi dominus
 est Iudex competēs, seu illius curia
 aduersus clericum etiam, & Eccle-
 siā. *c. 6. 7. X. de for. comp. Fragos. Regim.*
reip. l. 2. d. 4. §. 4. n. 5. vtique de pro-
 prietate: non tamen de possessione:
 sed hæc quæstio, vt deferri ferè so-
 let per mores ad Concilia Princi-
 pum, ita mero iure intētari coram
 ecclesiastico volunt citati à *Dian. p.*
3. l. 1. r. 59. Vide quæ diximus §. c. 28. ex
c. fin. X. de iud. Sed quid si de crimine
 felonix agatur ad effectū amitten-
 di feudi? latè quærit *Marth. de iurif.*
p. 4. cas. 89. citatis in vtramque par-
 tē authoribus: & verius videtur in
 cri-

3.
 Dominus
 seu eius
 curiæ est
 iudex com-
 petens in
 causa feu-
 dali.

4.
 Etiam quo-
 ad felonix
 clerici.

crimine aduersus leges feudi commissio, vt si rem feudalem esse negauerit; si iniuriam domino fecerit; si arcana reuelauerit, periclitantem deseruerit; infidelis fuerit; coram paribus causam agendam esse: ex claris feudi legibus: & c. cæterum.

*X. de iud. c. ex transmissa. c. verum. X. de for. compet. indistinctè in causis feudalibus clericum ad pares Curie remittentibus. cæterum si agatur de crimine, v.g. læsæ Maiestatis, vbi per consequentiam irrogatur confiscatio bonorum, (pone feudi dominum ipsum Principem esse aut à supremo Principe etiam ius fisci habere) tunc clericus coram Iudice suo Ecclesiastico est conueniendus, & damnandus, antequam feudi dominus manum apponat rei feudatarie. nam personam clerici tangere non potest: sed neque adhuc possessorem vi deicere, sed vti requisitione Iudicis Ecclesiastici. *Marth. ibid.**

6. Felonia clericum ad patrimonium illius pertinet. nam bona ecclesie ob clericorum delictum fisco non applicantur. *clm. nolentes. vers. nec sciente. de heret. si tamen ad clericum v.g. Abbatem solius, mensam pertinet feudum, eo, inquit §. fin. de Capitulis Conrad. lib. 2. feud. viuento, & Ecclesiasticum beneficium vel honorem habente, ad Regem pertineat: post mortem vero eius, (vel amotionem) ad successorem eius reuertatur.*

7. Dixi, si negauerit rem feudalem esse. huiusmodi enim inficiatione feudum amittitur. cæterum super ipsa inficiatione non feudi dominus, sed Iudex ordinarius cognoscit, an res sit feudalis. *arg. c. si clericus laicum. X. de for. comp. Marth. ibid. n. 26.* postquam autem determinatum erit feudalem esse, coram paribus quaeretur an inficiatio fuerit digna commissa poena: an aliqua iusta ignorantia feudi excuset amissionem.

8. Ad fines ostendendos clericus ad curiam vocatur.

possit, vt feudi fines ostendat? & dicendum est teneri clericum fines ostendere, agnita conditione feudi, vt reliquos: & iuri stare, citra protestationem. quæ pro contumacia accipitur, & vergit ad amissionem feudi. *Marth. de iurisd. p. 4. cas. 183.*

De reconuentione in causa feudali diximus *sup. c. 26.*

9. Diuersos feudorum dominos clericus habens, an sub vno de omnibus conueniri possit? communis etiam laico est quaestio; & dicendum est, non censi causarum continentiam: quæ radicem vnam, rationemque exigit: sed diuiduas illas esse. *l. cum eiusdem in fin. D. de edil. edict. adeoque cogi non posse sub vno feudi domino de omnibus causam dicere. Marth. de iurisd. p. 4. cas. 189.*

10. In actione pignoratitia super feudo clericus coram paribus curie conuenitur; in quantum realis illa est: in quantum autem personaliter agitur, seu ex contractu pignoris, magis decet vt instituat actio coram Iudice ordinario Ecclesiastico quoad clericum: sæculari, quoad laicum. sed si super validitate ipsius contractus, an licitus, an vsurarius sit, quaestio oriatur; ad Ecclesiasticum pertinet. & vt alibi diximus generaliter de vsuris; & quotiescumque queritur an actus, peccatum; an licitus sit? item quis sensus sit *c. 1. X. de feud. c. 1. in fin. c. 8. X. de vsur. nuncupatim an, si feudum seruitium nullum debeat, si non annuum, sed fortuitum aliquando, aut impar fructibus; an nihilominus feudi dominus fructus percipere, & in sortem non imputare possit. quod si reali actum sit ad restitutionem pignoris, & oriatur quaestio de fructuum rationibus subducendis, tanquam accessoria sequetur conditionem principalis: & clericus de illa; vbi de hac, respondebit. *Vide Marth. & citatos de iur. p. 4. cas. 191.**

11. Appellatio ab Episcopi Curie paribus (nam per hos iudicare debet: *c. fin. ne cler. vel monach. in 6.*)

12. defer-

9. Cuique domino de suo feudo clericus responderet, non alieno.

10. Etiam super feudali pignore.

11. An feudalis contractus vsurarius sit, cognoscit Ecclesiasticus.

12. Ab Episcopi Paribus appellatur ad superiorem Curie dominum: ab Officiali ad Metropolitanum de iure.

defertur ad Curiam superiorem: si autem ipse iudicat, seu eius Officialis, ad metropolitanum. *c. romana §. debet. de appell. in 6. de quo alibi diximus vix vsu id recipi. quasi non iudicet, vt talis. Vide Marth. de iur. p. 4. cas. 198. Vide ꝑ hoc lib. c. 79.*

13. A Rege S. Aplice vasallo, an appelletur?
A rege aut Principe vasallo an appelletur ad Papam *arg. c. ad apostolica. de sent. & re iud. in 6.* Vide Martham *de iur. p. 4. cas. 199.* pendet ab inuestituris, aut iudicijs subiectionis reseruatę, vt sunt census, homagium ligium, & tributa. *c. omnis anima. X. de cens.*

14. Feudale fidelitatis iuramentum si queritur an valeat, merito ad Iudicem Ecclesiasticum defertur cognitio: non tantum respectu iurantis, qui spiritualiter obligatur, sed etiam hæredum: an in eos transfusa sit obligatio obseruandi contractus. *vid. Marth. p. 4. cas. 192. c. intellectu & tot. tit. X. de iure iur. c. venerabilem. §. idem etiam X. de elect.*

15. Prælatus vasallus an prius Papæ, an Regi obsequatur.
Ex causa feudi fidelitatisque obligati prælati an prius Papæ, Episcopo, an Regi, Principive obedire, seu accedere teneantur? recte ait Diana *p. 3. t. 1. r. 6.* vinculum spirituale præualere temporali. *c. solita. X. de maior. & ob.* contingit tamen ex causa periculi quod sit in mora, præsumpto ex reuerentia assensu, sæcularem prius adeundum esse, quam ecclesiasticum. alioquin generale est, vt vocatus à duobus Iudicibus prius accedat eum, qui est maior.

16. Feudalis obligatio reuelandi quæ faciunt ad pernicię domini, nõ spectat ad scientiam penitentiam.
Vasallus non reuelans secreta, quæ intellexit vergere in perniciem domini, amittit feudum. *c. 1. §. praterea. qua sit prima causa beneficij amittendi.* quod tamen nullatenus extendi potest ad scientiam, quam habet feudi possessor sacerdos ex confessione sacramentali: quæ nullo casu reuelationem permittit, ne maiestatis quidem in crimine. ratio est in *c. si sacerdos. X. de off. ordin.* quia non scit nisi ex purę Dei, non humana scientia. vt ne quidem si

imaginaremur Papam mandare reuelationem, obedire liceret. quoniam obuiaret iuri diuino: atque obedire oportet Deo magis quam hominibus. *Marth. de iur. p. 4. cas. 194.*

Exceptionem in quantum facere possit competere clerico aduersus Dominũ, & Domino aduersus clericum feudi possessorę, *ex c. unio. de not. feud. l. 2. & c. Odoardus. X. de sol. deducit Marth. de iur. p. 4. cas. 186.*

Dominum & vasallum ad paria duci, nisi in quibus est ratio disparitatis, in Ecclesia seu clerico examinat *Marth. de iur. p. 4. cas. 187.*

Vasallos ideo clericos non dicendos tanquam obsides, clientes, seruitores, sed potius fideles, salua dignitate. *arg. leg. fin. §. fin. vers. sedendi. C. vbi senat.*

Feuda Ecclesię concessa non dicuntur exempta, sed sequuntur aliorum regulam illiusque curiæ à qua dependent. *Marth. de iur. p. 4. cas. 193.*

Feudorum iurisdictionem Princeps minuere non potest, quasi ex contractu competentem: quem Princeps debet seruare, sicut priuati. iurisdictionum autem terminos à se libere constitutos, libere potest figere, & refigere: causas committere, & auocare; subijcere litigantes, & eximere: iubere iudicare, & vetare: iurisdictiones autem ex contractu competentes non potest auferre: nisi qua plenitudine potestatis, ex causa publica, alicui sua bona potest auferre: ex publico compensanda. attamen legem condere vt possit pro directione iustitię, tum generalis, tum feudalis; supremitati Principis auferri non potest. quæ in omnibus actibus, & contractibus censetur excepta. vt tamen Ecclesia feudataria per nouas leges minimum lædatur. *Marth. de iur. p. 4. cas. 190. 196.*

Aduersus feloniam an Princeps restituere possit, in præiudicium dire-

17. Priuilegiũ non excutiendi nisi in quantum facere possit, habent dominus & vasallus clericus.

18. Et ad paria ducuntur.

19. Clerici non recte vasalli dicuntur.

20. Feuda Ecclesię communem regulam sequuntur.

21. Etiam in nouis legibus feudilibus condendis. dummodo iuri Ecclesię nõ præiudicetur.

22. An Princeps aduersus feloniam clericum restituat?

directi domini? *Vide latè Marth. de iur. p. 4. cas. 195.*

23.
Vacans Imperium an administrat Papa, & vacante Papatu illius feuda Imperator?

Vacante Imperio administratio ad Papam pertinet. *c. si fratrum. ne sed. vac. in extranag. Ioan. XXII.* quamuis constitutio Caroli IV. Comiti Palatino Rheni illam tribuit. sed vereor ne hæc magis seruetur, quam illa; aut *c. licet de for. compet. clem. pastoral. §. fin. de sent. & re iud.* an autem vacante Papatu feuda papalia possit administrare Imperator? *Vid. Marth. & citatos p. 4. cas. 197.* & iure quidem ordinario vt mortuo prælato administrat Capitulum; ita & mortuo Papa non deest Cardinalium collegium. alioquin vbi feudum ea lege concessum est, vt mortuo vasallo fructus spectent ad dominum, donec successor fidelitatem iurauerit; admitti potest, vt Imperator manum admoveat; ad terras autem nominatas in *clem. vnic. de iureiurand.* extendere non potest.

24.
Feudum antiquum an vt nouum Ecclesie concedat?

Feudum antiquum Ecclesia an in nouum concedere possit? aut contra nouum iure antiqui? *Vide c. 2. X. de feud. & ibi dd. Marth. de iur. p. 4. cas. 200.*

CAPVT XXXI.

De retractu.

1.
Ius retractus actiuè clerico competit, an & passiuum?

IVs congrui seu retractus clericis actiuè concedi decisum est in *c. constitutus. X. de in integrum. restitut.* an etiam passiuè aduersus illos exerceatur? controuersum. *Diana p. 3. tract. 3. res. 43.* & rectè quidem negare videretur Diana, si ex solo laicorum statuto, quasi priuilegium concederetur: quod illo vti in fauorabilibus, nõ vti possint in odiosis; at vero *d. c. constitutus retractum* agnoscit iuris esse consuetudinarij. adde & natum ex simili diuino positiuo. *Leuit. c. 25.* hodieque vbi que ferè gentium receptum. eo que non iam odiosum sed fauorabile: & ferè non in personam;

sed rem dari: vtique vt res vendita retrahi possit; oblato per agnatum pretio. adeoque cum ea qualitate res iure affecta ad emptorem clericum venerit; non potest videri iniuria; si cogatur retrahenti remittere.

Qua eadem ex causa, quod ius consuetudinarium retractus reale sit, si quærat, vbi clericus super eo conueniri debeat? respondendum est; vbi in rem actio exerceri debet. eo que per consuetudines passim præscripta est huiusmodi actionis instituendæ formulæ: quomodo desiderium suum agnatus proponere debeat; coram Iudice rei sitæ: quomodo offerri pretium: quomodo denuntiari emptori, quæ nisi strictè seruetur, intelligitur retrahens iure suo cadere.

2.
Conuenitur vbi in rem actio exerceri debet.

CAPVT XXXII.

Clerici exemptio an cesset in clerico turbante iurisdictionem laici, correo, senis & enormibus immixto, lesa maiestate, violatore pacis, & quid de bonis, & accusatione?

REpetita hic volumus quæ *c. 7. & seq. dicta sunt.* Porro iurisdictionem suam turbantes potest Iudex ecclesiasticus etiam per censuras coercere. *c. dilecto. de sent. excom. in 6. c. significasti X. de off. deleg. M. Ant. Gen. in prax. c. 11.* id etiam firmat in offendentibus cursores curiæ ecclesiasticæ. vt omnibus magistratibus concessum dicitur iurisdictionem suã defendere pœnali iudicio. *l. 1. D. si quis ius dicenti non obtemperauerit.* eo que *Ceuallos de cog. per viol. l. 100. nu. 5.* negat ecclesiasticum vim facere procedendo per censuras, aduersus laicum turbantem suam iurisdictionem. Sed

1.
Iudex ecclesiasticus coërcet laicos iurisdictionem suam turbantes.

2.
Hic recur-
ritur ad
Principem.

hic ex edicto 4. oct. 1540. quomodo
recurrendum sit ad regia Concilia
diximus in *Iur. pont. nou. anal. de for.*
comp. n. 25. & seqq. quod autem id in-
ferat Guttier. ex eo, quod contra-
riorum eadem sit disciplina, & Re-
ges clericos regiam iurisdictionem
turbantes possint expellere, ex
facto quidem procedit: cum ha-
beant manum armatam, non iure.
M. Ant. Gen. in prax. c. 76. *ut alibi*
diximus. & discretè statuit Urbanus VI. 4.
id. dec. 1362. quam constitutionem refert
Petrus Matthæus in septimo decret. de for.
comp. c. 2. eoque prætextu vsus est
Henricus II. Angliæ Rex aduersus
Thomam Cantuariensem. *de qua re*
latè Baron. in Annal. Monomachia &
Dialogus Richardi Brunæi.

3.
Non coër-
cet laicus
clericum.

Quod ergo turbans iurisdic-
tionem regiam, seu cuiusvis Iudicis,
clericus ex civili quidem iure *l. ad-*
dictos C. de Episc. & cler. coërcetur
per Iudicem sæcularem: sed & agit
de his, qui per vim damnatos exi-
munt supplicio: etsi tanta fuerit, vt
bellum videatur, mandat deferri
ad Imperatorem: & scire Episcopos
ad culpam suam redundare, nisi
clericos, & monachos suos cohi-
buerint. Vt ex huiusmodi casu sin-
gulari non rectè statuatur regula
communis: minus derogatio cano-
num clericos eximentium, sine
huiusmodi exceptione. præter-
quam, quod si priuato liceat vim vi
repellere, multo magis id permis-
sum sit Iudici, executionem sui of-
ficij vi, & iudicio defendere. cum
etiam prætor edixerit; *Ne quis eum*
qui in ius vocatur eximat. D. eo tit.
quanto magis rite damnatum ad
iudicium ductum? tueri ergo sæ-
cularis iurisdictionem suam potest;
non punire clericum. *Dian. p. 4. t. 1.*
r. 77.

5.
Clericus vt
trahat cor-
reum laicū,
non contra.

Correus cum laico clericus lai-
cum trahit, vt coram Ecclesiastico
conueniri possit. *c. Ioannes. X. de te-*
stam c. per tuas. X. de arbit. & que plura
citat Marth. de iur. p. 4. cas. 118. Cenal-
los de cog. per viol. p. 2. q. 69. ita tamen,

si res sint indiuiduæ. *vt ibid. nu. 8. &*
seqq. quod idem in clerico & laico
criminis correo deducit Marth. *cas.*
119. per legem Aithales. D. de fals. ac
alias. Neque obest lex *si quis uxori in*
princ. D. de furt. vt vxor furti non te-
neatur, sed rerum amotarum: &
qui opem tulit, furti teneatur. ne-
que filius patri teneatur furto, vt
opinatur *ibid.* quoniam dispar in
vxore, & opem ferente ratio, no-
men actionis, & criminis diuersum
facit: alios effectus identitatis non
tollit. adeoque cum inter se per-
plexum est vtriusque negocium,
eaque causæ continentia, vt diuidi
non rectè possit; merito ad eundem
Iudicem magis dignus trahet mi-
nus dignum. alioquin sæcularis Iu-
dex, quamuis clericum ad se trahe-
re non possit, reum laicum non
omittet. *Cenillos com. q. 897. num. 567.*
quamuis ex Scacia ait Diana *p. 3. t.*
1. r. b. S. Cong. censuisse clericum &
laicum violentiæ mulieri illatæ
reos, ad eundem Iudicem missos.

Sæuis & enormibus clericus se
immiscens non eo ipso subditur
Iudici sæculari: sed si ter monitus
non se corrigat, incedens in habitu,
& tonsura. *c. in audientia in verb. ter-*
tio commoniti. c. in audientia. in fin. c.
contingit. eod. c. fin. X. & clem. 1. de vit. &
honest. cler. eoque refert Martha *de*
iurisdic. p. 4. cas. 135. & citati apud
Dian. p. 3. t. 1. r. vlt. priuilegia Princi-
pibus concessa trinæ monitionis
non nihil derogatoria. quæ si ex le-
ge competenter; ex priuilegio po-
stulari non deberent.

Neque obstat c. perpendimus.
de sentent. excomm. cum factum *ibi-*
dem propositum reprobetur, cum
pœnitentia cōpetens iniungi man-
datur; & rei satisfactionem obtule-
rant: vt in supplemento narratur:
iniuriâ ergo, non iure fecisse se ag-
nouerant. *Vid. Dian. p. 1. t. 2. r. 23. & de*
religioso professō, enormibus im-
mixto, plenius r. 129. & Cenillos de
cog. per viol. p. 2. q. 75.

Læse Maiestatis crimine an cle-
ricus

6.
Clericus
sæuis, &
enormibus
se immisce-
nis, ter mo-
nitus, vt lai-
co subda-
tur?

7.
Clericus
læsæ maie-
statis reus.

ricus Principi obstringatur? odiosa quæstio est. *Vide citatos à Diana p. 1. r. 2. r. 19.* certum est hoc crimen non committi nisi à subdito: *clem. pastoral. §. ceterum. verb. non subsuit. de re iud. siue origine, siue domicilio. argumento à contrario sensu d. clem. in verb. continuum & notorium domicilium habens.* atqui clerici dicuntur etiam domicilium habere in dominio, & iurisdictione Principum. *c. fin. in verb. qui sub ipsius iurisdictione. de off. deleg. in 6.* videri poterunt ergo in hoc crimen incidere. sed domicilium respectu clerici non subijcit illum, nisi superiori Ecclesiastico. Vbiq; terrarum iure sunt exempti. neque vero res, quas clericus possidet, quamuis feuda, personam clerici subijciunt: sed naturæ suæ illâ relinquuntur. vt secundum cōtractus, & inuestituras, quæ imperium non tribuunt, cedant. *d. clem. §. denique iure sane verius est hoc crimen vindicari per Iudicem Ecclesiasticum, non laicum. c. si quis laicus. 22. q. 5.* vbi degradari præcipitur. quod et si Martha *de iur. p. 4. cas. 133. nu. 33.* de verbali dumtaxat intelligat: quod in pœnis benignior sit interpretatio faciendâ: *c. 49. de reg. iur. in 6.* & conspirantes honore clericali tantum priuentur: *c. coniu- rationem. cum seqq. 11. q. 1.* tamen si in personam ipsius supremi Principis commissum sit delictum, merito degradatio actualis infligitur: & curiæ sæculari traditur: ob delicti nimiam grauitatem. *Vide citatos à Diana p. 3. r. 1. r. 16. r. 30.* eoq; recidit in potestatem Iudicis sæcularis, qui antea illum attingere non possit. & vero canones hoc crimen, quantumuis graue, & quamuis propriè loquendo, maiestatis esse daretur, disertè non excipiunt. & in *c. imprimis. 2. q. 1.* Stephanus Episcopus de crimine maiestatis accusatus fuit, cognouerunt Episcopi: & delegat D. Gregorius. cum in regno Neap. monachus curiæ vrbe prodere moliretur Clemens VIII. causam

Nuncio, & Confiliario regio clerico commisit. *Marc. Ant. Gen. in prax. c. 73.*

Non diffiteor, si dicamus exemptionem cleri non esse à iure diuino, & ecclesiæ ordinatione; sed magis priuilegio Principum: videri posse in suam ipsorum personam machinatos clericos intentione Principum comprehensos non esse: & disputare hîc nolim; an finis spiritualis potestatis ecclesiasticæ hoc in casu necessariam exemptionem faciat: neque an praxi contrariæ, pluribus Europæ locis, specialioribus vijs obfisti deberet; quam per generales canonum, aut Bullæ cœnæ reprobationes: sanè quomodocumque exemptionem sustineamus, manet tamen fomes aliquis superioritatis regiæ, & subiectionis clerici, qua parte est ciuis; naturali ratione subditus; quamuis, vt clericus, priuilegio exemptus: aliusque à clerico debetur respectus naturali Principi, quam Regi externo.

Quoad bona vero, præsertim feudalia, non ita impressa est illis sanctitudo, sicut personis character clericalis: eoque si propius attingi illa contingat à Iudice sæculari, quam personam; minus oppugnat rationem exemptionis. quam si, quoad personam: per hanc cessare diceremus legem *quisquis. C. ad leg. Iuliam. Maies.* ad quam rationem etiam expendendum est, quod ait glossa in *c. satis peruersum. dist. 56. alij- que citati à Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 133. nu. 18.* filium clerici, tanquam non subditi, non teneri ex d. l. *quisquis*, quatenus filij reorum læsæ maiestatis infames etiam fiunt; & pœnam ad posteros etiam transmittunt. infames etiam per canones habentur. *omnes*, inquit *c. infames. 6. qu. 1.* quos *Ecclesiastica vel sæculi leges infames pronuntiant: vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam prouocant.* sed ommissa hac odiosa subtilitate in criminibus, quam-

8.

De bono-
rum clerici
confiscatio-
ne ob læsam
maiestatem.

9.
Cognoscit
Index Ec-
cles. de cri-
mine.

quamvis grauissimis, exaudiri æ-
quum est illud Ioannis Papæ *in c. s. Imperator dist. 96. non à legibus publicis, non à potestatibus seculi; sed à Pontificibus & sacerdotibus omnipotens Deus christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari, & discuti.* quæ eo magis recipienda sunt, dum non persona Regis offenditur, sed auctoritas; infringendo v.g. eius saluum conductum; de quo *Marth. de iur. p. 4. cas. 134.* vel eius dumtaxat consiliarios, officarios &c. offendendo.

10.
Accusator clericus vt
in causâ
sanguinis
esse nõ pos-
sit, uti ne-
que potest
de calum-
nia à laico
condemna-
ri; sed in
expensas li-
tis.

Accusator clericus esse non potest in delictis grauioribus. *c. his à quibus. 23. quest. 8. c. sacerdotes. 2. quest. 7. sub pœna carceris. d. c. de his. & irregularitatis, si sequatur pœna sanguinis. c. sentent. X. ne cler. vel monach. nec vnquam ad vindictam publicam, sed ciuilem dumtaxat iniuriæ reparationem. c. postulasti. X. c. prælatis de homicid. in 6. sub protestatione, quod non exigat vindictam sanguinis. quæ tamen protestatio non iuuat testem clericum. quia iure prohibetur contra laicum recipi eius testimonium in foro, sed tantum in Ecclesia. c. testimonium II. q. 1. & fauorabilius est permitti clerico actionem, ne damnum faciat, quam testimonium, quo se immisceat rei alienæ. quod adeoque ei prohibitum est sine prælati licentia in ciuilibus negocijs, & causa iusta. sed si ecclesiæ, suam, vel suorum causam prosecutus, licitè accusauerit, vel aliàs illicitè se obrulerit; quærunt an de calumnia puniri, vel in expensas damnari possit? citati apud *Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 136. nu. 10.* & de calumnia quidem puniri ne possit, iustè recipitur: propter exemptionem clerici, & ea, quæ supra diximus de clerico delinquente coram Iudice laico: quoad vero expensas, æquius est vt possit. quia, etsi ea condemnatio pœna sit temerè litigantium; tamen cohæret causæ partium, de qua qui cognouit Iudex, vnicuique*

suum per sententiam tribuere debet: non minus hac in causâ; quam quotiescumque clericus actor secutus est forum laici.

Publicatio bonorum clerici, si ex delicto facienda est, quæritur cui sit applicanda? fiscum habere Ecclesiam apertè dicitur *in c. nolentes. de haret. in clem. in verb. fisco etiam Ecclesia applicare. c. excommunicamus. §. damnati. l. si quis presbyter. C. de Episc. & cler. vbi,* atque alibi inter bona distinguitur, vnde nam sint profecta. & latè tractat *Marth. de iurisd. p. 4. cas. 137. Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. m. 11.* hic sufficiat, ob delictum clericorum attingi non debere bona ecclesiæ, *d. clem. nolentes.* ipsorum bona ex stipendijs ecclesiæ quæsitâ, applicantur Ecclesiæ. *d. §. damnati.* qui tamen loquitur generalioribus verbis: *bona damnatorum,* inquit, *si laici fuerint confiscantur: si vero clerici; applicantur Ecclesijs, à quibus stipendia perceperunt.* sed an generalitas illa restringenda sit per illam designationem à quibus stipendia (quo verbo tam fructus, quam distributiones signantur) *repperunt;* an vero, non causa ibi applicationis innuatur, sed tantum designatio ad tollendam inter ecclesiam originis, domicilij, delicti, beneficij controuersiam, vt maneat de cetero regula, *ex d. l. presbyt. vt bona cedant Ecclesiæ: exceptio in ijs, quæ d. lex prosequitur? & verius est præter d. ecclesiarum distinctionem omnia relinquere priori iuri. de quo benignius Martha vbi supra, quam praxis admittat.*

Violator pacis clericus bannitur, proscribitur, viginti libris punitur. *§. si clericus. de pace tenend.* sed illa constitutio merito irrita censetur *Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 140.* neque enim criminaliter puniri clericus à laico potest. obstantibus cœcumenicis canonibus. neque in eo tantum prolabitur, sed & mox in principio probationem indicit per duellum: contra ius diuinum: ex-

11.
Clerici bonorum publicatio, vt fiat, & cui applicetur?

12.
Clericus pacis violator quomodo & à quo puniendus?

plica-

plicatum etiam per ecclesiæ canones. *tot. tit. X. de purgat. vulgar.* ideoque secus hodie in Camera Imperij seruatur vt refert *Gail. de pace pub. l. 1. c. 1.* vt qui ab Imperatore feuda seu regalia habent in ijs puniantur, non banno & pœnis laicorum, simplices vero clerici coram suo ordinario conueniantur. idque habeat constitutio hodierna super pace publica, quare etsi in causa fractæ pacis declinatoria exceptio locum non habeat; secus tamen sit in clerico. *idem c. 11. nu. 6.* sicut etiam his negatur accusandi facultas in causa fractæ pacis: ex ratione eorum quæ mox *num. 10.* diximus: clericis autem Imperij Principibus conceditur. *Gail. ibid. c. 8.* sed per canones pacis violatores deponuntur. eandemque pœnam comminatur Alexander II. Episcopis, qui non allaborant quantum possunt, vt pax turbata coalescat. *c. 1. X. de treuga. Vide Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 77.* cogita, quid senserit de illis, qui arma cient, & ipsi pugnant.

CAPVT XXXIII.

De cognitione rerum sacramentorum. De sacramentis.

A Christo instituta esse omnia nouæ legis sacramenta; per eadem omnem veram iustitiam vel incipere, vel cæptam augeri, vel amissam reparari; non omnes christianos omnium esse administratos; receptosque ecclesiæ catholicæ ritus aut contemni, aut sine peccato à ministris prohibitu omitti; aut in nouos alios per quemcumque etiam ecclesiarum pastorem mutari non posse, sub anathemate definitum est à Concilio Trident. *sess. 1. in canonibus ibidē propositis.* vt tractatio hæc sit sacrosancta, spiritualis; & quæ subijci omnino nequeat laicæ potestati, adeò quidē, vt quamuis matrimonium etiam

contineat contractum humanum, eoque censeantur illius ministri ipsimet contrahentes; tamen & antiqui canones illius iudicium solius ecclesiæ esse declarauerint. *c. multorum. 35. q. 6. c. auditis. de prescript. c. accedent. de excess. pralat. late Covar. de mat. c. vlt. §. 12.* ac denique Conciliū Trid. *f. 24. de mat. can. 12.* detulerit his verbis; *si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Iudices ecclesiasticos anathema sit.* non tantum quoad hæreticorum doctrinam, quæ matrimonium sacramentum esse negat, sed etiam quoad iurisdictionem, vt ne quidem de eo cognascat laicus, quatenus est contractus ciuilis, nunc factus altioris naturæ. *Diana p. 7. r. 1. r. 24.* vt ne quidem incidenter coram laico causa matrimonialis tractari possit. *c. tuā. de ord. cognit. c. lator. qui filij sunt legit. c. penult. de in integrum restitut. vt nec quælibet spiritualia c. contingit. X. de arbit. solius sit ecclesiæ impedimenta matrimonij statuere. Sanchez late de matr. l. 7. disp. 1. n. 3. Diana p. 5. r. 1. r. 16. Pontius de matrim. l. 7. c. 2. num. 3.* sed & hic illo rectius, quod eo ipso, quod ea materia à Christo sacra facta est, iam extra iurisdictionem, & potestatem sæcularem sit: cum ille potestatem admitteret, nisi sibi ecclesia referuasset. *Diana p. 2. r. 2. r. 127. & latius p. 7. r. 1. r. 23. 24. 25. 26. unde & quædā à iure ciuili vetita, aut permissa, canones correxerunt. Vide Azor. Instit. mor. p. 1. l. 5. c. 20. & quæ iure ciuili statuta sunt, reprobauerunt. c. fin. X. de secund. nupt. & quæ citauimus in Consult. can. de sponsal. & matrim. consult. 11.* eaque sententia manifestè proponitur à Concilio Trid. *f. 24. de reform. matr. c. 1.* dum decidit matrimonia clandestina liberè contracta, rata & vera esse matrimonia, *quamdiu, inquit, Ecclesia illa irrita non fecit:* non Principes. eoque irritat, & inhabiles reddit contrahentes citra formā d. c. 1. ideoque & solius est ecclesiæ de matrimonio cognoscere, quia cuius est legē

K ferre,

2.
Singulatim
etiam ma-
trimonij
cuius hic
multi ca-
sus.

supra 17
1800. 1800
- am. 1800
- am. 1800
- am. 1800
- am. 1800
- am. 1800
- am. 1800
- am. 1800

7.
De sacra-
mentis rite
admini-
strandis
omnis co-
gnitio sa-
cra.

ferre, eiusdem est interpretari: cuius canones condere; eius & explicare. *l. omni innovat. C. de sacrosanct. Eccles. cuius statuere; eiusdem & cognoscere. statutum enim, interpretatio, & cognitio vires sumit à potestate statuentis: eidemque commensuratur. Euerard. conf. 136. num. 20.*

3. Ut neque circa accessoria matrimonij saculares statuunt, si quod hæc principali impedimentū erent.

Sicut ex defectu potestatis Principes statuere nequeunt matrimonij impedimenta; aut pœnis dispensationes pontificias impedire; *ibid. r. 17.* ex eademque causa infert Pontius *vbi sup. n. 4.* ita neque circa accessoria matrimonij statuere posse Principes saculares: si ex eo accessorio impedimentum fieret principali: si minus, neque substantia matrimonij tangatur; posse: v. g. circa dotem, illius lucrum, donationes inter coniuges, sponsalitiã largitatẽ, & similia. *Diana vbi sup. Ut filia nubat de cõsilio Caij, quod, vt pater, L. Titio centum. §. 1. D. de condit. inst. l. 2. C. de Inst. & subst. ita statutum decernere potest. citati à Martha de iurisd. p. 4. c. 1. c. 70. num. 12. ita, si non nupserit, habeat hoc illudve lucrum: auth. cui relictum. C. de indict. Vid. Martha ibid. num. 17. ne secundo nubens succedat filia: ex Baldo ibid. 27. Vnde censenda sunt & hæc statuta inualida; ne qua extra territorium nubat: Diana & citati p. 2. r. 2. r. 56. ne forensi non sustinenti onera ciuitatis: Curt. sen. apud Marth. d. c. 70. n. 22. ne intra tempus lucus: c. fin. X. de sec. nupt. ne possint filij. nubere sine consensu patris citati apud Marth. d. c. 70. n. 5.*

4. Non autẽ si iuuent intentionẽ Ecclesiæ, vt in matrimonij filiorum, sine parentum consensu.

Non in eodem mox gradu sunt edicta, vel statuta pœnam imponentia filijs familias, si sine parentum; minoribus, si sine tutorum auctoritate matrimonium contraxerint, quod, vt ait Concilium *Trid. d. c. 1.* Ecclesia illa matrimonia semper detestata fuerit. quatenus tamen pœnæ restringantur ad illa matrimonia dumtaxat, quæ ecclesia fuerit detestata. vt nullatenus videan-

tur officere libertati matrimonij, sed tantum pœnis adiectis iuuare ecclesiæ detestationem. ideoque edicta hic Caroli V. 1546. & Philippi IV. 1623. à pœnis excipiunt illos, quorum cum parentes aut tutores irrationabiliter dissentirent; Magistratum adierunt, qui causa cognita iudicium parentum, tutorumve corrigendo, fecerit contrahendi facultatem. de his egimus *in Notitia Turis Belgici de sponsal. in Turis Pont. nou. anal. eodem tit. nu. 5. & Consult. can. eod. conf. 12.* de controuersia autem ex iure, vide citatos à Diana p. 2. r. 2. r. 74. 104. Marth. de iurisd. p. 4. cent. 1. c. 70. Fragos. Regim. recip. l. 2. d. 4. §. 2. Diximus autẽ sub magistratu debere comprehendere & ecclesiasticũ. quod iuuat d. ratio, quod ad illum proprius spectet interpretari ecclesiæ detestationem, vbi locum habeat, vbi non habeat.

Eodemque modo censendum est de statutis pœnam imponentibus clandestinẽ contrahentibus: non quidem nullitatis, quia illa est extra potestatem laicam; vt diximus, si circa sacramenti substantiam ordinatur; sed causam lucri alicuius nuptialis, aut similis. ideoque edictum Blesense irrogans nullitatem ob omiffas denuntiationes, est irritum. quia ad solam ecclesiã id spectat. *d. c. 1. de reform. mat. Trid. in verb. quamdiu Ecclesia illa irrita nõ fecit: Ecclesia autem tantum illa irritauit, quæ sine parrocho, & testibus; non quæ sine denuntiationibus fierent. quod autem ex iure vetere mutatum non est, incorrectum maneat oportet. quia tamen & illa prohibuit d. Concilium Trident. & Lateranense, si statutum pœnam tantum temporals adiungat ad iuandam ecclesiæ intentionem, tanquam exequendo decretum ecclesiæ; non ita potest improbari. Ceuall. de cognit. per viol. p. 2. quest. 19. etsi dissentiat Martha de iurisd. p. 4. cen. 1. c. 71. sed rectius Sanchez. de matrim. l. 3. disput. vlt. vbi etiam*

5. In clandestinis.

etiam ait Iudicem sæcularem clandestinè contrahentes ab Ecclesiastico punitos, sed non satis, posse condignius punire. *arg. c. 2. X. de maled. d. c. felicis. X. de pœn.* quod generatim negat Diana *p. 1. t. 2. r. 107. ob l. senatus. D. de accus.* utique cū lex aut canon aliter non expressit: aut vt puniat vterque Iudex secundum qualitatem iurisdictionis: vt vnus canonicas, alter temporales pœnas imponat. sed de hoc alibi.

Pari ratione si agatur de mera coactione sponforum, vt progrediantur; vide citatos à Diana *p. 2. t. 2. r. 130.* vel coniugum diuertentium, vt regrediantur: *c. non est. X. de sponsal. sæcularis*, brachio suo Ecclesiæ decreta iuuando, poterit pœnas infligere: dummodo sanè nihil iuris misceatur: id est nullatenus de iure obligationis sponsalium, aut iure diuertentium, tanquam iure, vel iniuriã facti, ab vlla parte proponatur. Vnde nec super sponsæ sequestratione statuet. *Dian. ibid. r. 131. Vide c. accedens. X. de procur. de quo egimus in Respons. de Iudic. r. 2. M. Ant. Gen. in pmax. c. 15.*

Vnde cum de mero facto, an scilicet de facto, non autem an ritè sit contractum matrimonium, quæritur, satis quidem probabile est mixtæ cognitionis eam controuersiam esse. *Vide Martham & citatos p. 2. c. 8. n. 16. & seqq. & Sanchez d. disp. vlt. l. 3. de mat. Fachin. controu. l. 1. c. 44. Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4 §. 13. n. 141.* verius tamen de iure solius Ecclesiæ esse. nam quod ex Marci decisione Martham dicit in quibuslibet merè ecclesiasticis articulis super mero facto cognoscere laicum; aduersatur c. si Iudex de sentent. excommun. in 6. §. fin. vbi & facti est quæstio, an quis se publicè pro laico gesserit; pro tali reputatus fuerit, & tamen cognoscit Ecclesiasticus: & interim quiuis processus Iudicis, inquit, penitus conuiquescat: minus verum est, quod dum de successione agitur, possit de incidenti Iudex sæcularis co-

gnoscere: quia contradicit c. tuam *X. de ord. cognit. c. causam. quæ. & 2. X. qui filij sint legit.* vbi agitur de successione, & Ecclesiæ tribuitur cognitio matrimonij, vnde successio dependet, sed neque verum est, quando non inter coniuges, sed tertios incidenter agitur de matrimonio, posse cognoscere sæcularem. vt iterum vult Martham *d. c. 8. n. 16.* quia non desinit spiritualis esse quæstio, quotiescumque de substantia matrimonij quæritur; ex eaque quæstio sæcularis dependet: nec tollitur incapacitas laici, & in d. c. causam non inter coniuges, sed inter tertios, & nepotes de matrimonio aui quærebat. & in *d. c. tuam* de matrimonio matris, & alibi passim *iii. qui fil. sint legit.* Et hæc hodie minus controuerti debent, cum non amplius ex solo partium contractu, seu consensu oritur matrimonium; sed est seruanda forma Concilij Trid. *de mat. res. c. 1. sess. 24.* multa exigens, vt nascatur matrimonium ijs ex facto seruatis: quæ instituto, & materia, & obiecto sunt spiritualia. accedit quod Concilium Trident. *de matr. can. 12.* anathematizat eos, qui negant causas matrimoniales ad Ecclesiam spectare: at eæ dicuntur non tantum cum de iure, sed & cum de facto quæritur: *c. forus. X. de verb. signif.* quodque idem Concilium *ibid. c. 10.* ait, *res sancta est matrimonium, & sanctè tractandum*, ideoque videtur, non in prophanis iudicijs.

Multo magis diceretur solius esse Ecclesiæ cognitio, quæ de possessione coniugij instituitur. quippe iustificari ea debet ex titulo, qui spiritualis est, & sacramentalis: quod pertingere non potest laicus. *Molin. tract. de rit. nupt. l. 2. dis. 10. num. 19. citatus à Diana p. 1. t. 2. resol. 55. VVames. cent. 1. cons. 42. nu. 9. et si dissentit Thesaur. def. 117. & Martham p. 2. c. 8. num. 38. & citati Guier. can. 99. l. 1. c. 34. num. 45.* alijque incapaces enim sunt laici huiusmodi

6. Obligatis contrahere tergiverfantibus. Si nulla causa cognitione opus sit.

7. An de facti meri quæstione, an contractum sit?

8. An de possessione scilicet esse iugum?

De quibuslibet...

De quibuslibet...

Spiritualis cognitionis non tantum incidenter; *d. c. inam*, sed etiam summarie discutiendæ. *Dian. d. t. 2. r. 110.* vt nec per viam delegationis, nisi Pontificæ ex certa scientia, capaces fiant. *idem r. 12.* & quamquam in possessorio retinendæ, vel recuperandæ beneficij aliter passim feruetur; mero tamen iure secus censendum diximus *in lur. pont. nou. anal. de caus. poss. & prop.* Imo an quis ex habitu, & tonsura sit in possessione clericatus, non rectè iudicatum apud Paponem rectè ait *Diana p. 3. t. 1. r. 10. 15.* aduersus d. c. si iudex. quod eo magis obtinet, quod censura vestis clericalis ad ecclesiasticum iudicem spectet. *c. clerici. & tot. tit. de vit. & honest. cler. Diana p. 3. t. 1. r. 63.* diximus supra c. 18. num. 5. sed & sola clericatus possessio exceptionem declinatoriam tribuit: donec super quasi proprietate pronuntietur. *Vide Dian. p. 3. t. 1. r. 48.*

9. An de temporali accessorio spiritualis ? Porro temporale accessorium rei spiritualis, ecclesiasticæ cognitionis fit per causæ continentiam: quæ diuidi non debet. *l. nulli. C. de iud. qui de matrimonio*, inquit c. prudent. *X. de donat. inter vir. & vxor. principaliter cognouistis. & de dote, quæ est causa incidens, accessorie cognoscere valuistis. & sententialiter desinire.*

10. De puellæ sequestratione, pro libertate matrimonij. Huc etiam pertinet, vt sequestratio puellæ, de cuius matrimonio, & ad eam necessaria libertate, disputatur, ad iudicem ecclesiasticum spectet. *Diana & citati p. 1. t. 2. r. 131.* adeo, vt si cuius potentia timeatur, extra locum domicilij educi, & loco tuto sequestrari queat. *ibid.* Spectat huc etiam vt lasciuia quæ circa matrimonium fiunt compescantur. Sic Concilium Laodic. can. 53. non oportet, inquit Christianos euntes ad nuptias plaudere vel saltare; sed venerabiliter coenare vel prandere, sicut christianos decet. *Notum est*, inquit Augustin. *l. 3. aduersus Parmen. omnibus nugaces & turpes saltationes ab Episcopis solere compesci.* eaque in re valde laborasse

Augustinū refert Baron. In Anni ad ann. 418. quare & Concilium *Trid. sess. 24. de mat. c. 10.* solemnitates nuptiarum certis temporibus prohibet; quibus permittit, *Episcopi*, inquit, *vt ea qua decet modestia, & honestate fiant, curabunt.*

De sacramentorum administratione statuere solius est ecclesiæ. ideoque & Apostoli prædicauerunt, baptizauerunt, & manus imposuerunt, non obstantibus prohibitionibus Iudæorum, & paganorum. quare nec prohibere laici possunt, ne viaticum sacerdos peste infecto ministret. quia obedire oportet Deo magis, quam hominibus. vt responderunt Apostoli *act. c. 4.* separari tamen à sanis rectè solent infectis ministrantes: vt ipsi infecti. *c. de rectoribus. c. tua X. de cler. egrot.* sed à suis superioribus iussu, non à laicis. qui in eos mandandi potestatem non habent. *c. certum c. imperium d. 10. Vide Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 73.*

Damnato ad mortem & confessio pœnitentialis, & communio permittenda est: & cadaueri sacra sepultura. *c. quæsitum c. fures. 13. q. 2. c. 2. X. de furt. c. super eo. de heret. in 6. clem. 1. de pœn. & remiss. c. his qui. 26. q. 7. c. quod. in te X. de pœnit. & remiss. auth. vt cum de appellat. cognosc. §. id minus.* Vide libellum Chiffletij, quem inscripsit *Consitium de sacramento Eucharistia morte damnatis non denegando.* vbi latissimè id prosequitur. eoque *Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 98.* vim non facere ait iudicem ecclesiasticum, laico sub censuris ventantem; ne ante reum morti tradat, quam confiteri, & communicare permiserit. cogere enim sic potest ad obseruantiam canonum, qui ad salutem animarum inuenti sunt. *c. licet. de iureiur. c. fin. de for. compet. in 6. c. fin. de except. c. decernimus. de sent. excomm.* id quod etiam decretum est apud nos edicto Principis ad Synodum prouinc. *Mecblin. 1607. art. 10.* etiam consuetudine, sicubi sit contra-

11. De administratione sacramentorum statuit solus ecclesiasticus.

12. Quid de peste infectis ministrandis ?

13. Damnatis ad mortem ?

rià, non obstante: & in Hispania edito Philippi 11. 1567. sed sepultura morte punitorum *edit. 3. Feb. 1611.* prohibita est: & ad exemplum, terroremque aliorum cadauera iussa relinqui in furca. quæ corporis punitio animæ salutem non impedit. eoque Regibus talem legem ferre, vbi rei-publicæ expedit, permittendum est: non qua viaticum denegetur extremo supplicio afficiendis. *d. clem. 1. de penit. & remiss. v. Iusticiarios. Couar. l. 2. c. 1. n. 11. Chifflet d. consil. c. 7. & fin.*

14.
Diuortium fieri nequit, sine iudicio Ecclesiæ.

Diuortium non potest facere coniux sine iudicio ecclesiæ. *c. porro X. de diuort.* ne quidem ob causam morbi superuenientis *c. 1. X. de coniug. leproso. non debet, inquit, alter sine altero esse diutius.* sed cogit ecclesia cohabitare. *c. literar. de rest. spol.* sed diuertens ad exiguum tempus eo non pertinet. vt *ex Deciano cons. 33. n. 2. Cenuallos de cog. per viol. p. 2. qu. 103.* vbi tamen quod ait vim facere ecclesiasticum, procedentem per censuras; cum Ecclesia tantum admittat exhortationem; non satis conuenit cum d. c. 1. cum Iudex arbitratur alterum sine altero esse diutius: eoque subiungit d. c. 1. hæc verba; *quod si mandatum tuum seruare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.* tametsi in casu lepræ, si induci non possint, promittentes continentiam tolerat. cognoscit ergo ecclesiasticus non sæcularis, nisi forte de mero facto. *Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 13. n. 141.* etiam aduersus turbantes matrimonia & detinentes; ne coniuges cohabitent. *c. non est. de sponsal. fragos. ibid. n. 142.*

15.
Rerum sacratarum vindicatio coram iudice ecclesiastico.

Iconomachi in res sacras, statuas, imaginesque sacras sequentes, vasa sacra, calices, campanas, abstulerunt, vindicari ab Ecclesiarum cedituis possunt, & detentatores coram Iudice Ecclesiastico, & laico conueniri, quippe in rem agitur: & res ipsa magis conueniri videtur, quam dominus: *l. 2. C. vbi in rem act.*

potest vindicatio seu quæuis in re actio institui coram Iudicere sitæ. *l. fin. C. vbi in rem actio* ergo & peti vasa sacra, calices, campanæ sacro oleo delibutæ, diuino cultui destinatæ, adeoque sicut quæ semel Deo dicata sunt, non sunt ad profanos vsus retrahenda: *c. quod semel. de reg. iur. in 6.* ita potest sacra illorum petitio institui coram tribunali etiam Ecclesiastico: tanquam foro competenti rei sacræ. *c. cum sit generale. X. de for. compet.* quemadmodum & in in fauorem ecclesiæ est introductum, vt malefactores suos, qui sacrilegi sunt cæsendi, venerabilium locorum Rectores possint, sub quo maluerint Iudice conueniri. *d. c. cum sit. c. conquestus. X. de for. compet.* vti etiam apud gentiles super similibus rebus Pontifices adibantur. *l. ossa. 8. D. de relig. & sumpt. fun. & Cicero Orationem pro domo sua, à Clodio nulliter conserata, non in Senatu, non pro rostris, non apud Quirites; sed apud Pontifices dixit. idque à maioribus diuinitus dicit institutum; petitque vt non tantum sententijs, sed manibus quoque suis in fedibus suis eum collocarent. Reuerentia nihilominus rerum sacrarum etiam legibus curæ fuit. l. nemo deinceps. C. de Episc. aud. & tit. Nemini licere signum saluatoris Christi humi vel in silice sculperere.*

16.
Qui & malefactores sacrilegos coercet.

Sane crimen sacrilegij canones mixti fori esse declarant. *d. c. cum sit c. quisquis. 17. q. 4.* itemque Concordata Brabantia ann. 1541. §. *de crimine sacrilegij in verb. quo vero ad poenam canonicam Iudex Ecclesiasticus cognoscat, & puniet.* prima autem pars poenæ canonicæ est, vt iniuste ablata restituantur. *c. fraternitas. 12. q. 2. c. in leg. ibid. c. de viro. c. pecunia. 17. q. 4.* non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. & peccati venia non datur, nisi correcto. *vt in regulis Iuris.*

17.
Sacrilegos uterque iudex suo modo.

In sacrilegium autem incidit non auferens tantum; sed & con-

18.
Inter eos non tantum auferens, sed & detinens, contrafactus.

trectans; sciens aut monitus detinens, inuito domino, aut aliter, quam voluit dominus, rem alienam, sacramve, in reatu est, & minas patitur c. in sancta. c. vestimenta. de consec. d. 1. in verb. ne pro talibus praesumptionibus iratus dominus plagas imponat populo suo. vt hi etiam qui non peccauerint plagas patiantur, & verb. ne ultio, qua Balibazar Regem (non is sacra vasa abutulerat, sed detinebat, & abutebatur) percussit, super transgredientes veniat. &c. Vide quae vltius dicimus j. c. 57.

19. Si bona Ecclesiae esse negentur, sequitur actor forum rei.

Quod si porro res esse Ecclesiae negetur, rigor iuris est, vt actor sequatur forum rei; & laicum coram saeculari conueniat. c. si clericus xi. de for. comp. quemadmodum & in di. c. is Concordatis Brabantiae, si bona negetur esse amortifata, cognoscit desuper laicus. vt cum alicuius iurisdictionis certam qualitatem exigit, prius debet constare de qualitate, in qua illa fundatur. Gail. de Pace publ. c. 12. cum ergo laicus conueniri nisi certis in causis coram Iudice Ecclesiastico non possit, debet constare huiusmodi esse causam, ob quam dies ei dicatur coram Ecclesiastico.

CAPVT XXXIV.

De immunitate Ecclesiae.

1. De immunitate Ecclesiae cognoscit ecclesiasticus. Expressit id Greg. XIV. in sua const.

DE immunitate Ecclesiae Iudex ecclesiasticus cognoscit, tam ex veteribus canonibus; c. ad Episcopos. 17. q. 4. diximus in Iur. Pont. nou. anal. de immun. Eccles. nu. 7. quam singulatim ex const. Greg. XIV. edita super confugientibus ad Ecclesias incip. cum alias. etsi non id vbique seruatum ante ex Boerio diximus, quod & docet Christinaeus dec. 15. num. 3. v. 1. dec. 57. vol. 2. d. 46. n. 16. d. 40. n. 9. v. 1. d. 55. nu. 7. & seqq. Gregorius porro XIV. reuocatis omnibus in contrarium priuilegijs, immunitatem vult seruari: exceptis

quibusdam casibus ibidem narratis. quorum aliquo allegato ad instantiam Iudicis saecularis ab Ecclesiastico extrahitur confuga, & carceri mancipatur: donec Episcopus cognouerit an immunitate debeat gaudere. eiusque sententia obtinet appellatione remota. Eoque & casus propositus a Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 101. an scilicet laicus occisor clerici per saecularem Iudicem potuerit extrahi; per Iudicem ecclesiasticum cognoscendus fuit neque reperitur exceptus in d. const. Greg. XIV. eaque non admittit argumentum a maiori vel identitate causae. & porro c. fin. de immun. Eccl. vt per Ecclesiam non defendantur qui committunt in ecclesiam, eoque magis in clericum; non est porrigendum extra sensum d. c. fin. qui considerat eundem actum: in eoque spem immunitatis. si modo tamen non concurrat qualitas homicidij per Greg. excepta; affassini, proditorij &c. Cognoscere autem debet Iudex Ecclesiasticus & decidere de crimine immunitate indigno: neque sufficit contumacialis sententia: sed Bulla requirit, vt constet de crimine; nec aliter tradi reum Brachio saeculari permittit. S. Congreg. Declarat. ad calcem Part. 5. Resol. Dianæ num. 42.

Postquam igitur superuenit d. Const. Gregor. XIV. pro vniuersali Ecclesiae regimine, & Dei honore, reuocans ad vnam formam omnia priuilegia, non videtur rationi consonum secessionem ab ea facere, eiusque dispositionem non seruare.

Eodem pertinet ea immunitas Ecclesiae, quatenus conceditur non tantum muris ipsius, sed etiam toti spacio quod intra 40. passus a matrice Ecclesia, 30. ab alijs continetur; quae ferè coemiteria erant, aut clericorum habitacula. quaesitum est, an si aedes elocatae sint laicis, immunitatem retineant? & retinere

2. Greg. XIV. Const. seruanda.

3. Quousque se immunitas extendat extra Ecclesiam?

tinere rectè censuerunt Decianus, Ambrosinus, & Bonacina apud Dianam p. 3. l. 1. ref. 71. quia rei impressa est ea qualitas; neque per accidentariam habitationem laici mutatur. Vide qua dicimus infra de asylo. lib. 2. c. 15.

Ad immunitatem Ecclesiarum etiam spectat, ne lites in illis agitentur. Domus Dei domus orationis est. *Matth. 21.* eam decet sanctitudo. *Psalmo 92. & 75.* omnis debetur reuerentia. c. decet. de immum. in 6. abesse debet omnis conclamatio, seditio, impetus vniuersitatum, aut societatum, consilia, placita, seu publica parlamenta, profana, vana, fæda colloquia; & quæcumque turbare officium, aut oculos diuine maiestatis possunt offendere. vt & in ecclesijs nec non earum cæmisterijs cessent venditiones, nundinarum, & fori tumultus, iudiciorumque sæcularium strepitus, ac præcipuè criminalium. c. decet. de immum. in 6. *Conc. Trid. sess. 22. de celeb. missar. §. de ambulationes. absurdum est enim,* inquit *Lucius III. in c. cum Ecclesia. X. de immum. Eccles. & crudele ibi iudicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugij constituta.* eoque processus iudicium sæcularium ibi exercitus, & lata sententia omni caret firmitate. d. c. decet. §. ordinarij. debentque Ordinarij huiusmodi iudices compescere. d. §. ordinarij. *Bulla Pij V. inc. cum primum a. 1566. apud Barbof. de offic. paroch. c. 13. n. 37.* etiam sub anathemate. d. c. cum Ecclesia. adeo vt nec in domibus ecclesiarum placita fieri possint. c. 1. X. de immum. Eccles. Sed neque sterni acubitus in ecclesia possunt. c. non oportet. cum seqq. 42. dist. non comediarum aut spectacula edi, non chori sæcularium, aut cantica puellarum c. cantantes 92. dist. non saltationes, conuiuia, pernoctationes fieri. *Barbof. de offic. paroch. c. 13. n. supellectilia, nisi ob repentinam necessitatem inferri. c. reliqui. X. de custod. Euchar.*

Dicunt canones sæcularem iudicem non posse iudicia exercere in ecclesijs. Si quidem ecclesiastici Synodos celebrare solent in ecclesijs. c. præceptum. 2. q. 2. in Synodis olim frequentibus etiam causæ singulorum examinabantur; non tantum canones generales sanciebantur. d. c. præceptum. ad sanctitudinem domus Dei pertinet non tantum generatim decernere, quæ sancta sunt, sed etiam lapsos iudicij emendare. quare reprehenditur Episcopus Cantuariensis, quod res ecclesiasticas non in ecclesia, sicut est canonicum, & honestum; non etiam in palatio, non in camera sua; sed in camera Regis, contra debitum iuris, & pontificalis officij dignitatem tractaret. c. qua fronte. X. de appell. sed cum hodie ratio iudiciorum ecclesiasticorum non tam sit sancta, quam antiquitus; sed & in illa irrepserint forensia vitia rabularum; vt sæculares iudices in publicis locis domos constituere iubentur, in quibus placitum teneant; d. c. iura & ratio suasit, & vsus obtinuit vt fori ecclesiastici exercitium habeatur non in ecclesijs, sed domibus ecclesiarum, palatijs, cameris, ædibusue Episcoporum.

Igitur ad immunitatem ecclesiæ pertinet vt iurisdictionem ibi non exercent sæcularis. quin imo eandem reuerentiam exhibuerunt gentiles Romani suis delubris. refertque *Valerius maximus lib. 1. c. 1.* Fabium dictatura, & Gaium magistrum priuatos, quod quæstiones etiam paruas audissent in templo; Gaium consulu Galliarum, & Scipionem Corficæ priuatum eadem ex causa. extat epistola Iuliani apostatæ, apud *Zozomanum l. 5. c. 25.* qua Presidem verat templum ingredientem ne satellitium præcedat: additque rationem. *simul, inquit, ut ingreditur limen delubri, priuati personam induit. & religiosè sanxit auth. de sanctiss. Episc. §. si quis tam sacra. col. 9. infe-*

8. Synodi celebrantur in Ecclesia, & iudicia Ecclesiastica.

9. Non hodie forensia quæ expulserunt mundare non parum contraxerunt.

10. Ethnici iudicium Ecclesia non excruciant.

4. Omnis indecentia ab Ecclesijs abesse debet.

5. Iudicia, strepitus forensis,

6. Præsertim sanguinis.

7. Prohibenda etiam in domibus Ecclesiarum.

11.
In templo
facta cleri-
co iniuria
grauiter
punienda.

inferentem clericis iniuriam in templo, cum sacra mysteria celebrantur, verberibus, vel exilio puniendum: si & ipsa mysteria turbauerit, capite.

12.
Nec potest
Ecclesiasti-
cus permit-
tere, vt sæ-
cularis iu-
dicia in tẽ-
plo exer-
ceat.

Sed & rectè censuerunt Interpretes non posse Iudicem ecclesiasticum facultatem facere sæculari, vt causarum cognitionem exerceat in loco sacro. *Ioannes And. in d. c. decet.* cum ratio reuerentię Deo debitæ aduerfetur. quæsitumque est an vniuersitas academica negotia sua illic possit tractare? dicendumque est spiritualia posse, & quę ad reformationem pertinent, laureasque emeritis dari, & similia fieri, quę ab ecclesiastica authoritate proficiscuntur. *c. 1. X. de magist.* eoque vniuersitatem, quę regia dumtaxat, non pontificia authoritate instituta sit, & gubernetur; negotia sua tanquam ciuilia in ecclesijs tractare permitti non oportet. *d. c. decet. §. cessent.* quare & scholares si coeant in templo ad tractanda sæcularia, perperam fecerint. *Ioann. And. ibid.* vbi admittit tamen, vt laici coeant pro re sacra in ecclesia: vt. g. pro cultu alicuius sancti, vel confraternitate instituenda.

13.
An acade-
mica illic
possint tra-
ctari?

14.
An rite
Pontifex
sæcularia
iudicia in
templo ha-
bita irritet,
& qua po-
testate?

Quærunt denique cum iurisdictiones sint distinctę, an non videatur Gregorius X. in *d. c. decet* falcem misisse, in messem alienam? quod Iudicum sæcularium sententias irritet; responsumque est tum ratione loci sacri, tum peccati iurisdictionem competere. *Ioan. And. ibid. vt & notatur in c. 1. de usur. in 6.* sed & d. pœnam adijci æquum est ex regula iuris quod ea quę contra ius fiunt, debeant pro infectis haberi, & legislator congruam legi pœnam possit adijcere, & Iudex pœnali iudicio iurisdictionem suam defendere. & quamuis sæcularis ea pœna videatur; fini tamen spirituali subseruit, & eò se spiritualis ideo authoritas extendit. *in xta dicta lib. 1. c. 2.*

Per rationes *d. c. decet*, insertas re-

ctè etiam dicamus admittendum hodie non esse quod olim statuit Iustinianus *nouell. de mandat. princ. c. 12. public.* vt tributorum solutio fieret in ædibus sacris. quippe & hoc ad mensas nummularias pertinet: quas Christus in templo euertit. *Matth. c. 21.* non ad sanctitudinem, quę decet domum Dei, vbi recolendum est gloriosum nomen quo saluos fieri credentes oportet.

15.
Tributo-
rum solu-
tio an ho-
die in tem-
plo fieri
possit?

Ad seruandam loci sacri reuerentiam etiam spectat quod Pasqualig. *quest. moral. can. q. 175.* refert Vrbanum VIII. 30. Ianuarij 1642. excommunicasse quoscumque quomodocumque fumentes in ecclesia tubacum in diocesi Hispalensi. & grauitas pœnarum, & ratio clericalis honestatis, actuum prophanorum, & indecentium, tetri odoris infectionis, proborum scandali, rerum sacrarum irreuerentię, quę allegat Vrbanus, faciunt, vt etsi pœnæ ibi præscriptæ non obtineant alibi, non desinat tamen sui naturâ esse prohibita tubaci in ecclesia sumptio.

De immunitate ecclesiarum vide Dianam qui suarum Resolutionum Partes fere omnes incipit à tractatu de Immunitate ecclesiastica.

C A P V T XXXV.

De adificandis aut adificari prohibendis Ecclesijs.

Constantinus magnus à Siluestro ad fidem conuersus christianis vbique locorum & fabricare ecclesias permisit, & prædia attribuere. permisit iterum; sed modum præscripsit Iustinianus *in authentica vt nulli fabricare liceat oratorij domos, & in auth. de eccles. tit. singularim* ne sine præuia Episcopi licentia & designatione id fieret. & quidem statutum id fuit in Concilio

1.
De ædifi-
candis Ec-
clesijs per-
tinet ad
solam Ec-
clesiam sta-
tuere.

lio Aurelianensi. *c. nemo. de consecrat. dist. 1.* & iam ante ne sine Romani Pontificis assensu id fieret. *c. de locorum. & seqq. ibidem.* sed forte id non pro orbe vniuerso sed prouincia Romana. & quidem Dionisius Papa parochias distinxerat, ecclesias, & cœmeteria tribuerat, excedi vetuerat. *c. Ecclesius. 13. q. 1.* & plures baptismales in vna terminatione esse Concilium Toletanum. *c. plures. 16. q. 1.* Ecclesias, oratoria, capellas, Alexander IV. ab exēptis in locis exēptis sine Papæ, in non exemptis, sine diocesani licentia vetuit construi. *c. 4. de priu. in 6. Conc. Trid. de regul. c. 3. in fin.* nec exempta sine Episcopi licentia permittit. de secutis Pontificibus plura diximus *in lur. pōt. nou. anal. de regul. n. 35. & seqq.* cuiusmodi Ecclesiæ ordinationes adeo amplexi sunt pijsissimi Imperatores Carolus, & Ludouicus; vt publica lege, id professi nec sibi licere, fieri prohibuerint. vt illam ex Baronio recitat Diana p. 1. t. 2. ref. 61. his verbis, *placuit nobis; vt (sicut ab Episcopis, & reliquis sacerdotibus, ac Dei seruis admoniti simus) ne capelle in nostro palatio, vel alicubi, sine licentia Episcopi, in cuius est parochia, fiant.* & Veneti quidem inter cetera quod ecclesias aut monasteria construi vetuissent in sua ditione, à Paulo V. admoniti, increpiti, interdictique fuerūt alij. Principes id etiam sibi licere nonnulli putauerunt: sed non cum huiusmodi peruiacia. alioquin aduersus eam sibi potestatem arrogantes latè & seuerè scribit Tuscus *V. libertas Eccles. concl. 342. num. 75. & multis seqq.*

Neque vero Theodosius *in l. nemo C. de relig.* quam sibi obijcit Diana, circa ecclesiarum constructionem quidquam statuit. agit enim ibi tantum de corpore humano sepulto sine Augusti licētia ad alium locum non transferendo. quod pridem & ab ethnicis statutum erat. *l. ossa. D. cod.* & agitur illis titulis non de ecclesijs; sed religiosis tantum

locis. qualia fiebant sola corporis humani illatione. eaque violari, tractarive indecenter crimen erat læsæ religionis. quod olim grauissimè puniebatur. *l. 1. & tot. tit. C. de sepulc. violat.*

Rectè etiam Diana *eadem tract. ref. 128.* non ideo Principibus hanc tribui potestatem; quia finis bonus esse possit: ne vetera loca egestate deficiant, & multitudo perniciem adferat: quoniam d. c. nemo ea omnia demadat Episcopo. & *in c. omnes singulatim* ea cura Episcopi prouidentia defertur. quod etiam fecit Clemens VIIJ. Paulus V. *in ijs constitutionibus, quas vbi supra citauimus.* ac deinde Gregorius XV. 17. Augusti 1621. Urbanus VIIJ. 28. Augusti 1624. S. Cong. 21. Junij 1625. vt citat Barboza *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 3. n. 18. & seqq. n. 31. & seqq.*

Enimvero si Principes, non auctoritate sua statuendo, sed præfati se id facere ad faciliorem executionem canonū ecclesiasticorum, cōstitutionūque apostolicarum, quicquā decreuerint, accipienda erunt illorū edicta pro præstatione brachij, quo gladium exerūt ad defensionem Ecclesiæ. Vide *infra lib. 2. c. 16.* aut forte in materia interdictorum: vt *in c. 1. 2. 3. 4. X. de noui oper. nunc.* eoque quando Episcopi *ex c. ad audientiam. X. de Eccles. edific. Conc. Trid. s. 2. r. c. 4. seu alijs canonibus* id permiserint, aut Papa legem laxauerit, seu aliquibus gratiam fecerit; oportet vt & cesset lex executiua dumtaxat, sæcularis. *argument. l. quod iussit. D. de re iudic. l. iudicium. D. de iudic.*

Iterum ad reuerentiam ecclesiarū ac Dei pertinet, vt ecclesia facta tecta seruetur. eam curā sacerdotum esse dubitari non potest. *c. 1. X. de offic. archid.* an etiam aduersus laicos desuper Iudex ecclesiasticus statuere possit? disceptarunt aliqui. *v. Martih. de iuris. p. 2. c. 48.* sed ratio euincit, vt causā rei sacratæ personæ laicorum cōueniri coram Episcopo

4.
Nec finis
bonus li-
centiam
parit laico.

5.
Nisi in se-
quendo, &
exequendo
decreta
Ecclesiæ.

6.
De repa-
randis Ec-
clesijs Ec-
clesiasticis
statuit, etiā
in laicos.

2.
Agnoue-
rant id pij
Impp.

3.
Non de eo
agit Theo-
dos. in l. ne-
mo de reli-
gios.

copo possint. & demum decisa nunc ea res est per Concil *Trid. sess. 21. c. 7.* vt possint. parochianique ordine subsidiario, *vt ibi*, cogi ad ecclesiarum reparationē. accedit causa debiti sacra, quod cum in parochiali ecclesia debeant fumere spiritualem cibum, aliaque recipere sacramenta, teneantur sartam tectam, ordine saltem subsidiario, seruare.

7. Item de destruendis, transferendis &c.

Igitur an ædificandæ nouæ, reparandæ veteres, an si nimia egestate, qui deberēt contribuere, laborent; omittendæ, transferendæ, aut destruendæ *iuxta Conc. Trid. sess. 21. c. 7.* ad Episcopum, seu ecclesiasticum Iudicem spectat; non sæcularem; nisi in subsidium, auxiliumve.

8. Ecclesias coguntur laici ab Episcopo reparare, ubi tenentur,

Porro Concilium *Trid. s. 21. c. 7.* in defectum eorum, qui fructus ex Ecclesijs parochialibus percipiunt, ad illarum reparationem Episcopi *parochianos*, inquit, *omnibus remedijs opportunis cogant.* eoque apertè ecclesiarum reparandarum cognitionē, executionemque, vt tam aduersus laicos, quàm clericos Iudici ecclesiastico defert, executionem tamē aduersus laicos opportuno remedio faciendam insinuat: adeoque secundum dispositionē *c. 3. s. 25.* eiusdem Concilij. quamuis nonnulli in praxi regia Concilia adeantur. *Cenuallos de cog. per viol. p. 2. q. 99.* & per veteres canones, si alias negotia, quæ generaliter dicuntur ecclesiastica, ab ecclesiasticis non sæcularibus sint tractanda, multo maximè in ipsis ecclesijs id æquum sit obtinere. *c. decernimus. X. de iud. vbi & iūgitur*, vt prælati suo Marte illa, *non laicorum*, inquit, *iudicio disponant: nec propter illorum prohibitionem Ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere.*

9. Ecclesiastica negotia, magis ecclesiæ, à clero disponenda.

10. Et si iure civili curæ ædium sacrarum ad magistratū sæcularem etiam pertineat,

Ecclesiarum reparationis causa clericus an à Iudice sæculari cogi possit? Iure quidem civili: *l. si in aliquam vers. ades sacras. D. de off. proconsul. l. hereditas. in fin. D. de pet. hered.* ad Principem, sæcularemve Iudicem, atque etiam ecclesiasticum

pertinet cura ædium sacrarum. Vnde plerique hanc mixti fori faciunt *Pecquius de repar. Eccl. c. 28.* qui tamen *ex Ripa c. 20.* negat ad sæcularem pertinere quantum quis ex clero contribuere teneatur; sed ad superiorem ecclesiasticum. porro iure canonico tam personæ, quam ecclesiæ ad solum Iudicem ecclesiasticum pertinent. etiam ex contentione Ambrosij cum Theodosio. qui ad Imperatorem palatia; ad Episcopum Ecclesiam pertinere asseruit. *c. conuenior. 23. q. 8.* nisi fortè recursum ad Principem opus sit, ob contumaciam potentiamque aduersarij. *iuxta c. nec licuit. dist. 17. c. petimus. 11. q. 1.* quemadmodum Synodus prouinc. Mechlin. 1607. tit. 23. quæ Romæ probata est, recurrit ad Principem: quo contentionibus ex diuersitate consuetudinum, & prouinciarum obuiam iretur. eo etiam intuitu, quo promptius obedirent laici actores, & decimarum possessores. Vnde secutum est Regulamentum ann. 1611. seu edictum ann. 1614. *de quo latè diximus in Iur. pont. nou. anal. de reparand. Eccles. & in Not. Iur. Belg. de sacrosanct. Eccles.* quod pro dubio interpretando vult ad Regis Concilium recurri. quasi eius sit legem interpretari, qui tulerit. alioquin, huiusmodi circumstantijs exclusis, nec de re sacra cognoscere, nec leges ferre sæcularis potest. In *c. filijs & nepotibus. 16. quest. 7.* beneficio quidem male versante, Metropolitanus in rebus Ecclesiæ aditur; eoque male officium præstante Rex aditur: vtique non additur Regem iudicialiter Metropolitanum coacturum: ne ergo alijs canonibus aduersemur, dicendum est commotione vsurum Regē, cuius reuerentia defectus emendetur; aut papalis autoritas impleretur. ad quā patroni, de quibus ibi agitur, difficili & sumptuoso recursum grauādi non erant. præsertim in illo sæculo nōdū dispositis per omnia regna ve-

11. Vt D. Ambrosius respondit ad Imperatorem palatia, ad Episcopum Ecclesiam pertinere,

12. Recurritur ad Principem pro subsidio, & faciliori executione

13. Vt Princeps prouideat non iurisdictionaliter.

redis:

redis: & clarioribus verbis opus foret ad tribuendam iurisdictionem in clerum: ad tollendam exemptionem à primis ecclesiæ Concilijs tributam. præterquam quod ille canon non sit Concilij œcumenici; sed prouincialis Toletani dumtaxat.

14.
Pro amplianda ecclesia cogitur quis suum fundum vendere, sed à quo iudicet?

Pro ampliatione ecclesiæ cogitur quis vendere vicinam domum, seu fundum. *arg. legis si quis sepulc. D. de religios. & sumpt. fun. ita tamen, inquit, ut iudex etiam de opportunitate loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum.* arbitrium hoc spectare ad Iudicem ecclesiasticum, non sæcularem ait Marth. & citati p. 4. c. 171. praxis magis habet, ut ecclesiasticus & sæcularis cōueniant, dum reus & fundus sæcularis est, ne forum huius sequi oporteat. est enim alioquin certi iuris ad solum Episcopum spectare designationem Ecclesiæ.

15.
De pollutione ecclesiæ cognoscit Ecclesiasticus.

De pollutione ecclesiæ utique cognoscit Iudex ecclesiasticus: sicut de consecratione. contrariorum eadem est disciplina polluitur ecclesia effusione sanguinis, *c. vnic. d. Eccles. consecrat. in 6. vel seminis, c. significasti. X. de adult. & aspersione aquæ benedictæ reconcilianda dicitur: ibid. vbi mulier coram Episcopo erat crimen confessa, ideoque DD. negant, dum occultum est, reconciliationem requiri. ne quidem si duobus vel tribus notum fuerit. Abbas ibid. sed nec requiritur, ut sit manifestum. quia in c. 1. correus negabat adulterium, nec aliter probabatur, & tamen indicitur reconciliatio. mixti autem fori punitio erit, tanquam pollutio sit sacrilega, & in loco sacro admissa, & ad diuinam irreuerentiam pertinens. quare ut templorum cura clero commissa est; ita hoc crimen etiam in laico vendicare potest. nec non & sæcularis Iudex in sibi subdito,*

16.
Punit uterque.

CAPVT XXXVI.

De iure sepulcrorum.

MIXTA causa videri potest cognitio sepulcrorum. In quantum familiaria aut hæreditaria sint, *iuxta l. familiaria. D. de religios. quatenus circa illa vim passus quis est, aut ius inferendi mortuum quaesit: l. monumenta. C. de legat. sæcularis cognoscere potest: sed in quantum locus est religiosus, & extra cōmercium d. l. monument. ad notionem Pontificum, seu Principis olim spectabat. l. ossa & tot. tit. D. de relig. in quantum autem agitur de christiana sepultura, & sacra, sicut omnis super illa pactio ad simoniam spectat, c. quæsta cum 3. seqq. 13. q. 2. ita solus ecclesiasticus de re sacra debet cognoscere, ut tali. c. 2. & 3. X. de iud. in quantum vero ad honores, arma, vel insignia suspendenda pertinet, cum non disputatur an illi cōpetant, sed cui, neque cum ecclesiâ controuertitur; sed inter hæredes aut familiares seu consanguineos, ad Iudicem sæcularem cognitio potest pertinere. ut de patronatu diximus. isque defendet tam memoriã defunctorum, quam iura liberorum, hæredumve. l. Quintus. §. Pomponius D. de annu. legat. Vide Martham de iurisd. p. 2. c. 41. de vi, spolio, & possessorio sepulcrorum cognoscere Iudicem sæcularem latè tradit Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 94.*

1.
Ciuiles de sepulcris quæstiones ad laicum.

2.
Sacra ad Ecclesiasticum pertinent.

De sepultura sacra, an alicui concedenda sit, an neganda; non est dubium quin decernat & statuatur ecclesia, cui traditæ sunt clauces regni cœlorum.

3.
Præsertim an alicui sit neganda an permittenda.

De cadaueribus punitorum etiam decretum est, ut in loco sacro si poenituerint sepeliatur. diximus supra. c. 33. & communionem dari ut sæculares permittant ex edicto ad Synodum Mechl. ar. 10. & regula est cui cōmunicamus viuo cōmunicamus defuncto. cui innititur d. c.

4.
Quid de sepultura punitorum?

quæsitum, 17. q. 2. sed ubi edicta sunt, aut consuetudo firmata ut caduera ad exemplum in rota, furca, patibulo relinquuntur; ut hîc est edictum 3. Febr. 1611. & à Romanis vsurpatum, ut probat Greg. *Tolos. in synt. Iur. can. l. 1. t. 15. in scol.* non poterit ecclesiasticus vindictam criminum etiam in defuncto impedire; neque ex furca iubere deponi, & ad sacram sepulturam deferri.

5.
Episcopus cognoscit, & statuit de consuetudinibus, seu iuribus funeralibus.

Episcopus de laudabilibus circa funerandum consuetudinibus cognoscere, & statuere posse, etiam quoad laicos, decretum est in œcumenico Concilio sub Innocentio III. celebrato, quod refertur in *c. cū laicis X. de reb. Eccl. nō alien. c. ad Apostolicam §. 2. X. de simon. prauas*, inquit, *exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines precipimus obseruari: statuentes ut liberè conferantur Ecclesiastica sacramenta: sed per Episcopum loci* (nota) *veritate cognita compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.* Ordinario ergo à iure data est facultas compescendi eos, qui laudabilem consuetudinem nolunt obseruare: *veritate*, inquit, *cognita*: partes ergo etiam audire, & super consuetudine probationes recipere ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet.

6.
Præsertim si & modo inuenienda sit congrua parochialis.

Quam communem ecclesiæ deiectionem singularis circumstantia non parum iuuat eo loci, ubi Ordinarius pro inuenienda parochi necessaria vitæ sustentatione circa iura parochorum aliquid decernit. cum ratio illius decreti œcumenici ea sit; quod sacramentorum & sacramentalium administratio spiritalis sit; nec pretio æstimabilis: & tamen secundum Apostolum 1. ad Corint. c. 9. *qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participant; ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere* Ordinatio etiam hæc domini data erat ijs, qui erant euange-

lizaturi, adeoque eius ordinationis interpretatio, & cura ad ecclesiæ præsidēs spectat.

Sicut etiam post veteres canones Concilium Trid. *f. 24. c. 13.* portionem congruam parochorum curandam committit Episcopis, in verb. *curabit Episcopus.* ubi deficientibus beneficijs decimis, primitijs, curat redigi congruam, *etiam per parochianorum symbola & collectas, aut qua alia commodiori ratione ei videbitur*: adeoque dicendum est, si commodior ei videatur, congruam parochorum & ministrorum ecclesiæ inuenire per assignationem huiusmodi iurium, eleemosynarum, aut stipendiorum pro singulis operis in huiusmodi functionibus præstitis; id ei esse permissum, modumque victus de Euangelio præscribere, ex Dei ordinatione ijs, qui euangelizant.

Et quidem Concilium Trid. hic à Rege receptū est sine exceptione decreti d. c. 13. quamuis in edicto *ad Concilium prouinc. Mechlin. art. 16.* pro faciliiori executione, non ad derogationem d. c. 13. mandetur Concilijs, & Magistratibus, deficientibus alijs medijs, per symbola & collectas redigere, quod congruæ portioni deesse Ordinarius declarauerit.

An autem Princeps in rebus istiusmodi ecclesiasticus quippiam possit statuere, aut ordinationes facere: si ad veteres canones prouocemus; negatiua responsio nullam habet dubitationem. *c. bene. & tot. dist. 96.* & in terminis de mortuarijs statuere sæcularibus interdicitur *c. fin. X. de reb. Eccl. non alien.* vnde quærit Diana *in res. moral. p. 1. t. 2. de immunitat. Eccles. ref. 64.* an Princeps, si per aliqua statuta disponant de his, quæ ad funera, & exequias pertinent; faciant contra libertatem ecclesiasticam, & sint excommunicati? resoluitque, cum pluribus quos citat, disponere non posse Principes de his, *quatenus spectant*, inquit,

7.
Quæ Trid. ei curandū quomodo committit, etiam per symbola parochianorum.

8.
Quod hic sine illa exceptione receptum,

9.
An Princeps in istiusmodi rebus statuere possit?

quit, ad clerum, cultum diuinum, aut animarum salutem, puta de numero missarum, de candelis, de eleemosyna clericorum, & de eorum numero, vel religioforum, qui debent comitari funus, & similibus. refertque in regno Siciliae agitata super huiusmodi iuribus controuersia, Proregem nihil uoluisse innouari.

Porro in Brabantia in Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem initis anno 1541. (quæ etiam agnoscit Wames. *conf. can. 2. 2. conf. 434.*) §. in causis mere ecclesiasticis refertur causa iuris funerandi, anniuersariorum, sepulturæ, oblationum, & aliorum debitorum ad causam seruitij Ecclesiastici, ita quod *Iudex etiam Ecclesiasticus*, inquit, *etiam contra laicos poterit cognoscere in petitorio: adeoque statuere, & regulamenta facere. per ea quæ allegat Euenard. conf. 136. n. 20.* adeoque eadem concordata desiderant in fin. d. §. per Ordinarium prouideri aduersus exactiones, quæ sunt in sacramentalibus, inquit, iuribus funerandi, anniuersarijs, sepulturis, & alijs iuribus spiritualibus. Ad ecclesiasticum ergo pertinet de huiusmodi iuribus statuere, & cognoscere etiam de stipendijs officiariorum. *Vide Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. memb. 9.* Id quod etiam iuuat ratio, quod ea, quæ ad pietatem pertinent, ad iurisdictionem Episcoporum referantur. ut plura sunt sub tit. *Codicis de Episcopis & clericis, de Episcopali audientia, & diuersis capitibus quæ ad ius curamque & reuerentiam pertinent Pontificali: præsertim quæ originem suam debent literis sacris, & Ecclesiæ. Couuar. var. lib. 3. c. 3. in princ. Abbas & dd. in d. c. cum sit generale.* quia sicut ciuiliū legum debet esse ciuilis executor, ita sacrarum, & ecclesiasticarum Iudex Ecclesiasticus. *c. sicut. 11. q. 1.* officia autem quæ defunctis præstantur, originem habent à literis sacris, & ordinatione Ecclesiæ. *caus. 13. q. 2. per tot.* ecclesiastica hæc dicuntur, & spiritualia sunt. *c. in no-*

fra. c. sacris. c. fraternitatem. X. de sepult. clem. dudum. §. vero. eod. extrauag. super. eod. in commun. adeo ut ea cognitio, an quid prauitatis habeant. priuatiuè dicenda sit esse cognitionis ecclesiasticæ. *dd. in d. c. cum sit generale.*

CAPVT XXXVII.

De beneficiorum prouisione;
an aliqua mixta authori-
tatis esse queat?

NVllatenus electionibus, prouisionibus, collationibus inuestituris Episcoporum, aliorumque Ecclesiasticorum iure immisceri posse laicos multis tractatur apud Martham & ab eo citatos de iurisdic. p. 2. c. 33. & c. 40. & Chokier vindicia. liberat. eccles. p. 2. c. 3. 4. 5. neque mixti fori esse, nisi fortè ex priuilegijs apostolicis, de quibus ibidem latius. *diximus aliquid in Iur. pont. nou. anal. de elect. n. 1. in Consult. can. de præb. conf. 4.* sed & eadem priuilegia de collatione, ad iurisdictionem trahi non posse: *Marth. d. c. 40. n. 17. & seqq.* quinimo uerba collationis ad præsentationem, nominationem, similemve legitimū modū aptum personæ, cui conceduntur, & subiectæ materiæ, ciuili modo, & secundum intellectum legis esse accipienda. *ibid. n. 23. 24. 25.*

Concessum est etiam multis Principibus ut in locis limitaneis, non nisi inde oriundi, non suspecti, imo grati debeant esse promouendi. de suspectis citati apud eundem Martham d. c. 40. nu. 26. 27. de regnicolis, ut non per Principum placita, sed priuilegia apostolica ea qualitas exigatur, citati apud Dianam. p. 3. t. 1. res. 26. apud Belgas est concessio Leonis X. 2. Id. Iun. 1515. Carolo Principi facta, ne in his ditionibus de dignitatibus possint aliqui, nisi de locis, inquit, *tue ditioni subiectis existant, aut tibi grati & accepti, de alijs lo-*

1.
Electionibus ut laici se immiscere non possint.

2.
Nisi ex priuilegio.

3.
Ut concessum multis ne exteri prouideant.

cis oriundi, prouideri. Et vt gratiæ expectatiuæ, & reseruationes speciales ijs tantum suffragentur, qui alienigenæ, aut extranei non fuerint, nisi ex consensu ipsius Principis, nec cuiquam monasteria, aut dignitates, vllave beneficia sæcularia, aut regularia commendari, mādā apostolica de prouidendo dari, recipi vel admitti possint. hæc omnia inquam à Leone obtinuit Carolus: non sua autoritate sanxit. idemque exinde obtinuit Philippus. II. Albertus pius & Isabella, & post huius mortem obtinuit Philippus IV. extra expectatiuas, reseruationes, commendas, & mādā apostolica, de minoribus beneficijs Leo non disposuit. neque de collatoribus ordinarijs agit, nisi quoad dignitates principales, in quibus quoad electores ipsos non alia est restrictio, quam vt electio seu prouisio fiat personis ditioni Caroli subiectis; aut ei gratis & acceptis, si aliunde oriundis: quoad Pontificem autem, vt ad abbatiales dignitates, & monasteriorū præfecturas, vt nec illis præfici, vel de quorumcumque, inquit, personis quouis modo prouideri possit, nisi habitis prius per eos aut Sedem eandem intensione, & consensu tuis, de personis idoneis ad huiusmodi dignitates, & regimina promouendis. ita vt monasterijs autoritate Apostolica quouis modo prouideri non possit, nisi habito consensu Principis. quouis modo, inquam: adeoque nec per collationem, nec per electionis confirmationem, aut aliās. verbum quidem, prouidere, generale est; *Rebuff. de benef. in form. Vicariatus. num. 50.* sed dubij vitandi causa additur, quouis modo. In erectione autem nouorum Episcopatum Belgij non personæ Philippi II. tantum, qui illam impetrauit; sed perpetuò futuris Belgij Principibus concessa est nominatio personarum, idonearum ad vacantes sedes Episcopales: aliud indultum cum persona Principum

expirat, & de nouo impetrandum est. porro inter has diuersarum dignitatum sæcularium quidem, & regularium, atque prouisionum necessariorum formulas, non satis distinguunt aliquando scribæ; nominationem, præsentationem, indulta, regalia, ius patronatus coniungendo; illorumque clausulas confundendo. vnde etiam dum nec omnes indulta legunt; energiam capiunt; vel clausulas distinguunt; contingit vt collatores seu electores sæpe nesciant quā habeant libertatem; quam extra alienigenas, qui grati esse debeant, & accepti, (neque enim illa epitheta ad oriundos spectant; & arbitriū viri boni admitterent quoad eos, quos spectant, non ad singularitatem personæ restringunt) intactam ordinarijs collatoribus, aut electoribus, qui autoritate Romana non egent, reliquit. & dubitent plures, an longo nunc vsu præscriptum dici queat, vt possit Princeps vt facultate per possessionem, aut præscriptionem acquisita, supra quam concesserit indultum? ad cuiusmodi quæstionem negatiuè respondet, pluresque citat Diana. p. 3. t. 1. resol. 65. Vide Marth. de iurisd. p. 2. c. 33. 40. quod res spiritualis præscribi vetita sit à laicis, spiritualium incapacibus. adeo vt & consuetudo immemorialis, quæ à iure improbatnr, vim priuilegij non assumat. *Martha d. c. 40. num. 20. & seqq.* quemadmodum etiam priuilegia & consuetudines non proficere declarantur, vt quouis titulo regalia, guardia, custodia, aduocatiæ, defensionis, vacantium Episcopatum fructus ad aliquos deferantur. c. generali. c. quia sæpe. de elect. in 6. c. Statutū eod. in Clement. quamuis nō vno loco secus fiat. & de suis priuilegijs, seu regalibus, patronatibus neminem nisi suos ius dicere, cognoscere Reges, Principesque permittāt. cum, si quod dubium emergeret, iure interpretatio spectaret ad

4.
Non sua
autoritate
sanxerunt.

5.
Concessio-
num intel-
lectus.

6.
Priuilegiū
nominan-
di ad nouos
Belgij E-
piscopatus,
&c.

7.
An præscri-
ptio in his
ualeat?

ad concedentem; eumque solum. *c. cum venissent. X. de iud.* De huiusmodi collationum nominationumque abusus; & vindicta vide *Chokier vindic. lib. Eccl. p. 2. c. 3. 4. 5.*

8. Nominatus à Rege ante confirmationem non sequitur administrationem de iure.

Porro Prælati immediatè fedi Apost. subiecti extra Italiam concorditer electi ante confirmationem habent administrationem; *ex c. nihil. X. de elect.* dispensatiuè, eoque *ibidem* glossa id negat extendi etiam ad ea, in quibus fit eadem ratio. *ex c. in causis. X. de re iudicat.*

Vnde inferendum est prælatos hîc à Rege nominatos non consequi effectum concordis electionis: quoniam id in priuilegijs nominandi non est expressum: & solent eligentes apud commissarios trium singuli nomina proponere: & post literas nominationis Regiæ, sæpe non sequitur alia electio; aut, cum literæ habeant velle Regem, vt nominatus assumatur, non illa est ea electio, quam canones liberam, & canonicam esse volunt; & d. c. nihil, concordem. Vt, quamuis omnes in sequelam literarum dicantur eligere; inspicienda sint tamen rerum primordia. *l. denique. §. si quis. D. de minor. l. procuratorem. D. mandati. in verb. vniuscuiusque enim contractus initium spectandum, & causa.* Hæc autem principium habet necessarium. & quamuis de priuilegio secus dicendum foret; tamen effectus administrationis relinquendus esset suæ causæ: non literis regijs concedenda administratio; quasi iure regali; vbi ea ab antiquo non competijt; tanquam proficiscatur ea autoritas à principatu sæculari.

CAPVT XXXVIII.

De iure patronatus, regalia, & advocatia.

1. Causa iuris patronatus per connectionem quasi spiritalis.

Causa iuris patronatus ita coniuncta est, & connexa spiritalibus causis, quod non nisi Ecclesiastico iudicio

valeat definiri. ita Alexander III. *in c. 3. X. de iudic.* eoque dicitur competentem super iure patronatus non esse Iudicem sæcularem: causamque huiusmodi mixti fori non esse censendam. quamuis enim quasi mixta videatur ex causa spiritali, & temporali; vt quæstio adulterij instituta ad diuortium *in c. tue. X. de procurat.* tamen spiritalis causa dignior trahit ad se minus dignam. *c. in dubijs. X. de consecrat. Eccles. vel altar.* & quæ in spiritalibus decernuntur, locum dicuntur habere in connexis. *c. fin. in princ. de iudic. in 6. clem. 2. eod.*

Nihilominus Iudex sæcularis per consequentiam de iure patronatus cognoscere potest, dum iudicat de feudo, cui annexum sit; aut vniuersitate bonorum, cui adhæreat. *c. ex literis. X. de iur. patron. Abbas & DD. in d. c. 3. Cenallos de cognit. per viol. p. 2. q. 44.* & sic accipienda sunt Concordata Brabantia *§. de iure vero patronat.* vtique cum certum est ius patronatus; sed incertum est, cuius sit; quemve cum bonis sequi debeat, non vero dum quæritur an aliquod ius patronatus competat; an vero libera sit ecclesia, vel beneficium. *Vide citatos à Martha de iuris d. p. 2. c. 41. n. 11. & seqq.*

Quando vero competit ius patronatus sine respectu aliquorum bonorum, & inter hæredes quæritur, cui competat; vel pro qua parte? magis videtur competens esse Iudex ecclesiasticus. tum propter causam d. c. 3. tum quia inuentum est ius patronatus ab ecclesia, cōcessum per canones ob fundum, ædificium, aut dotem: reseruat hęc conferentibus per Episcopos, & secundum æquitatem necessitatis, aut vtilitatis Ecclesia super eo decernit. *vt tot. tit. X. de iur. patronat.* etiam quoad successionem. *clem. 2. de iur. patronat.*

Existimant etiam quidam cognoscere laicum posse de iure patronatus; si agatur de priuatione; & credunt

2. Cum accessorie in licentem venit cognoscit etiam sæcularis.

3. Non si per se, quamuis inter cohæredes laicos.

4. Nec de priuatione, nisi si accessorie.

credunt casum esse in c. significauit. 41. X. de testib. citati à Martha ubi sup. nu. 8. vbi causa patronatus commissa fuit Iudici Sabinensi, quem vt credamus fuisse sæcularem, animaduertendum est tamen fuisse in Patrimonio Ecclesiæ: vt illud recensetur in literis Ottonis Imp. relatis à Baron. in *Annal. ad ann. 900.* & commissionem profectam fuisse à Papa, cui leges scriptæ non sunt; vt consequentiam non faceret, quod à Papa alicui committitur; quasi alijs iure competat. at vero nec fuit illic cognitio causæ patronatus commissa Iudici Sabinensi; sed dumtaxat receptio testium; & ex eorum dictis conficiendum publicum Instrumētum: nulla autem decisio Iudici Sabinensi fuit delegata. articulus autem huiusmodi non exigit omnem qualitatem, quæ requiritur in Iudice causæ principalis. c. super quæstionum. X. de off. deleg. Weyms. ad const. 24. Conc. Trid. const. 1. n. 21. Vide § l. 2. c. 23.

5.
De vi, spolio, possessio.

Porro de vi, spolio, ac possessio patronatus ad Iudicem etiam sæcularem spectare cognitionem latè deducit Ceuall. de cogn. per viol. p. 2. d. 9. 94. Vide qua s. de causa possessoria in beneficis diximus.

6.
Si ex priuilegio profecta est, Ecclesiæ est cognitio; si ex fluxu coronæ, regia.

Regaliæ nomen ius regium præ se fert. cuius cognitionem ad eam regiam esse contendunt, vt non tantum illam ecclesiæ negent, sed etiam Iudicibus regijs; solo Parlamento Parisiensi excepto. *Le maître tract. de Regal. c. 12. Papon. arrest. lib. 2. tit. 3. arrest. 14. Charond. Res. lib. 10. resp. 1. in fin.* quod si origo regaliæ adscribatur priuilegijs pontificijs, vt fit ab aliquibus, *Le maître c. 1. ibid. Boët. de regal. tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de elect. num. 3.* æquum erit, vt ad S. Pontificem cognitio pertineat. c. cum venissent X. de ind. qui autem dicunt proficisci à regia corona, vsu, præscriptione, consuetudine immemoriali; vt varias opiniones refert Arn. Ruzæus *tract. Iur. Regaliorum in princip. solum Regem*

habere volunt arbitrum, seu Parlamentum; quod olim cum Rege corpus regni repræsentabat. quod quia non recognoscit superiorem: sua in causa, seu Regis, ius dicit. eodem possessionis iure, quo Rex est in possessione regaliæ: cui titulus non fit necessarius. quamuis nullus satis idoneus ab ijs adferri potest, qui reiiciunt priuilegium. sine quo beneficiorum collatio laico competere non potest. vtpote spiritualis, quemadmodum apud Boëtium Bonifacius VIII. *beneficiorum*, inquit, *collatio spiritualis est secus credentes hereticos reputamus.* Et vt refert *Le maître d. c. 1.* in contentione cum Bonifacio à Francis recursum fuisse ad Anglos; & illos ab his edoctos, quatenus regaliâ vterentur, imitatosque: ita velim etiam Francos instrui decisionibus apostolicis, quæ latæ fuerunt aduersus Consuetudines Anglicanas, in contentione S. Thomæ Cætuariensis cum Henrico II. vt ex Baronio in *Annal. Eccles. § lib. 2. c. 3. retulimus.* ibi reperient Regem Franciæ maiori tunc pietate magis stetit à partibus Archiepiscopi, quam Regis Henrici. De regalia regni Siciliæ Vide *Dianam p. 7. §. 10. miscel. r. 1.* de huiusmodi vsurpationibus quidam capiunt etiam illud *Ezech. c. 46. Ne depopulamini ultra Principes populum meum; sed terram relinquite Domini Israël secundum ritus suos.*

Aduocata etiam ecclesiarum initio inuenta ad protectionem ecclesiæ, multis omnino locis versa est in iurisdictionem, non tantum aduersus eos, qui ecclesias grauant; sed ipsas ecclesias, earumque prælatos & ministros. De eiusmodi abusibus Vide *Chokier Vindic. lib. Eccles. p. 2. c. 6. 7. 8.*

CAPVT XXXIX.

De decimarum cognitione.

I. Iure diuino in lege veteri, præcepto Ecclesiæ in noua decimæ debentur, ideo cognitionis sunt ecclesiasticæ.

Decime, vt ex iure diuino proficiscuntur legis veteris; & ecclesiæ præcepto in lege noua. *c. paroch. c. transf. c. tua X. de decim. c. decim. 16. q. 7. Cõc. Trid. f. 25. c. 12. & alibi passim in iure canonico*, adeoque sub peccato m. debentur. *c. cū non sit. X. de dec. & pœna incumbit non soluentibus paupertas: c. reuertimini. 16. q. 1. infirmitas: c. decima. ibid. excommunicatio: d. c. 12. f. 25. Trid. ecclesiasticæ sepulturæ priuatio. c. prohib. X. de dec. dissuadentes decimarum solutionē excommunicantur, c. 1. de decim. in 6. cle. cupientes. de pœn. vt & Prædicatores & Minores in certis diebus requisiti super debita solutione decimarū in sermonibus & cõfessionibus populum non monentes. d. c. 1. d. clem. cupient. Igitur cū ex fonte iuris diuini, & ecclesiæ præcepto fluat obligatio decimarū, dum eius sit de lege cognoscere, cuius est ferre; Ecclesiæ erit super iure decimarū cognoscere. *c. dudum. X. de decim. Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. v. 266. Barbof. de offic. parochi c. 28. §. 4. & ibi citati. Rebuff. latè de decim. q. 10. n. 3. 35. & seqq. vbi refert hanc decretalem; sententias super decimis à Consulibus datas, præsertim cum sanctorum patrū institutionibus obuiant, irritas decernas, & n. 35. & seqq. cõtendit ne quidem Iudices laicos de decimis infeudatis cognoscere, nisi ex priuilegio: quod n. 39. Philipo Regi Franciæ olim concessum ait. alij simplicius, vt decimarū illarum possessionē, ita & cognitionē laicā faciūt. Modern. Imbertus, citati. à Conar. pract. q. c. 35. n. 2. v. 3. quibus ipse adeo accedit, vt & priuatiuè ad Iudices laicos deferat: & nuncupatum in regno Granatensi. ideo quod Ferdinando catholico illius regni decimæ sint concessæ. ait etiã inter ecclesiasticos cognitionē infeudatarum decimarum in prætorio tractari. sed enimuero ea ratio id non**

2. Quid de infeudatis?

conficit, quia priuilegij interpretatio ad concedentem pertinet. *c. cum venissent. X. de Iud. eoq; videmus in tit. de dec. & alibi tã Conc. Lateranense, quam Pontifices statuisse quam plurima de decimis infeudatis.*

Igitur, si de facto agitur, posse cognoscere Iudicē laicum rectè dicitur: vt si de furto, subtractione, iniqua solutione agatur, *Rebuff. ibi. n. 3. Barbof. vbi supra.* non rectè negatur quin & Iudex ecclesiasticus aduersus laicum cognoscat. quoniã vergit talis cõtactatio ad sacrilegiū: quod mixti est fori. *vt deducit Marth. de iur. d. p. 2. c. 43. n. 18. & seqq. vnde & nō soluentes decimas laici adiguntur per cēsuras ad illarum solutionē. vt rectè Couarruias probat. per c. peruenit. c. nuntios. c. cum homines. c. de terris. X. de decim. clem. 2. de iudic.*

Quin etiã, si de fructibus decimarum agatur, cognoscit Iudex sæcularis. temporales siquidē sunt; vēdi, locari, & alias in cōmercium deduci possunt. & ait Couarr. *vbi supra v. 5. conductorē decimarum posse ecclesiasticum declinare: quia cū illo non agitur quæstio decimarum, sed mercedis promissæ in conductione: nec sibi apparere rationem, qua ad Iudicē ecclesiasticum spectare hæc causa possit: at vero sit conductor, quem vocāt, partialis; decimā frumenti conducat 100. modijs, hi ipsi nonne locatoris manent potius, & operam ille pro reliquis addicit, vt fructus colligendi per cōductorem maneant in dominio Ecclesiæ? non soluēs, rem ecclesiæ detineat, sacrilegium cōmittat, ab vtroque Iudice cogi possit, vt res sua ecclesiæ restitatur? si pretio; quasi fructus decimarum empti videantur; & in dominium conductoris transire; non videbitur censerī posse surrogatum illud esse in locum rei Ecclesiæ, eius naturam eatenus sapere, vt cognoscere de eo Ecclesiasticus Iudex possit? præsertim vbi vsus id probauit. vt prorogationem hac in re lex regia admittat.*

Adeo quidē religiosus olim Philip-

M

lip-

3. De possessorio spolio decimarum?

4. De fructibus cognoscit laicus.

5. De conductionis mercede etiam Ecclesiasticus.

6. Quam religio antiquitas!

lippus IV. Rex Franciæ an. 1303. in hac materia fuit, vt ordinari ne Iudices regij de petitorio non tantum; sed neque de possessorio decimarum cognoscerent. *vt citat idem Rebuff. num. 5.* vbi in fine subiungit, quam hodie contra agatur.

Iterum ea fuit antiquitatis religio *vt idem refert nu. 8.* vt annullatus fuerit processus in Curia sæculari agitatus super noualibus: quarum adeoque possessio esse antea nõ potuit. sicut & vbique canones de noualibus disponunt, & plures ab omni æuo concessiones, & priuilegia ab ecclesia desuper data sunt, vt etiam de insolitis fructibus ei cessuris, cui terra antea fuit decimalis. *c. cum in tua. 30. X. de decim.*

Quin etiam ecclesię canones de præscriptione decimarum, de consuetudine soluendi, & similia multa tradiderunt; quorum adeoque ad illam cognitio spectat: sed Couar. *vbi sup. vers. 4.* etiam regios Iudices cognoscere ait de ijs fructuũ decimis, quorum immunitatẽ vsus quadraginta annorum probare allegatur: iuxta edicta Principum. quæ regia quidẽ autoritate nituntur, sed canones propitios ea cognitio præscripti, aut consueti iuris decimandi, non æquẽ habet. præsertim cum præscriptio & titulum exigat; & vsus, ne in canones incurrat: adeoque quadatenus causam proprietatis inuoluat: quę cum spiritualis sit; ad ecclesię cognitionem respicit.

Decimas, quæ à laicis possidẽtur in feudũ ab ecclesia, ecclesiã recognoscere vt dominã feudi, dubitari non oportet, ex vsibus feudorũ: vicissim eas, quæ concessæ sunt à regibus siue laicis, siue Ecclesijs, si iure feudi concessę sunt, pertinere ad regiam cognitionẽ feudale equum est. isquẽ nexus impedit, quo minus primigeniam naturã reuersione ad Ecclesiam recuperare possint: manente adhuc quasi directo dominio penes Regem. cæterum donatione facta non expresso feudi titulo, beneficium erit latè interpretandum:

conferunturque decimæ sic donatæ Ecclesiæ ad suã naturã reuerti. *arg. c. vnic. de iur. patr. in 6.* (vt dicitur res facile redire ad naturam suam, ac iuris terminos) secus quam concessiones decimarum laicis factæ, quæ à iure exorbitant.

Enimuero constat multis Regibus ac Principibus donationes decimarũ olim esse factas: ex historijs passim. vt de Hispanis Regibus refert Ceuallos *de cog. per viã viol. p. 2. q. 25.* & nouissimo sæculo Ferdinãdo catholico quoad regnum (Granatę, multasque Indicas ditiones. vt de Carolo Martello, qui ferè primus decimis manũ apposuit in necessitates belli Saracenicis, rectè præsumendum sit ex simili priuilegio initium fecisse. huiusmodi decimæ an deinceps ad cognitionẽ Iudicis ecclesiastici, an sæcularis pertinere debeãt quærit idem Ceuallos *d. p. 2. q. 17. Vide etiam Fragos. in Regim. Re. p. l. 2. disp. 4. s. 4. m. 7.* & rectè dixerimus *secundum l. Neratius. D. de Regul. Iur.* æstimare debere Pontificem, quem modũ esse velit sui beneficij. ideoque priuilegium inspiciendum; seruandumque esse. *c. porro. X. de priuile.*

Non alium refert modũ Ceuallos *d. q. 25. n. 39.* quã hunc; *dummodo cum necessariorum administratione diuina in d. Ecclesijs ministeria à conuenientibus personis celebrari faciãt.* quo modo ductæ tertię penes Principes, nobilesque iam olim fuerunt, tertia vna parochis relicta. & ex allusione ad hunc vsus, *tertia* illæ vocantur in Hispanijs. quomodo etiã ex causa minus publicæ concessiones etiam extant quorundam Pontificũ; quibus decimæ futuræ cõcessę sunt territoriorum dominis, si insulas aut peninsulas aggeribus cingerent: ita tamen, vt templa futuri populi capacia exstruerent, & parochi necessaria ministrarent.

Si ergo Pontifices nihil adierint; an huiusmodi decimarum conditio, & cognitio deinceps erit ecclesiastica, an laica? multis contendit Ceuallos *vbi supra iure optimo*

7.
De consuetudine & præscriptione decimarum etiam cognoscit Ecclesia.

8.
De decimis infeudatis ab Ecclesia releuatis.

9.
De his quæ possidet Ecclesia, cognoscit laicus.

10.
His de decimis à Sede apost. Regibus concessis?

mo maximo concessas Principibus esse censendas: & in omnibus esse conditionis sæcularis. contra contendit Diana p. 1. 2. 2. r. 89. 90. 91. 92. 93. p. 3. tr. 1. r. 50. *Layman in theol. mor. l. 4. tr. 9. c. 2. n. 14.* merito dicit Diana d. r. 89. quædam sibi ex ijs, quæ dicit Ceuallos, displicere. mihi sanè placere non potest, quod cum docet concessiones pontificias ita esse interpretandas, vt per eas decimæ principibus concessæ factæ sint laicæ, quoad omnem iurisdictionem; non admittat eandem doctrinam in decimis ecclesijs per Principes simili modo retrocessis: vt ad ecclesiæ authoritatem pertineant. cum tamen dicatur res facile redire ad naturam suam; adeoque decimas ad spiritualem, & liberam: non equè vt eam amplius exuât quàm exprimat. & perstat Ceuallos adeo vt & clericus clericum super decimis à Principibus concessis conuenire debeat in foro sæculari: nō possit in Ecclesiastico. quod oppugnat omnes veteres canones. *c. nullus clericus. c. si quis clericus. c. placuit. & tot. quest. 1. caus. 11.* & singulatim Martin. V. *constitutionem incip. ad reprimendas relata à Petro Matthæo in septimo decret. lib. 2. tit. 1. c. 1.* decreuit is vt nullus clericus alium clericum in actione reali, mixta, vel personali, civili, vel criminali, etiã occasione cuiuscumque submissionis, etiam iuramento vallatæ, vel aliàs ad forū laicale directè, vel indirectè (de qua in foro ecclesiastico ordinari consueuerit, possit, vel debeat de iure, vel consuetudine, aut aliàs cognoscit) trahere præsumat. alioquin causam ipsam, & omne ius ei in possessorio, vel petitorio, in re, vel ad rē, causa vel occasione eiusmodi quomodolibet competens, perdat penitus, vel amittat. alijque poenis latè ibidem enumeratis subiaceat. vt quamuis ratione rei videri queat possessor conueniri posse coram Iudice sitis; non tamen id permittat Martinus in clerico, aduersus

clericum: minus autem in materia decimarum.

Porro, vt ad rem redeamus, ambigua Pontificum, Regumque concessiones optimam habent interpretem, consuetudinem. *l. si de interpretat. D. de leg. vt hæc sequenda sit: aut si ea non satis vetustam habeat authoritatem; cum super priuilegijs Sedis Apostolica, inquit Innoc. III. in c. cum venissent. X. de ind. causa vertitur, nolumus de ipsis per alios iudicari,* sicut & ad eum qui legem condit spectat interpretatio. alioquin cum priuilegia sint odiosa, eiusmodi concessiones decimarum extendi non debent ad id, quod in eis nō exprimitur. *Vt rectè Laymā d. n. 14.* præsertim abdicationem omnis iurisdictionis: cum quæ suprematē redolent semper censeantur reseruatæ, qua de re tamen vide *Chokier Vindic. libert. Eccl. p. 1. c. 20. & seqq.*

Decimarū ergo ecclesiasticarum cognitio quin vt spiritualiū ad Iudicem ecclesiasticum spectet non est dubitandū. sed quid si de quota instituat quæstio? Ceual. *de cogn. per viam viol. q. 56.* putat ad sæcularē pertinere: tanquam facti sit non iuris: contra Aufrerius, *quem citat & Marth. de Iuris d. p. 2. c. 43. n. 56. 73.* & vt nihil contēdamus de quæstionibus facti in re spirituali vt in *c. si iudex de sent. exc. in 6.* de possessione clericatus &c. non est quæstio quotæ omnino quæstio facti; sed potius iuris: dum quæritur quæ quota debeat, quæ autem quota ex facto soluta, aut non soluta sit, facti est. sed & cum decimus manipulus iure debeat, *c. 1. X. de dec. an legitimo titulo illa sit minuta, auctave; v. g. priuilegio, trāfatione, præscriptione, non est hæc quæstio facti, quæ solis testibus eget; sed tanta volumina de his titulis scripta sunt, vt dici nequeat de solo facto quæri: sed de iure, quod ex facto oritur. v. g. an præscribi possit quota, solo facto non plus soluendi; an titulo opus sit? & quanto tempore*

11.
Confectio
do optimā
interpretat.

12.
De quotæ
decimarum
quis cog
noscat?

13.
Non nisi
Ecclesiæ, si
Iuris
decimalis
quæstiones
incurrant;
vt præscri
ptionis &c.

an priuilegio immunitas queat obtineri? à quo per quem, qua ex causa? an super decimis transigi possit? per quos, quo modo, qua solemnitate? an eadem, qua res cæteræ Ecclesiasticæ alienantur. non solet litigari super immunitate in toto, vel in quota nisi similes quæstiones incurrant: & ex iure, non ex testibus, produci harum decisio debet. adeoque vt totarum decimarum ecclesiasticarum quæstio est ecclesiastica; erit & quotæ. *l. qua de tota. D. de rei vindic.*

14.
De immunitate,

Immunitatem sanè à decimis non admittit c. à nobis. 24. X. de decimis nisi, inquit, ostendatur quare à decimis sint immunes. quare, seu quam ob rem; causamque. sicut ante dixerat neminem iure exemptum esse. exigit ergo priuilegium, aut rem similem: non est contentum sola non solutione. quia illa ens non est: res non est: illa prædonum esse dicitur in l. 25. §. Quod autem. D. De petit. hered. rogatorum cur possideant, responsio; quia possident. non ergo sufficit non solutio, quo minus soluere quis, teneatur quo minus prædo sit, si non soluat. at prædo ac quiuis possessor malæ fidei vlllo tēpore non præscribit. c. 1. de reg. iur. in 6. Vt ergo quis decimas non soluat, seu decimum manipulum c. 1. X. De decim. causam ostendere debet: in mutatione ergo quotæ illa inquirenda est, & nudi facti esse non potest, vt diximus.

Similia quæri possunt in materia priuilegij, consuetudinis, transactionisve: &, quasi facti hæc sint vbi tot iuris se offerunt quæstiones, excludere à foro Ecclesiastico, nimis fuerit alienum à sacris canonibus: qui super his statuunt passim, vt in re ad falcem suam spectante, non aliena messe.

Sed quid si quæstio oriatur an decimæ sint Ecclesiasticæ an laicales? iudicium proprietatis Ecclesiasticum omnino esse videri potest. quam & iure comitatur posses-

15.
An decimæ sint Ecclesiasticæ an laicales; in petitio cognoscit Ecclesiasticus; in possessio etiam, et si mores laico deferat.

sionis cognitio. *l. nulli. C. de ind. solent tamen sæculares de possessione cognoscere: &, si longævam factis reperiant, decimas à laico possessas pro laicalibus habere; & cognitionem ecclesiasticis inhibere. Ex præsumptione, quod quo nunc sunt statu, credendæ sint eo semper fuisse: saltem post Concilium Lateranense. sed rectè negat Layman. Theol. mor. lib. 4. t. 9. c. 2. num. 15. præsumptionem illam esse iuris & de iure; sed admittere probationem in contrarium; adeoque cognitionem causæ: quæ vtique titulum, proprietatemque implicat: ea ergo cum indaganda, & iudicanda est, possessioni quidem vetustæ deferendum est, vt turbari non debeat; vt autem ex illa iudicium de proprietate feratur, ad illum Iudicem pertinere debet; cuius est de proprietate cognitio.*

CAPVT XXXX.

De cognitione fidei.

Apostolis suis Christus, non Imperatori Romanorum, Regi Persarum, aut cuius Principi, iussit prædicare Euangelium omni creature, docere omnes gentes: illis, non his, promisit ad futurum Spiritum sanctum, qui doceret eos omnia: illis ergo non his licet decisiones articulorum fidei facere: & Concilij Episcoporum œcumenicis, ob fidei causam congregatis, Apostolorum iure, vti his verbis; *visum est Spiritui sancto, & nobis. Vtique ex iam dicto Christi promisso. quin imo, quoniam Principes propagationi Euangelij obstaturi erant, fiduciam Apostolis inspirauit; cum steteritis ante Reges & præsides nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis qui loquimini; sed Spiritus sanctus qui loquitur in vobis.* munus ergo est

1.
Ecclesia sua de fide cognoscit:

Eccle-

Ecclesiæ, fidei quæstiones decidere; de religione sciscere; de sana doctrina decernere; reprobamve dånare. *c. per venerabilem. §. rationibus. X. qui filij sint legit. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in d. si Imperator*, inquit Ioannes Papa *Catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ: quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere.* Sin infidelis est: applicabitur ei dialogus Iudæorum atque Apostolorum *Act. 5. nonne precipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto? & ecce replestis Ierusalem doctrina vestra: respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt; obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* adeoque & prohibiti, & cæsi perstiterunt Apostoli in promulgatione doctrinæ: eorumque successores vbique terrarum paganos nacti Principes vsque ad Constantinum, vel etiam post illum Apostatas, vt Iulianum; vel hæreticos. Vt & Theodosius minor Synodo Ephesinæ primæ scripsit se quidem Candidianum mittere; sed ita vt in nullo quidem ijs, quæ faciendæ sunt de pijs dogmatibus quæstiones, seu potius expositiones, communicaret. *c. satis. dist. 96.* & Martianus in Synodo Chalcedonenfi, *nos, inquit, ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi Principis Constantini, Synodo interesse volumus. c. nos ad fidem. ead. dist.* eiusmodi enim negocia firmari potius debent per Synodum, quam Principum lege sanciri. *c. quadam. ibid.* Igitur non est Principum sæcularium fidei quæstiones decidere; sana dogmata ab insanis discernere; sed Ecclesiæ iudicium sequi: eique, vt opus fuerit, auxilium gladij sui commodare: non interpretando quidpiam ex lege diuina: *Martha de iur. p. 4. cent. 1. cas. 93.* tametsi possint legem ferre, quò rem ab Ecclesia iudicatam defendant; pœnisque sanciant. *vt, in tit. C. de sum. trinitat. & fide catholica, vt nemo de ea publicè contendere audeat.* Et disertè *ibid. in l. ne-*

mo Martianus vetat quempiam à Synodis semel iudicata, ac rectè disposita reuoluere; & publicè disputare, sub pœnis grauibus. Sed & cum Iustinianus edictum super fidei professione proposuisset, eamque Ioanni Põtifici Romano transmississet; laudauit eum Ioannes, quod id fecisset amore fidei, pro submouenda hæreticorum intentione, secundum Apostolicam doctrinam, Episcoporum interueniente consensu. & quia Apostolicæ, inquit *in sua Epistola, doctrina conuenit, nostra. autoritate confirmamus. l. inter claras c. de sum. trinitat.* vbi post insertum edictum profequitur Ioannes; *liquet, inquit, vos Apostolicis eruditionibus studere, cum de religione Catholica fidei ea sapitis, ea scripsistis; ea protulistis, ea populis fidelibus publicastis, quæ & Sedis Apostolicæ doctrina, & Sanctorum patrum veneranda decreuit autoritas, & nos confirmamus.* adeo vt edictum illud professionem vocet, *ibid.* & publicationem dumtaxat doctrinæ Ecclesiæ. Ad hanc igitur pertinet concilia œcumenica cogere, quæ docentur discutere, eoque & suspectos vocare, vt in pluribus accidit: in eumque finem etiam saluum conductum cõcedere, vt & plures dedit Concilium *Trid. sess. 15. 16. 18.* laudat tamen Ioannes Papa *ibid. in §. ad non credentes* intentionem Imperatoris compescendi hæreticos, ab illa fide diffidentes: quin imo deprecatur vt resipiscētibus indignationis suæ remoueat aculeos; & *nobis, inquit, intercedentibus benigni animi gratiam condonetis.* quãuis hodie *d. §. prohibemus* sæcularibus potestatibus, & Iudicibus vetet de crimine hæresis quoquo modo cognoscere, vel iudicare. *cũ hoc crimen merè, inquit, sit Ecclesiasticum.* quæ verba adeo generalia sunt, vt etiam excludant quæstionem facti, in casu hæresis. *Vide citatos à Diana p. 3. t. 1. r. 2. vt & Gregorius XIV. in cons. incip. cum alias.* cum statuisset quorum criminum rei à Sylo Ec-

clesiarum non gauderent; quomodo extrahi inde deberent; & curiæ sæculari, cum ab illius ministris foret facta requisitio, de mandato Episcopi per Iudicem Ecclesiasticum tradi; cognito per eum, quod verè expressa crimina commiserint, subiungit: *de crimine vero hæresis cognitio ad forum Ecclesiasticum tota pertineat. neque in eo curia secularis se quoquo modo intromittat.* Ut non tantum, quando de dubio fidei articulo, vel an aliqua propositio sit hæretica quæritur, Ecclesiæ ad scribatur cognitio: sed etiam quando de hæresi constat, & agitur tantum de hæretico puniendo. quando *in d. §. prohibemus* Ecclesiastici Iudicis processum nullatenus impedire, sed ab illo decreta promptè ipsi, quatenus illorum officium spectat, adimplere debeant. cognitio autem illis indistinctè prohibetur. *Vide citatos à Diana. p. 3. t. 1. ref. 2. & p. 4. t. 1. ref. 58.* vbi & quæstionem facti excludi ait ad. §. *prohibemus v. quoquo modo.* Quare & Concilium *Trid. s. 4. decretum* edidit de editione & vsu sacrorum librorum, pœnas in temeratores verbi Dei, verbis sacris ad scurrilia vel fabulosa abutentes tulit, impressores non seruato modo ibi præscripto, aliosque violatores diuini eloquij iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coërceri voluit.

3.
De Concordatis
Brabantia.

Nihilominus quamuis de fide & hæresi cognitionem Ecclesiæ priuatiuè tributam agnoscunt etiam Concordata anno 1541. inter Carolum V. Imperatorem, vti Ducem Brabantia, & Episcopum Leodiensem inita: tamen quedam, quæ circa illam versantur, Principi attribuant: quæ quia multis in locis non absimiliter obseruatur; latiùs paulo de illis hic dicere visum est. Illa igitur sic habent: *de crimine hæresis cognoscet Episcopus solus; salua Principi prerogatiua sua, quoad Inquisitorem per eum à Sede Apostolica impetratum; salua etiam eidem Principi apprehensio-*

ne, & detentione personarum de hæresi suspectarum, nec non annotati. ne, & confiscatione bonorum de hæresi cõdemnatorum: ex quibus Episcopus moderatas expensas habebit, si de crimine hæresis cognouerit: reseruata etiam eidem Principi punitione eorum, qui contra prohibitionem suam asserunt propositiones iam vt hæreticas damnatas, aut quid aliud contra mandata seu prohibitiones facit, ad inuandum negotium fidei facta, vel factas.

Igitur Episcopus solus de hæresi cognoscit. excipiunt Concordata Inquisitorem hæreticæ prauitatis, per Principem à Pontifice imperandum: qui vtique & de hæresi cognoscit. Vt & factum fuit, donec erectis in Belgio nouis Episcopatus non amplius officio Inquisitorum opus esse videbatur. *Neque enim antè eos Philippus II. remoueri passus est, quam nouis Episcopis in suas sedes inductis, qui religionis causas cognoscere, iniurias vindicarent.* *Strada de Bello Belgico ad ann. 1566. Instructione & mandata huiusmodi Inquisitoris Vide in tertio volumine Edictorum Belgij l. 1. t. 2. c. 2. & Haræum in Inuits tumultuum Belgicorum.* Vbi ergo Inquisitor est, non solus de hæresi cognoscit Episcopus; sed vterque per præuentionem. decisum siquidem est concessionem Inquisitoris non minuere iurisdictionem Ordinarij. *c. per hoc. de hæret. in 6.* sed vtrumque posse solum procedere, *ibid. in verb. conuictim, vel diuisim.* quamuis, si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus; *d. c. per hoc versic. & si diuisim,* & nomina testium occultorum. *c. vlt. eod. in 6. extrau. commun. 1. h. t.* & in duro carcere statuendo simul procedere: *Clement. 1. §. duro. de hæret. quemadmodum ordinariè iurisdictione posterius inuenta priori accedit cumulatiuè, non priuatiuè. l. 1. c. de off. præf. vrb.* In Gallia, vt refert Choppinus *De sac. polit. l. 2. t. 2. nu. 12.* Franciscus I. ann. 1640. probante Curia, in defectum ecclesiastici, sæculares iudices cognoscere iussit

4.
Ex quibus
Inquisitor
concessus;

5.
Vsq; ad
erectos no-
uos Epif-
copatus;

6.
Inquisitor
vt Ordina-
rio nõ præ-
iudicet.

de

de hæresi; etiam contra clericos minorum ordinum. quod recipi non aliter potest, quam vt de facto inquirant, non determinent de fide aut hæresi.

Salua, inquit Concordata, Principi apprehensione, & detentione personarum de hæresi suspectarum, nec non annotatione, & confiscatione bonorum de hæresi condemnatorum. Quoad apprehensionem, quæro, an ea intelligatur de decreto, an de re ipsa? ita vt Iudici ecclesiastico decernere cõpetat suspectum de hæresi esse apprehendendum, sed implorare debeat auxilium brachij sæcularis ad apprehensionem ipsam. Id enim requirit Salgado *de protect. reg. p. 2. c. 4. num. 36.* tametsi nullus iuris textus ab eo citatus id euincat, & contrarium fit disertè decisum in Clem. 1. §. 1. *de heret. in v. citare possit, arre- stare, siue capere, ac tunc custodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manibus ferreis.* & in Actis Apostolorum c. 8. 9. 2. 6. 4. 5. dicatur Saulus accepisse literas, nõ à Præsede Pro- uinciæ, sed à Principibus sacerdo- tum, & ad Synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ (Christianæ) vi- ros ac mulieres vinctos perduce- ret in Ierusalem. *Vt latius diximus in Iur. pon. nou. anal. de off. ord. n. 8. 9. 10.* & in hac materia Episcoporum re- quisitio secundum canones ex le- gibus Frederici etiam Imperato- ris, *de quibus in authenticis Frederic. tit. de statut. & consuet. deductos ar- ctat sæculi potestates, & dominos temporales pro hæreticorum inuesti- gatione, captione, ac custodia diligenti,* inquit d. c. inquisit. *de heret. in 6. versic. plenè expeditionis, & coercionis expedita, & inniolabilis adsit auctoritas: vt ea omnia exequamini, inuocato, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.* quod & hîc sonat edictũ 25 sept. 1550. §. *sullen voorts.* dum iubet ecclesiasticis dari assistentiam siue auxilium in ca- piendo, apprehendendo, & deti- nendo denique. Sed & incommo- dorum causa, *de quibus etiam clem. 2*

in fin. ne ignotis fortè personis ar- ma mouentibus seditio oriatur, sæ- cularium officiariorum subsidium implorare solent Ecclesiastici. quẽ- admodum etiã in Ordinationibus Parlamenti Mèchlin. ipsi execu- tores regij iubentur vti opera officia- riorum loci, vbi fit executio. vt di- cendum fit sub Christianissimis Principibus licere Episcopis, quod sub gentilibus Romanis licuit sa- cerdotibus Iudæis. Denique In- structio à Philippo II. data Inquisi- toribus, disertè dat ijs apprehendẽ- di facultatemper suos, aliosve offi- ciarios: mandatque ab omnibus of- ficiarijs brachium auxiliare eis præ- stari, siue assistentiam.

Detentio atque custodia reo- rum Episcopis etiam tribuitur d. c. *ut inquis. in verb. in carcerem Episcopo- rum ducant, vel duci faciant sine mora, vbi detineantur donec negotium per Ec- clesie iudicium terminetur. d. §. 1. §. sane. §. & quia saepe contingit Episcopos ha- bere proprios carceres &c. in clem. 1. de heret. vbi & duo commentarienses, vnus Episcopi, alter Inquisitoris es- se iubentur; & vtrique iuramenti sua formula §. sane præscribitur.*

Personarum, inquit Concordata, de hæresi suspectarum. tria In- terpretes genera faciunt suspicio- nis; leuis, grauis, & vehementissi- mæ: ex prima decretum carceris non datur; sed ex alijs. ad iudican- tem ergo de hæresi spectat expen- dere, qualis sit suspicio; antequam apprehensionem decernat. *c. ad abo- len. X. de heret. in verb. Episcopi iuxta considerationem suspicionis qualitatem- que personæ &c. c. excomm. §. qui autem X. eod. vt sanè nunc intelligenda sit lex 2. C. eod. in verb. hæreticorum voca- bulo continentur, qui vel leui argumen- to à iudicio catholice religionis detecti fue- rint deuiare. adeoque melius Frede- ricus in authent. de statut. & consuet. vnde extracta authent. Gazaros. C. eod. vbi §. qui vero. suspensionem, vt ca- nones, ad arbitrium Iudicis re- fert.*

8.
Detentione
& custodia,

9.
Persona-
rum.

10.
Bonorum
annotatio-
ne, & con-
fiscatione.

Annotatione, inquit Concordata, & confiscatione bonorum de heresi damnatorum. neque enim ante condemnationem occupare bona accusatorum debent sæculares. *c. cum secundum. §. fin. de heret. in 6.* neque ipsi vel ad hunc tantum effectum cognoscere. *citati à Martha de iurisd. p. 2. c. 35. n. 6. & seqq.* neque extra terras Patrimonij Ecclesiæ confiscationem præterdit ecclesia. *c. urgentis. X. de heret. nisi in clericis. c. excommunicamus. §. damnati. ibid.* tamen quædam nunc extrauagantes bona hæreticorum publicanda distribuunt in tres partes. 1. domino, 2. Inquisitori, 3. officio Inquisitorum distribuunt. *de quibus citati à Martha de iurisd. p. 1. c. 51. n. 13.* & huiusmodi extrauagantes quamuis in corpus iuris non relatas seruari velit *c. fin. §. fin. de heret. in 6. clem. 1. §. fin. eod.* aduersus quas forte constitutiones ius fisci antiquum per Concordata voluit Carol. V. præseruatum.

11.
Peccantiū
contra edi-
cta puni-
tione.

Reseruata, inquit Concordata, *Principi punitione eorum, qui contra prohibitionem suam asserunt propositiones iam ut hereticas damnatas, seu quid aliud contra mandata seu prohibitiones faciunt: ad iuuandum negotium fidei facta, vel factas.* qui serio asserunt damnatas propositiones, seu quid contra huiusmodi edicta committunt, de heresi suspecti sunt; inquiri possunt; & si pertinaciter persistant, de heresi damnari. vtique per Iudicem ecclesiasticum. sed ea cognitio, aut cognoscendi facultas non est impedimento, quo minus Princeps, illa seposita, condignis poenis vindicet edictorum suorum contemptum, seu contrauentionem. & hic est sensus huius reservationis. adeoque neque hæc reservatio est impedimento, quo minus ecclesiasticus ex eadem materia educat formam alterius iudicij, quo inquiratur scilicet de suspitione hæresis, & ex pertinacia succedat de heresi condemnatio. v.g. frequentauit quis conuenticu-

la, conciones, alia exercitia hæreticorum; damnatum id est l. 3. §. 6. 8. c. eod. atque edictis regijs; nominatim 12. Iulij 1526. 29. April. 1550. 13. Iulij 1609. vltima decemb. 1609. ea materia subministrat & aliam formam pro iudicio sæculari, ad damnandum ex contrauentione edictorum: quæ quia executionem dirigunt ad Concilia, & Officiarios sæculares, ex his formaliter agere non possunt ecclesiastici: & tamen edicta regia, (quæ Princeps profitetur facta ad iuuandum negotium fidei) retorqueri non possunt in odium fidei, vel ad destruendam iurisdictionem ecclesiæ, quo minus secundum suos canones ad formam iudicij, quam diximus, procedere possit. & edictum 25. sept. 1550. ad eundem finem permittit Ecclesiasticis Adiunctum poscere ex Concilio regio, ad causas hæreticorum instruendas; atq; assistentiam, siue auxilium dare iubet in capiendo, apprehendendo, & detinendo, & tergiversantes puniri, vt dictum est; quin & apertè d. Instructio Inquisitoribus à Philippo II. data id continet, vt secundum canones, leges, & edicta (nota) eos puniant. alioquin omnis Ecclesiæ authoritas per huiusmodi edicta dici posset eneruata non tantum, sed extincta. cum nulla assertio hæretica, nullus actus hæreticalis, vt vocant, per illa non sit prohibitus: vt liquet ex ijs, quæ citauimus in Notitia Iur. Belg. tit. de summ. trinit. & fide Cathol. & nominatim 17. Iulij 1526. §. vobis. vbi tamen in fine §. disertè dicitur ea omnia decerni sine imminutione officij Inquisitoris: cuius hac in re cum Episcopo par causa est. præsertim nunc cum Inquisitores hic amplius non sunt, nouis erectis Episcopatibus. & hæc obscurorum nonnihil verborum interpretatione dilucidè subministrat edictum 29. April. §. vermanen. 1590. & 25. sept. 1550. vt Iudices ecclesiastici agant contra Ecclesiasti-

cos suspectos, & siue damnentur pertinaces, siue incarcerentur abiurantes, vt sæculares agant ad confiscationem bonorū temporalium, ex contrauentione edictorum, præsertim si fuerint seditiosi, & §. sequenti iubentur qui sciunt hæreticos, vt Episcopis denuntient: qui contrauentores, sæcularibus edictum 20. nouemb. 1549. feudalibus dominis, & toparchis ius confiscationis habentibus, bona de hæresi damnatorū à Iudicibus ecclesiasticis, & morte affectorum addicit, Principi autem ea reseruat, quādo bona confiscantur propter trāsgressionem edictorum regionum, in materia hæresis, quamquam edicto 14. oct. 1529. suā partem ex confiscatione bonorum prouenientem Car. V. declarauerat velle applicari in pias causas. & Albertus & Isabella apertè ann. 1614. & 1617. literis ad Concilia, Magistratus, & Episcopos scriptis hanc sententiam iudicauerunt, dū etiam mandarunt Concilijs, & magistratibus, vt secundum edicta 1609. religionē orthodoxā dictis, aut factis offendentes diligenter puniant: & quæcumque decreta, & sententias ecclesiasticorū, pœnasque, siue pecuniarias, siue alias, aduersus illos latas, requisiti omnino exequantur: & si relegationem mereantur, non ex vna tantum diocesi, sed totis hisce etiam regionibus; prouidentia Conciliorum consulatur.

Vbi obiter notandum est, quod suspecti olim inquisiti, & damnati, de hæresi, nisi celeri resipiscentia commissa emendarent, mox tradebantur Iudici sæculari. c. ad abolendam. X. de heret. c. excomm. §. damnati. ibid. c. pen. X. eod. mox vtique plectendi ex legum præscripto. l. 4. & tot. tit. C. de heret. sicut apud veteres accusati pronuntiabantur tantum rei esse læsæ maiestatis, homicidij &c. nec opus erat exprimere pœnam. quia ex lege erat ordinaria, vt & edictum 29. April. 1550. iubet non alterari pœnas à Principe præscri-

ptas hæreticis: sed declarari tantum eos contrauentionis reos, pœnasque decretari, vt loquitur. ad pœnam autem hæresis ordinariam, effusionēque sanguinis Iudici ecclesiastico procedere non licet, sed cum malitia temporū mortiferas hæreticorum pœnas hic suspenderit; & extraordinariæ, seu arbitrariæ, per illa edicta anni 1609. aliaque sint subiectæ, Iudex etiam ecclesiasticus, quem de hæresi damnat, cum mortem hodie non infligat hic sæcularis, extraordinarijs pœnis potest punire. sicut Inquisitorem impediētes, instruētes hæreticos &c. per Inquisitores, inquit c. accusatus. §. fin. de heret. in 6. compesci possunt, & pœna debita castigari: tam per captionē personarum, quam aliās. c. 1. eod. in 6. vers. cum pro hæresi fuerit curia sæculari relinquendus, aut perpetuo immurandus. c. vt commissi. vers. mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire. Vt rebus sic mutatis, canones non dedignantur leges ciuiles imitari. c. 1. & 2. X. de nou. oper. nunciat. ad modum, quo indies in foro Ecclesiastico, (vbi tamen alias secundum ius canonicum est iudicandum. c. quod clerici. X. de for. comp.) allegantur leges ciuiles, ab Imperatoribus sæcularibus promulgatæ, ideoque ex hac rerum præsentium constitutione Albertus & Isabella prædictis literis iusserūt pœnas pecuniarias, & alias ab ecclesiasticis, vt diximus, latas executioni mandari: extraordinarias vtique, & arbitrarias: conformiter etiam ad edictum 1609. quāuis formaliter actio ex illis edictis educēda illis competat, quibus edicta suam executionē committunt.

Cum ergo offerūtur speciales circumstatiæ; serio illæ sunt expēdendæ. v. g. quod reus alias hæresi renūciauerit, ecclesiæq; recōciliatus fuerit, facta fidei professione: qui enim heresim abiurauit, & postea cōmittit, cēseri debet quadam iuris fictione relapsus, inquit c. accusatus in princ. c. super. de heret. in 6. nisi ex leui suspicione ab-

13.
Correctio-
ne hodie
na.

14.
Aggravan-
da ex spe-
cialibus
circumstan-
tiis.

12.
Damnato-
rum hære-
ticorum
pœnis, &
traditione
Iudici sæ-
culari.

iurauerit. *ibid.* §. 1. eoque magis si nō ex vehementissima tantum suspicione abiurauit, sed ex confessione, ob quam & relegatus, seu alias punitus fuerit. sicut & edictū 25. sept. 1550. pro relapsis habet eos, qui semel ob contrauentionem publicè puniti, rursus contraueniunt: quod relapsi sine vlla audientia Iudici seculari relinquuntur. *d. c. super.* vel quod ad Iudicis ecclesiastici præsentiam vocati, *iuxta c. excomm. §. adijcimus. X. eod.* contumaces fuerunt, cum cōtumacia, inquit *c. 7. de heret. in 6. in causa præsertim fidei suspicioni præsumptionem adijciat vehementem:* quod vxorē & filios in errore fidei, & vsu matrimonij apud hereticos nulliter cōtracti quis nō corrigat: qui enim alios cum potest ab errore non reuocat, se ipsum errare demonstrat: *c. 2. X. eod.* in domo tales amāter tractet, nec moneat: cum anathema ijs dicatur, qui in domo fouent. *c. 8. X. eod.* quod etsi ob temporū iniquitatem hīc non seruetur, tamen patremf. curā exuere nec iure diuino licet. quinimo qui post abiurationē hæreticos receptat, deducit, sociat, dona, munera dat, fauorē impendit; merito debet iudicari relapsus: *c. accus. §. ille quoque. eod. in 6.* quin & edictum 14. oct. 1525. iubet eos, qui hospitātur peruersos, aut abutentes sacramentis, eos denunciare, aut etiam ipsos capite puniri.

Itaque grauibus huiusmodi circumstātijs occurrētibus arbitraria pœna non parum intēdenda est; atque augenda: iuxta d. edictum 1609. siue pecuniaria, siue alia: iuxta d. Principum literas 1614. & 1617. imponatur: siue ex actione ex canonibus coram ecclesiastico; siue ex actione ex edictis coram seculari processum fuerit.

Igitur Iudici Ecclesiastico ordinario competit omnis cognitio de hæresi. saluū tamē hīc manet Principi priuilegiū seu prærogatiua impetrandi Inquisitoris; decernere nō tantum apprehensionem, sed & exe-

qui iure potest Episcopus: ex vsu tamē ad executionē implorare solet brachiū seculare. saluū etiā manet Principi ius apprehendendi, detinendi reos, per suos officarios; annotandi & cōfiscandi bona. quamuis hæc omnia ex integro nō ita iure, aut per extrauagantes constitutiones obtinerent. vt diximus. salua, inquam, hæc Principi manent, vt ei competant, non vt Ecclesiasticū excludant: quæ nō est vis verbi, *salua;* sed tantum vt ea conferuet illi, quæ quis salua sibi fore stipulatur. ideoque in eodem paragrapho additur, explicacionis causa; Episcopo ex bonis cōfiscandis soluendas fore expensas. cōfiscatio autē bonorum laicorū iure competit dominis secularibus: saluis d. extrauagantibus: aduersus quas verisimiliter hæc stipulatio adiecta est. sed plenius est verbum, *reseruat.* quod in solidū id, quod reseruat, tribuit reseruati. *c. si eo tempore. de elect. in 6.* vbi prærogatiua, quā paragraphus initio saluam vult, priuilegium tātum significat. *l. in scripto. l. muner. l. obseruare. D. de muner. & honor.* plenius ergo d. §. reseruat Principi punitionē illam, quæ instituitur ex contrauentione edictorum ipsius. ex quibus in iudicio ecclesiastico formaliter actio non venit instituenda. quamquā nihil vetet illorum, vt legū ciuiliū, ibidem etiam fieri mentionē. reseruatio autem hæc adeo est plena, vt etiam subalternos dominos ius cōfiscationis habentes excludat, vt eā non capiant, quæ ex cōtrauentione edictorum incurritur; vt diximus; sed Princeps. atque his cōformiter pronuntiatum est à Senatu Brabantię pro Promotore Mechliniēsi aduersus D. H. ex decreto Officialis apprehensum, sub auxilio brachij secularis, & detentum in Episcopali carcere. ita tamen hæc reseruatio valet, vt formalis quidē ex edictis actio Ecclesiastico non competat; sed alia non denegetur; vt mox demonstrauius; & eadem con-

15.
Vt concordata non auferant Episcopo auctoritatem iure competentem: etsi Principi tribuant aliam quā canones.

16.
Principi vt punitio cōpetat peccantiū contra edicta, dum ex illis formaliter actio instituitur, sed ex eodem facto per canones mandata punitio Ecclesie non auferatur.

concordata probant: dum Episcopo cognitionem super hæresi relinquunt: & eodem titulo art. 5. qui agit de iconoclastis, disertè tradunt quod Iudex ecclesiasticus solus (nota) cognoscet in casu, quando malefactor sustinet non esse reuerentiam imaginibus exhibendam propter id, quod illæ representant: alijs ergo casibus cognoscit etiam pro ratione suæ iurisdictionis: sed non solus; sed vel Inquisitor etiam, vel Principis Concilia, cum edictis illius est contrauentum. Canones porro adeo solis Episcopo & Inquisitori causas fidei tribuunt cognoscendas, vt Paulus V. etiam alijs prelati ademerit quoad sui ordinis regulares. *Const. incip. Romanus*. Quinimo etsi Ecclesiasticus Iudex iam officio perfunctus videatur cū de hæresi damnatum tradidit magistratui sæculari; nec ille pœnam ignis imponit; potest illum monere: sine metu irregularitatis. *Diana p. 1. t. 2. r. 134*. vt nec ante cesset eius officium, vbi nō cessant per malignitatem temporum illę pœnæ. Nempe illas Principes remittere possunt; si ad reip. salutē opus fuerit. *Wames. can. cons. de hæret. cons. 567. diximus in Hiato. l. 3. c. 22*. nam quod per legem non licet, licet per necessitatem, c. 4. X. de reg. iur.

CAPVT XLI.

De Schismate.

Valde affinia sunt hæresis, & schisma: nec fere schisma factum, quin desierit in hæresim, igitur regulæ Patrum constituerunt, vt si qua Ecclesiastici officij persona ei, cui subiectus est, restiterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare etexerit, aut schisma fecerit, iste excommunicetur, atque damnetur. quod si fortè & hoc contempserit, & permanferit diuisiones & schisma faciendo; per potestates publicas opprimatur. & infra, non solum exilijs, sed etiam proscriptione re-

rū, & dura custodia coërceatur. *ita Pelagius in c. de liguribus. 23. q. 5. post idē Greg. in c. nec licuit. dist. 17*. schisma dissensionem ab Episcopali auctoritate facit; hæresis autē peruersum dogma habet. *Cæterum*, inquit Hieronymus, *nullum schisma non aliquam sibi consingit hæresim, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur. c. inter. 24. q. 3*. quatenus ergo hæresim sapit; solus Ecclesiæ est iudicare inter lepram & lepram: quatenus diuisionē indicat, monet; & mucrone excommunicationis ferit: qui si contemnatur, demum Iudex sæcularis per exilia, proscriptiones, similesve pœnas schismaticos comprimit. *d. c. de ligur. singulare videtur in d. c. nec licuit*. vt si quis Synodū particularem fecerit aduersus generalem; sine alia mora per sæcularem potestatem puniri possit. quoniam directo, atque ex professo, & notoriè ab vniuersali ecclesia secessionem facit. in d. autem c. de liguribus. contemptus rusticus, & in omittendo magis consistens fuisse videtur. raro autem fieri poterit, vt sine preuia Ecclesiæ monitione, cognitione, seu declaratione, sæculari potestati constet schismaticum quem esse, & vt talem puniendum. nam, etsi in d. c. de liguribus. illi in contemptum Sedis Apostolicæ de sua rusticitate gloriabantur; excommunicatio tamen, & perseverantia præmissa est sæculari punitio. vt quamuis notorium excludat causæ cognitionem, c. quoniam. X. de fil. presb. tamen illud ipsum ita se habere, cum ab animo etiam pendeat, euidenter constare, vt declaratione non egeat; omnino debet. Quod si autem factum aliquod tanquam schismaticum, aut hereticum damnetur ab vtroque iure; erit res mixtæ iurisdictionis: & ab vtroque iudice puniri poterit. Vt potest irreuerentia erga crucis, aut sanctorum imagines. c. si canonici. de off. Ord. in 6. l. 1. c. nemini licere signum crucis. vt sup. de hæret. diximus.

2.
Sed oportet
vt quem
constet
schismaticum
esse
antequam
sæcularis
de eo cognoscatur

CAPVT XLII.

De alijs rebus Ecclesiarum,
& clericorum.

1.
Iudicis ori-
ginaliter
Ecclesiasti-
ci est hæc
cura.

Facultates Ecclesiæ in manu fuisse Apostolorum, ab eisque diaconos eis præpositos, & illorum successores Episcopos opum sacrarum habuisse administrationem, alijsque demandasse latè constat *ex ijs quæ deducit Gratianus tota causa 12. & 13. tetigimus in Consult. can. de paroch. cons. 8. de religios. dom. con. 2. vbi & singulatim quæsiuimus quæ circa regimen hospitalium Concilium Trid. innouarit, auxerit ve. laicis autem nullam competere, in res Ecclesiæ iurisdictionem profequitur latè idem Gratianus dist. 96. Concilium Rom. sub Symmacho Solis, inquit, Sacerdotibus disponendi de rebus Ecclesiæ indiscussè à Deo cura commissa est.*

2.
Cogit hospi-
taliū
curatores
etiam lai-
cos ad ra-
tiones red-
dendas.

Quod huc pertinet, ad rationes reddendas hospitalis publici *ex c. 8. & 9. sess. 22. Conc. Trid. rectè citari & cogi per Iudicem Ecclesiasticum rectores, quamuis laicos, etiam ad solutionem reliquati, appellatione etiam remotâ, si in visitatione supputatum fuerit, ex c. 1. d. f. 22. c. 10. f. 24. & ita iudicatum fuisse à Cancellaria Pinciana ait Ceuallos. de cog. per viol. p. 2. q. 123.*

3.
Et bonorū
Ecclesiæ.

Administrator ergo bonorum Ecclesiæ laicus esse non debet. *c. laicus. dist. 89. si tamen fuerit administratio ei ab Ecclesiasticis commissa; committentibus Ecclesiasticis debet reddere rationem. c. indicatum in verb. à vobis discuti conuenit. d. 89. clem. quia contingit. de religios. dom. in verb. reddere rationem Episcopo. Neque obstat d. c. indicatum in verb. quippe vestra non supposita curationi: si quidem illa referuntur tanquam allegata à recusantibus laicis, non à Pontifice. tamen ad vitandas imposteriorum tricas, & vt veteres ca-*

nonnes feruentur, clericis administrationem velit committi rerum Ecclesiasticarum.

Sola venditione nanciscitur dominium Ecclesia. *sola venditione dominium non transfert. obtinet ergo in illa lex quoties C. de rei vindicat. venditrice, non emptrice. Co-narr. var resol. lib. 2. c. 19. n. 4. nec minus delinquit Ecclesiasticus rem duobus vendens, quam laicus. neutri variatio permessa est. in vtroque acquirente siue ab Ecclesia, siue à laico obtineant oportet leges sæculares de acquirendo rerum dominio. in iure autem patronatus canones admittunt variationem laici, non clerici. quamuis aduersentur nonnulli. Martha & citati de iur. p. 4 c. 172.*

4.
Sola vendi-
tione ac-
quirit Ec-
clesia do-
minium,
non sic
transfert.

Porro, quod huc spectat, Ecclesia sola emptione dominium rei emptæ adeptæ, vbi ius ciuile adhuc obtinet, de re huiusmodi cognoscit, & statuit, vt de alijs. an autem pecunia dono, legatove relicta in dotem monialis ingressuræ religionem eodem loco sit habenda? pendet ab illa quæstione, an pecunia in rem comparandam destinata loco rei habeatur? de quate Le Maistre *tra. de criées c. 1. aliq. passim.* dubium non est, quin cura huiusmodi doni, legatiuè ad Iudicem Ecclesiasticum spectet, eo iure quo causæ piæ, earumve executio.

5.
De rebus
sic quæsi-
tis
cognoscit.

CAPVT XLIII.

De negotijs criminibusq; qua
mixti fori dicuntur, &
primum de praentione.

VT negotia, ita crimina, tam sacra quam ciuilis iurisdictione tractat. sed vnaquæque cognitionem ad suum finem dirigit. sacra ad salutem animarū: vt saluus fiat populus Christianus: ciuilis; vt quæta sit respublica; lites, discordiæ, bella,

6.
Quatenus
vterque iu-
dex mixta
negotia
tractet?

bella, componantur, decidantur, in tranquillitatem definant. Vnde & D. Paulus, cum Corinthium incestuosum tradidit satanæ, finem expressit; *ut spiritus saluus fiat*. fines isti diuersi quidem sunt; non tamen contrarij: sed mutuo se compatiuntur non tantum; sed & coniurant amicè: alter alterius curam non tollit, sed pari illam passu ambulare gaudet. & negotia quidem ciuilia vtraque iurisdictio suo modo concludit, sine alterius impedimento, dum aliud intendit quam actum agere. quamquam idem sæpius agendo in alium finem dirigit: prout iurisditiones sunt distinctæ. & quod ad crimina attinet, percurrentibus veteres canones vlla vix crimina non occurrent castigata: sed per censuras, anathemata, pœnasque Ecclesiasticas. & ferè ita sonant canones Apostolorum. quos agnoscit Concil. *Trid. sess. 25. c. 1.* & veterem Ecclesiæ disciplinam optimè repræsentant. quibus & accedunt, qui vocantur canones pœnitentiales, & pœnæ quidem huiusmodi canonicæ, seu pœnitentiales non excludebat accusationem criminum iudicalem etiam, post pœnitentiam & reconciliationem. vt rectè Layman. *in theol. mor. l. 4. t. 9. c. 2. nu. 6.* & Couarr. *variar. lib. 2. c. 10.* pœnitentias ait, quamuis publicas, imo solemnes, quamuis & diuturnas, & graues non esse impedimento accusationi, aut inquisitioni iudiciali. præsertim dum pœnæ inflictæ nondum respondent grauitati criminum. Layman. *ibid.* ex communi cum Farinacio & Nauarr. quare nec hodie v.g. clerici percussor per Ecclesiasticæ censuræ denuntiationem eximitur à sæculari punitione. idem etiam obtinet in omnibus grauioribus criminibus, quibus vitæ aut membrorum mulctatio præscripta est per leges, aut consuetudines. *c. rex. c. sunt quedam. c. incestuosus. 23. q. 5.*

Sed nihilominus postquam iu-

diciariam potestatem manifestius exercuit Ecclesia, & censuram morum pœnis condignioribus stabiluit, in minoribus delictis eam ferè punitionem instituit, quæ condigna videretur: & sic præuentio cepit eò porrigi; vt alterius iurisditionem impediret. *c. de his. X. de accusat.* sic tamen, vt puniti à Iudice sæculari à pœnitentibus canonicis non eximerentur, neque cessarent censuræ, seu anathemata: præsertim ab ipso iure inflicta: aut cognitio in ijs quæ animarum periculum inducunt. vt loquitur *c. cum quidam. de except. in 6.* sicut è contra si Ecclesiasticus Iudex loco censurarum graues peregrinationes, aut similes pœnas inflixisset; cessare conuenit pœnas legales: saltem non maiores, non condigniores, tanquam rei iam iudicatæ exceptione. *d. c. cum quidam. Diana p. 4. t. 1. ref. 61.* cui pariatur & pendentis litis per præuentionem exceptio. & ita ferè se nunc habent tempora, & mores. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. ref. 97. & Mansfeldium in exercit. ad Breue. apost. ad V. auxilium brachij secular.* per quos fit, vt iurisditionis, quæ pluribus competere, soli exercitium illa in causa tribuatur, qui præuenit. quod æquum non videatur de eadem re coram pluribus Iudicibus causam dicere. Layman. *d. n. 6. in fin.* vel ob idem crimen pluribus legibus reum fieri. *l. senatus. D. de accus.* vt actori seu accusatori in mixti fori negocijs detur optio, coram quo velit reum conuenire. *c. cum sit generale. X. de for. compet.* nisi tamen ratione rei alibi existentis non simpliciter alibi conueniri possit. v.g. alibi domicilium, alibi beneficium habens; in loco domicilij delinquens, potest quidem ibi condignè puniri; non tamen illo beneficio priuari. *c. postulasti. X. de for. compet.* quia eius est destituere cuius instituere. vt nec renuntiatio nisi coram suo Ordinario effectum sortiat. *c. admonet. X. de renuntias.* præ-

3.
Si tamen tota punitione per præuenientem peragi possit.

4.
Præuentio
etiam infe-
rioris im-
pedit supe-
riorem, &
contra nisi
&c.

uentio alioquin adeo est efficax, vt
& inferioris aditio superiorem ex-
cludat. *c. vbi debitus. X. de appellat. c.*
cum ab Ecclesiarum. de off. Ordinar. &
contra Ordinarius per totū suum
territorium inferiores præuenire
possit. *c. cum contingat de for. compet.*
auth. de defensor. ciuitat. in princ. nisi
fortè consuetudo aduersus Ordi-
narium obtinuerit: *ibid. in fin. vel*
inferiorem: *c. fin. X. de off. Archidiacon.*
vel etiam inferioris iurisdictio de-
pendeat à superiori. quippe iudi-
cium soluitur vetante iudicare eo,
qui iussit. *l. iudicium D. de iud. quem-*
admodum & Papa, totius orbis Or-
dinarius, potest, saluo decreto hodie
Concilij *Trid. sess. 24. c. 20.* inferiori-
bus quidem inhibere, & si causam
delegarit alteri, quasi præuenien-
do, Ordinario videtur inhibuisse; *l.*
cum prator. D. de iudic. ita tamen si li-
teræ præsententur, antequam alius
Iudex sit aditus: *d. c. vbi debitus.* seu
potius citationem emiserit. *l. si quis*
postea. D. de iudic. omniū enim actio-
num principium est in ius vocatio.
§. omnium. inst. de pœn. temerè litigant.
vt nec mors delegantis iurisdictio-
nem, quasi re non integra, auferat
delegato. *c. gratum. c. licet. X. de off. de-*
leg. multo minus si facta est conte-
statio. *c. relatum. eod.* nec priuilegium
superueniens. *d. l. si quis. nec mutatio*
domicilij. *l. cum quadam puella. D. de*
iurisdict. om. Iud. vbi ex facto mentio
est sententiæ latæ, vel litis conte-
stata, ante migrationem; non au-
tem virtus eadem negatur citatio-
ni executæ, quam ei tribuit lex quia.
D. de iurisdict. om. Iud. & propterea
sic etiam accipi debet *c. relatum*
X. de off. deleg. vt ita contestationi,
quasi ex facto ibi propositæ, illæ vi-
res tribuantur; vt etiam citationi
illæ non denegentur. vt in proxi-
mè sequenti articulo expressè de-
ciditur. nimium enim vicina esset
huiusmodi contrarietas. quin et-
iam respectu actoris sola Iudicis
aditio, & precum oblatio facit præ-
uentionem, vt mutare nequeat.

5.
Citatio de-
bitè execu-
ta præuen-
tionem
gignit.

auth. qui semel. C. quomodo & quando
Iudex. l. vbi captum. D. de iudic. adeo vt
si quis de eadem causa ad plures Iu-
dices rescriptum obtinuerit, illius
commodatè careat, & expensas luat.
c. fin. X. de rescript. apud vtrumque
Iudicem. *l. sancimus C. de iud.* sed &
reus actorem præuenire potest, si
prius Iudicem adierit. *l. in tribus. D.*
de iud. Ita tamen præuentio locum
habet, si citatio fuerit valida, & le-
gitima. *c. proposuisti. X. de for. compet.*
adeoque à Iudice competente
emissa: *l. penult. C. ne de stat. defunctor.*
nisi compareat, qui nulliter citatus
est; neque excipiat. *l. 1. §. 1. D. de fe-*
rys. quin & citatio non emissa, &
executa tantum, sed & clara requi-
ritur, vt per eam constet, qua de re
agatur. *clém. 2. ne lite pend.* quin et-
iam adeo potens est præuentio, vt
quamuis citatio realis verbali præ-
ferenda sit, cum pares sunt tempo-
re; tamen cum verbalis præuenit,
obineat Iuris regula, *qui prior est*
tempore, potior est iure. Et si Barbosa &
quos citat Votorum tom. 2. vot. 92. secus
sentiat.

6.
Et respectu
actoris sola
iudicis adi-
tio,

7.
Si tamen à
iudice cõ-
petente et-
iam sit
emissa,

8.
Etiam ver-
balis prior,
reali præ-
ualet.

Igitur sicut in causa merè eccle-
siastica, ita & in ea quæ est mixti fo-
ri, si liquida est præuentio, ad eun-
demque dumtaxat finem tendat
vtriusque Iudicis actio, non si quid
amplius in vna actione aut accusa-
tione est, quam altera; *Mansfeld. vbi*
sup. Iudex Ecclesiasticus sæculari
potest inhibere. *c. sæculares Iudices. de*
for. compet. in 6. c. cum quidam de ex-
cept. in 6. quamquam praxis magis
habeat, vt vtatur literis requisito-
rijs, quod & edicta nostratia iubēt.
vt & si sæcularis noluerit progres-
sum suspendere, Princeps adeatur.
ne par in parem videatur impe-
rium exercere in materia, in qua
vtriusque valet authoritas. videat-
ur, inquam, quia paritatem ne-
gat *c. vnam sanct. de maior. in extr.*
comm. in eoque fundatur ratio d.
c. sæculares.

9.
Et cum ad
eundem fi-
nem vergit
vtriusque
iudicis
actio.

10.
Ecclesiasti-
cus vt sæ-
culari inhi-
beat?

Quamquam enim quilibet Ju-
dex cognoscere possit an sua sit iu-
ris-

rifdictio, tam Ordinarius; *l. si quis ex aliena D. de iudic. l. 2. D. si quis in ius vocat. quam delegatus. c. super literis in fin. c. pastoralis X. de rescript.* tamē idem & laico competit; vt æstimet an sua sit iurifdictio. *d. l. si quis. Cevallos de cog. per viol. p. 2. q. 81. & 82. remissiuē. & sæpe præuentio patitur exceptionem. Tuscus in verb. præuentio. concl. 646. 647. 649. in verb. delinquent. concl. 180. 181. 182. in verb. condemnatus. concl. 571.* ideoque liquida omnino debet esse præuentio, vt nulla sit exceptio, antequam censuris suam iurifdictionem Ecclesiasticus tueatur. *c. sanè. X. de off. deleg. c. si Iudex laicus in v. et si notorium. de sent. excomm. in 6.* aut alioquin quippiam, nisi causâ cognitâ, statuatur. *vocato, inquit d. c. si Iudex, Iudice seculari, seu alio cuius interest. vid. Marth. de iurisd. p. 2. c. 42. n. 17. & seqq. p. 2. c. 1.* quippe & cum ambiatur de duorum Iudicum delegatione, vterque simul cognoscit, cuius sit iurifdictio: & si diffideant, arbitros sumunt. *c. pastoralis. X. de rescript.* vt in causa mixti fori hodie sæculares Iudices ad Ecclesiasticum vocari vix sustinerent: sed vel simul cognoscere, arbitros sumere, vel secundum edicta laici superiorem adiri: aut, si laicus præuentioem causetur, superiorem Ecclesiastici: quia cum in partes transeunt Iudices, videtur occurrere regula, vt in causa sua nemo ius dicat: & qui de alterutro Iudice queri vult, eius vt rei superiorem, debeat adire. *d. c. cum sit generale. quanquam aliter praxis cassationes, & recursus sæculares multis locis inuenerit. et si etiam Bulla cœnæ quotannis seuerè moneat, & excommunicationis mucrone distringat iurifdictionem Ecclesiasticam inuadentes. & Conc. Trid. sess. 25. c. 20.* vt in re, vt diximus, liquida, ipse Iudex potest censuris suam iurifdictionem turbantes compescere. *d. c. dilecto. de sent. excomm. in 6. c. fin. de reb. Eccle. non alien. l. 1. D. si quis ius dicent. non obtemp. quo c. fin.*

disertè vsurpatores Iurifdictionis ecclesiasticæ per censuras compelluntur, vt ab ea abstineant; neque de Ecclesiæ bonis disponant; de mortuarijs, & alijs, quæ iuri spiritali annexa videntur. at vero hæc in subditos; in exemptos, aut extra territorium cuiusque constitutos, non item. *l. fin. D. de Iur. om. Iud.*

Dixi ex præuentioem inhibitionem iure fieri, si illa liquida sit; & ad eundem dumtaxat finem tendat vtriusque Iudicis actio: nam si Ecclesiasticus ad censuras infligendas, aut declarandas tantum egerit, non impedit sæcularem: si hic ad mortem, aut mutilationem; impedit Ecclesiastici actionem extra censuras, & pœnitentiales correptiones: si vterque tantum concludit, vt reus puniatur, prout iuris; vt permittit edictum *12. Iul. 1611. art. 41.* vel sine conclusione libellum dederit; intelligitur quisque actor pœnam petere, quam forum suum exigit: scilicet sæcularis, quam præscribunt leges: ecclesiasticus; quam canones: in quibus autem pecuniaria tantum multa tam per leges quam canones, vsuque consuetum exigitur; merito obtineat præuentio, ne secundus à primo actum agat. vnde cum graua nasci soleant incommoda; multis locis inita sunt Concordata; quæ singulis suas causas assignent; aut communes, mixtique fori faciant: & in his vt tum admittenda sit præuentio, dixi in *Iur. pont. anal. de for. comp. n. 53. & seqq.* mixti fori crimina latè persequitur *Fragosus Regim. reip. l. 2. disp. 4. §. 5. & seqq.*

CAPVT XLIV.

De vsuris.

Vsuræ naturali iure sunt illicitæ: sed crimen origine est ecclesiasticum: vtpote cuius post literas sacras prohibitio per Concilium

15.
Non est locus præuentioem aut inhibitionem, cum vtriusque actio non eodem tendit.

11.
Sed prius liquere de præuentioem vt debeat?

12.
Et laico prius vocato.

13.
Quod vix hodie obtinet.

14.
Nec vt Ecclesiasticus turbatores suos prout iuris compescat.

cilium Nicænum est inducta. *c. quoniam. dist. 47.* iure si quidem civili vetere permissæ fuerunt vsuræ: recentiori Iustiniani contendunt plures per interpretationem authenticæ *de Ecclesiasticis titulis in princ.* (vbi Iustinianus vult quatuor primis Concilijs, vt Euangelijs, honorem; & vt legibus, obseruantiam præstari) esse vetitas: sed, vt non impugnemus generale istiusmodi argumentum aduersus specialem legem; admittendum est tamen, si non permissas; toleratas tamē fuisse vsuras, secundum moderationem Iustinianæ legis *eos C. de vsur.* neque punitas fuisse in foro ciuili. Cæterum hodie multis locis Principes, vt in Belgio Carolus V. edictis suis vsuras prohibuerunt. Eoque rectè hîc dicitur vsuræ crimen esse mixti fori: aduersus quod tam edicta, quam canones insurgant. similiter & Philippus II. decretalem misit ad omnes Iudices sæculares, *quam refert Cenallos de cog. per viol. p. 2. q. 88.* vt omnes vsuras, & contractus illicitos exercentes, tam ipsi punirent; quam Ecclesiastico punienti brachium præstarent, citra exceptionem, quod rei essent laici. Enimvero edictum Caroli V. non explet quidquid vsurarum vorago requirit; sed ferè tantum spectat compendium fisci, vt in poenam in illius ærarium redigatur fors sub vsuris mutuo data: canones autem maximè spectant emendationem peccatoris; quæ intrinsicam habet restitutionem iniuste acceptorum, *quia non dimittitur peccatum, nisi restitatur ablatum. c. non dimittitur. de reg. iur. in 6.* ideoque cum fines vtriusque fori sint diuersi; actio à Iudice sæculari ad illum finem intentata non impedit ecclesiasticum: sed neque huius præuentio, illum remorabitur. quippe poenam ab edicto inuentam non proposuerunt canones; sed excommunicationem, ac alias. laici ergo actio Ecclesiam non impedit, quo minus

vsurarium ab altari arceat; oblationes reijciat; sepulturam neget: *c. quia in omnibus. X. de vsur.* ad restitutionem cogat: *c. præterea. c. cum tu. eod.* & manifestis vsurarijs domos elocari vetet: *c. vsurarum. eod. in 6.* intestabiles faciat. *c. quamquam eod. in 6.*

Cæterum, quia sacerdotis est iudicare inter lepram, & lepram; si in controuersiam vocetur contractus, an sit vsurarius; iudicium deferendum est Ecclesiæ; cuius est interpretari sacras literas: adeoque illud Christi, *mutuum dantes, nihil inde sperantes.* sic Pius V. vt vsuraria damnauit cambia ficca: redivitibus, & censibus normam præscripsit: & Sixtus V. improbavit praxim triplicis contractus, societatis, & assecurationis fortis, cum certi lucri minoris, pro maiori incerto, redemptione. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. ref. 77.*

Enimvero quamuis non soleat iudicium criminale suspendi per ciuile, *l. per minorem. D. de iudic.* sed illud esse huius exclusiuum, ac prius expediendum: *l. fin. C. de ord. cognit. l. 1. C. si quis aliquem testari prohibuerit:* tamen, si decisio criminalis dependeat à decisione ciuili, merito criminale suspenditur. *l. præses. C. de plagiarijs. l. quoniam C. de adult. l. si quis libertatem. C. de petit. hereditat.* vt generatim dici solet præiudiciales quæstiones prius esse terminandas. *c. 1. c. tuam. X. de ord. cognit. v. g. accusatus criminaliter coram laico super vsura negat contractum suum esse vsurarium; citat accusatorem suum coram Ecclesiastico, vt is declaret esse licitum: cum ille punctus inuoluet quæstionem fidei; Iudex sæcularis illam decidere non potest: illa indecisa condemnatio criminalis ferri non potest. quia natura prior est quæstio, an quid sit; quam quomodo sit. eodemque modo accusatus de adulterio, negat se ritè coniugatum esse: præuia huius exceptionis debet esse decisio; antequam*

1.
 Usura qua-
 tenus mix-
 ti fori sit?

3.
 Semper cog-
 noscit Ec-
 clesiasticus,
 cum quæri-
 tur, an vsu-
 ra sit.

4.
 Quando
 criminale
 iudicium
 super vsura
 suspenden-
 tur per ci-
 uile?

2.
 Præuentio
 hic non est
 cum vtrius-
 que actio
 non eum-
 dem finem
 habet.

5.
 Cum quæ-
 ritur an id
 de quo agi-
 tur sit vsu-
 ra.

quam ferri possit condemnatio ad-
ulteri, ideoque suspendi processus
criminalis, donec ecclesiasticus de-
ciderit, an verum subfit matrimo-
nium.

6. Nisi prouisionale iudicium aut simile exerceatur.
Contingit tamen vt hæc non ita
obtineant, vt si agatur de executio-
ne instrumēti guarentigiati, seu cui
insertum est iuramentum super il-
lius obseruatione, vt illud executio-
ni prius mandari debeat, quã quæri
de vsuraria prauitate. *arg. c. debitores
c. ad nostram. in fin. de iureiur.* quod idē
obtinere potest, si statuto omnis ex-
ceptio reijciatur in pleniorē litis
indaginē, & per prouisionē con-
tractui mandetur satisfieri. *Marib. de
iurisdict. p. 2. c. 45.* atque adeo eo casu
ecclesiasticus aditus super declara-
tione vsurarij contractus, non po-
terit sæculari inhibere, ne statuta
generaliter cōcepta, ex boni publi-
ci consideratione, obseruet; sine
præiudicio cognitionis ecclesiasti-
cæ super vsura. *vt ibid.* Vt etiam Ec-
clesiasticus aditus super absolutio-
ne à iuramento, non potest inhibe-
re interim ne creditor coram sæcu-
lari agat. *idem vbi sup. c. 46.* quamquã
Gutierrez *alique apud Dianam. p. 3. t.
1. r. 18.* dissentiant, in instrumento
guarentigiato. sed rationes magis
suffragantur nostræ opinioni: qua-
tenus non turbatur ordo iudiciorū,
nec illusorium redditur iudiciū ec-
clesiæ, sed integrum illud seruatur,
& consuetudinarius iuris ordo ser-
uatur, vt sine præiudicio causæ
principalis, in eiusque pleniorē in-
daginē hæc referuentur: interim
prouisionaliter mandetur execu-
tioni, quod prima facie iustius æ-
quius videtur. vt plura alia sunt in
iure prouisionalia iudicia. alioquin
consuetudine, statutisque sepositis,
mero iure præcederet cognitio, an
subsit vsura. *arg. c. lator. X. qui fil. sint
legit. & que mox citauimus. Vide Cenal-
los & citatos de cognit. viol. p. 2. q. 7. & q.
96. 97.* idemque dicendum est, dum
queritur de iuramento, vt interim
executio liquidi, iuratique contra-

ctus non retardetur. *idem q. 97.*

Sed & in Iudæis & gētilibus, vbi
ecclesiasticus iudicare non potest
eum, qui est extra Ecclesiam; ali-
quando cogit temporalem potesta-
tem prouidere: v. g. vsuras restituere.
c. post miserabilem. X. de vsur. quia
nec ipse Pontifex dispensare, minus
Princeps, potest; ita vt licitæ fiant
vsuræ. *c. super. X. eod.* quin nec exerci-
tium vsurarijs, nec habitatio à po-
testatibus permitti potest. *c. 1. eod. in
6 clem. vnic. eod.* quæ loca de Judæis
quidem non agūt. supremis autem
Principes alicubi, ob necessitatem
publicam, tolerant exercitium, ita
vt repeti vsuræ per actionem iudi-
ciariam nequeant, tanquam minus
malum; quo plurium vsuraria pra-
xis impediatur. alioquin regulari-
ter tam christianos sua autoritate
ecclesiasticus, quàm Iudæos per sæ-
cularem cogere debet ad restituenda
vsuras. *d. c. post miserabilem.*

7. Ecclesiasticus etiam iubet laico aduersus Iudæos & gentiles prouidere.

8. Ne toleretur habitatio, testari &c. vsurarii publici.

CAPVT XLV.

De fractione sigilli confessionis.

Sacerdoti confessionem reuelā-
ti imponitur perpetua peregrinatio.
c. sacerdos. de pœnit. d. 6. vel per-
petua incarcerationio. *ex c. omnis. X.
eod.* Vetus piorū fidelium vsus erat,
vt in mortis necessitate, deficiente
sacerdote, confiterentur proximo.
c. quem pœnit. d. 7. quamuis enim non
sit sacramentalis ea confessio; dum
clauium potestas non competit nisi
sacerdoti; taliter tamen confitens
fit dignus venia; ex sacerdotis ha-
bendi, eique confitendi desiderio.
*d. c. quem pœnit. verstantia. mundati sunt
leprosi,* inquit, *dum irent ostendere ora
sacerdotibus, antequam ad eos perueni-
rent: vnde patet dominum cor respicere,
dum ex necessitate prohibentur ad sa-
cerdotes peruenire.* quare & hi laici,
qui sic audierint confessionē, obli-
gantur ad secretum, ad imitatio-
nem

1. Punitio hæc pertinet ad Ecclesiasticum.

2. Etiam contra laicum qui audiuit confessionem in defectu sacerdotis.

nem sacerdotis; nec cogi possunt quidquam reuelare à quocumque magistratu; & si confessus obiuerit, quamuis sacramentaliter non sit absolutus, nec ab excommunicatione relaxatus, vt si esset à sacerdote absolutus, in sacro sepeliri deberet. *c. fin. X. de sepultur. c. pastorali §. praterca. X. de off. ordinar.* tamen *Dei misericordia*, inquit d. c. quem *pœnitet. est ubique*, qui & *iustis nouit parcere; & si non tam cito*, sicut soluerentur à sacerdote. adeoque excommunicatum sic laico confessum post mortem ab excommunicatione absolendum, & in sacro sepeliendum erit dicendum; ergo hic laicus confessionem reuelans, quia in eum non est statuta pœna ordinaria sacerdotis; punietur extraordinaria. *Nauarrus in d. c. 1. §. diligens. de pœnit. in 6.* atque à Iudice Ecclesiastico: cum crimen ipsum referatur ad offensam sacramenti. potest tamen requiri & sæcularis, vt plenius puniat. *arg. c. 2. X. de maled. c. felicitis §. per hoc de pœn. in 6. Diaz & Salcedo in prax. c. 109.*

CAPVT XLVI.

De iuramento.

1.
Mixti fori est, sed naturâ propriâ Ecclesiastici cognitio.

V Triusque iuris Codices, & Iudices illud tractant; seruandum vel non seruandum decernunt. sed tamē reuerâ magis ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet. *c. nouit X. de indic.* quare iuramēti ratione laicus coram ecclesiastico conuenitur ad obseruationem contractus. *c. fin. de for. compet. in 6.* etiam hæres. *c. à nobis. de sent. excom. in 6.* quod Choppin. *de sac. pol. l. 2. t. 2. n. 3.* explosum hodie ait: sed non apud nos; neque cœlites. imo ad vsuras soluendas cogit *c. debitores X. de iureiurand.* & in ijs, quæ lege tantum ciuili reprobata sunt; iuramentū seruari cogit Ecclesia. *c. quāuis pactum. de pact. in 6.* & Iudices sæculares, si nec vis, metus, nec dolus interces-

ferit, per Ordinarios locorū quemlibet aduersus iuramentum suum audire inhihentur. *ex c. licet mulieres. de iureiurand. in 6.* adeoque nec absolueri permittuntur. quinimo ferè id Papæ referuatum videtur. *c. si vero. c. verū. X. de iureiurand. c. veniens. in fin. eod.* quamquam & Episcopi vtātur ea potestate; dum iusta satis subest causa. & superioris auctoritas, si aliquatenus res illum spectare potest, in iuramento censetur excepta. *c. venientes. X. de iureiurand.* quod loquitur de admittenda appellatione, non obstante consuetudine iurata; de exequēda sententia intra certos dies.

Ceterum si disputatio oriatur de viribus iuramenti, & probabile iuris dubium videatur; Ecclesiæ cognitio deferri debet: cuius est iudicare inter lepram, & lepram. & sic videmus totum titulum. *X. de iureiurand.* plenum esse rescriptis super dubijs iuramentorum obligationibus. vterque tamen Iudex peierantes punit. eoque rectè dicitur mixti esse fori causam iuramentorum.

Piè respondit Alexander *in l. i. C. aduersus vendit.* neque perfidiæ, neque periurij se authorem futurum; postulationemque absolutionis à iuramento reiecit. Theodosius & Valentin. *in l. non dubium. C. de leg. aduersus id*, quod lege esset prohibitum, iuramentum noluit admitti. Fredericus *in auth. sacramenta puerum. d. tit. si aduersus vendit.* per vim aut metum extorta sacramenta nullius voluit esse momēti. Bonifacius VIII. *in c. quāuis pactum de pact. in 6.* seruari vult pactū, quāuis à lege ciuili improbatū, nec vi nec dolo prestitū, si nō vergat in salutis dispendium; nec alterius detrimētum. eoque idē Bonifacius *in c. si. de for. comp. in 6.* ad obseruantiam iuramēti etiam laicum corā ecclesiastico rectè conueniri rescripsit. & cōsonat *c. nouit. X. de iud. c. 1. & tot. tit. X. de iureiur.* addit ergo, vt loquuntur, forum foro iuramentum: eoque si absolutio pe-

2.
Absolutio à iuramento propriè Eccles.

3.
Questio de viribus iuramenti ad solum Ecclesiasticū pertinet.

4.
Etiam laicus coram Ecclesiastico conuenitur super obseruatione iuramenti.

tatur.

5.
Potest
Princeps
inhibere ne
contracti-
bus iura-
menta in-
ferantur.

tatur, aditur Ecclesiasticus. c. 2. x. de iureiur. cuius est de religione, & diuina lege, non assumes nomen Dei tui in vanum, respondere. potest quidem Princeps sæcularis, ad vitanda pericula, prohibere, ne subditi actibus, cōtractibusque suis iuramenta adiiciant, præsertim lege prohibitis: dummodo sincera mente id fiat: non autem eo fine, vt Ecclesiæ autoritas excludatur; & locum non inueniant canones mox citati. quod esset per cuniculos oppugnare libertatē, iurisdictionemque Ecclesiæ. vt lex Castellæ id negat. quemadmodum etiam non rectè antiqui formularij omnibus ferè contractibus clausulam iuramēti inferebant. id quod vergebat in præiudicium iurisdictionis laicæ, frustra, & sine necessitate. cuius iuris sui defendendi causa. consuetudinariā huiusmodi formulā etiam potuisse Principes inhibere, suadet æquitas. si tamen grauis necessitas, nec vana præsumptio id exegerit; vt in d. c. nouit x. de iud. à lege id excipiendum est. eiusque obseruantia rectè ad Ecclesiæ iudicium deferretur. præstitum etiam in prohibitis iuramentum, vix est vt iure irritare possit Princeps, aut relaxare: tanquam spectans ad religionē, & vinculum spirituale. si tamen iniquum enidēter appareat; potest Princeps partem damnare, vt remittat obligationem: sed & Iudex inferior: non tamen si dubium sit; sed illud ad decisionem ecclesiæ pertinet.

6.
Nō potest
Ecclesia ad-
uacuandam
iurisdictionem
Prin-
cipis de iura-
mento cog-
noscere,
sed bona
fide.

7.
Neque su-
per relaxa-
tione iura-
menti ro-
gata. cog-
noscere
super con-
tractu.

Sed an aditus Iudex ecclesiasticus super absolutione iuramēti cognoscere possit super contractu? & æquius est, vt si dubia sit contractus obligatio, eorumque quæ ex illo petuntur, cōtentus esse debeat summaria cognitione, vt absolutionem impertiatur ad effectū agendi: & quæstionem super contractu ad Iudicem sæcularem remittat: sin autem liquida sit obligatio contractus, ad illius obseruantiam cogere possit, d. c. fin. de for. compet. in 6. in

verb. contra iuramentum à se præstitum temere veniendo. & Innoc. III. in d. c. nouit de iuramēto se posse cognoscere ait; de feudo nolle. quamuis ob hoc iurata debeatur fidelitas. Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. ref. 113. 114. 115. 119.

Sed, an quis inciderit in pœnam legis sæcularis, punientis per iurium, declarare potest Iudex sæcularis. vt post Butrium & Cuidonem Papa tradit Ceuallos de cog. per viam viol. p. 2. q. 83. sed cum dubitatur de sensu legis sæcularis. quippe interpretatio legis pertinet ad eum qui legem tulit. l. si imperf. de legib. eoque rectè dicitur, si potest punire, quod est consequens; potest cognoscere, quod est antecedens: sed vt punire ex lege sæculari; ita & de illa cognoscere. quippe, si quæstio emergit super dubio legis diuinæ; non potest interpretatio spectare ad Iudicem sæcularem. Igitur mixti fori habendum est crimen per iurij: vt Iudex vterque puniat secundum suas leges. Vide Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 11.

8.
Declarare
an quis in
legem sæ-
cularem
super per-
iurio statu-
entem
incurrerit
ad sæcularē
pertinet,
non super
dubio legis
diuinæ.

CAPVT XLVII.

De concubinato.

Canonicum hoc crimen est. c. nemo. 32. q. 4. legibus enim permissus est concubinatus. l. in concubinato. D. de concubin. ergo in rigore ad solum Iudicem Ecclesiasticum spectat punitio, arg. Auth. clericus. C. de Episc. & cler. in v. si vero crimen sit Ecclesiasticum, Episcopalis erit examinatio, & correctio. Vide Dian. p. 5. t. 1. r. 10. etiam laicorum. Concil. Trid. sess. 25. c. 8. de ref. mat. vbi si opus etiam brachium sæculare implorari iubet. ex vsu loquuntur qui dicunt esse mixti fori. Vide Diana p. 1. t. 2. r. 87. eoque Philippus II. in Hispania decretalem misit ad omnes Iudices sæculares, quam refert Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 88. vt omnes in

r.
In rigore
punitio ad
Ecclesiasti-
cum perti-
net, etiam
contra lai-
cum, bono
publico
expedit, vt
præuentio-
ni sit locus.

concupinatū publicè viuentes punirent; & ecclesiastico punienti brachium præstarent, quamuis aduersus laicos. *Vide s. c. 13. n. 11. j. c. 48. n. 15. & seqq.*

CAPVT XLVIII.

De adulterijs.

1.
Enormia flagitia magis per Principes quam Ecclesiam puniuntur.

Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas, & peierantes viuere non sinere. *c. Rex. 23. q. 5.* enormia flagitia potius permundi Iudices, quam per antistites, & rectores Ecclesiarū vindicantur. *c. sunt quadam. ibid. c. incestuosi. ibid.* sunt enim hi maximè constituti propter latrones, homicidas, raptores. *ibid.* adulterium ergò punire magis etiam ad sæculares Iudices spectat, quam ad Ecclesiasticos. *d. c. rex. c. relegendes. ibid. c. si quos 23. q. 4.* vtiq; ubi vindicatur vt enorme crimen. *c. sententiam. X. ne cler. vel monach. vt aut ipse qui plectitur,* inquit c. non est *ibid. corrigatur experimento; aut alij terreantur exemplo.* atque adeo quando maritus vxorem accusat cum inscriptione: *c. tua. X. de procur.* non quādo ad separationem thori: nam tunc ad Ecclesiasticum pertinet. *c. tua. & amissionem dotis. c. plerumque. X. de don. inter vir. & vxor.* Cum ergo adulterium hodie paucis locis gladio puniatur; sed adulterorum loculi magis excutiantur; nulla debet esse inuidia, vt crimen hoc mixti fori censeatur. *Vide Dian. p. 1. t. 2. ref. 86. p. 4. t. 1. ref. 16.* & Iudex ecclesiasticus inquirere, vlcisci, & iudicare possit: *c. 1. X. de off. Ordinarij.* etiam laicum: *c. fraternitatis. in fin. dist. 34. c. gaudeamus. X. de conuers. coniugat.* vbi in monasterium inclusio ad perpetuam poenitentiam proponitur. quæ eadem poena in authent. *sed hodie. C. de adult.* vt eam possit imponere vterque Iudex: exequi tamen inclusionem non potest laicus, sine

2.
Sic & adulterium, nisi maritus ad diuortium accuset.

3.
Ob hodiernam, leuitatem præventioni est locus.

4.
In monasterium inclusio non nisi de consensu Episcopi facienda.

præuio assensu Episcopi, cui subest monasterium. *arg. c. biduum. §. si quem in insulam. 2. q. 6.* Sic & in *c. custos. c. si homo. 27. q. 1.* Episcopo permittitur mulierem impudicam comprehendere; & obfistentes excommunicare.

Abscinduntur & capilli, & vestes antè, & postè, ad ighominiam. *c. de benedicto. 32. q. 1. d. auth. sed hodie. caluatos,* inquit, *ab inuicem separare.* &c. quod de vtroque dicit; ius autem ciuile de adultera tantum.

Sed imprimis turpiter conuenientibus iniungenda est separatio. *quod si obstinatè,* inquit D. Cyprianus *perseuerant, nec se ab inuicem separant &c. nec putent sibi vita aut salutis constare rationem, si Episcopis aut sacerdotibus obtemperare noluerint.*

In d. autem *c. de benedict.* non tantum separatio domestica, sed & extra locum migratio indicitur vtrique. quod & in mulieribus iubet Concilium *Trid. sess. 24. de reform. mat. c. 8.* sed quoniam relegationis verbum, atque exilij quosdam Iudices laicos offendit; qui negant ecclesiastico esse territorium; potest idem effectus haberi omissis iurisdictionalibus illis vocabulis; *fac migrare,* inquit *d. c. de benedicto:* & iterum *in alium quendam locum constitue:* quibus potius verbis in sententijs suis vti possunt Iudices Ecclesiastici; vbi alia sunt inuidiosa. quomodo & Concilium *Trid. d. c. 8. extra oppidum,* inquit, *vel diocesim,* si *ijdem Ordinarijs videbitur, innuocato, si opus fuerit, brachio seculari, eijciantur. si opus fuerit;* inquit: non quidem iure: alioquin semper opus foret: sed aut ex locorum consuetudine, aut ex facto: potentia scilicet adulterorum: cui comprimendæ non sufficiat familia Ordinarij.

Denique puniuntur adulteri poena excommunicationis. *c. 2. & 6. X. de adult. c. si concubina. X. de sentent. excom.* vbi & quæ solius est Ecclesiastici, & per quam etiam effectui dare

5.
Capillorū abscissio caluatio.

6.
Separari adulteros iubet Ecclesia.

7.
Neque tantum quoad domestica coniunctionem, sed & extra locū migrationem.

8.
Si opus, innuocato brachio seculari.

9.
Excommunicat Ecclesia adulteros.

dare iniunctam etiam migrationem possint: ut quamdiu manserint in loco delicti, sint excommunicati: sed si & hanc contempserint: dicitur Ecclesiam ulteriore non habere potestatem; sed per seculares deputandum exilium, vel legitimam poenam inferendam. quod non male accipiat de executione facti: & propterea non dicitur poena exilij deputetur; sed exilium. quomodo & verbum eijciatur, de facto, & executione; non de sententia in d. c. 8. accipi potest. Ut si quis omnia contempserit, & praesertim excommunicationem; re ipsa in exilium eijciatur: cum Ecclesia, inquit in d. c. cum non. non habeat ultra quid faciat. poena autem exilij, si sententiam tantum spectemus, sit infra excommunicationem. quae utique morti comparatur. c. nemo Episc. 11. q. 3. & ubi vires Ecclesiae deficient, debent Principes ferre suppetias disciplinae. c. principes. c. administratores. 23. q. 5. alium modum suggerit c. 3. X. de crim. fals. in verb. & pronunciam ipsam eos abiurare compellens, abire permittas.

10.
Etiam do-
nec migra-
uerint.

11.
Exilij poena
ut impo-
nenda?

12.
Clerici ad-
ulteri ut
puniendi?

Multo magis clerici adulteri puniendi sunt, deponendi, & in monasterium detrudendi. c. si quis clericus. c. dictum c. sacerdos. dist. 81. & mulieres quae cum clericis peccant. c. quidam ibidem. de quibus, ab Episcopo. inquit, auferantur, & venundentur, illis pro tempore relegatis ad poenitentiam, quos sua libidine infecerunt. relegatis, utique in alium locum poenitentiae congruum quod est corporaliter inde auelli, ubi quis illecebris deseruiuit. & valet interdum pro anima salute mutatio loci. c. valet. ibidem.

13.
Monitio
adulteran-
tium.

Præter veteres poenas d. c. 8. f. 24. Conc. Trid. de reform. mat. in adulteris concubinarijs rigidè iubet procedi. monitionem tamen, & quidem trinam exigit. & quia sæpe difficillimæ probationis sunt adulteria; plana tamen ob suspectam conuersationem sunt scandala; non rectè queretur aliquis, ob suspectam, &

scandalosam conuersationem inhibitus suspectis locis, & temporibus, iuxta c. ab isto. 35. q. 6. conuersari cum aliqua, ex eo quod neget id esse notorium; & minus dicat scandalosum: sed satis est, famam, clamorem, & notitiam in vicinia esse: seu sine morosa difficultate Iudici probari posse. alioquin sequetur, si æqua dicatur huiusmodi querela, vix vnquam puniendum fore adulterium. acceptum enim rigidè notorium in adulterio fortè nunquam dabitur. nec enim palam, nec in populi conspectu committi solet: ut olim à Cynicis, & hodie quibusdam Indis. ut notorium est rigidè, quod probari non debet. quemadmodum dicitur hereticus manifestus, in c. sup. quibus. X. de verb. signif. sufficit ergo ut publicum sit, publicatione famæ, sine qua inquiri non debet: c. qualiter, & quando. X. de accus. etsi non facti euidencia. Conc. Trid. f. 24. de reform. mat. c. 8. ita loquitur, qua cum adulteris, seu concubinarijs publicè viuunt. scilicet taliter, ut de ijs inquiri debeat: iuxta d. c. qualiter & quando. & fama vera deprehendatur: etsi principio quidem nondum quoad rem ipsam, sed scandalum, quod tollendum sit.

14.
Ob suspi-
cionem.

15.
Qualiter
publico-
rum?

Porro notorium aut scandalosum adulterium esse, non est noua delicti species: sed vnus delicti qualitates: suspicio delicti, aut scandalum, circumstantiæ sunt, & accessoria: ideoque sicut Iudex sub qualitate aliqua datus cognoscit, an rei adsit qualitas; & sua sit iurisdictio: l. si quis. D. de iudic. gloss. in c. 1. de off. deleg. in 6 ubi conseruator, qui non potest cognoscere nisi de manifestis, seu notorijs iniurijs; cognoscit an quæ proponuntur sint notoriæ, & sua sit iurisdictio. quia aliàs, inquit glossa, quilibet posset impedire iurisdictionem conseruatorum quia quilibet conuentus semper negaret iniuriam esse manifestam. vnde quando dubitatur; ad Iudicem spectat cognoscere. l. si quis. D. si quis in ius vocatus

16.
Qualitas
notorij vt
expenden-
da?

17.
Et, an talis
sit, cognos-
cit Eccle-
siasticus;
vbi tantum
de notorio
cognoscit,

tus non ierit. d. l. si quis D. de iudic. & ad illam Faber in Rationali l. 2. §. sed si dubitetur. D. de iudic. Busius in l. fin. D. de iurisdic. ita etiam ad cuius cognitionem spectat crimen; spectabit suspicio, & scandalum; tanquam accessorium. quoniam accessorium sequitur naturam, adeoque iurisdictionem sui principalis. c. accessorium. de reg. iur. in 6. eamque regulam obtinere in materia iurisdictionis declarat Bonifacius VIII. in c. si super. 9. de off. deleg. in 6. Alexan. III. in c. praterea. X. eod.

18.
Et prouidet circa scandala inde nascentia.

Cum ergo adulteria inquirere, vlcisci, & punire, spectet ad Iudicem ordinarium; c. 1. X. de off. ordin. Clarus lib. 5. sentent. §. fin. quest. 39. num. 3. Lopes ad practicam canonicam Dias c. 5 §. ad v. grauitatem Abbas in c. intelleximus. n. 1. X. de adult. Wames. in c. consuluit. 14. X. de appell. spectabit etiam prouidere circa scandala, & suspectas conuersationes. *inhibendum est*, inquit c. 1. X. de cohabit. cler. & mul. & c. 1. 2. 3. & inobediens excommunicatur clericus; mulier canonicè punitur. & in c. 8. *ibid.* ob scandalum prouidetur.

19.
Monitus obedire debet & se purgare.

Adeoquè sic monitus ob suspicionem, & scandalum à Iudice ordinario, aut obedire debet, aut se apud illum purgare; seu exceptionem proponere; vt is de ea statuatur. *l. ex quacumque D. si quis in ius vocatus.*

20.
Inhibitio huiusmodi peccati & suspectæ conuersationis, vt Ecclesiastico competat?

Inhibitio autem hæc, seu monitio, fit iuxta præceptum Christi *Matthæi 18.* nomine Ecclesiæ; quam qui non audierit; sicut ethnicum & publicanum habendum ibidem declaratur. vnde ecclesiæ officium esse dicitur de quocumque peccato mortali corripere quemlibet christianum: & si correctionem contempserit; per distractionem Ecclesiasticam coercere: vt reuocetur à vitio ad virtutem. quod ad Ecclesiam spectat decernere de peccato; illiusque ad eam pertinet sine dubio censura: c. noni. X. de iudic. sicut ipse S. Paulus in materia in-

cestus ad correctionem monet, & censuram intentat. 1. *ad Corinth. c. 5.* & eum insequendo aucthores sacrorum canonum, vbi fornicationum suspicio, aut scandalum esse potest, moneri peccantes, & inhiberi volunt. ne deinceps suspecta, scandalosaque conuersatione vtantur. d. c. 1. 2. & 8. X. de cohabit. cler. & mulier. Conc. Trid. sess. 24. de mat. c. 8. sess. 25. c. 14. ad eumque modum leges ciuiles marito permittunt, multo magis Iudici; vt, si quem suspectum habeat, ei denunciet, ne cum vxore deinceps versetur, vel loquatur. adeo vt, si post tertiam contestationem id fecerit, occidi possit: nec amplius de adulterio quærat, sed de contrauentione denuntiationis. *Auth. vt liceat matri & auie c. fin.* Et Concilium Basiliense sess. 20. & Lateranense (sub Leone X. c. statuimus quod quicumque. huiusmodi monitos seu inhibitos, nec abstinentes, haberi volunt pro concubinarijs publicis, & conuictis; & pœnis ibi præscriptis puniri. & d. c. 2. X. de cohabit. cler. & mul. clericos excommunicari; mulieres canonicè puniri.

21.
Leges marito multo magis Iudici permittuntur huiusmodi inhibitione.

22.
Moniti non abstinentes pro conuictis & publicis sunt.

Prudenter ergo in hisce negocijs versandum est: & si qua alia in re, tum in hac maximè obseruandum c. qualiter & quando X. de accus. à Concilio Trid. innouatum, vt non occultum sit, quod integras postmodum familias turbare possit, sed in conscientiam populi venerit: vt loquitur c. non debet 30. q. 1. Concilium Tridentinum de reform. mat. s. 24. c. 8. vtitur supra citatis verbis; *que cum adulteris, seu concubinarijs publicè viuunt.* in non certis autem neque publicis non temere quiescens matrimonium est turbandum. *l. constante mat. D. ad l. Iul. de adult.* ne grauiora remedio oriantur fortè incommoda, vt ex lite memorat vxoricidium Ceuallos de cog. per viol. p. 2. q. 88. refertque edictum Regis Philippi 11. 21. Maij 1579. quo omnibus Iudicibus sæcularibus

23.
Sed prudenter est agendum ex ritu c. qualiter;

24.
Concilium Trid. agit de certis & publicis.

man-

mandat in concubinato publicè viuentes, & à sæcularibus puniri, & Ecclesiasticos non impediri; prætextu quod sic viuentes sint laici: sed brachium auxiliare fauoremque præstari. quod & hîc Senatus Brabantia sæpe probauit; inferioresque officiarj brachium præstiteruat.

CAPVT XLIX.

De incestu.

INcestum, inquit Cicero 3. de legib. Pontifices summo supplicio sanciunt. Puniunt hunc leges, & canones: adeoque vterque Iudex. *Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 41. §. 17.* sed quia quidam gradus sunt iure tantum canonico prohibiti, & vt crimen sit mixti fori, necesse est per canones & leges puniri: *Cenall. de cog. per viol. p. 2. q. 89. n. 3.* ideo in his delinquentes ab ecclesiastico dumtaxat puniendi veniunt. quod idem dicendum est in cognatione spiritali, vt si quis commatrem cognouerit: quæ graui pœnitētia plēctendum dicit c. de eo. 30. q. 1. aut filiam spiritualem: cui imponitur amissio honoris, & vsque ad finem vitæ pœnitentia. c. omnes. eadem. c. si quis sacerdos. sacerdoti peregrinationem 12. annorum, & postea inclusionem in monasterio iniungit; foeminae autem laicæ eandem inclusionem, & bonorum in pauperes erogationem: & in c. non debet. *ibid.* idem statuitur de filia pœnitentia: *si tamen*, inquit, *in conscientiam populi venerit.* vt scandalum puniendo auferatur; non vero occulti criminis punitio scandalum detur. in d. autem c. si quis sacerdos cum filia spiritali, & fornicatus dicitur; & graue adulterium admisisse: vnde constat in canonibus istiusmodi verba non semper propriè accipi. vt & lex Iulia de adulterijs hanc vocem generaliter accipit: & sic im-

propriè dici incestum clerici coitum cum soluta: adeoque pœnis incestus non esse vindicandum. *tot. tit. x. de cohabit. cler. & mulier. cum moniali autem coitus incestus, & sacrilegus dicitur; & in laico & clerico grauissimè punitur; laici etiam per sæcularem. l. si quis non dicam rapere. C. de sacros. Eccl. l. si adulter. cum incest. ad leg. Iul. de adult. Cenall. de cog. per viol. p. 2. q. 90.* sed & incestus vocabulum quandoque generaliter accipitur, pro coitu prohibito: quando nec conueniunt pœnæ incestus specialiter dicti, qui est tantum inter consanguineos, & affines. *l. si adulter. D. de adult. quomodo & adulterium iure ciuili non committitur, nisi in matrē familias: non solutam. quod in coniugato tamen iure canonum pro adulterio & habetur, & punitur: iuris tamen rigorosa consideratione à solo Iudice ecclesiastico posset puniri. quamquam consuetudo ferè non distinguat, & Iudex sæcularis etiam hoc adulterium puniat. sed non ordinaria iuris Romani pœna. vt nec hodie pœnæ incestus in auth. incestas C. de incest. nupt. relatæ ferè vllibi seruantur. sed extra ordinem punire solet vterque Iudex: & ferè præuentioni locus dari. Vide Cenall. d. q. 89.*

CAPVT L.

De peccato contra naturam.

AB vtroque iure punitur. c. clerici. X. de excess. pralat. vt clerici degradentur, & in monasterium includantur: laici excommunicantur. & iure ciuili pœna mortis imponitur. *l. cum vir. C. de adult. extant bullæ Pij V. incip. cum primum, & alia incip. horrendum, & Leonis X. incip. supremum* grauissimis pœnis refertæ. vt isti malo seruietes beneficijs, dignitatibus ipso iure priuati, plenius puniendi, etiam brachio sæculari

25.
Etiã quo-
ad laicos.

1.
Punit vter-
que iudex:
sed in pro-
hibitos so-
lo iure ca-
nonico so-
lus eccle-
siasticus,
sed prohi-
bitionis il-
lius dum-
taxat ratio
habeatur.

2.
Sed per
mores ar-
bitrariè per
præuentionem,

1.
Ab vtro-
que puni-
tur pro ra-
tione suæ
iurisdictionis,

lari

lari tradantur. tradantur, inquam; neque enim sine præuia sententia in clericos iure manum iniiciunt sæculares Iudices: nec vetus hanc aut noua constitutio Iudici laico facultatem facit: & aliàs iure prohibetur in quantumcumque graui crimine. *c. cum non ab homine. X. de iudic. c. clerici eod.* Enimvero agit d. constitutio *horrendum* de clerico, qui huiusmodi crimen exercet: illudque verbum *exercens* de industria in constitutione positum esse ait Nauarrus: *in Man. cap. 27. n. 249.* & sibi ita responsum à Greg. XIII. & Datario. eoque non rectè Ceuallos discedit à fide tanti viri; & proprietate verbi, quam ibidem probat Nauarrus. De hoc crimine vt mixti fori sit, & quibus pœnis puniatur, vide latè *Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 16.*

CAPVT LI.

De fracta pace.

AD Papam & Episcopos spectare constat *ex c. 1. & 2. X. de treuga. c. nouit. X. de iudic. c. super quibusdam. X. de verb. signif. in verb. ac super vniuersis capitulis, qua pro pace seruanda sunt, per d. legatum statuta, vel auctoritate apostolica statuenda, tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere. & in d. c. nouit. exaggeratur causa, quod pacis obseruationi iuramentum adiunctum si contemnatur, procul dubio ad Ecclesiæ curam pertineat, vt obseruetur. Officij nostri* inquit Julius Papa, *consideratione non est nobis distimulare, non est tacere libertas, quibus maior cunctis religionis zelus incumbit. Officij nostri debitum, inquit Innocentius IV. remedijs inuigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala remouemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fouemur in pace. consonat clem. pastoralis in princ. de re iudicat. c. ad apostolica. eod. in 6. c. studentum. dist. 90. c. ipsa pietas. 23. q. 4. pertinet autem tum maxime ad Pa-*

1.
Cura seruanda pacis vtrique commenda.

2.
Et imprimis Papæ cum bellū religioni obesse potest.

pam curare pacem, quando ex bello Ecclesia, & religio christiana capit detrimentum: & in fœdera vocantur pagani, vel hæretici, qui fidem orthodoxam corrumpunt, Ecclesias subuertunt, hæresim, paganismum, atheismum inferunt, clerum eliminant, sanctimoniales violant, sanam denique omnem doctrinam pessundant. *ea de re Martha de iurisdic. p. 1. c. 40. & 41. p. 2. c. 22. & nos in Hiato Cassani. l. 2. c. 1. l. 3. c. 1. & seqq.*

CAPVT LII.

De conuenticulis, & collegijs illicitis.

VTroque iure prohibentur: & punit vterque Iudex: pœnis ille canonicis, hic legitimis. Eoque & mixti fori dicitur. & quando grauitas casus non excedit facultatem Iudicis Ecclesiastici, potest locus esse præuentioni. Illicita verò regulariter habentur, quæ Princeps non admittit, seu magistratus sacer, & ciuilis. *Vide citatos à Martha de iurisdic. p. 2. c. 23. diximus etiam in Iudice l. 3. c. 9. n. 19. 20. 40. 42. 49. & seqq. in Hiato l. 3. c. 14.*

1.
Mixta cognitio.

CAPVT LIII.

De incendiarijs.

Pessima est incendiariorum malitia. *c. pessimam. 23. q. 8. excommunicatione punitur. c. cum deuotissimam 12. q. 2. c. in literis X. de raptor. quæ post publicationem reseruatam Papæ habet absolutionem. c. tua. X. de sentent. excommun. c. conquesti. ibid. poenitentiam 15. annorum, & alias pœnas iniungit c. quisquis. 24. q. 3. & c. si quis Ecclesias. 17. q. 4. trium hodie; & restitutionem. c. si quis domum. X. de iniur. legibus etiam ciuilibus incendiarij puniuntur.*

1.
Vterque grauitè punit.

tur.

2.
Ut Eccle-
fiastici præ-
uentio non
excludat
secularem.

tur. *l. qui cætu. in princ. l. 3. §. idem. D. de vi public. l. qui ades. D. de incend. ruin. nauis. & pœnæ ciuiles vel mortis, vel adeo graues sunt, vt præuentione Ecclesiastici Iudicis non impedian- tur. quin etiam inquisitus à Iudice sæculari, & absolutus; potest nihilominus inquiri ab Ecclesiastico, & excommunicari: & ad partis etiam instantiam ad restitutionem condemnari: & donec paruerit, non absolui. quia uenia peccati non datur nisi correcto. *c. peccati. de reg. iur. in 6.* nec obstat exceptio rei iudicatæ; quia quando ex eodẽm quamuis factõ agit ad alium finem, nec idem petitur, nec eodem modo, nec causa, illa locum non habet. *l. cum queritur. 12. 13. 14. D. de except. rei iudicat. cum d. l. 1. vers. concluditur ergo. C. quando ciuili actio criminali præiudicet.**

CAPVT LIV.

De pijratis.

EXcommunicantur in Bulla cœnæ; *c. si quis romipetas. 24. q. 3. c. si quis. 23. quæst. 3. c. 3. X. de raptor. incendiar. &c.* iure etiam ciuili puniuntur. *l. nauigia. C. de fruct. & mixti quidem fori est animaduersio in pijratis: sed vix vt Iudex alter possit præuentione alterum impedire, sed vterque suas pœnas infligat. quod generaliter recipiendum est, vt, ne quidem ex delegatione Principis, Prælati possint vel sanguinem fundere, vel pœnas proximas infligere. *c. 4. X. de raptor. incendiar. &c. in verbis, pecuniaria poteris pœna multare, & etiam flagellis afficere: ea tamen moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minimè videantur. Prælati enim pastores sunt non percussores. late Concilium Trid. s. 13. c. 1.**

1.
Vterque
suas pœnas
infligit.

CAPVT LV.

De falsificatione literarum
Apostolicarum.

Huius criminis rei clerici beneficij multantur, degradantur, laico Iudici traduntur, legitimis pœnis subdendi: laici excõmunicantur. *c. 7. & tot. tit. X. de crim. fals. & qui falsas literas Ecclesiastico Iudici præsentat, quamuis laicus, ab Ecclesiastico retinetur puniendus. c. 2. ibid.* In literis Regis falsitatem committens clericus degradatur; caractere in fronte notatur, & ex prouincia eliminatur. *c. 3. ibid.* explicat autem *c. nouimus X. de verb. signif.* quomodo accipienda sint verba *degradari clericum, & tradere Curia seculari; & §. fin. ibid.* perpetuo carceri includitur in pane doloris, & aquâ angustia sustentandus. vbi notandum est illam decretalem iam olim scriptam esse Episcopo Parisiensi: capturam, & carcerem Ecclesiastica authoritate decerni: quam hodie intra audientiam Episcopale Galli ibidem constringunt. igitur falsificatio literarum Apostolicarum ab utroque Iudice punitur. & mixti fori dicitur. *Cenuallos de cog. per viol. p. 2. q. 92. Fragos. Regim. Reip. l. 2. disp. 4. §. 20.*

1.
Mixta cog-
natio.

CAPVT LVI.

De sortilegio.

Damnatur illud literis diuinis, & utroque iure. *c. 1. tot. tit. X. de sortileg. l. nemo. l. multi. C. de malefic. c. vn. 36. q. 1.* sortilegia autem multis modis cõtingunt. *Vide causam. 26. q. 1. 2. 3. 4.* vbi prohibita omnia quæ suppetias dæmonis respiciunt. crimẽ mixti fori dicitur. *punit sæcularis: ex d. tit. C. de malef. & math. & ecclesiasticus; d. caus. 26. q. 5. excõmunicatio.*

1.
Mixti fori.

2.
Varia pu-
nicio.

catione, & varijs modis canonicis. quin etiam, si serui sint fortilegi; verberibus, cruciatibusque: si liberi, inclusione digna, districtaque. *c. contra idolorum. d. q. 5.* seu de parochijs suis eijcit dehonestatos. *c. Episcopi. ibid.* quod si fortilegia sapiant hæresim; Iudicis Ecclesiastici solius est discernere. vt de hæresi diximus. quod si hæresim sapiant manifestā; possunt etiam Inquisitores de hoc crimine cognoscere. alioquin debent fortilegos, & diuinatores suis Iudicibus relinquere puniendos. *c. accusatus. §. sanè. de heret. in 6. Panorm. in c. 1. x. de sortileg.* nec possunt cognoscere an sapiant hæresim: quia non est attributa iurisdictio, nisi sub qualitate manifestæ. *gloss. & Panorm. ibid.* sed de hac qualitate manifesta. *ibid.* & sic intelligendum *c. fin. de off. deleg. in 6.* sed hodie ex constitutionibus posteriorum Pontificum de maleficis generatim cognoscere Inquisitores tradit Farinac. *tract. de heret. q. 181. §. 4. n. 101.* adeo, vt etiam vix sæculares de sortilegijs nunc cognoscant. Et quamquam lex eorum *§. nullius. C. de malefic.* vt ibi interpretatur Bartholus, accusationi subijci nolit eos, qui magicis artibus morbos à corporibus; imbres, grandines, ventos, à frugibus innocenter auerterint: contra tamen canones hæc esse laqueos, & infidias antiqui hostis, atque illicita docent. *c. illos. 26. q. 2. c. ex tuorum. c. fin. X. de sortil.* clericum fortilegū de gradatione, laicum anathemate puniunt. *c. admoneant. 26. q. 7. tametsi d. §. nullus,* propter verbum *innocenter* adhibita, & quia in priori parte de ijs agit, qui & scientia magica nocent; videri potest per antithesim agere de ijs, qui per ignorantiam malis remedia quæsierint: ideoque singulariter agere de rusticis, quasi innocenter ea adhibentibus. quare *c. 2. x. de sortileg.* ille qui bono zelo, & simpliciter, non per dæmonis inuocationem, sed per astrolabij inspectionem de furto quæsiuit; non

poenā quidem ordinariā punitus est: sed per annum dumtaxat ab altari remotus: cum aliàs esse degradandus. *c. si quis Episcopus c. quicumque in fin. d. q. 5.* (vbi de sacerdotibus etiam sacrificio & missa de Requiem pro viuis abutentibus.) Et Leo Imperator *in l. 1. C. de thesaur. l. 10.* non admittit thesaurum quæri adhibitis sceleratis sacrificijs, aut qualibet arte legibus odiosa. & Ecclesia orationes, ieiunia, eleëmofynas, exorcismos, ac cætera Ecclesiasticę disciplinae munimina adhiberi mandat. *c. si per sortiarias. 33. q. 1. de quibus Lessius de Iust. lib. 2. c. 44. dub. 5.* adeo quidem, vt viri pij, & eruditi scrupulum patiantur in amotione signorum per maleficos positorum. quibus respondet; *ibid. dub. 6.* vt quidem maleficio maleficium tollere non liceat, sed industriā naturali, nullatenus miscendo se pacto magico, nec dæmonem prouocando ad aliquem actum; sed expectando cessationem, seu priuationem actus. De maleficis, veneficis, diuinatoribus, chiromanticis; astrologis, strijgibus, lamijs, alijsque quæ eo pertinent, vide latissimè differentem Delrium in Disquisitionibus magicis. *Fragosum in Regim. reip. l. 2. disp. 4. §. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.*

CAPVT LVII.

De sacrilegio.

AD mixti fori crimina referri etiam solet sacrilegium. *Diana p. 1. t. 2. resol. 81. Fragos. vbi §. §. §. num. 10.* quippe quod ab vtroque iure poenis vindicatur; quas vterque Iudex potest imponere: & coram vtroque Iudice sacrilegi possunt conueniri. *c. cum sit. X. de for. compet. committitur in personas, & in res Ecclesiasticas. c. sicut. 17. q. 4.* in personas commissum ipso iure punitur anathemate. *c. si quis*

3.
Cum hæresim sapit fortilegiū, solus Ecclesiasticus cognoscit.

4.
De his qui mala arcēt per magiā: aut per ignorantiam eam exercent.

5.
Exorcismi &c.

6.
An signa maleficij liceat amouere?

1.
Mixti fori.

2.
Variæ poenæ.

suadente. eod. quoad res, ferenda sententia. c. conquestus. X. de for. compet. addit c. attendendum. 17. q. 4. infamiam, carcerem, exilium, deportationem. sed vt hæc ab Ecclesiasticis infligantur non vbique obtinuit; sed ferè vt vterque Iudex procedat secundum modum suæ iurisdictionis: nec alterum impediat. l. placet. C. de sacrosanct. Eccles. si tamen ad pecuniariam aut similem tantum pœnam concludatur, iure præuentioni esset locus: sed mores non vbique præuentioni locum faciunt. etsi canonicarum pœnarum irrogationem admittere debeant. vt cum legalibus compatibilium. imo in c. felicit. 5. per hoc de pœnit. in 6. Cardinalem offendentes grauib. pœnis puniuntur, nec tantum Iudici sæculari, vt legales pœnas irroget, insuper permittitur; sed &, nisi fecerit, locus interdicitur. Sacrilegum etiamque coitum cum moniali punit vterque Iudex: secundum pœnas canonicas, & legales. Cenuallos de cog. per viol. p. 2. q. 90. Vide quæ diximus supra c. 33. n. 15. & seqq.

CAPVT LXVIII.

De festorum violatione.

Ferias indicit Princeps; festa proponit Ecclesia. huius decreta etiam iuuat Princeps. vt Leo in Nouel. sua 54. edicit. vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent. festos etiam enumerat Comnenus Imp. const. 2. de fer. dicitur etiam Constantinus voluisse diem veneris à iudicijs habere vacationem. Hist. trip. c. 9. quæ festa instituerit Ecclesia, canonesque eo spectantes, & imprimis Paschæ diem latè refert P. Greg. Tolos. in Syntag. Iur. can. l. 1. tit. 19.

Festorum dierum violationem edictum 20. Septemb. 1607. Principum Belgij facit mixti fori. quod & mores fere passim receperunt.

in Concilio autè Aurelianensi III. can. 28. de festorum violatione dicitur, *non in laici distinctione, sed in sacerdotis castigatione consistat qualiter emendari debeat.* adeoque ad Episcopum pertinent super festis ordinationes, relaxationes, dispensationes (quas neque sæcularis Iudex possit impedire. Diana p. 4. t. 1. r. 94.) & can. 29. ad Episcopum spectare, vt dispiciat quam correctionem mereatur, qui cum armis (ea erat reuerentia maiorum) missæ interfuerit. & in Concilio Matisconenf. c. 1. monentur violatores diei dominici timere punctionem Dei in futuro; Episcopi in sæculo præfenti. vt ea res antiquitus fuerit priuatiuè iurisdictionis Ecclesiasticæ. Solent ferè violatores festorum multas pecuniarijs corrigi. nam ius multæ etiam penes Iudicem Ecclesiasticum est. c. statuimus. 16. quæst. 1. c. quisquis. 17. quæst. 4. c. presbyteri. X. de pœnit. c. postulasti. X. de Iudais. c. 2. X. de priuileg. Auth. vt cleric. apud. propr. Iud. in V. emendari per Ecclesiasticam multam. Concil. Trid. sess. 24. c. 20. sed non sibi Episcopus de peccato alieno commodum accipit. c. Episcopus. 16. quæst. 6. & difertè prohibetur, ne pro corrigendis criminibus pecuniariam pœnam sibi applicet. c. cognouimus & seq. d. q. 6. & Concilium Trid. sess. 23. c. 3. multas eo ipso, quo exactæ fuerint, pijs locis iubet assignari. Principum autem edictum in sententijs illas exprimi. ne regium fiscum imitari videantur. qui cum veteres annonas non præstet, multarū compendijs stipēdia supplet. & cū similiter Episcopi Officiarijs suis subsidia laborū tribuere teneantur; c. charitatē. 12. q. 2. (iustum namque est, inquit, vt illi cōsequantur stipendium, qui pro tempore suum reperiuntur commodare obsequium.) & dotes alicubi sint tenues; stipendij loco partem multarum Promotoribus promittunt. Urbanus VIII. festis ad enumerata in sua constitutione de qua egimus

4.
Olim solius Ecclesiasticæ.

3.
Quæ fere pœnæ hodie? multas; sed in pijs causis vertendæ.

3.
Vterque imponit suas.

7.
Mixti fori habetur.

mus in Responsis iii. de festis r. i. restri-
ctis, in iudicialibus tamen nihil
mutari voluit. vt feriarum non sit
facta mutatio. neque sæcularis pu-
nire iam possit non seruantes festa
abrogata; nisi aliqua sit non eccle-
siæ, sed ciuilibus magistratus ordina-
tio. quam ille, ob causas politicas
velit adhuc seruari.

CAPVT LIX.

De rebus venalibus.

1.
 Annonæ
 cura, &
 precij ex-
 cessus ad
 emenda-
 tionem E-
 piscopi,
 præsertim
 quoad pau-
 peres, spe-
 ctat.

NE modum excedant nego-
 ciatores, prouidere debent
 Episcopi, non tantum quasi ex dele-
 gatione legis *i. c. de Episc. audien.*
 sed eo iure, quo *Spiritus sanctus pos-*
suit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Act.
c. 20. quare nec d. lex i. delegatio-
nis meminit. sed arguit obligatio-
nem officij. quibus, inquit, verus cul-
tus est adiuuare pauperes, & posuos in
necessitate.

2.
 Et pere-
 grinus.

Qua ex causa etiam procedit *c. i.*
X. de empt. vt presbyteri, inquit, plebes
suas admoneant, vt & ipsi hospitales sint,
& non carius vendant transeuntibus,
quàm mercato vendere possint. Hospita-
litas ad pietatem, adeoque moni-
tionem pertinet: iniusta cum pere-
grinis commercia ad peccatum;
 huius vitandi cura etiam ad exter-
 nam Ecclesiæ autoritatem spe-
 ctat. adeoque subiungit *d. c. i. alio-*
quin ad presbyterum transeuntes hoc re-
ferant, vt illius iussu cum humanitate si-
bi vendant. iussu, inquit, non tantum
 monitione.

3.
 Cura etiam
 iustorum
 ponderum,
 & mensu-
 rarum.

Quomodo & in Concilio Mo-
 guntino decretum est, vt mensura
 & pondera iusta fiant. *c. 2. X. de empt. si*
quis, inquit, iustas mensuras & iusta
pondera, causa lucri mutare præsumpse-
rit, 30. dies in pane & aqua pæniteat.
 improbum ergo ex falsa mensura
 lucrum Ecclesia etiam poena cor-
 porali castigat. additur in supplemen-
 to *d. c. 2. sicut in diuinis legibus sancitum*
est, & in capitulari D. Caroli continetur,

sicut & iste sacer conuentus constituit, sic
in omnibus obseruari placet. Ecclesia-
sticus ergo conuentus & consti-
tuit, & obseruari iussit ab omnibus.
 quare etiam olim inter canones
 poenitentiales huius criminis cor-
 rectio relata est. *art. 24. in quibus &*
plures sunt casus, vbi grauis crimi-
num punitio infligitur. ad quos re-
misisse hîc sufficiat.

CAPVT LX.

De causis miserabilium per-
 sonarum, dotis; & in-
 fantium exposito-
 rum.

VIduæ, pupilli, & alij fortunâ
 miserales personæ extra
 prouinciam non trahuntur impe-
 ratorio rescripto: trahunt autem
 ipsæ alios ad Imperatorem. *l. unic.*
C. quando Imperator inter viduas, pupil-
los, &c. eadem æquitate & de ha-
 rum causis cognoscit Papa, aut de-
 legatus. *c. significant. X. de off. deleg. c.*
super. X. de verb. signif. item viduis, in-
quit, pupillis, orphanis, & personis mise-
rabilibus tenearis in iudicio Ecclesiastico
respondere. Vnde communis senten-
 tia est quod causæ miserabilium
 personarum sint mixti fori: quod
 ad Ecclesiasticum recurrere pos-
 sint. *Diana & ab eo citati p. 4. t. i. r. 90.*
 vt & ex Cassiod. constat. *l. i. i. epist.*
 3. Episcopus causas pupillorum, vi-
 duarum, inopum cognouisse iam
 olim. Et quamquam specialia in
 dote constituta videantur per *c. ex*
literis. X. de pignor. c. ex parte. X. de for.
comp. tamen & in d. c. ex parte gene-
 ralis ratio assumitur, quod ecclesia-
 stici Iudicis sit viduas defensare, &
 sequitur *d. c. super. & in c. si quis de*
poteribus. 24. q. 3. generaliter spolians
 pauperem ab Ecclesiastico citatur,
 & contumax excommunicatur: *do-*
nec obediat, inquit, & reddat aliena. que
 verba propriè dictum spoliū non

1.
 An mixti
 fori.

videntur spectare, in quo non consideratur proprietas, sed possessio; nec potentia, nec paupertas; ideoque generaliter manet æquitas aliqua miserabilibus personis impendenda; quæ non communicetur omnibus alijs. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 2. ref. 117. vnde & à Concilio Trid. s. 7. c. 14. f. 14. c. 5. causæ miserabilium personarum etiam extra casum spolij considerantur aduersus clericos exemptos.*

Porro de quæstione dotis, an forti sit Ecclesiastici, paucis diximus *in lur. pont. non. anal. tit. de for. comp. n. 18.* & quidem si agatur de dote inter laicos simpliciter constituenda, cognitionem sæcularem faciunt Cõcordata Brabantia. §. *non poterit.* de illa autem, vel donatione propter nuptias lucranda, vel perdenda accessorie, cum principaliter actum est de diuortio; quæstionem faciunt Ecclesiasticam eadem concordata. §. *de dote.* quin & bonorum diuisionem, ex prorogatione expressa partium, eiusdem qui cognouit de diuortio. §. *de diuis.* eiusque itidem cognitionem de alimentis lite diuortij pendente. §. *de aliment.* omniumque curiarum Ecclesiasticarum praxis obtinet, vt stupratores condemnent ducere stupratas, vel dotare. Et sanè non ex legibus; sed sacris literis descendit defloratæ dotatio. *Exod. c. 22.* quas sequuntur canones. *c. 1. x. de adul. & sup. quemadmodum & Trid. s. 26. c. 6. de mat.* raptorem obligat raptam libertati restitutam, atque volentem, ducere, & dotare: nolentem autem; dotare: qualis actio non est legibus prodita: nec olim à prætore data. imo rapte matrimonium leges non admittunt: & mulctant nubentem bonis per leges ei delatis. *Auth. de rapt. mulier. §. vnic. vers. sancimus.* vt & Lætus introitus Brabantia *art. 26.* raptæ bona, si cum raptore manserit, Principi applicat. Sed quod de raptoris bonis raptæ pro parte applicandis traditur *in l. vnic. C. de rapt.*

in terminis non satis in vsu esse creditur. sed magis defloratæ, raptæue dotatio. *iuxta c. 1. x. de adul. d. c. 6. sess. 24. Trident. & mitigatio d. l. vnic. Sanchez de matrim. lib. 7. d. 12. num. 27.*

Enimvero sub nomine damnorum, & interesse proposita quæstio; durius sonat, quam vt aliquibus videatur ea deferri posse ad cognitionem Ecclesiasticam. Vt tractat Annæus Robert. *rer. iudicat. lib. 3. c. 5.* de eo, qui super fœdere matrimoniali ad tribunal Ecclesiasticum vocatus, & cum alia contrahere interim vetitus, spreto Ecclesiæ interdictione, cum alia contraxerat; quem super damnis & interesse negat coram eodem Iudice conueniri; tametsi ille contemptum canonicis pœnis vindicare possit.

Sed quid si conuentus super fœdere matrimonij promissi, post longam moram, & litem diem obeat? non est dubitandum, quin iudicium peragi debeat, vbi captum est: si, quæ prætendit sponsalia aut matrimonialia promissa, pergat petere defunctum declarari ijs obligatum fuisse. eatenus enim est causa matrimonialis, quam ad solos Iudices Ecclesiasticos spectare asserit Concilium *Trid. s. 24. de sacram. mat. can. 12.* cum anathemate contrariæ doctrinæ.

Sed cum subsequenter petitur declarari defunctum in mora explendi promissa decessisse, obligatumque ea propter illum tunc, & surrogatum nunc eius hæredem, ad succedaneam dotationem, seu eius quod interest, reparationem; delicatis auribus excipitur quæstio; & *ex d. canone. 12. Trid.* quousque de obligatione promissi matrimonialis quæritur, non potest esse dubium, quin cognitio sit ecclesiastica: quod etiam spectat an obligatio fuerit personalis, & extincta cum persona, an realis, & ad hæredes translata.

Et vero rectè dicit Chopin. *de*

2. Quæstio dotis vt ad iudicem Eccles. spectare possit?

3. Contra stupratores?

4. Huiusmodi dotatio non ex legibus, sed canonibus.

5. Non agendo sub nomine damnorum.

6. Nec aduersus hæredem.

7. Nisi in consequentiam obligationis spiritualis.

8. Inde consueta citandi formula; in causa matrimonij, dotis, & alimentorum.

fac. polit. lib. 2. tit. 1. n. 15. quando rei citationi vulgaris additur clausula, *in causa matrimoniali, dotis, & alimentorum*, senatum censuisse abusiue citatum non esse reum; propterea quod principalis causa matrimonialis prædicetur; reliqua accessorie veniat, & incidenter: qualis cognitio etiam ad incompetentem Iudicem defertur, qui in principali sit competens. *vt multis legum casibus apud Anaxim d. c. 5. probatur.* adeoque & citationes & condemnationes passim in Curijs Ecclesiasticis frequentantur aduersus stupratores, & raptores; vt libertati restitutas ducant, & dotent: tam alternatiue in stupratore; quam coniunctiue in raptore. *iuxta d. c. 1. X. de adult. & d. c. 6. Trid. sess. 24. de reform. mat.* quamquam & consuetudo obligationem, quam sacræ literæ, *Exod. c. 22.* & canones *d. c. 1. X. de adult.* coniunctiuam fecerant, mutarit in alternatiuam.

9. Quæ sic egit contra defunctum, vt prosequatur contra hæredem?

Igitur dum quæ petijt à viuo in vxorem duci, cognitionem obligationis aduersus heredem continuari coram eodem Iudice, rectè petit. *vt & Choppin. annotauit ibid. n. 16. ad marginem ex c. tuam de ord. cognit.* matrimonij statum mortuis etiam coniugibus agitari posse: idque Senatusconsulto probatum esse. pronuntiarique potest obligatum fuisse stupratorem ad ducendum, vel dotandum: raptorem ad ducendum, & dotandum: hæredem vero nunc ad dotandum, emortua cum persona ducendi facultate; adeoque obligatione. facit *c. olim X. de iniur. c. de prudentia, X. de donat. inter vir. & vxor. c. praterea de off. de leg. lex quoties. l. nulli. C. de iud. & qua plura allegat Cenallos de cognit. per viam viol. p. 2. q. 30.* quamquam ipse *n. 111.* sententiam contrariam tueatur. *ex c. tuam de ord. cognit. & c. lator. qui filij sine legit.* vbi declarat Pontifex delegatum de causa matrimonij cognoscentem, non debere cognoscere de hæreditate, sed *in d. c. lator.*

quæstio hæreditatis erat principaliter instituta, & incidens quæstio matrimonij remissa ad Ecclesiasticum: *in d. c. tuam* statuitur dumtaxat, ne pendente quæstione matrimonij agatur de hæreditate. magis vrget *c. causam qua. X. qui filij sine legit.* vbi Pontifex de possessionibus verrat cognoscere Iudicem super matrimonio delegatum: & causam addit; quod ad Regem spectat, non ad Ecclesiam de possessionibus iudicare. sed præscripta ibi forma fuerat non incidenter iudicandi, sed ante ingressum causæ principalis. & vix est vt hæreditatis petitio, quæ realis est, accessorie, & incidenter tantum venire possit. etiam si quæstio matrimonij sit præiudicialis: adeoque prius tractanda: dotis autem quæstio magis accessionis vicem habet, & in consequentiam venit; præsertim hîc vbi surrogatur obligationi spirituali de ducendo; & surrogatum sapere videtur naturam eius, cui surrogatur.

Sed non admittit Choppinus & plerique Galli (ob edictum Francisci I. ann. 1539. quo Ecclesiasticis vetitum est inter laicos cognoscere de causis vltatenus ciuilibus; sed spiritualibus dumtaxat) vt de dotanda stuprata, quæ in actione à se proposita non fecerit mentionem promissionis matrimonialis, ecclesiasticus cognoscat.

Quid igitur apud eos ageretur cum rapta quæ raptori noluerit nubere? cui per mores bona raptoris non applicantur; iure ciuili nubere non licet; nec ex legibus ad dotem datur actio; si eos adire non licet, qui ex canonibus iudicent? nam ciuiles Iudices quomodo actiones canonicas aduersus leges in suis tribunalibus admittent?

Igitur si stuprata nulla mentione facta promissionis matrimonialis, qua defunctus teneretur, aduersus hæredem, viâ regiâ procedat, non admittent eam quæstionem agita-

10. Quid si de sola stuprata dote nõ matrimonij agatur?

11. Rursus de prosequenda actione contra promissoris matrimonij hæredes, ri in

ri in foro Ecclesiastico: sed si fecerit mentionem promissi matrimonialis, eoque defunctum obligatum contenderit declarari, & obligationem in hæredes transfusam esse; ratio euincit, vt de eo Ecclesiasticus cognoscere possit. Est enim non tantum accessoria, & incidens hæc quæstio; sed tanquam effectus in causa sua contenta in principali, & fluens ex quæstione quæ ad solos Ecclesiasticos cognoscenda spectat. *d. can. 12.*

Siquidem, instituendo actionem per modum syllogismi legalis, oportet vt actrix concludat ex ijs præmissis, quæ spectant ad obligationem foederis matrimonialis promissi: si ergo sæcularis de præmissis cognoscere non potest; quomodo statuet de conclusione? si non de causa audire potest; quomodo decernet de effectu? si non de antecedente inquirere; quomodo constituet de consequente? quomodo de hærede decernet; si non possit disquirere, an defuncti obligatio fuerit personalis, cum persona extincta; an ad hæredem translata? saltem quoad succedaneam dotationem, & quidem ex sacris canonibus aduersus leges? si non possit cognoscere quanta sit obligatio; quomodo statuet quanta sit actio; quanta debeat esse condemnatio? nam quando ipsa in coniugem ductio cessat, succedanea dotatio maior & minor esse potest ex seductionis & promissionis disparitate: quidam enim coram ministris Ecclesiæ; quidam pluries repetitis vicibus; quidam sanguine; quidam atramento se obligant; quidam verbis tantum; quidam cum copula & infamia; quidam secretò, sine iactura: horum omnium dispar obligatio disparitatem facit condemnationis: quam quis rectè infliget, cuius de illa non sit notio? aut si id faciat Ecclesiasticus Iudex; quomodo non de damnis statuet? dum enim sic contenditur, venitur

ad impossibile, aut contradictorium. Itaque admittendum est in consequentiam accessoriè, & incidenter, seu ex influxu causæ spiritualis Ecclesiasticum cognoscere posse de effectu inde fluente, & dependente: statuendo de succedanea dote, & reparatione: quamuis sub figura damnorum, quæ civilis causæ sonum præ se ferunt; in verbis appareat offensa; vbi ratio & iura rem satis tribuunt. Et sic Senatus Brabantiae iudicauit anno 1633. pro C. V. D. contra hæredes C. V. H. eos in petita cassatione aduersus conclusionem, vt supra, per illam capta, non fuisse receptibiles: ordinando tamen, si quid nomine damnorum adiudicandum censeretur, eius taxa ad suos Iudices remitteretur. *Vide Cevallos de cog. per viol. p. 2. q. 30. cum in c. olim X. de iniur. de expensis & damnis iudicatum non tantum sit; sed & illorum taxatione.*

Sic & spurio adulterino alimentata debita tantum per canones, vt coram Ecclesiastico peti possint, ratio pietatis facit. ob quam huiusmodi conditiones canones concedunt. quamuis Cevallos ne mixti quidem fori velit esse; sed priuatiuè sæcularis. *de cog. per viol. p. 2. q. 53.* sæcularis ergo Iudex contra leges sæculares iudicare cogetur secundum iura Ecclesiastica; quorum cura negabitur iudici Ecclesiastico? id negatur apud Dianam *p. 1. r. 2. ref. 85.*

Quare & dos si principaliter, & non in consequentiam sacri foederis initi, vel promissi petatur; videbitur ad sæculares spectare: nisi & alia circumstantia vestiatur. v. g. priuilegio miserabilium personarum: quæ ad Principem trahi ventantur; alios si maluerint eo trahunt. *l. vn. C. quando Imp. inter pupillos viduas vel alias miserabiles personas cognoscat.* quo exemplo ad Iudicem Ecclesiasticum aduersarios etiam laicos trahunt. *c. super quibusdam. X. de verb.*

12.

Spurius
adulterinus
vbi alimenta
petat?

13.

An de sola
dote agere,
titulo misc-
rabilis, co-
ram Eccle-
sia possit
stuprata?

verb. signif. c. ex parte B. de for. comp. quamquam illud restringi videatur in *c. ex tenore. x. eod.* ubi vidua de hæreditate non permittitur quæstionem ad forum Ecclesiasticum deducere, nisi forte in materia bonorum dotalium, & spoliij; non proprietatis feudi. *d. c. ex parte B. nisi laicus ius dicere negligat. ibid. in fin.* eoque magis si ipse infert iniuriam. *c. ex literis. X. de pignor.* ut quidam contendunt. quamquam potius tunc ad illius superiorem oporteat appellare. ex quo inferri videtur non omnibus viduis id tribui; sed oppressis tantum; & in bonis dotalibus; de quibus agi in *d. c. ex parte apparet*, ex supplemento eiusdem decretalis. eoque plenior esse recursus ad Principem. *ex d. l. v. ubi eo ipso quod viduæ sint, & pupilli, ut alijs, inquit, fortuna iniuriâ miserabilibus ille competit. ut Azo ibid. in sum.* quamvis alij arbitrium id Iudici faciunt. qua ex causa dos puellæ pauperi testamento legata etiam principaliter peti posse coram Ecclesiastico creditur à *citatis per Dian. p. 1. r. 2. ref. 116.* denique super dotis semel constitutæ restitutione viduæ quasi spoliatæ accessus ad Iudicem Ecclesiasticum ex *d. c. ex parte B.* proclivior videtur. etiam si constituta esset super feudo. *ut ibid.* quod in spolio non consideratur; sed ad petitorium spectat. *ibid. in fin.* etsi ibidem ratio generalis assumatur, quod ad Iudicem Ecclesiasticum spectet viduas defendere. at vero id inter alios non admitteretur. *c. causam quæ inter. X. qui filij. sint legit.* & quamvis hodie ratio miserabilis fortunæ vix recipiatur; ut causæ civiles ob illam ad forum ecclesiasticum spectent; tamen Concilium *Trid. sess. 7. c. 14. sess. 14. c. 5.* quoad exemptos meminit; & & alias *f. 24. c. 20.* & olim ex ea causas virginum defloratarum, quamvis citra matrimonij promissa, ut dotentur, eò fuisse deductas existimo: eamque praxim eò in genere multis in

14.
Et an omnibus viduis & oppressis coram Ecclesiastica agere concessum?

locis non immerito retineri, cui accedit, quod canones & sacre literæ hanc actionem concesserint. *ut mox diximus.*

Ad miserabiles etiã personas, & ad cognitionem Ecclesiasticam pertinent exposititij, quod non tantum canones *c. vn. X. de infant. expos. c. si expositus dist. 87.* de illis statuerint, ut etiam ecclesiastica censura defendantur; sicut omnes miserabiles personæ: de quibus agit distinctio 87. sed etiam leges civiles illorum curam esse penes Episcopos voluerint. *l. nemini. C. de Episc. in fin.* imo valdè singulariter in expositorum collectione solet Ecclesia interuenire, ut notavit Cuiac. *in Paratit. C. de infant. expos. ad legem 2. eo tit. in Codice, inquit, Theodosiano additur, si modo testis Episcopalis subscriptio fuerit subsequuta. ut Anianus interpretetur, si contestationi de collectione eius Episcopus & clerici subscripserint. quomobrem eam legem significari opinor Vasensis Concilij c. 9. his verbis; ut secundum statuta pyssimorum Augustorum, quisquis expositum colligit, Ecclesia contestetur.* Ita Cuiacius. eodem respicit *d. c. si expositus in verb. contestationis ponat epistolam. Ut si is, qui collectus est intra decem dies quæsitus, agnitusque non fuerit securus habeat, qui collegit. sanè qui post d. tempus calumniator exstiterit, ut homicida Ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit auctoritas. Ita Concil. Arelat. II. c. 32.* Jam pridem ergo Patres Ecclesiæ pro sua auctoritate de expositis cognouerunt, sanxeruntque. Sunt enim expositi de his, quos connectit titulus Codicis *de Episcopali audientia, & de diuersis capitulis, quæ ad ius, curamque & reuerentiam pontificalem pertinent:* eaque de causa sub hoc tit. ponitur *d. lex nemini;* cum alioquin iterum ponatur in *tit. C. de infant. expos. l. sancimus.*

Quare non tantum de baptismo expositorum statuitur in Synodo *Prouinciali Mechlin. 1608. tit. 3. cap. 4. Antwerp. 1609. t. 3. c. 9.* sed etiam de illis

15.
Ad miserabiles spectant exposititij, & de illis Ecclesiastica statuit, & cognoscit.

16.
Præsertim cum de illis alendis ex elemosinis, ærario, aut bonis pauperum agitur.

illis alendis rectè Ecclesiastici cognoscunt. præsertim inter curatores diuersarum mensarum S. Spiritus, seu pauperum. v.g. quando in loco vno baptizati sunt, in altero expositi; & contenditur à quo alendi sint. quam quæstionem excussimus in *Consult. de infantib. expof. conf. 1.* etiam ab origine Ecclesiæ Christianæ eam cognouisse de eleëmofinis, & bonis pauperum, demonstraui-
mus in *Consult. can. de paroch. conf. 8.* sed si deficientibus bonis pauperum agendum est cum Communitatibus vrbium aut pagorum; difficile volent coram Iudice Ecclesiastico citari. quamuis olim Concilium *Turon. II. c. 5.* desuper statuerit, vt singuli pagi suos pauperes alerent. & tamen eiusdem sit cognoscere, cuius sit statuere.

cogendo ipsum executorem. quia id ipsam pium est. *arg. l. 1. C. de sacros. Eccl.* vt verò sic quisque legatarius hæredem conueniat, nimis aduerfatur communi iuris regulæ; si ne alia iuris expressione; qua liceat ab illâ recedere. inde in Brabantia natum, vt ex cõsuetudine plurium sæculorum, & concordatis Ecclesiasticis cognoscat de validitate vltimæ voluntatis; & statuatur effectum sortiri debere generaliter: legatarius tamen coram eo legatum non exigat ab hærede singulatim: apud Britannos de sola solemnitate testamenti Ecclesiasticus cognoscit: vt videre est apud *Argentæum ad Consuet. Brit. ad art.* apud maiores nostros amplius fuisse constat ex ijs; quæ diximus in *Iur. pont. nou. anal. de for. comp.*

CAPVT LXI.

De executione vltimarum voluntatum.

AD vtriusque Iudicis officium spectare executionem vltimarum voluntatum, multis vtriusque iuris locis probant Martha & ab eo citati. *de iurisdic. p. 2. c. 10.* & nos diximus in *Iur. pont. nou. anal. de religiof. dom. & in Consult. can. eod. tit. conf. 2.* non quoad hæredes tantum, sed etiam tertios. *Diana p. 5. t. 1. ref. 24.* Ceuallos tamen *de cog. per viol. p. 2. q. 84. vbi num. 12.* relictæ omnino pij executionem ad solum Iudicem Ecclesiasticum spectare ait. *ex c. decernimus. X. de iudic. & is fuit vsus primitiuæ Ecclesiæ. vt latè deduximus in Consult. can. de paroch. conf. 8.*

Sed, an Episcopo competat, si voluntas vltima nihil contineat in rem piam relictum? negat Ceuallos: *de cog. per viam viol. p. 2. q. 21.* ait *Diana: p. 5. t. 1. ref. 21.* verius videtur non competere. nisi ex officio

CAPVT LXII.

De iuris vtriusque differentijs, & legibus; seu de canonibus in iudicando sequendis.

Occasione negotiorum mixti fori, seu aliàs rectè hac de re differatur. Iudex Ecclesiasticus in suo foro causas iudicat secundum ius canonicum, si qua à clericis pecunia petatur, aut illi petant. *c. quod clerici. X. de for. compet.* vt & in causis spiritualibus inter quoscumque; seu vbi de peccato agitur. *c. fin. de prescript.* seu ijs quæ ad iurisdictionem Ecclesiæ pertinent. aut etiam de profanis in terris Patrimonij Ecclesiæ. addunt alij. etiam vbi Ordinarius iurisdictionem possidet temporalem. *c. 1. X. de const. & ibi DD.* quomodo & in *c. romana. de appell. in 6. §. debet. in huiusmodi causis ab Ordinario appellatur ad Metropolitanū:* sed rectè excipit; nisi forte de cõsuetudine, aut privilegio, siue iure alio speciali, sit appellandū ad aliū. qua de re dicimus *7. l. 2.*

1.
Ecclesiasticus vt canones sequatur.

2.
Non in feudis &c.

Q

c. 79.

1.
Quatenus mixti fori.

2.
Quid si nulum sit in ea relictum piam?

679. admittit ergo consuetudinem contrariam d. c. romana. neque abest æquitas. sicut enim in feudis iura feudalia debent feruari; in emphyteuticis pacta & iura emphyteutica; in censualibus censualia; & generatim dicitur stylum curiæ in qua agitur esse seruandum quoad litis ordinaria; iura autem partium & rerum quoad decisoria: *Vide citatos à Marth. de iur. p. 4. c. 175.* ita iniquum non est in decisorijs feruari iura rebus impressa per statuta, aut consuetudines, de rebus statuentes, seu in rem conceptas. præsertim antequam ad clericum peruenirent: ex cuius persona ius publicum non videatur mutandum. v. g. agatur familiæ eriscundæ coram Ecclesiastico; per statuta aut consuetudinem detur prærogatiua masculis, seu primogenitis; æquum erit eam seruandam decernere Ecclesiasticum: quamuis clericus sit secundo genitus, aut de moniali agatur. Vt hæc mutari non debeant, quamuis cohæres ad cletum transferit, & canones æqualitatem seruent. etsi Martha *de iur. p. 4. cas. 155. & alibi* non ita sentiat.

Sed nato ex secundo matrimonio clerico, an mater dare possit plus quam filijs prioris matrimonij? eò quòd clerico sic quæsitum non deriuetur in patrem; quæ est causa iuris prohibentis nato ex secundis nuptijs plus dari, quam primis; *late Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 181.* cuius ratio, vt ait lex *cum dotem. l. 57. D. ad leg. falc. in plerisque ita obseruatur, vt, ommissa interpositi, capientis persona spectetur.* quo etiam citat l. Sulpitius *aliàs incip. mulier. D. de donat. inter vir. & vxor. l. profectitia. in verb. si fortè. D. de iur. dot. l. si de vxor. D. de donat. inter vir. l. cogi. §. si qui. D. ad Trebell.* quæ etiam adduci possunt ad hoc, vt manus mortuæ legata bona immobilia capere possint, vbi alias id vetitum est, vt mox in laicos distrahant. de quo diximus

in iur. pont. nou. anal. tit. de for. comp. num. 19.

§. I.

De æquitate canonica.

Neque faciliè æquitas canonica, quam sibi quis in iure differtè non expressam imaginatur, admittenda est. vt indulgentior æquo est Martha. *p. 4. cas. 162. Vide §. l. 2. c. 1. num. 19.* In quartis tamen Trebellianica & legitima simul detrahendis, magis vbique canones feruari, quàm leges diximus *in iur. pont. nou. anal. de testam. in fin.* fortè ratione pietatis. quare & Falcidia non detrahitur à legatis pijs in specie relictis, etiam in patrimonio defectu. quod & extendit Martha ad legatum quantitatis. Ita tamen vt hæres ab alijs legatis detrahat integram falcidiam. nisi deprehendatur testator expressè, non per coniecturas, detractionem vetuisse. *idem de iur. p. 4. cas. 180.* Rectius Martha *de iur. p. 4. cas. 161.* ait exceptionem non numeratæ pecuniæ, seu potius non in rem versæ, non excludi biennio. sicut mores obtinent.

§. II.

De differentijs iuris canonici & civilis.

As multi congefferunt: præclariore igitur mox ad suas causas contrahemus, summatim iterum præmonentes, tunc sequi oportere canones; quoties de peccato, & animarum salute, de materia spiritali, de personis rebusue Ecclesiasticis agetur: adeo vt neque exceptio rei à sæculari iudicatæ obtineat, *in ijs quæ animarum periculum inducunt;* inquit c. fin. §. fin. *de except. in 6.* in materijs autem

3.
Rerum cõmunia constituta non mutanda propter personas clericorum,

1.
Seruanda in iure expressa, non imaginaria,

1.
Quando sequendi canones?

autem adiaphoris ius vnumquodque in suo foro fuerit retinendum.

2. In rebus spiritualibus, & personis Ecclesiasticis.
Quare quæ passim Iustinianus *C. de Episc. & cler. & in nouell. de sanctiss. Episc. C. de sacros. Eccles.* atque alibi constituit, canonibus cedere debent. *c. bene. dist. 96. c. Ecclesia S. Maria. x. de constitut.*

Adeoque forma eligendi Episcopi à Iustiniano prodita in *nouell. de sanctiss. Episc. §. 1.* cedit formæ inductæ per *c. ea propter. x. de elect.* forma ordinandorum, præficiendorumne clericorum in *d. nouella. §. clericos. cedit ijs, quæ in tit. de etat. qualitat. & ordin. præfic. in X. 6. & clem.*

3. Alienatione bonorum Ecclesiæ.
In alienationibus bonorum Ecclesiæ solemnitas præscripta in *auhent. hoc ius correctum. C. de sacros. Eccles.* non seruatur, sed quam canones *tit. de reb. Eccles. X. in 6. clem. & extrauag. induxerunt.*

4. Oppignoratione.
Res etiam sacra pignori per leges dari non potest: *l. 1. §. eam rem. D. qua res pignori. l. 3. C. eod.* quod permittit *c. 1. X. de pignor. sed iustissima, inquit, necessitate exigente.*

5. Expenfis non deducendis à decimis.
De decimis non deducuntur expensæ: *c. 7. 22. 26. X. de decim.* cum iure civili aliàs deducantur. *l. 7. D. sol. mat. l. 1. C. de fruct.*

6. Immunitate Ecclesiæ.
Immunitas Ecclesiarum etiam pluribus conceditur in *c. 6. X. de immunit. Ecclesiar.* quam in *nouell. 17. de mandat. princip. §. neque autem homicidis.* & nunc seruanda est constitutio Gregorij XIV. super hac relata, derogatoria omnium contrariorum priuilegiorum.

7. Cum agitur de peccato.
Pro peccato vitando nudum pactum per *c. 1. & 2. X. de pact.* cogitur sponsor seruare: iure autem civili ex illo non datur actio. *l. 7. §. ad eam. D. de pact.*

8. Iuramento.
Iuramentum pacto filiæ, de non succedendo patri, adiectum *c. quãuis de pact. in 6.* iubet seruari: quãuis iure civili esset inualidum. *l. pactum dotale. C. de collat. & alienatio rei dotalis iure civili irrita ex iuramento vires non adipiscitur: canonico seruari iubetur. c. cum contingat.*

X. de iureiur. cuius ratio cum sit generalis, etiam tollit generalem dispositionem *l. non dubium. C. de leg. quæ habebat, vt quod per leges est vetitum neque iuramento firmaretur.*

Iuramento, quod in alterius præiudiciũ vergit, vires negat *d. c. cum contingat.* adeoque quãuis iure civili quis possit cuiuslibet iudicis alieni iurisdictione prorogare: *l. penult. C. de pact.* non potest clericus laici, etiam iuratus. *c. si diligenti. X. de foro comp.* quippe totius Ordinis priuilegiũ est, exẽptio clericorum; vt singuli nequeant Ordini præiudicare.

Sed neque disciplina ecclesiæ permittit, vt clericus alteri iudici, quãuis Ecclesiastico, sine Episcopi licentia se subijciat. *c. signif. X. de foro cõp.* cum per leges liceat cuique in alienum iudicem consentire. *l. 1. & 2. D. de iudic.* Vnde nec domini temporales à clericis exigere possunt iuramentum fidelitatis, nisi tẽporalia ab eis possideant. *c. nimis. X. de iureiur.*

Peccati etiã ratione, præscriptio cum mala fide nunquam procedit: *c. fin. §. & 17. X. de præscript. c. 2. de reg. iur. in 6. cũ secus iure civili obtineat. l. 3. 4. 6. C. de præscript. 30. vel 40 annor.*

Hæredes ex delicto in quantũ ad eos peruenit, ne ex scelere ditentur, dumtaxat tenentur: *ex l. vnic. C. ex delict. defunct.* sed *ex c. fin. de sepult. ij ad quos bona peruenerunt, iuxta facultates, inquit c. inlitteris. X. de delator. suas condignè satisfaciant, vt sic à peccato valeant liberari: seu potius peccati pœna. vt gloss. ibid.*

Remedium recuperandæ possessionis non datur aduersus tertium: *l. 7. D. de vi & vi armat. datur in c. 18. X. de restit. spoliator.* quod ibidem *Pa. normitanus* etiam à *Judice sæculari* seruandum ait, quasi de animæ salute agatur.

Ratio etiã materiæ spiritualis facit, vt canones legibus præualeant, sic, etsi sponsus renunciare sponsalibus possit: per *l. 1. C. de spons. nō possit per canones: c. 7. & 10. X. de spons. c. 7. X. de spons. impub.* è cõtrario spõsa alteri

9. Iurisdictionis per clericum prorogatione:

10. Disciplina Ecclesiæ:

11. Præscriptio:

12. Hæredum ex delicto obligatio:

13. Remedio recuperandæ aduersus tertium:

14. Materia spiritualis: sponsalibus repudiandis:

15.
Seu alias
soluendis:

alteri nubere potest, si sponsus in remotas regiones discesserit: *c. 5. X. de sponsal. quæ per legem. 2. C. de repud. triennium expectare iubetur.*

16.
Matrimonio ex dicto
vnius impediendo:

Iterum, et si dicto vnus non creditur: *per legem S. C. de testib. in matrimonio impediendo creditur: in c. præterea. X. de sponsal. Ibidemque ex illicito coitu affinitatis impedimentum nascitur: leges autem ad affinitatem iustas nuptias exigunt. l. 4. §. affines. D. de grad. affinit.*

17.
Affinitate ex illicita copula:

Rursus *in c. 14. & 15. X. de sponsal. & c. 2. X. de eo qui duxit. matrimonium metu contractum ipso iure est irritum: secus quam per legem. 22. D. de ritu nuptiar.*

18.
Metu in matrimonio:

19.
Litis pendentia illud non irritante:

Litis etiam pendentia matrimonium non irritat: *c. 18. X. de sponsal. cum alias leges in litigiosis id non admittant. l. 2. & 3. C. de litigios.*

20.
Matrimonio coram alio quam Ordinario non cognoscendo nec incidenter quidem:

Status quæstio, si in petitionem hæreditatis inciderit, tractatur coram eodem iudice: *l. 3. C. de iud. l. 3. C. de ord. iudic. secus de quæstione matrimonij statutum in c. 3. X. de ord. cognition. c. 5. X. qui filij sint legitimi. quia iudex sæcularis non est capax quæstionis spiritualis. & fortè hodie per reservationem causarum matrimonialium factam à Concilio Trid. sess. 24. c. 20. etiam si coram alio Ecclesiastico, quam Ordinario loci, inciderit; Ordinario relinquenda est.*

21.
De secundis nuptiis non nisi dū de morte coniugis constat contractandis:

Mulier, cuius maritus per multos annos abest, alteri potest nubere, si non constat eum viuere: *per l. 6. D. de diuort. nouell. 22. §. sed etiam. auth. sed hodie. C. de repud. sed canones certum mortis nuncium exigunt. c. 19. X. de sponsal.*

22.
Consensu parentum:

Ad nuptias *per l. 2. D. de ritu nuptiar. requiritur non tantum consensus contrahentium; sed etiam eorum quorum in potestate sunt: canonibus sufficit consensus contrahentium, etiam filiorum familiarum. c. 6. X. de rapt. Concilium Trid. sess. 24. de reform. mat. c. 1. In puberibus matrimonij capacitatem ex ætate*

23.
In puberibus iudicandis:

leges æstimant: canones ex habitu corporis. *c. 3. X. de desponsat. impub.*

Matrimonium per leges tantum contrahunt liberi; *l. 3. C. de incest. & inutil. nupt. contubernium serui: per canones matrimonij, aliorumque sacramentorum capaces sunt serui, non minus quam liberi. tot. tit. X. de coniug. seruor.*

Liberi ex damnato concubitu per leges non debent alii: *auth. ex complexu. C. de incest. debent per canones. c. 5. X. de eo qui duxit in mat. quam polluit.*

Per leges in tertio gradu matrimonium permittitur: *l. 3. D. de ritu nuptiar. per canones prohibitio est usque ad gradum quartum. c. non debet. X. de consang. & affinit. præterquam quod diuersimodè computentur gradus per leges & canones. Vt in d. l. 3. fratrum filij computatione legali sunt in tertio gradu; sed canonica in secundo.*

Inter affines non est civilis prohibitio, nisi inter illos, qui parentum liberorumue loco sunt, reuerentiæ naturalis ergo: *§. affinitat. instit. de nupt. canonica eadem est in affinitate, quæ in consanguinitate. c. non debet. X. de consanguin. nisi quod per Concilium Trid. de reform. mat. sess. 24. c. 4. ad secundum gradum restringitur, quæ orta sit ex fornicatione.*

Frigidi *in c. laudabilem. X. de frigid. si de frigidityte satis constat, statim possunt separari, alioquin per triennium debent experiri: per nouell. de nupt. §. distrahantur. vers. per occasionem, indistinctè triennium expectant.*

Filij ex matrimonio in facie Ecclesiæ publicè contracto nati, per canones sunt legitimi: *c. 2. & 14. X. qui filij sint legitimi. per leges non item, si quod subsit impedimentum. l. 3. C. solut. matrim.*

Filij illegitimè nati per subsequens matrimonium legitimantur, etiam sine dotalibus instrumentis: *c. tanta. X. qui filij sint legitimi. at illa le-*

24.
Seruorum
matrimonij:

25.
Liberis ex damnato coitu alienatis:

26.
Gradibus cognationum in ordine ad matrimonium:

27.
Affinitate etiam licita:

28.
Frigiditate:

29.
Legitimitate:

30.
Legitimatione per subsequens matrimonium:

ges

ges requirunt. l. 10. C. de natural. li-
ber.

Nati ex concubina per subse-
quens matrimonium legitimantur
dūtaxat per §. tribus in Auth. Quib.
modis natural. per d. c. tanta. etiam ex
scorto nati, aliave; cum qua tamen
potuerit contrahi matrimonium:
adeoque non ex incæstu, aut adul-
terio nati. d. c. tanta.

31.
Diuortio:

Diuortium non fit per canones
nisi propter fornicationem: c. 2. X.
de diuort. ex pluribus causis permit-
tit lex S. C. de repud.

32.
Secundis
nuptiis:

Post mortem mariti nubere sta-
tim potest vidua: per c. vlt. & penult.
X. de secund. nupt. per leges 1. & 2.
eod. non intra annum luctus.

33.
Raptarum
nuptiis:

Raptus non dicitur in sponsa: c.
cum suam. cum seq. X. de raptor. & rap-
tam sponsam potest ducere raptor:
ibid. Concilium Trid. de reform. matr.
c. 6. non per legem vnic. C. de rap-
tor.

34.
Vfuris.

Vfuræ iure diuino & canonico
sunt prohibitæ: tot. tit. de vfur. per le-
ges toleratæ, saltem secundum mo-
deramen l. eos. C. de vfur. Vt & anti-
chresis l. 33. D. de pignorat. act. sed
non æquæ eam canones admittunt:
c. 1. 2. 8. 16. X. de vfur. nisi in modum
reditus. Vt diximus in Consult. cap. de
pignor. cons. 2.

35.
Quæ in suo
quæque
foro obtri-
neant: pec-
næ mixti
fori.

Nunc videamus diffidia quedam
vtriusque iuris, quæ singula in suo
foro obtineant. atque imprimis in
criminibus mixti fori diuersæ sunt
pœnæ, quæ per leges & canones
imponantur, quas singuli iudices se-
cundum suam iurisdictionem infligunt.

Ita quidem vterque iudex hic
canones, ille leges feruat, vbi diffi-
dent: quod si quid, per canones non
est determinatum, quod est deci-
sum per leges, non dedignantur illi
has imitari, & contra. adeoque &
Iudex Ecclesiasticus causas his in
casibus secundum leges debet de-
cidere. c. 1. & 2. X. de nou. oper. enunc.
ita vt & tunc obtineat maximè c. 1.
X. de sent. & re iudic. sententia, inquit,

contra leges, canonesque lata non potest
subsistere.

Itaque rescriptum Pontificium,
etsi non habeat clausulam si preces
veritate nitantur, sustinetur tamen:
quoniam tacitè intelligitur: c. 2. X.
de rescript. lex final. C. de diuers. rescript.
eam exprimi condicionem præci-
pit.

36.
Rescripto-
rū forma si
preces veri-
tate nitan-
tur.

Iudex delegatus per canones po-
test sententiam suam exequi: c. que-
renti. 26. X. de offic. de leg. per leges
non potest. quia familiam armatam
non habet, & functus officio Iudex
esse desinit. l. Iudex. D. de re iudic. &
exequitur Ordinarius sententiam.
l. 8. & l. 9. §. fin. C. de Episc. audient.

37.
Executio
delegati:

Arbitri plures simul cognosce-
re & pronunciare debent, per le-
gem si in tres. D. de arbit. per c. 2. eod.
in 6. arbitri duo procedunt, tertio
per contumaciam absente.

38.
Pronuncia-
tio arbitro-
rum:

Rei criminum adulterij, & le-
uiorum ab Episcopo dispensari pos-
sunt: c. 4. §. fin. X. de iudic. Iudex au-
tem sæcularis, quem nouell. 82. de
iudicib. §. oportet, non vult lege esse
clementiorem, non potest delicti
gratiam facere. l. 1. §. 1. D. ad Tertul-
lian.

39.
Dispensatio
reorum:

Qui non est soluendo bonis per
leges cedit: l. 1. & tot. tit. C. qui bonis
cedere possint. cap. Odoardus. X. de so-
lution. clericum excipit.

40.
Cessio
bonorum:

Testes per canones monendi
sunt ad ferendum testimonium;
non cogendi; indistinctè sunt per
leges cogendi. c. 3. X. de testib. co-
gen.

41.
Coactio te-
stium:

Carcer per leges dumtaxat ad
custodiam inuentus est: per cano-
nes etiam ad pœnam. c. quamuis. de
pœnis in 6. etsi in foro sæculari et-
iam canonum inuentio hodie reci-
piatur.

42.
Carcer:

De testamentis, vt coram paro-
cho & duobus testibus valeant tra-
ditur in c. cum esses. X. de testam. præ-
fertim in causa pia: ex c. relatum. ibid.
etiam voluntate in alterius dumtaxat
dispositionem commissa: ex c.
13. eod. & vt liberis duæ quartæ de-
bean-

43.
Forma te-
stamenti:

beantur: *ex c. Rainuius. & c. Rainaldus eod.* multæ aliter disponunt leges: sed ferè mores sunt canones amplexi, nisi quod videatur edictum anni 1611. art. 12. etiam seruandum hic in causis pijs, sub poena nullitatis: ex interpre Concilij secreti *relata in Edictorum Brabantie p. 1. l. 4. t. 1. c. 10. & 18.* sed quæ aliquibus non satis videtur excussa. *secundum d. c. relatum.*

44.
Præsumptio
matrimonij.

Per cohabitationem, quamuis decennalem, non æquè præsumitur matrimonium: *per c. 2. X. de clandest. despons. c. aliter. 30. q. 5. c. 11. X. de præsumpt. quam per leg. in liberis. D. de ritu nupt.* quia canones ceremonias præscribunt in contrahendis matrimonijs, quas non exigunt leges: & hæc, vt libera censeatur concubina, protestationem exigunt: *l. 3. D. de concub.* quorum defectu quasi in poenam hinc leges matrimonij, inde canones, quasi concubinatum, interpretantur. *gloss. in d. l. in libero. viuis vtique illis qui sic cohabitant: nam vbi quæretur de legitimis natalibus liberorum, propius erit vt in eorum fauorem aliter ferè sentiendum sit. Vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de paroch. n. 8.*

45.
Crimina
mixti fori.

In mixti fori criminibus, vt mox diximus, vterque Iudex imponit poenas sui fori: in quibus canones legesque, pro suo fine & modo iurisdictionis, diuersimodè variantur. quin imo nonnunquam idem crimen per leges non est, quod per canones. vt in *c. quisquis. §. similiter. 17. q. 4.* etiam sacrilegium dicitur rei non sacræ è loco sacro ablatio, quæ in *l. §. D. Ad leg. Iul. pecul.* pro furto dumtaxat habetur.

46.
Sportulæ,
clericorum.

De sportulis clericorum, vt immunes sint, tam leges §. *sportularum.* in *Auth. de sanctiss. Episc. & Auth. vt sine quoquo suffrag. in princ.* quam canones *c. cum ab omni. X. de vit. & hon. cler. c. statutum. §. insuper. de Rescript. in 6.* diuersimodè sanxerunt. et si in neutris tribunalibus per mores admodum seruentur.

CAPVT LXIII.

De promulgatione canonum, constitutionumque Romæ tantum publicatarum.

Differentiæ iuris canonici & ciuili vbi sunt, regulariter est vtrumque in suo foro seruandum: vbi alterum non disposuit, ex altero supplendum. vt mox diximus.

Quid de legis publicatione sentiendum? an vt noua publicationem prouincialem requirit per leges, receptum dicitur per canones? vt ad obseruantiam lex obliget, scientia opus est: eaque naturali iure sufficit. vnde dicitur *Luca 12. quod seruus, qui cognouit voluntatem domini. & non fecerit, plagis vapulabit multis.* iure ciuili publicatione opus est in prouincia; etiam hodie, quæuis parua. diximus in *Consult. can. consult. 1. de Constit. iure etiam canonum ex c. 1. & 2. de operis nou. nunt.* id obtinere: quamuis non æquè de stylo, qui ferè inserit clausulam, vt publicatio Romæ facta obliget vbique. in *Iur. pont. anal. tit. de constitut.* Sed oportet potestatem distinguere à voluntate. nec quisquam controvertere potest, quin Pontifex Romanus, cum supra omnes leges sit, publicatione prouinciali non teneatur. vtpote quæ legis tantum sit humanæ. dummodo curetur, vt leges ipsius in notitiam veniât, eamque suam esse voluntatem significet, vt seruentur: quamuis non nisi Romæ publicatæ. & sic refert *Diana p. 7. t. 1. res. 28. n. 8.* Urbani VIII. constitutionem §. *Ian. 1641.* decernentem in his quæ contra libertatem Ecclesiæ sunt, non suffragari prætextum, quod *bullæ non fuerint publicata, vel usu recepta, vel contrario usu, etiam decennali, & quantumlibet longissimo vt pretenditur, abrogata.* Quam in rem facere potest, quod omnes per orbem

Y.
Publicatio-
ne prouin-
ciali opus
iure ciuili.

2.
An & cano-
nico? valde
inspicienda
sunt nouæ
constitutio-
nes, quæ se-
cus sæpius
statuunt.

orbem Episcopi singulis biennijs, triennijs, quinquennijs, aut decennijs teneantur venire ad limina Apostolorum; & Pontifici referre statum suæ diocesis; ibidemque intelligere quæ interim constitutiones emanarint; & porro ad suorum notitiam, & obseruantiam ducere. *si decreta*, inquit Nicolaus I. *Romanorum Pontificum non habetis; de neglectu atque incuria estis arguendi: si verò habetis, & non obseruatis; de temeritate estis corripiendi, & increpandi. c. si decreta. dist. 20. c. 1. X. de postul. pralat. c. quod dicitis. d. 16.* non arguit de publicatione prouinciali neglecta, sed de ignorantia, contemptu, temeritate. quare nec teneri ad eam Episcopos, nisi id videatur necessariū, ait Diana p. 6. t. 6. *Misc. res. 38. 39.* nec immeritò Papa omittit mandare prouincialem publicationem, propter contentiones in multis vbi que regnis, & prouincijs alioquin subeundas. quamuis idem Nicolaus I. tunc fieri iusserit quorundam tunc decretorum. vt in Annalibus Eccles. Baronij reperitur. Et secundum hanc distinctionem oportet excipere *c. in istis. §. leges. dist. 4.* & quæ Baldus *in c. cognoscentes. n. 5. de constit. & Vasques quæst. illustr. l. 1. c. 44.* habent de lege non obligante, quamuis scientes, extra publicationem: & *d. c. 1. X. de postul. pralat. c. cum infirmitas. X. de pœnit. & remiss. d. c. quod dicitis.* ex quibus Aufre. *in not. ad decis. 444. Capell.* publicationem prouincialem per canones etiam desiderari contendit. & quamuis de obligatione styli Romani extra illam Curiam multa dici possint: nemo tamen dixerit; quando Pontifex expressè volūtatem esse suam declarat, vt Romæ publicatæ constitutiones vbi que ligent; voluntate sua sic expressa frustrari defectu potestatis: nec iterum in potestate esse subditorum, huiusmodi obligationem non recipiendo, tollere. id esse enim contra fidem docet Diana p. 7. t. 1. *res. 28. n. 5.* vbi nostram

quæstionem exactè tractat. Cæterum quod leges dicuntur tum deum firmari, cum moribus vtentium approbantur: *d. §. leges.* non ad potestatem; sed ad patientiam, discretionemque legislatoris pertinet: vt vel toleret, vel permittat, vel obduritiam quarundam prouinciarum; vel quod existimet non omnibus moribus eadem remedia conuenire; eorumque discretionem prouincialibus Episcopis relinquat. Vnde & Pius IV. *const. incip. sicut* declarauit Conciliū Trid. cepisse vbi que terrarū obligare Kalend. Martij 1564. nec prouincialem publicationem exegit. quamuis nec tetigerit parochialem illam, quæ ab eodem Concilio requiritur *in c. 1. de reform. mat. sess. 24.* & Bulla cœne *§. in super* mādāt quidem omnibus Episcopis illius publicationem; sed inquit, *vt omnia eo magis fiant notiora:* & mox ante, vt Bulla valuis S. Ioan. Lateranensis, & S. Petri appēderetur, quo ad omnium notitiam perueniat. & verò finis cuiuscumque publicationis inuentæ est, vt lex innotescat: adeoque quod Salgado *de supplicat. ad sanctissimum p. 1. c. 2. sect. 3.* de Tridentino & *de reg. protect. l. 1. c. 1. pral. §. n. 322. Cenall. comm. opin. q. 903.* de legibus generatim, alijque alibi contendunt, sine receptione leges non obligare; accipiendum est secundum tolerantiam, aut discretionem, quam diximus. Vt etiam sufficiat legi aliquoties fuisse contrauentum. *Couarr. variar. resol. l. 2. c. 16. n. 6. §. 5.*

Ex ea, quam diximus discretionem, deueniri potest in hanc quæstionem; an cum iure aut ratione consistat vltus aut constitutio, ne quid Roma allatum in prouincia publicetur, executionive manderetur; nisi examinatum, admissumque causam dat lex *rescripta. & tot. tit. C. de precib. Imperat. offerend. lex fin. C. si aduersus ius vel util. publ. Nonell. vt nulli iud. §. hoc vero Nonell. de mandat. princ. §. deinde competens. c. rescripta. c. dicenti.*

4.
Quatenus leges dicantur non obligare nisi receptæ.

5.
Conc. Trid. vt obligarit sine tali publicatione.

6.
Quid de bulla cœne?

7.
An statui possit, ne quid Romæ allatum publicetur sine examine?

3.
Cur ita sapius decernatur?

dicenti. 25. q. 2. & seqq. c. si quando. X. de rescript. c. cum ieneamur. X. de prob. in verbis si non potest ei sine scandalo prouideri, equanimiter sustinemus, si mandatum nostrum non duxerit exequendum, & qualitatem negocij, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reuerenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prærendas, quia patienter sustinebimus, si non feceris quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum.

8.
Non tãrum in priuato- rum rescriptis, sed & constitutionibus?

Neque hæc difficultatem patiuntur in priuatorum rescriptis, quæ sæpe malis artibus impetrantur, & in ipso Concilio Trid. admittitur. *d. sess. 22. c. 5. 6. sess. 7. c. 5. 6.* constitutiones autem aut leges, quæ præuia consultatione, aut deliberatione matura feruntur, *l. 8. C. de legib.* non facile cadunt in eandem causam. *Diana p. 4. t. 1. res. 9.* sed tamen & aliquando cadunt. *c. Statutum. de rescript. in 6. vbi & cõstitutio non utilis reuocatur.* aliæque multæ sunt leges priorum derogatoriæ. & præfertim aliquid innatum esse potest illis, quæ non motu proprio, sed ad aliquorum suggestionem feruntur. *c. ad Apostolica. vers. & si Eccles. de sent. in 6. c. nos si competenter, 2. q. 7. c. ueniam 35. q. 9. & in l. 1. D. de appell. ab eo etiam dicitur appellari, quod Princeps pro iure rescripserit, sed causatur deceptionem. in qua eadem fundari debet appellatio ab executione legis, quam admittit Rebuffus. ad Concordata. tit. de constitut. in princ. & agimus de lege Principis superiorem non habentis, à qua appellari non possit. l. si qua pænna. 244. in fin. D. de verb. signif. alioquin ad superiorem potest appellari ab eo, quod inferior statuerit. ergo et si rarius, si quando tamen quippiam est aduersus utilitatem publicam; ratio eadem permittit, quæ in rescriptis, ne adimpleatur interim, dum Pontifex consulitur. iuxta d. c. si quando. Diana res. mor. tract. 10. res. 6. tract. 20. res. 6. sic Philippus*

9.
Ad suggestionem aliquorum laicis.

10.
Aduersus publicam utilitatem,

11. aduersus Bullam Pij V. de censibus dicitur supplicasse Papæ: neque secundam iussionem superuenisse. adeoque dum maius apparet malum in executione, quam dilatione, hæc admittenda videtur. ut quod in priuatis expressum est, in publicis, dum eadem causa est, per interpretationem recipiatur. *l. nam ut ait. D. de legib. tanquam rationi legis infit, ut species generi. Guttier. practica. quest. l. 3. q. 17. n. 75. & seqq.* quod iam tum eo clarius recipiendum est, quando iam non generaliter, ut leges solent, *l. iura D. de legib.* sed in personam singularem statuitur: ut tunc vel appellare, vel supplicare liceat. *Bart. in l. fin. l. 3. D. de appell. recipien. Scaccias de appell. q. 17. lim. 20. n. 4. & seqq.*

11.
Ut in supplicatione Philippi II. aduersus Constitutionem Pij V. de censibus.

12.
Præfertim si in personam singularem dirigitur.

Et verò addunt quidam Bullam cœnæ s. 14. supplicationes disertè admittere: dum impediens cursus literarum Apostolicarum excommunicantur, sub eo prætextu, inquit, quod ad nos, ut ipsi dicunt, informandos supplicauerim, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis & Sede Apostolica legitime prosequantur. Si ergo non prætextus est, sed vera prosecutio, & rationalis causa; iuxta d. c. si quando, non obtinet Bulla cœnæ. quod verum est: sed non continuò sequitur id licere, quicquid illa non perstringit excommunicatione. nam argumentum à contrario, aut exceptione, amplius comprehendere non potest, quam oppositum regulæ, aut sui contrarij: & sic non aliud, quam supplicantem & prosequentem non incidere in excommunicationem Bullæ.

13.
Bulla cœnæ admittit supplicationes profectas.

Cœterum bene dicit Reginaldus in prax. for. pæn. de absolut. ab excomm. Bulla cœnæ. n. 343. prætextum Pontifici supplicandi maximè honestum. quod ea ratione sæcularis potestas se recognoscit inferiorem Ecclesiastica. loquitur verò de casu, quo recursus fit ad laicos, at verò canones, qui supra proferuntur

14.
Non prætextum supplicationum.

tur, & c. 5. & 6. *Conc. Trid. s. 22.* pro examine literarum Apostolicarum in prouincia faciendo, de Ecclesiasticis Iudicibus agunt; non de laicis: & porro quando hic prætextus sumitur, & nunquam Papæ supplicatur; verba rebus non consonant quod si ipsi laici sententias, & decreta Ecclesiæ, quin & censuras, *assant, morificant, & annihilant;* nec ratio Reginaldi, nec c. vnam *sanctam de maioritat. & obed. in extrauag. com.* inueniri potest in huiusmodi verbis, aut factis.

Igitur si Iudex ecclesiasticus iudicauerit secundum constitutionem aliquam Apostolicam, quæ clausulam habet, vt Romæ publicata vbi que liget; quamuis illa non sit publicata in prouincia; an vim facere censebitur? & quid id videbitur fortè ijs, qui recurribus locum faciunt. existimandum est tamè secundum ea quæ diximus, non facere. donec fortè supplicatum sit animo prosequendi. Quod si de veritate constitutionis dubitetur, consulendus est Papa; iuxta proœmiū Bonifac. VIII. ad Sextum Decretalium. vbi Vanquel alioquin Iudicem puniendum ait; etsi sententia Papa non cōsulto lata valeat. & sic hodie Urbanus VIII. statuit fidem in iudicio vel extra tribuendam non esse Declarationibus Cardinalium Concilij Trid. interpretum indies prodeuntibus: nisi sub sigillo Præfeti Cōgreg. & signatura secretarij authenticè exhibeantur. quod omnino necessarium est cum à iure dissonant: si enim cōsonant, non æquè. quia tum *iuris cōmunis* (etiam Tridentini) *authoritate procedere videtur;* inquit c. pastoralis, *X. de fide instrument.*

Sed neque materiæ fidei applicari potest, ne quid Romæ allatum sine placito regio publicetur. alioquin incurritur in illud argumētum quod in Actis Apostolorum de Judæis refertur, *nonne præcipiēdo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto?* & respōsum Apostolorum; *si iustum est vos audire magis quam Deum;* iudicate.

Quid dicemus de Ecclesiasticis cōuentibus, & decretis? Synodos diocesanæ & prouinciales agi iubent canones. de fide seruanda, de moribus reformandis, virtutibus firmandis, vitijs eradicandis, in illis tractari, deliberrari, decerni. *Conc. Trid. s. 24. c. 2.* finis ille igitur vt habeatur; publicatione decretorum opus est; scriptione, seu impressione: vt ad omnium, quibus opus est, manus deferantur. cui porro cōmissum est aliquid aut permissum; omnia illa censentur permissa, sine quibus illud obtineri non potest. *l. 2. D. de Iurisd. om. Iud. & que ibid. citat glossa in v. non potuit.* Imunitas ergo Ecclesiæ offenditur, vbi conueniendi venia peti, decreta *authorizari*, publicandi facultas, imprimendi licentia à Principe postulari iubetur. extra quam typographi politicæ causa eam petere debeant. In Actis *Apostolorum c. 15.* refertur Congregatio primi Concilij ecclesiæ, vbi Apostoli conuenerunt, decreuerunt, publicarunt, & in prouincias literas miserunt, nondum typis repertis, sine autoritate Imperatoris Romani, aut Præfidis prouinciæ. erant tamè illi ipsi, qui aiunt subditam esse oportere omnem animam sublimiori potestati, obedire Regi tanquam præcellenti, & Ducibus quasi ab eo missis. Sic & Mileti Paulus Synodum egit *Act. c. 20.* mittens Ephesum vocauit maiores natu ecclesiæ: & monuit, vt gregis curam haberent, in quo Spiritus sanctus eos posuit Episcopos. conuocauit ergo Episcopos. Sed hodierni quidam censors alios mores, quàm Apostolicos, habent, nec satis expendunt, quod ibidem dicitur Spiritum S. posuisse Episcopos, *regere Eccl. Dei:* non Reges aut Principes. ad regimen pertinet Synodos agere, decernere, publicare, seu voce, seu scriptis, seu typis, nec autorizatio exigitur, vt ab illis. Neque tantum Valentinianus *Sacerdotes*, inquit, *& Episcopi, quibus hac cura sunt, seorsum per se, ubicumque ipsis libitum fuerit, conueniant.* *Ruffi. l. 1. c. 2. Hist.* sed & Religionis causa etiam per ethn-

17.
Synodis
non tantum
æcumeni-
cis, sed ne-
que prou-
incialibus
aut diocesa-
nis.

18.
Eoque &
sine alia ve-
nia Syno-
dum indi-
cere, & con-
uenire li-
cet.

19.
Et regere
Ecclesiam
opere, ver-
bo, scripto.

15.
Iudex iudi-
cans secun-
dum constitu-
tionem in
prouincia
non publi-
catam ex
d. clausula
vim non
facit.

16.
Sed hæc
quæ non
possunt in
negocijs fi-
dei.

cas legēs coire licitum fuit. *l. 1. D. de colleg. modò fraus abesset; l. 2. D. de extraordinar. crim. & statuere: dum ne quid ex publica lege corrumpatur. l. 3. D. de colleg illicit.*

Quid ergo, si ea Principis mens esse declaretur, ne quid secus fiat; an omitti Synodos, an hæc venia peti, & minui immunitatē Ecclesiæ conueniet? existimo; si apparere nolit vllatenus serenior aura, ex duobus malis minimum esse eligendum; & ne fructus Synodorum pereant, aliquatenus cedendum tempestati: potius hæc etiam, vt fieri permittantur, quæ iure diuino competunt, atque etiam ab ijs, quibus non competit, postulandum; quam omittendo tam salutaria Ecclesiæ instituta, *corrumpere substantiam propter accidens.* Verbis tamen ita conceptis, vt non profiteamur quæ Ecclesiæ seu Dei sunt, deferre Cæsari, quasi propria, seu illi debita. professio siquidem talis esse posset, vt aliquid de fide decerperet. quod nullo metu committendum est. verbis congruis facta postulatio sustinetur; si & alibi & prece & precio licet impetrare, vt Christum colere, vt orthodoxam fidem seruare, vt gemere sub cruce permittatur. Eadem dicenda sunt vbi Principes non permittunt Episcopos, aliosue superiores externos diocesim suam, aut subditos visitare, sine suo beneplacito. Hic autem quoniam Concilium Tridentinum, quod certis temporibus & diocesanas & prouinciales Synodos celebrari, visitationesque fieri iubet, receptum à Rege est sine illa exceptione; dicendum est & coire posse prælatos; & quæ in rem Ecclesiæ sunt statuere, & exequi. *l. 2. D. de iurisd. omn. Iud. c. præterea. X. de off. deleg. sed si ipsi Synodos celebrarent, quoties à Concilio præscribitur; nõ videretur res insolita, & quæ egeret hac controuersia. Sed malignitas temporũ multa excusat. alio-*

quin serio eas præcipit Concilium; & in primitiua Ecclesia nihil magis frequētabatur. Cæterum si qua alia ad officium Episcopale spectantia fieri prohibeantur sine placito Principum visitatio, correctio, iudicatio, aliaque id genus; non tantum libertatem Ecclesiæ offendi; sed & Ius diuinum, grauitè docet Binsfeldius. *tract. de Iniur. c. olim. q. 5. & seqq.* liber non est qui eget alterius beneplacito. *c. de multa. X. de præbend.* officium suum exequi visitando, iudicando, conuocando, decernendo, corrigendo Episcopis iure diuino incumbit. quatenus ergo per talem beneplaciti requisitionē illud impeditur, diuino iuri obuiari seuerè contendit Binsfeldius. quatenus autem id tantum intenditur, vt exteri præmoneantur, ne quid contra priuilegia, iuraque patriæ ab eis per ignorantiam morum, cum sequela grauium incommodorum, committatur; non eadem quidem causa est; si non authoritatiuè procedatur: finis quidem iuri diuino talis non aduersatur; sed modus tamen canonicis sanctionibus.

CAPVT LXIV.

De brachio seculari.

Implorandum illud sæpius. scilicet cū manu forti, ac militari est opus. maiori quā habeat Episcopus; aut vbinõ habet. de illius inuocatione & præstatione plura dicemus. *l. 4. hic quæramus; an brachium præstandum sit, cum appellatum est? quamuis Iudex secularis requisitus ab Ecclesiastico, non possit exigere inspectionem actorũ, quasi de iustitia sententiæ cogniturus: si tamen appellatũ sit, non immerito brachiũ denegat. Ceuallus de cog. per viol. p. 2. q. 151. & vis fiet, si cēsura ad obtinēdũ brachiũ interponatur. quod tamen hodie intelligendum est, à sententiæ definitiua, vel habēte vim definitiue, vel per hanc irreparabili: nõ autem*

*et
An post ap-
pellationem præ-
standum?*

21.
Quid si dis-
sertè contra
statuatur?

22.
Vt hic per-
missum.

merè interlocutoria, *iuxta Conc. Trid. sess. 24. c. 20.* vel etiam quibus in casibus idem Trid. prioresque canones appellationem remouent. de quibus passim apud DD. *eundem Cevallos de cog. per viol. & Salgado de protect. reg. & supra l. 1. c. 5. §. 5.* per indicem tetigimus.

CAPVT LXV.

An consuetudo immemoralis, præscriptio, aut priuilegium aduersus exemptionem cleri præualere possit?

NVllius momenti esse consuetudinem quæ canonicis obuiat institutis ait Innocentiæ III. *in c. ad nostram X. de consuet.* irritandam illam; quæ disrumperet neruum ecclesiasticæ disciplinæ: *in c. cum inter. ibid.* quæ redundat in grauamen Ecclesiasticæ libertatis, tanquam prauitatem abolendam, Celestinus III. *in c. cum terra. X. de elect.* corruptelam esse consuetudinem immunitati Ecclesiasticæ, non solum iure humano, sed & diuino inductæ, contrariam, Bonif. VIII. *in c. quamquam de cens. in 6.* & disertè canonicis vt clerus de omni crimine conueniatur coram Iudice Ecclesiastico statuentibus non debere ex aliqua consuetudine præiudicium generari, Lucius III. *in c. clerici. X. de ind. in v. etiamsi consuetudo regia habeat, vt fratres à Iudicibus secularibus iudicentur. Vide Dianam p. 4. t. 1. ref. 10. ref. 53.* quamuis alias possit consuetudine acquiri iurisdictio. *c. cum contingat. X. de for. comp.* etiam à clerico in laicum. Dian. *ibid. ref. 63.* quinimo Honorius III. *in c. nouerit. X. de sent. excommun.* excommunicat omnes qui seruari fecerint statuta edita, vel cōsuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem. & porro peccata, corruptelæ, & prauitates temporis antiquitate dicuntur non

1. Irrita consuetudo quæ canonicis obuiat institutis.

2. Inimica Ecclesiasticæ libertatis Sec.

3. Cleric exemptionis,

4. Peccata grauiora, quo diuiniora,

purgati; sed tantò infeliciorem animam reddere, quantò diutius illam tenuerint occupatam. *c. cum tanto. X. de consuet.* præscriptionem etiam valere iure non posse inde conficitur, quod bonam illa fidem requirat; quæ aduersus huiusmodi canonum damnationem induci non potest.

Quamuis enim consuetudinis, vsulque longæui non sit vilis auctoritas, tamen nec tanta est, vt a rationem vincat, aut legem. *l. 2. c. quæ sit longa consuet.* quippe ratio, quæ consuetudinem suavit, custodienda est. *l. 1. ibid.* adeo vt vel iuri positiuo non debeat præiudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta. Ita Greg. IX. *in d. c. cum tanto.* vbi iam ante naturali iuri quacumque consuetudine, quæ dicenda est corruptela, dixerat non posse aliquatenus derogari. Itaque si consideramus Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatē vt Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam, vt loquitur Concilium Trid. *sess. 25. c. 20.* tanquam naturali iuri, seu diuino inductam, vt latè astruit Diana *p. 7. t. 1. ref. 2. & multis seqq.* nulla potest dari consuetudo, quæ aliquatenus ei possit derogare. Diana *ibid. ref. 18.* si autem consideremus, vt iure positiuo inductam; neque tunc proderit consuetudo; nisi, inquit Gregorius *fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.* duo ergo hæc concurrant oportet. rationabilis esse non potest; quia canones, quos citauimus, damnant vt prauitatem: legitime præscripta esse non potest: bona quippe fide caret. vt diximus. vt etiam immemoralis consuetudo aut præscriptio non possit esse legitima. *c. 1. de cōsuet. in 6. latè Tuscus v. libertas Eccl. concl. 342. n. 11. 121. & multis seqq.* neruose & breuiter Layman *in Theol. mor. l. 4. t. 9. c. 10.* & vt de alijs ad præscriptionem legitimam requisitis, nihil dicatur, possessio cōtinua, pacifica, neque interrupta, quæ esse

5. Corruptela non præscribitur.

6. Sed consuetudo rationabilis.

7. Cur aduersus Ecclesiæ libertatem non præscribatur?

8. Non est rationabilis,

9. Non legitima,

10. caret bona fide,

11. Pacifica possessione,

semper debet, hinc non aderit. dum quotannis in Bulla cœnæ tanto fragore, tot secuti summi Pontifices aduersus illam consueuerint detotare.

12.
Neque tolerantia Pō-
tificis satis
est.

Neque verò ex patientia Pontificis tacitum eius consensum inferri posse: qui quotannis cum tantis anathematismis diffensum suum declaret, ait *Layman. ibid. num. 1.* & quamuis de facto non ulterius progrediatur, credi potest id accidere vitandi scandali causa. cum multa, inquit Innoc. III. in c. cum iam dudum X. de præb. per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia non debent tolerari. *Tuscus. v. libertas Ecclesiastica. concl. 342. n. 117. in fin. Layman. d. n. 1. Vide j. n. 16.*

13.
Neque tempo-
poris anti-
quitas,

Idemque dicendum est de antiquitate tēporis; dum dicitur quod vicem priuilegij obtineat. l. 1. D. de aqua pluuiæ. anathemata enim illa quotannis repetita nimium resistunt eiusmodi præsumpto priuilegio: quin & verò. sed neque temporis antiquitas contra immunitatem iure sancitam, cum consuetudinis reprobatione, præsumptionem facit priuilegij; nisi de hoc & constans fama probetur. *Dian. p. 4. t. 1. ref. 62.*

14.
Quæ 100.
annis vt
summum
acquirat vi-
res priuile-
gij: sed huic
derogatur.

Nam & vero priuilegio derogatum esse (præterquam quod *Tuscus* & ab eo citati exigant specialem designationem; vt in c. dudum X. de decim. generalem allegationem negent prodesse; n. 119. & seqq.) si verba attendamus, satis euidens est. tametsi verba quædam rigidiora post *Greg. XIII.* temporata esse dicat *Malderus in 2. 2. quest. 96. art. 5. §. priuilegium.* ita enim habet etiam Bulla *Pauli V.* quam citat *Piascet. in Prax. p. 2. c. 1. item excommunicamus.* & infra, nec non qui *Archiepiscopos, Episcopos, aliosue superiores & inferiores prelatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios, quomodolibet hac de causa directè vel indirectè carcerando vel molestando eorum agentes, procuratores, vel familiares,*

15.
Verba bul-
læ cœnæ.

nec non consanguineos & affines impediunt, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod canones & sacra constitutiones Ecclesiastica, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim *Tridentini* statuant: Item excommunicamus & anathematizamus omnes & quoscumque magistratus & Iudices, notarios, scribas, executores, & subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo sine speciali, specifica, & expressa huius S. Sedis Apostolica licentia. quique huiusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes *Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati, & infra, non obstantibus priuilegijs Apostolicis generalibus, & specialibus supradictis, vel eorum alicui seu alijs quibus alijs cuiuscumque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, præeminentia fuerint, etiamsi vt præmittitur Pontificali, Imperiali, Regali, seu quauis Ecclesiastica & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum regnis, prouincijs, ciuitatibus seu locis à prædicta Sede, ex quauis causa, etiam per viam contractus aut remunerationis, & sub quauis alia forma, & tenore, & cum quibusuis clausulis etiam derogatorium derogatorijs concessis, & infra, nec non consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcumque longissimis, & alijs quibuslibet obseruantijs, scriptis vel non scriptis &c.* quæ verba sanè sufficere videntur omnino. *Tusc. ubi sup. n. 123.* vt nec recursum ad Pontificem pro mentis interpretatione exigant. vt rectè *Sayrus apud Dianam p. 1. t. 2. ref. 6.* sed aliunde interpretationis opportunitas inferri posse videtur, quod etsi verba sint liquida; tolerantia sit contraria; de qua dubitari possit consensumue significet, an metum scandali. adeo vt *Baunius in Prax. sua can. lib. 2. c. 4. eius-*

16.
Verba satis
sunt clara,
sed an tole-
rantia con-
sensus ar-
gumentum
satis præ-
beat?

eius-

eiufmodi Pontificis tolerantiam non pro diffimulatione, sed consensu omnino accipiendam velit. *Car c'est de son deuoir, inquit, de s'opposer avecq courage, aux entreprises, qui se font contre l'Eglise, & le immunités, de ceux, qui sont en son seruice: s'il n'en dict mot; s'il fait semblant de n'en rien veoir; c'est vne marque, quoy que muette, toutes fois infallible, qu'il y consent, qu'il y donne les mains, qu'il n'y repugne point. selon que porte la regle 44. du droit, au sexte, qui tacet consentire videtur.* Sed huic argumento valide respondet Diana p. 7. t. 1. r. 18. num. 5. & seqq. vbi & citat Bullam Urbani VIII. 5. Jun. 1641. qua reprobatur quascumque consuetudines contra libertatem Ecclesiæ, etiam cum fama priuilegij.

An autem sint talia alicubi priuilegia, quærit idem Diana d. res. 6. sed de illis responderi non potest, nisi producantur. c. porro. x. de priuileg. de Gallia ait Baunius; & testes citat pro Gallis exteros, qui nulla producant: sed potius, cum liquidos canones soluere non possunt, ne illos reos existiment, ex pia præsumptione priuilegia extare credunt. vnum est Leonis X. quod refert Chassaneus, & Boërius, ut citauit in Iur. Pont. nou. anal. de for. compet. n. 41. sed & locale est, & de ijs agit, qui non sunt in sacris, & super apostatis dumtaxat, per quatuor menses in laico habitu incedentibus. vbi alia producta erunt, & cum derogatione Bullæ cœnæ collata, sequemur quod iubet d. c. porro in verb. & secundum quod inueneris, ita obserues. Coeterum d. n. 41. ita scripsi, quamquam §. 15. Bulla cœna priuilegia reuocet, tamen Nauar. loco ibi designato Gallos non facile absenturos putat, siue quod pretendunt ea priuilegia remuneratoria esse; adeoque irreuocabilia, siue saltem immemorabilia, ut cesserint in iura regia, sed hoc Papæ relinquendum. ut plura illic, alibique similia. Interim quod Nauar. citato c. 27. n. 70. Manual. de Gallis scribit, apud nos obtinet. quid ali-

qui scribant, quid fiat; dixi. vt rectè accepit Diana d. r. 6. Baunius autem d. c. 4. duobus locis ait scripsisse me pro negativa simpliciter: sed aliud est, quid asserere; aliud asserentes referre. vt apud psalmistam; Dixit inspiens; non est Deus, atheismus insipientis est; non psalmistæ. video Pontificem d. vers. non obstantibus derogare priuilegijs ex quauis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis cōcessis; scio habere plenitudinem potestatis: & negem derogare posse? etiam Principem sæcularem posse scripsi in Iudice l. 3. c. 1. n. 19. & 21. iustam quidem necessariamque causam exegi, in rebus sæcularibus: in hac re Ecclesiastica, vt plenitudine potestatis Pontifex vtatur, iustam necessariamque causam subesse, quæ in ædificationem vergat, Pontificem hinc præsupponere non dubitem. Layman. ibid. n. 2.

Enimvero, vt fatear ingenuè, sicut plures insignes viri apud Dianam p. 7. t. 1. r. 8. n. r. 21. n. 8. vsu priuilegiorum non audent damnare, ita dubius hæreo. dum non tantum video, præter annuam Bullæ pronuntiationem, nihil non tantum fieri, sed etiam Reges, regiosque Iudices, notorios ex facto clericorum districtores, illorum legatos, oratores, agentes, nec vitari, vt excommunicatos; sed & fauoribus donari: & controuerti à classicis vndique authoribus citatis à Diana d. t. 2. resp. 1. latius p. 7. t. 1. r. 2. & seqq. Layman. vbi sup. c. 8. an exemptio clerici à iurisdictione sæculari, manet ex iure diuino, vel humano? & aliquos Principum Consiliarios argumentari quasi à pari; si Pontifex potest reuocare priuilegia Principibus concessa, quamuis ex causa onerosa, & contractu; posse & Principes reuocare fori priuilegium clero à Principibus olim, vt illi aiunt, liberaliter cōcessum. vt controuertitur apud Ceuallos de cognit. per viam viol. præm. c. 6. Vide Dianam

18.
Papa priuilegij derogare potest, vt & Princeps iuxta de causa.

19.
Quid in materia exemptio- nis, & libertatis Ecclesiasticæ?

late p. 7. t. 1. ref. 8. quamquam non attentis Principum priuilegijs magis Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus sit exemptio constituta, vt loquitur *Trid. sess. 25. c. 20.* & docet Couar. *pract. quest. c. 31.* & quæ concedi possit à Papa, quamuis inuitis Principibus. *Diana p. 7. t. 1. ref. 12.* adeoque per Principes non reuocabilis. *Tuscus ubi sup. n. 124.* Iterum; fieri posse aiunt vt causa reuocandi priuilegia non semper vergat in ædificationem; rationes temporum & locorum posse esse diuersas, quæ diuersa aliquando & contraria exigant: posse illis olim priuilegia exemptionis restrictiua concessa fuisse in ædificationem: sicut & in corpore iuris quoad clericos negociantes, delinquentes, coniugatos, non clericaliter vestitos, restrictiones superuenisse reperiuntur. & nouissimè sacrosanctum Concilium Tridentinum *f. 23. c. 6.* & alibi iustis de causis notabiles restrictiones in ædificationem induxit: vt inferant fieri posse vt etiam rectè inducantur restrictiones exemptionis clericalis, per priuilegia, seu immemoriam consuetudinem (etsi tamen neque particularem admittat *Diana. d. r. 18. n. 8.*) quæ forte à priuilegio ortum habuit: vel partiali reuocatione priuilegij clericalis, tanquam à Principibus concessi; quæ facta sit alicubi ex necessitate boni communis, tranquillitatis, salutisue publicæ. Quin etiam aiunt quæri posse, an reuocatio pontificia vergat generaliter in ædificationem Ecclesiæ; & ratio spiritualis regiminis Ecclesiæ necessariò exigat eiusmodi priuilegiorum vniuersalem derogationem? & si, aut quatenus priuilegiū fori proficiscitur à Principibus, adfit illa necessitas spiritualis regiminis, quæ faciat statuendi potestatem circa concessam vt à temporalibus Principibus exemptionem: adimendique Principibus reuocandi, seu in parte restrin-

gendi facultatem? cuiusmodi controuersia, præsertim viris doctissimis, plurimisque in diuersas acies abeuntibus, vt citantur apud *Dianam d. p. 1. t. 2. ref. 1. 2. 4. 5. 6. 7. 126.* decidi sine incommodo vix potest. quemadmodum ex constitutione Bonifacij VIII. in c. vnam sanctam, de maior. & obed. in extrauag. com. vtriusque gladij prædicatoria, contentiones magnæ in Gallia acceptæ sunt; & demum, impetratum c. meruit de priuileg. in clem. quæ secutus est ille vsus in Gallia paulatim, qui de neutro gladio quicquam ferè reliquit isti Ecclesiæ; quam quod pertranseat animam. præsertim per Ordinationes regias priuilegia cleri, forique Ecclesiastici valde succidentes: seu re ipsa partialiter reuocantes. tametsi neminem obsistere posse declarationi Pontificum factæ in vim clauium Ecclesiæ à Christo traditarum *Matth. c. 16.* doceat expositio B. Augustini in c. quodcumque 24. q. 1. Hæreo, inquam; & interea hæc, cum *Diana ubi supra* (cui tamen sub aspectu ipsius S. D. N. & extra teli iactum, respectu aliorum posito, libera potest esse vox, & calamus) relinquenda existimo suæ Sanctitati: cuius in verba ita iuramus, vt præcellere sciamus eius voluntatem. adeoque ante illius declarationem non mox damnare illos debeamus, qui credunt verba Bullæ generaliter concipi propter exemplum: cæterum fieri posse, vt generalis locutio non comprehendat eos, de quibus in specie quis rogatus non idem esset responsurus. iuxta c. 81. de reg. iur. in 6. adeoque, dum præter annuam pronunciationem, aduersus priuilegiarios aut consuetudinarios non aliud fit (sicut dicuntur actus potest gestu ambigua verba declarare; ita) suspicari posse illos sub generalitate sese non esse comprehensos. Interim male de republica merentur, qui priuilegia inclamant, quæ vel non exstant, vel nihil simile sonant:

nant, & sunt non de vulgo tantum, cui id vitij est frequens, sed & docti viri, & in functionibus publicis sepe constituti qui talia in medium proijciunt; cum huiusmodi controuersia occurrunt. Vnde & veritas saepe obscuratur, & iustitia opprimitur: sed proferri priuilegia oporteret, & inspicere. *d.c. porro.*

CAPVT LXVI.

Remissio ad spatiosiores tractatus.

Satis haecenus exegisse videmur quibus casibus Iudex Ecclesiasticus aut secularis quisque in suos, vel etiam hic inter clericos, ille laicos cognoscere, aut ius dicere possit. largius qui volet spaciari, consulat *Dianam p. 1. t. 1. c. 2. p. 4. s. 1. p. 5. t. 1. p. 6. t. 1. c. 2.* Tuscum authoresque ab eo vberimè citatos in *pract. conc. v. Iudex Ecclesiasticus* in quibus possit cogere Iudicem saecularem, vel non: *concl. 442.* in quibus praecipiat Iudici saeculari: *concl. 443.* in quibus inhibeat: *concl. 444.* in quibus causis procedat solus inter laicos: *concl. 445.* quas causas trahat ad forum suum inter laicos: *446.* in quibus causis procedat contra laicos clerico actore: *447. iterum v. Iudex saecularis non habet iurisdictionem in Ecclesiasticos, neque in bona Ecclesiarum: concl. 450.* quatenus in aliquibus tamen causis procedat, contra clericos: *concl. 451.* praesertim in causa ciuili in multis casibus, an & in criminali in casibus quos Aufrerius proponit de potestate saeculari contra clericos: *concl. 453. iterum Tusc. v. Iudex saecularis quando cognoscit de bonis, &*

rebus Ecclesiarum: *concl. 454.* an aliquando de incidenti spirituali: *concl. 455.* quibus in locis remittit etiam ad plures alias conclusiones, super casibus singularibus: quo & recurre licet cum opus est singulatim.

Porro sua singulis locis concordata, si quæ sint, imprimis sunt spectanda. Et quidem pro Ducatu Brabantiae & Comitatu Namurcensi illa quem inita sunt inter Carolum V. Imperatorem, Ducem Brabantiae cum Episcopo Leodiensi anno 1541. in quibus satis latè describitur, quæ vtriusuis Iudicis sint partes: 1. in causis testamentarijs, seu vltimarum voluntatum; dotalibus seu contractuum antenuptialium: 2. matrimonialibus, legitimitatis, seu diuortij: 3. bonorum amortizatorum: 4. possessorijs beneficiorum, iuri vsque spiritualium: 5. in actionibus personalibus contra Ecclesiasticos: 6. clericos primæ tonsuræ in ciuilibus: 7. in criminalibus: 8. de cessu & interdicto: 9. vbi laici in criminalibus sint conueniendi. vbi multa satis ex æquitate sunt decisa, quædam indulta temporari. excusimus illa ex magna parte in *Iur. pont. nou. anal. de foro comp. & habentur in Edictorū Brabantia parte 1. lib. 1. tit. 1. c. 8.* nuper hinc typis vulgatorum. eodemque titulo Concordata Hannoniæ c. 2. c. 3. cum Episcopo Cameracensi: c. 13. Concordata Ordinariorum, cum Delegato Castrensi: & *tit. 6. c. 5.* Episcopi Leodiensis cum Vniuersitate Louaniensi: eodemque titulo, & Iurisdictione Rectoris academici, & quatenus Scholares extra muros Louanienses trahi non debeant, ipsi autem suos aduersarios eò trahant, & Dux Brabantiae omnimodam iurisdictionem suam Rectori cesserit.

LIBER SECVNDVS

CAPVT I.

De legibus.

1.
Principes
de negocijs
Ecclesiæ
non possunt
statuere, nisi
id ab ea ac-
ceptetur.

DE exēptione per-
sonarū & rerum
Ecclesiasticarum
iam satis est di-
ctum: consequi-
tur dicendū qua-
tenus laici neque
de illis possint disponere. quod &
adeo rigidè sancitum est, vt ne qui-
dem in gratiam Ecclesiæ possint,
nisi id ab ea acceptetur. *c. Ecclesia S.
Mariæ. X. de constitut.* vnde & lauda-
tissimæ constitutiones Frederici II.
quæ ad finem libri feudorum subiungun-
tur, subiectam hanc habent confir-
mationem Honorij Papæ; *Nos Ho-
norijs Episcopus, seruus seruorum Dei,
has leges à Frederico Romanorum Impe-
ratore filio nostro charissimo pro utilita-
te omnium Christianorum editas lauda-
mus, approbamus, & confirmamus: tan-
quam in æternum valituras.* prout et-
iam de capitulis, seu Imperialibus
præceptis Episcoporum regni iudicio
latis, ad Lothariū Imp. scrip-
sit Leo IV. *c. de capit. dist. 10.* vtpo-
te vbi Princeps ad exequendum,
non decernendum professus est, se
interuenire. quemadmodum in
Synodo Sueffionensi ann. 853. Car-
olus Caluus Rex, inquit, acta, ad-
esse dignatus est, vt non solum deuotione
Ecclesiæ se filium esse ostenderet, verum
etiam, sicubi opus esset, protectorem re-
gia potestate monstraret. & actione
1. Rex, inquit, absque vlla ambitione
Synodum solus ingressus, simpliciter cum
Episcopis residebat. non autem placuit
semper Ecclesiæ à laicis de Eccle-
siasticis rebus disposita, quamuis
vtiliter, approbare. vt in *c. bene. dist.
96. ne,* inquit, in exemplum remaneret
presumendi quibuslibet laicis, quamuis

2.
Quod non
semper pla-
cuit, quam-
uis vtilia ef-
sent decre-
ta.

religiosis, vel potentibus, in quacumque
ciuitate, quolibet modo aliquid decernere
de Ecclesiasticis facultatibus, quarum so-
lis sacerdotibus disponendi indiscussè à
Deo cura commissa docetur.

Cæterum, quamuis Ecclesia mun-
danis nunquam constringitur legibus, vt
inquit Nicolaus in *c. inter. 33. q. 2.* ta-
men cùm neque de personis, ne-
que de rebus Ecclesiasticis expres-
sè vel singulatim disponitur, sed
generatim; seruari leges ab omni-
bus æquum est. *c. certum. dist. 10.* quis
enim leges Principum, inquit Gela-
sius, aut regulas Patrum, aut admonitio-
nes paternas dicat debere contemni? nisi
qui impunitum sibi tantum astitimet tran-
sire commissum. *c. quis autem. ibid.* ita
tamen vt Imperiali iudicio non possint
Ecclesiastica iura dissolui. neque Euan-
gelicis, Apostolicis, atque canonicis decre-
tis leges vllam possint inferre præiudi-
cium. *c. lege. ibid.*

Quare decretum est causas cle-
ricorum seu Ecclesiarum iure ca-
nonico non legibus debere decidi.
c. quod clerici. X. de for. comp. vbi aliter
canones, aliter leges statuunt. id-
que passim; non tantum in terris
Patrimonij S. Petri. quia d. c. quod
cler. de Parisiensibus agit. Vbi au-
tem inuicem nō aduersantur, quod
illis deest, ex his suppletur. *c. 1. & 2.
X. de nou. oper. nunc.* sic in adiutorium
leges assumi dicuntur. sic & fecisse
D. Paulum. *c. si in adiutorium d. 10.* sic
etiam Pontifices pro cursu tempo-
ralium imperialibus legibus vti di-
cuntur. *c. quoniam. d. 10.* imò senten-
tia nulla dicitur, quæ contra cano-
nes, aut leges lata sit. *c. 1. X. de sent. &
re iud.*

Sic Innocentius III. in *c. venientes*
19. X. de iureiur. Consules & popu-
lum Tudertinum, non obstante cō-
suetudine & iuramento, in quo de-
bet intelligi ius superioris excep-
tum, appellationes ad Sedem Apo-
stoli-

3.
Constitu-
tiones alio-
quin gene-
raliter latis
à clero ser-
uari conue-
nit.

4.
Vt tamen
Ecclesiasti-
ca iura non
dissoluan-
tur.

5.
Quare iure
canonico
res Eccle-
siasticæ iu-
dicantur.

6.
Vbi leges
& canones
non contra-
riantur, in-
uicem sup-
pletur.

7.
Sic appella-
tio iusta re-
cipi ex legi-
bus in c. ve-
nientes.

ftolicam, cui territorium istud subiectum est, admittere iussit; quod leges etiam sæculares illam grauatim non denegent.

Item ob neglectam consuetudinem, Idemque Innocentius *in c. cum venissent. X. de eo qui mitt. in possess.* rescripsit rectè potuisse appellari, quod Iudices, quamuis in causa Abbatis, secundum ius dumtaxat, non etiam laudabilem consuetudinem voluissent iudicare.

Denique Honorius II. *in c. I. X. de iuram. cal.* leges Iustiniani, Marciani, & Henrici interpretari, & seruari voluit. Henrici, inquam, vt non tantum leges Romanorū scriptas, seu ius commune intelligamus: sed etiam subsecutorum Principum, ius Imperij in suis ditionibus habentium, quemadmodum & Bonifacius VIII. *in c. vi. inquisitionis. de heret. in 6.* approbat leges Frederici Imperatoris: quæ habentur in Corpore post libros feudorum & ab Honorio III. ibidem laudantur, approbantur, & confirmantur. *Vt diximus.*

Rectè tamen Bonifacius addit; *quatenus Dei & Ecclesie sancta sua honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt.* cum igitur leges Principum nihil continent, quod canonibus aduerfetur, clero aut ecclesie præiudicet; dicendum est non posse contemni. *Vt in d. c. quis autem dist. 10. sed debere seruari. d. c. certum. d. c. de precept.*

Seruari, inquam: etiam à clericis, ne dissonantiam faciant in politico corpore reipublicæ, cuius etiam ciues sunt, & membra.

Et vero cum non aliter Ecclesie interest, nulla cogit necessitas in rebus adiaphoris à communi lege exemptos dicere per canones, & si dicamus à Principibus immunitatē concessam; non omnem iure diuino tributam; quamuis in illo radicatam; credi forte potest non eam Principum fuisse intentionem, vt à

lege sua communi essent exempti, quæ canonibus nõ repugnet; dignitati, aut officio clericali, aut Ecclesie vtilitati non præiudicet. *Vide Ceuallus. de cogn. per viam viol. proem. c. 2. n. 15. Menoch. cons. 1000. & citatos à Diana. p. 1. r. 2. r. 7. Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. s. 3. s. 4. memb. 2.* ideoque de foro ferè leges, canonesque loquuntur, vt non in ius vocetur, sistantur, conueniantur criminaliter; aut ciuilitè in iudicio seculari; ne ex lege actio aduersus eos corā Iudice seculari exerceatur: non vero ne vllis legibus teneantur; ne lege prohibita facere sit clericis permillum; sed effectui leges dentur, & executioni. quamuis per Iudices clericorum; neque clericos præuaricatores punire sæculares possint. *Diana vbi supra.*

Sic rectè Couar. *pract. quest. c. 8. n. 5.* ait vbi lege regia decretum sit, vt Instrumentum publicū habeat executionem; etiam illam obtinere debere in clerico: tametsi ipsa executio permilla non sit Iudici seculari; sed facienda per Ecclesiasticū. quæ ratione seruata, nihil decedit dignitati cleri, aut vtilitati Ecclesie. sic & apud nos vsus introduxit, vt chirographarius debitor signaturam recognoscere, & pecuniam inscriptam consignare, in alijsque obligationibus liquidis per prouisionem soluere damnetur: reseruata in vltiorem indaginem exceptione illiquida, quod & inter clericos Iudices Ecclesiastici vsurparunt, laudabili consuetudine. *iuxta d. c. cum venissent.* nec dignitati derogat clericorum, & vtilitatem non exigam sæpe adfert.

Fateri quidem oportet clericos dici de districtu, dominio, & iurisdictione dominorum temporalium; atque illius non raro rationem à iure haberi: vt *in c. accedens. 4. vt lite non contest. in verb. omnes sub districtu. & in c. fin. de off. leg. in 6.* sub ipsius iurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, vel temporali confi-

S stat:

13. Sed præuaricatio clericis per Iudicem Ecclesiasticum punitur.

14. Sic instrumentum publico executione dari potest in foro Ecclesiastico sicut in seculari.

15. Et condemnationes prouisionales fieri.

16. Quamuis clericis de districtu &c. dicatur; non ideo subijciuntur.

8. Item ob neglectam consuetudinem,

9. Honorius II. leges Imp. seruari iussit.

10. Et Bonifacius VIII. quatenus statutis canonicis non officiunt.

11. Seruari etiam à clericis.

12. Cum Ecclesie libertati non præiudicatur, se qui communes leges conuenit intentioni Principum, si olim ipsi clericum exce-

stat: non tamen illius habetur ratio, vt eo nomine præiudicari aut grauari clerus, seu ecclesia possit. *c. 1. de immun. Eccle. in 6. vers. etiam si Ecclesiæ, vel persona, vel res huiusmodi sint intra illorum districtum vel territorium constituta.* Sed ab his abstrahimus, & de lege communiter vtilli, clero, vel Ecclesiæ non noxia, agimus.

17.
Quamuis
quis suis
tantum leges
ferre
censeatur.

Sed aiunt, non censerem quem generali locutione eum comprehendere, de quo disponere nõ possit: vt in *l. Lucius. §. Imperatores. in verb. cum ad ea quæ mandari possunt voluntatem dedisse videaris. D. ad Municip. c. à nobis. 21. X. de sent. excõ. vbi ex generali clausula, quisquis furtum fecerit, non nisi subditi, inquit, obligatur, eoque modo in c. sollicita. X. de maior. & obed. inquit Pontifex, quod Rex vel Imperator super bonos & malos gladij accepit potestatem; sed in illos solummodo, qui vtentes gladio, eius sunt iurisdictioni cõmissi. cum ergo ab ea sint exempti clerici, nec posse nec debere ad eos communẽ legem extendi, obstat iurisdictionis defectu. Sed de hoc defectu grauior foret inquisitio, scilicet an iure diuino vel humano inducta sit clericorum exemptio. quã latè examinat Cou. *pract. qq. c. 31. & quos memorat Diana p. 1. t. 2. r. 1. p. 7. t. 1. ref. 2. & seqq.* & an concessione Principum, an in generali huiusmodi concessione cõtineatur id, quod Princeps specialiter rogatus verisimiliter nõ esset concessurus: vel ecclesia sanctiones porrigere possit ad ea, quæ necessitas, dignitas, vtilitas non exigat. vt in adiaphoris negocijs sint latæ leges reip. vtiles, ecclesiæ nõ noxiæ, & quas à clericis velit etiã feruari, vt diximus; ideoq; in ambigua huiusmodi controuersia facilè creditu est, velle Principes communi lege clericos obligare: ne dissonantiam in rep. in rebus ecclesiæ nõ noxijs inducant: executionem tamen Iudicibus illorum relinquere. quippe quæ fieri per sæculares nequeat*

18.
Vbi leges
Ecclesiæ nõ
sunt noxiæ,
an censeantur
Principes
clericos
non eximere?

sine aliqua clericalis dignitatis imminutione.

Quod autem Martha *de iur. p. 4. c. 19. n. 7.* exigat non recipiendas leges in foro Ecclesiastico, si quo modo repugnent æquitati; quod in ea ius canonicum fundetur; de ea accipi tantum potest, quæ in illo expressa est, alioquin simulacra equitatis rectè inter causas corruptorum iudiciorum referuntur à Tuldeno. *De caus. corrup. iud. lib. 2. c. 7. & aliquot seqq. Diximus sup. l. 1. c. 62.*

Exemplũ quod Martha profert *ex c. filius. X. de test.* perperam adducitur, quasi rei alienæ legatum nõ valeat iure canonico; vt valet ciuili: neque enim illud traditur *in d. c. filius.* sed scribit Greg. IX. Episcopo dumtaxat, sub eo prætextu rem Ecclesiæ illi legatam ab illo teneri non potuisse, qui aliena restituere debuerit. neque enim id leges permittunt, vt legata res aliena auferri possit inuito domino: sed vt hæres teneatur redimere à volente; & præstare legatario: vel si inuitus est dominus; æstimationem: quod non improbat *d. c. filius.* quam legem ille Episcopus in reprobum sensum allegabat; quasi rē inuiti liceret arripere. ideoque quod ibi dicitur lege Dei, non lege huius sæculi viuimus; non significat Pontificem ita Ius ciuile intelligere; nã paulo ante aliter retulerat; sed, etsi id daretur, non tamen Episcopum tali lege viuere potuisse; sed iustitiã colere, & aliena non tenere. accedit quod legata erat res Ecclesiæ, cuius difficile est commercium, tanquam alienari prohibet. vt non valet legatum rei Cæsaris aut publico vsui destinatæ. *l. idem Iulianus. D. de legat. 1. seu l. cum seruus. §. idem. §. constat.* eoque *in c. si Episcopus. 12. q. 5.* nec si Episcopus rem ecclesiæ legauerit, valet legatum; nisi tantumdem, inquit, *de iuris proprij facultate supplerit.* quod *in d. c. filius* non erat factum.

Itaque in rebus merè Ecclesiasticis nec statuere Principes sæcu-

19.
Æquitas legibus si sit contraria, an in foro Ecclesiæ recipiantur?

20.
Canones non permittunt cum præiudicio domini rē alienam legari: sed neque leges.

21.
In rebus ergo Ecclesiæ non possunt Principes statuere?

sæculares possunt; nec clericos obligare; nisi leges acceptante Ecclesia. in his enim iure diuino liberos esse clericos à potestate ciuili est communis doctorum sententia, *inquit Malderus in 2.2. q. 96. art. 5. & contrarius error Marcilij de Padua est ab Ecclesia damnatus. in politicis autem negocijs clerici, vt ciues, siue ex intèntione & iussu canonum, vt supra recitauimus, siue quod à Principibus ea exemptio (si ab illis profectadicatur) non sit data quoad legislationem suam ipsorum Principum supremorum, ne illa teneantur (vt in l. 2. C. de Episc. aud. generalis sanctio dicitur clericos comprehendere, quamuis pœna non fisco, vt in laicis, sed pauperibus erogetur) sed quoad iudicium tantum; quo cogantur illas seruare, vel præuaricantes puniantur. II. q. 1. per totam; ad quam rationem à Concilio Constantiensi damnatus est ar. 12. Ioannis Wiclef. eiusmodi; *Prælatus excommunicans clericum, qui appellat ad Regem. & Concilium regni; eo ipso traditor est Regis, & regni.**

Dico legillatione ipsorum Principum supremorum. quia quoad leges & statuta ciuitatum, communitatum, & minorum Principum, illis vi legis, statutorumue ipsorum non teneri, vel ideo clarum est; quia lex ferri non potest nisi in subditum: & quamuis generaliter loquatur, non accipi nisi de subdito: *d. c. à nobis.* at clerici à minoribus supremo Principe omnino sunt exempti: nec ab eis exemptionem acceperunt: quoad supremi autem Principis legislationem, non accepisse exemptionem aliqui censent, vel saltem à canonicis iuberi obedire legibus Principum. non par ratio est Inferiorum Iudicium, seu Communitatum ipsarum: quorum valde minuta est potestas, per d. extrauag. Frederici. *qua habetur post vsus Feudorum.* irritantur enim quæcumque statuta contra libertatem Ec-

clesiasticam aduersus canonicas & Imperiales sanctiones: decernitur ne possint vlla Ecclesijs, Ecclesiasticisque personis onera imponere: ne ad Iudicem sæcularem ecclesiasticam personam in criminali, aut ciuili quæstione trahere, sub diuersis & grauissimis pœnis: denique si quis clerico iustitiam denegarit tertio requisitus, vt sua sit iurisdictione priuatus. Vbi animaduertendum sæpius repeti, *aduersus imperiales constitutiones, & canonicas sanctiones*: quasi ex vtrisque priuilegia cleri manarint. Nihilominus cum minorum etiam magistratum edicta nihil habet aduersarium libertati vtilitatisque Ecclesiasticæ, manet obligatio seruandi illa: seu ex iuris naturalis ratione, quæ vetet difformitatem membri à corpore: seu canonum præcepto, illa seruari iubentium. ex consequentia illa, *siue regi, tanquam præcellentii, siue ducibus tanquam ab eo missis.* non verò vi coactiua ipsius legis. *Vide Dianam p. 7. r. 10. miscel. r. 2.* Quatenus inquam nihil statuunt aduersus imperiales constitutiones, aut canonicas sanctiones, alioquin si generatim quamuis latæ, damnum Ecclesiæ contineant, non minus quàm aliæ reprobantur, vt in c. *qua in Ecclesiarum X. de constit.* statutum Taruisium super alienatione feudorum ob causam æris alieni permittenda, infirmatur quoad feuda, quæ ab Ecclesia tenentur. quamuis etiam illud statutum conceptum fuerit in personas debitorum; tamè quia rem spectabat, modumque circa eam versandi, reprobatur quoad rem Ecclesiæ, sic damnosè moderandam, vt non sufficiat personas statuētibus esse subditas, dum persona in statuto comprehenditur ratione bonorum, & facti in eis explicandi. *argum. l. qui libertatis. §. seruus. D. de enict. author. consilij. 1001. num. 26. apud Menoch. Acriter tamen contendit M. Anth. Gen. in prax. c. 75. nullatenus obligari clericos le-*

22.

Leges generales Ecclesiæ non noxias non possunt clerici contemnere,

23.

Agitur autem de legibus supremorum Principum; inferiorum clericos nullatenus ligant, vt nullatenus subditos.

24.

Disparitatis ratio.

25.

Tamen dū vtilis sunt, vt vitetur difformitas clerici se conformare debent.

gibus laicorum publicè vtilibus, quamuis Ecclesiæ non noxijs, ob defectum potestatis; ne quidem vi directiua dumtaxat. sed vereor, etiam si detur absolutissima esse exemptio, eo sine non esse inuentam. præfertim dum scandalum ex difformitate oriatur.

CAPVT II.

De statutis.

1. Extra terminos iurisdictionis de rebus aut personis sibi non subiectis, nemo statuere potest.

VT leges igitur, constitutiones, statuta, sæcularium ritè consistant, oportet omnino ne spheræ suæ terminos egrediantur: ne ad personas, aut res à iurisdictione sua exemptas, de quibus latè egimus l. 1. se extendant. *Diana p. 4. t. 1. ref. 14.* quippe extra territorium aut supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisdictione. om. Ind.* adeoque de quibus Iudex non potest cognoscere, non potest statuere. *l. nulli. C. de sent. & interloc. om. Ind. l. illicitas. §. qui vniuersas. D. de off. præsid. Tusc. v. libertas Eccl. conc. 342. n. 94. in fin. 97. in fin. 99. 130. Euerard. conf. 136.* nec mentionem facere. *Diana. d. r. 14.* ab eodem enim fonte iurisdictionis tam iuris dicendi facultas, quàm statuendi proficiscitur. *c. 2. de constit. in 6.* eoque decisum est statutum non extendi ad non subditos. *à nobis. 21. X. de sent. excom.* imo plus requiritur ad statuendum per modum legis, aut statuti, quàm ad ius dicendum.

2. Sic in clericum Iudex sæcularis statuere nõ potest, què in ius vocare non potest.

3. Excommunicantur contra libertatem Ecclesiæ quicquam statuentes, seruantes, &c.

Vt ergo Iudex sæcularis clericum præter dispositionem iuris canonici ad suum tribunal trahere non potest, sub pœna excommunicationis: *c. nullus Iudicum. 11. q. 1. c. 2. X. de for. compet. Bulla cœnæ. §. 15.* ita neque de his statuere.

Quinimo in c. nouerit X. de sent. excom. excommunicantur, qui seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem, ipsi statutarj, & scriptores statutorum ipsorum: nec non potestates, &c.

consules, rectores, & consiliarj locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta vel consuetudines edita fuerint vel seruata, nec non & illi, qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. Ita d. c. nouerit. cui accessit & Bulla cœnæ. vt omnes qui quoquo modo cooperantur istiusmodi statutis condendis, aut seruandis, quibus lædatur Ecclesiæ immunitas; in eundem reatum, pœnamque d. c. nouerit, incidant.

Ecclesiastica libertas de qua d. c. nouerit latè patet, omnimodamque personarum exemptionem rerumque immunitatem complectitur. *Vide Tuscum V. libertas Ecclesiastica in quibus consistat, & quis contra eam facere dicatur. concl. 342.*

Offenditur porro summoperè libertas Ecclesiæ & fidei, cum sacramentorum administratio impeditur, vel officium clauium Petro à Christo traditarum, siue in soluendo, siue in ligando; vel prædicatio Euangelij; & publicatio doctrinæ à Concilijs œcumenicis, seu Sede Apostolica decisæ. quando vsurpare oportet illud Apostolorum ad Iudæos Christum prædicari prohibentes; oportere magis obedire Deo, quàm hominibus.

Succedit immunitas ipsarum ecclesiarum: vnde si quid statuerit Iudex feceritue aduersus canonum de ecclesiarum asylo statuentium prohibitionem; libertatem Ecclesiæ imprimis violasse censebitur, atque hodie insuper, nisi terminos seruauerit constitutionis Gregor. XIV. incip. cum alias nonnulli, vbi est publicata. vnde etiam excommunicatio in contrauentores fuit: decreto etiam Clementis VIII. seruata. de quo tamen vide Dianam *p. 1. t. 1. ref. 41. de qua Bulla diximus §. l. 1. c. 34. & 7. l. 2. c. 15.*

Libertatem Ecclesiarum proximè sequuntur Ecclesiasticorum habitacula, eoque nec vindicare in ijs sibi Iudices hospitium possunt. *c. 1. X. de immun. Eccles. neque militem*

4. Latè patet Eccles. libertas.

5. Vt potissimum offeratur?

6. Vt statuere quid contra canonum prohibitionem.

7. Vt Ecclesiarum libertatem sequantur clericorum habitacula.

tem immittere. *lib. I. C. de Episc. & cler.*

8. Ut angarias & quæcumque onera imponere.

Iterum non angarias, collectas, tallias, pedagia, portoria, gabellas, personis aut rebus ecclesiasticis imponere, seu quomodolibet gravare, constitutiones & sententias desuper edere, vel servare. *c. aduersus. c. non minus. X. de immun. c. quamquam de cens. in 6. Bulla cœna. §. 18. Vide Tusc. v. Statutum circa datia & gabellas. concl. 502. qua de re dicemus j. l. 3.*

9. Ut Ecclesiæ iurisdictione usurpare.

Iterum neque iurisdictionem, bona, redditus ecclesiarum usurpare: *c. fin. de reb. Eccles. non alien. c. non minus. c. aduersus de immun. c. quoniam eod. in 6. Conc. Trid. sess. 22. c. 11. Bulla cœna §. 17.* adeoque qui usurpationem continuant, seruant, aut desuper decernunt. *d. c. aduersus. d. c. nouerit.*

10. Ut impedire ne causæ ad forum Ecclesiæ spectantes ibidem peragantur.

Rursus impingunt in canones, qui iurisdictionem Ecclesiæ eneruant, vel statuto vel facto impediunt, ne causæ ad forum ecclesiasticum quomodolibet spectantes ibidem peragantur: sed ad sæculare violenter trahunt. *d. c. non minus. de immun. Eccl. c. quoniam. eod. in 6. Bulla cœna. §. 14. & 16.*

11. Ut personas ad munera compellere.

Nec minus qui Ecclesiasticas personas compellunt ad munera fordida, vel seruitia indebita. *c. generaliter. 16. q. 1. auth. item nulla. C. de Episc. & cler. Bulla cœna §. 18.* vel tutelam, curatelamue. *l. generaliter. C. de Episc. & cler. c. vlt. dist. 88.*

12. Personas, bonaue Eccles. arrestis, repræsalijis, &c. vexare.

Iterum qui bona & iura ecclesiarum, seu clericorum, aut personas, arrestis, repræsalijis, pignorationibus vexant, facto aut statuto. *c. 1. de iniur. in 6.* sed & imprimis qui rebus spiritualibus, electionibus, electoribus impedimentum, metumue afferant; aut per abusum potestatis sæcularis electionibus se immiscent. *c. sciant cuncti. de elect. in 6. c. quisquis. X. eod.*

13. Denique laicis inhibere ne clericis necessaria vel vitia exhibeant.

Denique excommunicantur potestates sæculares, qui subditis suis interdiciunt, ne ecclesiasticis personis quidquam vendant, ne eis molant, panem coquant, aut alia necessaria, aut opportuna exhibeant. *c. vlt. de immun. Eccles. in 6.* quamuis enim statutum conceptum videatur in personam subditam; effectus tamen vergit in præiudicium ecclesiasticæ. vt ibidem dicitur. cum priuilegia nec indirectè sint violanda. *c. quanto. X. de priuileg. quia vt ibidem dicitur, & in c. vlt. de reg. iur. in 6. committit in legem, qui verba legis complectens, contra legis nitiur voluntatem.* Sic in *l. 1. & 2. D. si quis aliquem test. prohib.* dicitur testatorem prohibuisse, qui testi aut testamentario, seu notario accessum ad illum impediuit. & in *l. veteres. D. de itin. act. que refectio* impediuisse, qui necessariorum deportationem, quare & considerandum est potius in quem effectus, quàm in quem verba statuti dirigantur. *l. cum pater. §. donationis. D. de legat. 2. l. miles eod. l. 4. §. nunc de libertat. leg. & d. Bulla cœna. §. 15.* mentem canonum plenius explicans, excommunicat omnes qui *statuta, inquit, vel Ordinationes in genere, vel in specie, quouis quæsito colore, aut prætextu ordinarint, vel publicauerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo leditur, vel deprimitur, aut quouis modo restringitur, seu Sedis Apostolica, aut quarumcumque Ecclesiarum iuribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè vel expressè præiudicatur.* vt rectè Diana *p. 1. s. 2. r. 53.* dicat casum d. c. vlt. nunc secum trahere Bullæ cœnæ excommunicationem, quamuis nonnulli id negauerint, quos citat.

cessaria, aut opportuna exhibeant. *c. vlt. de immun. Eccles. in 6.* quamuis enim statutum conceptum videatur in personam subditam; effectus tamen vergit in præiudicium ecclesiasticæ. vt ibidem dicitur. cum priuilegia nec indirectè sint violanda. *c. quanto. X. de priuileg. quia vt ibidem dicitur, & in c. vlt. de reg. iur. in 6. committit in legem, qui verba legis complectens, contra legis nitiur voluntatem.* Sic in *l. 1. & 2. D. si quis aliquem test. prohib.* dicitur testatorem prohibuisse, qui testi aut testamentario, seu notario accessum ad illum impediuit. & in *l. veteres. D. de itin. act. que refectio* impediuisse, qui necessariorum deportationem, quare & considerandum est potius in quem effectus, quàm in quem verba statuti dirigantur. *l. cum pater. §. donationis. D. de legat. 2. l. miles eod. l. 4. §. nunc de libertat. leg. & d. Bulla cœna. §. 15.* mentem canonum plenius explicans, excommunicat omnes qui *statuta, inquit, vel Ordinationes in genere, vel in specie, quouis quæsito colore, aut prætextu ordinarint, vel publicauerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo leditur, vel deprimitur, aut quouis modo restringitur, seu Sedis Apostolica, aut quarumcumque Ecclesiarum iuribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè vel expressè præiudicatur.* vt rectè Diana *p. 1. s. 2. r. 53.* dicat casum d. c. vlt. nunc secum trahere Bullæ cœnæ excommunicationem, quamuis nonnulli id negauerint, quos citat.

Acerbitas poenæ, & contextus grauium delictorum, illaque verba *quouis quæsito colore aut prætextu* agi indicant de ijs, qui ex proposito Ecclesiæ præiudicant. non ergo incidunt in has censuras, qui incauti aliquid decernunt, aut decretum seruant, non considerantes Ecclesiæ præiudicium. dummodo moniti desistant. vt neque dum per aliquam consequentiam quam non intendunt. v.g. imponitur hic vegetal mercibus, & annonis, quæ ex

14. Excommunicatio Bullæ cœnæ, §. 15.

15. Propositum præiudicadi Ecclesiæ, vt requiratur; excuset inaduertentia; &c.

terra hostili inuehuntur, licentias vocant, eoque necessum est illas carius vendi, & clericos qui empturi fortè sunt, plus soluere. item statutum vt accedentes ad molam ciuitatis tantum pro mercede soluant decem, vbi in molis aliorum etiam quas habent Ecclesiæ, solent exigi duodecim, etsi ob id molæ Ecclesiæ minus frequententur, eodem spectat. nempe licet mihi iure meo vti, quamuis tibi per accidens damnum eueniat. *l. fluminū. §. fin. cum 2. leg. seqq. D. de damno infect. Tusc. v. Principalis dispositio attribuitur, non que veniunt in consequentiam. concl. 662.* hanc consequentiam dum statuentes non intendunt, ad d. c. nouerit. d. §. 15. non pertinent.

16.
Iactura consequens ex non iniuste ordinatis, sine huiusmodi proposito, non satis est.

17.
Exempla iacturæ non intentæ, nec illicitæ consequentis.

Similiter si per statutum augeatur minuaturque legitima, valet: quamuis illa aucta, pater monasterium ingrediens, plus filiis relinquere debeat: minutâ; filius ingrediens minus exigere possit, nam per se subsistit statutum: quamuis casu contingat, vt videatur nocere. præsertim cum & vice versa aucta legitima, filius monasterium ingrediens, plus exigere: minutâ; pater ingrediens minus præstare teneatur. vt eò non reflexerit statutum in se subsistens. similiter statutum in certis bonis prærogatiuam faciens primogenito, vel masculino, per se subsistit: quamuis secundo genito, vel foeminâ monasterium ingredientem, Ecclesiæ videatur aliquid decrefcere. quippe & vice versa si primogenitus seu mas monasterium ingrediatur, eadem prærogatiua ætatis, aut sexus vteretur. vt non à statuto contingat iactura; sed ab accidenti. cum contingat tantumdem nunc statutum conferre, quantum aliàs auferre.

18.
Secus si actus dirigitur aduersus Ecclesiã etsi per consequentiam,

Non eadem ratio est, cum non per accidens aut consequens, sed omnino idem statuti actus dirigitur aduersus Ecclesiã. Vt ne quis pro illa coquat, molat, &c. *d. c. fin. de*

immun. in 6. in c. grauem de sent. excommunicum. ne quis bona colat clericorum; qui literas Apostolicas impetrarint. iterum si statutum aliquid præcipiat, aut permittat, quo Ecclesiæ iurisdicção impediatur. *c. penult. de immun. Eccles. in 6.* similiter si statutum iubeat solui duplicatam gabellam à contrahentibus cum non subditis; quasi pro his subditi soluant: idque statuentes velint extendi ad Ecclesiã. *Tuscus v. statutum laicorum valet. concl. 582. n. 2. & seqq.* vbi latè plura similia deducit. Sic & in *c. statutum ciuitatis. de heret. in 6.* decernitur excommunicatio contra omnes, qui inquisitionem hæreticæ prauitatis per statutum aliquatenus impediunt, iubenturque statutum exhibere inspiciendum, emendandum, seu moderandum, & ex libris eradendum.

Sed cum statutum loquitur indefinite, seu vniuersaliter, & illud ipsum quoquo modo Ecclesiã grauat, ea generalis locutio ad priuilegiarias personas, aut res non spectat. *c. in generali. de reg. iur. in 6. latè Tuscus v. statutum laicorum non comprehendit Ecclesiasticas personas, Ecclesias &c. concl. 581.* si nullatenus grauat, priuilegium Ecclesiæ nullum lædat, publico profit, fraudibus amputandis inuentum sit; merito ad Ecclesiã porrigitur. v. g. certa solemnitas actui, aut contractui præscribitur: quamuis contrahatur cum Ecclesia, rectè solemnitas exigitur. neque verò dicendum est aduersus libertatem Ecclesiæ ea fieri, quod citra statutum Ecclesiã illa solemnitate soluta sit: vera enim libertas non est, quodcumque lubet agere; sed quod iure licet dumtaxat: & quo modo licet. *l. libertas. D. de stat. hominum.* sicut ergo quod lege civili prohibitum est, non offendit libertatem Ecclesiæ; quamuis ad Ecclesiã porrigatur: ita dicendum erit de statuto aliquam solemnitatem iusta de causa exigente, vt ad Ecclesiã extendatur. v. g. lege

19.
Statutum generaliter loquens, si Ecclesiã grauaret, censetur ad eam non extendi.

20.
Secus si non grauat v. g. si solemnitatem tantum actus præscribat,

lege ciuili prohibitum est, ne quis testamentum scribat, quamuis dictante testatore, quo ipse scriba se hæredem faciat, seu legatarium; alioquin relicto excidat. id si fecerit clericus, iure careat relicto. prout edictum Alberti 1611. ar. 13. notarium & parochum vetat in vltima alicuius voluntate, quam scribit, sibi quidquam adscribere; sub poena nullitatis: illius solemnitatis edicto præscriptæ contemptus pariet nullitatem, si quid sibi parochus, aut notarius, fortè etiam clericus, sibi adscripserit. decernuntur quippe hæc indefinitè ex bono publico, in quo communicant etiam clerici, vt ciues, & cuius cura Principi commissa est: & sub illo, Magistratibus: neque respiciunt odium, aut iacturam Ecclesiæ. Merito ergo boni publici directio, & distributio ad clericos porrigitur illius participes: eo modo, quo qui publico præsumunt iustè dirigunt, & distribuant. non tracto nunc, an sæculares leges valere possint, quæ nominatim expriment clericos. cum in non subditos nemo rectè statuatur, quamuis non expressi clerici iustæ legi indefinitæ conformare se debeant: cum parochi in d. edicto expressi in recipiendis egrorum suorum testamentis quasi fungantur vice notarij publici, & de officio illius ritè exercendo Principis sit statuere, & nihil hic in personam parochi statui videatur, sed in modum exercitij publici, & politici dumtaxat.

Est & aliud genus statutorum cum præscribitur quippiam proficuum, si quid hoc vel illo modo vtentes egerint. ideoque si clericus statuti beneficio uti voluerit, modum præscriptum seruet oportet. *c. verum. X. de condit. apposit.* cum sit cuique liberum beneficio suo modum conditionemque, quam velit, apponere: nec quis debeat sentire commodum, qui nolit incommodum. Neque verò est iniuria bene-

ficiu cuiquam non facere. *l. iniuriarum. §. si quis. D. de iniur. v. g.* esto molendinum rei publicæ; edicat Magistratus, si quis eo grana sua molenda deuexerit, teruncium minus soluturum, quam alibi dependitur, si modò grana ad forum publicum ad pretium vbertate minuendum, ante fuerint delata: clericus si beneficio teruncij frui velit, ad forum grana sua deuehet. *Vide quæ dicimus j. l. 2. c. 33.*

Ad hos quos diximus per statuta Ecclesiæ libertatem, immunitatem, iurisdictionem violandi modos generaliores ferè referri possunt, quæ passim contingunt. sed tamen accidit non rarò, vt quædam intricatiora videantur, quam vt mox damnari queant. præsertim dum prauum propositum abest, utilitas publica subesse videtur; neque præiudicium est aliquod ecclesiæ euidenter iniustum. nonnulla adfert Tuscus *in verb. Statutum nõ comprehendere Ecclesiasticas personas, & quando secus, concl. 581.* vt censeatur hæres adijisse, nisi intra certum tempus expressè repudiauerit: ne testamentum valeat nisi insinuetur: ne sine parocho conditum: vt vicino liceat retrahere: ne mulier contrahat sine viro: vt etiam vtilia statuta defectu iurisdictionis nõ porrigantur ad clericos, nisi per modum concessionis, seu priuilegij, aut propter euidentem vtilitatem. cum consuetudo partim est clericorum, partim laicorum: aut beneficium continet, quo clericus utatur: aut saltem tantum conferat, quantum aufert: fraudem amputet; beneficium à statuto concessum aufert non subditis, dum idem auferat, quod cõcedit. nam ab alio olim concessum, nouo statuto non potest auferri. ne quidem si generaliter fuerit olim concessum ciuibus: adeoque eorum iure & clericis. quippe & clerici sunt de ciuium numero. *idem concl. 384. v. clerici sunt de populo. Vide Dianam p. 4. t. 1. res. 15.*

22.
Si quid dubium statuatur; quod euidentis grauen non habet, vt in exemplis ?

v. g.

21.
Quid si quid proficuum sub certo modo statutorum præscribat ?

23.
Quod per
statutum est
concessum,
vt generali-
ter eo mu-
tato auferri
possit.

v.g. si antiquo statuto competit, vt
absenti, acquiratur non poterit be-
neficio statuti auferri: nisi fortè
statutum generale contrarium eda-
tur, vt fieri potest si iusta sit causa. *l.*
s. D. de decret. ab ord. faciend. iterum
ne acquirant magnates actionum
cessiones ab alijs, vt nec possint à
clericis: vt statuta porrigantur ad
clericos, si in eis proposita effe-
ctum habuerunt ante clericatum:
vt statuto inhabilitatus ad contra-
hendum nec possit cum clerico: vt
legitima mutatio etiam in clericis
obtineat: vt de bonis statutum ge-
neraliter disponens, non compre-
hendat Ecclesiastica.

24.
Statutorum
Eccl. liber-
tati contra-
riorum
exempla.

Iterum idem Tuscus *v. Statutum.*
concl. 589. plura alia id genus adfert
diuersorum locorum statuta, quæ
immunitati Ecclesiæ aduersentur.
v.g. ne bona alienentur in foren-
sem, non subeuntem onera reip. vel
enim nō extenditur ad clericos, vel
est contra priuilegia Ecclesiæ con-
cessa. *l. priuilegia. C. de sacros. Eccles. c.*
1. de immun. Eccles. in 6. & similia cle-
rurum grauantia. Tuscus n. 21. & seqq.
& vt conductoribus bonorum ec-
clesiasticorum liceat contractui re-
nuntiare, auferaturque iurisdictio
Potestati, ne cogere conductores
possit: ne quis ciuem in ius vocet
nisi coram Potestate: ne liceat eam
declinare, aut ius ei non reddatur:
ne quis compellatur ad funeralia,
aut similia onera: quod ingredien-
tes monasteria à successione exclu-
dantur. quæ priuilegijs cleri aduer-
santia non tantum singulariter illi
concessis, sed & communiter. Tus-
cus *n. 31. & seqq.* vbi & generatim
quæ dicantur esse contra liberta-
tem ecclesiasticam: speciatim si
prohibeatur ne quis capiatur, nisi
de licentia Potestatis: nemo portet
arma nisi ipsius familia: si mens est
extēdere ad Iudices Ecclesiasticos,
& Inquisitores: ne bona Ecclesiæ
elocari possint nisi certo generi per-
sonarum: ne quæ decimæ imponā-
tur, seu exigantur. quod *n. 54.* ait vo-

to totius Rotæ in Regis Franciæ
statuto damnatum. ne iurisdictio
Ecclesiæ per consuetudinem com-
petens seruetur: quod Franciscus
I. ann. 1539. edicto præstitit. vt bo-
na ingredientium monasterium,
nisi testati fuerint, deuoluantur ad
hæredes ab intestato: vt certa ga-
bella soluatur de carne in macello
vendita: nisi eximantur emptores
clerici, vel alius locus ipsis liber ma-
neat. alioquin si merces interdi-
cantur; non licet clerico emere: si
illatæ iustè onerentur; carius com-
parat clericus.

Denique idem Tuscus *verb. liber-*
tas Ecclesiastica in quibus consistat, &
quis contra eam facere dicatur. concl.
342. multis assertionibus id expli-
cat, quidue libertas dicatur *ex l. li-*
bertas. D. de stat. hom. quid aduersus
priuilegia Ecclesiæ commissum
censeatur: *ex l. priuilegia. C. de sacro-*
sanct. Eccles. vt iure diuino libertas
cōpetat: *c. quamquam. de cens. in 6.* vt
priuilegia à Deo, Papa, Principibus
sint profecta: à Deo, *quidquid ligau-*
eris super terram, erit ligatum & in cælis.
Matt. 16. eoque quæcumque statu-
ta illam potestatem arrodunt, iu-
ri, priuilegioque diuino aduersari.
Priuilegium à Papa, seu Concilio
Lateran. *in c. si quis suadente diab. 17.*
q. 4. ne quis manus violentas in cle-
ricum iniiciat, sub anathemate. Pri-
uilegia concessa etiam ab Impera-
toribus circa asylum, immunita-
tem clericorum, bonorumque tē-
poralium. *tot. tit. C. de sacrosanct. Eccl.*
tot. tit. C. de Episc. & cler. Beneficium
etiam iuris communis, quamuis
non sit priuilegium specialiter cle-
ro competens, si statuto auferatur;
censetur libertas Ecclesiastica læ-
di. imo illud esse hoc fortius, ex A-
lexandro refert Tuscus *ibid. n. 8. ci-*
taturque c. cum terra. X. de elect. si ta-
men, vt diximus, eo non vergat
mens statuentium; sed generaliter
statuant (supposita statuendi po-
testate aduersus ius commune) quod
reipublicæ sic expediat in
com-

25.
Quid liber-
tas Eccle-
siasticâ.

26.
Priuilegia
Ecclesiæ;
aduersus
hæc acta
minuunt
libertatem.

communibus actibus, & contractibus, eodem ciuium iure clerici utentur, vt diximus: aliter autem se res habet, si statuentes vetent, ne Ecclesia iure illo communi utatur. denique irritum esse volunt quodcumque statutum, ex quo clerici timidiores, laici audaciores reddantur. v. g. vt cōsanguinei clericorum aliquo incommodo afficiantur, si quid clerici fecerint, aut non fecerint: si laicus non defert authoritati Ecclesiæ: v. g. exceptioni rei ab illa iudicatæ: cum quidam. de except. in 6. Iudices à Sede Apostolica nolent impetrari: c. grauem. de sent. excomm. c. quoniam. de immun. in 6. adeoque Conseruatores: extra quam nunc Concilium Trident. permittat: aut ipsi aliquatenus iurisdictionem ecclesiæ statuto suo euacuent: c. fin. de reb. Eccles. non alien. in 6. non tantum in principali causa ad illam spectante, sed etiam in annexis & connexis. quomodo etiam de spiritalium quasi possessione statuere, aut quippiam decernere, libertati Ecclesiasticæ contrarium esse totam Rotam censuisse apud Belameram refert Tuscus. num. 63. & officialem quendam Regis Galliarum fuisse excommunicatum, ob citatum presbyterum, & impeditam Auditoris Rotæ iurisdictionem.

Immunitas etiam impugnatur, si decernatur, vt bona omnia sint tributaria: & cum eo onere ad Ecclesiam transeant. Neque excusat quod statuta tantum in subditos, aut in rem concipiuntur, si modo effectus fluat in Ecclesiam: Neque quod nocendi affectus absit: quod neque sufficiat excusationi voluntas, sed & requiratur potestas, seu effectus: c. cum super Abbat. de off. deleg. sed semper nocet in clericos reſta, vel per obliquum attentata iurisdictione, etiam ad finem bonum. c. bene. dist. 96.

Sed neque circa Ecclesiæ bona secularia rectè statuunt.

Tuscus num. 125. verb. libertas. concl. 344. iniquè etiam, ne possit Ecclesia in bonis laicò olim concessis prætere prælationem, deuolutionem, consolidationem directi domini, etiam ex defectu lineæ inuestitorum, seu alia causa: item n. 173. ne veteres coloni ab Ecclesiæ bonis possint expelli, veterem canonem soluentes: quod nullus possit vendere extra iudicium domini, seu forensibus, ne alias iustitia ei exhibeatur: siue verba dirigantur in Iudicem, siue in quem alium. n. 137. & 153. & seqq. adeo vt violantes ecclesiasticam libertatem non tantum declarari possint excommunicati; sed imo vt hæretici conueniri. ex c. cum inquisitionis. de heret. in 6. ex Belameram Tuscus n. 142. quod talia attentata spectent ad regimen violentum ex c. cum ad verum. in appendice. dist. 96. & ex l. decernimus. C. de sacros. Eccl. glossa in l. privilegia. in verb. pragmaticas. C. eod. Quod si grauetur colonus Ecclesiæ eo modo, vt aliquatenus grauamen redundet in Ecclesiam, violatur libertas Ecclesiæ. Sed si ita, vt Ecclesiæ bona nõ ob id vilius elocentur, sed colonus taxetur ad nudam proportionem suarum facultatum; non porrigit ad illud Ecclesia suas alas.

Sed & potest Ecclesia petere à Iudice seculari, statuti obscuri, vel indefiniti declarationem, quod non complectatur Ecclesiam, clericos, seu illorum bona. S. Cong. Declarationes ad calcem part. 5. Resolut. Diana num. 43 Tuscus ibid. num. 173. & si id non facit, in iustitiaque reddenda tergiversetur; defectus redditæ iustitiæ deuoluit negotium ad Iudicem Ecclesiasticum. num. 155. & is potest declarare statutum, aut non comprehendere Ecclesiam; aut violare illius libertatem, & ex libris reipublicæ eradendum esse. num. 178. seu alioquin statuere, & statutum seruantes declarare excommunicatos. ex c. nouerit. de sent. excomm.

Animaduertendum est autem Eccle-

T

31.
Sæpe etiam iniquè.

32.
Qualiter contra sic statuentes agi possit?

33.
Grauamen coloni quod in Ecclesiam redundet.

34.
Declarare Iudex secularis debet, si non comprehendere Ecclesiasticos.

35.
Si nolit, potest censura cogi.

36.
Non præcipitanter.

27.
Si quid authoritatem Eccles. seu Iudicis Ecc. minuat.

28.
De spiritalibus, an etiam possessione illorum statuere?

29.
Aduersus immunitatem bonorum.

30.
De quibus secularibus nec rectè statuunt.

Ecclesiastico Iudici, ne præceptis in huiusmodi declarationem feratur: nisi iniquitas statuti evidens sit; privilegiorum Ecclesiæ, libertatis, & immunitatis violatio manifesta: ac ius minimè controuersum. cum enim excommunicatio sit pœna mortis spiritualis, nec incurri solet, nec ad illam deueniri, nisi ex culpa mortali: *c. nemo Episcopum* 11. *quest.* 3. & causa certa, & manifesta: *ibid.* & casus occurrere possint perplexi non parum, & intricati; & in quibus inuenias doctores classici ex diametro dissidentes; non mox damnandi sunt, qui non in eandem cum Iudice classem conueniunt. magna energia est opinionis probabilis; & probabilitas multipliciter consideratur. *Vt apud Dianam tract. de opin. probab.* excutiendi sunt ergo casus intus & extus, examinandæ cuiusque causæ, & argumenta diligenter; & in benigniorem partem est quidem inclinandum; sed ita tamen, vt Ecclesiæ fauendū sit in dubio, & summa causa reputetur, quæ pro religione facit.

Qua propter operæ pretium est visum quosdam specialiter casus examinare, qui prima fronte vel damnandi videantur, vel probandi; in recessu autem latentem habeant veritatem.

CAPVT III.

De Consuetudine.

1.
Consuetudines num
ligent clericos?

Quia vim legis hæc habere dicitur, & statuta laicorum quoad clericos examinamus, non abs re & de consuetudine inquirimus, quatenus clericos spectet. & receptum est à pluribus vt clericos non liget. quod tamen Azor. *Inst. mor. p. 1. lib. 5. c. 18. q. 12.* de illa accipit, quæ immunitati Ecclesiasticæ nocet, aut incommodat. idque esse quod dicitur *in c. ult. de reb.*

2.
Si Ecclesiæ
libertati
aduersentur.

Eccles. non alien. c. ult. de vit. & honest. cler.

Si quidem consuetudinem pro lege esse, & illius præuaricatorem, vt harum, coërcendum esse ait Augustinus *in c. his. dist. 11.* In c. 1. X. de *sponsal.* reijcitur, qui more Saxonix, vxorem duxerat, quamuis contrariam legem Francorum causatus. iniqua tamen consuetudo Ecclesiæ non præiudicat. *c. cum causa. X. de re iud. c. ad nostram. X. de prob. c. cum venissent. X. de eo qui mitt. in poss. & quam tamen, & canonibus non contrariam seruare, vt leges sæculares, clerum oportet. c. 3. X. de donat. in v. terra consuetudo est attendenda.* ne à politico corpore discrepet. & morem populi Dei, & instituta maiorum legi comparat Augustinus. *d. c. in his.* vt ratio Marthæ *de iur. p. 4. cas. 63.* nihil obstat: quod populus laicus non habeat iurisdictionem in clerum: atque ita, vt statuta non potest condere, quæ clericum ligent; ita nec inducere consuetudinem, quæ eandem supponit iurisdictionem. *l. de quibus. D. de leg. vers. nam cum ipse.* vbi ex autoritate condendæ legis Iulianus firmat consuetudinem. nam *quid interest,* inquit, *suffragio populus voluntatem suam declares, an rebus ipsis & factis?* sed retorquendo illud argumentum, sequitur; vt clerus seruare tenetur leges populares, ita & debere consuetudines. admittit tamen Martha *n. 21.* consuetudines, stylum iudicarium spectantes, clericum tenere in foro sæculari litigantem. quod etiam recipit in iuramento calumniæ, si nullatenus minuat cleri iura. *p. 4. c. 65.* idemque dicendum est de iuramento in litem. quod leges imperiales sæpius imponunt ob contumaciam, simile sue causas. quamuis id Marth. *ibid. c. 66.* quasi pœnale non admittat. sed ciuiles huiusmodi pœnæ, quæ in vicē eius quod interest veniunt, in contumacibus clericis pro iure rectè addicuntur; nō tantum quæ iudiciorū ordinem spe-

3.
Secus generaliter.

4.
Æquæ seruandæ vt leges.

5.
Stylus & consuetudo fori in quo clericus litigat, ab eo seruanda, si Ecclesiæ non præiudicat.

6.
Etiam quoad iuramentum in litem, &c.

spe-

spectant; sed & quæ causarum decisionem. rursus statutum ne solutio probetur per testes, sed instrumenta tantum; an vt litis ordinatorium, an causæ decisionem spectans recipiendum sit in clerico *c. 69. idemque de statuto ne procuratoria admittantur, quæ quinquennium excedunt. ibid. c. 77.*

Coeterum consuetudinis non vilis dicitur esse autoritas. *in l. 2. C. quæ sit longa consuet. non tamen tanta, vt aut rationem vincat, aut legem. idemque asseritur in c. fin. X. de consuet. Vide supra l. 1. c. fin. n. 7. quin imo & sapius vincit legem. saltē qua parte & loco inducta est. vt late glos. fa in d. l. 2. sed clarius d. c. fin. in verb. non tamen est vsque adeo v. litura, vt vel iuri positivo debeat præiudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.* Vt necessarium sit hæc duo concurrere in consuetudine legi contraria; & rationem, & præscriptionem. quæ præscriptio, cum præter ius dumtaxat est consuetudo, non videbitur requisita. *qua de re idem Azor. c. 17. q. 8. & specialius quasdam discutit c. 19.*

Sed & illud *d. c. 17. q. 10.* rectè excutit, an legem consuetudo vincere possit; cum in lege ipsa damnatur consuetudo? & dicendum est etiam vincere: si rationabilis sit, si bonis moribus non aduersetur: vtique non præteritam, quam damnauit lex; sed quæ legem secuta est: cum vtique damnata non est, vt corruptela.

Quæ de lege diximus, etiam de canonica intelligimus. Vnde & Azor. *ibid. c. 19.* plures consuetudines refert aduersus canones inductas. & *c. 18. q. 10.* præscribi ait aduersus consuetudinem, quæ contra facientes censuris afficit. quia etsi illis irretiantur antequam sit præscripta, postea tamen cum ipsa lege cessat pœna accessoria.

Videamus ergo casus quosdam consuetudinarios, vt corruptelas

damnatos. est igitur ille in primis, per quem neruus ecclesiasticæ disciplinæ dirumpitur. *c. cum inter. X. de consuet.*

Iterum qui ecclesiasticæ libertati, & immunitati aduersatur. *c. 1. X. de consuet. diximus sup. lib. 1. c. penult.*

Si patrōni alijue tantum auferant parochialibus Ecclesijs, vt non remaneat parochio portio congrua. *c. extirpanda. X. de præb.*

Si ludi theatrales per clericos, aut in Ecclesijs fiant. *c. cum decorum. X. de vit. & honest. cler.* Si clerici sint publici aleatores, aliosue lusus voluptuosos exercent. *c. inter dilect. X. de excess. prælat.* vbi non recipitur contraria exceptio cleri Gallicani.

Si ecclesiasticis obuiet institutis. *c. ad nostram. X. de consuet. De qua diximus sup. l. 1. c. 23. num. 15.* (videantur tamen ea quæ solent tradi ad *c. 5. X. de consang. in gloss. & DD. Pontius de matrim. lib. 6. c. 4.*) Si sacris est canonibus inimica. *c. cum venerabilis. eod.*

Si veritati, aut legi præiudicat. *c. cum causa. X. de re iud.* vtique nondum præscripta.

Si Archidiaconus curam animarum committat, sine mandato Episcopi. *c. cum satis. X. de off. Archidiacon.* iterum; nisi iurisdictionem talem præscripserit. *vt diximus in Consult. can. de off. Archidiacon.*

Si qui beneficia conferant sine assensu Episcopi diocesani, suorumue officialium. *c. ex frequentibus. X. de institut.* vbi tamen Abbas etiam excipit præscriptam consuetudinem.

Si electioni Episcopi laici se immisceant. *c. messana. c. sacrosancta. c. cum terra. X. de elect.* vbi libertati & immunitati Ecclesiasticæ id dicitur aduersari, nisi fiat ex priuilegio apostolico. *Abbas & DD. in d. c. sacrosancta.*

Si presbyter vsurpet quæ sunt ordinis Episcopalis. *c. quanto. X. de*

9. Quæ neruus dirumpitur disciplinæ Eccles.

10. Quæ aduersatur libertati Eccles.

11. Quæ non congrua portio relinquitur parochio.

12. Quæ ludi theatrales in Ecclesia sunt.

13. Clerici aleatores &c. sunt.

14. Quæ Ecclesiasticis obuiet institutis.

15. Veritati præiudicat.

16. Quæ Archidiaconus curam animarum sine Episcopi mandato aut præscriptione committit.

17. Quæ beneficia conferuntur sine Episcopi assensu.

18. Quæ laici electioni beneficiæ se miscant.

19. Quæ presbyter vsurpet, quæ sunt ordinis Episcopalis.

4. Consuetudo legem vincit,

5. Si rationalis est, & legitime præscripta.

6. Non præscripta etiã præter, non contra legem sit,

7. Etsi lex canonica sit,

8. Casus consuetudinum damnatarum & exempla,

consuet. qualia narrantur in *c. quamuis dist. 68.* de qua re Azor. *d. c. 19. §. consuetudo. qua presbyter.* vbi ad quædam contraria respondet ex specialia delegatione ea esse facta.

20. *Qua dignitas deponitur sine auctoritate superioris.*
Si quis dignitatem deponat sine superioris auctoritate. *c. cum venerabilis. X. de consuet.* aduersus. *c. admonet. c. quod in dubiis c. nisi. X. de renunc.*

21. *Qua electus administrat sine confirmatione.*
Si quis electus administret sine superioris confirmatione. *arg. d. c. cum venerabilis.* aduersus. *c. qualiter. X. de elect. c. vlt. X. de renunc.*

22. *Qua capitulum sine Episcopi assensu statuta mutat.*
Si Capitulum sine sui Episcopi consensu constitutiones, aut consuetudines approbatas mutet, aut nouas inducat. *c. cum consuetudinis. X. de consuet.* quod & accipitur, nisi talis consuetudo fuerit præscripta: & agit de Capitulo Cathedrali. vbi iniquum videtur membra sine capite statuere. igitur si Capitulum est exemptum aut collegiatum dumtaxat, eo iure statuta condere potest, quo generaliter illud concessum est collegijs licitis.

23. *Qua plura quis beneficia possideat.*
Si quis plura beneficia possideat. *c. de multa X. de præb. c. sanctorum dist. 70.* nec consuetudine introduci posse contrarium communiter creditur, cum alterum sufficit, nisi fortè conferri non solet dignitas aliqua, vel officium nisi illi, qui in eadem Ecclesia beneficium habet. vt in *c. eam te. X. de rescript.* vt tunc quasi pars dotis alterum beneficium censetur.

24. *Nisi non aliter solet conferri.*
Nec vt quis sibi confessarium eligere possit, qui eum soluat aut liget, sine superioris consensu. *c. si Episcopus. X. de pœnit. & remiss.* quippe nec introduci potest, vt priuati iudiciale sententiam ferant. *c. ad nostram. X. de consuet.* vbi DD. contingere id tamen potest præscripta causa, scilicet iurisdictione. quæ consuetudine acquiri potest. *c. cum contingat. X. de for. compet. c. irrefragabili. X. de offord. l. 1. & vlt. C. de emancipat. l. viros. C. de diuersis officijs.*

25. *Qua quis eligat confessarium.*
Consuetudine introduci non

posse, vt laici præbendas conferant, præficiendos dignitatibus præsentent; extra verum ius patronatus etiam ait Azor. *d. c. 19. §. vlt. penult. & antepenult.*

Hic locus nos pronocat, vt paucis dicamus aliquid de consuetudinibus (ita enim iam olim Reges Angliæ vocabant, & pro magna coronæ suæ parte reputabant,) de quibus contentio grauissima fuit D. Thomæ Cantuariensi Martyrij cum Rege Henrico II. prout iam ante cum antecessoribus fuerat Anselmo, itidem Archiepiscopo Cantuariensi: qui non minus quam ille & Romam venit, & annis pluribus exulauit. cuius historiã scripsit Eadmerus illius exilij comes. Igitur Baronius in *Annal. Eccl. ad an. 1164. §. 35. & ex illo Monomachia S. Thomæ & Henrici* primum caput facit ex constitutionibus regijs de aduocatione, & præsentatione Ecclesiarum: vt cognosceret Curia Regis. de quo censura Alexandri est hæc; *hoc damnauit S. Romana Ecclesia sub Alexandro III.*

2. Ne Ecclesiæ de feudo Regis in perpetuum darentur; Alexander tolerauit.

3. Clerici citati, & accusati, de quacūque re moniti à iustitia Regis, venient in curiam ipsius, responsuri ibidem de hoc, vnde videtur Curia Regis, quod sit ibi respondendum. Ita quod iustitia Regis mittet in Curiam sanctæ Ecclesiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. & si clericus conuictus, vel confessus fuerit, non debet de cætero eum Ecclesia tueri: *hoc damnauit.*

4. Ne Episcopis exire regno liceat sine assensu Regis; & exeuntes caueant de præiudicio regi, & regno non inferendo; Alexander damnauit.

5. Vt excommunicati non debeant dare vadium ad remanens, nec præstare iuramentum; sed tantum vadium, & plegium standi iudicio

27. Consuetudines Angliæ de quibus certauit D. Thomas Cantuar.

28. Aduocatio Ecclesiarum.

29. Ecclesiarum de feudo Regis perpetuitas.

30. De clericis in Curia Regis citandis.

31. Ne Episcopi regno exeant sine assensu Regis.

32. Excommunicatus nec vadium det &c.

dicio Ecclesiæ, vt absoluantur; *damnavit.*

6. Modum accusandi laicos per certos & legales testes, & ijs deficientibus per Iudicem sæcularem requisitum quosdam cogere ad veritatem dicendam; *toleravit.*

Nullus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominorum ministrorum eius excommunicatur; nec terra alicuius eorum sub interdicto ponatur, nisi prius dominus Rex, si in terra fuerit, conveniatur; vel iustitia eius, si fuerit extra regnum: vt rectum de ipso faciat, & ita, vt quod pertineat ad Curiam regiam ibidem terminetur; & de eo quod spectabit ad Ecclesiasticam Curiam, ad eandem mittatur, vt terminetur: *hoc damnavit.*

8. De appellationibus, si emerferint ab Archidiacono, debent procedere ad Episcopum: & ab Episcopo, ad Archiepiscopum: & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda; ad dominum Regem perueniendum est postremo, vt præcepto ipsius in Curia Archiepiscopi controuersia terminetur; ita quod non debet vterius procedere absque assensu Regis: *hoc damnavit.*

9. De quæstione super feudo, an pertineat ad Ecclesiam, Curia Regis cognoscat; neque salsina mutetur: *damnavit.*

10. Qui de ciuitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio Regis fuerit, si ab Archidiacono, vel Episcopo, de aliquo delicto citatus fuerit, vnde debeat eidem respondere, & ad citationes eorum satisfacere; satisfacere noluerit; bene licet eum sub interdicto ponere: sed non debet excommunicari; priusquam capitalis minister villæ illius conueniatur, vt iustitiet eum ad satisfactionem venire: Et si minister Regis inde defecerit; ipse eris in misericordia Regis, & exinde poterit Episcopus ipsum accusatum

Ecclesiastica iustitia coërcere: *hoc damnavit.*

11. Vt Episcopi & clerici, qui de Rege tenent in capite, & habent possessiones suas de dominio Regis; de illis respondeant coram Iudicibus regijs: faciant consuetudines regias, & rectitudines: & curiæ interfint; excepta causa sanguinis: *toleravit.*

12. Cum vacauerit Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel abbatia, vel prioratus de dominio Regis, debet esse in manu eius, & inde percipiet omnes redditus, & exitus sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiæ, debet dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in capella ipsius debet electio fieri assensu Regis, & consilio personarum Regis, quas ad hoc faciendum vocauerit; & ibidem faciet electus homagium, & fidelitatem domino Regi; sicut ligio domino de vita, & membris, & de honore suo terreno, saluo ordine suo, priusquam sit consecratus: *hoc damnavit.*

13. Si quisquam de proceribus regni diffortiauerit Archiepiscopum, vel Episcopum, vel Archidiacono de se, vel de suis iustitiam exhibere, Rex debet iustitiare. Et si forte aliquis diffortiauerit domino Regi rectitudinem suam; Archiepiscopi vel Episcopi, & Archidiaconi, debent eum iustitiare, vt domino Regi satisfaciatur: *hoc toleravit.*

14. Catalla eorum, quæ sunt in Regis forisfacto, non detineat Ecclesia, vel cæmeterium contra iustitiam regis, quia ipsius regis sunt; siue in Ecclesijs siue extra fuerint inuenta: *hoc toleravit.*

15. Placita de debitis, quæ fide interposita debentur, vel absque interpositione fidei, sint in Curia regis: *hoc damnavit.*

16. Filij rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de

38.
Cognitio
feudalis re-
gia.

39.
De fructi-
bus vacan-
tis Episco-
patus Regi
applicandis,
noui &
actione,
homagio
&c.

40.
Iustitiæ
mutuo se
iument.

41.
Bona regi
confiscata,
Ecclesia nõ
tueatur.

42.
Rex de Iu-
ramentis ve
non cog-
noscat.

43.
De seruis,
ascipitij
non ordi-
nandis.

33.
Toleratur
modus cog-
endi testes.

34.
Restrictio
censurarum
damnata.

35.
Vt à Iudice
Eccles. vlti-
ma appella-
tio sit ad
Regem,

36.
An feudum
pertineat
ad Ecclesiã,
ne Rex cog-
noscat.

37.
Iterum de
restrictione
censurarum.

cuius terra nati dignoscuntur: *hoc tolerauit.*

17. Has rex vocabat consuetudines auitas: D. Thomas prauitates potius; quibus peruertebatur & confundebatur Ecclesia Anglicana: *in Epist. quam recitat Baronius ad an. 1167. vbi & rei, & latinitatis Nortmannicæ barbariem damnauit. præsertim I. in his, inquit, quod non appelleretur ad Sedem Apostolicam, qualicumque de causa, absque assensu Regis.*

44.
Impediri
non potest.
appellatio
ad Papam.

45.
Episcopus
coërcet per
iuriã:

46.
Libere ex-
communi-
cat,

47.
Clerus
exemptus.

48
Decimarũ
cognitio ec-
clesiastica.

49.
Episcopis
sine Regis
assensu ad
Papã Profi-
cisci potest.

II. Quod non liceat Episcopo coërcere aliquem de periurio, vel fide læsa.

III. Quod non liceat Episcopo excommunicare aliquem, qui tenet aliquid de rege in capite, vel terram eius, vel officialium suorum sub interdicto ponere, absque licentia regis.

IV. Quod clerici vel viri religiosi trahantur ad sæcularia iudicia.

V. Quod laici siue rex, siue alij tractent causas de Ecclesijs, vel de decimis.

VI. Quod non liceat Archiepiscopo, vel Episcopo exire de regno, vel venire ad vocationem domini Papæ, sine licentia regis; & alia in hunc modum. & exinde plures excommunicauit: & ad Alexandrum scripsit de consuetudinibus quas damnauerat. nam aliæ constitutiones, quas Rex in Normannia publiuit, relatæ à Baronio ad an. 1164. & multo nequiores sunt, nec ante vsurpatæ. Scribunt aliqui cum de iussu necis D. Thomæ se purgaret, spondidisse imposterum damnatis se consuetudinibus non vsurum. Quod si quis nunc colligere vellet consuetudines, ordinationes, arrefta præsertim lata post ediçũ Francisci I. an. 1539. ex Comment. Theueneau, Choppin. sacra polit. & monast. Baunij prax. canonica, (seu anti canonica) arreftis Papon. alijsque alibi quantum superaret Ecclesiæ seu Columbæ gemitus!

Itaque quoniam æquiparari solent statuta & consuetudines, eas quas diximus damnari vt corruptelas, (cum sæpe soleat magna auctoritas esse longæui vsus,) multo minus poterit statuentium voluntas introducere, nisi illorum auctoritas superiorum interuenerit, qui lege huiusmodi canonica sint soluti.

50.
Quod per
consuetu-
dinem non
potest, ne-
que per sta-
tutum in-
duci potest.

CAPVT IV.

De statuto interpretando, ne contineat clerum.

DVm statutum ergo conditur dubium, moneri possunt statuentes, vt explicent, non spectare ad Ecclesiam, id si renuant, ipse Ordinarius potest declarare id, publicareque. *Vide citatos à Diana p. 3. t. 1. ref. 68. Vide sup. hoc lib. 2. c. 2. n. 35.*

1.
Dubium
coguntur
statuentes
interpretari
ne compre-
hendat cle-
ricos aut
ipse id facit
Ordinarius.

Quomodo leges civiles plures per canones sunt correctæ, vt enarrat Azor. *Inst. mor. p. 1. c. 20. & c. 21.* in quibus ea regula est tenenda, vt quæ ad res spirituales pertinent, aut quoquo modo peccatum fouent; omnino canonibus leges cedant, in utroque foro. quinimo tam Iudicem quam partem cogere ecclesiasticus possit, ne à tramite canonum recedant. saltem per viam Euangelicæ denuntiationis. *c. nouis. X. de iud.* quod si adiaphora sint; leges in sæculari; canones in Ecclesiastico foro obtinebunt. Sed hoc casu reçius differentia vtriusque iuris vocantur. *de quibus supra lib. 1. c. 62. §. 3.*

2.
In materia
peccati, &
rebus spiri-
tualibus
prævalent
canones.

3.
Alias leges
in suo,
canones in
suo foro
obtainent.

Ex eodem supremæ auctoritatis Ecclesiæ principio fundato in c. vnam *sanctam de maior. & obed. in extrauag. comm.* potest S. Pontifex leges sæculares iniustas, & bono spiritali aduersantes abrogare, & extinguere: imo aduersus Reges, atq; Principes fidei incommodantes statuere, vt ab ijs desistant, per quas Ecclesiæ noceatur.

4.
Papa potest
cortigere
leges sæcu-
lares spiri-
tualibus
aduersantes,
& iniquas,
& Principes
cogere vt
emendent.

CAP.

CAPVT V.

Statuta per Papam confirmata, an comprehendant clericos?

Generaliter confirmata non comprehendere, quæcumque minuere possunt libertatem Ecclesie, rectè tradit Martha *de iur. p. 4. cas. 99. n. 6.* itemque *n. 5.* si subreptum fuerit, quamuis adiecta clausula, *supplentes omnes defectus, & de nouo concedimus,* inuvalidam esse confirmationem. *c. 1. 2. 3. & tot. tit. X. de consir. vril. vel inut. sed & aliàs n. 4.* seruanda esse à clericis. vtique secundum ea, quæ supra diximus, quibus in casibus alioquin clerici se conformare tenentur. nam confirmatio non est extensio, sed manet intra terminos confirmati. *c. cum dilecta. eod. c. quia intentionis. X. de priuil. nec actus agentium operantur vltra illorum voluntatem. l. non omnis. D. si cert. pet. c. inter dilectos. X. de fid. inst.* ideoque quibus statutis clerici non sunt comprehensi, per confirmationem non subiiciuntur. quia etsi actus confirmatus iam dicatur ipsius confirmantis; *arg. c. seum. c. Apostol. de prabend. in 6.* tamen eò id spectat, vt solidam faciat rei confirmatæ subsistentiam: non tamen mutet, egrediaturque substantiam, *Gail. l. 2. obs. 1.*

CAPVT VI.

An possint clerici privilegio renunciare, vt subsint statutis?

Non posse dicendum est. quippe æquiparantur, *statutis subijci, vel foro Iudicis:* atqui fori privilegio renuntiare non possunt clerici: *c. significasti. c. si diligenti. X. de for. com. pet.* non ergo renuntiare vt statutis

subijciantur; vel illorum vi coactiua ad obseruantiam compellantur; *Marth. de iur. p. 4. cas. 100.*

CAPVT VII.

Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta, an ligent clericum?

Vinculum iniectum laico, manere in clerico quidam existimant. id si verum foret, omnia passim statuta clericos ligarent, quippe laicos natos. sed vt tempus delatæ successionis attenditur; *l. si cognatis. D. de reb. dub. ita* statuti tempus, non quo conditur attendendum est; sed quo fit aliquid, super quo conditum est. *citati à Marth. de iur. p. 4. cas. 4. num. 15.* ideoque factus iam clericus, aliquid faciens quod statutum vetat, considerandus est sub qualitate quam habet cum facit. *l. in delictis. §. si extran. D. De Nox. act.* eoque iam clericus à Iudice seculari executionem pati non potest; quamuis legi statutariæ se debeat conformare.

Sed & statuta in rem loquentia, & quæ rem afficiunt; eam comitantur, quamuis transeat in manum Ecclesiasticam. quamuis *ibid.* dissentiat Martha: *n. 18.* & in forensibus id admittat, qui in potentia possunt esse subiecti, non autem clerici. v.g. dicit statutum; *hereditas ad masculos equalibus partibus, ad feminas pro dimidijs perueniat;* habebit etiam locum in clerico, & moniali; tanquam in rem scriptum: quæ mutationem non recipiat ex mutatione, quæ fit in persona domini, clerici, aut monialis. Vt non sit alia facienda tempore conditi statuti, quum delatæ hereditatis. Nam res clerici patrimonialis eum obligat, *ex Auth. vt omnes obed. Iud. prouinc. §. hæc considerantes:* quamuis non respectu contractuum, aut criminum: *Auth. vt omnes clerici apud pro-*

r.
Non ligant
iam clericum
cõditum
cum esset
laicus.

2.
Statuta generalia in rem concepta rem comitantur.

pro-

r.
Confirmatio
Papæ
non facit
extensionem
ad clericos.

r.
Renunciare
non possunt
clerici vt
subijciantur
statutis.

proprios Episcopos. Quamuis gloss. in d. 5. hac consid. v. subiciat per hanc Auth. excipiat clericos tam in pecuniarijs omnibus causis, quam criminalibus.

Et glossa in hac *Auth. in v. pecuniariam.* hoc verbum generaliter velit accipi, vt distinguitur contra criminalem; & sic complectitur etiam realem: sed ait coram Episcopo istius prouinciæ: at hæc auth. dicit apud proprios: sed & Episcopus rei sitæ quadantenus proprius, scilicet in ista causa, dicitur. Sed hac de re videnda, quæ alibi quæsiuimus, an in causa reali clericus sit exemptus. *l. 1. c. 29.*

3.
Et de rebus.

4.
In rebus
Ecclesiæ vt
situs spectetur.

Solet in contrarium allegari c. similiter. *16. q. 1. c. Ecclesiarum. 12. q. 2. c. eos dist. 87.* sed si examinentur, loqui rectius dicentur de ijs, quæ Episcopis & clericis competunt vt talibus. *l. ratione Ecclesiæ; non vt cuiilibet. cum sub nomine dignitatis loquantur. quod & c. Ecclesiarum apertè significat. in verb. serui supra scriptorum officiorum. quæ sunt valdè distinguenda. c. requisit. X. de testam.*

5.
Leges publice vtilis, quamuis casualiter clerico præiudicent, non ideo negligende.

Per exemplum statuti quod dedimus supra, constat nos discedere ab ijs, quæ tradit Martha *de iurisd. p. 4. c. 22. & c. 5.* quasi quæ de parte media tantum foeminis relicta sunt statuta, non obtineant in moniali: & quæ de laico non obtineant in clerico. & quod alia sit ratio vt clerico primogenito à statuto vinculum possit iniici; non clerico secundogenito. non nego, quin clerici possint vt fauorabilibus reip. priuilegijs; *c. dilecti. X. de for. comp.* neque tamen odiosis inuoluantur: sed dico leges indifferenter rebus latas, in se vtilis, mutationem non debere accipere, quamuis aliquem clericum fieri contingat, aut monialem: sed communi sorte vsuros illos esse. neque odiosum id censeri: sed vniformitati legis & reip. conuenire. *l. 3. 4. 5. 6. 8. D. de leg. lege ergo communi vtentur in quibus*

6.
Sed communi sorte vtetur. sine consideratione iurisdictionis legislatoris.

priuilegium nullum habent contrarium. sicut *in c. 1. de oper. noui nunc.* ex lege ciuili in clericum statuitur. vt de legislatoris iurisdictionis in clericum defectu arguere nõ oporteat. vt semper facit Martha. sed specialem causam adferre, cur hoc illoue casu clericus legi communi se non debeat conformare: siue locum demus vi coactiuæ, siue directiuæ dumtaxat. cum etsi vno casu grauis; eo conuerso vtilis esse possit. v.g. clericus in thesi supra scripta partè duplam feret contra sororem laicam: etsi monialis simpla aut semisse contra fratrem laicum debeat esse contenta. vt omnis inæqualitas sit non ex lege, sed accidenti: quod hic eligat statum clericalem; alter in laico maneat.

CAPVT VIII.

Abolitio Principis generalis, vt spectet ad clericos?

Solet illa concedi ex publica iurisdictione aduentus, victoria, similitudine lætitiæ. *l. generalis. C. de sent. passis.* In Gallia, vbi casus priuilegiati vsurpantur, quibus Iudices regij clericos iudicant, æquum est, vt & fauor indulgentiæ ad clericos porrigatur. quamuis non proficiat aduersus canonicas censuras, aut irregularitates. iure autem canonum, quia criminalis omnis punitio clerici ad ecclesiasticum iudicem pertinet; etiam absolutio spectat. nemo potest non subditum soluere, vel ligare. *c. omnis vtriusque. X. de pæn. & remiss.* quod rectè prosequitur Martha. *de iurisd. p. 4. cas. 15. n. 13. & seqq.* quanquam omnino congruat iudicem etiam Ecclesiasticum publicæ lætitiæ, honorique Principis deferre.

7.
Prodest vbi vsurpantur casus priuilegiati, & immobilia clerici confiscantur.

Iterum vbi veniunt bona clericorum immobilia publicanda, vsurpatur in Gallia, & ferè apud nos; vt cedant

cedant Principi, seu toparchæ: quod iuri aduersari contendit Martha: *ibid. n. 19. & seqq.* & satis arguit Auth. de Nestor. C. de heret. Clem. nolentes. in verb. fisco etiam Ecclesia de heret. Vide Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4. memb. 11. bona etiam immobilia à clerici persona mutationem accipere idem Martha contendit. num. 24. apud nos igitur indulgentia Principis generalis, etiam bona clericorum complectitur. v. g. in ciuitatum, prouinciarumue, quæ defecerint, reductione ad Regis obedientiam, quando omnibus facta est remissio, nulla mansit in clericos, eorumue bona inquisitio. Fiscus autem olim solius erat Principis supremorumque iudicium. l. vn. C. ne sine iussu Principis certis Iudicibus liceat confiscare. Vfus ad inferiores dynastias etiam transtulit. quamuis ægrè Ecclesiasticis superioribus velint permitti.

CAPVT IX.

An Princeps possit legitimare clericum?

Quippe ad iurisdictionem pertinet legitimatio. c. peruenerit. X. qui filij sint legit. quam Princeps non habeat in clericos. sed vsus ferè vbique obtinet vt quoad effectus politicos, sæcularis Principis legitimatio non tantum valeat; sed & requiratur: non sufficiat pontificia. nisi in radice matrimonij dispensando super impedimentis &c. Principis etiam legitimatio non profit quoad effectus sacropoliticos, prælaturas, ordines, &c. Vide citatos à Marth. de iurisd. p. 4. c. 79. Quin & Pasqualig. quæst. moral. canon. q. 120. censet Principem posse religiosum legitimare ad effectum succedendi. quod beneficium legitimationis dari possit non subdito, in ordine ad rem subditam concedenti. Vide de legitimatone late

Fragos. Regim. reip. l. 3. d. 6. §. 1. 2. 3. 4. 5.

CAPVT X.

Statuta laicorum, an in Curia Ecclesiastica obtineant?

Causæ in illa decidendæ sunt iure canonico. c. quod clerici X. de for. comp. nihilominus in adiutorium sumi possunt huiusmodi statuta. c. si in adiutorium. distinct. 10. eoque, si non contrariantur canonibus, statuta recipi possunt in illa Curia. quomodo vsus arrestorum ex foro sæculari in Ecclesiasticum hic passim est introductus, aliaque similia: præsertim litis ordinataria. quæ non tam causam spectant, quàm processum. Vide citatos à Martha de iur. p. 4. cas. 50.

I. In decisione seruatur ius canonicum; in litis ordinatione, & in subsidium admittuntur laicorum statuta.

CAPVT XI.

Literæ hortatorie

à Principe aut magistratu sæculari Ecclesiastico scriptæ, vt aliquid boni faciant, aut à malo desistant, si in se considerentur non sunt illicitæ: Diana p. 1. r. 2. res. 54. sæpe laudabiles; minus subiectæ censuris: etiam si precatoriæ sint, seu commendatoriæ. Cæterum si, vbi consuetudo est ijs vtendi, habeat vt quis non obsequens peius quoquo modo habeatur, vt timidiore per eos clerici reddantur, laici audaciores, quo minus obediant Ecclesie, & vergant in diminutionem libertatis Eccles. & pro modo intentioneque reprehensionis subiact: atque etiam censuræ quod ergo ait Diana Principū prece, madata esse, & minas: eoq; literas precatorias esse illicitas, ex ea, quæ diximus, consuetudine debet interpretatione acci-

I. Licet: nisi ex modo aut vsu aliquatenus libertati aduersentur.

I. Prodest ad effectus politicos, & de facto à laicis exigitur.

2. Sed cum fundatur in radice matrimonij solet ad omnes effectus admitti legitimatio Papæ.

pere. nam indies videmus iustos Principes commendatitias scribere; quibus etsi non pareatur; non mox indignantur; minus rependunt aliquid quod obfit; quamuis, vbi vices recurrunt, neque ipsi præstent aliquid non debitum.

CAPVT XII.

Statutum secularium, quod aliqua ratione matrimonij substantiam spectat, aut libertatem impedit;

1.
Licet iuua-
re Ecclesie
decreta;

2.
Vt illius de-
testationem
in matri-
monijs fi-
liorumf.

Non valet. *Diana p. 7. t. 1. ref. 23. & seqq. diximus supra l. 1. c. 33. num. 14.* quia de sacramento sæculares statuere non possunt. nisi tamen magis consilium, quàm necessitatem; magis præmium, quàm pœnam imponant. *Vide citatos à Marthæ de iurisd. p. 4. c. 70. diximus in Iur. pont. nou. anal. de spons. & matr. n. 7. & in consult. can. eod. c. 12.* si tamen filij. parentibus inconsultis irreuerenter contraxerint; cum Ecclesia semper huiusmodi matrimonia detestata sit; *Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1.* pœnis ciuilibus illius intentionem iuuare; itidemque clandestinè contrahentes, cum grauius puniri velit Ecclesia; etiam similibus pœnis illius propositum promouere sæcularis poterit. quãuis *Marth. ibid. & c. 72.* non satis admittat. *nec plures citati à Diana p. 1. t. 2. ref. 74. Vide Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 2.* Ad Ecclesiam etiam pertinet curare, vt nuptiæ cum omni modestia, & honestate fiant. *Concil. Trid. s. 24. de matr. c. 10. in fin. Vide qua diximus sup. lib. 1. c. 33. n. 10.*

3.
De diuortio
solus Iudex
Ecclesiasticus
cognoscit.

De quæstione diuortij solius etiam est Iudicis Ecclesiastici cognoscere, in quantum agitur de viribus aut obligatione sacramenti.

Vt multos citat Sanchez de matr. lib. 10. disp. 8. n. 15. quin imo cum & de adulterio agitur, vt ex eo diuortium permittatur. *c. 2. u. X. de procurat. & c. 1. X. de lit. non contest.* etiam cum de amissione dotis per consequentiam. *c. de tua. X. de donat. inter virum.* adeo vt nec mixti fori fiat diuortij causa ob adiunctam quæstionem dotis. quia ipsius fontis natura semper manet spiritualis; diuenteréne possit coniux, an non; obligatio sacramenti diuortium admittat, nec ne. nam etsi constet adulterium, cum ex eo petitur diuortium, seu matrimonij dissolutio; siue quoad vinculum, siue quoad thorum; semper influit causa matrimonij; vt de diuortio sine illius respectu statui nequeat: at illa manet semper spiritualis.

Quam ob causam si de matrimonio agatur inter fideles contracto; quia Ecclesia non iudicat de his qui foris sunt; & eorum matrimonium non sacramentum; sed contractus merè temporalis est; Iudex sæcularis solus erit competens. *Sanchez de matr. lib. 7. disp. 3. n. 9.* quod si alter fidelis fiat; actor sequetur forum rei: si tertius dumtaxat denunciaret; magis dignus ad Iudicem suum trahit minus dignum: adeoque matrimonij quæstio, ex parte fidelis magis digni, disputanda erit coram Iudice Ecclesiastico: eritque illud propter fidelem legibus Ecclesiasticis subiectum, quæ fidelem vbique ligant. alioquin vtrimque infideles legibus Principum sæcularium reguntur. quod si ipsi Principes sint infideles; etiam fideles eorum leges sequi debent. dum infidelium Principum potestas per Ecclesiæ leges non est restricta. *Sanchez ubi sup.*

4.
Semper in-
fluente cau-
sa spirituali
matrimo-
nij.

5.
Quo inter
fideles non
constante
cognoscit
sæcularis.
quid si fide-
lis cum in-
fidele se
coniunxerit?

CAP.

CAPVT XIII.

*Tempore pestis an parochus
à functione sua per sta-
tutum impediri
possit?*

I. Sacramenti
administra-
tio impediti
nequit, sed
cum sanis
cōuersatio,
extra neces-
sitate mū-
neris; idque
ab Eccle-
siastico,

Vtique non potest non tan-
tum defectu iurisdictionis in
clericum; sed & quia contra ius di-
uinum foret peste tactos sine re-
medijs, sæpe ad salutem necessarijs,
derelinquere. sanorum autem com-
mercio interdiceret ministrantes
contagio infectis, generali quidem
lege potest; sed vt executioni man-
deret prohibitio, agendum est cum
superioribus in Ecclesia. quam-
quam Martha *de Iuris. p. 4. c. 63.* Prin-
cipi id permittat. ad exemplum
quod de leprosis statuitur. *Leuit. c.
13. 14. Num. c. 5.* sed esto, abesse de-
beant infecti, vt leprosi; hic quæri-
mus qua manu cogendi sint? & sæ-
culari nequeunt; defectu iurisdic-
tionis; sed implorato auxilio au-
thoritatis Ecclesiasticæ: quæ &
tunc sanis de parochia prouideat.
nam nec hi destitui possunt. *Vide
sup. l. 1. c. 33. n. 12.*

Ex facto propositum hic statu-
tum vetans carnes occisorum
animalium aliunde inferri, vel ex-
tra macellum emi: viua permittit
inferri; & a quolibet in vsum suum
occidi: præfatio statuti rationem
inter alias proponit, quod conta-
gioso tempore infectæ sæpe car-
nes eos inficiunt in quorum ali-
menta vertuntur. quæ intra urbem
occiduntur animalia, exactè visi-
tentur, an quid morbosum reti-
neant; ea cura foris non adhibea-
tur; intersit publicæ sanitatis ne
quis eximatur ab huiusmodi præ-
cautione: an ad clericos statutum
porrigetur? diximus mox de con-

tagij periculo vitando rectè statue-
re generatim sæculares: conforma-
re se debere clericos; ratione pu-
blici boni seruandi; contagij vitan-
di. Cæterum vt hominibus, ita be-
stijis sui sunt morbi, & contagia;
quæ etiam comedentium valētū-
dini officere possint. Verùm cum
malum huiusmodi inter animalia
non graffatur, delicata videtur cau-
sa statuti, neque semper sufficiens,
vt clerum restringat, præsertim
dum clerici emptas carnes parati
sunt censuræ subijcere; an quid no-
xium habeant: & neminem laicum
illarum participem facere. Rectè
etiam Episcopus aditus, vt sua au-
thoritate clericis iubeat rem sta-
tutam seruare; carnes aliunde non
inuehere: respondit id se statutu-
rum, cum medici consulti publi-
cam sanitatem id exigere contesta-
ti erunt: eumque constiterit solum
esse statuti finem; non concurrere
aliud grauamen: atque dum carnes
longe carius in macello vendun-
tur, quàm foris; laniones onera, quæ
ipsi ferre debeant, tacitè ab empto-
ribus non extorquere; supra quam
exigunt stipendia eorum, qui insti-
tuti sunt ad curam seruandæ sani-
tatis, visitandaque occisa anima-
lia, nam eatenus obscurum cleri
grauamen admitti non debet: quod
aduersetur immunitati illius, &
libertati emendi, & de re sua sta-
tuendi, pro arbitrio: aduersus C.
Ecclesiæ *S. Mariae. X. de constitut. c.
c. vltim. de immunit. Eccles. in 6.* ver-
gitque ad monopola *l. 1. C. de mo-
nopol. & sic docet Gutierrez practi-
car. quest. lib. 4. quest. 32. num. 16.* cle-
rum Ciuitatensem obtinuisse, vt si-
bi liceret vina aliunde inferre in
potus sui necessitatem; non obsta-
te prohibitiuo simili statuto. *Vide j.
l. 2. c. 53. n. 8. c. 57.*

3.
Rectè ad-
itur Episco-
pus; & ille
in causam
inquirir.

4.
Et ne quid
in præiudi-
cium Eccle-
siæ vergat,

CAPVT XIV.

De iuramento.

1.
Principes
edictis præ-
cauere per-
iuria, vt
commiffa
punire pos-
sunt.

Vix est vt statuta sæculares su-
per iuramento edere possint;
niti fortè ad præcauenda periurio-
rum pericula: vetando ne contra-
ctibus alijsque actibus iuramenta
inferantur. *Vi diximus sup. l. i. c. 46.*
etsi nec hoc Martha *de iur. p. 4. cas. 73.*
velit admittere. quasi super re spi-
rituali sæculares nihil possint sta-
tuere. quod quidem recipiendum
est quoad interpretationem, & vi-
res iuramenti; quæ ad spiritualita-
tem pertinet: sed qua ratione Prin-
ceps periuria commissa potest pun-
nre; eadem potest præcauere illo-
rum pericula, ne committantur,
nam & hi actus, qua parte politici
sunt, ad curam Principis pertinent.
& vbiq; obuium est, vt ijdem
actus & spirituales respectum ha-
beant, & ciuilem vt spirituales fe-
rè solum spectat præstiti iuramen-
ti relaxatio. *c. venerabilis. de elect. c. no-
uit. de iud. c. cum contingat. c. debitores.
de iureiur.*

2.
Non æquè
relaxare, aut
quatenus
spiritualia
sunt, sta-
tuere.

3.
Neque nul-
litatem sta-
tuere iura-
menti, quæ
uis contra-
ctum possint
irritare.

Itaque quamuis statuatur con-
tractum aliquem inter certas per-
sonas, aut certa forma non seruata
esse nullum, adijcere sæculares non
possunt additum etiam iuramen-
tum seu contractum iuratum fore
nullum, seu non obligatorium; vt
fit in l. non dubium *C. de legib.* ideo-
que statutum simpliciter loquens
non comprehendit actum, contra-
ctumue iuratum. quomodo &
quidam intelligunt saluum condu-
ctum à Principe debitori conces-
sum non extendi ad debita iurata.
& statutum, quod consanguineos
iubet compromittere, ad contra-
ctus iuratos non prorogari. *Vide
Marth. d. cas. 72. n. 25. & seqq. latè Tus-
cum An super iuramento sæculares sta-
tuere possint v. Statutum.*

Statuere ergo laici non possunt

vt illud infirment, aut quatenus
non sit seruandum, præscribant.
spectat enim ad Decalogi interpre-
tationem, legisque diuinæ. vt iu-
rantem exonerare nequeat. tamen
si possint ei, cui iuratum est, non
tribuere in foro suo actionem, aut
iniungere remissionem. *Vide latè
Tuscum v. Statutum laicorum non tollere
iuramentum, nec prohibere effectum il-
lius. conc. 580.*

Quare & forma iuramenti, an li-
cita sit, ad examen Ecclesiæ perti-
net, eoque videri potest extra sphe-
ram suam censuisse Senatam Pa-
ris. *apud Ann. Robert. Rerum Ind. l. i. c.*
11. reiectis insolitis cæremonijs sa-
tisfacturum eum, cui delatum erat
iuramentum, si id præstaret tactis
sacrosanctis Euangelijs. quod rectè
quidem procederet deferente Iu-
dice: sed delatio partis, contractum
continet: qui vtriusque consensum
requirat, eoque acceptari non po-
test delatio, & reijci forma. quia
contractus vtriusque consensum
exigunt: neque diuidui sunt, sed to-
ti debent vel reijci, vel recipi. quia
pacta sunt plurium in idem placi-
tum consensus.

Ht quamuis superstitionis for-
mulæ rectè reijciantur, vt si quis
iuret per capillum Dei: *c. si quis per
capillum. 22. q. 1.* tamen & alij modi
per canones admittuntur. vt super
reliquis sanctorum: *c. habemus. c. se
peccatum ibid.* seu coram sanctissimo
Eucharistiæ sacramento. Sic Abra-
ham *Genes. c. 24.* à seruo suo iura-
mentum exegit per Dominum
cæli & terræ, posita manu sub fe-
more illius: propter promissio-
nem Christi inde processuri.

Adeo vt cum sit probatum, per
canones ad reliquias sanctorum
præstandum iuramentum; adeo-
que & peti possit præstari illud ad
reliquias certi sancti: v.g. D. An-
tonij aut alterius, quem experien-
tia probauit non impunitos ali-
quando dimittere periuros; vti Co-
mes S. Pauli iuramentum postula-
uit

4.
Possunt ne-
gare, ei cui
iuratum est,
in foro
actionem.

5.
Forma etiã
iuramenti
ad cogni-
tionem Ec-
clesiæ perti-
net, an sit
illicita.

6.
Reiiciuntur
superstitio-
sæ formu-
læ sed &
admittuntur
alia quam-
tactis sacrum
Euangelijs.

7.
Ad reliquias
certi sancti
delatum iu-
ramentum,
præstandum
aut referen-
dum.

uit à Ludouico XI. sapius periuro, apud Comineum c. 71. præstari ad Crucem S. Lupi Angerensis: quod ille renuit, conscius destinatae in illum necis. si, inquã, aduersarius iuramentum detulerit, ad huiusmodi sancti reliquias præstandum, eã formã aut erit acceptandum, aut referendum; seu ex toto reiiciendum. Iurari, inquit Vlpianus, oportet vt delatum est iusiurandum. l. 3. §. ult. D. de iureiur. caterum si ego detuli vt per Deum iurares, tu per caput tuum iurasti, non erit, ratum habendum iusiurandum: & l. 33. ibid. qui per salutem suam iurat licet per Deum iurare videatur, inquit Vlp. d. l. 33. (& Gratianus 22. q. 1. §. sic etiam vers. sed obicitur: vbi iuramentum Joseph per salutem Pharaonis, ita accipiendum dicit) attamen si non ita specialiter iusiurandum ei delatum est, iurasse non videtur: & ideo ex integro solemniter iurandum est.

Quare nec rectè Senatus reiecit tanquam superstitiosum, quod ab Ecclesia (cuius ea de re est iudicium) non erat damnatum: aut saltem, reiecta delationis forma, permittendum erat deferenti alia via causam instruere.

CAPVT XV.

De asylo.

1. Principes iurare legibus, & tueri asylo possunt, non minuire priuilegium.

Statuere Iudex sæcularis non potest. *Silueff. in sum. v. Immunitas 3. vers. Sextum. n. 3. Couarr. var. l. 2. c. 20. n. 14. & alij apud Ceuall. p. 2. q. 5. de cog per viol.* qui contra sentit pro lege Hispana in simplici debitore. Vti nec potest sæcularis de eo cognoscere. *Vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de immun. Eccles. n. 10. Diana p. 6. t. 1. ref. 30. 32.* nam hæc immunitas à iure diuino fluxit. *Diana p. 6. t. 1. ref. 34.* nisi quatenus Ecclesiam protegat: & priuilegia tueatur. nullum ergo asyli effectum potest impedire non capere, incarcerare, aut vinculis constringere: c. *definiuit: 17. q.*

2. Vt sit per modos hic relatos,

4. l. *præsenti. C. de his qui ad Eccles. non ad mortem, poenam corporalem, aut bannum damnare: c. inter alia. de immun. Eccles. quamuis ad multam pecuniariam: Abbas ibid. n. 3. ex verbis, super hoc tamen quod iniquè fecit, est legitime puniendus.* nec ad poenam feruitutis, exilij, aut triremium. *Layman. in Theol. moral. lib. 4. t. 9. c. 3. n. 13. post Azor. & Suares.* sed neque prohibere Iudex potest; ne victus aut vestitus ad reum deferatur. d. l. *præsenti.* nec rebus aut bonis suis, quæ secum detulit, eum spoliare. d. c. *definiuit.* nisi rapta sint, aut alteri debita. c. *de rapt. 36. q. 1.* vt sæpe accidit in profugis decoctoribus; seu qui cedunt foro. sed & hoc nec sua autoritate; sed ex Iudicis Ecclesiastici licentia, quippe c. 1. *de immun. Eccles. c. 2. eod. in 6.* prohibetur sæcularis aliquam in Ecclesia iurisdictionem exercere. *Vide citatos à Diana p. 1. t. 1. ref. 8. p. 6. t. 1. per totum.*

Denique ait c. *inter alia non est violenter extrahendus.* quod spectat dolus: non vero persuasio per blanditias, aut promissiones. Iudex tamen Ecclesiasticus iuramento Iudicis sæcularis aliquando fidit; quod reus corporaliter non punietur; & illum tradit. c. *id constitimus. c. reum. 17. q. 4.* & singulatim quoad seruos dominis restituendos. d. c. *inter alia. §. fin.*

A priuato extractus à Iudice incarcerari non potest. nam Bulla Gregorij vetat, *vel extrahere, vel incarcerare.* Sed neque extrahere indignum asylo; ante cognitionem & licentiam Episcopi, quia vtrumque eadem Bulla requirit. Sed multò magis in dubio exspectari debet decisio Ecclesiæ. Etiam si contrariaretur consuetudo. *Diana p. 5. t. 1. r. 101. p. 6. t. 1. r. 27. 28. 30. 31. p. 5. t. 1. r. 9.* Quid si iudex non extrahat, nec incarceret, sed intra Ecclesiam per satellites occidat? omnes excommunicationem incurtere non est dubitandum: sed an etiam poenas

3. A priuato extractum Iudex sæcularis non potest incarcerari.

constitutionis Gregorianæ ? afferit Naldus in *Annot. pract. ad c. immunit. X. de immun. Eccles.* quasi in ratione prohibitionis contineatur intellectu, non extensione.

An occisor clerici extrahi possit ? quærit Ceuallos *de cogn. per viol. p. 2. q. 91.* & putat extrahendum; ob cleri reuerentiam. Sed Bulla Gregor. XIV. non exprimit: nec admittit argumentum, ne quidem à maiori. *de qua constitutione plura diximus. supra l. 1. c. 34. In iur. pont. anal. de Imm. Eccles. & in consult. can. cod. & de pignant. in duell. & in Respon. de imm. Eccles. res. 1. & 2. Vide Dianam p. 1. i. 1. per tot. p. 6. t. 1. per tot. vbi latè quæ Ecclesiæ, quæ personæ, asylo gaudeant. Vide etiam Declarationes S. Cong. ad calcem part. 5. Resol. Diana n. 2. 3. 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 40. 41. 42. Naldum in *Annot. pract. ad c. id constitu. 17. q. 4.* vbi docet Episcopi, non alterius prælati domum, nisi Ecclesiæ coniunctam, immunitate gaudere. quia id in iure expressum non est: & quæ à iure exorbitant non sunt extendenda.*

Turbationem cultus diuini in Ecclesia Choppinus *de sac. pol. l. 3. t. 4. n. 24.* ait esse mixti fori: eoque sensu, vt vindicari non possit ab Ecclesiastico in laico. sed proculdubio est id contra sacros canones. *c. decet. de Immun. Eccl. in 6.* qui etiam attactum rerum sacrarum, vt sacrilegum, in reo laico persequuntur. *c. cum sit. X. de foro compet. Diana p. 4. t. 1. res. 67.* cultum diuinum vindicat lex denunciamus. *C. de his qui ad Eccles. confug. etiam seditiones ibi factas vltimo supplicio. Concilium Basil. iit. de his, qui tempore officij diuini vagantur per Ecclesiam. §. prohibeantur. Trid. sess. 22. decreto de obseru. in celebrat. mis. c. dilectus. 55. X. de app. & ipsa etiam loci ratio tribuit in peccantes in loco iurisdictionem, cum ibi laici vllam nequeant exercere. c. 1. X. de immun. Eccles. & in re præsent*

oporteat sapius prouidere. cum & priuato intra suos parietes liceat vim cohibere. qui negant hîc in laicos Ecclesiæ iurisdictionem, quomodo rectè dicēt Christum ementes, & vendentes è templo eiecisse? cum *regnum eius non esset de hoc mundo,* sed spiritali iurisdictione competenter procederet?

CAPVT XVI.

De statuto super adificandis Ecclesijs.

Postquam data est pax Ecclesiæ Christianæ, publicata est facultas ædificandi Ecclesias. *c. futurum. 12. q. 1. vt diximus lib. 1. c. 35.* earum ergò ædificationem ex causa permittere, aut prohibere ad Ecclesiam pertinet. *c. quicumque. c. plures. 16. q. 1.* neque hoc tolli priuilegium potest. *l. priuilegia. C. de sacrosanct. Eccles. c. nouerit. X. de sent. excom. plura sunt apud Dianam p. 1. t. 2. res. 61.* non ergo possunt Potestates sæculares Ecclesiarum ædificationem impedire, seu prohibere statuto. Vt amplè, & cum stomacho Tuscus *verb. libertas Eccles. concl. 342. n. 75. & multis seqq.* vbi & idem ait de statuto vetante, ne quis Ecclesijs quid donet, aut leget. *contra l. 1. l. general. l. fin. C. de sacros. Eccles.* si tamen edita Principum profiterentur, se tantum iuuare executionem constitutionum Apostolicarum, super nouis Ecclesijs, monasterijs, collegijs non ædificandis, neque illarum terminos excederent; interpretatio esset præstiti brachij tantum auxiliaris. *diximus vbi supra,* adeoque cessaret lex auxiliaris, vbi succederet Ecclesiæ permissio.

CAP.

4.
Occisor
clerici,5.
Lites in
templo.6.
Cultus diuini
turbatio vt ab
vtroque iudice
dicere coëreatur.1.
Iudex sæcularis non
potest de
Ecclesijs
statuere nisi
tanquam
canonum
executor,

CAPVT XVII.

De statuto super Ecclesiarum fabricis, ac rebus.

Laicis nulla de Ecclesiasticis facultatibus, inquit c. bene dist. 96. aliquid disponendi legitur attributa facultas. Et iterum; non placuit laicos statuendi in Ecclesia aliquam habere potestatem: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. Et sub finem; eiusmodi scripturam seu statutum nullius esse momenti, & in irritum deducendam, quamuis aliqua posset ratione subsistere, ne in exemplum, inquit, remanere & presumendi quibuslibet laicis, quamuis religiosi, vel potentibus in quacumque ciuitate, quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa docetur. c. Ecclesia S. Mariæ X. de const. Iustinianus etiam in Nouell. 123. si Ecclesiastica causa est, inquit, nullam communionem habeant Iudices circa talem examinationem, sed sanctissimus Episcopus secundum sacras regulas cause finem imponat. Sic & Martianus Imperator in Concilio Calchedonenfi inter esse se dixit ad fidem confirmandam; non ad potentiam ostendendam. in eademque Synodo, dum diuisa prouincia per Martianum, quæreretur, an & Episcopatum mutatio eam consequi deberet; dicat, inquit Iudices à Synodo deputati, S. Synodus, utrum eis placeat ex regulis patrum huius cause questionem examinari; an ex sacris pragmaticis; de quibus ea, que sacro apici visa sunt, iam omnibus aperta fecimus: S. Synodus dixit, contra canones nihil pragmaticum ualebit. regula patrum teneant. Plura habet in eam rem Gratianus tot. illa dist. 96. & multis prosequitur Dialogus Richardi Brunæi n. 147. & nos in c. 19. l. 2. diximus. ita & de Ecclesiarum bonis, fabricis, regimine, diuersæ inualuerunt consuetudines,

& ex edicto Principum nostrorum 30. Aug. 1608. non nihil mixta est gubernatio: dum, quid statuendum erit, communiter deliberari, decernique edicto visum est. art. 25. & seqq.

CAPVT XVIII.

De statuto super exequijs, mortuarijs &c.

DE exequijs, mortuarijs, & his quæ ad funera pertinent, non licet statuere secularibus, nisi quoad pompam seu causam sæcularem: ut ante plures annos grassante hic contagio statuit magistratus, ne liceret in domibus mortuarijs conductitios pannos lugubres suspendere: ne malum tunc serpens per eos disseminaretur. Vide Ceuallos de cogn. per viol. p. 2. q. 94. diximus lib. 1. c. 36. de iure sepulchror. Vide §. l. 2. c. 13.

I. Non statuit secularis, nisi quoad pompam, & similia secularia.

CAPVT XIX.

De œconomia, curæ pauperum.

Spectare hanc ad Ecclesiam negare nemo potest, qui acta Apostolorum, veterumque Conciliorum canones legerit. ut rectè Laurentius à Villauicentio in *Œconomia sac.* per sæculorum seriem deducit. agnouit etiam Iustinianus: qui in *Cod. tit. de Episc. & cler.* orphanotrophos, aliosque id genus curatores pauperum Episcopis, & clericis annectit. iuuerunt multi Christiani Principes constitutionibus, ac muneribus: xenodochijs, hospitalibus, alijsque pijs locis fundatis: discriminarunt à validis mendicantibus: illos coerceri; hos iuari uoluerunt. etiam Principes nostri. sed imprimis Carolus V. diximus in *Not. iur. Belg. tit. de Episc. & cler. tit. de Mendican-*

I. Ab initio christianæ Ecclesiæ ad Ecclesiasticos spectauit.

2. Principes iuare Ecclesiæ decreta ut possint.

dicantibus validis in Iudice lib. 3. c. 10. In Iur. pont. non. anal. de religiof. dom. in Consult. can. eod. tit. consult. 2. ad eam curam hic per fundatorum voluntatem, illic per consuetudinem, alibi aliter venerūt sæculares. præsertim cùm, quod initio delegati ministerij fuit, degenerauit in speciẽ iuris, ac imprimis dum laicis curatoribus quod cõmittere pro tẽpore visum erat, sæcularis magistratus perpetuũ fecit. Consuetudinibus quidem, & priuilegijs derogat Cõcilium Trid. s. 22. c. 8. & 9. sed ijs, quæ excludant Ordinarium, non omnibus, quæ compatiuntur. d. c. 9. in fin.

Tam difficilis autem nunc est temporũ ratio, vt reduci omnia ad veterum canonum normam vouere quis, non sperare possit. neque tam rigidè quædã accipienda sint, quam idem passim Villauicentius argumentatur. præsertim cùm non tangitur sacra pauperũ pecunia: eleemosynis viuentium, testamentis mortuorum iam olim corrogata. quamuis, enim Apostoli, & Apostolici successores sanctam pauperem curam gesserint, non tamen impediuerunt, ne vel priuati pauperum in vico iacentem colligerent, vel Magistratus colligi curaret; & impendia faceret; ille de ære priuato; hic de publico: in quod ille dominio, hic officio arbitrium exerceret.

Quæritur ergo an Magistratibus sæcularibus liceat de œconomia pauperum statuere? & dicendũ est iure priuato quemque rei suæ arbitrium habere: Magistratum etiã de publica populi pecunia pro ratione statuere. adeoq; vt alias reipublicæ necessitates, ita & pauperum curare posse. non impedire Ecclesiam, quo minus functionẽ, auctoritatemque habeat, quam habuerunt Apostoli & Apostolici successores: quo minus, vt Apostoli disponebãt de precijs bonorum, quæ ad pedes eorum deferebantur, ac deinde de rebus Ecclesiæ oblati; ita etiamnum in Apostolorũ successoribus, vt Euan-

gelij doctrina, ita auctoritas, & futuri persequeret. cæterũ quod mores hodie circa hanc rem nõ parum detulerint sæculari Magistratui, vt diximus; præsertim cum deficientibus eleemosynis ab Ecclesia collectis, aut à pijs fidelibus olim relictis, ipsi populi, pagi, vrbesque suos pauperes alere teneantur; ne fame pereant: dum nec hodie obseruatur c. mos est. 1. 2. q. 2. vt pauperes quartam habeant in omnibus bonis Ecclesiæ oblati; & vt olim in Act. Apostolorum c. 4. diuidatur singulis, prout cuique opus est; euenit ferè passim, vt Magistratus sæculares œconomiam etiam pauperum vsurparint; de eaque statuerint. atque id ipsum Carol. V. edicto. 7. oct. 1531. quo multa amplè de pauperum cura constituit, etiam locorum Magistratibus permiserit, vt de eadem pro temporum oportunitate statuere possent. nõ quidem simpliciter; sed conformiter ad suum edictum. Qua occasione accepta Magistratus Brugensis plures omnino articulos cõceperat; quos idem Villauicentius singulos discutit; & plures etiam edicto conformes acerbius merito; quosdã iure optimo perstringit. facile enim non tantum in sacros canones, sed & diuina decreta impingunt, qui nimia suæ auctoritatis philautia antiquitatem contemnunt; rectè olim cõstituta innouant, atque euertunt, atque iterũ Albertus edicto ad synodũ Mechliniensem dato vlt. aug. 1608. ar. 23. & seqq. rogatus multa decreuit: atque imprimis vt iuxta Concilium Trid. Ordinarij locorum, ab eis deputati, ratiocinijs annuis piarum causarum interuenirent.

Iam olim quidem in II. Synodo Turonensi can. 5. constitutum fuit, vt vnaquæque ciuitas suos pauperes, & egenos incolas, alimentis congruètib; pasceret; secundũ vires: vt tam vicini presbyteri, quàm ciues suum pauperem fouerēt: quo fieret vt ipsi pauperes per ciuitates alienas non fatigarentur: nec tamen

3.
Vt consuetudines inualuerint.

4.
Potest magistratus de pecunia populi statuere, & subsidio pauperibus ferendo.

5.
Non auctoritatem Ecclesiæ auferte circa oblationes fidelium in usum pauperum.

6.
Sed vt clerici pauperibus quartam non tribuit, ita sæculares his relictorum curam vsurparunt.

7.
Principes Episcopos non excludi etiam à rationibus exigendis voluerunt.

8.
Canones singulas vrbes suos pauperes alere iubet, imitantur edicta.

mē per hanc, aliasue causas fuit impedita olim Ecclesia, quo minus & pauperum curam, qui in ea presunt, gererent, de eademque decernerent.

Sed neque idem Cōcilium mox peregrinos damnauit, eiecitue. quibus & piētissimi maiores nostri hic in singulis penē vrbibus xenodochia struxerunt, dotaruntque. iuxta illud *Deuter. 14. peregrino, qui intra portas tuas est, da vt comedat. Et Exod. 22. aduenam non contristabis, nec affliges eum: aduena enim & ipsi fuistis in terra Egypti.* Quæritur ergo an de his seculari Magistratui statuere liceat, ne mēdicent; ne in xenodochijs nisi vnam noctem excipiantur, & similia? negat Villauicent. *ad art. 8.* & sanē reētius Magistratus antequam statueret, cum Ordinario communicaret, nam Ecclesiæ est decernere ex interpretatione sacrarum literarum, quid statuere liceat.

Mendicantes religiosi, vt citra controuersiam fori priuilegio gaudent, si tamen excedūt in mendicatione, eaque ad quæstorum vitium accedat, vt emendanda sit diximus in *Resp. de priu. r. 2.* nihil autem secularis iudex in eos statuere potest; vel non ritē collectas eleēmosynas excutere: cui canones nihil simile commiserunt. minus vt prohibere possit, ne iuxta institutum suum mendicēt. cuius nec interpretatio, nec excessuum vindicta ei est tributa. quin & Laurentius à Villauicentio in *d. œconomia sacra pauperum ad fin. in deliberatione ad articulos Brungenses* late contendit *d. art. 1. & seqq.* laicis non licere, vel alijs quidem Christi pauperibus mendicationem interdiceret. *& ad d. art. 8.*

Iterum de scholis dominicalibus, templis, catechismo per pauperes frequentandis; poenitentia & comunione annua statuere, procul dubio solius est Ecclesiæ. sed statuta ab ea iuuando, potest & Magistratus secularis pauperum œconomiaē dirigendæ se inferere.

De prouentibus pro pauperibus relictis, aliter quā relictis sunt, v. g. vt specialibus oneribus deductis in bursam communem pauperum referatur residuum, statuere; regulariter solius est S. Pontificis. *de m. quia contingit. de relig. domib. c. vlt. 1. 2. q. 2. c. admonere. 16. q. 1.* Ordinarijs tamen quædam specialiter permiffa sunt. & nuncupatim in rebus exilibus; quæque sumptum aut moram non ferant; aut vbi consuetudo plus authoritatis seruauit.

CAPVT XX.

De Vniuersitatibus studiorum

Atē quærit Carondas *lib. 6. resp. 195.* an Vniuersitas Parisiensis corpus sit Ecclesiasticum, an laicum? magis pontificijs, an regis priuilegijs subsistat. *Vide etiam Choppin. de sac. pol. l. 1. t. 5. num. 10. & seqq.* Vniuersitas nostra Louanienfis, ad Ducis Brabantiaē instantiam à Pontifice est erecta, ac multis priuilegijs donata; & ea quidem lege erecta, vt Dux suam omnem iurisdictionem in eos remitteret, qui illius nomine censerentur. quamuis multis similiter priuilegijs à Duce illo, successoribusque sit aucta: & tamen Albertus Archidux per Commissarios suos visitari illam, & circa multa reformari iussit. Rex etiam ante paucos annos ad eiusdem Vniuersitatis instantiam, extra illam seu Duacensem, vetuit in his ditionibus doceri publicè philosophiā. Societas Iesv an. 1595. à Curia Regia Bruxellensi obtinuerat, vt ei in suis scholis Louanij Logicam ac physicam docere liceret: sed cum Vniuersitas apud Clementem VIII. quæsta esset id aduersari Apostolicis priuilegijs illi concessis; Clemens inhiuit, donec maturius deliberatum foret. in quo diplomate vsus

X est

13. Immutariū relictorum in vsus pauperum re-
liuata Pa-
pæ.

1. Corpus est magis Ecclesiasticū, quā laicum si pontificia & Principali authoritate sit erectum.

9. Vt tamen peregrini non excludantur.

10. An secularis statuere possit, ne hi mendicent?

11. Quid de Ordinibus Mendicantibus?

12. De bonis moribus, & officijs pauperum statuere Ecclesia, & magistratus iuuare.

est Clemens his verbis; *donec Nos, ad quos huiusmodi iudicium spectat, &c.* In eandemque sententiam literas dedit ad Albertum tunc Cardinalem, & Belgicæ gubernatorem; obtinuitque hæcenus inhibitiō. Sed si generalius quærat an de negocijs Vniuersitatis studiorumque (nam de priuilegijs Apostolicis Sedis Apostolicæ solius est cognoscere *c. cum venissent. X. de iudic.*) statuere sit Pontificis, an Regis? dicendum erit, mixti esse fori adeoque qualia erunt negocia, talem fore cognitionem. Vniuersitas studiorum generalium, sub quibus sit & Theologiæ & canonum professio, magis ad Ecclesiam spectare videtur, quam sæculum. vt magis dignum trahat ad se minus dignum. *diximus in Consult. can. de magist. cons. 1. sic & Hondr. III. in c. super. 28. X. de priu. vetuit Parisijs, aut vicinis locis leges ciuiles doceri. quamuis sæcularis ferè rationis hoc studiū videatur, sed causam addit, vt diligentius canonum studio insistatur: quæ ecclesiastica est: quodque leges tum illæ in Francia non obseruarentur. Concilium Trid. sess. 25. c. 2. significat curam Vniuersitatum non esse determinatam, sed & de illis vt statuit, Ecclesiasticam.*

CAPVT XXI.

In Episcoporum & pralatorum designatione.

variatur admodū olim fuisse enarrat Azor. *Inst. mor. p. 2. l. 3. c. 17. q. 3. & nos aliquid diximus in Iur. pōt. non. anal. de elect. & s. l. 1. c. 37.* In Anglia cōsuetudo inuestiturarū & antiqua fuit, & præfractè defensa. testis luculentissimus est Eadmerus *in historia sui sæculi sue anni salutis 1066. vsque 1122. impressa Londini 1623. ex quo, inquit, Guihelmus Normannia comes terram illam (Angliam) debellando sibi subegit, nemo in ea Episcopus vel Abbas ante An-*

*selmum (de quo maior pars historiæ agit) factus est, qui non primo fuit homo Regis, ac de manu illius Episcopatus vel abbatiæ inuestituram, per dationem virgæ pastoralis, suscepit. quæ morem conatus est Anselmus abolere, eoque in exilium eiectus; & interueniente S. Pontifice restitutus. ad quæ Eadmerū Ioannes Seldenus notas scripsit, & spicilegium. & singulatim ad locum quæ mox citauimus, vbi plures in eandem rē authores citat: quæ meminerint huiusmodi inuestiturarum per anulum & baculum. adde Ragueau *Indice des droicts royaux. in v. Regale. & V. par rain. & par baston.* id est per anulum, & baculū. Seldenus *ring* Anglicum facit: vt *reing* Germanicum. nam Germani Saxones eam vocem in Angliā detulerūt. ergo inuestitura, cessio, seu traditio erat. quippe annulus, virga, ferula, signa erant cessionis, traditionis, inuestituræ: vt & vexillum, scipio, hasta, contus, cultellus, gladius, est cōsuetudo Curie vt regna per gladiū, prouinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. *Otho frisingensis Episcopus. lib. 2. & de gestis Friderici I. c. 5.* Ragueau. vbi plura de annulo, tam ex historijs, quæ iure ciuili, & canonico: & nuncupatim de inuestitura Archidiaconi per anulū *c. 12. X. de sent. & re iud. in c. 3. X. de his qua fiunt à maiori part. in signum inuestituræ annulus aureus destinatus est: in c. 4. de concess. præb. Pontifex quendam per anulum inuestiuit: in c. 46. X. de appel. donum, & inuestitura coniungitur: desponsatio fit per anulum in c. 10. X. de sent. & re iud. c. nostrates. c. femina. 30. quest. 5. c. vlt. X. de despons. impub.**

Inuestituram dignitatum Ecclesiasticarum à manu laica porrectam sacris canonibus aduersari constat. *ex can. 29. canonum Apostol. Nicenæ Synodi can. 3. & alijs apud Gratianum dist. 63. Romana sub Greg. VII. can. 5. Anthioc. can. 23. c. si quis clericus. 16. quest. 7. in Ecclesijs quidem à Regi-*

2.
Mixtam
habet cog-
nitionem,
vt ab vtra-
que autho-
ritate surre-
xit; & quæ-
que suas
concessio-
nes à inter-
pretatur.

3
Alias pars
magis digna
in indiui-
duis trahit
minus di-
gnam,

1.
De Regis
interuen-
tione in
Anglia.

2.
Vt homo
regus sit?

3.
Inuestitu-
ra,

4.
Signa,

5.
In benefi-
cij vsq; vt con-
tra cano-
nes.

Regibus dotatis, seu fundatis, vt ius aliquod sit præsentationis, non est supra rationem: vt confirmat is vsus rerum temporalium olim à Principibus profectorum memoriam: quamquã transierint in dominium Ecclesie, possessioneque: vt tamen, quasi in recognitionem inuestitura detur vt antiquitus consuevit, est tolerabile, præsertim in feudis, alijsque bonis nexum adhuc aliquẽ aut respectum habentibus. dummodo meminerint Principes nihil Ecclesiasticum, seu spirituale à se posse proficisci: eoque non spectare illas notas; sed ad possessionem facti tantum, recognitionemque temporalem. vt edixit Bonifacius apud Eponem Boetium *de regal. n. 22. collatio beneficiorum spiritualis est; secum credentes hæreticos reputamus.* quare quãuis Urbanus inuestituras, & hominia in Anglis improbauerat, Paschalis II. tamẽ hominia tolerauit. vt illius literas idem Eadmerus refert: ac denique conuentionem inter Regem, & Anselmum Archiepiscopũ Cantuariensem; vt *in posterum nunquã per dationem baculi pastoralis vel annuli, inquit. quisquã Episcopatu, vel abbatia per Regem, vel quamlibet laicam manum inuestiretur in Anglia: concedente quoque Anselmo; vt nullus in pralationẽ electus pro hominio, quod Regi faceret, consecratione suscepti honoris priuaretur. quibus ita dispositis p̄ne omnibus Ecclesijs Anglia, qua suis erant pastoribus diu viduata. per consiliũ Anselmi, ac procerum regni, sine omni virga pastoralis, aut annuli inuestitura, patres à Rege sunt instituti.* seu potius, vt hodie loquimur, nominati, seu presentati, cuiusmodi nominandi priuilegium Regibus Hispaniæ, Franciæque, ac Belgij Principibus à S. Põtificibus est hodie cõcessum. In Germania per Cõcordata istius nationis electiones canonicæ retente sunt: iuxta intentionem Concilij Basiliensis. pro cuius decretis & in Francia magna contentione edita, defensivaque est Pragmatica sanctio. sed postquam

Franciscus J. à Leone X. nominatio- nem Prælatorũ sibi obtinuit, zelus canonũ & libertatis Ecclesie Gallicanæ, adeo semper proclamatus, ea in re, alijsque pluribus per Concordata concessis, deseruit.

Igitur citra huiusmodi priuilegium perperam fit electio per abutum potestatis sæcularis. *c. quisquis. X. de elect.*

Sed neque Principes propriè collationes non electiuorũ beneficiorum habent: nisi Reges aliqui forte, & sublimes Principes. *diximus in Consult. can. de præbend. c. 4. vtpote spiritualium incapaces.* adeo vt nec acquirere posse per præscriptionẽ collationes beneficiorum, contendunt citati à Diana *p. 3. r. 1. r. 65.* sed dicendum potius foret, si nõ interuenit Ecclesiastica aliqua auctoritas, non propriè esse beneficia quæ sic confirmantur; sed legata pia: si interuenit, impropriè dici collationes: interuentum autem Ecclesiasticæ seu admissiois, seu institutionis, aut quomodocũque nominetur, pro spirituali titulo esse: *diximus d. cons. 4.* alia vocabula à Principibus vsurpata resolui in effectũ præsentationis: Longæuum autem & pacificum vsus in Episcopis designãdis, vt Principes interueniant, si non priuilegium, saltem redolere posse aliquid ex vteris Ecclesiæ vsu, vt populus interueniret, qui Principi, & in Principem lege regia ius omne transtulerit. Huc etiam pertinet, ne Principes citra priuilegium constituere possint, ne exteri beneficia obtineant. *Diana p. 3. r. 1. r. 26. Azor. Inst. mor. p. 1. l. 3. c. 12. q. 9.* Item ne quis possessionem beneficij apprehendat, sine literis seu permisso Principis. est illud siquidem contra libertatem Ecclesiæ. *Diana p. 1. r. 2. r. 62.* habet enim Ecclesia potestatem independentem mittendi clericos in beneficiorum possessionem. *Azor. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13. q. 6.*

9. Citra priuilegium non potest Princeps se immiscere.

10. Nec id præteribere.

11. Longæuum vsus supremorum Principum an ex Populi olim iure aliquid redoleat?

12. An constituentur ne exteri promoucantur, ne possessionem in eant sine Placito Principum?

6. Vs nihil spirituale à Principibus proficiscatur, sed possessionis memoria.

7. Hominia tolerata.

8. Nominatio seu presentatio.

CAPVT XXII.

De iudicio possessorio benefici-
ciorum.

1.
Iure laicis
non com-
petit quod
vsurpant.

Iure merito illud tanquam cau-
sam spiritualement habens, spectat
ad Iudicem Ecclesiasticum dumtaxat.
Vide Azor. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 14.
Dianam p. 1. t. 2. ref. 66. p. 5. t. 1. ref. 23.
etsi late in contrarium dissertet
Ceuallus. *de cog. per viol. p. 2. q. 65. di-*
ximus alibi.

CAPVT XXIII.

De iure patronatus.

1.
De eo sta-
tuit solus
Ecclesiasti-
cus, nisi
fortè per
consequen-
tiam.

Spirituale illud etsi propriè non
sit, annexum tamen spirituali-
tati ita esse, vt illius cognitio spe-
ctet ad Ecclesiam diximus *l. 1. c. 38.*
statuere ergo, & ius dicere super
eo, est Ecclesiæ. ideoque, neque si
crimen commiserit patronus, quod
iure aut moribus confiscationem
irroget, non poterit Iudex illud
principaliter confiscare, sed impli-
citè tantum per vniuersitatem bo-
norum; aut saltem ita, *omnia bona*
cum patronatu, vel castrum cum iure pa-
tronatus. quasi tunc expressio tan-
tum fiat, vt iure inest. *Vide Sanchez*
in decalogum l. 2. c. 19. n. 12. Vide de
regio patronatu *l. 2. c. 84.*

CAPVT XXIV.

De nominationibus acade-
micis.

1.
Causam
spiritualement,
vt potè be-
nificientiam
habent, sta-
tuere ergo
solus Eccl.
potest.

Sunt instar iuris patronatus ex
priuilegio concessi, seu vim
præsentationis habent, ac spiritua-
lem causam; quatenus à Pontifice
proficiuntur, & in casum recu-
sationis seu dilationis *mandatum*
pontificium continent *de prouiden-*
do. eoque nominationum cogni-

tio ad sæculares iure spectare non
potest.

CAPVT XXV.

De Bullis & literis Pontifi-
cij examinandis.

Legatos Pontificios suæ lega-
tionis literas exhibere, vt con-
stet esse tales, non vt facultates de-
beant examinari, nisi reuerenter,
non authoritatiuè, ait Azor. *Inst.*
mor. p. 1. l. 5. c. 14.

1.
Legatorum
literas non
authoritati-
uè possunt
inspicere
Principes.

Idem *ibid.* q. 3. de literis Pontifi-
cij per regia tribunalia suspenden-
dis, negatiuè aduersus Couarr. &
leges Hispanicas sentit. permittit
tantum de subreptione impugnari:
authoritate non regia, sed Ecclesia-
stica suspendi: Bullam cœnæ, sup-
plicationem admittere; sed eam
quæ habeat prosecutionem: non
quæ dicis tantum causa fiat. eoque
Caroli V. in Hispania legem in re
spirituali non posse esse iustam.

2.
Literæ Pon-
tificiæ non
ab eis, sed
Ecclesiasti-
cis suspensi,
examinari.

Quare & idem Azor. *p. 1. l. 5. c. 14.*
q. 4. non licere tradit sæcularibus
cognoscere, an literæ beneficiales
falsæ sint, an subreptitiæ facit. *c. in*
memoriam. d. 19. spectant enim ad
rem spiritualement: atque hæc ad iu-
dicium Ecclesiæ: nisi eiusmodi co-
gnitio per priuilegium Regi sit
concessa. vt in Francia non erat
tempore Caroli Magni *d. c. in me-*
mor. sed per Leonem X. Concorda-
torum obseruatio. de cæteris est
quæstio facti. præscriptione aut
consuetudine laici spiritualium in-
capaces acquirere ius non pos-
sunt.

3.
An subrepti-
tiæ aut
falsæ.

Pertinent ergo hæc omnia ad
spirituales Iudices. quemadmodum
etiam multo magis cognoscere an
constitutio aliqua, Bulla seu decre-
talis pontificia sit recipienda, seu S.
Pontificem consulere. *c. pastoralis. X.*
de iude instrum. præsertim si ad ma-
teriam fidei spectet. quippe non
tantum contra damnatas hæreses
insur-

4.
Ad Episco-
pos hæc
pertinent,
& aduersus
hæreses im-
primis in-
uigilare.

insurgere; sed & ad periculofam doctrinam attendere Episcoporum officium est: & speculari, ac vigilare super gregem suum. Sic D. Paulus præsciens quod post discessionem suam exurgerent viri loquentes perversa, vt abducerent discipulos post se; attendite, inquit, vobis & uniuerso gregi; in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei: adeoque ex commisso regimine vigilare, & attendere debent Episcopi, ne quid gregi nocere possit. ideoque & Concilium Trid. Decreto de editione librorum contrauenientes, & scripturam in sensum ab Ecclesia alienum interpretantes, declarari per Ordinarios; & poenis puniri vult: & paulo antè agit de publicis lectionibus, disputationibus, & prædicationibus, & expositionibus. & *sess. 5. c. 2. §. si vero* iubet per eos impediri errores, & scandala non tantum, sed & si hæreses prædicentur, secundum iuris dispositionem procedi, etiam aduersus quomodolibet exemptos.

Quemadmodum & in c. excommunicamus. 13. §. aduicimus. & §. fin. de heret. sub grauibus poenis mandatur Ordinarijs, vt aduersus hæresum pericula diligenter inuigilent: & quo promptius remedium adhibere possint, in quæstione fidei reijcitur omnis exemptio. d. §. si vero. c. vt officium. §. denique. de heret. in 6. quod & duabus constitutionibus Clementis VII. incip. sicut. & Pij IV. incip. pastoris aterni, qua referuntur in p. 4. Directorij Inquisitorum Eijmerici & Pegna statutum est. atque etiam permittat illa ad capturam procedi eorum, qui prædicant populo, vel publicè disputant erroneas conclusiones.

Et quamquam d. c. vt officium loquatur in Inquisitoribus; tamen eadem obtinent in Episcopis. arg. c. per hac. §. fin. de heret. in 6. quemadmodum idem Pegna ad quæst. 56. p. 3. Directorij Eijmerici tradit Episcopis ea omnia competere, quæ In-

quisitoribus fauore fidei sunt concessa. & in 2. p. c. ad abolendam. n. 3. p. 3. ad quæst. 74.

De examinandis Pontificijs diplomatis cum nuper latè scripsisset Salgado, eum amplè refutauit Diana, tractatu quem breui à prælo expectamus. Interim fruimur illis quæ dedit p. 5. t. 2. res. 12. & nos supra tetigimus l. 1. c. 63.

CAPVT XXVI.

De statuto ne ad Papam appelletur, aut recursus fiat.

IN causa sua quam proximè huiusmodi statuta lædunt primatum Romanum, qui est de fide. extant antiquissimi canones à Gratiano relati. 2. q. 6. can. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 30. qui est c. 7. Concilij Sardicenis oecumenici, quodque expressis fuit. Vide Marth. de iur. p. 4. c. 56. vnde ad hæresim vergit eiusmodi inhibitio. In Concilio quidem Carthaginensi VI. cui D. Augustinus interfuit, de appellatione ad Romanum Pontificem fuit agitatum, non tamen illa reprobata; sed modus, de quo ibi erant querelæ. Vt optimè Layman moral. Theol. l. 1. t. 9. c. 7. §. 2. d. 6. Quare ipsa quidè appellatio, vt respicit supremam Sedis Rom. potestatem, ab illa inseparabilis est, nec priuilegio aut consuetudine aliud obtineri potest. Pasqual. quæst. mor. can. q. 7. vt neque, ne Papæ quis subdatur: idem q. 8. sed modus haberi potest. vt supremis Regum tribunalibus, & olim præfectis prætorio erat concessum, ne ab eis appellaretur. quod ipsum à Papa tributum dicitur supremo tribunali Inquisitionis Hispanicæ. Pasqual. q. 11. quomodo & à Leone X. Belgis concessum, vt extra patriam trahi non possint: sed in prima instantia, vt sonat Bulla, & me-

7.
Vt ad hæresim vergat huiusmodi inhibitio.

5.
Ad prædicationes, disputationes, expositiones, lectiones peruersas attendere.

6.
(In periculis hæreses cessat omnis exemptio.)

7.
Providere per capturas,

8.
Sicut Inquisitores.

morat Pasqualig. q. 9. & Brabantis, ne quomodocumque extra Brabantiam, Bulla vt vocant aurea: sed ea ab Imperatoria potestate data, non spectat Pontificiam: & quatenus compellat Episcopos, respicit illos vt Imperij Principes; non quàm Episcopos. *Pasqual. ibid. q. 10.* atque hodie Ordinarijs prima instantia generaliter reseruatur à Concilio Trid. s. 24. c. 20. Ideoque si non tam appellatio ipsa, & recursus inhibeat, quam prosecutio in Aula Romana; sed mandetur vt appellans, vel recurrens impetret delegatum, qui cognoscat in partibus; etsi aduersentur iam dicti canones, & Bulla *cœna. s. 13. & seqq.* tamen quia non tam appellationi impedimentum ponitur; quam modus prosecutionis præscribitur, non peruenit ad summum mali nam & fere Galis id cōcessum est per Concordata: & alij nonnulli ad imitationem vsurpant. & praxis apud nos inualluit, vt in literis Placiti regij super diplomatibus beneficiarijs inferatur clausula, vt si desuper lis oriatur, ea in possessorio tractetur coram Concilio Regio; in petitorio coram Ordinario: si appelletur autem, impetrentur exinde Iudices, qui in partibus cognoscant. quæ praxis ad alias materias aliquando traducitur, & bonorum apprehensione ad eam coguntur appellantes subditi: exteri autem, qui nec bona hîc habent, nec istâ viâ cogi possunt, Romam causam trahere per priuilegia non impediuntur; sed, si executione hîc, & brachio sæculari opus erit; nō facîle iuuabuntur. An qui praxim huiusmodi sine priuilegio exercent; citationes Romanas in secunda aut vltiori instantia, & multo magis qui sententias partibus auditis Romæ latas, impediunt; imo arbitrariam punitiōnem exequentibus, quamuis per censuras Romæ publicandas, comminantur; ad prohibitiuos canones, & Bullam Cœnæ spectent, ex

^{2.}
Quid si nō
ad exclu-
dendam
Papæ au-
thoritatem,
sed vt dele-
get in par-
tibus?

illorum mente facile colligi potest. Rectius Synodus Hispana decreuit ante aliquot annos; rogandum esse Pontificem, vt Iudices in partibus delegentur: ne Romam peregrinari oporteat. quod vt diximus Frâci multo plenius obtinuerunt per Concordata cum Leone X. approbante Concilio Lateranensi inita an. 1516. Liberalitatis causa assignatur à Rege Euangelico *Matthæi c. 18.* his verbis; *quoniam rogasti me,* quanto ergo fatius est rogare, quam Marte suo agentem de censuris periclitari!

CAPVT XXVII.

*Statutum ne laici agant, aut
conueniantur coram
Ecclesiastico,*

PROcul dubio inualidum est ijs in casibus, in quibus competit Ecclesiæ iurisdictio. *c. fin. X. de reb. Eccl. non alien. c. nou. de sent. excom.* sed quæri potest an in causis realibus, & personalibus, non Ecclesiasticis, prohiberi partes possint prorogare iurisdictiōem Ecclesiastici Iudicis? contra *l. si quis ex consensu. C. de Episc. audien.* quemadmodū Ecclesia prohibuit clericis, ne prorogent iurisdictiōem laici. *c. si diligenti. X. de for. compet.* sed cum ea lex, atque alia Theodosij, & Caroli Magni, *de quibus in c. nouit. X. de iud.* latæ sint non tanquam priuilegium cleri; sed in commodum populi; ex fiducia legislatorum, de iustitia rectius per Iudicem Ecclesiasticum administranda; per huiusmodi statutum non videtur deperire iurisdictio Ecclesiæ, ideoque constitutiones regis in Francia, vbi iurisdictio in quæstu est, & officia precio comparantur, vetant in causa temporali laicum ad Iudicem Ecclesiasticum trahi. & quamuis Martha *de iur. p. 4. cas. 92.* eorum opinionem esse falsam dicat, tamen leges Principum,

^{1.}
Simpliciter
est contra
libertatem
Ecclesiæ,
dum suo
iure aditur.

^{2.}
Non si in
causis ciui-
libus inter
laicos.

pum, qui Imperatores non recognoscunt, eneruari non poterunt, vbi Ecclesiæ nihil iuris, aut priuilegij decedit. apud nos de communi partium consensu *iuxta d. l. si quis laici coram Ecclesiastico Iudice litigare non impediuntur. sed Concordata Brabantix ann. 1541. §. de diuision.* expressam prorogationem partium, non procuratorum requirunt. quod aduersus inuitos Theodosij & Caroli Magni constitutio permittebat. *d. c. nouit.* edicta hinc & patriæ priuilegia vetant. atque etiam canones. *c. si clericus laicum. X. de for. compet.*

Cæterum cum Episcopi aditi *ex d. l. si quis ex consensu*, aliâ iudicauerint in rebus sæcularibus, illud tum illorum reuerentiæ à lege tribuitur, vt à sententia illorum prouocari non possit: sicut nec à præfecto prætorio *l. 9. C. cod.* aut saltem semel dumtaxat, si confirmata fuerit, iure postremo. *auth. seqq. ibid.* quare si populus adire Ecclesiasticum vetetur pro re temporali, nihil illi decedit, sed populo tantum: si tamen partes non obstante Principis prohibitione accesserint, atque ille iudicauerit, tum porro, nisi eius sententiæ deferatur *iuxta d. l. 9. & auth. seqq.* reuerentiæ, peccabitur contra Ecclesiæ priuilegium conditionale; dum partes prorogaerunt eius iurisdictionem. tametsi vt hodie res se habent, vsus eiusmodi appellationem in foro Ecclesiastico prosequendam non refugiat. cum iure canonico olim magis, quam ciuili, v. g. ab interlocutionibus, liceret appellare, etsi hoc Concilium Trid. emendarit. *f. 24. c. 20.*

CAPVT XXVIII.

De Papa potestate circa bella Regum.

Conuenit nostris tempestatibus quæstio: & dicendum est

S. Pontificem posse inter duos supremos Principes Christianos periculosè dissidentes interuenire, si Ecclesiæ incommoda timeantur, quo potestas clauium, illarumque finis supernaturalis porrigatur, citati à Diana p. 1. t. 2. res. 123. p. 6. t. 4. r. 2. & Marth. de iurisdic. p. 1. lat. etiam ex eo iure gladij vtriusque, quem hic in Ecclesia esse contendit, etiam directè: & quo sensu accipit c. vnam sanctam. de maior. & obed. in extrauag. commun. sed non videtur illum sensum sequi Pontifex in c. nouit. X. de iud. vbi inter Reges Franciæ & Angliæ causam iuramenti, & alias assumit, de feudo negat iudicare se velle. denuntiationem Euangelicam admittit, & secundum illam delatæ querelæ cognitionem, & censuram diximus sup. l. 1. c. 51. l. 1. c. 2. & in Hiato l. 2. c. 1. l. 3. c. 1.

Ex eodemque suo principio Diana contendit, posse Pontificem leges sæculares iniustas, & bono spiritali aduersantes abogare, & extinguere: imo aduersus Reges, atque Principes fidei incommodantes statuere: hæreticis, schismaticis, infidelibus Ecclesiam oppugnantibus, auxilium præstantes, aut quid facientes, quod in Ecclesiæ cedat detrimentum, Ecclesiæ gladio percutere: & quocumque modo cauere, ne illa capiat detrimentum. *Vide s. l. 1. c. 2. c. 62. §. 2. n. 7. 11.*

CAPVT XXIX.

De statutis circa forensia iudicia.

Quam sæpissimè in his exceditur: dum qualitercūque clerici priuilegia offenduntur. vt si edicatur vt clerici laicis æquiparentur in iudicijs. etsi enim id tolerari potest, quatenus ex æquo ius omnibus sit reddendum: sed non vt cessent priuilegia clero concessa: siue quoad ordinationem litis, siue aliâs.

quæ

2.
Non directæ potestate in temporalia.

3.
Leges bono spiritali aduersantes corrigere. &c.

1.
Nō possunt laici æquiparari clericis, si quæ ratione libertati ostenditur.

3.
Quando tamen inter eos iudicauit, non est in vsu, ne appellatur, sed ad superiorem Ecclesiam.

1.
In pace Principum curanda, quantum religionis causa exigit.

quæ semel concessa nec concedentes, nec successores ex arbitrio reuocare possunt. *Martha, & citati de iurisd. p. 4. c. 52.* non ergo hoc statutum potest tolerari, quatenus aliquid minuit de iure clero competenti, vel ultra illud grauat. *Auth. cassa C. de sacrosanct. Eccles. Marth. de iurisd. p. 4. c. 55.*

CAPVT XXX.

De voluntaria clericorum condemnatione.

^{r.}
Nec volens
quidem
clericus cō-
demnari
potest à lai-
co, nisi for-
te tanquam
actor liti-
gant;

IN quibus causis clericus sibi Iudici sæculari non potest, non itidem is poterit in eum, quamuis nec inuitum, dictare sententiam. quare & Iudex chartularius, non potest in clericum voluntariam ferre condemnationem. quia neque ipse iurisdictionem habet in clericos, sicut in laicos coram ipso contrahentes; neque clericus potest illam prorogare. quod si autem clericus laicum conuenerit, & transegerit, ea transactio sententiâ Iudicis laici confirmari, & ab eo transigentes cōdemnari poterunt, quia ius tribuat potestatem Iudici laico in clericum actorem. Quare præceptum quod fit in instrumentis *guarentigiais*, in clerico non habet locum, quamuis in laico contrahente cum clerico nihil obstat. *Martha de iurisd. p. 4. c. 61.* tametsi praxis nostra, quæ est vt ex chirographis, & instrumentis liquidis iudicatur prouisionaliter consignatio, vt eo sensu alibi diximus, non malè ex foro sæculari in Ecclesiasticum fit recepta. Vide de his *M. Ant. Gen. in prax. c. 16.* vbi etiam quærit de laicis vt supra condemnatis, & postea factis clericis, & contra. *de quo etiam diximus sup. l. 1. c. 24. n. 12.*

CAPVT XXXI.

Statutum quomodocumque impediens declinatoriam fori,

non potest comprehendere, aut præiudicare clericis, siue in genere, siue in specie: siue tacitè, siue expressè procedat. quia vergit in diminutionem Ecclesiasticæ libertatis; exemptionisque à sæculari potestate. *latè Marth. de iurisd. p. 4. c. 36.* Multo minus recipi potest statutum, disertè clericum, v. g. falsum testantem coram laico, ei subiiciens. *For. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13. quest. 2.*

^{r.}
Non potest
præiudicare
clerico.

CAPVT XXXII.

Statutum ne forensis audiat sine fideiussione,

non stringit clericos: qui iure ciuium debent censerì. si autem agit de quocumque suo tribunali non subdito; non debet seruari quatenus aliquid minuit de iure clero competentì, vel ultra illud grauat. *Auth. cassa. C. de sacros. Eccles. Marth. de iurisd. p. 4. c. 55.*

^{r.}
Non potest
grauare
clericum.

CAPVT XXXIII.

De statuto ne priuilegijs gaudeant non subditi.

SI Princeps magistratusue de-clarat se nolle, vt priuilegijs suis vtantur non subditi; ait Diana *p. 1. t. 2. res. 58.* esse contra libertatem Ecclesiasticam. quia aufert quod competit iure, scilicet vt priuilegijs vniuersitati concessis. Verum quod sub modo & exceptione cōceditur, non aliter competit: nondum ergo concessum, non aufer-
tur;

^{r.}
Quod eadè
lege propo-
nitur, stare
potest si ge-
neraliter
tantum in-
tenditur
sine respec-
tu ad cle-
ricum.

CAPVT XXXV.

De cessione à laico facta
clerico.

tur: nec concedit nisi sub modo; & aliter concedere non tenetur. *diximus s. l. 2. c. 2. n. 21.* quare Azor. *Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13. q. 4. & 5.* statuto ait decerni posse beneficium per illud inductum clerico non comunicari: olim per aliud concessum, non posse auferri. quia donatio & liberalitas semel acceptata non potest reuocari. sed si clerici tamen ut ciues, reijciantur. aliquid incongrui affricari videtur. Quod autem in secundo ait eleemosynam per statutum quotannis certo pio collegio solui prescriptam, per aliud statutum reuocari non posse; id vero difficultatem patitur; quod huiusmodi statutum rebus sic stantibus intelligendum videatur: praesertim ex titulo eleemosynae: ut naturam suam non obliget in futurum. *l. si certis annis. C. de pact. ipse Azor. p. 1. l. 5. c. 18. q. 5.* ideoque si accisum fuerit patrimonium rei publicae per bellum, aliasque clades, mutari rationes oeconomicas administrandae possunt. *l. 5. D. de decret. ab ordin. faciend.* ut tamen non animus minuendi priuilegij Ecclesiastici subsit: sed ut publicae penuriae consulatur. alioquin seruanda est lex priuilegia. *C. de sacros. Eccl.*

CAPVT XXXIV.

De moratorijs generalibus à
clerico non participandis.

NE gaudeant immunitate expeditae solutionis, se beneficio literarum moratoriarum clerici, quo gaudet omnes incolae ex concessione statuti ante facti, est contra immunitatem Ecclesiae. auferendo quod iure illic communi competit. *Diana p. 1. l. 2. n. 58.* qui & r. 60. abrogationem statuti, quod Ecclesiae fauorem continet, quamuis particularem, esse ait contra Bullam *coena s. 15.* in verb. *quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet prauidicatur.*

PROHIBETUR illa in *c. 2. X. de alien. iud. mut. caus.* duabus ex causis. quod prohibita sunt cessiones factae in potentiores: & odiosae; quod ex fonte cupiditatis videntur procedere. significat ergo d. c. 2. censeri clericum laico potentiorum; tamen si Martha *de iur. p. 4. cas. 9 r.* neget esse potentiorum: nisi munus & administrationem aliquam habeat. sed tamen negari non potest, quin huiusmodi cessio duriorum reddat causam aduersario, ob fauorem Ordinis, & exemptionis priuilegium. & agit Greg. IX. in *d. c. 2.* de quibusdam clericis loci de Ipreto (Ipre hodie dicuntur. idque intelligitur ex praelatis vicinis, quibus inscribitur eadem decretalis) Ipre autem certum est illius tempore non fuisse nisi unam Praeposituram regularium: clericos saeculares fuisse sine dignitate, aut administratione: & considerat Pontifex litigij vitium. quo causas à saeculari ad Ecclesiasticum Iudicem trahere conantur; & praedam, inquit, ex huiusmodi commercio assequi. itaque si sine vitio auaritia, & casu aliis non prohibito, dono vel pretio citra fraudem in Ecclesiam quid transcribatur, sine aduersarij incommodo; cessio non censetur interdicta. *Vide gloss. in d. c. 2. verb. sanctiones. Martham & citatos d. cas. 91.* cum cessent causae prohibitionis *d. c. 2.* propositae. Vide etiam Martham *p. 4. c. 35. n. 22.* dum neque cupiditas subest, nec intentio vexandi aduersarium. quae in *d. c. 2.* proponuntur.

Quare & vitium litigij etiam clericos tenet. *c. Ecclesia. s. Maria. X. ut lite pend.* ut interim alienari, dum litigatur, res non possit. Caterum si quid secus fiat, Eccle-

Prohibetur;

2.
Ob litigium
& auaritia;3.
Quae si cessent, an cessio sit licita?4.
Secus facta à Iudice Ecclesiastico emendantur.2.
Non potest auferri olim concessum priuilegium.3.
Annua eleemosyna ut auferri possit.4.
Si priori concessione competunt, auferri non possunt.

fiastico iudicio emendandum est.

Vide Marth. de iur. p. 4. d. c. 35.

CAPVT XXXVIII.

CAPVT XXXVI.

De instantia peremptione.

ALiter per leges, aliter per canones perit. clericus coram laico litigans nihil debet extra ordinationem litis amittere. sed quia dici solet instantia perempta, non perire causam; sed posse de nouo inchoari: non facile dabitur, vt in iudicijs clericus à laico, quoad instantiam, multum debeat differre. etsi per mortem litigantis instantia perierit, saltem post litis contestationem: qua inductus est quasi contractus, nisi fortè quoad fori mutationem ex persona clerici. Vide que supra diximus l. 1. c. 24. n. 4. Myns. cent. 3. obs. 44. & seqq. citatos à Marth. de iurisdic. p. 4. c. 32. 33.

1. Clericus & laicus ex æquo iudicantur cum nō nocetur libertati.

CAPVT XXXVII.

Statutum, vt plena fides habeatur libris mercatorum,

an obtineat aduersus clericos? ex communi ratione decidendum est obtinere, etiam in curijs Ecclesiasticis, aduersus clericum qui cōtraxit cum mercatore: cuius conditionem priuilegiatam & scire, & sequi præsumitur. *l. qui cum alio. D. de reg. iur.* dummodo agatur de rebus mercatorijs. nam in alijs priuilegiatus ille non est *arg. legis si quis ex argentarijs §. in ratione. D. de eden.* quamquam enim huiusmodi statutum non valere plures contendunt; vsu tamen obtinet. Vide Marth. & citatos de iur. p. 4. cas. 84.

1. In curijs etiam Ecclesiasticis recipitur:

2. in rebus mercatorijs.

Statutum super notarijs,

Ne v. g. notarius forensis in districtu statuentium instrumenta conficiat; alioquin ea non valeant; validum est respectu forensium, ab aliorum territoriorum dominis creatorum: non item respectu creatorum à Papa, vel Imperatore, vel alioquin statuentium superiore. Vide Marth. de iur. p. 4. cas. 87. vtique quoad Imperatorem in terris Imperij: quoad Papam in terris Ecclesiæ, in causis merè temporalibus: nam in Ecclesiasticis, per orbem vniuersum eius agnoscenda est authoritas. Ecclesiasticæ causæ intelliguntur vt in c. 10. sess. 22. Concil. Triad. eoque, cum & locorum Ordinarijs iure concessum sit, pro causis suæ iurisdictionis creare notarios; ad hos non porrigentur statuta sæcularia: quæ quoquo modo lædere possent auctoritatem Ordinariorum, vel Ecclesiæ libertatem.

1. Non excludit Papam, aut statuentium Principem.

2. Nec Ordinarium Ecclesiasticum pro causis suæ Iurisdictionis,

CAPVT XXXIX.

Statutum de præscriptione.

Statutariam præscriptionem aduersus Ecclesiam non currere, nisi 40. annorum; & quamuis res prohibita alienari non prohibeatur præscribi; tamen res Ecclesiæ sine forma extrauangantis ambiciose alienatas, (quia illa reuera non præsumptiuè debeat interuenisse, & sine illa corruat actus, inficiatque titulum & fidem acquirentis,) nullo vnquam tempore præscribi contendit. Marth. de iurisdic. p. 4. cas. 94. p. 4. c. 43. Verum id ex titulis appareat oportet, alioquin post

1. Non afficit Ecclesiæ.

post tempora præscriptionum res præferuntur solemniter actæ præterquam quod eadem extrauagans paucis in locis vsu sit recepta.

CAPVT XL.

An potestate secularium legum testamentum clerici sit solutum?

Potestas patria testamentis clericorum non obstat. *auth. presbyteros. C. de Episc. & cler.* an nec potestas secularium magistratum, & legum? libertati Ecclesiasticæ officere putantur, quæ sæculares volunt statuere, Ecclesiasticos expressè vel tacitè comprehendendo. *c. Ecclesia. X. de constitut. & ibi DD. c. non placuit. 16. q. 7. c. seculares de for. compet. in 6. Diana p. 1. t. 2. num. 7. Vide sup. l. 2. c. 1. & 2. vbi egimus generatim de legibus & statutis. eoque statutum ne valeat testamentum, nisi præsentem parochum conditum, non includere clericum, tradit Salicetus, & alij citati à Martha de iurisdic. p. 4. cent. 1. cas. 28. n. 12. quod vt in statutis Magistratum admittatur, propter authenticam cassâ. *C. de Episc. & cler.* tamen in legibus Regum & Principum, supremorum, non facillè obtinebitur. *Vt diximus in Consulti. can. de testam. cons. 3. & 5. propter dissonantiam corporis politici, & suprematam Regum, saltem quoad res temporales. ibid. de immunitat. consulti. 1. in princ. Non sunt inquit Bellarm. lib. de cler. c. 28. exempti clerici villo modo ab obseruatione legum ciuiliū, quæ non repugnant sacris canonibus, vel officio clericali: loquitur autem non de vi coactiua: sed quæ nascitur ex ea ratione, quod clerici, inquit, præterquam quod clerici, sunt etiam ciues, & partes quadam rei politicae. Vtrum autem clerici gaudere debeant priuilegio militum quatenus illi solemnitatibus iuris ciuilis**

soluti sint, iure tamen canonico requisiti teneantur? vide Cuchum in *Inst. maior. l. 3. c. 9. n. 50. Euerard. in loc. legal. à milite armata militia ad cler.*

Quæro, lex regni sit (vt est Neapoli) vt testamenta scribi debeant per notarium regium, aliâs sint irrita: (vt & hic edictum 7. oct. 1531. exigit, probatū à Concilio prouinciali, sub poena inhabilitatis, & correctionis) si notarius qui est Apostolicus tantum, scripserit testamentum clerici; an subsistat? & decisum refert Martha Neapoli n. 22. valere. quod multo magis hic dicendum est; vbi nullitatis poena edicto nō est expressa: & inhabilitatis poena, ob defectum admissiois, & literas non expeditas, non rem spectat, sed notariū, & publico exercitio testum collyrium recipit à lege Barbarius *D. de off. prator. & à ratione, quod generalia Principis sæcularis verba ad personas, & res sæculares tantum porrigi sint intelligenda. d. c. Ecclesia. Quemadmodum Concilium Trident. sess. 22. c. 10. notariorum examen exigit, & in idoneis exercitium vult prohiberi in negocijs, inquit, litibus, & causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus. prohibitio ergo sæcularis, ex paritate, venit restringenda ad negotia, lites, & causas sæculares. quamuis Concilium idoneorum regionum notariorum in causis Ecclesiasticis argumento à contrario, & legis cum prator. *D. de iudic. exercitium admittat: lex Neapolitana, & Belgica Apostolicorum in sæcularibus prohibeat. & Neapolitana quidem expressè clericos iudices, aut notarios vllatenus statui. quod rectè Martha n. 18. ait contrariari d. c. Ecclesia: si generaliter sumatur: non autem si quasi in executionem tituli X. Ne clerici vel monachi negocijs sæcularibus se immisceant.**

Rectè & illud Martha num. 20. mortuo clerico hæreditatem, vt deferatur, defuncti personam

4.
Quid si leges exigant notarium regium, alias sint irrita testamenta?

1.
Non obest potestas patria clericis.

2.
Nec magistratus secularis.

3.
Sed legibus supremorum Principum generaliter latis se debent conformare.

5.
Hæreditas
clerici de-
fertur ex
testamento,
si iure cano-
nico vali-
dum sit.

sustinere: ex *l. hæreditas. 34. D. de ac-
quirend. rer. dom. & qua ibidem à glossa
citantur*, eoque iure Ecclesiastico
deferri: & sic ex testamento eo iu-
re valido: sæcularia autem edicta
aut statuta hæreditatem ecclesia-
sticam non afficere. Postquam au-
tem adita hæreditas est, & execu-
tioni mandata clerici testatoris
voluntas; quæ plenè in laicos tran-
siuerunt, definunt esse Ecclesiasti-
ca. *l. per curatorem. D. de acquir. hered.*
& tunc potest incipere deberi ex
residuo gabella, si hæres laicus bo-
na efferat; quæ eo casu statuta est.
*Vide Fragosum Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 4.
memb. 5.*

CAPVT XLI.

*Statutum, seu testamentum
minus tribuens in casum
ingressus religionis, an va-
leat? & de testamento
clerici.*

1.
Si eo sine
sit, irritū est
statutum.

Testatoris voluntas priuata lex
dicitur. ideoque regulis fere
ijsdem lex, & testamentum vtun-
tur. statutum ne clericus aut mo-
nachus effectus capiat, quod alio-
quin iure ei obueniret, pro non va-
lido habetur: tam ex defectu pote-
statis *c. Ecclesia S. Maria. X. de consti-
tut. quam offensione libertatis Ec-
clesiasticæ. c. 1. de immun. Eccl. in 6.*
*Vide Marth. de iuris. d. p. 4. c. 76. Vide j. l.
2. c. 44. eodemque modo irritum ait
is testamētū c. 80. quod de eo, quod
alias competeret, aliquid diminuit.
Vide etiam citatos à Diana p. 1. t. 2. ref.
124. Verum quidem est per ingres-
sum monasterij euanesce substitutionem; & pro non scripta haberi
conditionem, si sine liberis moria-
tur; & similes §. sed & hoc presenti. in
Authent. de sanctiss. Episc. quod obti-
ner etiam si dixerit testator *sine libe-
ris naturalibus & legitimis*, item *de su-
corpore: Marth. ibid. c. 95. sed rectè**

2.
Per ingres-
sum religio-
nis iure
euanesce
substitutio,
non si testa-
tor in eum
casum ex-
pressè pro-
uiderit.

*Menoch. lib. 4. præsumpt. 83. accipit
eum authenticæ locum cum pater
de monasterij ingressu nihil ex-
pressit. nam nec illius textus memi-
nit in conditionibus à testatore ap-
positis; vt malè ait Marth. sed præ-
sumit lex, si patri casus fuisset pro-
positus, eam conditionem non ap-
positurum fuisse. eoque, piè inter-
pretando dispositionem, tanquam
casum omisum supplet: at si te-
stator exprimat; dicendum est non
iniquam esse voluntatem: cum li-
ber vltimi elogij debeat esse sty-
lus; & quisque rei suæ sit modera-
tor, & arbiter: eoque esse pro lege
seruandam. vt decisum est in *l. Deo
nobis. §. hoc etiam cognitum. C. de Episc.
& cler. vbi disertè statuitur, vt ob
ingressum monasterij nequeat quis
exhæredari; debeat habere legiti-
mam; possit dare amplius, si velit,
pater: si is autem nihil declarauerit;
capiat quicquid obuenisset ab in-
testato. ergo quicquid declaraue-
rit, dummodo filius retineat legi-
timam, ratum erit. Ait Marth. &
ab eo citati, eam legem esse corre-
ctam per d. Authenticam; sed le-
gum correctio vitanda dicitur, nisi
fiat expresse *l. præcipimus. C. de appell.*
at hic ea distinctio d. legis. *Deo nobis.*
non corrigitur expresse: sed gene-
ralibus tantum verbis, seu indistin-
ctè dicitur, euanesce, & pro non
scriptis esse substitutiones, & d.
conditiones: solemus autem leges
indistinctas per alias distinguere;
& legum rationes inspicere. & vsu
hanc opinionem esse receptam
adeo quidam aiunt, vt nec ab ea sit
recedendum: tametsi Marth. n. 10.
& seqq. nulla eam consuetudine in-
troduci posse arguat. rerum opti-
ma dicitur ipsarum legum inter-
pres esse consuetudo. eoque si de
interpretatione legis quærat, vi-
dendum esse quo iure retro ciui-
tas in huiusmodi casibus vsa sit. *l. si
de interpret. D. de legib. & consuetudi-
nem etiam à clericis seruandam di-
ximus sup. l. 2. c. 3.***

3.
Quid vbi
edicta &
consuetudo
manus
mortuas
excludunt.

Sed

4.
Ecclesia testatoris bona non capit contra apertam eius voluntatem.

Sed neque dicendum est libertatem testatoris esse contra libertatem Ecclesiæ: quæ in primis est cultrix iustitiæ: nec rem alienam attrahere cupit sine voluntate domini, quinimo nec sine publica causa, eaque necessaria, testatoris voluntas mutanda est. *l. 2. c. 68.* Sed neque illius potestatem Principi sæculari facit Martha: *p. 4. c. 74.* unde ergo legislatori? ideoque, si non possit Princeps mutare ultimas voluntates; dicendum est Iustinianum *in d. Authent.* utique noluisse, quod non possit.

5.
Quid si substitutus sit alter testatoris filius, an adhuc euanescat substitutio per in gresum primi?

Quare & quod quæritur, cum substitutus est alter testatoris filius, an locus sit *d. §. sed & hoc presenti?* cum indistinctè loquatur: & existimem esse quæstionem voluntatis, an eum in casum non maluerit filium monasterio præferri. nec verum est, quod ait Martha *d. c. 95. n. 22.* non posse dari casum qui religione maiorem contineat fauorè: nam id reprobatur Christus, *Matth. 15. refusiens illud; munus quodcumque est ex me, tibi proderit.* quia in filio esse potest; cum testator peccat contra *c. si quis 13. q. 2.* ut nec rectè illud, etiam ante professionem habere locum *d. §. sed & hoc presenti:* saltem hodie, *ut diximus in Iur. pont. nou. anal. de regul. n. 28.*

6.
An per clericatum euanescat?

Sed an illud; quod *n. 15. d. §. sed & hoc presenti* obtinere omnimodo velit in clerico sæculari? exprimit quidem *d. §. sed &* etiam clericum; & dicit glossa saltem non cedere Ecclesiæ: cum disponere possit, & testari. *§. presbyteros. ibid.* quin & clerici intestati bona patrimonialia consanguineis cedant. *gloss. in c. 2. X. de success. ab intest.* quanto magis ubi fideicommissio subiecta sunt? admittendum est tamen, ut, quamuis clerico iam sacris initiato nulla supersit spes liberorum; tamen quantisper viuit, inefficax sit substitutio: tum fauore clericatus; tum quod is nondum est mortuus, quamuis certum sit moriturum;

& quidem sine liberis.

Rectè tamen idem Martha *c. 81.* legatum viduæ, donec vidua fuerit, casteque vixerit per ingressum religionis ait non auferri. quamuis Christo nupserit. per illum enim non definit esse vidua. *c. vidua. dist. 34. & d. §. presenti in v. quibuscumque* omnes ibi commemoratis similes conditiones comprehendit.

CAPVT XLII.

Paterna potestatis iura in filium clericum; patronatus in libertum; an locum habeant?

Potest pater filium vendere ad pellendam famem. *l. 2. C. de pat. qui filios distraxerunt.* libertus; si sit ingratus, potest reuocari in seruitutem. *l. libertus. C. de libert. & eor. lib. &* quamuis non omnes clerici à patria potestate liberentur, *ut supra l. 1. c. 21. diximus,* & patrem inopem alere teneantur: vendi tamen à patre non possunt: ne iniuria Ordini irrogetur. *citati à Marib. de iur. p. 4. cas. 90.* seruus autem de consensu domini ordinatus, ita fit liber; ut viles operas, & clero indignas, præstare non teneatur: ut & personarum munerum publicorum sunt, clerici expertes. *l. presbyteros. C. de Episc. & cler.* in scio autem domino ordinatus deponitur, eique restituitur. *c. 2. 6. X. de serui. non ordinand.* ingratus etiam denegans operas non indignas, deponitur. *c. nullus. c. eo. ibid.* sed & indignitas operarum spectatur ex gradu ordinum. *d. c. 2. & 7.* quia sacros, inter quos & subdiaconatus hodie *d. c. 7.* quædam decent, quæ in minoribus tolerari possunt. presbyteris dum maioribus vacant, non conuenit ministrare mensæ, ad quod munus diaconi instituti sunt. *Actor. c. 6.* inferiores vero etiam minora præstare possunt.

1.
Ad omnia renentur quæ saluo honore ordinis præstari possunt.

2.
Alioquin in pristinum statum rediguntur, seu alias puniuntur.

3.
Quædam non decent sacros ordines, quæ minores non decent.

sunt. de quibus vide dist. 91. de differentia clericorum. *distinct.* 93. 94. 95.

4. Statutum indifferenter augens, minuenſue legitimum, à clerico seruandum.

Huc etiam pertinet, vt si statutum indifferenter augeat, minuatue legitimam parentum, filiorumue; vt statutum clericus monachusue pater filiusque sequi debeat: neque patris potestas, neque filij fuitas aliud hic operetur in clerico, quam laico. *diximus sup. l. 2. c. 2. n. 17.*

CAPVT XLIII.

Statutum minuens pœnas iniuriantium clericis,

1. Præiudicat immunitati clericorum eoque irritum est;

non aliter recipi potest; quam vbi iusta singularisue circumstantia suaſerit. quæ enim per leges aut canones decreta sunt in eos, qui clericis iniuriam inferunt, re ipsa continent priuilegium cleri, & securitatem: porro in detrimentum illius quidquam statuere, toto genere prohibitum est. *c. quanto. X. de priuileg. v. g. homicidæ debetur pœna mortis, si homicidæ clerici statutum dumtaxat imponat pecuniariam, detrahatur libertati, & securitati Ecclesiæ: eoque irritum est. citati à Martha de iur. p. 4. cas. 60.*

2. Generaliter iniquum, si condignas homicidæ pœnas tollit, aut nimium minuit, vt pecunia tantum mulctetur.

Omitto iniquitatem statuti, si generaliter homicidæ, cui diuino & humano iure mors infligenda est, pecunia tantum indicitur. dum nullam reus pertimescit culpam, quã redimere nummis existimat. *c. pauper, 11. q. 3.* quod idem dicendum est, si clerici homicidæ abolitio, & veniales codicilli facile dentur. nam sine graui causa facta remissio tantæ iniuriæ, si non pronocat nouam, securitati tamen Ecclesiasticæ nimium derogat.

CAPVT XLIV.

Statutum quo clericus, vel monachus excluditur tacite, vel expressè à successionibus,

contrariatur legi Deo nobis. *C. de Episc. & cler. & libertati Ecclesiæ: subiectum dispositioni Anob. cass. C. de sacrosanct. Eccles. c. nouerint c. grauem. X. de sent. excomm. c. 1. de immunit. Eccles. in 6. Martha de iur. p. 4. cas. 25.* Est apud Flandros edictum 21. Feb. 1528. ne monachi consanguineis succedant: sed non excludit clericos sæculares, sed ne manus mortuæ immobilia acquirant. Sed neque vetat ne peculia clericorum, sepositis immobilibus, ad Ecclesiã reuertantur ab intestato, quatenus ab illa sint profecta. vt pro Capitulo Antuerpiensi nuper iudicauit Concilium Brabantia, quod & immobilia consanguineis addixit. & videmus indies monasteria pastorum regularium defunctorum peculia ad conuentum retrahere, nemine cõtradiciente. *Habetur edictum illud Edictorum vol. 1. l. 3. r. 1. c. 1.*

1. Est contra leges, & libertatem Ecclesiæ.

CAPVT XLV.

Statutum vrbis, vt liberi in conditione positi, censentur vocati;

comprehendit etiam clericos ciues Romanos. an alios, & alibi? querit Martha *de iur. p. 4. cas. 29.* & apud nos edictum *ann. 1611. art. 18.* quasi ambiguum ius declarando, statuit in conditione positos pro vocatis esse habendos: eoque eiusmodi iuris declaratio merito etiam in clericis est seruanda. quamuis enim Martha dicat communi doctorum

1. Non spectat ad alios quam vrbis incolas.

2. Edicta regia si hoc pro iure declarent, clerici eo videntur.

sen.

sententia non haberi pro vocatis, eoque præiudicare non posse Ecclesiæ libertati, seu clericorum, tamen cum eum finem nullatenus respiciat edictum, sed ambigui iuris, & litium remedium: imo tantum conferat, quantum aufert: vt casus se obtulerit; vt tam prodesse quam obesse clericis possit: merito, tanquam bono communi congruens, recipiendum est; etiam in clericis. ne in communibus negocijs vnus politici corporis membra diuerso iure distrahantur. quod vetat lex *fin. C. de fruct. & lit. exp.* alioquin in decisorijs, non litis ordinatorijs, solet Iudex partium non subditarum iura considerare; non leges fori sui. *Vide citatos à Martha de iurisd. p. 4. c. 31.*

CAPVT XLVI.

Statutum, ne legatum peti possit, nisi facta insinuatione Iudici loci,

an clericum comprehendat? iusta ex causa latum esse potest; eoque & clericum illud seruare debere rectè dicetur. etsi dissentiat Martha *de iurisd. p. 4. c. 78.* si tamen clericus institutus est hæres, apud suum Iudicem est conueniendus à legatario: insinuatio huiusmodi spectat tantum ad certiorationem, vt iurisdictionem non exigat: vt rectè argumentetur Martha *ex l. diffamari. C. de ingen. manum.* quod adeundus sit Iudex diffamantis, quoad diffamationem: etsi quoad causam, Iudex diffamati: quia & d. l. d. ffam. aduersus diffamantem exercenda est iurisdictione: vtique cognita probataque diffamatione, iniungendum; vt intra certum tempus actionem instituat; quale nihil in insinuatione.

CAPVT XLVII.

Statutum, ne vxor marito relinquat, nisi certam quantitatem,

an obtineat, si maiorem reliquerit, quam maritus debeat, Ecclesiæ, vel pauperibus tribuendâ? nõ tantum maritus & vxor per se dare nõ possunt; sed neque per alios: l. 3. §. cæterum. vers. non tantum. D. de donat. inter vir. & vxor. quod etsi non obtineat in donationibus causa mortis, seu quarum in hoc tempus excurrit euentus, quo vir & vxor esse desinunt; l. si cum in fin. cum eqq. D. eod. tamen quia sæpe vxorijs maritalibusque delinimentis, instigationibusque alter corrumpitur in præiudicium filiorum, agnatorumque; non iniustum hoc erit statutum: eoque nec per suppositam personam infringendum. d. vers. non tantum. quæ fraus nec sub nomine Ecclesiæ, aut pauperum est admitenda. arg. leg. fin. C. de annon. & tribut. lib. 10. quamuis probari eam oporteret. non enim præsumitur. vt rectè Martha *de iurisd. p. 4. cas. 88.* cum & legati pij Episcopus curam, & rationum inspectionem, exactioremque habeat. vt idem Martha *deducit. & alibi diximus.* quod & eo magis obtinebit, si testator ad legatum erogandû vxori consortem dederit executorem. citati à Martha. n. 11. *Vide de qua dicimus j. l. 2. c. 58.*

CAPVT XLVIII.

Statutum, super confectioe Inventarij.

Clericum non conficientem Inventarium ex benignitate canonica non teneri ultra vires hæreditatis; sed ex rigore iuris; non malè dixit Baldus. Sed neque laicum

r.
Si in fraudē fiat, non debet iuuare prætextus Ecclesiæ,

3.
Iudex in decisorijs iura partium sequitur, in ordinatorijs litis, sua.

r.
Insinuationem statuto præscripto etiam facit clericus.

2.
Diffamans coram suo iudice conuenitur, vt instuat actionem, sed coram Iudice diffamati. Sed hæc iurisdictionalia sunt, non insinuatione.

r.
Clericus in rigore tenetur,

2.
Nō excusat
c. Odoard.
quod non
agit de con-
trahendo
debito, sed
vltra facult-
tates non
exequendo.

cum in foro conscientia Bartho-
lus, alijque. *Vide citatos à Diana p. r. 1.2. r. 70. Marth. de iurisd. p. 4. c. 75.* qui non rectè huc considerationem trahit c. Odoard. *X. de solut.* quia, et si non patiatur executionem clericus vltra quam facere possit; *ex d. c. Odoard.* tamen illud ei non suffragaretur, quando ipse opulentus esset, & hæreditas damnosa: sed quod hæreditati deest, de suo soluere teneretur *ex d. rigore.* neque enim impedit, aut tollit clerici obligationem *d. c. Odoard.*

CAPVT XLIX.

Statutum super solemnitatibus contractuum, an in clericis obtineat?

1.
Vt clericus
laicum
obliget: vt
clericus
obligetur si
utilia sunt,
feruentur: si
noxia; irrita
sunt quoad
Ecclesiam
directè, vel
indirectè.

VT sibi laicum obligent non est dubitandum obtinere. nam laicus suis statuentibus debet obedire. nisi casus aliter deserto iure sit expressus, vt v. g. sola conuentione transfertur in Ecclesiam dominium. nam de priuilegijs, & libertate Ecclesiae statuentes nihil possunt imminuere. ne etiam clericus obligetur laico, nisi forma contractus seruata, quatenus proficuum est Ecclesiae, admitti potest: non illa odio prægruari. *Vide Marth. de iur. p. 4. cas. 72.* vt si vetet laicis cum clericis contrahere. *c. fin. de immun. Eccl. in 6.* nam per indirectum nocetur Ecclesiae. *c. quanto, X. de priuileg.*

Quod si solemnitates quædam sint reipublicæ vtilis, Ecclesiae non noxiæ: obsequi clerici debent. *diximus sup. l. 2. c. 2. n. 19.*

CAPVT L.

De clerico negociatore.

1.
Illicitè negocians clericus contra statuta non defenditur, sed si licitè.

DVm prohibitam negotiationem exercet clericus, quo

minus de suis facultatibus, statutis, & consuetudinibus patriæ subiacet, defendi prohibetur. *in c. fin. X. de vit. & honest. cler.* igitur in negotiatione non prohibita, vt si fructus suos vendat, seu quæ ex artificio loco confecit, distrahat, imo conducat, & exerceat agros Ecclesiasticos; *S. Cong. Declarationes ad calcem part. 5. resol. Diana n. 45.* statutis consuetudinibusue non subiacet, *Vide latè Fragosum Regim. reip. l. 2. d. 4. Dian. p. 4. t. 1. r. 28.*

Ex quo sequitur in negociatione licita pedagia non soluere. *c. quamquam. de cens. in 6.* aliaue onera non subire. *c. non minus. X. de immunitat. Eccles.* aut si aliàs contrauerit statutis super negocijs, illorum poena non puniri. in illicitis autem onera subire, pedagia soluere, ob vectigalia subicitata res illius, vt laicorum, in commissum trahi. *Vide Gutier. quæst. 93. de Gabell. latè Fragos. Regim. l. 2. d. 4. & pro Belgis Bullam Leonis X. an. 1515.* Carolo Principi post Imperatori concessam contra clericos negociatores, arma portantes, sine habitu incedentes; vt à sæculari puniri possint citra poenas corporis afflictiuas, post trinam monitionem. *Habetur Bulla in Edictorum Brabantia p. 1. t. 1. c. 17.*

Iterum si falsa mensura res venditas ad mensuram sit clericus, dum illicitè negociatur, in rebus, in quibus sic negociatur puniri possit, vt laicus à Iudice sæculari: si autem in re licita, non possit nisi ab Ecclesiastico: arbitrariè, vel poena statutaria: quatenus eum Iudex Ecclesiasticus illa dignum existimet. cum & lege diuina *c. 25. Deuterom: Leuit. c. 19. Mich. c. 6.* abominetur Dominus iniustitiam inæqualiū mensurarum. *lege. modios l. aurum. C. de suscept. lib. 10.* mensura ab Imperatoribus statuta excedi sit vitiosa: *in l. item queritur. §. si quis mensuras. D. locat.* iniquas mensuras ædilis frangi iusserit. Poenam hanc in illicita clerici negociatione, vt per-

2.
In licitus
pedagia nō
soluit.

3.
Sed in illicitis,

4.
Et falsa mensura in illicitis vens, in licitis à suo iudice corrigendus;

5.
Mensura à Principibus decreta, seruanda.

mitta.

mittatur Iudex sæcularis exercere, suadere videtur *d. c. fin. in licita* autem non item. quamvis sciat iniquam. quia etsi iniqua uti non possit, sed statutariæ se conformare debeat; tamen hic casus per canones exceptus non est, ut clericus laico subijciatur quoad executionem: sed ipsi Ecclesiastico: qui statutariam poenam infligat, vel arbitriam. *Vide citatos à Martha de iur. p. 4. c. 3. Guier de Gabell. quest. 94.*

CAPVT LI.

Statutum, super pralatione veteris conductoris, ut finito termino alteri præferri debeat tantundem offerens;

Est contra ius commune. *l. si cui. C. locat. c. ad aures. x. de reb. Eccles. non alien. & naturalem dominij effectum. per quem quisque rei suæ moderator est, & arbiter. l. in re mandata. C. mandati. eoque non completi clericum ait Martha de iur. p. 4. c. 98. si tamen iusta ex causa v. g. quod culturæ agrorum publicè expediat non expelli colonos, nisi certo ante tempore præmonitos; imo veteres præferri; æquum erit politico bono clericum non refragari.*

CAPVT LII.

Statutum, ut finito usu fructu colonus non possit expelli, nisi collectis fructibus, quos seminavit;

an comprehendat successorē clericum, cuius ut usufructuarij per mortem locatio sit finita? negat Martha. *p. 4. c. 98. n. 8. & seqq.* sed æquius est clericum se conformare. nam etsi exspirasse locationem verius sit,

& colono tantum dari actionē personalem ex contractu multis placeat; æquius tamen est ob seminationem & sumptus in fundum factos realem pignoris actionem dari. *l. colonus. in fin. D. de vi & vi armat. ut ei qui credidit pecuniā suam in domum fulciendam. l. 1. D. in quibus causis pignus tacite cont. ut post Baldum aliosque censet Caualecanus p. 1. decis. 44. n. 23.*

CAPVT LIII.

De statuto, ne res in extraneos alienetur.

Uti ex causis decretum huiusmodi sanciri potest. ut *in l. vn. C. non licere habitatoribus metropolitana loca sua ad extraneum transferre. l. 4. l. fin. C. de commer. & mercator. ut præter designatas ciuitates non liceat penetrare secretiora Imperij Romani, aut Persici; merces eo inferre, aut efferre. ut onera publica ciues facilius ferant. eiusmodi statutum clericos eiusdem districtus excludere non potest. sunt quippe eiusdem reipublicæ in fauorabilibus ciues; non extranei. quod si enim eo sensu cōdatur, ut clericus habeatur extraneus, neque acquirere, possidere, ei vendi, in illumque transferri possit; damnatum est omnino. *in c. 1. & fin. de immun. Eccles. in 6. Vide Dianam p. 4. t. 1. r. 13. 57. p. 5. t. 1. r. 3. p. 6. t. 3. per tot. sin autē intelligatur de clerico dumtaxat alterius districtus, ut sub nomine extranei veniat, ut quilibet; quo melius sit, ut alijs ciuibus, ita etiam clericis istius loci incolis; & sic tam expediens sit clericis, quam laicis loci; non eadem causa damnationis est. iustus statuentium motus est generatim. Ut & speciatim clerus considerari potest, eum ad modum, quo Clemens VII. 23. July 1603. *const. incip. quoniam* in nouis monasterijs admittendis decreuit, ne illa**

Clericus non venit nomine extranei, alias statutum esset reprobatum.

Nisi forte sit alterius districtus, ut melius sit incolis clericis.

Ut in admissione nouorum monasteriorum.

6. Sed non ideo laico corrigendus subijciatur.

7. Iuri reputat.

2. Si bono publico expedit, non refragetur clericus.

7. Æquum est clericum non differre à laico in obseruatione statuti.

Ordinarij permetterent, nisi causa cognita constiterit, vetera nihilominus congruè posse viuere. qualia tamè per se ac speciatim statuere, quamuis vtiliter, ad laicos non pertinet. *c. decernimus. X. de iud. generatim autem decernentibus, quin vtili communiter constitutioni se clerici conforment, non videtur abhorrere ratio.*

4. Non intenditur nocere priuilegio clericorum exterorum sed prodesse incolis.

Neque obstat, quod generalis dispositio non comprehendat casus, vel personas in specie priuilegiatas: *l. item apud Labeonem. §. hoc editum. D. de iniur. adeoque d. statutum comprehendere non debeat Ecclesiam, cui non tantum acquirere permissum est iure communi; l. illud C. de sacrosanct. Eccl. sed etiam sine traditione dominium. l. ut inter diuinum. C. cod. quia non hoc agit statutum, vt isti priuilegio aduersetur; sed vt firma sit respublica: nec, vt quidquam decedat clero, sed intraneo quæri possit. quod ipsum Ecclesiæ vtile est. ea consideratione qua diximus vsum esse Clementem VIII. in d. Constitutione sua super nouis monasterijs edita.*

5. Cuiusmodi intentio extendi potest ad non subditum.

Neque iterum obstat, quod in generali dispositione dicitur non comprehendere id super quo disponens in speciali disponere non potest: *l. Lucius. §. fin. D. ad municip. c. à nobis. X. de sent. excomm. quia, eito, statuentes non possint speciatim de clero intraneo extraneoque statuere, possunt tamen in rem scribere statutum, sine mentione cleri, cui clerus se debeat conformare, quando alias statutum per canones non est reprobatum. quale, vt diximus, esset; si simpliciter clerus pro extraneo haberetur; non autem eo sensu, quo diximus.*

6. Dū neque effectus, neque animus est iniquus.

Neque refert denique, quod vltimo obijcit Martha *de iurisd. p. 4. cas. 6. n. 24.* quod statutum huiusmodi dicitur odiosum, tanquam iuris correctorium; odiosa autem ad clerum non debeant porrigi: neque sufficiat statuentes animum Ecclesiæ iniquum non habere; *vt idem n. 27. cum*

statuti effectus est iniquus: quia ad sensum, què supra dedimus, neque animus, neque effectus est Ecclesiæ iniquus, neque dispositio iuri contraria, in casu iustæ causæ: sed potius conformis, *vt in d. l. vn. quam supra citauimus.* vt potius dispositio censenda sit fauorabilis, vt communitati; ita & clero intraneo; quam conuenit ampliari.

7. Qualis dispositio est fauorabilis.

Quare quod Diana *p. 1. t. 2. res. 68.* negat statutum de fructibus non ferendis, vt in ciuitate sit abundantia, aut *r. 69.* ne vina forensia inferantur: quia etsi talia ad bonum publicum fiant, non tamen ad bonum clericorum, forte vineas, vnde inferant, aut lucrum, si efferunt, habiturorum; non est recipiendum: quādo & fieri potest, vt contra accidat, vt & statuta pauperioribus forte clericis multum profint. & partis valetudo cedere debet corporis totius affectioni, nisi grauiter doleat. *c. qua in Eccl. X. de const. Vide j. hoc lib. 2. c. 57.*

8. Generalis in talibus regula.

CAPVT LIV.

De constitutionibus Principum, statutisque magistratum circa annuam, & similia.

DVm Principes supremi, aut inferiores Magistratus in re publicam de his quid statuunt, v. g. de frumento non exportando, non ultra certum pretium vendendo, ad nundinas publicas deferendo, statis diebus & horis venum exponendo, non per monopolia distrahendo, de graculis, vermibus, locustis, bruchis ex infecto aère nascentibus expellendis, seu occidendis, huiusmodi edicta seruanda sunt omnino à clericis. quāuis executio poenæ exactio à superiore ecclesiastico peti debeat. *citati à Martha de iurisd. p. 4. cas. 2. & à Diana p. 1. tract. 2. res. 15. 71. 76. 80. p. 3. t. 1. res. 23. 28. 41. & alibi.* Sed & aqui-

9. Clerici vtilia publicæ, clero non nocua, obseruare debent statuta. Speciatim circa annuam & res venales. &c.

æquitas constitutionum sæcularium de annona non exportanda, & similibus ex eo firmari potest, quod & in statu temporali Ecclesiæ tales sint editæ à Greg. XIII. *const. incip. volentes, & alia inc. inter multipl. Clem. VIII. Paulo V. Greg. XV.*

CAPVT LV.

In necessitate publica

I. Clerici frumentum vendere, an cogi possint à Iudice sæculari? dicendum est legem propositam publicè, vt quisquis habet supra, quam sibi, suisque necessarium sit, venum exponere teneatur, ad præcauendam famem; teneri clericos obseruare: cum in hoc casu, de communi ciuium conseruatione agatur. cæterum executionem non posse fieri, nisi ex requisitione, & permisso Iudicis Ecclesiastici, nisi fortè aditus ad eum non sit facilis, & venter esuriens non patiat moram. *Vide citatos à Diana p. 5. l. 2. r. 53. p. 4. l. 1. ref. 87.*

CAPVT LVI.

De pecunia reip. mutuanda in emptionem annonæ, ad præueniendam caritatem.

I. Famæ publica superat priuilegia, QVærit Martha *de Iur. p. 4. r. 2. num. 2.* an edictum de pecunia reipublicæ mutuanda ad comparandum frumentum, quo caritati obuietur; quamuis nec excusetur domus augustalis, & sileant priuilegia tempore famis. *l. pro tyronibus. l. august. l. quoties. vt nemini liceat in emptione specierum se excusare, C. lib. 12.* vbi id iure communi fatis expressum est, ad mores qui tunc erant Imperij. sed hodie eiusmodi edicta conserentur ad collectas pertine-

re: quamuis pecunia restitui promittatur. siquidem obligare ad mutuum, grauamen est: sæpe & damnum: cum pecunia impendi potest in reditus utiles: eoque cadit in prohibitionem c. non minus §. quo circa. X. de immov. Eccles. nisi, inquit, Episcopus & clerici tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, vt absque vlla exactione ad releuandas communes utilitates vel necessitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Vt proinde liqueat ad communes utilitates, vel necessitates clericos dumtaxat teneri in subsidium; & an conferre debeant, vt cognoscat, statuatque, Episcopum debere interpellari. *qua de re j. l. 3. c. 6. n. 14.*

Quemadmodum etiam clericis circa annonæ statuta excedentibus, v. g. vltra taxam extra illicitam negotiationem vendentibus, Iudex sæcularis auferre non potest res venditas. quamuis Iudex Ecclesiasticus illam pœnam vel aliam possit infligere. quia pœna defectu iurisdictionis laicæ imposita non tenet clericum. *Vide citatos à Diana p. 1. l. 2. ref. 71. idemque dicendum de clerico vendente ad falsam mensuram. ibid. r. 76. vt & diximus hoc lib. 2. c. 50. n. 4. l. 1. c. 59. n. 3.*

CAPVT LVII.

Statutum disponens, vt bona publicentur, quæ extra territorium vehuntur;

an comprehendat fructus ex bonis beneficialibus, aut etiam patrimonialibus clericorum prouenientes? rectè quidè dicitur teneri clericos se conformare statuto in utilitatem publicam concepto *diximus sup. c. 53.* sed ad pœnam non coguntur ex lege & à Iudice, cuius iurisdictioni non subsunt; sed pro pœna ad Ecclesiasticum foret recurrendum. *vt & sapius diximus.*

2. Grauamen mutui tractandum, vt collectæ, cum clero,

3. Cognitio & executio ad Iudicem Ecclesiasticum spectat.

1.
Ad Iudicem Eccl. spectat cognitio, si in hoc excesserit clericus; fraudem faciendo, alienos fructus supponendo;

2.
Praxis contraria,

3.
Præsertim si constat paulo ante laicos in illorum possessione fuisse,

quod & obtinere debet in fructibus patrimonialibus, qui iam demessi, seu collecti pars fundi non amplius sunt: sed iure mobilium condicionem domini sequuntur. si autem clericus non suos fructus, sed supposititios auexerit non inuito domino, in commissum cadunt, *arg. leg. fin. C. de annon. & tribut. lib. 10.* id si controuersum fuerit; clerici Iudex iure adeundus est. *Marth. de iur. p. 4. cas. 83.* quod tamen in praxi vix obtineat. sed de rei dominio tributarij Iudices volent cognoscere. quod nec iniquum erit, vbi promptè constiterit eos fructus in laici possessione paulo ante auentionem fuisse. *arg. c. si clericus laicum. X. de for. compet.*

CAPVT LVIII.

De donatione clerico facta à patre in fraudem fisci.

1.
Si sit fraudulenta, re-
tè irritatur.

Donationem omnium bonorum clerico à patre aliove factam si statutum declarat nullam, ex præsumptione simulationis, in fraudem fisci; vbi v.g. clerici de patrimonialibus onera politica non soluunt, cum fraus non præsumpta tantum est, sed vera; merito obtinet. cæterum vbi vera non est; quibus in casibus ea iuris præsumptio non est; non potest à statuto induci in libertatis Ecclesiasticæ diminutionem. *Vide citatos à Diana p. 3. 1. 1. r. 3. Vide quæ dicimus sup. l. 2. c. 47.*

2.
Vbi fraus non est non potest libertati præiudicari,

CAPVT LIX.

Statutum, vt superstes lucratur dotem, seu donationem propter nuptias, licet extantibus liberis,

1.
Seruandum cum est generaliter latum,

seruandum est etiam Ecclesiasticis. vt pariformitas iuris sit in re

communi. etsi contra sentiat Martha *de iurisd. p. 4. c. 53.*

CAPVT LX.

Statutum, quod filius teneatur pro patre,

non comprehendere filium clericum in diminutionem suæ libertatis, ait Martha, & citati *de iurisd. p. 4. c. 51.* præsertim cum hoc deducere eum posset vel ad inopem mendicitatem, vel infame priuilegium c. Odoard. X. *de solut.* aquo canones & Concilium Tridentinum *sess. 21. c. 2.* abhorrent. *Vide quæ dicimus sup. l. 2. c. 42.*

7.
Cum eximè noxiū est, clericus eximendus est.

CAPVT LXI.

Statutum, de animalibus ad communia pascua non deducendis, nisi sub certo modo, & pecunia.

Clerici quo minus obsequantur statuto super vsu rei communis, non suffragatur ratio. si vel de priuato rectè dicitur, quod in re communi melior sit conditio prohibentis; & priuato liceat prohibere, ne quis fundum suum ingrediat, aucupandi etiam vel venandi gratia: quamuis ad feras aut aues capturâ suas faciendi ius habeat. *6. plane. Inst. de rer. diuis. l. diuus D. de seruitut. rust. vers. non est rationale nolentibus dominus in alienis agris aucupari.*

7.
In vsu rei communie clericus communi lege debet vti.

Itaque si pascua ad dominum loci pertinent, aut Principem; eius est modum liberalitati suæ dicere: si ad communitatem; Magistratus est leges re communi vtendi præfigere. & sicut quilibet in re sua moderator est, & arbiter: *l. in re mandata. C. mandati.* ita de rebus communitatis statuere est magistratus.

2.
Vt in pascuis & syluis, statutis desuper latetis.

tot. tit. *D. de administrat. rerum ad ciuitates pertinent.* ideoque si decretum fit, ne certo tempore animalia pascantur; certo modo comescantur, ne damnum dent; non minus animalia clericorum, quam laicorum secundum huiusmodi leges pasci debent. Si autem damnum datum erit, vt illud faciat, aut animal noxæ dedatur; sæcularis aduersus clericum non potest cognoscere: an aduersus famulum? Vide *quæ diximus l. 1. c. 13.*

3.
De damno dato laicus nõ cognoscit aduersus clericum.

4.
Famulum, aut animalia.

aut ipsa animalia; quæ vt clericorum mobilia eorum conditionem sequuntur. Equidem sub administrationem rerum ad rem publicam pertinentium difficile est, vt veniat alienatio: aut vt hæc sine Principis autoritate fieri possit. *l. legatam. D. de administ. rer. ad ciuitates.* vt & minorum res sine decreto non alienantur, ideoque alienationi quis rectè obstitit; non tantum ex causa *§. in communem Inst. de rer. diuis.* quod in re communi potior sit prohibentis conditio: non autem ideo, quod ciuibus pascua competant, vt singulis; vt vult *Martha de iuris. p. 4. c. 8. n. 7.* est decisum etiam vnum impedire venditionem; sed ideo quod multa requirantur, antequam licita sit rei ad communitatem pertinentis distractio.

5.
In alienatione sequitur clericus ea quæ in huiusmodi administratione secundum leges sunt.

6.
Ad communem impensam vt alij tenentur.

Porro si pecunia exigatur ad faciendam pascua vel fodienda, aquam educendam, aut similem impensam; rectè illa exigatur ad ratam ab animalibus clericorum, vt laicorum. vt expensas in rem communem factas qualiscumque socius, aut consors subterfugere non potest. *l. 29. D. Communi diuidund.* imo restituere recusans parte sua excideret. *l. 4. C. de adific. priuat. Cæpol. cau. tela 85.* quamuis rursus ipsa exactio apud Iudicem Ecclesiasticum, non sæcularem, instituenda sit contra clericum.

7.
Cogitur per Iudicem Ecclesiasticum.

8.
Si tamen onera ad ipsas res spectant, nõ ad necessitates reip.

Enimvero si pecunia exigatur ad onera non pascuorum, sed reipub-

licæ ferenda; clerus non tenetur: nisi sub ratione c. non minus *§. quò circa. X. de immunitat. Eccl. c. aduersus. ibid.* vt nec ad alia vtilia reipublicæ opera: vt ducendi rectius fluminis, muri struendi, aut similia. quorum obligatio naturâ rebus ipsis non inest; neque ad quoscumque possessores transit. *de qua re latè Martha de iurisdict. p. 4. c. 9. & dicimus infra l. 3.*

CAPVT LXII.

De statutis, super vtili dominio laicorum, quod habent ab Ecclesia.

Non videntur posse prohiberi sæculares, ne statuant super fructibus vtilis dominij emphyteutarum, seu super modo rebus illis vtendi: scilicet ne obrizam in talibus terris serant, ne inficiatur aer. *§. c. Cenall. de cognit. per viol. p. 2. q. 50.* vbi citatur Declaratio, atque etiam de decimis à conductoribus soluendis ex terris, quas si ipsi religiosi colerent suis manibus, aut sumptibus, essent exempti. & de Societate JESV vt sit immunis in donatione, in emptione 20. am soluat pro Castilia. & *q. 52.* vt bona emphyteutica Ecclesiæ, quoad vtile dominium quod penes laicos est, non eximantur à tributis; nec profuerit exemptio Pontificia Leonis XI. & c. ita hæc tamen, ne quæ nocetur dominio directo penes Ecclesiam existenti: neque eius iurisdicctio in vtili dominio cessare censeatur. *Vide quæ diximus lib. 1. c. 29. n. 7.*

1.
Statuuntur rite laici.

CAPVT LXIII.

Feudales consuetudines an clericos comprehendant?

Feudorum libros, qua parte Imperiales constitutiones continent, vt constitutions ligent.

2.
Vt consue-
tudines, si
recepte sint.

3.
Nec loca-
les aliter
disponant.

4.
Libri-feu-
dorum non
ligant cle-
ricos tan-
quam a
Papa pro-
bati.

inent, extra controuersiam in Im-
perio ligant : qua parte Consuetu-
dines per priuatos sunt congeſtæ,
authoritate carent. Sed quatenus
Fredericus iunior Imperator in
ordinem redigi, in scholis legi,
Corpori iuris inferi iuffit ; ab eo
Principis decreto vires habent. &
paſſim ab vſu : quatenus consuetu-
dines locales de feudis non aliter
diſponant. *Chriſtinæus. vol. 6. deciſ.*
2. vbi n. 8. ex c. ceterum c. nouit. X. de
iud. c. ex transmiſſa c. verum. X. de for.
comp. (adde & alia quæ citat Marth.
p. 4. c. 16. n. 28.) ait libros feudorum
tanquam probatos haberi à Roma-
nis Pontificibus. vbi n. 12. & 13. con-
tendit & illis clericos teneri, com-
muniter eſſe receptum. quod et-
iam fatetur *Martha d. c. 16. in princ.*
ſed non aliter teneri tamen con-
tendit, quam quatenus à Ponti-
ficibus Romanis *in d. cc.* ſunt proba-
ti. ſed rectius dicitur ea loca argue-
re ipſas leges feudales clericos
obligare magis ; quam ipſos Ponti-
fices probatione ſua voluiſſe firma-
re. Vnde & in c. vn. *ſ. verum. de ſtat.*
reg. in 6. vbi Abbatiffa feudalis fide-
litate iuramenti cauſa dominum
accedit ; eoſque monaſterium egre-
di d. c. vn. permittitur ; *niſi*, inquit,
quod per procuratorem illud præſtet, poſ-
ſit efficere apud eum, ſi Pontifex cen-
ſuiſſet ſua reprobatione infirmari
poſſe leges feudales ; id pro caſu
egreſſus, quem ibi tam ſerio alio-
quin prohibet, feciſſet ; non ipſas
Abbatiffas dominis ſupplicatum
miſiſſet. Similiter *in c. nouit. X. de Iu-*
dic. declarat Pontifex, ſe nolle iudi-
care de feudo, quia ad Regem illud
ſpectat iudicium : *niſi forte*, inquit,
Iuri communi per ſpeciale priuilegium,
aut contrariam conſuetudinem aliquid ſit
detractum. Ecce ius feudorum Pon-
tifex vocat ius commune, à quo
non excipit ſui declinationem.
cum, ſi firmitatem leges feudales à
Papa haberent ; illum non exclude-
rent. quia in omni diſpoſitione ſu-

terioris intelligitur excepta autho-
ritas.

Et, ne quid dicamus de commu-
ni argumento, quod clerici ſtatutis
& conſuetudinibus generalibus ec-
cleſiæ non noxijs, debeant ſe con-
formare : pro ſumma ratione eſt
conſiderandum ; quod feuda pactis
vltro citroque obligatorijs conſti-
tuantur. prout liquet *c. 1. de eo qui ſi-*
bi & hered. maſcul. & ſæm. & quæ
communiter agi ſolent, acta eſſe
inter contrahentes intelligantur : *l.*
cum quid. D. ſi certum petat. adeoque
feudo illam ineſſe naturam, præter
pacta expreſſa, quam tales conſue-
tudines, aut hæ generales deſcri-
bunt ; cenſendum eſt ex feudi con-
ceſſione, & acceptatione : adeoque
ex pacto ſeruandam. ſicut in alijs
contractibus, ſi vendat ematue cle-
ricus, paret legibus etiam ciuilibus,
de emptione & venditione latis.

Quod argumentum etſi *Martha*
vbi ſup. n. 14. propoſuit ; non tamen
rectè ſoluit : quaſi ex his quæ ve-
niunt ex ſubſtantia feudi tantum
poſſit coram domino conueniri,
vltorius non poſſit ſe obligare : ne
contra c. ſi diligenti *X. de for. comp.*
ſubijciat ſe laico. ſed nullibi veta-
tur, ne qualiacumque pacta faciat.
d. c. 1. effectus autem fori, vt ex ſub-
ſtantialibus potius ſit permiſſus,
quam alijs, nullus canon ait : ſed in
d. c. nouit iudicium feudi domini
eſſe dicitur indefinite : quod æqui-
pollet locutioni vniuerſali. *diximus*
latè in reſponſ. can. de offic. deleg. reſp. 2.
de matrim. reſp. 4. itaque & pacta in
feudo recipiendo qualiacumque,
non vetita, poteſt facere clericus :
iſſque teneri ex contractu, & con-
ſequenter coram domini curia
conueniri iudicio qualicumque
feudali : id eſt quod reale ſit, ſeu ra-
tione rei trahat perſonam. *iuxta l. ſi*
nec cauſam. D. ſi certum petat.

5.
Sed vt pa-
cta vltro ci-
troque obli-
gatoria.

6.
Indefinite
feudalis co-
gnitio ad
dominum
ſpectat.

7.
Quatenus
realis eſt.

CAPVT LXIV.

Statutum ne feuda in Ecclesiam transferantur :

ODio Ecclesiæ fieri non potest. sicut nec in alijs bonis. *c. de immun. Eccles. in 6. latè Marth. de iur. p. 4. cas. 16. n. 33 & seqq. Diana p. 6. 1. 3. per tot.* quod si tamen primordiallyter ita sint feuda concessa, cum rei suæ quisque sit moderator, & arbiter, & liberalitati suæ modum dicere possit quem velit; pacta seruari æquum erit. quomodo & feudo excidebat olim ad clerum aut monachatum transiens. *c. vn. de vassallo milite, qui arma bellica deposuit.* quando ijs solis feuda dabantur, qui per se militarent. hodie, cum ferè licet per alium seruitia præstare, non idem obtinet. *Gudelin. de feud. p. 2. c. 2.* quod si hodie ederetur aliquo in regno constitutio generalis, pro securitate publica, ne feuda peruenirent ad eos, qui per se non essent militaturi, sed fideles omnes ipsi militiam subire tenerentur; non iniquum videri posset rem redire ad primæuam naturam; & clericos monachosque cum alijs communem sortem in bonis deinceps acquirendis pati. non in feudis pleno iam iure possessis. *c. cum in Ecclesiarum. X. de constit.* sed tam raram necessitatis causam requiri, quam ex qua permissum Principi foret res suas priuatis in publicam necessitatem auferre.

CAPVT LXV.

Consuetudo feudalis, vt nouus possessor releuium soluat, an comprehendat Prælatum?

Procurator is est, non dominus rerum Ecclesiæ. *c. 2. X. de donat.* Ecclesia autem non moritur:

c. liberti Ecclesie 12. q. 2. releuium porro exigitur ob mortem vassalli, non procuratoris: eoque non debetur à prælato releuium ait *Martha de iur. p. 4. cas. 17.* etsi admittat, in alienatione, instar laudemij, ac denique scrupulum sibi facit, & Apostolicum consensum exigit. at vero releuium non ad alienationem pertinet rei feudalis, quum onus fructuum potius videatur, vt annatæ pontificiæ. cum ergo fructuum hodie ferè domini sint beneficiarij, ex illis dominum honorare, & in illius primo conspectu non apparere vacuos, ne iniquum omnino videatur, fecit passim recepta consuetudo. quam non tollit quod ait *Martha, prælatos non posse præiudicare Ecclesiæ. §. fin. de cap. Conradi lib. 2. feud.* vbi ex delicto prælati non perditur feudum; sed fructus feudi ad illius vitam: imo locus ille arguit fructus feudi grauari posse. Omitto pacta & iura feudalia rei inesse, rem sequi, non mutari per conditionem possessoris: *diximus §. l. 2. c. 63. n. 5.* quin & prælatum instar domini esse.

CAPVT LXVI.

Feudatarij prælati an prius Regi, quam alijs superioribus suis aliquando debeant obedire?

Dvitationi causam dedit. *c. si Episcopus dist. 18.* vbi ad Synodum vocati Metropolitanano omnino debent obedire, *excepta*, inquit, *gravi infirmitate corporis, aut præceptione regia.* vtique qua vt regni proceres, non vt Episcopi conuocantur. *Vide sup. l. 1. c. 22.* nam hæc qualitas regię præceptioni non subest. *Azor. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 14. d. 8.* ergo præceptio regia *in d. c. si Episcopus.* præfertur vocationi Metropolitanani. *glossa in c. reprehensibile. in verb.*

1. Seruandum id est si ex originali pacto ita concessum sit.

2. Vt olim clerici erant feudorum incapaces.

3. Quid si hodie generaliter receratur feudorum incapaces esse qui per se non sunt militaturi.

rei pro tempore quasi dominus, sicut fideicommissarius, & alius alienare prohibitus:

2. In his præiudicare sibi potest prælatus quoad fructus, & suum tempus.

1. Accedere prius ad Regem quam ad Metropolitanum debet vocatus clericus.

in verb. orationibus. 23. q. 8. gloss. in c. cum parati X. de appell. in verb. in legatione Regis. c. pastoralis. §. fin. in verb. à Rege vel Archiepiscopo. argumento ab ordine literæ. quidam præventioni locum faciunt; quidam fidelitati Regi interpellanti debitæ, quidam spirituali obligationi ante sæcularem. *c. solite. X. de maior. & obed. v. §. l. 1. c. 30. n. 15. c. 22.* quidam nec sine licentia superioris ecclesiastici aiunt adeūdum Regem. Sed hoc quidem decretum fuit olim aduersus vagationes Ecclesiasticorū. *c. si quis Episcopus. 23. q. 8.* sed addit illud capitulū puniri, qui sic adeat, tāquam molestum & importunum Imperialibus auribus, contra Ecclesiastica constituta: non ergo spectat eos, qui à Rege vocati, vel interpellati sunt.

2.
Atque aliās
ad eum qui
dignitate
præcellit.

Decisio ergo huius quæstionis petenda videtur à maiortate potestatis. *c. qui ressit. 1. 1. q. 3.* maior ergo cum censeatur Rex Metropolitanus; ille prius adeundus erit: vt, in illius concursu, Papa. vt vocanti Christo obsecuti sunt Apostoli: *relictis omnibus secuti sunt eum.* si tamen res vna moram patiatur, non altera; & missa ad Regem excusatio sine offensa recipi speretur: potest vocatus necessitati obedire. & *in d. c. cum parati.* nec legatus nec Papa negauit Regis legationem excusare vocatum à Legato, non comparentem, sed legatus Episcopum negat legationi regiæ, cum ab eo vocaretur, vacasse: Papa autem ait, non debuisse contemnere vocationem legati, obtentu appellationis, non autem regiæ legationis. sed & clericum vocanti Principi obsequi debere, præsertim feudatarium; ratio atque vsus suadet: & ad capitula fidelitatis pertinet. *d. §. 15. d. c. 22.* In concursu autem, si vtrisque potest, obsequi tenetur vasallus: si non potest simul, inter pares habet electionē: *l. si quis in graui. §. si cum omnes. D. ad Silianianū.* & qui est plurius, omnibus tenetur: *c. 1. quibus modis feu-*

3.
In concursu
ergo vt se
habere
debeat?

dū amitt. si nō potest simul, prius antiquiori, quem sine fraude ante habuerit: c. vn. §. fin. hic finitur lex, deinde consuetudines regni incip. de prohibita alienatione per Freder. §. illud. antiquior siquidem est alijs præferendus. *d. §. fin.* multo magis superior. qui etiam in iuramento exceptus censetur: *c. veniens. X. de iureiurand. l. fin. in princ. D. ad municipal.* si tamen Rex clericum ad personaliter bellandum vocaret, quia is vacare orationibus non armis debeat, non excusatur à vocatione superioris Ecclesiastici. *d. c. reprehensibile.* quod tamē temperamentū recipit à c. peruenit. *X. de immu. Eccl. de quo j. l. 3. c. 9.*

CAPVT LXVII.

Inuestitura feudorum, seu emphyteuseum mutari,

IN præiudicium Ecclesiæ per statuta non possunt. v. g. ne iuxta pacta reuertantur ad concedentes. sed semper ad hæredes transeant. *c. qua in Eccles. X. de const. l. i. Martha de iur. p. 4. cas. 20.* quale statutum, vnum fuit ex illis capitibus, ob quæ Paulus V. in Venetos interdictum tulit.

1.
Nō possunt
mutari in
præiudicium
Ecclesiæ
iuris
acquisti.

CAPVT LXVIII.

Defunctorum voluntates alia mutari

nec rescripto quoque Principis debent. *l. si testamenta. C. de testam. c. non licet. 12. q. 12. c. non est. X. de voto. Concil. Trident. sess. 22. c. 6.* vbi tamen iusta est causa alterare eas Papa potest. *clém. quia contingit. de religios. dom.* ideoque ab Ordinario idcirco examinanda est impetratio. *Trid. d. c. 6.* An & iusta causa existente possit supremus Princeps ex plenitudine potestatis in sæcularibus? dicendum est posse. *Vide à Marth. ci-*

1.
Papa pia
relicta ex
causa iusta
mutat.

2.
Examinanda
da ab Ordinario;

satos

3
Et Princeps
in secularibus
ex plenitudine
potestatis, si
& addit iustitiae
plenitudo.

tatos de iurisdic. p. 4. c. 74. sed adesse oportet & plenitudinem iustitiae. quae desideratur, si causa non sit iusta & sufficiens. & ferè publicam exigunt iustiores Interpretes. sed & ne Ecclesiae noceatur, oportet. *et quae in Ecclesiar. X. de constit. Vide sup. l. 2. c. 41.*

CAPVT LXIX.

De appennagijs & similibus iuribus.

1.
Generaliter
instituta
etiam in
clericis ob-
tinent.

QVae constitutiones, statuta, aut consuetudines generaliter introduxerunt, obtinere equum est etiam dum clericus est, seu primo, seu secundo genitus. *Vide citatos à Martha de iur. p. 4. cas. 23. Vide quae diximus l. 2. c. 2. n. 17. & c. 7.*

CAPVT LXX.

Maioratus

1.
De patri-
monio con-
stituere cle-
ricus ut alij
potest; an
de quæ sitis
in iur. Ec-
clesiae?

clericum facere posse de bonis patrimonialibus, ut alijs, non est dubitandum: de bonis ab Ecclesia profectis (cum ditare per Concil. *Trid. s. 23. c. 1.* consanguineos prohibeatur) non aliter licet, quam secundum ea quae diximus in *iur. pont. non. anal. de testam.* clericos quandoque de his parcimonia sibi subtractis disponere posse. Negat tamen generaliter Martha de *iur. p. 4. cas. 24.* nisi ex licentia Pontificis. quo autem casu ea obtenta fuerit, non opus esse licentia Regis contendit. *n. 29.* quasi leges saeculares non comprehendant Ecclesiasticos: sed ut in alijs causis, ita & in hac dicendum est, & clericos oportere illas leges servare. quod eo magis obtinet, quod maioratus in bonis immobilibus constituentur, qualia et si clerici ex prouentibus Ecclesiasticis emerint, secundum leges communes possideri ferè vltus obtinuit

2.
Maioratus
quia in bo-
nis immo-
bilibus con-
stituuntur,
praxis non
aliter ad-
mitteret in
clericis
quam laicis.

quoad res ipsas: et si quoad personas pro dictamine conscientiae relinquuntur, cum autem desinent esse clericorum, ut maioratus perpetui sunt, eximi à communibus legibus non poterunt.

CAPVT LXXI.

Prohibitio venationis & piscationis

vbi ab ijs fit, qui pridem earum iura sibi obtinuerunt, ut regalia, seu propria; clericos comprehendit, ut alios. prohibentur enim rectè etiam à priuato fundum alienum ingredi venatores, adeoque venari, piscari, aucupari feras, quae iure quidem naturali occupantis essent, sed per populi olim consensum Principi, & ab eo causam habentibus sunt reseruatæ. quod si leges tantum venationi ritè, & iusto tempore faciendæ præscribantur, sæpius dictum est clericos teneri ad eas quae immunitati cleri non aduerterentur insequendas. et si Martha de *iurisd. p. 4. c. 57.* aliter dissertet.

1.
Prohibitio
ut clericos
compre-
hendat?

2.
Modique
præscriptio;

CAPVT LXXII.

Statutum ne quis arma portet, sub pœna commissi.

CVi respublica commissa est quietem illius maximè curare & tranquillitatem debet. prohibet ergo rectè ne quis arma ferat: præfertim noctu; aut iter non faciens; siue citra necessitatem. eam legem nec clerico contemneret licet. non tamen iure potest ob contempum, seu excessum per iudicè seculatè puniri: sed à suo Episcopo. ut in constitutione Frederici de pace tenenda. *c. 1. §. si clericus.* non tantum arbitraria; sed etiam statuti pœna. *c. 1. X. de nou. oper. nunt.* vbi clericus punitur pœna per leges saeculares statuta.

1.
Non potest
clericus con-
temneret.

2.
Alioquin
puniendus;
sed à suo
Iudice.

3. Intentus iam ad malum impediti, & auferri arma per laicum possunt.

4. Alioquin ubi cognitione opus est, ea instituenda ab Ecclesia.

Nihilominus si clericus ad maleficium iam intentus, arma ferens deprehendatur, impediti non tantum eum posse à iudice seculari, sed etiam arma ei auferri, dicendum est. quod Martha de iurisd. p. 4. c. 7. ex Lopes rectè ait admitti, non per modum exercitæ iurisdictionis, sed quo ipsi creditori permissum est debitorem fugitium apprehendere. V. aut prator. §. si debitorem. D. qua in fraud. creditor. & marito adulterum in flagitio deprehensum occidere. *Marito D. de adul. alioquin ubi cognitione iudicis opus est, an clericus qui arma tulerit, puniendus sit an aliqua ex causa excusandus; non potest secularis se interponere.* *de Dianam p. 4. c. 1. r. 1. p. 5. r. 4.*

CAPVT LXXIII.

Statutum obviare cupies maleficijs nocturnis,

obligans inhabitantes in suburbium reparandi damni, & ad poenam fisco pro numero focorum in singulos centenos decem aureorum; non comprehendit clericos: ne offendatur illorum immunitas: sed illos tantum, qui & subsunt statutibus, & ad custodiam publicam, quæ non incumbit clericis, tenentur, quare nec clericorum foci numerum facient; seu respectu damni reparandi, seu poenæ fisco inferendæ. *Martha de iur. p. 4. c. 96.*

CAPVT LXXIV.

Statutum, ne occisor quoquo modo succedat

an comprehendat clericum, ideo controuertitur, quod huiusmodi in casu iure communi occisor non sit incapax successionis, sed tam fiscus

auferat tanquam ab indigno. *Martha de iur. p. 4. c. 96.* clericus autem homicida bona non à fisco seculari, sed Ecclesiæ vindicanda sunt, sed hæc in immobilibus maximè controuersiam patiuntur, quibus ergo in casibus, incapacitas iure inducta est, communi iure clericus utitur, quod autem statutum inducit, est si statuentes iurisdictionem in clericum non habeant, tamen si in gratiam proximorum agnatorum inducit, si hi egerint aduersus clericum hæreditatis possessorem, etiam merito Iudex Ecclesiasticus illis ad iudicabit, iustumque statutum etiam in clerico obseruabit. *cap. 2. X. de noni. oper. nunt. Vide citatas à Marth. p. 4. cas. 85. & ferè hodie, quæ ab indignis fisco solet auferri, capiunt agnati. Diximus in Respons. de testam. resp. 3.*

CAPVT LXXV.

Negligentia iudicis Ecclesiastici an suppleri possit per laicum?

Negat e qualiter. *X. de iudic. glo. 1. de sup. h. c. 26.* Neque in filijs. *1. 6. q. 7.* Regi tribuitur iudicium, ex defectu Metropolitanis, sed mox ipso superioris: & tam illud caput quàm caput Regium. *2. 3. q. 5. c. ad ueni. ratoribus. 2. 3. q. 3.* aliaque si quid per miserint olim, aut concesserint, reuocata esse penè, qualiter *X. de iud. ait Azorius Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 14. q. 2. Vide sup. h. c. 26.* verius est tamen d. c. filijs disertè iurisdictionem non attribuere. *Naldus in Annot. pract. ad d. c. filijs. diximus sup. l. 1. c. 35. m. 19. l. 2. c. 84. m. 14.*

Clerici non tenentur.

Non potest.

Generale statutum merito clericus sequitur.

Et P. in cap. in iudic. p. 4. c. 96. in iudic. p. 4. c. 96. in iudic. p. 4. c. 96.

Sed sub iudice.

Supplet se per non laicus.

CAP. tunc iudicium leges communitas possent fore alia opinantur.

CAPVT LXXVI.

*Statutum puniens clericorum
cōsanguineos, quod illi sta-
tutis parere nolint; vel do-
mesticos, quod forum de-
clinent;*

irritum est. quia per horum la-
tus illi figuntur. & violatio immu-
nitatis etiam indirecta iure damna-
tur. *Azor. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13. q. 7.*
omittit iniustitiam quod sine cul-
pa propria quis puniatur.

CAPVT LXXVII.

*In dubio, an statutum sit
contra libertatem Ec-
clesia?*

A mplectenda est affirmatiua
sententia ob fauorem Eccle-
siae. *c. fin. X. de sent. & re iud.* sed non
ad effectum, vt censeatur quis in-
cidisse in censuras: *Vide Dianam p.*
1. 2. ref. 65.

CAPVT LXXVIII.

*De appellatione regula-
rium, & clerico-
rum.*

V T non facile admittatur di-
ximus *in consult. can. de re-
script. conf. 3. & de accus. conf. 3.* Prædi-
catores omni iuri appellationis re-
nunciassent refert *Ceuallos de cog. per
viam viol. p. 2. q. 95.* nec regulariter
admitti monachos sub nomine
violentiæ, ad tribunalia regia, vbi
agitur de visitatione, aut correctio-
ne. *iuxta Concil. Trident.* alias iniuste
admodum grauatis appellationem

licitam tradit, & quæ exequi supe-
riores possint, & quando his sine
scandalo ad superiores fugere li-
ceat, & Ordinario loci, per quem
transeunt, eos retinere. *Vide supra
l. r. c. 6. §. 5.* Diximus etiam *in con-
sult. can. de accusat. d. conf. 3.* de cleri-
corum correctione, illiusque exe-
cutione non obstante appellatio-
ne; & vt in his recursus ad sæ-
culares sit vetitus, etiam per ipso-
rum sæcularium Principum con-
stitutiones.

CAPVT LXXIX.

*De cognitione appellationum,
vbi prælati habent v-
tramque iurisdic-
tionem.*

M Vltis olim constitutionibus
vetitum est, ne clerici ne-
gotijs, aut iudicijs sæcularibus se
immisceant. *101. tit. X. & in 6. Ne cleri-
ci negotijs secularibus:* præsertim cau-
sis sanguinis: quas, si habent iurisdic-
tionem temporalem, omnino de-
bent, & sine periculo irregularita-
tis possunt, committere suis balli-
uis, alijsque illam exercentibus. *c.*
ult. eod. in 6. vsu tamen multis in lo-
cis obtinuit, vt Episcopi eorumque
Officiales de rebus profanis inter
laicos etiam cognoscant. præser-
tim vbi temporalem habent iurisdic-
tionem. vt hac de causa *Vindi-
cias libertatis Ecclesiasticae* dedit Ioan-
nes Chokier: quibus demonstrat
temporalem iurisdictionem, & re-
galia competere Episcopo Leo-
diensi: ab eiusque sententijs ad Me-
tropolitanum, iudicesue Ecclesia-
sticos esse prouocandum; non ad
Cameram, seu Iudices Imperij. vt
& Stephanus Raussinus Leodium
dedit, & amplè illius principatū E-
piscopo vindicauit, omne imperiū,
iurisdictionemque, ab huiusmodi
ergo prælatorum sententijs si ap-
pelle-

1.
Clerici ne-
gotijs sæcu-
laribus non
se debent
immiscere.

2.
Sed alijs
committe-
re si iurisdic-
tionem
habent
tempora-
lem.

3
Vbi illam
exercent vt
prælati, ad
superiores
Ecclesiasti-
cos appel-
latur: scus
vbi vt Prin-
cipes, seu
dinastæ,

pelletur, debet inquit Innocentius III. in c. Romana. de appellat. in 6. ad metropolitanum eiusve officialem super causis in quibus temporalem iurisdictionem exercent, appellari, nisi fortè de consuetudine aut priuilegio, siue iure alio speciali sit appellandum ad alium. ab Episcopis inquit. vtique ergo dum cognouerunt tanquam Episcopi in rebus profanis. iudicia hæc sæcularia D. Paulus 1. Cor. 6. temporalem iurisdictionem vocat Innoc. IV. in d. 9. debet. emphasim ergo habet, dum nominat Episcopum. præsertim cum literæ Innocentij (quarum exemplar est in archiuis Ecclesiæ Atrebatensis, de qua agit d. c. Romana.) extensam sententiam continentes, vbi in initio græamina Ecclesiarum suffraganeorum proponuntur, Recipiunt in super, inquit, appellat ones indifferentes ab ipsis, & Capitulis prædictæ prouincie, seu balliuis eorum, super causis in quibus temporalem iurisdictionem exercent. de Episcopis respondet. 9. debet: de Capitulis respondet d. c. Romana. in princ. in vers. ab archidiacono vero alijsque inferioribus prælati suffraganeis subiectis eisdem, & eorum officialibus, ad suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis suffraganeis) appellari: de balliuis non respondet: vltimo venit ergo c. nonne. X. de præsumpt. vt interiectas à balliuis appellationes, tacendo negarit ad superiores Ecclesiasticos esse deferendas. l. cum prætor. D. de iudic.

4.
Dum iudicant vt laici, ad superiorem laicum prouocatio spectat.

Cuius ratio est; quia balliui sæculares euidenter iudicant vt laici; curiæ feudalis, censualis, similisue pares; scabini, seu quicumque iudices temporalem iurisdictionem, vt talem, exercentes, subsunt dominis directis, aut supremo tandem Principi. appellatio autem est ab inferiori ad superiorem prouocatio. adeoque manet in linea iurisdictionis sæcularis Ecclesiasticæue, in qua cæpit iudicium. cuius primordia sunt inspicienda. adeo vt etiam si Episcopus ex Principis aut

Iudicis sæcularis delegatione, aut partium laicarum prorogatione, pronunciauerit; ad delegantem, seu locorum Iudicem appellari velit. auth. si quis litigantium. C. de Episc. audient. & consequenter non tantum si balliuis, sed etiam si Episcopus ipse cum paribus curiæ, aut qualitate possessoris principatus, dominij, imperij, iurisdictionis, pronunciauerit; deferenda appellatio sit ad eiusdem qualitatis superiores. l. si quando. C. de appell. Gail. obser. lib. 1. obs. 30. & id fortè est, quod in d. 9. debet. ius speciale, quod iuxta consuetudinem ac priuilegium excipere voluit Innoc. Vide Binsfeld. tract. de In iur. ad c. olim. q. 4. Weyms. ad Constit. XXIV. à Concil. Trid. innouatas ad d. c. Romano.

Quibus ex causis, dum notatum est d. 9. debet, non seruari in Francia, quamuis & Remi, & suffraganei sint in Francia; potius fortè dicendum fuit seruari exceptionem. & Chokier Vindic. lib. 1. c. 15. cur neque in Hispania feruetur, allegat n. 9. rationem; quod Reges Hispani semper superiorem iurisdictionem sibi reseruarint. quod etiã de Principibus nostris credi potest. vt etiam insinuauit in Notitia Iuris Belgici sub fin. de appell. Contendit Chokier Episcopum Principem Leodiensem sine huiusmodi reseruatione regalia possidere: & c. 16. Imperatorem ita Ecclesijs donare posse, vt non reseruet sibi in rebus donatis superioritatem, idque Ecclesiæ Leodiensi accidisse: c. 17. neque Cæsarem esse immediatè superiorem Episcopi Leodiensis: quasi ciuitas sit anterior, ex antiquissima historia eruit. c. 18. quod etiam Rauffinus in suo Leodio pluribus executus est: prosequiturque Chokier c. 19. vsque ad lib. 1. fin. & rursus quærit an Imperatores potuerint, voluerintque ita omnem superioritatem in Ecclesiam Leodiensem transferre, vt nullam sibi reseruaerint: eoque ad Iudices Ecclesiasticos sit præ-

5.
Cui referuata superioritas,

6.
Quid si regalia possideantur sine huiusmodi reseruatione?

7.
Quid si bona
amortizata
sint?

prouocandum : vbi multos laudat
authores sententiæ affirmatiuæ: &
deinceps obiectis pluribus respon-
der. & in Brabantia quidem in bo-
nis communibus frequens id fuit
olim, vt quæ Principes donarent
Ecclesijs, aut ab alijs donata proba-
rent, à iurisdictione sua eximerent.
Vnde in Concordatis anni 1541. *il-
la bona dicuntur amortizata quæ à iuris-
dictione seculari per Principem sunt ex-
empta, literis de super rite expeditis; vel
quæ à 70. vel 80. annis tanquam amor-
tizata per Ecclesiam possessa fuerunt.* per
eademque Concordata huiusmodi
bonorum, testamentorum, & con-
tractuum antenuptialium cognitio
Iudici Ecclesiastico defertur: à cu-
ius proinde sententia si prouoce-
tur, adeundus est Ecclesiastici su-
perior; etiam inter laicos. quippe
vbi coeptum est iudicium, ibi finiri
debet: & qua in causa præuentioni
est locus, postquam alteruter Iudex
est aditus; impedit præuentione ne ad
aliud transeat. *Aut. qui semel. C.
Quomodo & quando iudex.* & causæ
quamuis profanæ in iudicium Ec-
clesiasticum semel ritè productæ,
sunt deinceps fori Ecclesiastici:
ita vt sæculari manum apponere
non liceat. *arg. c. vt nostrum. 56. X. de
appell. late Chokier Vindic. lib. 1. c. 22.
23. post plures quos citat.* vbi late arguit
bona in Ecclesiam translata, cen-
senda cum omni libertate deuenisse.
id porro vt plenius fieret, fre-
quenter obuium est in antiquis di-
plomatibus, donatores Principes
fæda redegisse in libera, & franca
alodia: vt cum omni libertate &
exemptione penes Ecclesiam exis-
terent.

8.
Quid si
bona non
cum omni
libertate
data sint,
sed salua
supremita-
te?

Quod vbi factum non est, neque
directis dominis, neque Principi-
bus solet censerî præiudicatum esse:
sed illibatum eis manere domi-
nium, iurisdictionem, imperium,
supremitatem. quæ etiam retine-
tur, quamuis ius appellandi, aliud-
ue remissum fuerit. Vt etiam Ioan-
nes Dux Brabantia, conditor Vni-

uersitatis Louaniensis, omnem in
illam & suppositas personas exi-
gente Pontifice iurisdictionem ab-
dicauit; siue in causis personalibus,
siue realibus, siue mixtis: & senten-
tiæ à Rectore latæ non deuoluuntur
ad regios Iudices vnquam per
appellationem: & nihilominus vi-
dimus non semel quæ ad supremi-
tatem regiam pertinent, à Princi-
pibus ibidem exercita.

Quam etiam supremitatem Cæ-
sar in Episcopum, vt Principem
Leodiensem, agnoscit Chokier *vbi
supra. c. 24. n. 6.* sed nullatenus, vbi is
pronunciauit inter laicos, etiam de
rebus profanis, vt Episcopus. quod
& immemoriali consuetudine ob-
tentum, multis prosequitur *c. 26. &
c. 30. & seqq.* docet nec Officiale
Leodiensem iudicare tanquam de-
legatum Principis, nec iurisdictionem
vt feudum habere à Cæsare:
aliaque pro Camera Spirensis iu-
risdictione obiecta, quæ & alibi
vltu venire possunt, late dissoluit.

CAPVT LXXX.

*Statuere sæculares an possint,
ne annatæ ex suis pro-
uincijs Romam mit-
tantur?*

NON posse rectè docet Diana
p. 7. tract. 1. resol. 22. vbi late re-
futat Rabardæum. iustas illas esse
pro necessitate Romani Pontificis;
& ad modum, quo in vetere lege
summo sacerdoti alij soluebant de-
cimas decimarum; omnino dicen-
dum est: ex decreto sacro, quo quæ
altari seruit, de altari viuere per-
mittitur; est autem Papa *seruus ser-
uorum Dei*: dignum ergo & iustum
est de seruitio suo viuere: partem
sibi sumere de fructibus beneficio-
rum, quæ alijs confert, atque dis-
pensat. Martinus quidem V. *in Con-
cilio Constan. sess. 43.* asseruit se anna-
tas

tas nullibi impositurum; nisi de consilio Prælatorum regni, seu provincie: sed is ligare non potuit manus successorum; quorum necessitates aliud exigent. neque id ad sæculares pertinet, quo nanciscantur potestatem statuendi in personas, & res Ecclesiasticas, Deo consecratas, & illius ministris distribuendas, in quam rem plenitudo potestatis S. Pontifici à sacris canonibus asseritur: nulla ipsis. In quantum autem huiusmodi ordinatio politiam sæcularem spectare potest; ne pecuniæ è regno efferantur; generali huiusmodi legi non iniquum est, vt clerici se conforment; nec aurum in specie efferri faciant; sed per cambia debitum trajciant.

CAPVT LXXXI.

Statutum super puluere pyrio.

Periculosa materia est, in hominum perniciem inuenta; nunquam cautè nimis haberi potest. calamitatis ex ea natæ nullum insignne magis exemplum, quam in vrbe Mechliniensi anni 1546. quod refert Guicciardin. in descripi. Belgij adeoque Mechlinia: alia alibi accidere: sed & hic nuper, cum quantitas non adeo magna incustodita esset, ædes integras magno damno dissecit. prudenter ergo Magistratus cauent, ne quis in ædes suas, vltra paucarum librarum quantitatem inferat. Id si fecerit clericus, quæritur an authoritate sæculari ex domo illius possit efferri? & si quidem aliquis, Ecclesiastica administratione fungens, præsto sit; æquum est eum interpellari: si minus; Iudex sæcularis se interponere potest: & publicæ salutis opem ferre: sicut in incendio, ruina, naufragio, quando omnium interest non disputari quis opem ferat; dummodo

feratur. nullam moram huiusmodi pericula patiuntur. non est audiendus perire ipse, & alios perdere volens: non moras hic nectens ex Iudicis incompetencia, ius naturale se, socium, rem publicam seruandi, quo casu moræ impatiens est, omnibus est iuris positiui rationibus anteponendum.

Joitur de omnibus huiusmodi controuersijs generatim rectè concludit Azorius *Inst. moral. p. 1. l. 5. c. 12. q. 5.* quare dicendum existimo; inquit, hisce statutis, & alijs, quæ laicorum auctoritate generaliter ponuntur de contractibus venditi, & empti, mutui, commodati, locati & conducti, permutati, depositi, pignoris, societatis, de donationibus, alienationibus, testamentis, dotibus, legatis, & fideicommissis, & alijs huiusmodi; Clericos, & Eccles. non ligari, si ea statuta considerentur, vt laicorum auctoritate conduntur: at si aliquid contineant, quod naturale, diuinum, vel canonicum ius imperet; eatenus obligantur: item sæpe contingit, vt ciuiles Principum leges aliquid fieri iubeant, quod naturalis ratio, & æquitas non quidem præcipit; sed suadet, ac monet, vt id generatim seruetur ab omnibus & Clericis & laicis; tunc Episcopi, non laici erit edicere, vt id clerici obseruent. nam etsi clerici ciues sunt, & reipublicæ partes, & membra: at liberi & soluti sunt ciuili Principum potestate. Idem iuris est de statutis laicorum quibus præcipitur vt singuli ciues, hoc aut illo modo ædes construant, aut fenestras, aut limina, aquam deducant, viam ante ianuam domus purgent, & mundent. his statutis clerici & Ecclesiæ non alligantur, quatenus statuta laicorum sunt. vtique quod authoritatem statuentium spectat: non vero conformitatem; quam corpori politico debent clerici, dum aliàs eis non præiudicatur.

CAP.

7.
Prudenter
seruandum,
ritè cum
tempus
permittit:
alias etiam
incompe-
tenter la-
tum.

CAPITULUM LXXXIIII

De excessu pensionis.

Cognoscere & decernere super ob excessu constituta pensionis beneficiaria spectat ad Iudicem Ecclesiasticum. Vtique quia ad superiores in Ecclesia spectat eas constituere & eiusdem est interpretari & cognoscere, cuius est constituere, vel legem ferre est porro pensio beneficiaria spiritualis, ex causa refectionis, permutationis, transactionis, aut simili imposta à Papa, aut Episcopo, cum eis iustum æquum videtur beneficium Ecclesiasticum cum diminutione aliqua conferri.

Neque refert, si quod ex praxi passim usurpata, litera restitutionis in integrum oblationem, dolum, metumve soleant à Principe impetrari quia id quidem in secularibus negocijs receptum est, sicut olim prætor huiusmodi beneficium & iudicem dabat: in rebus tamen Ecclesiasticis, ac præsertim beneficiarijs hæc Iudici Ecclesiastico competunt: pensionis causa spiritualis est; litigantes clerici; refectionis, permutationis, atque transactionis sub beneplacito superiorum initar, ex illo vitæ omnes habet, nullas ex partium conventionibus.

Quæ alioquin in simoniam incidit, pretium non habet; ideoque nec laesionem in pretio, sed superior Ecclesiasticus sua solius auctoritate refectionem admittit, permutationem, transactionemve probat; pensionem imponit; ideoque si quid ex officio superioris Ecclesiastici minus rectè factum est, pensio gravis nimis, aut levis sit; illius moderatio ad beneplacitum Ecclesiastici pertinet: spiritualis actio est, & auctoritas spiritualis, non ergo pertinet ad tempora-

lem iurisdictionem, de ea decernere non ab ea imponi, minui, augere potest: non corrigi quod plus minusve actum est, quam ratio spiritualis regiminis, & dispensationis Ecclesiasticæ exigebat. *de decernimur X. de Iudic.* neque ratio doli, vis, metusve obiecti, causam spirituales ad Iudicem temporalem devolvit magis in hac materia, quam si matrimonium, professio, votum, ex similitudine iurum arguatur.

Agimus ergo de pensionibus clericalibus: quæ spirituali titulo, seu uti clericis, assignatae sunt: quæ vendi, pretione æstimari nequeunt. Ut deducit Pasqualigus *decis moral. tract. de pens. dec. 207. c. segg.* quare pensiones laicis assignatae, seu quæ nihil spiritualitatis habent, precio sunt æstimabiles: ideoque in earum venditione laesio considerari potest: & dum contrahentes sunt laici, sub cognitionem laicam cadere potest quæ sitio excessus & reductio ad legitimam æqualitatem.

Sic etiam in casu, ad *questiones X. de rer. permut.* cum separatis contractibus Ecclesiæ, & illarum bona permutantur, cum bona separatim sumpta nullam retineant spiritualitatem; si pensio ad compensationem inæqualitatem alteri addicta sit, non impeditur de illa cognoscere laicus per naturam talis pensionis; si quo casu de contractibus & bonis Ecclesiæ potest cognoscere, v.g. si quando actrix Ecclesiæ sequatur forum rei.

CAPITULUM LXXXV

De Ecclesiarum dominis, qui vocantur.

Perperam vocant sanè, nullius enim in bonis sunt. *vniuersus Inst. de rer. diuis. res sacræ religio- sæ, & sanctæ. quod enim divini iuris est, ad nullum in bonis est.* adeo quidem ut non

urua ph T
Cognitio
spectat ad
Iudicem
Ecclesiasti-
cum quia
& creatio.

Resitutio
etiam in in-
tegrum in
spirituali-
bus.

In quibus
non pretium,
non pacta
partium, sed
superiorum
sola autho-
ritas valet:
equum nec
laesio ex
pretio, sed
causa pen-
sionis est
considera-
bilis.

Consequen-
ter neque
secularis
iurisdictionis
obiec-
tum.

De iurisdictione
Ecclesiæ
in illius
bonis
non com-
muni
De pensio-
ne seculari
aliud dici
potest.

De con-
tractibus

Vt in per-
mutatione
bonorum
pensione
adiecta.

K. Aricon
Dominica
Basilica

r.
Verè domi-
ni non sunt,
Contra
tionis res
commune
res domi-
nio publico

vt non tantum, sicut res quæ vniuersitatis dicuntur, theatra, stadia, & his similia, quæ communia sunt, ita vt nullius singulatim in bonis sint; sed vt ne quidem in dominio sint communi: ne quidem Imperatorio. vt de eo sanctè contendit Ambrosius cum Valentiniano. *c. conuenior. 23. q. 8. allegant*, inquit, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa: respondeo, noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere: & infra; scriptum est, quæ Dei; Deo: quæ Caesaris; Casari. ad Imperatorem palatia pertinent; ad sacerdotem Ecclesia, publicorum tibi manium ius commissum est, non sacrorum: & infra; Ecclesia Dei est; Casari vtiq; non debet addici. quia Casaris esse non potest templum Dei. & pro huiusmodi doctrina Ambrosius illic se offert morti paratum. cum ea stare non potest, quod aliqui essent Ecclesiarum Domini.

Res sacræ per consecrationem à dominio & proprietate cuiuscumque adeo eximuntur. *5. sac. instituit. de rer. diuis.* vt neque amplius sint in commercio, & humani iuris esse definant: *l. 4. D. communia pr ad. dominij priuati esse non possint. l. 1. D. si seruitus vindicet.* nec vltius ad humanos vsus transferri. *c. semel Deo dicatum. de reg. iur. in 6. sic c. pie mentis. 16. q. 7. de patronis scituris*, inquit, præter processionis adiutum, nihil ibidem proprii iuris habituros.

Quare & Christus *Math. 21. scriptum est*, inquit, domus mea domus orationis vocabitur. quare & à primitiuis Christianis Kyriakon, seu Dominicum vocabatur; nec vtebantur voce templi; minus delubri; quod pagani adhuc sacrificijs seruiret: exinde basilicam dixerunt. Si ergo domus Dei; non iam amplius hominis: sed à dominio priuatorum exijt, quare & Duarenus alias nõ satis æquus Ecclesiæ, *de sacr. Eccl. minist. l. 5. c. 4. quamuis*, inquit, Dominus sit eius solus, in quo basilicam ædificat, & earum rerum, quas Ecclesia constituit

donat, tamen ratio iuris non patitur, vt post consecrationem, dedicationemque is locus, aut alia res Deo consecrata in eius dominio manere dicantur: quamuis eo verbo quidam abusi fuerint. Ex eaque ratione etiam infertur thesaurum in Ecclesia, vel cæmeterio consecrato repertum non iam cedere domino pagi, vel fisco; sed Ecclesiæ. Vide latè *Caualcannum p. 2. decis. 15. sic* ut etiam in *c. sancitum. 23. q. 8. c. 1. X. de cens.* de Ecclesia vetatur census aliquis dari, præter Ecclesiasticum. adeo vt traditum sit, non debere Ecclesiam consecrari, in quam toparcha census, aut ius aliquod dominicum voluerit reseruare; præter patronatum, aut quid simile, ab Ecclesia ei constitutum.

Et vt Ecclesia exempta est à priuato dominio; ita etiam à Iurisdictione sæcularium. *d. c. conuenior.* qui in locis sacris iurisdictionem vllam sub pœna nullitatis prohibentur exercere. *c. decet. de immunit. Eccles. in 6.* sint loca sacra à laicorum, inquit, cognitionibus aliena: & infra; *processus Iudicum sæcularium, in ysdem locis omni carcant robore firmitatis: sed ordinarij locorum ibidem interdicta compefcant. d. c. decet.*

Quare & Iulianus Apostata vetuit, ne præses prouinciæ delubra eum fascibus ingrederetur; aut satellitium eum præcederet. *existat epistola apud Zozenum lib. 5. c. 15.* rationemque addit Iulianus; *simul*, inquit, vt ingreditur limen delubri, priuati personam induit.

Verum omnes basilica, inquit Concilium Aurelian. *1. in c. omnes 16. q. 7. quæ per diuersa loca constructa sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam, vt in eius Episcopi potestate consistant, in cuius territorio posita sunt.*

Ne quidem patroni Ecclesiarum domini sunt. Vt Concilium Tolentanum III. *in c. si quidam. 10. q. 1. sic* quidam, inquit, contra omnem auctoritatem Ecclesias quas ædificauerint postulant consecrari; vt dotem quam eidem Eccle-

2.
Dei sunt
Ecclesiæ,
nullius in
dominio,
nec com-
muni nec
imperato-
rio.

3.
Per conse-
crationem.

4.
Kyriakon,
Dominicum,
Basilica,

5.
Consecra-
tionis ratio
cum alterius domi-
nio pugnat.

6.
Theaurus
in Ecclesia
inuentus
cuius?

7.
Ecclesia
exempta à
iurisdictione
sæculari,

8.
Iudices sæ-
culares ibi
priuati,

9.
In Episcopi
est potesta-

10.
Quamuis
patronos
habeant, si

Ecclesie contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere. quod factum taliter in præterito corrigatur, ut & in futuro ne fiat, prohibeatur; sed omnia secundum constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant. & iterum Concil. Tolet. IV. d. q. 1. nouerint, inquit, conditores basilicarum in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere: sed iuxta canonum instituta, sicut Ecclesiam; ita & dotem eius ad ordinationem Episcopi pertinere. & in c. frigentius. 16. q. 7. nihil, inquit, sibi fundator ex hac basilica nouerit vindicandum. sed neque secularis potestas. c. si quis. 17. q. 7. & consonat c. decretum est. c. regenda. c. quacumque. c. de his. c. nouerint. 10. q. 1. c. non placuit. c. laico. 16. q. 7.

11. Qui pro illa sollicitudinem gerat.

Vnde etiam, quamuis patronis ex fundatione, dotatione, seu constructione Ecclesie, cõpetat sollicitudo ne quid rerum Ecclesie depereat; ne quid ministri dilapident; nõ ideo tamen eis concessum est in eisdem ministros, Ecclesiam, aut res olim donatas quidquam autoritate sua statuere, seu exequi: sed, si monitione illud corrigere nõ possunt, Ordinariũ debet interpellare; Metropolitanum, vel Regẽ; ut ipsi congruẽ prouideant. c. filijs. vel nepotibus. 16. q. 7.

12. Quamuis aduocatos armata militiã habeat.

Sed neque aduocati armata militiã, qui & patroni dicuntur, & ad violẽtias, quas Ecclesie sepe patiebantur, propulsandas per electionem assumi consueuerant, c. ab Imperatoribus. 23. q. 3. c. in quibusdam. X. de pœnis, de quibus egimus in Resp. de iur. patron. resp. 1. & 2. in ipsam Ecclesiam eiusue ministros iurisdictionem vsurpare possunt. c. præterea. X. de iur. patron. sed quoniam ea in re sæpe peccabatur, d. c. in quibusdam. vetitũ est deinceps, ne huiusmodi patroni assumantur. c. 2. de reb. Eccl. non alien. in 6. quippe qui patrociniũ sæpius vertunt in seruitutem, aut iurisdictionem. d. c. in quibusd. d. c. 2.

13. Prætextus defensionis locorum dominis, aut Iudicibus, an similes prærogatiuas ut patronis conciliet.

Sub simili specie defensionis, quæ vnicique Iudici in suo districtu incumbit, locorum dominis in Ecclesijs infra sphaeram suæ iurisdictionis si-

tis, passim præminentias, & iura quædam honorifica vsurpant, quasi etiã iurisdictione illa etiã in Ecclesijs pariat. sicut lex si quis in hoc. C. de Epis. & cler. delicta etiam in Ecclesijs commissa, per illos velit vindicari. sola tamen defensio ius non tribuit. per ea quæ diximus sup. l. 1. c. 5. §. 1.

Et quamuis considerari possit aliquis respectus Ecclesie infra ambitum iurisdictionis sitæ, ad loci dominum magis quam ad quemlibet exterum; sicut & clerici quatumlibet exempti ad suum Principem; maior quam ad aliũ: non tamen contra Ecclesiam; aut in ipsa arrogare sibi quis potest autoritatem quidlibet agendi, aut statuendi. loca ipsa exempta sunt à laica cognitione. d. c. decet.

Adeo quidem ut & ius quodcumque patrono competit, ex Episcopi reseruatione, & canonũ tribuatur. c. si quis Episcoporum. 16. q. 5. in verb. adificatori quoque hæc gratia reseruetur. d. c. nobis. in verb. nisi aliter de sua (diocessani) iurisdictione obineat. diximus in Resp. de iur. patronat. resp. 3. n. 6.

14. Quæ & ipsi patronis sunt reseruandæ, aut per canones reseruata. seu aliãs tribuuntur.

Honorem processionis canones tribuunt. d. c. nobis. in verb. processionis honor. quia tamen secundum Apostolum in Ecclesijs omnia secundum ordinem debent fieri, etiam hic ipse honor, quatenus deferri debeat ab ipsis Ecclesie canonibus, libris ceremonialibus, & Episcoporum ordinationibus, statuendum est. eadẽ ex causa etiam quacumque in Ecclesijs, seu Ecclesiasticis processionibus emergunt cõtrouersie, Ordinarijs locorum decidendæ deferuntur à Conc. Trid. f. 25. de regul. c. 13. & ample statuit. in titulo. X. de maioriãte & obedientia, & alibi vs mox dicemus.

Et ipsum ius patronatus, quãuis nõ omnino res sit spiritualis, annexum tamen dicitur spirituali; ideoque sicut illud cõcedere, ita interpretari, cognoscere, & de eo statuere ad Ecclesiam pertinet. c. quanto. X. de Ind. nulla temporali auctoritate constitui, aut vindicari potest.

15. Eoque eius notio, ordinatio ad Ecclesiam pertinet.

Quapropter etiã alijs in Ecclesijs prærogatiuæ sedilium, sepulchrorum,

16. Et quacumque in prærogatiuã.

rum, & similiarum, nulla sæculari auctoritate vëdicari possunt: quia neque Ecclesia, neque pars vlla Ecclesiæ in alicuius dominio esse potest; neque seruitutē vllā debere: vt initio probauimus: ideoq; & Rochus de Curte, & quos citat de iur. patronat. in verb. in Eccl. q. 6. & 7. in his cōstituendis Episcopi auctoritatē exigit. plures vide apud M. Ant. Genuens. in praxi. c. 34. & c. 92. vbi & de insignibus, armis, capellis, sepulturis &c. quæ in rebus minoribus archipresbytero etiã, & parochis tribui potest. vt iure dicuntur hi rectores Ecclesiarum. c. bone rei. 12. q. 2. c. 1. X. de capell. monach. c. 3. X. de vita & hon. cler. c. vlt. X. de pr. ab. quorum officiũ, potestasque ad minora porrigi; grauiora ad superiorē deferri æquum est. arg. c. ad hac. V. nisi adeo sint ardua. X. de off. archid. quem admodum, diuersis supremarũ Gallia curiarum præiudicijs, de loco in Ecclesia contendentes remissi sunt ad parochum, & ædiles, qui eis congruum extra chorum concederent. & rectē quoad parochum; quoad ædiles autem ex loci consuetudine. nam iure ministerialis est dūtaxat laicorum ædiliũ administratio. vt alibi diximus. Vide M. Ant. Gen. vbi supra quemadmodũ ex Capitular. Caroli Magni l. 1. c. 148. constitutum est, vt Episcopi, inquit, provideãt quē honorem presbyteri in Ecclesijs suis Senioribus tribuant. ideoque in arresto supremi senatus Rothomagēsis lato 2. Martij. 1599. quod citat Marechal De Droictz honorificques ès Eglises. ad loci archipresbyterum, tanquam in suo districtu Episcopi vicarium in diuinis, iuxta c. vlt. X. de off. archipres. litigantes remissi sunt.

Generatim libro Cereemoniali Romano obsequēdum est. Pius etiã V. ordinem in Processionibus publicè seruandum Romę instituit. de quo Gamma in decis. Lusitan. decis. 1. ad ecclesiasticos enim pertinet cura domus Dei, & cultus diuini, & vt in his & sanctitudo & decorum seruetur: hoc complectitur, vt & clero & patrono suus honor constet; & ijs

deferatur debitus honor, quem leges tribui volunt dignitatibus, & statui vniscuiusque.

Processionis honor, inquit d. c. nobis. quem ergo sessionis habebit patronus in Ecclesia? passim ferè obtinuit, vt in choro. sed id antiquis canonibus non est conforme. siquidem clero immixtum non fuisse ratio suadet: quod olim intra chorũ, vbi psallebant clerici, ne Principes quidem admittebãtur. ipse D. Ambrosius Theodosium exclusit. apud Theodoretum Eccl. histor. lib. 5. c. 17.

Sic in c. sacerdotum. de cons. dist. 2. dicitur; sacerdotũ aliorumque clericorum Ecclesijs seruitium honores à laicorũ loco discretos apparere conuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi sacerdotes, & reliqui clerici consistunt (quod presbyterium nuncupatur) quãdo missa celebratur, consistere. Vt liberè ac honorificè possint sacra officia exercere. c. peruenit. ibid. in v. ne sacrarium ingrediatur.

Sanxit similiter Concil. Moguntinum, vt laici, inquit, secus altare, quãdo sacra mysteria celebrãtur, stare vel sedere inter clericos nõ præsumant, sed pars illa, quæ cancellis ab altari diuiditur tantum psallentibus pateat clericis. Ad orandũ vero & communicandum, laicis & fæminis (sicut mos est) pateãt sancta sanctorũ. c. 1. X. de vit. & honest. cler. id quod etiã in Cõcilio Turonēsi 11. c. 4. decretũ est.

Pro nõ leui exinde priuilegio habitum fuit, vt Imperatores, Reges, summi Principes ad chorum admitterentur. sed hodie consuetudo id valde laxauit. forte ad exemplum psalmistarũ, qui sola iussione presbyteri officium suscipere possunt cantandi cum illo in choro. c. psalmista. dist. 23. sed rogati: ibid. in verb. dicente sibi presbytero &c. quia tunc non dicuntur præsumere. vt vult Panor. in d. c. 1. sed & illud ipsum cap. 1. citra præsumptionem tantum psallentibus pateat clericis, inquit: & fauet finis d. c. sacerdot.

Quare & Principes aliqui Ecclesias fundãtes, dotantesque, præbendas sibi successoribusque seruarũt; quarum colore, quasi collegis adscripti, psal-

17.
Patrono debetur honor processionis, sessionis;

18.
Per antiquos canones nullatenus in choro.

19.
Vbi paulatim Regibus & Principibus est datus: quo colore?

psalmos cum illis concinerent. vt exempla sunt apud Chopin. *de sac. polic. l. 1. tit. 4. n. 24.* vbi & idem recitat factitatum à Carolo V. Imp. vt Duce Brabantie, in Ecclesia Collegiata S. Seruatij Traiecti.

Sed consuetudo, cui admodum indulget Panor. *in d. c. 1. ob verba, sicut mos est.* præsertim vbi cessant causæ prohibitionis, multis in locis chorum etiã laicis sine alio colore patefecit. in cuius defensionem alij adferunt, quod sine iussione Episcopi, presbyter sibi possit adlegere laicum cantorem: *ex Isidoro de off. diuin. lib. 2. c. 12. & d. c. psalmista.* qui à presbytero ibi permittitur assumi; neque ideo fit clericus. sed enim uero huiusmodi à presbytero facta psalmistæ adlectio, aliquid imitatur ex ordinatione Episcopali: sicut Abbatibus mitratis concessum est minores ordines conferre: adeoque psalmistarum sic adlectorum exemplum non potest trahi in consequentiam ad eos, qui puri sunt laici. et si alioquin *c. 3. x. de vit. & honest. cler.* presbyterum parochiale clericum vult assumere. & Concil. *Trid. s. 23. c. 17.* functiones minorum ordinum restaurari desiderat in solis clericis clericaliter viuentibus: eorumque defectum suppleri per clericos saltem coniugatos: quos Panormitanus *in d. c. 1.* quasi mixtas personas reputat: quibus adeoque comparari possunt psalmistæ, & cantores à presbytero dumtaxat assumpti.

Nihilominus quamuis secundum antiquos canones chorum Principibus non patere agnoscat *lib. 1. c. agere* tamen indulgentius videtur Ceremoniale Romanum *l. 1. c. 23. sub fin.* & Principem supremum loci permittit incensari ante Episcopum; Proregem verò aut gubernatorem prouinciæ post illum. summa autem huius est dignitas, propter representationem Principis. *Chassan. in catal. glor. septima part. consid. 10.* gubernator oppidi dumtaxat, eodem loco non est. *idē conf. 17. & seq.* sed & huius dignitas à consue-

tudine plurimum æstimatur. *ibid.*

Patrono debetur honor: *l. liberto. & tot. tit. D. de obseq. parent. & patron.* consideratur tamen secundum qualitatem. & sic Joannes *Andreas, Zabarella, Panorm. in d. c. nobis.* dicunt, si Rex aut magnus Princeps est patronus, ad templum venienti vsque ad ianuam templi esse obuiam eundem: & ita fieri Venetijs: cum Dux progreditur ad templum S. Marci. *Choppin. de sacra pol. l. 1. c. 4. n. 14.* cum non est eius dignitatis; in sessionibus tamē, supplicationibus, & conuentibus ecclesiæ publicis præcipuus debetur locus. addit Azor. *Inst. moral. p. 2. l. 6. c. 20. q. 1.* patrono primo omnium pacis osculum dari, & interdum aliquod donum deferri. addunt ex Hostiensis auctores quos citauimus præcipuum inter laicos patrono honorem tribui; nam cleri ordo interturbandus non est; vel honor qui in officijs diuinis obeundis Dei ministris est deferendus. *de quo in c. inter. X. de transf. Episc. duo. dist. 96. Choppin. vbi supra n. 6. & multis pro equitur Chassan. in catal. glor. quarta part. consid. 2. & seqq. & in concursu consid. 78. d. p. 4.* neque etiã soluendus est omnis ordo alijs canonibus decretus. *c. à subdiacono. c. non oportet. & alijs quos refert Gratianus dist. 93. 94. 95. 96. 97. & de paroch. Barbosa de offic. paroch. c. 9. Marechal passim d. tra. De droit. honorifiques és Eglises.*

Quare absurdissime quidam huiusmodi prætextu, sedem suam non tantum intra chorum, sed iuxta altare ad cornu Euangelij, ac supra sedem parochi solenniter celebrantis, & sub hymni angelici, aut symboli apostolici decantatione sedentis ad cornu Epistolæ, collocari iussit. Id est derogare diuinis mysterijs. sed & aliàs honor Regis iudicium diligit: ideoque congruus omnibus honor est dandus. quod si enim patronus est homo priuatus, & superueniat Rex, aut Princeps magnus; non potest cum honestatis ratione stare, vt non præferatur: præ alijs autem personis laicis non eminentibus

20.

Sicut psalmistis.

21.

Vt patrono Regi supremo Principi obuiam catur.

23.

Vt regulati ter alijs, quique honores deferantur.

24.

Primi inter laicos, sed post clericum.

27.

Vt hodie indulgentius agatur.

25.

Omnibus congrui.

merito honor patrono defertur: præsertim in Ecclesia ipsa patronata. similitudine eius quod dicitur, quod quisque domi suæ Rex est. & deberur honor quamuis expressè referuatus non sit. *Choppin. ubi supra.*

Non quidem præsentationis: sed processionis; accessus primi post clerum ad offertorium; asperfusionis aquæ lustralis; incensationis; osculi pacis; sedis; scamni; sepulturæ: & si qua sunt alibi alia: vt panis benedicti erogatio, & similia. quæ ad patronorum emulationem toparchæ, imo missi dominici, & qui in districtu iurisdictionem exercent, sibi passim volunt arrogare.

Honores porro isti cedi nequeunt. *c. 6. X. de iur. par. Conc. Trid. sess. 25. c. 9. §. nec dictum ius. nisi fortè Ecclesiæ c. illud. X. c. vnic. in 6. eod. vel cum bonorum vniuersitate: c. ex literis. X. eod. sic & transeunt in hæredes, & vniuersales bonorum possessores cum sua causa. ita, vt sicut ad aliquem deuoluitur ius patronatus, aut quid simile, ita & honor defluat: quatenus causa in re translata consistat, & successor sit capax. nam & honor personæ tantum debitus cedi non potest. Quare cum Prælatu quidam, patronus Ecclesiasticus, seu parochus primitiuus, incorporatum habens ius parochiale, decimas, aliaque bona, vniuersim cum iure patronatus vendidisset laico; & is toparcham, vt solebat prælatu, antecedere vellet, rectè responsum est, ius spirituale parochi primitiui, & quod inde profluebat ius præcedendi, in personam laicam non cadere. quippe omnis præcedendi ratio fundata fuit in characterē clericali, seu sacerdotali. quæ dignitas personalis est, neque cessibilis. bona autem nullam ipsi possessori possunt prærogatiuam conferre: nisi doceatur ipsis ius patronatus adhæsisse. v. g. castro, aut dominio alicui. ergo nihil ex priori causa in emptorem, qui iuris pri-*

mitiui parochi capax non fuit, transire potuit. cedere ergo debet toparchæ. Huiusmodi primitiui parochi, patroni quidem dicuntur; verè non sunt, patroni propriè dicti Ecclesijs benefaciunt; fundo, dote, structura illi Ecclesiarum prouentus in se deriuant. laici autem tales patroni, vel parochi esse non possunt: causa ergo cessante, cessat in his effectus. sic refert Mareschal. decisum, cum loci dominus primarius incidisset in religionem deformatam, non potuisse alteri, quamuis Catholico, ius sui honoris cedere; vt secundarium præcederet.

Patrono etiam, qui templum struit, permissum est insignia sua insculpta parietibus habere. *l. 2. & 3. in fin. D. de oper. pub. non alteri, ibid. & l. 4. si quis tamen quippiam adornarit marmoribus, vel alio modo; nomen inscribere, vel arma appingere non prohibetur. l. 7. D. de oper. pub. manentibus, inquit. priorum titulis, qui ea opera fecissent. quorum nomen nunquam eradendum est. d. l. 2. in fin. Choppin. de sac. pol. lib. 1. tit. 4. n. 5.* Nomen, inquam; tituli, arma, insignia poni possunt: non autem statua, & imagines, sine imperiali beneficio. *l. 1. & vlt. C. de stat. & imag. tametsi prælatorum & magnatū multis in monumētis statuas videamus: priuatorum etiam pictas imagines. sic etiam prohibitum est vela rebus imponere alienis. l. 1. & 2. C. vt memini liceat signa rebus imponere alienis. ideoque argumentum præbent dominij aut similis iuris insignia, ac tituli rebus infixi, inscripti, appicti. adeoque parietibus ab alio structis insignia insculpere est priori structori detrahere: eoque vetitum. d. l. 2. & 7. quapropter ne locorum quidem dominis permissum arma sua, & nomina Ecclesiarum parietibus inscribere. d. l. 4. D. de oper. publ.*

Cæterum ingerenda est iterum mentio consuetudinis, qua nunc hîc passim receptum est, vt patrono non tantum in choro detur locus;

26.
Iterum
quales?

27.
Vt cedi nequeant: cū
sua causa
transeant
in capax.

28.
Patrono
insignia
sua parietibus
insculpta
vt habe-
re possint,
& alijs in
ornamentis
aut addita-
mentis.

29.
Vt locorum
dominis &
Iudicibus
locus detur.

cus; sed etiam loci domino; non tantum imperium merum; sed etiam iurisdictionem dumtaxat habenti: seu, vt pragmatici loquuntur, non tantum altam iustitiam habenti, sed etiam mediam, atque infimam, sed vtique gradatim; atque iurisdictionis ordine, & dignitate seruata.

30. Quatenus vbi plures sunt domini? Sed hic est lapis offensionis, dum in eadem parochia diuersa sunt dominia: atque hi tum se dicunt Ecclesiarum dominos, intra quorum dominij ambitum sita est Ecclesia: ibique prerogatiuam vindicant, reliquos, quasi eo loci priuatos, infra se reijciunt. & quamquam neque iure dominij, neque seruitutis hæc à toparchis prætendi possint in Ecclesia; vt diximus: tamen considerationem aliquam habet, quod Ecclesia sita sit intra sphæram sui dominij: cum cuius vniuersitate connexionem videri potest habere Ecclesia, sicut ius patronatus, quamuis sapiat aliquam spiritualitatem; sequitur tamen castrum, aut bonorum vniuersitatem. adeo vt etsi in commercium per se non veniat; accedat tamen vniuersitati: & sic toparchiæ dignitatem Ecclesia auget, quomodo & iurisdictione; quamuis per se toparchæ non competat in Ecclesia; tamen propter vniuersitatem circumiacentis territorij ita extenditur, vt delicta in Ecclesia commissa vindicare ipse possit, nō toparcha vicini territorij, quamuis eiusdem parochiæ, quinimō ad defensionem Ecclesiæ in ipsa delinquentes compescere debet, vt ipse D. Ambrosius, cum Mediolani cum potestate esset, Ecclesiam ingressus est, vt ortam in eâ seditionem, super Episcopi electione, compesceret. quando ipse in Episcopum est electus. & sic videntur templa manere sub iurisdictione tanquam illius circulo inclusa; tametsi id improprie accipitur. *d.c. conuenior. 23. q. 8.* sicut improprie vocatur communis Ecclesia, *in c. si plures 16. q. 7.*

aut cuiuscumque in *c. si quis in atrio. 17. q. 4.*

Vbi plures sunt domini indiuisim, fratri seniori, aut ei qui ab eo causam habet, cedit alter: si diuisim, neque satis constat in cuius circulo sit Ecclesia; *dominus presumitur quæ maius dominium habet in villa*, inquit Faber *ad l. 2. C. de iur. emphyteut.* atque aliàs in quo amplior causa est, maior etiam effectus, vt hic honor, concedendus est. vnde etiam inter pares loci dominos, si alter aliam eminentem dignitatem habet, personæ illius alter cedit: hæredi non cedit. *Faber. Inst. de honor. possess. §. aliam vero Chassan. in Catal. p. 1. consid. 38.* quare etiam territorij prætor, si quis aduenerit superior Iudex, cui ille subalternetur, huic loco cedit.

Sed neque sufficit quibusdam toparchis, quod ipsi ad chorum admitti sint, & intra cancellos clero separando à populo olim positos; sed quo magis, non honor Dei, sed ipsius toparchiæ respondeat; alios ad chorum admitti nolunt: quamuis ære publico olim ille structus sit; & cum desunt Ecclesiastici proventus, sartus tectus seruetur à populo: qui ea in parte cum ratione instituendi patronatus non parum participat, & cum ditiores, pro ratione facultatum, plus alijs soleant contribuere; rei æquitas videtur inferre, vt ab onere huiusmodi non separetur congruus honor: & consequenter vt Episcopus, archipresbyter, seu rector Ecclesiæ etiam illum intra chorum tribuat: quatenus officij diuini peragendi libertas, & loci capacitas, & consuetudo commodè patiatur.

Locorum domini secundum gradum suum honorem merentur; imo & magistratus eorum vices supplentes. adeo vt officia publica etiam honores dicantur. *titul. D. de muner. & honor. de quo egimus in Iudice lib. 2. c. 2.* gradus honorum hinc erunt, vt primum obtineant quibus alta;

31. An alios hi possint excludere à choro?

secundum, quibus media; tertium, quibus infima iurisdicção competit: seu cuius olim Ecclesiæ fundus directo dominio emphyteusis, census, feudi, vel simili nexu obstrangebatur. quando tamen hinc domini, hinc officiarij tantum adsunt; procurator domini locum non mox debet obtinere: quamuis praxis deferre soleat obeunti munus altæ iustitiæ.

32.
Post patronos, dominos, Iudices vt alij congruus honor datur.

Post eam denique considerationem, quæ à beneficijs in Ecclesiam ducitur, & patronatus instar, aliquid quasi reale sapit; & quæ iterum ratio toparchiæ, & iurisdictionis suadet; debet Ecclesiæ rector seruare decorum, secundum notas dignitatum, quæ in singulis conspiciuntur. de quibus tractare longa esset disciplina. scripsit Matthias Mareschal idiomate gallico libellum *De Droictis honorifiques és eglises*. qui latè id executus est; & plurima senatusconsulta ea super re lata simul typis vulgavit. addè & totum Chassanæi *Catalogum gloriæ mundi*.

33.
Etiam mulieribus secundum qualitatem maritorum.

Porro mulieribus, quia ius patronatus competere potest, *Panorm. post Ioannem Andrea in d. c. nobis*. consequenter honor congruus deferendus est. & singulatim etiam vxoribus patronorum. quippe maritorum radijs clarescunt, & ab eis dignitatem sortiuntur, aut vilitatem; *l. mulieres. C. de dignitat. lib. 12. l. fin. C. de nup. in v. Vxor marito conrescat, & sentiat eius fulgorem. Auth. de Consult. §. si autem v. decet enim frui eas & coniugis claritate. & v. quoniam vxores coruscant radijs maritorum coll. 4. plura habet Chassan. in catal. glor. 2. p. 40. consid. & priuilegia mariti comunicantur vxori. l. Princeps. D. de leg. iterum Chassan. ibid. priuil. 39. et si Ceremoniale Romanum ubi supra eundem honorem mulieri insigni defert, quem viro.*

34.
An etiam ante hos ipsos?

Sed mores iterum legem ponunt, aut mutant. Vt vidimus hinc sub Archiducibus Alberto, & Isabella; cui ille primas vbique videbatur

deferre. & assentitur in reginis Chassan. *d. cons. 39.* non in alijs. salua rursus consuetudine. quam semper etiam hodie vult attendi Gauantus in *Thesauro. l. 1. p. 2. tit. 7.* cui in cæremonijs versatissimo, hoc in argumento multum est tribuendum. quamuis etiam medio æuo in Capitularibus Caroli Magni *lib. 1. art. 17. lib. 7. art. 134. & 291.* vetitum fuerit, vt nulla fœmina ad altare audeat accedere; aut presbytero ministrare, vel infra cancellum (seu chorum) stare, aut sedere.

Sepulchrum, monumentum, & quicquid demum conceditur patronis, benefactoribus, & alijs, nullatenus admittendum est vt deformet Ecclesiam, aut vsui incommodet. ideoque non nisi magnis Principibus tumbæ supra terram eleuari permittendæ sunt. vt etiam extat constitutio Pij IV. qua omnes amoueri, & terræ æquari iussum est. minus permittendum est, vt in gratiam cuiuspiam tardius, ociosque officia diuina fiant, sed illa omnino horis competentibus complenda sunt: *c. 1. X. de celeb. miss.* secundum decreta superiorum Ecclesiasticorum. *c. 1. X. de off. custod.* vt in Synodo diocesana Antuerpiensi *anni 1610. tit. 12. c. 4.* serio vetitum est, ne in collegiatis aut parochialibus Ecclesijs missa, prætextu expectationis alicuius spectabilis personæ, aliove colore, differatur. vt & Regio edicto. April. ann. 1571. in Gallia vetitum est dominis temporalibus locorum, alijsque parochos, vicariosue ad aliquam temporis diuini officij mutationem cogere. cuius temporis obseruatio adeo rigidè instituta est; vt officia diuina ex eo horæ canonicæ dicantur; preces nocturnæ, primæ, tertiar, sextæ, nonæ, vesperæ.

In sepulchris etiam & monumentis decorum seruandum est. vt ferè quo loco stare, sedere viui non possunt, defuncti non deponantur. & quamuis pro sepultura pecunia, vt pre-

35.
Sepulcræ singulis congruæ, nullis eleuatæ.

36.
Nullius causa temporaria diuinarum officiorum turbanda.

Sepulcræ mortuis, vt loca viuis, congrua.

vt pretium,exigi non possit : *c. penult. x. de sepult. c. cum in Ecclesia. x. de simon. siue in Ecclesia siue cæmeterio quis sepeliatur : c. quæsta. c. in Eccles. c. præcipiendum. 13. q. 2.* tamen vt Ecclesia gratitudinem erga patronum ostendit, honorem illi in processione, sessione, & sepultura exhibet; ita etiam potest erga eximium quempiam benefactorem. imo ijs etiam tribui potest, qui non pietatis ergo, sed honoris adipiscendi causa re ipsa benefaciunt, & pecuniam numerant. quando etiam huiusmodi honor, quatenus temporalis est, pecunia æstimabilis est, & in commercium venire potest. *Diana p. 3. tract. 1. misc. r. 57.* & ita Marechal Parisiensi senatusconsulto 9. *Martij 1551.* & pluribus inde alijs iudicatum refert, turbandum non esse, qui aliquo beneficio sessionem, vel scamnum in Ecclesia impetrauit. *Vide Marc. Ant. Gen. ubi supra in Annot.*

Cæterum, sicut præcipimur ab Apostolo *ad Rom. c. 13.* reddere omnibus debita; cui tributum, tributum; cui honorem, honorem; ita etiam Ecclesia detestatur iniquas contentiones; & , nisi componantur, reliquias iubet efferrî, & Ecclesiam claudi, *c. si plures. 1. 6. quæst. 7.* Igitur in statuendo super hisce omnibus prærogatiuis Iudicis Ecclesiastici autoritate opus est. *per eas rationes, quas mox diximus, præsertim n. 7. & seqq. n. 16. & seqq.* quod si tamen super possessorio iudicio quærat, ea fere via deferri ad sæculares cognitio solet. præsertim cum non de iure Ecclesiæ quæritur, an alicui prærogatiua competat; sed cui ex duobus pluribusue secularibus desuper litigantibus competat.

Quatenus porro Iudices sæculares, domini temporales, seu toparchæ, lites agitare, iudicia exercere, seu quippiam sæculare in Ecclesijs facere non possint vide supra *l. 1. c. 34. & hic 7. c. 84.*

CAPVT LXXXIV.

De Statuto super ordinatione Ecclesiæ patronatus Regij.

SVnt qui nouo commento ius Regium patronatus ita extolant, vt non communibus regulis astrictum, sed in quod congerant priuilegia, si quæ vspiam sunt, apostolica, iura Coronæ, personæ, sanguinis, protectionis, *domanij* regij prærogatiuas : Vt ex huiusmodi conglobatione eam authoritatem & iurisdictionem conflent, quæ nõ tantum ad bonorum olim concessorum conseruationem pertineat; sed etiam in sacris ordinandis, & cultu diuino valeat: quin Ecclesiasticæ etiam authoritati ita præualeat, vt huius decreta illa rescindat. Reprobatus est Saul, qui, quamuis in defectum Samuelis dumtaxat, sacrificijs se immiscere voluit. priuilegia quidem inspicienda, non excedenda sunt. *c. porro. c. recepimus. X. de priuil. ne quidem sublimibus Principibus, eorumue Ecclesijs, aut oratorijs concessa, ad alias personas, aut loca sunt extendenda. c. cum capella Ducis Burgundia. X. de priuil.*

Fatendum est quidem regio patronatus, personas, sanguinemque regium non semel in iure à communi regula excipi. non tamen inde potest inferri vniuersaliter, nullis canonibus subesse; licere quicquid lubet in beneficijs patronati aut protectioni suæ subiectis; rerum sacrarum, diuini cultus, officiorumque ordinationi præscribere. Concilium quidem *Trid. sess. 25. c. 9.* à decreto illic proposito excipit patronatus ad Reges, & sublimes Principes spectantes, non generatim ab omni canone.

Eodemque modo *sess. 22. c. 8.* à visitatio-

1.
Ordinatio
Ecclesiæ
quamuis
regij patro-
natus est
Ecclesiasti-
ca.

2.
Priuilegia
extra loca
& personas
quibus sunt
concessa,
non exten-
denda.

3.
Regij pa-
tronatus
vt à com-
muni ali-
qua regula
excipiantur.

4. Et hospitalia sub immediata Regum protectione speciali,

sitatione Episcopi hospitalia excipit, quæ sub Regum sunt protectione, sed non generali illa, quæ totum regnum complectitur; sed *immediata*, inquit, *protectione*. de qua etiam constare expressè debet, & cognoscit Iudex Ecclesiasticus, nō sæcularis. citati à Barbofa in Coll. DD. ad Concilium Trid. s. 22. c. 8. n. 28. 29. quin etiam, cum d. c. 8. his verbis vtatur; *Episcopi habeant ius visitandi, & in fin. non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, priuilegio, aut statuto*; videtur Concilium ius visitandi tribuere, vbi ante per consuetudinem, priuilegium, aut statutum non competebat: quæ tamen salua esse velit in hospitalibus protectionis Regiæ immediatæ: eoque minus per d. c. 8. derogari aliquatenus iurisdictioni, quam Episcopi ante exercuerint. quod Interpretes in quadam causa Neapolitana deciderunt. Barbof. vbi supra num. 30.

Eodemque c. 8. Episcopis mandatur, vt quæcumque ad cultum diuinum pertinent, ipsi ex officio suo cognoscant, & exequantur; non obstante prætectione generali; sed immediata dumtaxat. vbi consuetudines, priuilegia & statuta non abrogantur; sed neque autoritas datur ipsis Principibus de cultu diuino, & sacris rebus, vt libuerit, statuendi.

5. De officijs rament diuinis & rebus sacris statuit Episcopus,

Si quidem de missis, horis canonicis, officijsque diuinis statuendi autoritas ad superiores Ecclesiasticos omnino pertinet. c. 2. de off. archidiacon. c. 1. 2. 3. de off. archipres. vbi quæ officia, & per quos, & quomodo peragenda sint, superiores Ecclesiastici designant: imo hanc illamue præbendam illo onere afficiunt. c. significatum est. X. de præb. Concilium Trid. sess. 24. c. 12. §. in omnibus, aliaque diuersa tit. de celebrat. missar. relata, & tota parte Decreti quæ de consecratione inscribitur: imo noua beneficia, & dignitates potest Ordinarius erigere, ad cultum diui-

6. Noua beneficia erigere, onerare sacris officijs, seu onerare.

num ritè peragendum. DD. in c. cum accessissent. X. de constitut. c. cum olim. X. de consuet. Azor. Inst. Moral. p. 2. lib. 6. c. 30. q. 10. denique Concilium Basiliense sess. 21. latè modum rem diuinam peragendi præscribit. quem contraximus, in Respons. can. De celebrat. missar. resp. 1.

Vbi etiam & in d. c. 1. 2. 3. X. de off. archipres. diuersitas feriarum, & festorum innuitur; & vt aliter atque per alios officia fieri debeant; in summis festiuitatibus per Episcopos, in festis maioribus per inferiores dignitates; in alijs, & ferijs quotidianis per canonicos, aliosue ex instituto cuiusque Ecclesiæ. qualia omnia iterum Concilium Trid. tam quoad officia, quam ministros disponere ad superiores ecclesiasticos omnino vult pertinere. sess. 24. c. 12. §. fin. patronos autem neque rerum sacrarum administrationi; sed neque bonorum permittit immisceri. ibi eadem sess. 24. c. 3. §. fin. quod & varijs iuris veteris locis ab origine Ecclesiæ seruatum fuisse latè retulimus in Consult. can. de paroch. Consult. 8.

Sanè huiusmodi dierum, officiorum, ministrorumque distinctio, & quid ad maiorem Dei gloriam, cultumque diuinum spectet discretio, non potest ad patronos aut Principes, sed ad superiores ecclesiasticos pertinere. ad sacerdotes enim Deus voluit quæ Ecclesiæ disponenda sunt pertinere, non ad sæculi potestates. c. si imperator. dist. 26. Princeps filius est, non præsul Ecclesiæ. ibidem. Ecclesiæ omnes in Episcopi potestate consistunt. c. omnes. basil. 16. q. 4. illarum ordinatio ad Episcopum, nullatenus ad patronum, pertinet. c. pia mentis. c. fringentius ibid. adeoque officiorum, & ministeriorum distributio. d. c. 12. §. fin. sess. 24. Trid. locisque supra citatis, adeoque mutatio, si quam ad decorum cultus diuini temporum ratio exegerit. præsertim si beneficijs non grauiamen, sed subleuamen adferat.

7. Discernere quæ quibus diebus, seu ministris cõueniant,

8. Nullatenus id patronis concessum.

9. Sed Ecclesiæ sacerdotibus.

Dum

Dū liberioris ex inde beneficij donum, collationemque patronus nāciscitur. & nemo queri potest cōditionem suam factam esse meliorē.

Laudanda igitur est à patrono Ordinarij mutatio talis, non improbāda; minus rescindēda. quasi iure regij patronatus comprehensum esset, non tantum protegere Ecclesias; sed regere; eorumque, quos *Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*, act. 20. acta rescindere. quod nullis priuilegijs, nullis canonibus potest esse permissum.

Id quidem verum est spectare ad patronos Ecclesiæ suæ sollicitudinem: *c. filijs vel nepotibus*, 16. q. 7. & singulari respectu considerari reges, sublimes atque supremos principes, iura Imperij in dominijs suis habentes: *d. c. 9. f. 25. Conc. Trid.* sed & reges atque reginas excipi à cōmunijs regulis: vt *in c. fin. in princ. X. de off. deleg.* dum quis prohibetur esse Cōseruator illius, sub cuius agit iurisdictione: & *in c. 5. de priu. in 6.* reges, reginas, eorumque filios excipi restrictione priuilegij, ne quis possit excommunicari: in restrictione dispensationū super pluralitate beneficiorū: *in c. execrabilis §. nos itaque. verb. regum filijs. de prob. in extr. comm.*

Sed hæc, aliaque similia, & plura quæ habet Salgado *p. 3. c. 10. Ceuallus de cogn. per viam violent.* nihil faciunt ad hoc, vt possint reges, patroni, protectores Ecclesiæ, & canonū supergredi Authoritatem ecclesiasticam, & illius decreta euertere. Neque quicquam huiusmodi tribuit *c. regum est. 23. q. 5. c. principes. ibid.* quod nōnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptę culmina teneant: quia in ædificationem non in destructionem datā huiusmodi potestatem ratio subiuncta declarat: vt *per eandem potestatem*, inquit, *disciplinā Ecclesiasticam muniant principes*; nō euertant: & subsequenter *intra Ecclesiam*, inquit, *potestates necessariae non essent; nisi vt, quod nō proualeat sacerdos efficere per doctrinā sermonē; potestas hoc impleat per disciplinae terrorem: sape*

per regnum terrenū caeleste regnum proficit. ad muniendā ergo disciplinā ecclesiasticam, subsidium, profectū Ecclesiæ, potestas intra Ecclesiam nonnunquam est: vt casus recitatur *ibid.* à glossa *ad verba intra Ecclesiam*; nō vero vt quod in illius gratiam inuētum est, retorqueatur in odium.

Et vero detur ad muniendam Ecclesię disciplinā posse Principes ordinationes edere requisitos, vel etiam motu proprio: fieri id potest canones sequendo, sanctionibus & pœnis iuuando; quod est munire: non tamen Ecclesiasticę potestatis Decreta euertendo. *vt latius diximus in initio lib. 1. c. 3.*

Sed neque *c. filijs vel nepot.* 16. q. 7. eam regiæ authoritati defert, *vt diximus §. l. 1. c. 35. n. 12. l. 2. c. 75.* dū patronus salutarem sollicitudinē, nullam noxam, sed *commonitionis honeste cōventionem*, aut ad Episcopum, Metropolitanū, deinde regē querelam deferre permittit: quod autem tum regis erit officium nullatenus explicat: petendū illud igitur est ex alijs canonibus. & cū omnes, qui impensissimè fauēt regio patronatui, vbi-cumque ille regulas iuris cōmunis excedit, soleant postremo confugere ad priuilegia Apostolica, quę per vsum immemoriam dicant probari; radicitus extirpatur huiusmodi assertio: cum inaudita sint hæcenus priuilegia Apostolica, per quæ Principibus concessum sit, pessumdare Ecclesiæ decreta.

Vt vanum sit, quod Ceuallus *de cognit. per viam viol. t. 5. glos. 6. n. 64. ex Flor. de mena l. 1. var. q. 12. n. 8.* Rex, inquit, *nostrer catholicus est*, ex bullis & priuilegijs Roman. Pontif. perpetuus *Index & cōseruator d. Concil. (Trid.) & inriumeius.* Romani siquidem, penes quos est scaturigo omniū priuilegiorum Apostolicorum, semper & vbiq; hæc negāt: & consequenter quod ius patronatus regij inuoluat ius aliquod protectionis iurisdictionale, etiam cōtra eorum decreta, qui in Ecclesia præsident.

Modestius procedit argumentum

C c

à de-

10.
Solicitudinem quidem patronos concernit,

11.
Supremum Principum singularis consideratione.

12.
Non auctoritas in dignis.

13.
Nisi ad muniendam Ecclesiasticę disciplinæ.

14.
Nec id cōcedit l. filijs. 16. q. 7.

15.
Nec priuilegia.

16.
Quateus ad augendum cultū diuinum exonerari præbenda vna possit, onere alijs communitato, non aduersante Concilio Tridentino.

à decreto Conc. *Trid.* *f. 25. c. 5.* ductū, ne derogetur qualitati præbendarum onus missæ aut simile annexum habentium; *aliter*, inquit, *facta prouisio subreptitia censeatur*, eoque à rege illud decretum insequente declarari posse, prouisionem ab Ordinario secus factam subreptitiam censerit: siquidem neque huc protectio & defensio extenditur: sed & huiusmodi decretum exaudiendum est iuxta intentionem eiusdem Concilij *Trid.* *ibid.* *sess. 25. c. 3. §. nefas paulo ante propositam.*

Quin etiam agit d. c. 5. de collationibus ipsis, & prouisionibus beneficiorum, vt ex tali derogatione subreptitiæ censeantur: subreptio autem & obreptio vitia sunt impetrationum, & rescriptorum; non autem legum, & canonum. eodemque modo loquitur idem Conc. *f. 7. c. 3.* vt neque referat, inferiorem non posse derogare legi superiorum: non enim per d. c. 5. ponitur lex, nisi quoad ipsius collationes, prouisiones, dispositiones beneficiarias; non autem quoad leges circa huiusmodi onera ferendas.

Quare neque aduersabitur d. c. 5. si in quapiam cathedrali Ecclesia duæ fuerint præbendæ sacerdotales hebdomadariæ, & tamen in praxim redigatur decretum eiusdem Concilij *f. 24. c. 12. §. in omnibus.* indistinctè statuens, vt *omnes canonicatus habeant ordinem sacrum annexum, & dimidia saltem pars presbyteri fiant*: quando onus hebdomadariorum communicaretur toti dimidiæ, & sic exonerarentur ferè hebdomadarij, dum tota dimidia iuxta *§. omnes.* *ibid.* suis vicibus officia faceret.

Vt memini non omnino difforem aliquando fecisse seu probasse quosdam Episcopos, & quorum aliquis Concilio etiam Tridentino interfuerat, ordinationem pro congruentiori officij diuini peractione & sedandis litibus, duo sæcula peruagatis, quæ in materia juris patronatus magnum etiam faciunt momentum *c. 1. 2. 3. 22. X. de iur. patron.*

neque sine canonum offensa decretum huiusmodi Episcopi potest enervari. Decretales omnino multæ *X. de iur. patron.* verbis vniuersalibus vtuntur, vt neque sublimes principes excepti videantur; quando id specialiter non fit. & vero neque regum patronatum omni lege solutum esse euidenter fit ex ijs controuersijs, quæ extiterunt inter Hæricum II. regem Angliæ & D. Thomam Cantuariensem. *quas retulimus supra. lib. 2. c. 3.* cuius consuetudines, vt ille vocabat, alios plures eiusdem regni principes imitari voluisse liquidum fit ex multis Decretalibus Archiepiscopis, & Episcopis Angliæ inscriptis. *vt c. 21. & alijs d. in de iur. patronat.*

CAPVT LXXXV.

De libertatibus, vt vocant, Ecclesie Gallicane.

Speciosa nomina sunt: & calammum pelliciunt: quamuis externa sed loquendi agendique abufibus admodum prorogata. præsertim dum non ad libertatem fauoremque Ecclesie, quem ampliari oporteret; sed magis sæcularis potestatis, traducuntur. Enimvero dubium non est quin Reges Franciæ iam olim de Sede Apostolica optimè sæpius sint meriti: (dummodo meminerimus egregia antiquorum Francorum facinora ex minori tantum parte spectare ad occiduos, vt sunt, qui hodiè ferè Fræcorum nomine intelliguntur, & solent non sine plagio illa sibi adscribere, vt deducit doctissimè Chiffletius in *Vindicijs Hispanicis c. 9.*) dubium quoque non est quin etiam in vicem Sedes Apostolica Reges illos regnumque multis magnisque priuilegijs munerarit. Vnde Innocentius III. *in c. nouit. X. de iudic.* Philip-pum Regem Francorum illustrem diligimus, inquit, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus: exaltationem regni franco-

7.
Libertates
scu privilegia
Franciæ
ob merita
concessa.

17.
Regij patronatus
non omni
lege soluti.

rum, sublimationem Apostolica Sedis reputantes. cum hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius deuotione permanferit, & ab eius deuotione nullo unquam, sicut credimus, tēpore sit discessurum.

Hoc igitur fine priuilegijs Reges, regnumque illud exaltatum est; vt connecteret sublimationem Sedis Apostolicae libertates ergo Ecclesiae Gallicanae, quaecumque legitimae sunt, atque canonicae; priuilegia sunt à Sede Apostolica profecta; vt dum ijs vterentur Reges, atque regnicolae; sacrae illius originis cum reuerentia meminissent: non verò, vt quidam hodie procaciter loquuntur, illorum occasione erga Romanam Ecclesiam contumaces redderentur. non vt libertas Gallica esse diceretur, non curare leges Pontificias; non decreta oecumenica; non censuras Romanas, non vitae necisque spiritualis potestatem; non clauēs quibus caeli aditus obstruuntur, atque referantur; non ligandi soluendique potestatem; non adscribere iuri saeculari Conciliorum conuocationem; praetorum, magistratuumue Ecclesiasticorum creationem, non reijcere Ecclesiae Rom. iurisdictionem; & ad petram Apostolicam vltimam prouocationem.

Haec enim omnia primatui Petri insunt, sicut similia in temporalibus notae sunt supremae potestatis. quatenus de his autem aliquid decisum, Regibus regnoue communicatum est, non eximit à suprema capitis Ecclesiae potestate. quippe quam abdicare Pontifex non potest. *c. innotuit. X. de elect.* neque iustam recalcitrandi ansam praebere illud potest: sed grato dumtaxat animo priuilegijs vtendi; & si quid occurrat, quod aduersari videatur, super ijs reuerenter excipiendi, atque Pontificem instruendi.

Sic Clemens V. in *c. 2. de priuil. in extrauag. commun.* Meruit Philippi Regis Fravorum illustris, inquit, sincera affectionis ad nos & Ecclesiam Roma-

nam integritas, & progenitorum suorum praecleara merita meruerunt, meruit insuper regnicolarum puritas, ac deuotionis sinceritas; vt tam regem quam regnum fauore beneuolo prosequamur. Ex eoque ibidem Clemens beneuolam declarationem Regi, regnoque cōcedit. quā grato mentis, linguæ, calami-que indicio Francos vt i equum est: non verò vt quidā; atque alios inter Cassanus, quem refutauimus *Hiat. lib. 3. c. 5.* quasi per eam decretalem pene excepti essent ab omni Ecclesiae potestate. quae neque mens fuit Clementis, neque esse potuit. qui petrā, super qua Ecclesia Christi aedificata est, destruere, vel oues pasci mandatas abdicare nō potuit. vt *ibid. diximus.* atque insuper priuilegiū, ne quis excommunicari possit, multis Regibus concessum *c. ne aliqui. de priu. in 6.* non auferre Pontificiā potestatem, cum extraordinaria necessitas exigit, reges ipsos excommunicandi, vt eius rei plura sunt exempla, etiā nostri saeculi. vt omitam apud Gallos priuilegia egerē successorum confirmatione: quin & à cōcedente posse reuocari. quamquam apud nos religiosius seruentur. vt *diximus in Iudice lib. 3. c. 1. m. 15. & seqq. & in Notitia Iur. Belg. in Introd.* sic etiam supra diximus *lib. 1. c. 38. & in Iur. pont. nou. anal. de elect.* ius Regaliae defendi verè non posse, nisi ex priuilegio apostolico. sed nec aliud quodcumque regibus, quoad beneficiorum Ecclesiasticorum dispositionem competens. *ibid. s. c. 37.* vt nec aliud qualecumque de rebus sacris statuendi, *c. bene. dist. 96.* de qualibus passim scriptores Gallici.

Sed praeter ceteris eximia est Defensio libertatis Ecclesiae Gallicanae, quae Curiae Parisiensi ascribitur, & quam latine dedit Duarenus ad *calcem libri sui De sac. Eccles. minister.* vbi postquam de edictis quorundam Galliae Regum, de decretis Concilij Constantiensis, & Basiliensis, de Pragmatica sanctione verba sunt facta; ad pauca capita res

2.
Eo fine tamen, vt cum gratitudine meminissent.

3.
Non aliò traheretur. minime in Sedis Rom. diminutionem.

4.
De prouisionibus praetura-

reducitur : atque imprimis multi articuli consumuntur in astruenda electionis canonicæ necessitate. laudatur c.1.X. de elect. c. nulla. 72. dist. c. Episcopo. 8. q. 1. c. qui in aliquo. 51. dist. c. ne pro defectu. X. de elect. l. si quemquam. C. de Epif. c. sacrorum. 53. dist. quod ante aliquot sæcula non se soleat Papa electiuis beneficijs immiscere : imo infirmatâ postulatione, ad eligentes negocium remittere. c. bona. X. de postulat. & canonicarum quidem electionum zelus bonus est, si verus est. vt per Concordata Germanica illæ ritè rectèque firmatæ sunt. sed per Concordata Gallica, cum Leone X. inita sublata, & ad prelaturas nominatio Regi delata est : eoque zelus omnis, & querela ibi extincta eorum, qui maluerunt prelaturarum designationem à Rege, quàm à Christi vicario proficisci.

5.
Minorum
beneficio-
rum:

Minorum beneficiorum distribuendorum ius ait Defensio ad Ordinarium pertinere. c. regenda. c. quicumque. c. nouerint. X. q. 1. & tot. tit. de off. Ordinar. ordinem Ecclesiasticum confundi, cum sua vniciue iurisdictione non seruatur. c. peruenit. 11. q. 1. & latè enarrat incommoda gratiarum expectatiuarum, per quas & Ordinario manus ligantur; desiderium mortis possessoris nascitur; prouinciæ pecunijs sæpius sine fructu exhauriuntur : non iterum iniusta fuisse hæc querela videtur. quippe cui & Concordata Gallica finem imposuerunt; & Concilium Trid. sess. 24. c. 19. non iniusta, inquam; si non suo Marte remedium adferri; sed magis placuisset postulari à Pontifice: cui canones diserte tribuunt in beneficijs plenitudinem potestatis; & hanc nunc libertatem profiterentur pactis conuentis cum Leone X. & Concilio Trid. acceptam esse ferendam.

6.
Litibus Ro-
mâ tractis:

Querelæ super beneficijs appendicem facit Defensio, lites illorum causâ, aliâue Romam tractas : sed eadem responsio satisfacit: Leo per

Concordata prouidit, & Concilium Trid. sess. 24. c. 20. sed & amplius per Concordata, quàm per Tridentinum est Gallis prouisum: cum hoc non nisi de primâ instantiâ; illa etiam de vltiori statuatur, & grande priuilegium concedant : cuius origo reuerenter est agnoscenda, ab illisque prædicanda.

Denique pergit Defensio ad commendas; & consequentem Ecclesiarum ruinam, etiam nobilissimorum monasteriorum: sed & iterum prouidit Concilium Trid. s. 25. de regular. c. 21. quoad monasteria : quin etiam alia beneficia curata per modum commendæ perpetuæ, aut vnionis ad vitam obtineri vetuit Concil. Trid. cum alio incompatibili s. 7. c. 4. nunc autem cum Rex commendatarios nominat, etsi non cessent incommoda, imo immensum aucta sint, cessant tamen vt supra ibidem querelæ.

7.
Commen-
dis:

His de rebus cum Concilium Constantiense & Basil. decreuissent, ait Defensio, obseruationem canonum Regis culpæ ascribi non posse; imo scelere eum obligari si contra eos canones aliquid admitteret, idque, inquit, propter auctoritatem & sanctitatem eorum, qui hos canones nobis reliquerunt. vbi respicit duo iam dicta Concilia : at verò consulere illa; non ligare manus Pontifici potuerunt : illorum ille lege solutus est; vbi ex re Ecclesiæ aliter ei agendum videtur. præterquam quod, cum iam schismata essent sublata, iam supra Concilium erat Pontifex, eoque inuito quid vltius statuendi cessabat auctoritas, quo etiam nomine Basiliensis Concilij decreta titubant: & pars ideo melior, vt auctoritatem acquireret; in Concilium Lateranense sub Leone X. habitum, ac deinde Tridentinum illata est; non tamen Basiliensis etiam reseruationum sublatio: sed neque canonicarum electionum restauratio. quin imo Concilium Trid. sess. 24. c. 1. vbi dili-

8.
Concilio
Constant.
& Basilien-
si:

9.
& Triden-
tino,

diligenter monet omnes ad quos pertinet Ecclesiarum prelatos promouere, vt digniores præfici diligenter curent; *omnes, inquit, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque ius, quacumque ratione à Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant, nihil in ijs pro præsentis temporum ratione innouando, hortatur &c.*

Et si enim sanctiores omnino habendi sunt canones veteres: præsentium tamen temporum ratio non suavit Concilio conuellere vel Concordata Gallica, vel aliorum locorum priuilegia: innuit tamen vno verbo debere huiusmodi priuilegia à Sede Apostolica haberi.

Curia quidem in illa Defensione art. 19. protestatur se nihil auctoritati Pontificis, & S. Sedis velle detractum; quin imo omnem honorem, reuerentiam & obedientiam deferri; & si quid in Defensione emendatione, inquit, dignum exciderit, *Ecclesia determinationi, qua errare non potest, subycere se non recusat. c. à recta. 24. q. 1. Ecclesiæ, inquit; non Pontificis. is enim iam damnauerat pleraque, quæ à Concilio Basiliensi post schisma sublatum, & progressum Concilij suspensum, erant decreta. quando, vt diximus, iam Pontifex erat supra Concilium; illudque ei obedire tenebatur: eoque malè Defensio nihil aduersus veteres canones admittendum censuit; propter auctoritatem, vt inquit, & sanctitatem eorum, qui eos nobis reliquerunt: cum eorum auctoritas depressa iam esset, & præuuleret maior potestas: cui, cum diffidet ab inferiori, omnino obediendum est. si aliquid ipse proconsul iubeat, inquit Augustinus, & aliud Imperator; nunquid dubitatur illo contempto huic esse seruiendum? c. qui resistit. 11. q. 3. De hac Defensione & pragmatica S. Ludouici per illam citata, vide Dianam p. 5. t. 1. r. 13.*

10.
Libertati-
bus reuerē-
ter & gratè
vtendum.

Itaque quæcumque priuilegia regno Francorum sunt concessa,

non contemptim atque proteruè vsurpanda sunt; sed cum grata genuinæ scaturiginis recordatione. Quæ ideo rectè etiam à maioribus dictæ sunt libertates; quod per ea Francigenæ communi quibusdam in rebus lege soluti, liberique sint. vt cum aliæ gentes, simili beneficio non donatæ, iure communi vti debeant; illis legis vinculum sit laxatum.

Perperam igitur Ludouicus Seruinus tom. 1. plaid. 7. vbi agit de clandestinis matrimonijs, decretum Concilij Trid. probat, tanquam honestati, rationique congruum; vires illud adipisci ait ab edicto Regio: Concilij *alioquin articuli, inquit, non authorizati per decretum Regium, non possunt facere legem in Francia; & iterum tom. 4. plaid. 11. leges, inquit, Imperiales, & sanctiones Pontificales, aut decreta Conciliorum extraneorum nec locum habent, nec allegari debent in hoc regno; nisi in quantum transferunt in edicta Regia. si decreta, inquit Nicolaus I. Romanorum Pontificum non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi; si verò habetis, & non obseruatis, de temeritate estis corripendi, & increpandi. c. si decreta. dist. 20. quid Nicolaus dixisset de his, qui Conciliorum & Pontificum decretis auctoritatem abrogant, nisi lege Regia firmentur? quid de his, qui œcumenica Ecclesiæ concilia extranea vocant?*

11.
Agnoscenti-
da Ecclesiæ
auctoritas
in condendis
legibus.

Vnde enim regiam legem natum esset Concilium primum Apostolorum *Act. c. 15. visum est, inquit, Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria &c. poterant ergo imponere: quamuis tunc non videbatur opportunum; & poterant sine lege Regiâ. nam & Imperatores erant gentiles. possunt ergo Pontifices atque Concilia sine Regiâ lege decreta facere. sicut Sancti Euangelij, inquit Gregorius, quatuor libros; sic quatuor Concilia suscipere & venerari*

me fateor. c. sicut. dist. 15. plura sunt eadem *dist. & seqq.* vbi Concilia œcumenica, & Canones Apostolorum firmantur.

12.
Conuocan-
dis concilij:
& Decretalibus
scribendis.

Et porro ad Romani Pontificis primatum pertinere œcumenica Concilia indicere, demonstratur c. Synodum. c. regula. c. multis. *dist. 17.* & de Pontificum decretalibus literis: c. si Romanorum. c. sic omnes. c. enim vero. c. in canonicis *dist. 19.* vt auctoritatem vniuersim obtineant: Illudque cap. Romanorum. à Nicolao Papa scriptum est Episcopis Galliarum eiusque sensum tenuit Carolus Magnus in Capitularibus: vt refertur in c. in memoriam. ead. *dist. 19.* vbi & hoc ille addit; vt cum de veritate decretalis emergit quæstio, si quis nostro, inquit, ministerio insidiando redarguatur falsam ab Apostolica Sede detulisse epistolam, vel aliud quid quod inde non venerit, salua fide, & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per Epistolam, aut per idoneos sua partis legatos Apostolicam interpellet sublimitatem; vt potissimum sua sancta legatione dignetur discernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuatur desinere, vt & is corrigatur, & ceteris modis imponatur. Hic Carolus Magnus ministerium suum vocat, vt Pontifici obediatur; & ab ipso Pontifice vult exquiri, quid decernat, & interim per Episcopum causam cognosci: Seruinus vires omnes Ecclesiarum abstulit; malignè à Carolo Magno diffidet, & à soliditate petrarum, super quâ Ecclesia Christi edificata est, recedit.

Hanc petram, inquit Leo I. sacratissimam firmitatem Domino, vt diximus, edificante constructam, nimis impia vult presumptione violare, quis, quis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus suis, & id quod accepit à veteribus non sequendo. c. ita dominus. *dist. 19.* Decretalium ergo auctoritas par est Concilij: c. de libellis. *dist. 20.* Conciliorum, Evangelij: d. c. sicut. Pontifi-

13.
Agnoscedus
primatus
Ecclesiarum
Romana.

ficum ergo Romanorum, quia Ecclesiarum primatum obtinent. c. nouo. c. quamuis. *dist. 21.* qui decreta non recipere conuincitur, nec catholicam, inquit Leo IV. & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad profectum suum retinere, vel credere probatur. d. c. de libellis.

Huic Leonis censuræ generali, valde conformis est libellus Ludouici Richeome, quem inscripsit, *Advis & notes données sur quelques plaidoyés de M. Louys Seruin*, dum illum specialiter arguit ab orthodoxa fide deflectere; quod notas supremæ potestatis Pontificis Romani abneget: quas c. 14. proponit, & aliquot sequentibus demonstrat Seruinum impugnare, & quidem d. c. 14. condendarum legum Ecclesiasticarum potestatem: & c. 15. creandorum Ecclesiarum prælatorum: quam Seruinus tom. 3. *plaid. 1.* negauit.

Non oportet, inquit Seruinus ius ad prælaturas nominandi, æstimare tanquam attributum à Papa Regibus nostris (tamen si disertè id fiat per Concordata Leonis X.) sed tanquam ius Coronæ, quod successerit in locum electionis, quæ fiebat per clerum, & populum. Sed esto, populus suam in Regem transfulerit potestatem (quod tamen Gallici fisci aduocati illibenter solent audire) non tamen populo ius fuit electionis: c. Opus. X. de elect. c. si ergo. 8. q. 1. licet expetere posset, clerum sequi; & consentire: c. nulla. c. docendus. *dist. 62.* c. plebs. c. non licet. *dist. 63.* Cleri porrò ius in Regem esse translatum, quo authore, nisi Pontifice, probabit Seruinus? transfudit autem in Regem Galliarum Leo X. vt diximus. In qua translatione aduersus antiquos canones, plenitudinem potestatis Pontificiæ is agnoscat oportet, quicumque ratam illam esse voluerit.

Tertiam notam Richeome super premitatis Pontificiæ refert, potestatem conuocandi Concilium generale: sicut ad Regem pertinet

14.
Illius nota
vt a Seruino
& nouatoribus
necatur.

15.
Legum
condendarum
potestas;

16.
Creandorum
magistratum
Ecclesiasticorum.

17.
Concilij
conuocatio.

con-

conuentum indicere Ordinum regni generalem. idque constat *ex d. c. Synodum. c. regula. c. multis. dist. 17.* ita refert Richeome Apostolorum Concilium à S. Petro esse indictum : intimante utique Spiritu sancto : Nicænum, à Syluestro; Constantinopolitanum, à Damaso; Ephesinum à Celestino; Chalcedonense à Leone. quibus non fauorem tantum impenderunt Christiani Imperatores; sed etiam ex publico viatica, & sumptus. & quæcumque demum legitima fuerunt, celebrata sunt auctoritate Romanorum Pontificum, per eos ipsos, aut legatos; ab eisdemque confirmata. nisi fortè in schismate, atque ad illud tollendum indicta. & porro quod vltimum fuit, Tridentinum à Paulo III. Iulio III. & Pio IV. indictum fuit: & ad postulationem Patrum eiusdem Concilij, in fine illius solemniter positam, confirmatum. Vt & iterum Carolus Magnus *lib. 6. Capitul. c. 187.* agnoscit Concilia celebrari non oportere citra auctoritatem Pontificis Romani. ab eoque ea propter deficiunt hodierni Nouatores, quicumque Principi temporali huiusmodi potestatem claris, dolosive verbis attribuunt. Agimus autem de Concilio generali, nam prouincialia & diocesana à Metropolitanis & Episcopis conuocantur *tota dist. 18.* & Principes illa fieri prohibentes à communione remouentur ex decreto Septimæ Synodi œcumenicæ. *c. quoniam. dist. 18.* quæ prouincialia & diocesana etiam Concil. *Trident. sess. 24. c. 2.* noluit intermitteri. *de quibus sup. l. 1. c. 63. n. 17.*

De quarta nota extremæ prouocationis iam diximus *supra. c. lib. 1. c. 38.* quoad hanc Richeome *c. 17. ait* à Seruino scriptum. ex omnibus Christiani orbis partibus deferri ad Papam prouocationes, vt supremum Ecclesiæ iudicem: sed tamen non potuit non venenum

in cauda adijcere; *tom. 2. plaid. 3.* quod huiusmodi maxima non habeat locum in Francia; nisi quando tres sententiæ Episcopi, Archiepiscopi & Primatis inueniuntur conformes: quod, cum raro accidat, eatenus iurisdictio Romana sit præcisa; sed id, quicquid est, per pacta conuenta cum Leone X. obtentum est. quæ tamen ipsa & maiores Ecclesiæ causas excipiunt; & casus quidem raros; sed ita tamen, vt indicent fontem huiusmodi libertatis, (quem tenebrarum principes, & asectæ desiderant obscuratum) à benignitate Apostolica profluxisse.

Et Concilium *Trident. sess. 24. c. 20.* vbi primam instantiam coram Ordinarijs locorum peragendam decreuit, *ab his, inquit, excipiantur cause, quæ iuxta canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractanda; vel quas ex urgenti, rationabili, quæ causa iudicauerit summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum signaturâ sanctitatis suæ manu propria subscribendum committere, aut auocare:* decretum huiusmodi bono publico inuentum est; non auctoritati Pontificiæ minuendæ. & Pontifex quidem confirmando Concilium, id etiam bono publico dedisse dicendus est; non auctoritatem, quando fuerit in ædificationem, abdicasse.

Quintam notam numerat Richeome *c. 18.* vt ius vitæ & necis in Regibus, ita vitæ mortisque animæ in Pontifice: potestatem utique ligandi atque soluendi; & clauis regni cælorum. Id quidem verum est, quod admodum prudenter ijs vtendum sit; siue leges pœnales condendo, siue singulatim censure contra aliquos, præsertim Reges, decernendo. *diximus supra l. 1. c. 2. num. 17.* quod ipsum diligenter etiam monuit Concilium *Trident. sess. 25. c. 3.* quo & sine Regi Franciæ concessum, alijsque pluribus, ne nisi à Sede Apostolica excom-

19.
Potestas
clauium.

18.
Vltima prouocatio.

excommunicari possent: non verò absolutè, ne possent; vt quidam solent loqui, imo & scribere. Vt de Feraldo *In Priuilegijs Regū Franciæ* tradit Chokier *de Iurisdic. Ord. in exempt. p. 4. quæst. 13.* sed vana illa esse, & nulla: *ibid. & p. 1. q. 3. num. 16.* sed ego & falsa, seu ficta illa esse existimo. cū credibile non sit voluisse vllū Pontificem, quod non possit: non posse autem sibi aut successori ligare manus expressum est, in *c. innot. de elect. c. fin. vbi gloss. de resc. in 6.* Neque id pertinet ad minuendam Papæ potestatem; sed ad exercitium prudentiæ circumscriptibendum. nullatenus autem, vt facit Seruin, quasi Principibus sæcularibus deferenda sit suprema potestas, non minùs quoad politiam Ecclesiasticam, quam gubernationem temporalem. quam phrasim esse ait Richomne Lutheranorum, & Calvinistarum, & mendacium impingere sacris literis, sacris Concilijs, & Doctoribus orthodoxis. Concilium autem *Trident. d. c. 3.* postquam vetuit sæcularibus censurarum iudicio se immiscere, rationem assignat; quod *non ad seculares, inquit, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.* qui supremum eius rei iudicium Principi defert, non consentit Concilio, non Ecclesiæ matri; aduersatur Pontifici. in eumque adeo illud cadit, quod Sanctus Prosper dicebat cuidam inimico Papæ; *Lupus es, cum nocere coneris pastori ouium.*

Ego de nomenclaturâ anxius non ero, vel censorio nomine eorum, qui libertates Ecclesiæ Gallicæ non ex amore & honore Ecclesiæ buccinant: multò minùs eorum, qui, quod alijs priuilegio supremi Pastoris concessum est, nullo ipsi iure, sed exemplo dumtaxat, atque inuidentiâ, vsurpant. satis nunc erit dixisse, priuilegio libertatum affectos aduersus aucthores esse ingratos non debere: sed animo, linguâ, scriptis reue-

renter meminisse: inspicere tamen illa, & tenorem non excedere: *c. porro. cum seq. X. de priuileg. nam & beneficium amittit, qui inficiatur, & priuilegium, qui concessâ abutitur potestate.*

CAPVT LXXXVI.

De Iudicis vtriusque officio in condendis legibus aut Statutis.

Libro, quem inscripsimus *Iudicem, Magistratum, Senatorem,* officium illius latè explicuimus, & primo quidem libro virtutes, quibus instructus esse; vitia à quibus abstinere debeat; descripsimus: altero quæ ad iudicium & forum pertinent; potestatemque iuris dicendi. vbi ante omnia *c. 1. num. 5. & seqq.* monuimus Iudicem in primis dispicere debere, an sua sit iurisdictio; falcem non debere mittere in messem alienam; non vsurpare peregrina iudicia: eum, qui iudicare debet, Magistratum esse debere non tantum; sed & illius personæ, quæ iudicanda est; & rei de qua quæritur, ne respondere nequeat. *D. Paulo ad Rom. c. 14. tu quis es, quæ iudicis alienum seruum?* non debet cui imperium datum est in milites, vt in ciues: neque è conuerso. *l. 2. C. de off. milit. Iudic. l. 1. C. de off. præfect. urb.* Tertio libro tractauimus ea, quæ ad administrationem politicam pertinent: & quarto quæ ad supremum Imperium. Ex illis *lib. 3. c. 1.* legislationi primum locum dedimus. *Non tantum, inquit Iustinianus in aurbent. de prouinciar. præsid. decenter leges ferre, summum bonum est; sed etiam sancita accuratè custodiri, & ad effectum deducere; transgressoresque competentibus pœnis subijcere.* diximus etiam vt pauca leges, breues, claræ, iustæ, vtilis

X.
Summa di-
ctorum.

20.
Libertati-
bus cum
grata me-
moria ori-
ginis, sine
excessu vte-
dum.

vtiles honestæ, ad bene viuendum ducentes, pro genio gentis, maturè ferendæ: vt non facilè mutantur, aut defuetudine abrogentur. Egimus exinde de negocijs, quæ sub politicam administrationem cadunt, aut ad supremi-
 tem pertinent. & *lib. 4. c. 4.* etiam monuimus non derogari supremi-
 tati Principum Christianorum per distinctionem Sacerdotij, & Imperij: illud diuinis ministrare; hoc humanis præsidere rebus: alios esse terminos regni, alios sacerdotij: Regem, quæ sunt in terris, sortitum esse; sacerdotij ius à supernis descēdere: malè Albericum Gentilem *De Potest. Reg. absol.* aliosque negare ijs Principibus *supremorum* nomen conuenire, qui in sacris Papam agnoscunt. qui Dei vicarium reijcit, quidni etiam Deum excluderit? rectius Poëta ille ethnicus;

Regum timendorum in proprios greges;

Reges in ipsos Imperium est Iouis.

Agnoscit ille supra Reges Imperium Dei; si agnouisset religionem Christianam; non tantum vicarium Dei supra Reges admisisset; sed & quomodo Christus Papam, vt pastorem omnibus Regibus, Principibus, populisque Christianis, vt ouibus, præfecisset; vt pasci, vt regi à pastore debeant. illud autem Poëtæ huc facit, quod ipsorum Regum imperium non nisi in proprios greges statuatur; eoque confectarium sit, vt nolint imperare nisi suis; ius non dicant, leges non ferant, statuta non condant nisi subditis: ea non imperent, quæ ad Imperium, iurisdictionemue suam non pertineant. Papa, Episcopi, sacerdotes sæcularibus negocijs se non immisceant: de fide, de religione, de rebus sacris Principes sæculares non decernant: proprios illi

greges pascant; hi in proprios imperium exercent. Proprij qui sint cuiusque; satis *lib. 1.* designauimus: leges etiam, & statuta hoc *2. lib.* plura delibauimus: vt suos quisque terminos circumspiceret. omnia enim nemo persequi potest. quippe quæ infinita sunt. ideoque *non possunt*, inquit Iulianus *in l. 12. D. de legib. omnes articuli singulatum aut legibus aut senatusconsultis comprehendere*: adeoque admo-
 net, vt is qui iurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita ius dicere debeat. & vt *l. 13. ibid.* ait Vlpianus, *cetera qua tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione, vel certè iurisdictione supplere.* itaque regula hæc omnium instar esto, vt Iudices omnes, Magistratus, Principes sæculares, atque Ecclesiastici cognitionem, iurisdictionem, imperium non nisi in proprios greges extendant: in personas, res, causasque ad authoritatem suam pertinentes.

Enim vero commune vtriusque iudicis in ferendis legibus officium latè tractauit Camillus *Borell. De Magistratum edictis, & quidem lib. 2. c. 1. & seqq.* vt edicta conformia esse debeant iuri diuino, atque naturali; æqua, iusta, rationique consentanea; publicam priuatamque honestatem spectantia, clara, & sine captione; possibilia & aliena à iugo, de quali dicitur *Aetor. c. 15. quod neque patres nostri neque nos portare possimus*: publicam denique utilitatem spectent, non priuatam; nisi fortè & publico respectu utilia sint; vt accidit in priuilegijs clero, nobilitatique concessis: insuper quæ virtutes promoueant; vitia emendent, vindicentque pœnis legalibus: quas omnes ferè enumerat *c. 8.* & denique idem *Borell. lib. 3.* multa Magistratibus ex his, quæ hoc secundo libro tetigimus statuta proponit edicenda: & *singulatum c. 5. & seqq.*

2.
Regula hic finalis, iurisdictionis vtriusque terminorū observatio.

3.
De plurium statutorum æquitate remissio ad alios tractatus.

ne malefici receptentur : an edici possint occidendi ; contumaces, fugitiui , banniti ? Ne coitiones fiant ; ne collegia illicita ; conuenticula ; monopolia ; nocturni cœtus ; laruationes ; ludi illiciti ; munda sint viæ , cloacæ , loca publica , priuataque ; ne aër inficiatur : absint lenones , meretrices , aliaque huiusmodi malorum irritamenta ; vagabundi , homines otiosi , validi mendicantes : annona abundet , iusta sint pondera , & mensuræ : arma ne qui portent in vrbe , nisi quorum status , seu officium id exigat : denique idem *Borell. lib. 4. c. 3. & seqq. latè* profequitur prohibitionem venationum , aucupiorum ; piscationum , fluminum ; pascuorum , nemorum , saltuumque dominicorum : obligationem incolarum vtendi molen dinis , & furnis dominicis ; tribunali ac iurisdictione domini territorij : ita vt extraneam non ad eant ; è patria ne migrent : moenia ne violent ; arcès custodiant ; excubias agant : animalia errantia , & ad espota domino relinquunt : administratores publicorum bonorum bene in illis versentur ; iustas rationes reddant : vasalli alijque debita Principi seruitia obsequio se præstent : & plura huiusmodi ad Iudicis & Magistratus officium spectantia : nos , vt *supra mox diximus* , *In Iudice latè* profecuti sumus : in quibus ita vtrumque Iudicem versari oportet , vt spartham quisque suam ornet diligenter ; ab aliena abstineat circumspèctè.

4.
Terminos
Iurisdictionis
num non
seruat ne-
cessitas.

Atque hæc ita quidem vtriusque iurisdictionis exercitia sunt disparata , vt his duobus libris deduximus ; *dum placidum ventis stabis mare* : sed si horrida tempesta aliqua officiorum ordinem interturbet ; tolerandum est , quod emendare non possimus : dum alios figunt leges terminos , alios necessitas. adeoque postquam infœlici sydere nati sunt Luthe-

rus , Caluinus , aliaque id genus spectra , quæ concentum orbis vniuersi turbarunt , mirati sunt patres nostri , quod Carolus V. Imperator edictum in Germania dedit , quod *Interim* exinde nuncupatum est : alijs illud improbantibus ; alijs necessitati indulgentibus ; quo multa ille extra sphaeram Imperatoriam constituta admisit ; donec Concilij generalis definitio succederet. non omnes tunc satis apprehendebant , quæ vis esset necessitatis : sed quæ subsecuta sunt exinde tempora , magis illam indies edocuerunt ; non in Germania tantum ; sed & Gallia , Belgio , Polonia , alijsque Europæ ditionibus ; quarum non exigua pars à Nouatoribus suppressa est : alia ita luctantur , vt eluctari non possint : ita iactantur mergunturque ; vt emergere nequeant. quod si ergo Principes imminentem viderint regionibus suis huiusmodi tempestatem ; vt boni naucleri carbasa contrahent ; ne nauis tota periclitetur : ad conseruandam restaurandamue rempublicam si ea admiserint , quæ extra necessitatem illorum facultatem excederent , toleranda sunt ; pacta , conuentaque seruanda ; non tantum quoad temporalia ; vt *demonstrauimus in Hiato lib. 2. c. 4. & seqq.* sed etiam quoad Ecclesiastica : vt *iidem diximus lib. 3. c. 22. Vide Wamesum conf. can. de heret. conf. 567.* Fœcundissima exempla subministrat Imperium Ferdinandi II. & III. qui pro sua pietate vires humanas transgressi , annis omnino multis bella gesserunt : sed non respondente semper euentu , sæpius ea pacis fœdera inire coacti sunt , per quæ admissa etiam sint illa , quæ neque S. Pontifici iure ordinario liceret concedere : sed vt minus malum tolerare. *Vt tractat c. non solum : 22. q. 4.* Rex etiam Catholicus post absumptos in bellum Belgicum plusquam ducentos au-

reorum

reorum milliones, & autocratiam in Prouincijs Vnitis abdicauit; & quoad sacra ea tolerauit, quæ extra necessitatis imperium in nullius hominis sunt potestate, ita nullis apud illam iuris regulis locus est: sed cedunt omnia verbo vnico, *Oportet*. atque ea propter non erit censendum Ecclesiasticæ authoritati præiudicatum esse, si Principes, pro salute publica transigendo, ordinariæ iurisdictionis sæcularis terminos fuerint transgressi. sed & illis Ecclesia pactis conuentis deferet, quæ à Principibus necessitas toleranda extorserit: quamuis gemebunda; quod in pace huiusmodi sit *amaritudo sua amarissima* (iuxta dolorem Ezechia apud *Isaiam*. c. 38.) Deum precabitur, vt benignæ miserationis suæ dulcedine velit illam temperare. vt tamen in die Domini illis, qui necessitatē huiusmodi ingesserunt,

adiutaruntue ingerentes. *Vide quæ diximus in Hiato. l. 3.* Vice versa Ecclesia intra suos se terminos continet, dum ordinariæ iuris regulæ locum inueniunt. quod si autem fatalis aliqua incubuerit necessitas, etiam ad ea manum porrigit, quæ ex communi rerum cursu ad eam non pertinerent; dum finis illius spiritualis etiam temporalium attentum exigit. quando hæc ex spirituali influxu alterantur; & quantenus spiritualem conditionem induunt. *Vt dictum est supra lib. I. c. I. & 2. locisque ibidem citatis.* alioquin vbi huiusmodi causa non incurrerit, oportet vt Iudices etiam Ecclesiastici rebus sæcularibus se non immisceant: diuisum imperium non confundant: vestigia Christi, qui diuisor hæreditatis inter fratres esse noluit, tum iudicando, tum statuendo insequantur. *Vide latius infra lib. 4. c. ult.*

D d 2

LIBER III.

LIBER TERTIVS

CAPVT I.

*De muneribus, vectigalibus,
collectis.*

Am Concilium Lateranense sub Alexandro III. quàm generale sub Innocentio III. *relatum in c. vlt. X. de reb. Eccl. non alienand. c. 4. X. de immunit. Eccles.* dum conqueritur refrigescere charitatem, & deterioris videri conditionis factum nunc sacerdotium, quam sub Pharaone fuerit, rationes subiungit, quod immunitatem Ecclesiasticæ libertatis consules ciuitatum, & rectores, & alij qui potestatem habere videntur, non formident suis, inquit, *constitutionibus, vel potius destitutionibus impugnare, & usurpare iurisdictionem, & onera sua ferè vniuersa imponant Ecclesijs, & eas angarijs affligant, iurisdictionem etiam & auctoritatem pralatorũ ita enacuent, vt nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse.* quasi Ecclesiæ cõueniat deploratio Jeremiæ; princeps prouinciarum facta est sub tributo. vt & simul derogetur Ecclesiæ principatui; & quasi in seruitutem redactæ tributum insuper imponatur. agitauimus hæcenus lib. 2. diuersas super iurisdictione ecclesiastica, & politica controuersias, nunc ea peculiariter species sæcularium constitutionum plenius examinanda est, qua in Ecclesiam & clericos Principes, potestates, magistratus tributa, vectigalia, aliaque id genus onera deriuant, statuto imponunt, aut facto exigunt. eadem frequens est vbique, & præ cæteris perniciofa. & quanquam

libertas dicatur inæstimabilis, exemptio cleri & principatus Ecclesiæ nulli rei valeat comparari, tamen & onerum ab illa indebitorũ exactio, singularẽ habet insuper malitiam, quod id quod semel Deo dicatum est ad vsus humanos transferatur. Zelosus est Deus; nec impunè solet pati donaria sibi oblata in vsus alios, citra extremam necessitatem, diuertere. Itaque deinceps quæramus hoc tertio libro quatenus Ecclesia eiusque bona immunita esse debeant, an à iurisdictione sæculari ad collectas, munera, tributa cogi possint.

An bona Ecclesiastica iure diuino sint immunita à tributis, vectigalibus, oneribus quæ pendi solent Principibus sæcularibus à laicis? quæritur. latissimè tractat Gutierrez de Gabell. quæst. 92. & præter alios textus, rationesque, quas latè deducit, pro irrefragabili textu citat. c. quanquam. de cens. in 6. in V. Ecclesias Ecclesiasticasque personas ac res ipsarum non solum iure humano, sed etiam diuino à secularium personarum exactioibus esse immunes. De iure siquidem ciuili & canonico negit controuerti posse Azor. *Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 12. §. secundo quæritur. ex l. p. a. cet. l. iubemus. l. priuilegia C. de sacrosanct. Eccles. auct. cass. eod. & tot. tit. X. in 6. & clem. de immunit. Eccles. & contendit iuris esse etiam diuini ex d. c. quamquam. de cens. in 6. c. non minus. X. de immunit. Eccles. Conc. Lateranense sub Leone X. sess. 9. de reform. Cur. c. pradia. 12. q. 2. c. nulli. c. in legem. 12. q. 2. l. summa. D. de rer. diuis. §. nullius Inst. eod. alia vide apud Gutierrez d. q. 93. vbi lasè aduersantia soluit.*

Objicit etiam sibi Azor. c. conuenior. 23 q. 8. c. quo iure. d. 8. & illud quidem accipit de bonis clericorum patrimonialibus: quasi illis videatur

^{1.}
De specie legum, statutorumve super clericorum gratamine per tributa, vectigalia, munera, & immunitate cleri.

^{2.}
Patrimonia clerici vt dicantur ad auctoritatem Imperatoris spectare?

deatur d.c. *conuenior* subdita Imperatori agnoscere; & certè ita pluries ibi loquitur Ambrosius *fundum meum* &c. templum autem Imperatoris negat esse; sed Christi. Sed neque se posse hæreditatem Christi tradere: & quæ ad templum pertinent: quæ custodienda susceperit; non tradenda. d.c. quo iure eo spectare; quasi velit non iure diuino, sed imperatorio hanc illamue villam meam esse vel tuam. sed cum argumentum attenditur, quo utitur ibi Augustinus, *ex lege Imp. nihil nomine Ecclesia audeant possidere hæretici*; paulo amplius videtur inferri. nec admittit argumentum, quid mihi & Imperatori? quasi ad illum non spectet statuere, quod ibidem refutat, quia iure regum possidentur possessiones. quare rectius dixerimus non simpliciter iure diuino haberi possessiones Ecclesiæ, ut exemptas à iure sæculari: sed origine inde sumpta per canonicas sanctiones clarius id constitutum esse. *ut initio diximus l. 1. in princ.*

Qui supremam potestatem habent, & regalia; pecuniam subditis imperant. *l. vn. C. de superindict. lib. 10.* eorum, qui prouincias regunt, præcipua cura erat tributa exigere. *l. 1. in Auth. de mand. princ. l. vlt. C. eod.* qui iurisdictionem & iubendi facultatem, & maiorem magistratum gerunt, & reipublice necessitates curant, partiuntur, exigunt. *l. munus. 214. D. de verb. signif. sed vix sine cõsensu supremi Principis. l. placet. C. de excus. mun. quod & consuetudo probauit. Guid. Papæ decis. 87. n. 9.* nisi periculum sit in mora; quod exinde mox significetur: *Peckius de iur. sist. c. 4. n. 17.* liberæ sint respublicæ; priuilegio principali, vel immemoriali consuetudine munitæ. cap. non minus. *l. c. aduersus. X. de immun. Eccles.* nominat consules ciuitatum, & rectores, nec non & alios, qui potestatem habere videntur; & onera imponunt. qui, quoue iure id faciant; ad institutum no-

strum non pertinet: sed tantum, qui iurisdictionem ciuilem exercent, an personas & res Ecclesiasticas grauare possint?

Quod ut penitius perspiciatur, distinguenda sunt munera, vectigalia, census, collectæ. quædam ergo personalia dici solent, quædam realia, quædam mixta. extra controuersiam est ab oneribus merè personalibus, curæ, tutelæ, gerendi magistratus, publicis, priuatisque iure exemptos esse clericos: neque ab ijs indici posse, qui in illos iurisdictionem, imperiumue non habeant. certum non minus est census dominicos, onera feudalia, emphyteutica, aliaque id genus rebus ipsis impressa, transire ad quemlibet possessorem, etiam clericum, quod ferè etiam receptum est in censu, aliisque oneribus publicis, quæ quotannis pariformiter soluenda sunt, iniuncta iam olim antequam res ipsæ ad Ecclesiam peruenirent. notum est vulgò rem transire cum suo onere: *Sine censu & reliquis fundum comparari non posse: sed iam olim indicta esse debent speciatim.* Neque enim sufficit statuere ut totum territorium perpetuo sit tributarium. nam considerari non potest tributum nisi postquam indictum est. indici non potest postquam bona venerunt ad Ecclesiam. neque satis reale onus vocati ut Ecclesiam afficiat, nisi anti-quitus tale sit impositum. *Vide Decisiones Rota lute dissentantes, & ad calcem p. 5. Res. Diana subiunctas, datas 13. Ian. 1604. 28. Iun. 1630.*

CAPVT II.

De munerum differentia, & qua clero incumbere possint?

MVnerum ergo quædam personalia, quædam realia, quæ-

5. Clerici à personalibus exempti sunt.

6. Realia ad omnes possessores transeunt, iam olim imposita, atque pariformia.

8. Munera personalia, realia, mixta.

3. Et quatenus fundi Ecclesiæ?

4. Qui supremi Principes sunt, onera imponunt, & inferiores sub eorum authoritate.

2. Quæ personalia?
 3. Quæ patrimonialia?
 4. Hæc possessorum privilegia non respiciunt.
 5. Concessa immunitas ad ea non porrigitur.
 6. Militis suscipiendi immunitas in clericis.

dam mixta referuntur, multaque omnis generis describuntur in *l. 1. & fin. D. de muner. & honor. personalia hac*, inquit, *sunt, quæ animi provisione, & corporalis laboris intentione, sine aliquo gerentis detrimento perpetrantur.* illorumque tota ratio in eo consistit, ut laborem personæ præstent; nihil de proprio patrimonio conferant; solo corporis ministerio obligentur; pecunia à re publica aut priuata, quam curant, subministratur. *d. l. 1. d. l. fin. patrimoniorum autem sunt munera, quæ sumptibus patrimonij expediuntur.* mixta quæ & corporale ministerium exigunt, & sumptum, damnumue administrantis. *d. l. fin.* Pragmatici ferè hodie personalia vocant, quæ personis imponuntur: realia, quæ rebus: mixta quæ utrisque: à personalibus vocatio multis iure conceditur. *tot. iii. D. de vac. & excus. mun.* quæ patrimonij iniunguntur, vel contributiones, talia sunt, ut neque ætas ea excuset; neque numerus liberorum; neque alia prærogatiua; quæ solet à personalibus muneribus eximere. *ab huiusmodi muneribus*, inquit *d. l. fin. neque primipilaris, neque veteranus, aut miles, aliusue, qui privilegio aliquo subnixus, nec Pontifex excusatur.* Idem in *l. 11. D. de vac. mun.* quamvis enim alicui immunitas indefinitè cõcedatur; non tamen ab annona, neque ab angarijs, neque à veredo, neque ab hospite recipiendo, neque à naue, neque capitatione, exceptis militibus, & veteranis, excusari possunt. *d. l. fin.* ubi quamvis capitatio personæ imponitur; tamen quia ærario infertur, excusari non solet. Immunitas ab hospite, seu milite recipiendo, quarundam scientiarum professoribus data olim fuit. *d. l. fin. l. 11. D. de vac. mun.* quod & ad clericos diuinæ philosophiæ professores extensum est. *l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. imo & Synagogæ Iudæorum eam gaudent immunitate. l. in Synagoga. C. de Iudæis. & domus decurionum,*

& silentiariorum Principis *l. 3. C. de silentiar. l. 12.*

7. Quædam munera in incolis duntaxat, quædam etiam exteris possessoribus,
 Iterum munera, inquit *d. lex 6. quæ patrimonij indicuntur, duplicia sunt, nam quædam possessoribus iniunguntur siue municipales sunt, siue non sunt: quædam non nisi municipibus, vel incolis: intributiones quæ agris fiunt vel ædificijs; possessoribus indicuntur: munera vero quæ patrimoniorum habentur, non alijs quam municipibus, vel incolis.* Ut & quædam ciuitates prærogatiuam habent, ut hi qui in territorio earum possidēt, certum quid frumenti, pro mensura agri, per singulos annos præbeant. quod genus collationis munus possessionis est. *d. l. fin. §. præterea.* sed & sunt munera, quæ rei propriè coherent: à quibus nulli excusantur. *d. l. sunt munera. D. de vac. mun.* res ergo cum his muneribus ad quoslibet possessores transeunt.

Munus etiam propriè est, quod necessario subimus: lege, more, imperio eius, qui iubendi habet potestatem. *l. munus. 214. D. de verb. signif.* quod lege, aut more debetur, vix excusatur: quod imperio; non alijs imperatur, quam subditis.

8. Summaria omnium descriptio,
 De omnibus optimè Alciat. in *l. munus. D. de verb. signif. est* inquit, *munus patrimoniale, quod ideo sic dicitur, quia cum sumptu fit, patrimoniumque diminuit: id quandoque persona imponitur nulla facultatum ratione habita, ut est capitatio: quandoque secundum fortunam soluentis imponitur, ut quam collectam dicimus, vel indictum, superindictumue: aliquando nullo persona respectu rei ipsi incumbit, ut tributum, & census: subiturque vel in ipsa re, ut cum certam partem fructuum pendimus: vel propter rem, ut si pecuniam pro censu præstamus. Est & munus personale, id nunc dignitati adnectitur, & honor appellatur: nunc sordidum est, ut calcem coquere, arenam fodere: nunc nec honorificum, nec vile aliquid in se habet, ut cum subire curam publica pecunia aliquis compellitur. Est & munus mixtum ut decaprotia id est decemprimatus. Erant enim Decem-*

Decemprimi ex Decurionibus exactores tributorum, qui fiscalia detrimenta de suo ipsi resarciebant, publicanis, mancipibusque non multum absimiles. Ex his aliqua ordinaria sunt, aliqua extraordinaria: quæ ordinaria sic definiuntur Barthol. ait, ut ea quæ à lege Principis imposita sunt, & certam formam habent.

Ex his colligitur, quam restricta sit immunitas cleri, si ad solas civiles leges antiquas respiciamus. quarum intuitu multi Interpretes & hanc immunitatem diminuerunt. quasi ad causas belli, pacisque communes in rempublicam utiles aut necessarias æqualiter omnes, omniumque patrimonia tenerentur. quædam exinde Christianorum Principum leges Codici insertæ sub titulis *De sacrosanct. Eccles. De Episc. & cler. &c.* Ecclesiarum, clericorumque immunitatem non parum auerunt: sed demum maximè constitutiones Imperatoris Frederici *libris feudorum subiunctæ, de quibus cap. proximo.* at vero nec ille Imperatoribus supremisue Principibus, sed inferioribus dumtaxat Ecclesias clericumque, seu illius bona muneribus, tributo, angarijs grauandi ademit potestatem. sed neque Romani hodie Imperatoris leges Hispaniam, Franciam, aliaque regna, & prouincias peruadunt. Succedere ergo sacri canones, qui clericum plenius eximunt. *tit. de immun. Eccles. X. in 6. & clem. & extrauag. com.* etiam quoad Imperatores, ac Reges. *c. cleric. eod. in 6. §. nos & §. non obstant.* ubi & priuilegijs derogatur. adeo ut nec volentes clerici muneribus personalibus addici possint. *tit. ne clerici negocijs secularibus se immisceant.* sed plenissimè Bulla Cœnæ: quæ supremos etiam Principes, Reges, Imperatores complectitur. *ut referemus cap. proximo.* sed nec illa ubique ex voto Pontificis, clericis satis est recepta, seu usu seruata. quamuis legamus *Esdra lib. 1. c. 7.* Artaxerxem de ærario suo con-

tulisse ad sacrificia in Ierusalem peragenda: & addidisse mandata ad Magistratus & procuratores suos arcæ publicæ, vobis, inquit, quoque notum facimus, de vniuersis sacerdotibus, & leuitis, & cantoribus, natiuis, & ministris domus Dei huius, ut vectigal & tributum, & annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos. sic & refertur in c. non minus. X. de immun. Eccles. ex c. 47. Gen. Pharaonem omnibus alijs seruituti subactis, sacerdotibus, & possessionibus eorum in pristina libertate dimisisse.

CAPVT III.

De collectis & oneribus nouiter imponendis.

OMnes exactiones, taxæ, collectæ, Ecclesijs imponi vetitæ sunt lege Frederici *hac edictali. §. licitas de pace firmand. illicitas,* inquit, exactiones & maximè ab Ecclesijs, quarum abusus longo tempore inoleuit, per ciuitates & castra omnino damnamus & prohibemus: & si factæ fuerint, in duplum reddantur. iterum alia lege in c. ad decus & decorem. sub. Rub. de statut. & consuet. §. item nulla, nulla inquit, *communitas, potestas, & persona publica vel priuata collectas siue exactiones angarias, Ecclesijs, vel alijs pjs locis, vel personis Ecclesiasticis imponant, aut inuadere Ecclesiastica bona presumant: quod si fecerint, & requisiti ab Imperio, vel Ecclesia emendare contempserint, in duplum refundant, & nihilominus banno Imperiali subiaceant. quod nullatenus absque satisfactione debita remittatur.* consonat Auth. de Eccles. tit. §. ad hoc sancimus. auth. ut nulli Iudicium liceat. §. nulli vero collat. 9. sed leges illæ de inferioribus potestatibus loquuntur. porro c. clericus de immun. Eccles. in 6. & Bulla cœnæ §. 18. vltius progreditur: anathematizando eos, qui collectas, decimas, tallias, praestantias, & alia onera, clericis, praelatis, &

1. Noua onera clero imponi vetita, sed ab inferioribus per leges.

2. Supremis etiam per canones, & Bullam Cœnæ,

alijs

9. Iure ciuili quam restricta cleri immunitas

10. Canonico amplior.

11. Sed maxima ex Bulla Cœnæ.

alijs personis Ecclesiasticis, ac eorum & Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia, imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposta, etiam à sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se vel alios directè vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in yisdem auxilium, consilium, fauorem præstare non verentur, cuiuscumque sint præaeminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi regali aut Imperiali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones & alij potentatus quicumque, etiam regnis, prouincijs, ciuitatibus, & terris quoquomodo præsidentes, & Consiliarij & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti. in nouantes decreta super his per sacros canones, tam in Lateranens. nouissimè celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis, in eis contentis.

3.
Contra huiusmodi prohibitiones suas quique facultates ostendere debent, qui sibi licere cõtendunt.

Vt ergo, qui contendit exactiones suas esse licitas, id probare tenetur per leges: *l. vn. C. de vac. mun. lib. 10.* vel concessionem Principis specialem: *l. vn. C. de superindict. lib. 10.* vel consuetudinem diuturnam: *l. præcipit. C. de canon. largit. l. vn. C. de auro coronario lib. 10.* cuius initij non fit memoria: *c. super quibusdã. X. de verb. signif. quæ tamen cum non porrigatur ad Ecclesiam: c. 1. X. de consuet. ita ex d. c. clerici. & c. aduersus. X. de immun. Eccles. nec non ex Bulla cœna statuendum est, doceri oportere concessionem, licentiamue pontificiam ab eo, qui clericos in personis, illorumque bonis, aut Ecclesiarum grauari se posse contendit: cum & iure id vetitum sit diuino, atque humano. *c. quamquam pedagiorum. de cens. in 6. diximus sup. l. 3. c. 1. & d. c. aduersus d. c. clerici, & Bulla cœna disertè illam licentiam exigat.**

4.
Bulla vetat

Quoniam autem immunitas ge-

neraliter concessa, vt mox diximus, non complectitur onera patrimonialia, *l. qui immunitatem. C. de muner. patr. l. 10. cõsulto* addidit Bulla cœna, ne etiã bona Ecclesiarum onerentur: imo ne imponantur onera ipsorum clericorum personis, inquit, Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum bonis, fructibus, redditibus, & prouentibus. vt non tantum res Ecclesiæ, sed & ipsa clericorum patrimonia sint immunita ex mente Bullæ. quamuis hoc vix vllibi à praxi sit receptum; & iure communi controuersum. nam, etsi in bonis patrimonialibus priuilegio gaudere, sicut in bonis Ecclesiæ videtur rationale in ijs, in quibus consideratur persona clerici principaliter; bona autem accessoriè: *Gutierr. pract. quæst. 92. n. 63.* in ijs tamen, in quibus hæc considerantur principaliter, persona clerici accessoriè; non est æqualis ratio. itaque multis locis obtinuit vt iudicio conueniantur reali, seu hypothecariã actione, coram Iudice rei sitæ, cum res magis conueniri videatur, quam persona (sicut rei possessio consideratur in non obligato personaliter §. 1. *Instit. de action. l. Aurelius. §. Memoria. D. de lib. leg.*) personali autem conueniri non poterunt; sed eis immunitas erit seruanda dum collecta personæ indicitur, quamuis accessoriè res consideretur: dum autem rei collecta imponitur, sine consideratione personæ, patrimonium à clerico possessum communem regulam ferè passim fortitur. sicut præscriptio statutaria 30. annorum, quæ non obtinet respectu bonorum Ecclesiæ, locum habet in patrimonio clerici: restitutio in integrum, quæ iure minoris obtinet in bonis Ecclesiæ; locum non habet in patrimonio clerici: arbitrium subit clericus in patrimonio; non in bonis immobilibus Ecclesiæ: in bonis Ecclesiæ obtinet lex vn. C. quando Imperator inter pupill. & vid. non in patrimonio clerici. nisi fortè confi-

onerari non tantum bona Ecclesiarum; sed & clericorum.

5.
Cum onus imponitur personæ, quamuis consideratione rei, clericus debet esse immunitus: quid si rei, quamuis accessoriè sit personæ consideratione?

6.
Præscriptio patrimonij clerici non eadem cum bonis Ecclesiæ, &c.

consideretur ipse ut miserabilis persona, ubi vel in quibus causis clericis laici oppido sint infesti. *Vide citatos à Marib. de iur. p. 4. c. 49.*

7.
Patrimonium pro titulo ordinum assignatum in hoc tantum mutatur, quod alienari non possit.

Intermedium quendam locum videntur habere illa clerici bona, quæ ad sacros ordines promoti assignata sunt in titulum. de quibus in Concilio *Trid. sess. 21. c. 2.* ut deinceps sine licentia Episcopi alienari nullatenus possint: donec beneficium ecclesiasticum sufficiens fit adeptus, vel aliunde habeat unde vivere possit. quod apud nos edito Principum *ad calcem Concilij provinc. Mechl. 1607. adiecto art. 11. & 12.* etiam cum nullitatis poena receptum est; nisi saltem usum fructum clericus retinuerit. sed tamen eiusmodi patrimonium pro titulo assumptum non ulterius mutare naturam, quam expressum sit à Concilio, dicendum est. ideoque & imputari posse in legitimam à testatore, qui filio dedit, & cum alijs iuberi is potest conferre; hypothecaria super illo procedi pro censu dominico, seu redditu alio super illo constituto. cum in his nihil sit à Concilio decretum. denique in diuisionem hereditatis venire: & alteri per sortem addici. quippe non est vetita simpliciter illius alienatio: sed donec aliunde vivere possit: diuisione autem acquisiturus est tantundem, aut amplius. eandemque diuisionem coram iudice seculari fieri posse; non secus, quam si in titulum illa bona habita non essent. secundum ea quæ diximus *l. 1. c. 29. n. 7.* de familia eriscunda ubi interuenit clericus, quia neque in his Concilium quidquam mutauit. Ut neque aliter ex usu seruetur immune, quam patrimonium clerici. Et si Bulla Coenæ maiori ratione in illo obtinere debeat, quam reliquo clerici patrimonio.

CAPVT IV.

De muneribus personalibus.

MVnera igitur personalia quædam honorem annexum habent: *l. munerum. l. honor. D. de muner. & honor.* quædam vilitatem: *l. maximarū. C. de oblat. mun. lib. 11.* ab his clericis immunes sunt: etiam iure civili. *l. placet. C. de sacrosanct. Eccl. l. 2. C. de Episc. & cler. c. nouarum. 16. q. 1.* quippe ad quæ humiliores tantum vocantur. *l. humil. C. de suscept. & arch. l. 10.* porro quamuis, cui muneris publici vacatio datur, non remittatur ei ne Magistratus fiat: *l. cui muneris. D. de muner.* quia id ad honorem magis, quam ad munera pertinet: *d. l. cui,* tamē nec honores politici à clericis gerendi sunt. *c. sed nec. X. ne clerici vel monachi negocijs secularibus se immisceant.* quia nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus *c. 1. ibid. in fin.* nec habent clerici commune quippiam cum publicis actionibus, vel ad curam reipublicæ pertinentibus; cuius corpori non sunt annexi. *d. l. placet. C. de Episc. & cler. sed & à muneribus,* quæ nec honorem nec sordes habent, clericis excusantur. *l. generaliter. C. de Episc. & cler. can. generaliter. 16. q. 1.*

f.
Clerici immunes à personalibus tam quæ sordes, quam quæ honorem adiunctum habent, quam alijs.

Aduersari tamen videtur lex neminem *C. de sacrosanct. Eccl.* ubi dicitur neminem excusari ab angarijs, quamuis possessio spectet ad ecclesiam. quod existimant quidam in aduentu Principis, de quo loquitur d. lex neminem, speciale esse: alij Ecclesiarum colonos teneri; quamuis bona ad Ecclesiam spectent: & generaliter Ecclesiarum serui sint immunes ab angarijs. *c. Ecclesiarum seruos. 12. q. 2.* si tamen ipsi clerici, & propria Ecclesiæ mancipia possessionem colant, nec hoc casu lege obligari, aut imperio cogi posse existimat Panorm. *in d. c. non minus.* quæ si à potestate seculari sint exempta.

2.
An ab angarijs?

CAPVT V.

De muneribus realibus.

1.
Bona Ecclesie spiri-
tualia ad
nullum
munus vo-
canda.

2.
An condu-
ctores?

REGÈ imprimis *ex c. 1. X. de cen-
sib. & ex Innocentio* monet Pa-
norm. *in c. non minus. X. de immun. Ec-
cles.* ad nullum munus sæculare vo-
cari posse bona Ecclesie spiritalia: vt sunt decimæ, oblationes, & si-
milia. facit *c. cum non sit. X. de decim.*
quod non tantum quoad proprietatem, quæ iuris diuini est, accipien-
dum est; sed etiam quoad cōductionem fructuum. ne per huius grauamen illa lædatur. vt Concilium Bra-
bantiæ pluries iudicauit. *vt retulimus
in Consult. can. de immun. Eccles. cons. 1.*
& nouissimè pro Capitulo Antuerpiensi cōtra communitatē Hoochstratanam & pagos consortes, ita vt ad ratam vllā cōductionis grauari nō possint coloni; sed ad nudam rationē exercitij, & lucri sui. Idēque recipiendū esse in alijs Ecclesie bonis elocatis laico, ne ad illorū ratam grauetur, sed secundū ipsius laici facultates plures contendunt. *vt diximus in consult. can. de immun. Eccl. d. cons. 1.* tametsi Wamesius *de Immun. cons. 520.* decimas ad aggerum reparationem velit obligari, etsi contrarium verius sit, vt diximus *in Consult. can. de decim. cons. 2.*

In Flandria tamen ex antiqua taxa, quam vocant *transportum*, conductores decimarum grauatur secundū apparens lucrum: vt loquuntur. quare si notorium sit fructuum decimas ita cardē esse elocatas, vt damnum relaturus sit conductor, non lucrum: iure merito cessabit taxa. tametsi id non passim seruetur. sed proportionem rustici exactores ineant respectu exercitij ad quantitatem fructuum aliquot mensurarum. quod vix fit sine detrimento Ecclesie. dum ipsa cōductionis quantitas taxæ quantitatem informat. eoque minoris elocantur fructuum decimæ, quam si sola facultatum ipsius conductoris ratio ini-

retur, aut in singulas vices excutetur quodnam verè aut apparenter sit lucrum cōductoris: cuius ratam quod ipsa taxa excedere nō debet: ne immunitatē Ecclesiasticam lædat, dum pretium elocationis minuit. qua ex ratione latum est Senatuscōsultum quod mox citauimus.

In eodem *c. 1. X. de cens.* liber esse iubetur pro vnaquaque Ecclesia vnus mansus: & illarum presbyteri non de decimis, neque de oblationibus fidelium, nō de domibus, neque de areis, vel de hortis iuxta Ecclesiam positis, seruitium faciunt: præter Ecclesiasticum. adeo vt qui Ecclesiam cōsecrari desiderat, censum redimere debeat. *iuxta c. comperimus. 14. q. 6.* neque aliter debeat Episcopus consecrare. *Panorm. in d. c. non minus.* est autem māsus ager, qui duobus bobus ad arandum ac laborandum quotannis sufficit. *Spigel. in Lex. v. māsus. & verb. mensurarū nomina. Ragueam en son Indice v. mansionier.* quo spectare videtur quod in Instructione precariæ Brabantiæ anni 1451. iuxta bona amortizata etiam exempta esse iubentur, quæ sunt primariæ foundationis.

Si amplius, inquit *d. c. 1. habuerint, inde Senioribus debitum seruitiū impendant.* nulla enim æquitas permittit, vt priuilegia Ecclesie præiudicent tertio. ideoque si quod res Ecclesiarum onus feudale, seu aliud annexū habeant, censentur cum illo onere transisse. & de feudali aut simili loqui videtur *d. c. 1. ex verb. seruitiū. & v. senioribus.* quod dynastas, & toparchas significat. *vt diximus in Iudice lib. 1. c. 38. n. 3.* igitur siue priuata pactione, vt est feudorū, emphyteuseum, censuum, locationum perpetuarum, precariarum & similibus, res affecta fuerit; æquum est illam seruari. *c. cum dilecti. X. de donat. c. quanto. X. de cens.* siue ex dispositione publica. vt si tributum perpetuum, ac vniforme à Principe impositum sit rebus, antequam ad Ecclesiam peruenirent. *l. Imperato-*

3
Neque cuiusque Ecclesie vnus mansus.

4
Sine quo, atque ita immunis neque debet consecrari Ecclesia.

5
De reliquo census domino debitus est soluendus: seu feudale debitum &c.

6
Tributum patiforme perpetuum rei impositum antequam ad Ecclesiam perueniret.

res.

res. D. de public. l. placent. C. de sacrosanct. Eccles. c. tributum. 23. quæst. 8. de exterioribus; inquit, Ecclesia quod constitutum antiquitus est (nota) pro pace & quiete, qua nos tueri & defensare debent, Imperatoribus persolendum est.

8. Idem, inquit Panor. in d. c. non minus, dico in alijs oneribus, quæ ratione naturæ ali incumbunt ipsis rebus. ut reficere iter ante domum. D. de via public. & itin. refic. l. 1. not. Barth. in l. ad Instruct. C. de sacrosanct. Eccles. item in purgatione putei necessarij toti vicinia, in qua est Ecclesia. ad hoc quod notat Specul. in tit. de cens. §. nunc dicendum. vers. item pone quod vicinia; quod idem diximus d. conf. 1. de aggeribus, & litoribus reparandis impensa communi agrorum, etiam Ecclesiasticorum, quos mare aut flumen inundare, aut incommodare potest. & tradit Panor. in d. c. non minus.

9. Itaque ad reficiendum communem pontem, ut clerici teneantur; ad communem viam sternendam, puteum, fontem &c. decisum est iure civili. at teneri negat canonico Azor. Inst. mor. p. 1. d. s. c. 13. q. 8. tamen ut, qui ponte aut fonte utuntur, ad expensas conferant, secundum naturam est: ut inquit lex 10. D. de reg. iur. incommoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur commoda. cuius & contrarium supplet reg. 55. in 6. atque hæc obtinent præsertim in oneribus realibus. v. g. iure & immemoriali consuetudine agris ad viam iacentibus pro proportione mensuræ incumbit viæ reparatio: ut ab ea non excusetur ager Ecclesiæ: si verò personaliter exigantur expensæ, ut contribuantur: recurrendum foret ad superiores Ecclesiasticos. c. non minus. c. aduersus. X. de immun. Eccl. si quidem nec statuendo, nec exequendo iurisdictione sæcularibus in clericos competit. De quo vide Gu tierres pract. quæst. c. 3.

10. Sed hæc ita tamē, quatenus agris via, pons, seu fons est necessarius: & quomodo in l. honor. D. de muner. Calistratus viarum munitiones, inquit,

prædiorum collationes, non persona, sed vt publicum locorum munera sunt. vt solarium onus sit vectigal, seu vsui prædiorum necessarium. & eatenus quod aliud via publicæ obtinere æquum est, quod dicitur onus. in l. ad instructiones. C. de sacrosanct. Eccl. vt ad instructiones itinerum, pontiumque etiam diuinæ domus, & venerabiles Ecclesiæ adscribantur: nec vllum genus hominum, nulliusque dignitatis, ac venerationis meritis cessare oporteat. sed in quantum necessitas exceditur; viæ, pontesque ad ornatum sternuntur; fontes ad voluptates instruuntur; munera, curationesque viarum, fontium, pontium personis iniunguntur; aut vltra commoditatem prædiorum, ad vias regias militaresque sternendas onus extenditur, ad clerum non permittit ratio produci. quippe cui immunitas data, ab eo munitio viarum non exigitur. l. cui muner. D. de mun. qua de re latè Annaeus Robert. rer. iud. l. 2. c. 3. vbi tamen Senatus supra necessitatem prædiorum damnauit clerum ad sternendæ lapidibus viæ regie contributionem: quod portorium seu borragium vocant: aduersus c. quamquã de cens. in 6. quod tamen etiã in Consult. can. de immun. Eccl. conf. 1. accipiendum diximus, vt necessarias viarum expensas non reiiciat, nec aliter Ecclesia recipit, quæ de talibus statuuntur. Euerard. conf. 42. n. 41.

Itaque clericos, vt alios, communem viam ante suas ædes sternere, immunditias non effundere, bruchos occidere, ad aggerem communem contribuere; sed executionem faciendam per Ecclesiasticum Diana. p. 1. r. 2. r. 75. rectè resoluit. imo pedagia guidagia, & similia soluere debent, quatenus ad impensas tantum exiguntur, non ad iura dominica, diximus d. conf. 1.

Ad alia onera, inquit vbi supra Panor. quæ imponuntur rebus, secundum accidentem necessitatē, puto Ecclesiã non teneri. additque rationem: quod quostquã bona peruenerunt ad Ecclesiã, eximuntur ab omni exactione. data enim consecrataque Deo, siue homo, siue

13. Bona postquam ad Ecclesiam peruenerunt, vt Deo dicata ad humanos vsus non sunt retrahenda.

8. Onus rei naturaliter incumbens.

9. Itinerum,

10. Aggerum,

11. Pontium, fontium.

12. Ita tamen quatenus patrimonij necessitas exigat; non

animal, siue ager, sanctum sanctorum sunt: & ad ius pertinent sacerdotum. *c. nulli. 12. q. 2.* nec Regi aut Principi sæculari licet ea tangere. *c. quicumque. ibid.* nec desuper statuere. *c. qua in Ecclesiarum. X. de const. & diuino iure immunia sunt. d. c. quamquam.* nec aduersus ius diuinum statuere potest Imperator. *c. sunt quidem. 25. q. 1. c. omne. ibid.* adeo ut quoad Ecclesiam vires amittat lex munerum *§. ab huiusmodi. D. de muner. lex iubemus nullam nauem. lex placet. lex neminem. C. de sacrosanct. Eccles.* aliæque quæ indistinctè ad munera patrimonialia omnes obligant. & specialiter ad ea, quæ aduentus Principis, & sælicis embolæ gratia indicuntur. *qua de re Gutier. q. 92. n. 41. De Gabell.*

14.
Contrariæ leges vt viribus destituantur.

15.
Onus variabile vt in Ecclesiam non transeat.

Quare nec valere statutum ait Azor. *Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13. in princ.* vt omnia prædia sint tributaria; nisi onus fuerit perpetuum & vniforme: non ex stautentium arbitrio variabile. quia hoc casu vim capit tempore variationis: nam tunc indicitur tributum variatum: cum quo nondum existente non potuit transire ad Ecclesiam.

16.
Nisi non substantia, sed quantitas, seu ex conditione tēporis &c. variatur.

Si tamen testator, aut donator ea lege Ecclesiæ dederit, seruanda est. *Azor. Inst. mor. p. 1. l. 5. c. 13.* quinimo Lugo *de Iust. tom. 2. d. 36. sect. 7. n. 110.* rectè ait onus rei sic impositū, quamuis nec vniforme, nec annuum, præstari debere ab Ecclesia. v. g. si dictum sit, *cum bellum erit, vel fames, centum solues;* præstandum fore. si tamen ea lex ante imposita fuit. *n. 109.* sic ad feudalia seruitia tenetur Ecclesia, si feudum possidet. *n. 112.* & sic huiusmodi tributa, rebus omnibus imponi à Principe possunt: & cum isto onere ad Ecclesiam transire, si sine fraude, & non eo fine, vt Ecclesia grauari possit. *n. 113.* autoritate tamen Ecclesiastica opus erit, ad cogendum, non sufficiet laica. *n. 111. Gutier. d. q. 3. pract. quæst.*

17.
A capitatio-
ne exempti
clerici.

Ad munus patrimoniale refer-

tur etiam capitatio, siue census in singula capita constitutus; sine respectu ad facultates. quamquam olim censum agere dicebantur, qui & facultates recensabant. Vnde & census dici cepit pecunia, quæ Principi per capita soluitur. de quali proposita Christo quæstio, *Math. 22. liceretne censum dare Casari?* sed huiusmodi capitatio ad rusticos est restricta. *l. vn. D. de capitatio-
tione ciuium censibus eximenda. lib. 11.* quare & eximendi sunt clerici à capitatio-
tione. quia illorum capita, seu personæ à potestate sæculari sunt exempta. *d. c. quamquam. de cens. in 6. nolite tangere cristos meos.*

Imponitur denique munus personis habito respectu ad facultates, quod possessoribus ipsis indicitur. eoque non nisi municipibus, & incolis; non exteris; quamuis possessiones in loco habeant. *l. rescripto in fin. D. de muner.* quippe extra territorium ius dicenti non paretur. *l. fin. D. de iurisdict. om. iud.* nisi aliud priuilegio obtentum sit. *d. l. munerum. §. præterea.* aut consuetudine. *Barth. in d. l. vn. C. de capitat. ciuium.* quare cum subditi sæcularibus non sint clerici; imponi personis illorum non potest huiusmodi munus. neque respectus facultatum eam iurisdictionem tribuit. cum & ipsæ Deo sint sanctificatæ. *d. c. nulli.* neque consuetudo hic valebit; tanquã Ecclesiæ præiudicans. *c. 1. X. De consuet. & que alibi allegauimus.* & de huiusmodi oneribus propriè loqui d. c. non minus videtur Panormitano. *ibid. de clericorum autem patrimonio diximus mox c. 3. num. 4. & seqq.*

18.
Et siquid aliud personis imponitur, etiam habito respectu ad facultates.

CAPVT VI.

De muneribus mixtis.

DE vtrisque simplicibus hæc participant. onus habent, vt personalia; sumptum, vt patrimonialia.

nialia. sic parangarię dicuntur mixta munera. ideoque quatenus alii qui tenentur ad simplicia, tenentur ad mixta: quatenus excusantur à simplicibus; excusantur à mixtis. erunt ergo clerici immunes, obligatiue quoad mixta; quomodo se habent in simplicibus. id tamen erit semper dicendum, tam in personalibus, realibus, quàm mixtis, vt *Panorm. in d.c. non minus. ex Innocentio* pluries repetit, quod exactio ip-

1.
Exemptio aut obligatio in mixtis quatenus in simplicibus.

2.
Exactio tamen in clericis per manum Ecclesiasticam.

sa à potestate sæculari non fit facienda in clericum; sed à suo Iudice Ecclesiastico. v. g. si in casu c. peruenit. *X. de immun. Eccles.* necessitas vocat clericos ad vigilias; cogendi erunt per suos superiores; non per sæculares: si ad tributum tenetur Ecclesia; quod reale olim erat, & inferebatur in eam ciuitatem, vbi ager possidebatur; *l. forma. §. 2. D. de cens. l. vn. C. de mulier. lib. 10. l. rescripto. §. fin.* cogendi erunt per Iudicem Ecclesiasticum, non Magistratum sæcularem: si munus pium, quod onus habet, & sumptum, clerico obeundum est; cogendus erit per suum Iudicem, non sæcularem. Pium autem intelligendum est, quod exigit pietas Christiana; non quod ad vtilitatem politicam communem pertinet. *Panorm. ibid.*

3.
Vt clericus tenetur ad opus pium?

4.
Quod illud?

Porro pium facilius consideramus in rebus priuatis, quàm publicis. v. g. subuenire egentibus, defendere pupillos, & viduas, protegere innocentem, redimere captiuum, à latronibus eruere. pro quibus debent & clerici laborare. *c. 1. & fin. X. de postuland.* quo argumento etiam pium dicunt aliqui defendere patriam, debiles, pauperesque ab hostibus. *c. fortitudo. c. non inferenda. 23. q. 3.* pro eaque defensione soluit ecclesia tributum Principi. *c. tributum 28. q. 8.* quare & muros struere, & mœnia, quibus ciues defendantur, captiuitates vitentur, pium opus visum est Innocentio: & tam ad Ecclesiam pertinere sumptum, quo præcaueatur captiuitas, quàm

quo redimantur captiui. quare & licitum esse Interpretes tradiderunt munire Ecclesias in modum castellorum; vt boni à malis tuti esse possint. *in c. cum Ecclesia. X. de immun. Eccles. & Wamel. de Immunit. Eccles. cons. 517.* ait clerum teneri ad sumptum castri contra rebelliones hæreticorum extracti.

Quidam etiam regulam generalem fecerunt, vt sicut in priuatorum rebus onera illum sequuntur, quem commoda; vt aggerum, pontium, viarum, quatenus iisdem rebus necessariae sunt: sic etiam onera publica, quæ communes simul clericorum & laicorum necessitates, vtilitatesque spectant, vt est mœnium murorumque structio, communiter ab vtrisque subeantur. rectè tamen *Panorm. in d.c. non minus.* latè docuit id iure verum non esse. *per d.c. non minus. & d.c. aduersus. X. de immun. Eccles.* vbi ad communes vtilitates, necessitatesque clerus cogi non potest, nisi Episcopus, & clerus consenserint: imo Romanus Pontifex. Episcopus, & clerus consentire non possint; nisi nimia sit necessitas; nec sufficiant laicorum facultates.

5.
Onera publica communia ad clerum non spectant.

6.
Nisi ex cleri assensu in subsidium.

Communes quidem vtilitates, necessitatesque dicuntur *d.c. non minus. d.c. aduersus.* sed ait Pontifex *in d.c. aduersus* Romani esse Pontificis, huiusmodi communibus vtilitatibus prouidere. quippe cum clerus, populusque permixtus est, magis dignum trahit ad se minus dignum. *c. 3. X. de consec. Eccles. c. vnic. eod. in 6.* vt de huiusmodi rebus clero & populo communibus, statuendi potissimæ partes censerī debeant esse penes Ecclesiam; vtique Episcopum, & clerum. *d.c. non minus. d.c. aduersus.* sed propter quorundam imprudentiam iam Summo Pontifici reseruatae in Concilio generali. *d.c. aduersus.* Imprudentia autem est grauis cum militiarum ordo peruertitur, & stipendia indebitè persoluuntur. clerus militat Deo; po-

7.
Quando cum clero agendum.

8.
Nunc cum S. Pontifice.

pulus sæculo : persona clerici militare sæculo non debet : nec ergo stipendia pro spiritualibus vsibus constituta transferri ad mundanos. ideoque rectè d. c. non minus, & onera vocat laicorum : & demum, *vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existimari cōferenda.* subsidia, copix sunt auxiliares. si tamen citra scandalum, periculumque recursus non potest haberi ad Papam : cessabit reseruatio donec recurri possit. *arg. l. tutor, qui repertorium. D. de administ. tut. Panorm. d. c. non minus. Vide quæ cap. proximo dicemus.*

Rationem, quam diximus, immunitatis etiam assignat Panorm. quia bona semel Deo oblata ad humanos vsus non sunt transferenda. *c. semel Deo. de Reg. iur. in 6. c. nulli. 12. q. 2.* imo non habent clerici huiusmodi bonorum dominium; sed quæ sustentationi necessariæ super sunt, in alimenta pauperum, & Ecclesiarum fabricas sunt impendenda. *d. c. non minus. in v. pauperum. c. mos est. 12. q. 2.* quare si ita egeat Resp. tanquam pauperi à clero quid erogati potest: non illa potenter exigere. *d. c. non minus.* cum & decretum sit, ne bona Ecclesiæ sine Rom. Pontif. autoritate extra fundatorum prescriptum, seu largitorum mentem erogentur. *clerm. quia contingit. de relig. dom.* at verò non illi hæc Communitatum onera spectarunt: sed tantum Ecclesiastica. *c. 1. X. de cens. in v. prater Ecclesiasticum.* Communitatum enim onera sunt. *d. c. non minus in v. onera sua.* subleuantur Communitates à clero, quantum ab eo tribuitur communibus pauperibus, quos alioquin ex suis ipsæ collectis alere deberent. *c. licet. X. de cens.*

Cum ergo de suppetijs per clericum ferendis agitur, de liberationi ante omnia se ingerit hæc Concilij œcumenici *in c. non minus. & c. aduersus. X. de immunit. Eccles.* clausula *vbi laicorum non suppetunt facultates.*

quæ, vt incerti temporis est, & loci; *Tusci in verb. dictio vbiicumque concl. 391. & habetur in c. ad honorem. X. de vsu pallij. & in l. vbiicumque. D. de interrogator. actio.* vim habet conditionis: quæ adeoque imprimis verificanda sit, seu demonstranda. Examinandæ sunt igitur facultates. *iuxta leg. quæsitum. §. sed & ipse. D. de instruct. legat. & dum Prætor instrui debet de fortunis pupilli, iubere, inquit lex magis puto. §. requirat. D. de reb. eor. qui sub tutel. edi rationes, itemque synopsis bonorum pupillariorum; vt instruat Prætoris religio, an adsentire, inquit, venditioni vel obligationi debeat;* adeoque hîc an subsidia per Ecclesiam sint conferenda? vt loquitur *d. c. non minus. d. c. aduersus.*

Facultates, inquit, laicorum non suppetunt. vbi imprimis est animaduertendum, designari non tantum facultates publicas Principum, Statuum, communitatumque; sed etiam priuatas singulorum. quas imprimis exprimit illa vox, *laicorum.* idque euidenter patere docet Diana *p. 5. tract. 1. res. n. q. 3. r. 20. ibid.* ex Bulla Urbani VIII. concessa nuper pro Ducatu Mediolanensi: cuius hæc sint verba; *cum autem in munitedis (nota) ciuitatibus, & locis predictis, ingenti pecuniarum vi opus, ærariumque ipsius Philippi Regis (nota) valde exhaustum & attritum sit; ex munitioneque huiusmodi totius status, tam cleri (nota) quam populi securitati prospiciatur; communitatum vero, ac vniuersitatum; & hominum, (nota) eiusdem status, propter eorum inopiam, ad totam impensam necessariam supportandam facultates non suppetant, nisi clerus, & Ecclesiastici quoque eo aliquid conferant &c.* quæ proculdubio verba non tantum ad æraria publica, sed & singulorum priuatos census pertinent. & rectè subiungit Diana *ex Megala, tunc facultates, inquit, laicorum non sufficere, vt clerici in subsidium ad collectas teneantur; quando laici per gabellam imponendam cogentur se eis priuare, qua quotannis*

9.
Nisi periculum sit in mora.

10.
Quia bona Ecclesiæ Deo dicata sunt.

11.
Iuuari potest Resp. vt pauper, ex bonis Ecclesiæ, sed non exigere potestatiuè.

12.
Extra fundatorum mentem.

13.
Alendi pauperes Ecclesiæ subleuat populū, qui alias tenetur.

14.
Conditio hæc ante omnia verificanda.

15.
Editis & examinatis rationibus.

16.
Facultatum publicarum, & singulorum.

17.
Ita vt alias sibi non sufficient.

illis

illis necessaria essent ad viuendum, secundum conuenientiam sui Status.

18.

Quamuis necessitates tam clericum respiciant, quam populum.

Euincunt etiam verba eiusdem Bullæ clericum tantum teneri in subsidium; etiam si necessitates vel utilitates communes, tam ipsos clericos respiciunt, quam laicos; ut est allegata munitio, & securitas tam cleri, quam populi. idemque patet ex alia Bulla ab eodem Urbano concessa, ut clericus Panormitanus collectari posset ex causa peccatis. ubi etiam ei expositum fuerat *laicorum non sufficere facultates, & Archiepiscopo Panormitano mandatum id admittere; constituto, inquit, tibi de narratis.* Iterum ex Bulla Clementis VIII. concessa Florentinis, pro commodiore reparatione fluminis Arni, tam clericorum, quam laicorum agros lambentis: in qua Nuntio suo mandat, ut discussis prius bonis laicorum, si non sufficerent, condemnaret clericos ad contribuendum.

19.

Examinanda & facultatum administratio, an suppetat quidem sed diuertantur, & in abusus absumantur.

De hac igitur clausula, *quod laicorum facultates non suppetant*, constare debet; adeoque examinari facultates; edi, discutique rationes: atque imprimis inspicere an prouentus, & bona Communitatum recte administrantur; quanti plurimi ueneant, seu elocentur; an per plura officia distrahantur, ut per ea consulum, senatorum, quæstorum clientibus benefiat: an omnes prouentus recte corrogentur, & colligantur; an immunes aliqui habeantur, seu alias suppetant quidem, sed dilapidentur, negligenturue publicæ facultates; aut in litibus absumantur; quarum fructu illi pinguescant, quorum officium est quietem & tranquillitatem publicam maxime habere commendatam.

Iterum in rationibus excutiendis discipiendum est, an *assisia*, & cuiuscumque nominis prouentus publici, indulto Principum iam pridem instituti ad tolerandas necessitates, & utilitates communes, aliò non diuertantur: *contra l. 1. 2. 4. D. de administ. rer. ad ciuitat. pertinent.*

Iterum si *administratores debitorem reipublica dimiserint, siue largiti sint.* ambitiosa huiusmodi decreta, ut vocat *l. 4. D. de decret. ab ordin. faciend.* grauare clericos non debent; neque calculum facultatum publicarum minuere: præsertim si dona sint ingentia; si annua, si frequentia: quamuis nec sine causa data. quia non debent in præiudicium cleri fieri; nec populus depauperari, ut à clero subsidium exigat. cum ne Principibus quidem liceat facere immoderatas largitiones, vel prodigos sumptus; per quos bellis & necessitatibus publicis non sufficiant, sed populum debeant grauare. *Leßius de iustit. lib. 2. c. 33. dub. 6. n. 48.* quanto minus ciuitas aliqua ut pomeria sua dilatet; Incolis mercatoribus melius sit, pagos in circuitu sitos emat; telonia redimat à Principe; aliquid ex eo onere in clericum debet reijcere: multo autem minimè si alias delinquendo, rebellando, facultates publicas absumpserit; redditus oppignoraauerit; fideiubendo, mercando minuerit; vllatenus in præiudicium cleri deriuari hæc oportet.

Atque hæc quidem de publicis, quæ prudenter & fideliter corroganda sunt; & frugaliter eroganda: quod autem ad priuatas singulorum facultates attinet; quomodo illæ etiam debeant excuti, antequam subsidia à clero conferenda sint; ex iam dictis etiam constat. quare clausulæ nostræ conditionali non datur locus ubi laici diuites molliter tractantur, & in clericum onera nihilominus ingeruntur. Videas Nobilem, aliumue ciuem, in prædijs & censibus numerare quotannis decem millia florenorum; neque in onera publica quotannis soluere florenos quinquaginta: videas mercatorem hæredibus relinquare nonies centena millia florenorum; neque in necessitates publicas soluisse quadraginta florenos quotannis: videas alios quolibet

bet ex populo prædia, prata, nemo-
ra, terras, sylvas, redditus ingentes
possidere, & exiguum nummum in
publicum conferre: suppetunt igitur
laicorum facultates: neque pu-
rificatur condicio, ex qua clericos
grauare liceat. Iterum videas ho-
mines qui à parentibus vix terun-
cium acceperunt; maioribus ob-
curis nati sunt; opibus ex merci-
monijs, artificijs, operis quæsitis af-
fluere; qui si amplius in necessita-
tes publicas contribuerent, non
tantum non minuerent *conuenien-
tiam status*; sed neque in pristinum
redigerentur: Videas in luxum ve-
stium, conuiuiorum, aliarumque
impensarum plus hodie absumi,
quam olim in alta pace maiores
nostri vel cogitatione ausi fuerint
attingere: suppetunt ergo faculta-
tes, aut furiosam illi faciunt exitum:
quorum luxum potius coërtere, &
sumptum inutilem in cen-
sum publicum inferre oportet, quam
clerum inopiæ tantum pu-
blicæ obligatum anticipata exactio-
ne, atque iniusta grauare: sæpe et-
iam pauperem, & vix aliàs sibi suf-
ficientem; vectigali imposito esui,
& potui necessario, aduersus legem
vniuersi. *C. de vectigal. & l. g. omnium
eod. de quo diximus hoc libro 3. c. 10. &
legem ex præstatione. C. eod. vbi tan-
tum octaua pars pretij rei pro ve-
ctigali commerciorum exigi po-
test: cum alicubi vectigal poculo
cereuisiæ impositum tantum sit,
quantum pro illius pretio soluatur
coctori.*

CAPVT VII.

*De causis collectarum, & im-
munitate.*

1.
Sunt multi-
plices.

2.
Communes
necessitates,
& utilitates.

Multiplices illæ sunt, nec ad
certum numerum restringi
possunt. vt facta dicuntur infinita.
ideoque *in c. non minus. & c. aduersus.
X. de immun. Eccles.* generali titulo

communes utilitates, aut necessita-
tes vocantur. vt est patriæ defen-
sio aduersus hostes, & prædones.
cum reipublicæ, seu Principis æra-
rium non sufficit. Quinimo æs
alienum Principis ex rationabili
causa contractum. *argumento c. cum
Apostolus. §. prohibemus. X. de cens. ter-
tio captiuitas ipsius Principis. quã-
do non tantum vasalli, c. licet si de
feudo defunct. fuerit contentio c. 1. §. item
qui dominum. Quæ fuit prima causa be-
nef. amit. §. adhac hic finit. lex in vsib.
feud. sed & alij subditi contribuunt.
Massuer. in Prax. tit. de tailles. n. 6. quo-
modo non tantum laici, sed & cle-
rus Brabantia ingentem summam
contribuit, cum Dux Wenceslaus
cum magna parte nobilium bello
Geldrico captus esset.*

4. Solet iusta etiam collectæ cau-
sa censerī si Princeps filiam elocet.
*Minsing. cent. 5. obs. 21. Menoch. de ar-
bit. l. 2. cas. 181. cui accedit si balteum
militarem ipse, aut filius suscipiat:
si ad coronationem Imperatoris
proficiscatur. Vt itidem Brabanti
erga suos Duces iam olim obserua-
runt: adiecta etiã pactitia quantitate,
pro ratione illorum temporum.
sed hæc causa magis Principis est,
quam reipublicæ. eoque quanto ar-
ctior est inter caput & membra
nexus; tanto magis tenentur laici
suo Principi; quam clerici ex bonis
Ecclesiæ. in ijs autem quæ concer-
nunt directè bonum reipublicæ,
quando in eius incolumitate etiam
censetur salus clericorum; propior
est ratio, vt à clero illius necessitati
succurratur: seruato tamen modo
d. c. non minus. d. c. aduersus. Anti-
quitus tamen in Brabantia in testa-
mento ducis Henrici anni 1260.
quod habetur in Edictor. Brabantia p. 1.
tit. 5. c. 1. declarat homines terræ
Brabantia futuros sine tallia, ex-
actione, & precaria; nisi in expedi-
tionibus, cum exercitu, ad terræ, in-
quit *nostra defensionem, vel iuris nostri
conseruationem, aut iniuriarum amotio-
nem, vel in seruitium Imperatoris Ro-**

mano-

3.
Patriæ defen-
sio.

4.
Æs alienum
Principis,
aut reip. ex
causa ratio-
nabili con-
tractum.

5.
Captiuitas
Principis.

6.
Elocatio fi-
liæ Princi-
pis, Bal-
theus mili-
taris filij,
Coronatio
Imp.

manorum, siue Regum Alemannia, siue cum filium, siue filiam nuptui tradiderimus, aut cum filiam cingulo cinxerimus militari.

7. Quare rectè Malderus *de Iust. tr.* Bonum publicum. 5. c. 6. dub. 4. ait vnicam esse iustam causam imponēdi tributū, sed generalem; bonū publicum: quod est utilitas vel necessitas publica, cui non sufficiat, quod alias Principi deputatum est. vt sentire ait cōmuniter DD. Si enim, quod olim isti rei destinatum est, sufficit; prius id expendendum est, antequā populus oneretur. eoq̄ue perperam hodie ordo peruertitur apud multos, postquam stipēdiaria militia admissa est; cum olim feuda assignata fuerint, vt possessores bella cum Principe tractarent; clerus sacrificia; plebs rura & artificia exercebat; nunc multi nobiles vel domi inertes amplos feudorū redditus absumūt, vel ciuilibus officijs admoti, rem augent; vel vt milites stipendia capiunt: clerus & plebs ad aurum in stipendia corrogandū coguntur. cū clerus non nisi quando nō sufficiunt laicorū facultates interpellari deberet; plebs autem cōferre, cū nec Princeps sibi, nec vassalli, feudorūq̄ue possessores oneri suo sufficiunt. ergo qui dotem rei publicę possidēt, subterfugere onera ex feudo incumbētia non possunt. vt maritus seu pater, qui illum in potestate habet matrimonij onera ex dotis fructibus subire tenetur; cum hi nō sufficiunt, ad extraordinarias superindictiones, veniēdum est. quibus ferendis si neque populus par est; clerus potest interpellari: de causis, & modis cū Episcopo suo deliberare, & statuere. *c. non minus. c. aduersus. x. de immun. Eccl.* Vt ordo primū ad onera belli exigat feudorum possessores; exinde populū; ac demum vltimo in subsidiū loco clerum. supposita belli tum iustitia, tum utilitate communi; quæ & in clerum redundet, neque laicorum facultates sufficiant. alioquin mero iure *sup. c. 5. diximus non teneri cle-*

rū. adeo vt & ad expeditiones, fossatas, similesq̄ue bellicos sumptus non lit vocari d. c. non minus. Immunitas enim clero concessa absolutissima est. secus quam alijs concessa, quæ plures patitur interpretationes. siquidem concessa simpliciter nō extenditur ad munera patrimonialia, realia, ordinaria. *l. qui immunitatem. C. de muner. patrim. l. 10. l. 1. C. de his qui à Principe vacat. mun. l. bis honoribus. D. de vacat. mun. vide Ioan. Andree in c. peruenit. X. de immun. Eccles.* eoq̄ue & motu proprio, & cū expressa mētionē collectarū, munerum, ordinariorum, extraordinariorum, realiū, patrimonialium, & aliorū quorumcūque derogatoria cōcedendam esse; quinimo bellicorum solitorum & insolitorum; nisi fortè belli tēpore, nec sine cogitatione belli, concessa sit, tradit Minsing. *lib. 4. obs. 70. ex Cacherano.* atque ea propter alioquin concessam immunitatē regulariter nec ad nouas collectas, nec ad euidentem necessitatem superuenientem extendi. *ex l. iubemus nullam. C. de sacrosanct. Eccl. l. 1. C. vt nemini liceat ab empt. spec. se excus. l. 10.* adeoque quoscumque Ordines Imperij consuetudine huiusmodi in casu in cōtributionem vocari. Vide etiam *Gail. & citatos l. 2. obs. 52. & 53. Christophorū Wenzler in Synop. obser. c. 17. de priuilegijs. c. 14. de nobilibus; 16. de Cōfiliarijs. Fragos. Regim. reip. 81. l. 3. d. 8. 9. 5. vbi & de commendatarijs, eorumq̄ue familia. Ioan. Papon. arr. l. 5. tit. 11. arr. 39. & seqq. longissimā dissertationem arrest. 39. Inevitabilis necessitas etiam clericos vocat ad murorum custodiam, & vigilias. *c. peruenit. X. de imm. Eccl. diximus l. 3. 7. c. 9.* alioquin seruandus est tenor *c. nō minus. c. aduersus X. de imm. Eccl.* quomodo & Senatus Parisiensis censuit clericos grauari non posse in reparationem operum publicorum vrbis. *apud Paponem arrest. lib. 5. tit. 11. arrest. 11.**

Tametsi idem *arrest. 15.* clerum referat damnatum ad subleuandas

9.
Ad belli sumptus vt clerus non teneatur.

10.
Nisi forte sit inuitabilis necessitas neminem prætēmittens.

das necessitates præsidij militaris, & com meatus. *arrest. 16.* in reparationem pontium, & viarum, 17. in reparationum communium commoditarum, 18. in salaria curatorum earundem, præfecti vigilum, & portarij, 19. in reparationem murorum, viarum publicarum, domus pestiferorū, Doctorum & Regētium Vniuersitatis. 21. & 24. clericos negociantes, mercimonia exercentes, prædia conducentes, notariatum exercentes, & similibus temporalibus se immiscentes à diuersis tribunalibus sūmis oneribus subiectos: eademque obtinere in nobilibus, seu aliās immunibus personis. quæ vt concedamus de alijs; non tamen omnia possumus admittere in clericis. *iuxta. d. c. non minus. & c. aduersus.* quod & de fossatis agit, adeoque murorum, operumque publicorum structuris, & munitionibus: & de expeditionibus: adeoque præsidijs, & com meatibus, vtilitatibus, & necessitatibus. vt clerici sint exempti, nisi adsit modus ibidem præscriptus. *qua de re diximus. s. c. 5. & j. c. 9. hoc lib. 3.*

12.
Varia à quibus eximuntur.

Rectius idem Papon refert iudicatum *ibid. arrest. 19.* clerum esse exemptum à contributione stipendiiorum præpositi, & satellitū ipsius politiæ, horologij, similibusque civilium onerum. & *arrest. 20.* à tallijs, subsidijque publicis exemptum esse clericum, quamuis simplicis tōsuræ, clericaliter tamen viuentem: etiam quoad bona ruralia. *arrest. 21. & 23.* non tantum hæreditate accepta; sed etiam acquisita. quasi mutatione personæ mutetur conditio rei. *vt dicit Bartolus in l. Paulus respondit per procuratorem. D. de acquir. hæred.* etiam si prædia sua ipsi exercent, citra negociationem. vt iudicatum refert à Senatu Gratianopolitano. Sed *vt diximus arrest. 39.* valde excurrit in disquisitionem immunitatis, tam quoad clericos, quam nobiles, & consiliarios, quoad collectas focis iam olim impositas: sed

magis ex legibus contendit, quam sacris canonibus. vt hi præualere debeant rebus in vim illarum iudicatis. præsertim cum Franci Decretalium, (maximè in Sextum, quem receptum à se negant, & posteriores Libros relatarum) parum sint obseruantes.

Ad cleri immunitatem solariam spectant amortizationes bonorum. *de quibus tractatum dedit Peckius.* vt immunita sint cleri prædia, ab eoque possideri possint. quemadmodum Senatus Parisiensis iudicauit *d. arrest. 39. apud Papon.* sed & amplius apud Annæum Robert. *rer. ind. lib. 2. c. 2.* Senatus Parisiensis lite Carthusianis mota, non tantum exemiit quoad prædia suis manibus aut sumptibus culta, sed etiam colonis concessa, antiquitus possessa, & recens quæ sita.

13.
Immunitatem solariam facit amortizatio,

Sed quancumque causa iusta est vt clerus contribuatur, semper tamen modus est seruandus d. c. non minus. *d. c. aduersus.* vt S. Pontificis, vel saltem Ordinarij consensus, & cleri habeatur: non sua authoritate laici statuatur. *Wames. de Imm. Eccles. concl. 520. 518. Gutierrez præf. qu. c. 3. latè. & q. 92. De Gabell. n. 44. & seqq. ubi & leges scriptas communes & Hispanienses latè citat.* Et ita consuetum olim fieri in Brabantia. & si quando necessitas aliter quippiam extorserat, dabatur clero declaratio fore id citra exempli sequelā, præiudiciumque. extant acta plura principum Ducum, Maximiliani etiam Imp. Mariæ Burgundæ, Caroli V. Philippi II. & c. & singulatim Caroli V. 27. Jul. 1546. referētis quod Episcopi Leodiensis & Cameracensis solent conuocare clerū suum in Brabantia residentem, aut prædia possidentē, ei proponere necessitatē, petere pro Principe donatiuū, aut rep. subsidium, eoque addicto, nullaque manu laica interueniente corrogato, immunē manere à vectigalibus Statuum: quod cū tunc factū non esset, fore promittitur citra præiudiciū.

14.
Quancumque iusta causa exigat, vt clerus contribuatur, modus tamen seruandus est c. non minus,

In eandemque sententiam loquitur Maximilianediſtum *Part. 2. E-diſtorum Brabantia tit. 1. c. 3. infer-tum*. Quatenus id fiat in Hispanijs, Vide *Dianam p. 7. t. 1. ref. 20. & Gutierrez ubi supra n. 65. & ſeqq. & in principio quaſt.*

CAPVT VIII.

De contributione cleri in bellum ſacrum.

Y.
Contra
Turcam in
Imperio
clerus ſuis
Epiſcopis
contribuit.

ADuerſus communem religio-nis hoſtem Turcam, clerus ſuo Epiſcopo contribuit: etſi diuerſimodè, quando ſunt eiufdem vel alterius circuli. vt in Imperij Comitijs ann. 1542. 57. 66. & 94. 98. & 1603. decretum fuit: derogatumque pactis, & conſuetudinibus: *S. Pontifice*, inquit Chriſtophorus *Winzler in obſer. de Collect. ſeu contribut. Imperij c. 13. hac omnia ita indulgentè, & authorizante. teſte Ioann. Paul. Windeck lib. 1. theolog. iuriſconſ. vt eum refert, & probat Adamus Tanner è Societate Ieſu Theolog. lib. 2. deſenſ. Eccleſ. libert. contra Venetos c. 12.* Indulti etiam Imp. Maximiliano I. & Carolo V. conceſſi, & Emmanueli Regi Luſitaniæ aduerſus Mauros meminit *Diana p. 7. t. 1. ref. 20. Gutierrez. De Gabell. quaſt. 92. n. 65. & n. 33.* ubi aſſerit in Hispania nunquam ſine licentia Apoſtolica clerus fuiſſe grauatum.

2.
In bello cõ-
tra hæreticos
eadem
æquitas.

Cauſæ Turcæ pellendi, ſi non maior, æqualis eſt ſaltem hæreticorum. cum ille ſub tributo Chriſtianam, catholicamque religionem toleret; hi eliminent. nec dubitandum eſt, vt in bellum Turcicum, ita in hoc ſacrum, permiſſurum Pontificem ſubſidia exigì à clero: ſi rogetur; ritè illa exigantur; rectè impendantur, iuxta c. aduerſus *x. de immun. Eccl.* & magis Bullâ cœnæ. Vide *Dianam p. 7. t. 1. ref. 20.* in alias expeditiones vetat d. c.

non minus. ſub exceptione *ibidem* relata.

Ratio diuerſitatis eſt; quoniam directè bellum hæreticorum magis Eccleſiam clerumque concernit; quam populum: bellum Turcarum æqualiter vtrumque. æquè oppugnat; expugnatum grauat, toleratue vtrumque. à bello, autem quod inter catholicos vtrunque geritur, non æquale periculum, incommodumue imminet. ſi quidem congrua ſecuritate gaudent clerici, atque monachi, ex præſcripto Concilij Lateranenſis. *c. innotuimus. x. de treuga & pace.*

Quod ſi tamè contingat bellum etiam iuſtum non iuſtè geri inter catholicos; neque ſeruari ſecuritatem à Concilio œcumenico mandatam; clericos ſiue ruſticos cõcuti æqualiter, & expilari; æquum erit clerum contribuere ſi graſſatorum latrocinium redimatur; ſeu conducto milite reprimatur. vt *Panorm. in c. non minus. x. de immun. Eccl. ubi & plures citas tradit de ſocietate prædonum.* in bellis, quæ regia moderatione geruntur, potius immunitas obtinet. quia leges ſeruari poſſunt; quæ à graſſatoribus faſtidiuntur. quamquam & leges ciuiles, quæ magis Principibus fauent, quam canones, clerum à belli ſumptibus non eximant omnino. *Bellis vtrique*, inquit *Chopinus. de ſac. policia l. 2. tit. 3. n. 11.* *rem Gallicam prementibus conſueuerunt priſci antiſtites. equis, armis, pecunia regem iuuare, militarem, ipſi æquitatum ſcribere, aut peditatum: vti docuimus paſſim in noſtro opere. Franciſci Domanij. idque factorum procerum rationes videbantur haud dubiè ab ipſis exigere: ne alioquin perforari ſineret nauim, in qua & ipſi nauigarent.* rectè cum feuda poſſident, aut cum reſpublica olim oppugnabatur ab Hünis, Gothis, Wädalis, Nortmānis, alijsque barbaris, & paganis: ſed cū ab æquè Chriſtianis; non itè. quando Eccleſiæ non intereſt quis bellantium vincat, aut dominetur. Sed & priſci antiſtites plerique magis

3.
Bellum
quod cum
hæreticis
eſt proprius
religionem
tangit,

4.
Si clerus ab
hoſte non
ſeruatur
immunis,
æquum eſt
in communem
defenſionem
cõ-
tribuere,

5.
Vſus Galliarum
antiqum.

6.
Quando
Eccleſia
ſub vtroque
dominante
æquè libera
eſſet, non
eadem æ-
quitas,

7. *Quæ tamē feuda possident iuuare teucn. ur.*

dynastijs erant dotati, quæ partes erant reipublicæ; eoque ad comitia Imperij, regnorumue vocabantur: atque æquum erat, vt corpus iuuarent, cuius membra possiderent: & feudali ferè iure, similitue. vnde frequens est mentio in antiquis diplomatibus de mutatione feudi in alodium Ecclesijs facta: quæ remissionem inferebat obligationis feudalis, seu cuiuscumque seruitij. Est enim alodium prædium quod optimo maximo iure possidetur, nihil pensans, nulli seruituti obnoxium. *Ragueau Indice des droictz royaux verb. allen.* Vnde & accidebat quod idem Chopinus *lib. 2. tit. 3. n. 11.* refert Ecclesiasticos proceres impensam bellicam recuperare solitos à municipibus suis: citatque arrestum ann. 1284. *iudicatum per iudicium Curie nostræ, quod Abbas & conuentus de Ferrarijs soluerent domino Regi exercitum in registro contentum, & quod illum capient, seu recuperabunt per manum suam super homines de Ferrarijs, & alios suos homines, qui ad hoc tenebuntur.* &c. Sic etiamnum passim in Imperio proceres Ecclesiastici maiores, milites conscribunt, aluntque in rem Imperij: & in Circulo suo suos habent qui contribuant, tum laicos, tum clericos; bonorum huiusmodi possessores.

8. *Ex vsu Gallicæ Prælati à subditis impensas recuperabant.*

9. *Antiqua pietas Anglorum pro clero in bellis.*

Nihilominus & hæc abscedunt à pietate maiorum, qui etiam in bellis contra barbaros, paganosque clero immunitatem concedebant: etiam in ipsa Anglia, quamuis aliàs expeditio, pontis, arcisue constructio exciperetur, tamen à tributo quod *Danegeldium*, siue pecuniam Danicam, ob Danos Norwegos, aliosque paganos tunc Angliam infestantes ex legibus Regis Edgari, omnis Ecclesia libera erat, & quietata. tametsi etiam illud iam pridem institutum, & quotannis pariforme erat; duodecim denariorum de vnaquaque *hida*. mensuræ genus est, quod alibi mansum dicitur. *in c. 1. X. de cens. Vide Ioan. Selden. in Ana-*

lect. Anglobrit. l. 2. c. 4. vbi insuper citat diploma Ethelulphi amplè Ecclesias dotantis: iubentisque vt earum terra sit tuta, & libera ab omnibus secularibus seruitutibus; imo regalibus tributis, maioribus & minoribus, siue taxationibus qua nos dicimus *Winterden*, sitque libera omnium rerum: pro remissione animarum, & peccatorum nostrorum ad seruiendum Deo soli, sine expeditione, & pontis extructione, & arcis munitione. sed nequior ætas hæc tria rursus solebat excipere. adeo vt Guilielmus, (quem Conquistorem vocant, quod armis regnum illud obtinuerit, vt narrant historici, & Selden. *l. 2. c. 7.*) alias leges prescripserit, libertatem ita publicam imminuerit, vt omne directum dominium sibi reseruauerit in fundis; vt exinde nemo vllum præter Regem alodij iure possideret.

10. *Recidius ætas.*

11. *Forma iuris tamen seruanda, etiam vbi causa iusta est.*

Sed quamuis hæc causa belli sacri iusta sit, vt clerus contribuat; modus tamen exigendi seruandus est: vt non Marte suo sæculares exigant; sed clerus apud Episcopum suum conueniat, statuaturque. *vt iam capite proximo diximus.* & æqualitas seruetur. *vt dicimus infra l. 3. c. 10. n. 9.* Sed & Diana *p. 7. s. 1. r. 20.* causæ iustæ accedere vult assensum pontificium; quamuis in bello sacro: si res initio moram non patitur, saltem postea. *Wames. de immunit. Eccl. cons. 519.* sed verius est belli sacri causam d. c. aduersus non comprehendere: & quamuis Bulla cœnæ indistinctè loquatur, distinguenda tamen est per alios canones, eorumque causas. in alijs bellis excommunicantur prælati, nisi ad pacem collaborauerint: *c. 1. X. de treng. & pac.* ad bellum autem sacrum ipsi Pontifices classicum sonant. *c. 13. §. moneantur. §. catholici. X. de heret.* vbi & Principes obligantur, & alijs indulgentiæ, & priuilegia *Cruce signatorum* eis tribuuntur, qui hæreticos oppugnant.

Videamus tamen an voluntaria contributio hinc sit vetita.

Nevo-

12.
Sponte clericos laicos contribuere de bonis Eccles. non licet sine Rom. Pontificis assensu.

Ne volentes quidem clericos laicos contribuere, sine assensu Romani Pontificis, decretum est. *in c. aduersus X. de immunit. Eccles.* quin & Bonifacius VIII. aliter contribuentibus censuras infligit. *c. clericis eod. in 6. vtique de bonis*, inquit c. non minus. *X. eod. Ecclesiarum, & clericorum, & pauperum Christi vsibus deputatis*: quoad sponte soluentes restrinxit id Benedictus XI. *in extrauag. quod olim eod.* quoad censuram: Clemens V. *in c. quoniam. eod. in clem. cōstitutionem Bonifacij penitus reuocauit.* obseruari tamen iussit vterque d. c. non minus *d. c. aduersus*: sub obtestatione diuini iudicij, & grauissimis transgressorum pœnis. Leo X. *in Concilio Lateran. sess. 9. sub fin. §. & cum iure tam diuino* renouauit omnes constitutiones in fauorem ecclesiasticæ immunitatis latis. & *Concil. Trid. sess. 25. c. 20. vt verba Leonis recitat Diana p. 7. t. 1. resol. 21. ibidemque contendit à Leone renouatam esse Bonifacianam d. c. clericis.* dum etiam de sponte soluentibus expressa mentio, & innouatio generalis est, & indistincta. pluresque in eam rem citat auctores. ita tamen vt Toleti aliorumque admittere videatur sententiam, vt sponte soluentes censuris non irretiantur. quod neque Leo, neque Bulla cœnæ id innouet. vt attentè legenti apparet loqui Leonem dumtaxat de recipientibus laicis, & prælatis consentientibus. in quibus rectè dici potest innouatas esse pœnas, imo declaratas, quæ Benedicto, & Clementi manserant arbitrariæ: quin & auctas, vt contrauenientes sint interdicti, & interstabiles. & lōgè dispar ratio est inter priuatos, & impotentes clericos, & prælatos; quibus ex officio incumbit Ecclesiam tueri.

Neque porro est verisimile fuisse Leonis, aut Concilij intentionem, generali innouatione resuscitare scandala, ob quæ à Benedicto restricta, à Clemente V. seu Conci-

lio Viennensi reuocata fuit d. cōstitutio Bonifacij: & extinguere huiusmodi reuocatoriam Concilij Vienn. constitutionem; quæ stare non potest resuscitata Bonifaciana, indistincta ergo verba Leonis, & Bullæ Cœnæ secundum priores canones sunt distinguenda, vt sponte soluentes censuras non incurrant; laici tamen recipientes, & prælati consentientes in pœnas incidant innouatas, declaratas, & auctas. imo prælati non publicantes censuras contra indebitè grauantes iuxta mandatum clementinæ *presenti de censib.* cauere debent ne censeantur consentientes: ex regula *qui tacet. de reg. iur. in 6.*

Sed neque tamen à Clemente V. Leone X. aut Bulla cœnæ clericis permillum est sponte soluere, quamuis censuras non incurrant. omnes enim innouant d. c. non minus, *d. c. aduersus*, vbi id prohibetur: & semper manet ratio, ne diuertantur bona Ecclesiarum, & clericorum, & pauperum Christi vsibus deputata: quam proponit d. c. non minus. vnde etiam dici potest de patrimonialibus non vetari clericos sponte soluere. de quibus non nihil participant hodiè fructus beneficiorum à sæcularibus clericis percepti, vbi consuetudines liberum eis vtendi, & testandi fecerunt arbitrium. *Vide de vtrisque j. l. 2. c. 16. n. 8. & 9. & s. l. 3. c. 3. n. 4. & seqq.* etsi existimem non exemisse consuetudines omnem conscientia scrupulum; etsi forum externum ferè pacauerint.

Quod autem *sub fin. d. resol. 20.* quærit Diana de priuilegio Philippo Pulchro à Bonifacio VIII. concessio, non aliud dicendum existimo, quam quod generatim de priuilegijs dixi *sup. l. 1. c. vlt. super reuocatione*, & cum produceretur, videri poterit an id sonat, quod quidam DD. volunt: an vero illud tantum sit, quod *in iur. pont. non. anal. de elect. n. 3. ex Nangiaco retuli concessum*

illi fuisse in bellum sacrum, abusu ad alia prorogatum.

13.
In bellum
sacrum licet
ex assensu à
iure præs-
to.

Igitur voluntariæ contributio- nes à clero faciendæ laicis genera- tim sunt illicitæ, sine assensu Ro- mani Pontificis, ob d. c. non minus, d. c. aduersus, sed facta in bellum sacrum spontanea solutio illis decretis non videtur comprehensa.

Sed potius videtur consensus generatim à iure datus in bellum sacrum aduersus hæreticos, qui- buscum Sedi Apostolicæ propriū, perpetuumque bellum est: & Ro- manum vocari ait Surgetus in *Militaris disciplina Enchyridio* p. 2. ex c. excomm. et. 2. X. de hæret. ideo quod Roma orthodoxæ fidei caput est. c. hæc est fides. 24. q. 1. clem. 1. de summ. trin. eique applicat legem hostes. D. De captiuis. etsi non sermonis pro- prietate. & ad illud bellum etiam obligauit Ecclesia in Concilio œ- cumenico omnes Principes sub censuris, & ditionum priuatione. c. 13. §. moneantur. X. de hæret.

Carholici vero, inquit ibid. qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum ex- terminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia illoque sancto priuilegio sine muniti, quæ accedentibus, in Terræ San- ctæ subsidium conceduntur. Siquidem æquitatis ratio inquit l. vlt. C. ad l. falcid. similia suadere videtur: Et tam fauorabilis est hæreticorum extir- patio, quam Terræ Sanctæ recu- peratio. D. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 8. quæst. 11. art. 3. atqui in bellum sacrum recuperandæ Terræ san- ctæ non tantum clericis & laicis contribuere licet, sed etiam inuitis decimæ indici solent. de qualibus in c. vnic. de decimis in extrauag. commun. sed & in illam causam relicta, sunt exempta à quarta parochiali, iure alioquin debita. c. in nostra. X. de se- pulchris licitum ergo erit similiter in bellum sacrum contra hæreticos sponte contribuere, ad quod ipsi Pontifices classicum sonant. d. §. moneantur. indulgentias & priuile- gia concedunt, d. §. catholici, multo

magis consensum. Sæpius pro re- cuperatione Terræ Sanctæ subsi- dia fuisse indicta produunt histo- riæ, & nominatim ab Innocentio III. tradit Bzouius in *Annalib. ad an- num Christi 1199.* indictam omni- bus Ecclesiasticis quadragesimam partem reddituum Ecclesiastico- rum: ac deinde secundis literis om- nibus archiepiscopis, Episcopis, Abbati- bus, prioribus, clero, prælatis Aleman- niæ, Gallia, Angliæ, Hungariæ &c. ut vel eleëmofynas erogarent, vel Crucem susciperent, vel milites submitterent nu- meratis in commeatum expensis; ita Bzouius. Animaduertendum est tamen reddituum seu prouentuum partem exigi: fructuum vtique, qui possessoribus cederent: qui tan- to parcius mensam instruere, alias- que necessitates frugalius tolerare possint: non vero permitti res ipsas Ecclesiarum alienari. Quamquam alias tam acerbè aliquando cum Ecclesiasticis actum sit, vt vel di- stractæ vel oppignoratæ sint res ip- sæ; & à creditoribus postea aliena- tæ. Id quod sana interpretatio c. id quod semel de reg. iur. in 6. non ad- mittit. vt nihil dicamus de decimis olim à Carolo Martello arreptis, seu concessis à Papa alijs Principibus, de quibus sup. l. 1. c. 39. n. 9.

CAPVT IX.

De milite hospitio excipiendo,
Vigilijs, murorum custo-
dia, & oneribus ad com-
munes utilitates spectan-
tibus.

DE munere militem hospitan- di latè diximus in *Consult. can. de immunit. Eccles. cons. 1. §. quæ senten- tia.* & in *tur. pont. nou. anal. eod. tit. vt patrimonio incumbat, & ab eo cle- rici vacationem habeant. ex l. r. C. de Episc. & cler. in eundemque sensum explicuimus c. præterea. X. de tur. patronat.*

8.
Vt clerici
sint liberi
à milite re-
cipiendo.

patronat. eaque verba fodrum, alberga-
ria, Regium, vt pastum, hospitium,
tributum significant; aut militaria
onera: & citauimus Fabrum in Co-
dice suo lib. 9. tit. 29. defm. 26. Choppin.
de sac. ol. lib. 3. tit. 2. n. 3. vbi & consti-
tutionibus cautum, & senatuscon-
sultis firmatum dicit, vt clerici à
militum hospitio sint liberi: dempto,
inquit, eo casu, si obsidione cincta mœ-
nia propinquerentur, vel summum aliud
patriæ periculum impenderet. huiusmo-
di enim necessitas vt lege soluta
est; ita etiam priuilegij obseruantia.
sed veram requirimus necessita-
tem; non prætextum. Et tunc opti-
mè æquitas restrictionis Pontificiæ
in c. non minus. X. de immunit. Eccles. in
proxim vocatur: scilicet cum laico-
rum non sufficiunt facultates: seu cum
in hoc casu laicorum nō sufficiunt
hospitia. sicut à Senatu Sabandiæ
aliquis Senator commissus fuit ad
inspiciendas omnes ædes, ante-
quam ad clerum veniretur. vt re-
fert Faber. adeoque antequam cle-
rici militibus hospitio recipiendis
obligentur; alij laici, quamuis pri-
uilegij ex aliquibus legibus C. de
metat. lib. 12. sunt etiam hospitij
onerandi. Faber ibidem. quamdiu
enim vllis alijs parcitur, cleri vio-
latur immunitas. quare quorum-
dam locorum clerici rescripto Re-
gio impetrarunt non impruden-
ter, ne ipsi militem recipere tene-
rentur; nisi prius magistratus &
scabini eodem ibi munere funge-
rentur. quamquam alias rescripto
aduersus leges metatorum locus
non detur. l. hac lege. C. de metat. imo
iure restrictior est hæc praxis: cum
obligari tantum possint clerici in
subsidiu, cum qualiumcumque
laicorum hospitia non sufficiunt. &
merito is etiam priuilegiorum or-
do seruandus est, cum clerici im-
munitas desinat ex iure diuino; lai-
corum ex humana concessione: ius-
tumque sit humana diuinis cedere.
& d. c. non minus. indistinctè lai-
cos esse insufficientes exigat, ante-

quam ad clericos deueniatur. ne-
que aliorum quam ipsius Episcopi
& cleri, (secus quam Faber) id re-
feruat iudicio d. c. non minus; & S.
Pontificis c. aduersus eod.

Diximus etiam non tantum im-
munes esse ædes clerici, in quibus
domicilium habet: ex d. l. 1. sed et-
iam ex l. 2. quas alibi habet: saltem
non elocatas; (quamquam alias
quorum domus liberæ esse iuben-
tur vt in l. 2. C. de metat. erga steria so-
lus, inquit, dominis, conductoribusque de-
seruiant) sed per suos inhabitatas: in
quibus, cum res ferunt, solent ipsi
hospitari, aut degere. v. g. Episcopi
non tantum liberæ debent habere
domos, quas iuxta Ecclesiam ca-
thedralem habent: sed etiam si quas
per diocesim suam, in quibus de-
gant; dum munus visitationis ex-
plent, & circulum vicinum obeunt.
quin imo si quas habent extra dio-
cesim, ad quas diuertant, cum ad
aulam Principis, & negocia pro-
uinciæ conuocantur. ne iter agen-
tes ad publicas tabernas debeant
deflectere: quarum ingressus tam
antiquis Ecclesiæ Concilijs, quam
provinciali Mechliniensi anni 1607.
tit. 18. c. 6. nisi necessitate compul-
sis, est interdictus. necessitatem nō
patitur, qui habet, aut cui per fa-
cultates habere licet, pro frequenti
itinere domum propriam; qua vi-
tet indecora tabernarum incom-
moda. qualia aut grauiora etiam ex-
spectanda forent ex lasciujs mili-
tum, si ibidem hospitari deberent.
quam etiam causam considerat Pa-
normitanus in d. c. non minus. Ob
eandemque militum insolentiam,
etiam vetitum est, ne vel in syna-
goga Iudæorum hospitentur. l. in
synagoga. C. de Iudæis. quos priuatorum
domus, inquit, non religiosarum loca ha-
bitationum merito conuenit attingere:
atqui hæc eadem ratio domos cle-
ricis hospitandis destinatas, & habi-
tationum loca, magis quam Iudæo-
rum, religiosa facit: vt eadem mili-
tes non debeant attingere. idem est
de do-

4.
Non tantum
quoad æde
quas inha-
bitant apud
Ecclesiam
suam fitas;
sed & alias;

5.
Ne ad ta-
bernas de-
beant di-
uertere;

6.
Religiosa
loca in-
quiritur

2.
Nisi in ex-
trema ne-
cessitate.

3.
Cum alij
etiam priu-
ilegij non
sufficiunt.

de domibus silentiariorum decretum in l. 3. C. de silentiar. lib. 12. vt domus illorum ab omni hospitem cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicentur. quorum argumento; & argumento à maiori eorum, qui recitantur in l. 4. 5. 8. C. de metat. & c. quibusdam locis Concilia Principum cum omnibus suppositis à præfidiario milite hospitando excusantur. quos tamen in vim d. c. non minus, ante clerum grauari oporteret, aut magis clerum excusari.

7.
Molestia & grauamina clericis inferantur:

8.
Cum hominibus nimis dissimilis professionis sociantur:

9.
A spirituali functione distraherentur:

Inquietudinem vocat d. lex 3. grauamē, lex hac lege C. de metat. hospitalem molestiam l. 8. C. eod. hæc vt absint à clero, cui nulla debet inferri molestia, omnis ratio exigit. non conuenit diuersæ professionis homines sociari: clem. 1. de elect. diuersa maximè est professio militiæ secularis, & cælestis. c. clericum. dist. 50. non conuenit psalterium cum cithara: c. diuersis fallacijs. X. de cler. coniug. Quod si autem Apostolus 1. Cor. 7. suadet non nubere, quia qui cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & diuisus est: virgo autem cogitat quæ domini sunt: clerici autem in sortem Domini sunt electi, c. duo sunt. dist. 96. vt pro populo Deum interpellent, eius peccata precibus & oblationibus deleant: c. ipsi sacerdotes 1. q. 1. si immisissum ædibus militem habeant, inquieti erunt; diuisi erunt, cogitare nõ poterunt quæ Domini sunt; non intercedere pro populo; non illius peccata consumere. Omitto quod soluta nunc omni poenè disciplina militari, non inquieti tantum, & distracti sint; sed domo abesse nequeant, nisi reuersi expilatam fortè velint reperire. vt multis locis diuina officia intermittere clericos viderimus, & tanquam super flumina Babylonis sedentes & flentes suspendere organa diuina; & plangere cum Psalmista. Psalm. 130. qui has damni spiritualis causas dederint; cogitent qualiter refarcire cogentur aliquando, cogi-

tent Dei esse seruos, & in diuinis elogijs aliquando Deos, aliquando Angelos appellari. c. sacerdotibus. 1. 1. quæst. 1.

Et secundum ea, quæ diximus, accipienda sunt, quæ passim ab Interpretibus traduntur de necessitate, vel vtilitate communi: præfidijs alendis; mœnibus reparandis; & quæ aliàs spectant ad communem defensionem; vt nec Ecclesiastici excusentur: vtique in subsidium necessarium: & per requisitionem dignè à laicis factam Episcopo & clero. vt exemplum habet Guido Papæ decis. 78. requisitionis à Governatore Delphinatus Episcopo & clero Gratianopolitano factæ. vbi subiungit, si obsequi nolissent, non poterant, inquit, de iure cogi per istum Dominum Governatorem, sed per eorum Iudicem competentem. vt dicit Cynus & c. Vide quæ citamus s. l. 3. c. 7. in fin.

Enimvero quamuis hospitia militibus necessariò præbenda sint; improba tamen est exactio ne transitus hac illacue fiat, quæ necesse non sit: ne præsidium imponatur, vbi auertendo hosti non congruit. imo dum loca limitanea spoliatur præfidijs, mediterranea grauantur; pellicitur hostis, & sæpe nudata intercipit. Dum tamen dissolutio disciplinæ militaris hunc morem inuehit, quæritur an clerus in redemptionem contribuere teneatur? & quoniam surrogatum sapit naturam eius cui surrogatur, meritò clerus non debet vocari in contributionem; quando ipsum militem recipere non fuisset obligatus. vt pronunciauit Supremus Senatus Mechliniensis 15. Feb. 1642. pro Abbate Ninouensi contra Magistratum loci. Vide quæ insuper dicimus hoc lib. 3. c. 9. n. 4. & 5. hoc cap. n. 18.

Nemo militans Deo implicare se debet negocijs secularibus. adeoque neque vigilijs, custodijs vrbium, aut castrorum, etiam aduersus pyratas, & infideles. c. reprehensibile.

10.
Cum extrema vrget necessitas, ab Ecclesiastico superiore vt clerici cogantur.

11.
Vt clerus militari hospitiò grauari non potest, non teneatur ad redemptionem præfidijs contri- buere.

12.
Clericus manu sua arma tractare non debet, aut vigilias agere.

bile. 23. q. 8. ideoque & ab huiusmodi grauaminibus, quæ fossatam, expeditionem, seu alia quælibet similia spectant, Ecclesiam iubet haberi immunem c. non minus. X. de immū. Eccles. Et c. ex multa. §. fin. X. de vot. responsum est, quod clericatus officium clericos reddat inhabiles ad pugnandum, si tamen grauis necessitas, c. peruenit. X. de immū. Eccles. & inopinatus casus emerferit; c. igitur. 23. q. 8. c. si nulla. ibid. etiam clerici ad vigilias, portuum, murorumque custodiam vocantur. d. c. peruenit. d. c. si nulla. d. c. si igitur. quatenus, inquit d. c. peruenit, cunctis vigilantibus melius valeat ciuitatis custodia procurari. quomodo in c. penult. X. de homicid. clerici tempore inuasionis ciuitatis arma possunt mouere, sine irregularitate: nisi suis manibus occidant. Vide Pa. norm. in d. c. penult. & d. c. peruenit. Est autem animaduertendum d. c. peruenit rescriptum esse quidem Episcopo Tarraconensi, seu Tricensi, in terris Ecclesiæ; per relationem tamen in ius commune ad illam non restringi; sed neque disertè exprimere clericos: eoque intelligi posse de seruis Ecclesiæ, adscriptitijs, famulisque Ecclesiarum: qui regulariter ab angarijs immunes sunt. c. Ecclesiarum seruos. 12. quest. 2. l. 1. ubi Bart. C. de Episc. & cleric. vt hi quidem non regulariter, sed ex iusta tamen causa; clerici autem non nisi grauissima necessitate ad huiusmodi onera vocentur. quomodo & ipse Papa Hostiam descendit, ad portum, & litora defendenda. d. c. igitur. cum seqq. Quemadmodum etiam vigiliarum munus personale esse iudicauit Senatus Parisiensis apud Ann. Robert. rer. ind. lib. 2. c. 11. nulla Magistratus, aut dignitatis habita ratione.

Sed neque id hinc est dicendum pro imperio, & iurisdictione sua, his in casibus Iudices sæculares ad

has operas clericos compellere: sed ipsorum Episcopos. d. c. non minus. quomodo & d. c. peruenit ad Episcopum, non ad Potestatem sæcularem est directum. sed tamen quamuis interpelletur authoritas Ecclesiastica, & ipsi adsint; vt Leo in d. c. igitur. & seqq. tamen militaris directio Magistris militum, tribunis, & Potestatibus conuenit; illorumque ductum hic clerici sequantur. vt in templo *Magistri ceremoniarum*. tamen & illi audiuntur, si consilio sint strenui. d. §. fin. patriam ergo sic tueri etiam clerico congruit; vt cuilibet. c. omni. 23. quest. 8. dum, quod lege non licet, necessitas licitum facit. c. quod non est licitum. X. de reg. iur.

Quare & Bartholus in l. nullus penitus. C. de curs. public. l. 12. quod ibi dicatur expeditionis tempore nec Ecclesia, nec domus regia excusetur ab angarijs, & parangarijs; docuit nec clericos excusari, quin tali ex causa cogi possint ad collectas, tallias, exactiones, angarias, quasi opere isti subrogatas: quod tamen non admittit d. c. non minus: sed dumtaxat vt absque vlla exactione Episcopus & clerus insufficientes laicorum facultates suppetijs possint subleuare: non laici sua auctoritate constringere. quod deinde c. aduersus ibidem reseruat Sedi Apostolicæ. nisi fortè improuisa necessitas tam festina sit, vt consuli Roma non possit, quin interim Saguntum pereat. Vt cap. proximo supra diximus. Vide Malderum de Iustit. t. 5. c. 6. de trib. dub. 11. quando tamen Lugo de Iustit. t. 2. d. 36. sect. 8. num. 127. in continuatione exigit consensum, quem inchoatio non potuit expectare.

Sed & communis utilitas alia directo concernit populum, clericum per consequentiam; alia dire-

G g Ad cle-

13. Nisi grauis necessitas, & inopinatus casus fuerit.

14. Famuli tamen & serui iusta, quamuis non summa, teneantur.

15. Vigiliarum munus personale.

16. Episcoporum tamen iussu, ductu militarium superiorum hæc fiunt.

17. Expeditiones non grauari Ecclesiam iure canonico, nisi ad formam c. non minus.

18. Quæ directo aut per consequentiam tantum clericum tangunt, vt sint distinguenda.

Ad clerum, populū per consequentiam; alia directo vtrumque. de prioribus est d.c. non minus d.c. aduersus: de secundis c. 1. X. de cens. seu quæ spectant officium Ecclesiasticum, & onera spiritualia: tertij generis esse ait Panorm. in d.c. non minus. si mala societas territorium deuaſtat, ciuitates incendit, vbi Ecclesia habet possessiones, quæ adeoque non minus quam laicorum interitum, damnumue expectant: vt huic redimendo, depellendoue ab vtrisque sumptus; & opera sit impendenda. in ijs autem quæ per consequentiam tantum tangunt Ecclesiam, merito locus est priuilegio clericali: quod alioquin esset inutile.

19. In communi negotio communiter deliberandum per clerum & populum.

Monet tamen rectè Panorm. in d.c. non minus. contributionem huiusmodi, ad solam deliberationem laicorum faciendam non esse; sed cum neque possessiones huiusmodi onere sint affectæ, sed illarum contemplatione collectæ personis imponendæ, oportet, inquit, quod populus & clerus principaliter conueniant, & deliberent super hac exactione redimenda: nec totius populi deliberatio habebit obligare clerum nec è contra. cum enim agatur de utilitate vtrorumque, oportet vtriusque consensum interuenire: quia quod omnes tangit, debet ab omnibus comprobari: vt in clem. 1. de cens. & c. ad hoc de off. archid. fa. it. quod in simili leg. & not. in c. pastoralis de rescript. & optimè facit c. fin. de ferijs. c. 1. de cens. vbi text. In concernentibus clerum & populum, etiam in actu concernente animam, requirit consensum vtriusque. & vide quod dixi in d. c. fin. ita Panorm. additque huiusmodi in casu nec Papæ necessarium esse consensum. quia non agitur de utilitate publica dumtaxat; sed magis priuata, bonorum Ecclesiæ, vt singulorum: & sumus, inquit, extra casum illius c. aduersus. facit c. 1. & 2. de cens. aitque obiectum c. peruenit non loqui in fru-

20. In directè clerum cõcernentibus ad Papam recursus nõ necessarius.

ctibus & bonis distrahendis; sed de custodia, vbi soli laici non sufficiebant. imo, si magna bonorum fieret diuersio, seruandum fore non tantum tenorem d.c. non minus; sed & d.c. aduersus.

Iterum si directo ageretur de redimendis captiuis familiarie pietate, tunc Ecclesia, inquit, debet nedum subuenire; sed etiam bona sua distribuere, vt in c. aurum. 12. quaest. 2. secus autem in casu nostro: scilicet in refectione murorum, & simili: vbi etiam diuitum nutritur utilitas. imo ex quo laici sunt potentes, debent ipsi hoc facere; vt in d.c. non minus disponitur de fossatis, & non detrabere de cultu diuino, & pauperibus, & religiosis.

Itaque generatim dicendum est; quod in ijs, quæ directè concernunt utilitatem communem, & cleri dumtaxat per consequentiam, qua ipsi participant, vt ciues, & pars reipublicæ de utilitate communi; clericos esse debere exemptos: quæ immediatè & directè clerum respiciunt, ac populum, venire in contributionem potius, quam subire tributum. vt rectè Lugo explicuit. de Iust. tom. 2. disp. 36. sec. 8. num. 128. neque hunc esse casum c. non minus. c. aduersus. X. de immun. Eccles. adeo vt nec in hoc opus sit assensu pontificio. in illo autem, cum utilitas directè respicit communitatem, clericos dumtaxat per consequentiam; optimè ait Lugo n. 123. vel ideo dicendum esse immunes; quia alioquin ferè ad nihilum cleri immunitas redigeretur. cum communiter gbellæ ob necessitates communes imponantur; ex quibus redundat utilitas publica, & consequenter clericorum. ideo autem ab ijs datur exemptio, tum propter dignitatem; tum propter beneficia superioris ordinis, quæ populus continuo ab ijs accipit. vt & nobis

21. Ita tamen ne magna bonorum Eccl. fiat diuersio.

22. In redimendis captiuis Ecclesia iuuat.

23. Non ideo in muris extruendis, si laici satis sint potentes.

24. Iterū quid seruandum quando onera directè clerum, quando tantum per consequentiam tangunt.

nobiles propter merita maiorum, & obligationem qua Principi & reipublicæ tenentur in bello adesse. Eademque sec. 8. explicat optimè Lugo, quatenus aliquid communè vtilitatem directè & immediatè, quatenus per consequentiã clerum respicere videatur. vbi & illud rectè, dum requiritur, vt *laicorum non sufficiant facultates*, non ipsius reipublicæ intelligi dumtaxat, sed & singulorum; vt sine graui suo incommodo in solidum non possint onera ferri; & consensum cleri sine auctoritate Pontificis non tantum illicitum, sed & irritum esse. *n. 125. 127. ac denique n. 131.* quod clerum contribuere oportet, auctoritate Ecclesiastica exigendum esse; non laica, idque sancitum Hispana lege. *54. tit. 6. part. 1. Vide j. c. 13. hoc lib.*

ciuntur, defendi illum vetat, cum factò abijciat priuilegium clericale. adeoque executio in res clerici negotiationi subiectas manu laica fieri non prohibetur.

16.
Et in res negociationi subiectas laicus quin exequi gabellas possit non impeditur.

CAPVT X.

An Ecclesia & clerici teneantur ad gabellas, quæ imponuntur vino, cereuisia, & similibus annonis, seu esculentis & poculentis; & an huiusmodi tributum sit iustum? atque illud etiam quod equis, rhedisque?

QUærit de vino Panormitanus in c. non minus X. de immun. Eccles. dic, inquit, quod non per aubent. item nulla communitas. C. de sacrosanct. Eccles. tenet Baldus in d. l. placet. C. eod. nisi gabella fuisset imposita pro oneribus, ad quæ tenetur Ecclesia. quia tunc succedit loco onerum. vt voluit Butrica. in l. ad instructionem C. De sacrosanct. Eccles. latissimè Euerard. conf. 42.

1.
Non:

Enimuero loquimur de gabellis, quæ vino citra negociationem imponuntur. si enim clericus illicitè negocietur in vino, non defenditur, quo minus subiaceat illud statutis, & gabellis negotiationi impositis. *c. fin. X. de vit. & honest. cler.* Vbi est animaduertendum Comitem Pontini in finibus nostris non sua auctoritate sanxisse, vt clerici negociatores gabellis subiacerent; sed recurrisset ad Honorium III. vt is prouideret: scripsit is ergo Episcopo Ambianensi, vt clericos negociatores præmoneret; & nisi resipiscerent, quo minus de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ subiacerent, non defenderet.

2.
Nisi in surrogatione onerum realium, aggerum, itinerum &c.

3.
Aut in illicita negociatione.

Excipimus semper in his clericum negociatorem: ex ijs rebus, in quibus negociatur, gabellas soluit. *cl. present. de cens.* etiam sine præuia monitione. an hac autem trina præuia, etiam ex alijs facultatibus patrimonialibus? *c. fin. v. de suis facultatibus. X. de vit. & honest. cler.* & quâuis ex vno actu negociatoris nomen non obtineat; eas tamen res in quibus vel semel negociatur, non habet immunes. *d. cl. present. in verb. quas non negociandi causa deferunt.* De qua causa si dubitetur, standum est clerici iuramento. Lugo de Iust. tom. 2. disp. 36. sec. 8. n. 117. Vbi & n. 119. iniquum ait esse statutum, vt clericus initio anni declarare cogatur, quid quantūue pro vsibus suis eo anno sit empturus: si quid amplius emerit, tanquam ex negociatione, gabellâ soluat. multa enim potest insuper exigere non præcogitata necessitas. vt captiosa sit huiusmodi declaratio, sed & *v. 132.* ait, quod ex illicita negociatione à clerico debetur, cogendum soluere auctoritate Ecclesiastica. sed *d. c. fin.* dum facultates tantum statutis & consuetudinibus subij-

25.
Clericus negociator vt contribuatur?

4.
Quando
negatiuè se
habet Ec-
clesia,

5.
Non tan-
tum in pa-
trimonialibus,

6.
Sed & qua-
fitis ab Ec-
clesia. non
quæ sunt
Ecclesie, in
quibus ta-
men est cõ-
pescendus.

7.
Regulariter
ergo ad has
gabellas
clerus non
tenetur.

8.
Cum iusta
causa est,
Episcopus
deliberat
cum clero
totius sue
diocesis.

Est porro obseruanda locutionis forma: nō ait Honorius, statutis simpliciter clericos negociatores subiacere: ne vel hanc in clericos laicis authoritatem videretur agnoscere: sed defendendos nō esse, quo minus de suis facultatibus subiaceant. vbi & Panormitanus cōtendit pœnam spectare tantum patrimoniales clerici facultates: nec extendendam esse ad facultates Ecclesie, quamuis & in illis negociaretur clericus, debere tamen compesci à suo superiore. cum nec aliud priuilegium auferatur *per d. c. fin.* quam ne facultates clerici immunitate gaudeant. &, quamuis *ex d. c. fin. re. c. inferatur*, immunitatem Ecclesie concessam extendi ad patrimonium clerici, in multis tamen equiparationem non procedere: vt ibidem prosequitur. sed, vt alibi diximus, patrimonium clerici immobile, vix praxi receptum est, vt distinguatur à bonis laici. sed & cum fructus beneficiorum videantur hodie transire in pleniorē proprietatem clericorum, quam antiqui canonēs permiserunt; vix erit vt Iudices distinguant inter facultates clericorum proprias, & beneficiorum prouentus, si quidem in ijs negociantur. alioquin dum hos tantum colligunt, imo, quorum vsu opus non habent, vendunt; gabellis non grauantur, vt in patrimonijs.

Porro gabellæ, quæ vino consumendo imponuntur, cereuisiæ, alijsque ad victum necessarijs, procul dubio ad clericos porrigi non possunt authoritate sæculari; aut non seruato tenore *c. non minus. c. c. aduersus. X. de immun. Eccles.* vbi quidem agitur de vtilitatibus & necessitatibus reipublicæ communibus. cum porro Princeps, rogatis patriæ Ordinibus, gabellas imponit, vt habeatur neruus belli sacri aduersus hæreticos, diximus *sup. l. 3. c. 8.* clerum in contributionem vocari posse; sed à suis superioribus:

qui tum cum Episcopo suo deliberrat. *iuxta d. c. non minus.* Clerus, inquam, diocesanus; non Capitulum tantum Cathedrale. quia *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.* addit tamen Panorm. non malè *in d. c. non minus.* si clerus irrationabiliter noluerit consentire; adiri posse illius superiorem; vt compellat. *argumento c. nullus. X. de iur. patron.*

Verum vt belli sacri causa est communis, obligatque clerum, vt populum; ita nihilominus opus est, vt æqualitas insuper seruetur, secundum rationem legis Rhodiæ de iactu: vt qua parte quis ex defensione sentit commodum, eadem rata portione ferat sumptum. libellam iustitiæ non sequitur gabella, quæ ex solo vino, cereuisia, similibusque ad victum necessarijs sumptum parat. pauper enim clericus, & vilis artifex, cuius mensam multa proles obsidet, tantum edit, bibit, soluit; quantum diues mercator, qui in mercimonijs miriades aureorum habet: eas amissurus nauireipublicæ per tempestatem depressa: quem adeoque æquum foret soluere ad ratam rerum, quas saluas habet sumptu in bellum facto, vt mercium iactu. adeoque non grauari ea solum conuenit, quæ ad esum, potumque pertinent; sed & possessiones, focos, agros, prata, syluas, redditus, domos, prædia, & quoscumque prouentus, & mercimoniorum lucra. non quidem denuddando singulorum secretas facultates; sed eam instituendo rationem, pro loco, & tempore oportunam, & quam lex Rhodia præscribit; vt res omnes vocentur in contributionem, quæ aliarum iactu seruatae sunt. Id dum secundum æqualitatem moralemque æquitatem non fit, non raro, quamuis in causa iusta; non iuste oneratur clerus: dum insuper illius bonis iniecta à fundatoribus onera non minus tolerat in bello, quam pace; atque ita duplici sarcina prægrauatur.

9.
Et seruan-
da est equa-
litas.

10.
Quæ non
obtinere dū
in his solis
speciebus
onus exigi-
tur, quo res
omnes om-
nium ser-
uentur. ra-
tiones &
obiecta late
excipiuntur.

Nihilo-

Nihilominus Malderus *de iust. tract. 5. c. 6. de tributis. dub. 5.* hanc collectandi rationem tuetur, ex pluribus causis, de quibus mox dicemus. obijcit autem eam sibi, quã mox diximus, inæqualitatem; dum pauperes, qui multos liberos aut operas habent, tantũ, imo plus soluent, quam diuites: soluitque, quod sine grauiori incommodo alia iniuria non possit: at vero non satisfacit hæc ratio, cum doceat experientia alibi aliter fieri. præsertim apud Batauos vicinos. quorum tota gubernandi ratio popularis est. qui quidem & hanc vini, cereuisiæ, aliorum poculentorum, & esculentorum grauandorum vsurpant, & nihilominus adiungunt alias, quibus ditiorum fundi, domus, agri, prata, nemora, census, redditusque omnis generis, mercimoniaque grauentur.

Et vero iure vectigal præcipuè ex mercibus soluebatur. *l. omnium. cum seqq. C. de vectigal. & capitali pœna prohibebatur*, ne quid exigere-tur ex ijs rebus, quas ad vsum proprium quis inferebat. *l. vniuers. C. de vectigal.* at hæc ratio ordinem peruertit: illos omittit liberos, qui mercimonijs intumescunt; aggrauat vero illos, qui familiæ necessitati succumbunt. Quod si tamen ea sit reip. constitutio, vt æquior via tributa exigendi obtineri nequeat; oportebit vt leges necessitati obediant; quæ iustum quandoque facit, quod naturã iniquum est. vt mox dicemus de equis voluptuarijs, & rhedis.

Quod autem dicitur, odiosum esse æstimare cuiusque patrimonium, pertinere eo potest, ne in cuiusque domus secreta inquiratur: non autem, ne grauentur, quæ palam sunt: agri, domus, prata, nemora; & his coram Magistratu locorũ recogniti impositi redditus (vt hic ex edictis recognosci debent, vt ius hypothecæ seu aliquod aliud reale obtineant.) Iterum qui palam

inuehunt, euehuntque merces, sine odio super vectigabilibus interpellari possunt. Inuidiam fortè pareret, si cuiusque mercatoris codices proferri iubeantur: sed ex his quæ palam geruntur, sciunturque, vt publico subueniant, nihil iusti odij habet. Et si quid initio asperitatis habere videatur, tempus & vsurpatione emollit. præsertim si accedat publica scientia iustæ causæ & modi exactionis æqualis, & fidelis erogationis in eam rem, in quã exigatur, vt experientia docuit decimum nummũ, sub Duce Albano hinc exactum, quanta populi indignatio exceperit: cum tamen apud Batauos & decimus, & quintus, & vigesimus, & centesimus ferè quotannis sine strepitu percipiatur.

Adeoquæ quod de deprauato iudicio, & minori circa poculentorum esculentorumque grauamen murmure dicitur, cessaret per vsurpationem, vt diximus. imo perpetuum pauperum hinc murmur est, eos nimium grauari, & sarcinam diuitum in se inclinari.

Iterum quod multitudo officiorum & censorum, quibus opus foret, multum auget tributum; non est diffidendum; sed minus hoc incommodum est, quam nimia inæqualitas.

Denique, quod quando per minuta soluitur reipublicæ subsidium, insensibile quodammodo sit detrimentum soluentium; commendat quidem hunc modum; si aliunde inæqualitas in diuitibus peræquetur.

Vltimo quoad pauperes pretium operarum suarum & artificiorum suorum intendunt, seu carius vendunt; & sic à diuitibus compense-tur inæqualitas; aliquid conferre videtur ad hoc, vt propius sufficiant suæ necessitati: non vero vt peræquetur inæqualitas, quæ est inter pauperem, qui consumit integrum in poculentis & esculentis denarium diurnum; & diuitem,

tem, qui congerit, conseruatque miriades.

Affuetudo quidem in his apud Molinam *de tribut. disp. 668. Malderumque* magnum momentum merito facit: & fortè etiam maius apud nos trium patriæ Ordinum in eam rem consensus: quasi illi repræsentent rempublicam; & consentienti dicatur non fieri iniuria: sed agimus hic, cum non omnes populares veniant in concilium, an illi qui corpus reipublicæ repræsentant, consilia consensusque suos ita dirigere non debeant, vt salus totius corporis singulorumque membrorum exigit: & vt in corpore naturali, nullum membrum non fungitur suo officio; ita in politico nemo non conferat ad eam proportionem, qua membrum est istius corporis. quare dum primores consulunt, maximè debent attendere non quæ ratio tributorum sibi; sed quæ inferiori plebi imprimis congruat. ne, si pedes testacei fiant, sustinere caput, ventremque non possint, sed corpus simul totum collabatur.

Hęc igitur de proportionem in genere dicta, applicando ad clericos Brabantiae, imprimis sæculares; (nam Mendicantes à tributo esculentis poculentisque imposito eximunt, Abbatiae ratam suam non excedunt) magna ex parte apud nos tenuiores sunt, parochis congrua 100. aureorum vt summum à Pio V. constituta est, à Synodo prouinciali Mechliniensis 1607. 300. flor. omnes ferè per Brabantiam parochi rati abbatibus collegiisque incorporati sunt, & sunt sacellani qui in prouentibus 100. flor. non habeant, nisi fortè ex honorario quotidiani officij, quos famem pati ferè oporteat, dum ex omni sua annonam tributum soluere coguntur, vbi alij diuitijs delicijsque circumfluentes nihil sentiunt se grauari: Irus & diues Epulo pari passu ambulat.

Igitur cleri immunitas, & vbi eum contribuere oportet, tributo isti annuario disproportione aduersatur. ideoque ex priori capite Euerardus *conf. 42.* latè demonstrauit censuris fuisse obnoxios Bruxellenses clericum suum etiam ad onera ex Ordinum assensu indicta, etiam in causam communem imminens belli aduersus Brugenses, qui Maximilianum Imperatorem vt captiuum detinebant, ob tutelam nepotis Caroli cum Ordinibus controuersam. Vbi *n. 5.* & immunitatem tanquam generaliter concessam etiam ad patrimonialia extendit, tanquam accessoria. vt & ad clericum familiam *ex l. 2. C. de Episc. & cler.* vt quæ religiosis adherent religiosa censentur. *l. quæ religiosis. D. de rei vindicat.* & magis dignum trahit ad se minus dignum. *c. quod in dubijs X. de consec. Eccles. vel altar. & n. 12.* statutum laicorum disponens disertè super bonis patrimonialibus clericorum, irritum ait, defectu potestatis. eoque magis executionem. *n. 31. in fin. 40.* docet etiam *n. 15. ex l. placet. in verb. nihil extraordinarium, superindictumue flagitetur,* huiusmodi onera tanquam citra controuersiam extraordinaria, & superindicta, qualia belli causam respiciunt, à clero exigi non posse etiam iure ciuili. *d. l. placet. & n. 19.* cum bellum plerumque à Deo propter peccata immittatur, auocandum non esse clericum ab officijs diuinis, quibus iram Dei placet. (vt orante Moyse vincebat Israel; manus remittente, vincebatur) & quæ sine temporalibus subsistere non possunt. *c. si quis obiecerit. 1. q. 3.* denique *n. 39.* cum accisæ exigentur ex eo capite, quod exinde *precarie* soluerentur Principi, certo ait certius ad illas clericum non teneri. illum vtique, qui in illas non consensit: & ad conuentum Ordinum non vocatur. vt tempore Euerardi nulli in Brabantia sedem habebant Episcopi, & Abbates tantum suas

ir.
Cleri ergo
immunitas
& inæqua-
litas extra
bellum sa-
crum ad-
uersantur

122
Eadem im-
munitas re-
missiue de-
fenditur, et-
iam contra
consuetudi-
nem.

ratas

ratas addicebant. denique *n. 45.* obiecta soluit 1. consuetudinem immemoriam: 2. onera huiusmodi censerit ordinaria: 3. causam belli, pacisque communem, & plura huiusmodi. & secundum hæc iudicatum tunc fuit tum hinc & Remis, tum Romæ pro clero aduersus Senatam Bruxellensem.

Quæsitum est de tributo voluptuarijs equis, rhedis, carrucis imposito. de eximendo grauandoque clero, censendum ut mox, atque aliàs diximus. quæsitum est ergo generalius de iustitia huiusmodi tributi. & occurrit quod ait Lessius *de Iust. lib. 2. c. 33. d. 7. n. 51.* vectigalia multo æquiora esse, quæ rebus non ita necessarijs, ut ad delicias, elegantiam, vel luxum spectantibus, imponuntur. v. g. panno pretioso, serico, holoserico, undulato, tapetibus, vasis argenteis, pretiosis vinis, & edulijs, & similibus, sine quibus homines viuere possunt: tunc enim potissimum onerantur ditiores, & qui commodè ferre possunt.

At obijciunt alios alijs voluptatibus capi; prout *trahit sua quæque voluptas*, neque propterea grauari: sed neque diuites omnes equos huiusmodi, aut rhedas habere, adeoque illos immunes esse, alios etiam ob dignitatem, ut senatores, professionem, ut medicos, alios ætatis, valetudinis, alijsque de causis alere, neque diuites esse: iustam ergo proportionem non seruari, sine qua tributum nequeat esse iustum. Enimvero vbi ea est felicitas, ut omnes aliæ personæ atque res sint immunes, facile concessero huiusmodi tributum claudicare. sed vix vllibi est, ut omnis æqualitas sine excessu vnus atomi obseruetur: rarissimum etiam ut omnes ad proportionem omnium suarum facultatum in publicum conferant, quæ vera est iustitia distributiva publicorum onerum; saluo iustè exemptorum priuilegio. vbi que ferè, non vniuersis cuiusque facultatibus,

sed his illisue rebus onera imponuntur: hinc focus, illic aratri, alibi agris, alibi redditibus, alibi mercimonijs, alibi cuiusque exercitio; alibi capitatio, alibi census initur: neque tamen hæc vnquam separatim imposita adæquatam proportionem, adeoque omnimodam iustitiam, assequuntur. sed res omnes magnæ ferè aliquid habent ex iniquo, quod publica vtilitate dicitur compensari, ut & rectè Iauolenus *l. 200. D. de reg. iur. quoties*, inquit, *nihil sine captione inuestigari potest, eligendum est quod minimum habeat iniquitatis.* & gloss. *ad eandem leg.* plura citat, vbi iniquum præ iniquiori admittendum sit. quod & in pro- uerbum abiit, *ex duobus malis minimum esse eligendum c. non solum. 22. q. 4.* qui in Vtopia leges ferunt, procul dubio has iniquas dixerint: atque vbi propior æqualitas obtineri potest. sed sunt alicubi publicæ res ita intricatæ, ut eas vel Dædalus nequeat expedire. & ferè vsu venit, vbi non vnus aut plurium est quantitatem tributorum, modumque decernere; sed id ad centurias, populumque omnem, beluam utique multorum capitum, referre oportet. vbi si induci non potest, ut omnes secundum vniuersas facultates in contributionem vocentur, neque res omnino omnes, mercimonia, exercitia æquali onere grauentur; peræquatorem ad primas tendentem, si pertingere non potest, honestum iustumque est in secundis, tertijsque consistere. & proinde vbi obtineri nequit, ut omnis æqualitas in contributione seruetur, aut maior saltem quam quæ est in onerandis voluptuarijs equis, rhedis, carrucis; hæc saltem, tanquam minus malum, admitti potest; qua diuites onerentur: cum pauperum onera, frumento, cereuisiæ, cibo, potuique, rebusque ad vitam necessarijs hinc imposita, multis momentis præponderent ijs, quæ diuites respectu suarum facultatum

13.
De collecta
equis &
rhedis im-
posita.

15.
Ea cum ser-
uari non
potest, eli-
gendum est
quod mini-
mū habeat
iniquitatis.

14.
Proportio,
vbi seruari
potest &
omnis æ-
qualitas est
necessaria.

16.
Ut dum in
annonis ni-
mium gra-
uatur popu-
lus, in equis
& rhedis lu-
xuriantes
diuites ali-
quatenus
peræquen-
tur.

tatum

tatum leuiter ferunt. vt sic grauati non tam queri possint se supra, vel æqualiter cum pauperibus onerari, sed tantum, quod non habeant omnes alios diuites socios in pœna, quod tamen ipsum quidem fieri in se iustum foret; si tamen id quacumque ex causa obtineri non potest; necessitas publica æquum facit, quod per se iniquum est. *Vide late Tuscum v. necessitas non habet legem. concl. 19.* Quid iniquius quam iustos simul cum iniustis perdere? cum tamen discerni necessitas non permittit, vt in bello, conflictu, arcium, oppidorumque expugnatione, Indies accidit; id iustè fieri omnes admittunt: præualet ergo reipublicæ, quæ ab hoste defendenda est, salus: atque necessitas priuatorum causæ: vt expedire pecuniam teneantur, quamuis concentu omnium numerorum non satis seruato. Igitur concludendo dico, vbi omnis æqualitas lege induci non potest, ditiores rectè taxari in huiusmodi rebus voluptuarijs. Vt ultimo etiam scripsit Syluius *Resol. p. 2. V. Tributa* pluribus citatis. vbi de æqualitate rectè differit, seruanda quatenus moraliter fieri potest: & alioquin his rebus potius onerandis, sine quibus homines viuere possunt. Et enumeratis à Lessio addit tela subtilia, delicata, artificiosè ornata, & collaria multiplicata, quæ non ad aliud, quam ad pompam & vanitatem deferuntur. Qui ergo cum Maldero & Molina, vt iustas, defendunt vino & cereuisiæ impositas collectas, propter difficultates, quæ alioquin occurrunt, multo magis has admittere debent. & sanè belli nostri sacri necessitas & vino, & annonæ imposita onera excusat; quantisper populus, seu qui eum repræsentant, induci non possunt, vt æquiorẽ viam in-

17. Cum à populo obtineri nequit, vt æquior modus seruetur, belli necessitas iustum facit etiam equorum, vini, annorumque aliarum grauamen.

CAPVT XI.

De onere plaustrorum, charta sigillata, Ordinum consensu, & in eis Prælatorum.

EX ijs, quæ superius dicta sunt, satis est euidentis clerum plena immunitate gaudere debere, non tantum quoad *assisas*, seu *gabellas* quæ consumptioni esculentorum, poculentorumque imponuntur; de quibus latè ratiocinatus est Euerardus, *tum pro clero Buscoducensi cons. 30. tum pro Bruxellensi cons. 42. & Wamesius pro Carthusianis Cons. can. 519.* sed etiam realibus, quæ non perpetuo & vniformiter proposita cum rebus ipsis ad Ecclesiam peruenerunt; sed pro temporum ratione imponuntur. adeoque quod idem Wamesius *cons. 521.* tradit de onere plaustrorum, etsi demus iure ciuili ad illud etiam patrimonia Ecclesiastica obligari; non tamen id hodie aliter admittendum est iure canonico, & Bullæ Coenæ, quam de ijs, quæ antiquitus vniformiter imposita, cum rebus ipsis ad Ecclesias transferunt. rectius dissertat Wamesius de priuilegijs Principum quoad angarias, & *cordons* concessis; vt etiam huiusmodi oneris immunitatem tribuant: quasi generis per speciem derogetur. qualia Principum priuilegia hic multæ habent Ecclesiæ. vt *ibidem* etiam & *cons. 522.* respondet super priuilegijs à Principibus nostris Ordini Theutonicorum datis, & singularibus illius hîc domibus.

Respondit etiam optimè Wamesius *cons. 518.* per canones sine assensu Pontificis clerum gabellas nec hodie soluere posse. quia etsi sublata sit censura soluētibus olim inflicta; non tamen ipsa prohibitio. eoquẽ rectè clerum ex publica necessita-

r. Onus plaustrorum an Ecclesiasticis in eum bat?

2. Priuilegia Principum ab his solent eximere.

3. Clerus in onus consentiens rectè adijcit conditionẽ beneplaciti Apostolici.

cessitate in onus aliquod consentientem adiecisse condicionem; *si Romanus Pontifex consentiret.* & nisi illius authoritas interueniret, nec debuisse nec potuisse cōsensum adhibere. sed neque rectè obijci alias isti conditioni paritum nō fuisse, quia nulla iusta exceptio fundari potest in excipiētis defectu: nulli sua culpa patrocinari. quod si quādo subita necessitas morā non patitur, ex Episcopi & cleri consensu fieri posse, quod exigit necessitas: quę si dureret, subsequenter saltem Pontificē esse adendum. quę plenius probat Diana *p. 5. tract. 1. res. 11.* tū antiquis canonibus tū nuperis exemplis, & Pontificijs bullis; tum Principibus tum Rebus publicis concessis: etiam eo casu quo equaliter clerum causa oneris cōcernit. imo Wamesius etiā loquitur in cōtributione, quæ causa comprimendorum hereticorum exigitur. quæ magis tamen clerum, quam populum concernit. de qua tamen, tāquam belli sacri, diximus *5. l. 3. c. 8.* illud tamen semper reminiscendum est, quamuis res moram Romanam non patitur, nunquam tamen omitti posse Episcopi, & cleri consensum.

Solemnis quæstio est, & hodierna apud Dianā *Res. p. 6. tract. 8. r. 1. Barbosa Vosorum 1. 2. r. 120.* super pragmatica, qua vetitum est cōtractus, testamenta, & acta iudicialia scribi in charta, cui Regium sigillum non sit impressum, an aduersetur ecclesiasticæ immunitati? & dicendum est aduersari: non tantum quod nominatim etiā Ecclesiastici obligationi pragmaticæ subijciantur; secundum ea quæ sæpius *libro 2. dicta* sunt; sed etiā quod adijciatur poena maximi præiudicij; vt excipiente aduersario super defectu impressi sigilli, ius dumtaxat dici possit perinde atque si talia instrumenta non essent exhibita. quali casu necesse est Ecclesiam cadere causa: quantum pretij res fuerit: quod proculdubio immensum grauat libertatē Ecclesiæ, qua alioquin ei licet do-

cumentis, huiusmodi sigillo nō minutis, iura sua defendere. & res sublatas vindicare. Esto necessitas sit, & iusta belli causa notoria; atque itidem non sufficere laicorū facultates; nō tantum vrbium, Rerum publicarum, sed & ipsorum laicorū, vt singularorū: quod exigit c. non minus. *X. de immun. Eccles. & Urbanus VIII.* disertè expressit in cōcessione Mediolanensibus facta: *in verb. Vniuersitatum, & hominum eiusdem status facultates non suppetunt. diximus sup. l. 3. c. 6. n. 16.* quin & consensus Episcopi, & cleri interuenierit; & exactio clericorum per ipsos Ecclesiasticos fiat, sine admixtione manus laicæ: quod itidem Urbanus *in eadem concessione in fin.* exigit: tamē gabellæ ipsius impositio imponentis Iurisdictionem in eos, qui soluere iubeantur, adesse requirit.

Neque iuuat quod Ordines regni, seu Status prouinciæ, & inter eos Episcopi, consenserint: quia istiusmodi comitijs nō interueniūt tanquam Episcopi; sed tanquā proceres ditionis: & vt tales à Principe conuocantur *diximus sup. l. 1. c. 22. l. 2. c. 66.* quod euidentius est vbi iam olim in ea ditione cathedras nō habebant Episcopi; sed in ea nouis sedibus erectis, & abbatijs illis vnitis, interesse comitijs ceperūt; nō quæ Episcopi, quorum antecessores nūquā interuenerint: sed quæ monasteriorum prælati: in qualem locum sint surrogati, quia neque, et si vt Episcopi adessent, sine suo clero; neque de cōsensu cleri, sine autoritate Romani Pontificis, in istiusmodi onera consentire possint.

Et vero plurium Prouinciarū priuilegia seu mores habent, vt Princeps sine Ordinū assensu non possit noua grauamina imponere, & illi quidem consentiant; sed adijciant condicionē, ne ab huiusmodi onere immunes sint Ecclesiastici, nobiles, aut quomodocūque priuilegiati; id porro Principi nullā tribuit, nisi in suos, iurisdictionem: sed cōsensum Ordinū dūtaxat facit condiciona-

5.
Contraria libertati Ecclesiasti. cz.

6.
Facultates nō tantum publicæ, sed priuatæ laicorum debent non sufficere: & exactio clericorum per clericos fieri.

7.
Nec sufficit consentire Ordines, & in eis Prælatos.

8.
Qui conditionem an sine scrupulo adijcere possint ne quis alius ex clero immunis sit?

lem, seu sub modo interpositum; Principi autem incumbit, vt antequam clerū grauet facultatem Sedis Apostolicę habeat. Prælati quidem, qui de suo dare consentiunt, de consensu tantum suo queri possunt; & an is per canones licitus sit, expendere: dum autem Principi imponunt condicionem, etiam alium clericum, quamuis inauditum, grauandi; vereri ne tam ipsi periclitentur, quam Princeps, ne labantur in laqueos censurarum. & offert se illud Augustini *ex tractat. super psalm. 63. si reus, inquit, quia fecit vel inuitus, illi innocentes, qui cõegerunt vt faceret?* iustius ipsi fungerentur suo officio; si alieno abstinerent: Principem ad illicita non cogent, dum sciunt solere iam executionem fieri à sæcularibus ministris non requisito cõsensu Apostolico: sed illum de periculo censurarū instruerēt, si via per canones non permissa, ad grauamē cleri graderetur.

CAPVT XII.

Cuius Episcopi vel cleri sit opus assensu in collectis imponendis?

I.
Episcopi &
& cleri dio-
cesani.

Vtique illius, qui & superioritatem habet, vt possit auctoritatem rei præstare, & qui subest, cui possit imperari. Episcopi ergo & cleri sui diocesani, nõ cathedralis dumtaxat, quia consilij quidem causa Episcopus vtitur cathedrali, atque in rebus Ecclesię cathedralis, consensu: sed hinc generalius procedendum, & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. & subditi vt sint oportet, quibus collecta imponitur, siue municipales siue incolæ. *l. rescripto. §. fin. D. de mun. origo* porro municipem ac ciuem facit. *l. ciues. C. de incol. lib. 10 l. 1. in princ. D. ad municip. tam propria, quã paterna. l. assumptio. §. 1. D. cod. l. filios. l. origine C. eod. incolam constitutio domicilij. l. pupillus. §. incola. D. de verb. signif. domus, ager, possessio, nec incolã, nec*

subditum facit. *l. libertas. §. sola. D. ad municip. l. cum neque. C. de incol. l. 10. nisi* accedat species aliqua domicilij, quamuis nõ æquẽ principalis. præfertim castri, feudique. *c. ex parte. X. de for. comp. qua eadẽ ratione & clericus in c. cum nullus. de temp. ord. in 6. triplicẽ censetur habere subiectionem; originis, domicilij, beneficij. adeoque quamuis in hoc non resideat, collectari potest in loco situs beneficij, & à clero diocesano, ac proinde in hanc causam beneficiarius, etiam absens, ad cleri comitia vocandus est: sicut populus à Principe, vel Magistratu. *Gail. lib. 2. obs. 53. Massuer. in sua Prax. tit. de tailleis. n. 2. quod si se nõ stiterit, presentes de causa iusta, c. cum Apost. §. prohibemus. X. de cens. cognoscunt, & resoluunt. arg. c. cum nobis. c. venerabilẽ. X. de elect. nec paucorum absentia debilitat, quod ab alijs salubriter fuerit statutum. l. nominationem. C. de decur. lib. 10. & quod communiter, seu à maiori parte decretum est, seruatur. Guido Papa q. 421. & 631. paria vota ad superiorem referuntur. arg. legis duo Iudices. D. de re iud. c. fin. X. eod. quare beneficiarius in loco beneficij, quãuis absens, nõ censetur inter externos, sed clero isti diocesano cõnumeratur. quod si autem beneficiũ in hac diocesi institutum, in altera prædium habeat, illius intuitu possessor censetur illic extraneus. adeoque regulariter ibidem collectis grauari nõ poterit. *d. l. rescripto. §. fin. Zabarella in clem. vn. de immun. Eccl. in fin. distinguit, an causa collectæ tangat prædia an personas: si prædia, censet subijci Episcopo situs. arg. c. sanẽ. X. de for. comp. sin autẽ causa personas tangit, non subijci. quod in has non nisi suus Episcopus habeat auctoritatem. rectẽ tamen admittimus ijs in casibus collectari posse, quibus alioquin possunt forenses. de quibus Mynsing. cent. 5. obs. 22. Gail. lib. 2. obs. 53. & ab illis citari. utpote si id priuilegio concessum, aut consuetudine obtentum sit. qualem ait Bartholus communiter***

2.
Clericus
contribuit
vbi situm
est benefi-
cium.

3.
Ad loci co-
mitia vo-
candus.

4.
Si onus
rem tangat
in loco si-
tus soluit.

5.
Aut si via
habet con-
suetudo, aut
priuilegiũ.

vigere

vigere per Italiam. ad quam is quidem annos 100. alij 40. alij 10. tantū exigunt. *Mynsing. d. obs. 22.* Consuetudinem autem superat, vt in sæcularibus autoritas supremi Principis, *Mynsing. ibid.* ita in Ecclesiasticis Papæ. consuetudini etiā statutū collectādi omnia bona immobilia in territorio sita æquiualeat ait. *Mynsin. ib.* qui & alterum casum ex *Guid. Pap. decis. 87.* adfert, si forensis in loco domicilij non soluat. quippe iure communi munera quisque subibat in loco originis, & domicilij. Et si quidem intuitu facultatum census inibatur; in loco domicilij intuitu bonorum etiam alibi sitorum collectabatur. cæterū diuiso hodie Imperio Romano in multa regna, & dynastias; difformis obseruatio est. quisque quæ in territorio suo habet, sibi arrogare cōtendit. vnde & in Germanico Imperio multæ iam pridem sunt controuersiæ, nec certa decisio. *Mynsing. d. obs. 22.* adeo vt & matricula Imperij sæpius fuerit variata, temporibus rebusque mutatis; etiam quæ est an. 1522. 1576. 1594. vt referi *Christophorus Winzler in Synop. obs. c. 9.* quare si priuilegiū, statutum, cōsuetudo, communis ratio iubet, poterunt clericorum nō diocesanorum bona ab Episcopo, & clero diocesano grauari, vt solent forenses; cum iudicio Principis & Ordinū visum fuerit iustū equumque esse forenses in cōtributionem vocari; & res magis inspicere quam personas. vt in *l. non videtur. C. de muner. patrim. l. in diuisione. l. as quidē C. de annon. & trib. lib. 10.* vnde tributū in eam ciuitatē infertur, sub qua ager possidetur. *l. forma. §. 2. D. de cens. vt & mulier, quæ mariti domicilium sequitur. l. filij. §. 1. l. fin. §. rescripserunt. D. ad municip. in sua tamen ciuitate munus patrimoniale sustinet. l. vn. C. de mulier. lib. 10.* & quiuis possessor. *d. l. rescripto. §. fin.* præsertim cum res forensis iam olim tributaria, seu in librum censualem relata est. *Gail. d. obs. 52. n. 21.* & passim ferè obtinet,

vt pro magnitudine iugerum contributione fiat. *l. forma. D. de cens.* quamquam iustissima sit cōtributionum ratio, quæ iniūgitur pro modo omnium facultatum ad es & libram, vt sup. *l. 3. c. 10. n. 9. & seqq.* diximus, ex æquitate legis Rhodiæ. quam d. Christoph. in *d. Synop. c. 8.* laudatā in Imperio Romano. Germanico maximè ait, in *propositione Casarea ann. 1608. in Comitij facta.* & vt merces contribuunt, quæ in naui periclitatæ fuerunt, vbicumque fuerint domini; ita æquum est possessiones grauari, quamuis absint domini, quæ v.g. bello periclitantur.

CAPVT XIII.

Bonis diminutis diminuenda an sit taxa?

AD æqualitatis examē hæc pertinet quæstio. nempe imminutio huiusmodi sæpe accidit bellicorum iniuria, temporum mutatione, alijsque ex causis. vt v.g. cum fines à milite vastantur, cum possessiones sub hoste sitæ in fiscum rediguntur. si igitur clericus sui beneficij prædia sub hoste, vel in finibus sita habet; ita vt ei vel nihil vel parum ex illis proueniat, merito diminutionē collectæ postulabit, aut remissionem. *arg. legis licet. C. locati. l. si merces §. vis. D. eod. c. propter sterilitatem. X. eod.* cum enim vel rebus imponantur collectæ, vel propter res, secundum naturam est, vt onera & commoda in eodem maneat committatu. *c. qui sentit in 6. l. secundum D. de reg. iur.* neque ei onus debet inhærere, cui res excussa est. *l. 2. C. de annon. & trib. lib. 10. l. 2. C. de imm. ne mini conced. l. 10. in fin. C. de discuss. l. 10. l. muner. §. patrim. 2. de muner. auct. de mandat. princ. §. non permittas.* quamuis etiam is, cuius bona imminuta sunt, culpam commiserit. *Mynsing. cent. 3. obs. 34. Gail. lib. 1. obs. 21. n. 18. & 19.* quippe culpa personam auctorem tenet; onera rem sequuntur,

1.
Æquum est prouentū minuto, onus minui.

2.
Etiam si dominus culpam commiserit.

6.
Vesere situs hodie maximè inspicitur,

7.
Et grauatur possessio.

8.
Pro rata quantitate.

tur, & personā. eoque refert Mynsing. datos in Imperio in eam rem Iudices speciales; quin & iudicatum collectarum solutionem differendam esse in captiuo, donec libertati restituatur. *Ex sententia Bartholi.*

3.
Monetæ mutatio etiam prouentus pecuniarios minus hodie quam olim grauandos suadet.

Quinimo matriculæ taxam mutari suadebit æquitas; si v.g. beneficium sit dotatum solis redditibus nummarijs, iam olim ante detectas Indias, quorum valor adeo decreuit, aliorum autem reddituum solariorum, quibus alia beneficia sunt instructa, valde increuit: vtique taxa illius imminui; huius augeri iure merito debet. & si quæ sunt similes mutationum causæ.

4.
An etiam ob mutationem possessoris?

Qualis est etiam imprimis mutatio possessoris. *l. per curatorem. D. de acquir. hered.* vt si bona à laicis plebæis possessa veniant in manum nobilem, aut clericalem. quamuis & registrata fuerint, & anteriores possessores de illis collectas soluerint. vt in clerico quouis titulo acquirente, vel etiam patris successore, tradit Guido *Papa quest. 381. 382.* & in nobili 384. & vice versa si plebæus castrum acquirat iurisdictionem habens, immunitatem accessoriam acquirat. *idem decis. 385.* non tamen si particularia tantum feuda. *decis. 386.* vbi à *quest. 376.* per plures consequentes multa decisia refert circa immunitates, & contributiones Delphinales, quæ focus imponuntur. *De qualibus etiam res plures indicata sunt apud Ioan. Papon. arrest. lib. 5. tit. 11. & ampla disputatio arrest. 39. De quibus s. l. 3. c. 7.*

CAPVT XIV.

De grauamine clericorum, seu Ecclesia indirecto.

1.
Excommunicati sunt ipso facto

EXemplum indirecti grauamini ponitur in c. fin. *de imman. Eccles. in 6.* vbi qui interdicit subditis, ne clericis necessaria, vel

opportuna obsequia exhibeant, coquant, molant, vendant; ipso facto excommunicationem incurrunt. sed cum leges pœnales extra proprios terminos non sint extendendæ; & d. c. fin. loquatur de ijs, qui temporale dominium obtinent; pœna ad alios illud non habentes porrigi non debet. sed id tamen est animaduertendum, temporale dominium ibi iurisdictionalem superioritatem significare, non fundorum aliquam proprietatem. quomodo directum & vtile dominium dicimus; sed potius dominationem, & imperium in subditos. idque apertè conuincit c. 1. *eod. in 6. in verb. in regno Francia, Communia, Scabini, seu consules, & alij (nota) domini temporales, & ij qui iurisdictionem & c.* facit c. vlt. *ne cler. vel monach. c. vlt. s. fin. de off. deleg. in 6. in verb. sub ipsius dominio, iurisdictione, seu districtu.* quare d. cap. eos comprehendit omnes sæculares superiores, qui temporalem iurisdictionem exercent. eoque rectè dicit Ioan. And. *in d. c. eos* non intendere d. c. literam distinguere dominium temporale à perpetuo, sed ab Ecclesiastico. id quod maximè iuuat ratio à d. c. expressa: *cum talia, inquit, in derogationem libertatis Ecclesiastica presumantur:* quæ non minus obtineat in Magistratibus exercentibus iurisdictionem; quam in ipsis dynastis. dum vtrique metum, terroremque incutiunt interdicens, d. c. dispositioni locus est. id quod si per modum statuti faciunt; iam ante *in c. nouerit. c. grauem. X. de sent. excomm.* incurrerant censuram. vt alioquin, qui lædebant indirectè immunitatem Ecclesiæ, comprehendebantur sub pœnalibus cōstitutionibus aduersus directè lædentes latis. vt diximus *sup. l. 2. c. 2. n. 13.* quippe certum est, quod is committit in legem qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem c. fin. *de reg. iur. in 6.* vt ad incursum pœnarum nihil referat, quod interdictum conceptum sit in sub-

2.
Quicumque Dominio aut potestate dominantes.

3.
In vtrisque æquè ratio obtinet.

4.
Seu per modum præcepti, seu statuti grauent.

5.
Non verba, sed magis animus clericum grauandi inspicandus est.

subditos : quia vis prohibitionis porrigitur in Ecclesiasticos : res, non verba sint spectanda. *gloss. in d.c. eos verb. libertatis. ubi plures citantur.*

6.
Siue difertè
exprimat
clerum.

Et quæ magis offendit hinc statutum, quod difertè clerici exprimat. Vnde quærit latè Ioan. And. *in d.c. eos alijque passim* quid dicendum sit de statutis, quæ difertè clericos non exprimunt, sed textè ac generaliter concipiuntur. v. g. ne quis non existenti de iurisdictione, seu territorio agrum vendat; probatque comprehendi sub generali locutione non posse Ecclesiam; obstantibus priuilegijs ei concessis: aut si statuentes comprehendere voluerint; irritum illud esse, & statuentes censuram incurrere. cum alias generalis locutio censeatur non comprehendere illicita. adeoque cogi posse statuentes per Iudicem Ecclesiasticum, vt declarent sub illis verborum inuolucris non comprehendi clericos. *diximus sup l. 2. c. 4.* Neque vero validum est quorundam argumentum, quod non videatur fieri aduersus libertatem Ecclesiæ vniuersalis, cuius vnum corpus est; & species, seu indiuidua cadunt sub sensum, tanguntur, læduntur: genera ad intellectum pertinent: sed hæc illis inhærent, eoque quod membris sit, corpori & capiti fieri censeatur.

8.
Quamuis
non vniuer-
sâlis Eccle-
sîa, sed spe-
cialis læda-
tur.

9.
Statutum
ne vendatur
Ecclesiæ, ne
emat, ne re-
tineat, vt ir-
ritum &c.

Porro Alexander IV. *in c. 1. de immuni. Eccles. in 6.* difertè eum casum damnat, quo quidam Ecclesijs acquiritur, seu ab eis retineri bona ventant, sed vel extra manum suam ponere iubent, vel tallias collectas seu exactiones, vt alios, soluere. vbi & hoc speciatim notandum est, quod Alexander eandem tribuat immunitatem possessionibus tam à persona Ecclesiastica, quam ab Ecclesia legitimè acquisitis: etsi illud vix alicubi obtineatur. sed iterum in hoc casu difertè exprimitur Ecclesia, eoque & irritum est statutum. sed etsi in genere concipiatur, ne

quis vendat non soluente talliam; aut exempta debeat esse Ecclesia, aut irritum statutum, si statuentes nolint declarare illam non comprehendi; atque ipsi excommunicati. *per d.c. nouerit. d.c. grauem.* nam id semper siue in genere siue in specie concipiatur statutum, resoluedum est locum habere non posse, nisi in quos competat iurisdictione. tallias etenim exigere effectus atque indicium est ipsius superioritatis, vt docet ipse D. Paulus *ad Romanos c. 13.* vbi cum de obedientia superioribus debita differuisset, eorumque autoritate à Deo constituta, subiunxit, *ideo enim & tributa præstatis.* quo modo & procedit ratio, & connexio capituli 1. & 2. *X. de censib.* tessera ergo est iurisdictionis, & imperij, tributorum collectarumque exactio. indici ergo non potest directè, vel indirectè nisi ab habente potestatem in eos, quibus indicitur. Casus ergo d. c. 1. magis dicendus est lædere directè Ecclesiam, quæ exprimitur, & in quam concipitur, quam indirectè, etiam si aliquem circuitum videatur facere, ad inuoluendam gabellis Ecclesiam, vt indicant verba *& inter cetera nituntur, & student &c.*

10.
Collectas
quis impo-
nere non
potest, nisi
subditis, qui
ergo clero
volunt, eos
subiectos si-
bi signifi-
cant.

Perplexa est admodum ex multiplicibus factorum circumstantijs, & controuersijs DD. sententijs, quæstio; quando dicatur Ecclesia lædi indirectè? quam tractat Lugo *de iust. & iur. tom. 2. disp. 36. sec. 9. n. 135. & n. 136.* censet ipse indirectam esse censendam læsionem, cum verba legis non grauant ipsos Ecclesiasticos; sed subditis imperando finis ille intenditur, vt per circuitum lædantur Ecclesiastici: directè autem; cum sine medio ipsi grauantur. vt si lex dicat nemo sit immunis &c. & ferè id verba *d.c. fin.* designant, *cum talia in derogationem libertatis Ecclesiastica præsumantur.* vbi v. *præsumantur*, non accipitur à Bonifacio VIII. vt accipit Lugo n. 137. pro genere coniecturæ,

11.
Directè
grauatur
clerus cum
sine medio,
indirectè
cum per
circuitum,
cum verba
in subditos
feruntur fi-
nis in cle-
rum.

aut probationis, de quo titulus X. de *presumi*. sed vsurpatur pro *audere* vel *tenere* aliquid contra ius, vt ferè Pontifices Romani vtuntur. teste *Oldendorpio. ita Spigel. in Lexic. v. presumere*. tametsi rectè ait Lugo ex circumstantijs præsumi, seu probari indirectam læsionem. v.g. si gabella imponatur inferētibus libros Ecclesiasticos, Missalia, Breuiaria &c. item n. 138. cum quod à clericis obtineri nequiuit, mutato consilio alia via initur, qua laicis imponatur; luendum tamen à clericis.

12.
Animus hic
semper at-
tendendus,
& facta di-
stinguit,
licita vel
illicita facit.

ideoque n. 137. rectè cum Sanchez censet valdè attendendum esse ad mentem statuentium: cum sine peruerso fine quædam licitè imponantur laicis, quamuis ad clericos ex remoto delabantur. v.g. si tributum imponatur omnibus mercibus, quæ per portas vrbs inuehuntur, quamuis & clerici carius emât. id quod, si ad finem grauandi clericos fiat, vtique illicitum erit, & indirectè lædens, ad restitutionem tenebitur; vt qui directè. *ex c. non minus & c. aduersus. X. de immun. Eccl. Lugo ibidem n. 139.* vbi subsequenter n. 140. tradit; quando augetur pretium annonæ, & augmentum cedit reipublicæ, esse verè tributum, & directè clericos grauari, vt alios:

13.
An gabella
venditori
sine eo sine
imposita
licita sit,
quamuis
venditio
fiat clerico?

14.
Dum sibi is
aliter potest
prouidere.

15.
Tributum
commune
an solidum
à laico
ementè à
clerico exi-
gi possit?

quamuis illis in fine anni fieret restitutio: quando vero sine fine exigendi à clerico imponitur aliquid venditori laico, quamuis vendat clerico; ait non esse contra immunitatem: quia id sit per accidens, & vix alias Principes vectigalia vlla imponere possent. quam Principibus potestatem in casibus licitis non intendit auferre Ecclesia. ita tamen ne prohibitum sit clericis aliunde sine tali grauamine sibi prouidere. iterum n. 144. posse à laico emente, quamuis à clerico, tributum commune exigi: quia de suo soluit. fatetur tamen n. 145. contrariam etiam sententiam esse probabilem. dum contractus indiuisibiliter respicit vtrumque contra-

hentem: & sic indirectè clericum afficit. *Vt latè Fragos. Regim. reip. l. 2. d. 4. §. 3. n. 326.* quod æquius videbitur, si vilius suum vendat clericus ineuitaliter, vel emat carius: nec res sit leuis, ac facilis distinctionis. vt non est cum mittit clericus ad cauponem pro poculo cereuisiæ, cuius toti vasi gabella est imposita. *Vide Fragos. vbi sup. & n. 327. & seqq.*

CAPVT XV.

Qui clerici immunitate tributorum gaudeant?

QVæsiuimus lib. 1. c. 9. quinam hodie clerici fori priuilegio gaudeant ex decreto Concilij *Tri-dent. sess. 23. c. 6.* quod repetitum voluimus pluries in omnibus ijs, quæ de fori priuilegio dicerentur. vt & lib. 2. c. 2. diximus de quibus Iudex cognoscere non potest, statuere non posse: cum vtrumque profluat ex eodè fonte iurisdictionis. adeoque qui excepti, subiectiue sunt clerici foro sæculari, secundum d. c. 6. in eisdem statuere potestas sæcularis vel nequit, vel potest *iuxta idem c. 6.*

1.
Fori priuilegio vt in iudicijs non gaudent clerici excepti à Concil. Trid. f. 23. c. 6.

2.
Ita neque quoad statuta.

Enimvero in hoc tractatu immunitatis à tributis, vectigalibus, & gabellis, par ferè est ratio; idem censendum. quippe & à iurisdictione seu regia seu inferiori proficiscitur potestas tributa, vectigalia, collectas indicendi: vt ea nemo possit nisi subdito irrogare. iuxta illud ad Rom. 13. *necessitate, inquit, subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam: ideo enim & tributa præstatis.* scilicet propter subiectionem. sed hoc Innocētius III. in c. *solita. X. de maior. & obed. intelligendum, inquit, non est, quod Rex & Imperator super bonos & malos accipit gladij potestatem: sed in eos solummodo qui vtentes gladio eius sunt iurisdictioni commisi.* adeoque in eos, qui iuris-

3.
Similitudo quædam est in gabellis.

jurisdictioni eius commissi non sunt, non accepit gladij potestatem, tributorumque exigendorum iurisdictionem.

4. Nihilominus quia d. c. 6. §. 23. *Concilij Trid.* dumtaxat loquitur de priuilegio fori; clericis minoribus illius decreti requisita non seruantibus, dicendum est tributorum immunitatem illis non esse abrogatam, quæ priori iure competierit. an autem priuilegio adempta sit, vel consuetudine priuilegiaria, id est, S. Pontificis concessione? (nam sola consuetudine non potest c. 1. X. de consuet. Vide tamen de immemoriali §. l. 3. c. 17.) quæstio facti est cuiusque loci.

5. Itaque non tantum Ecclesiæ, sed Ecclesiasticæ omnes personæ immunes sunt à tributis; nisi discretè excipiantur, vt clerici coniugati. c. vn. de cler. coniug. in 6. item qui artem ioculatoriam exercent per annum, seu post trinam monitionem. c. vn. de vit. & honest. cler. in 6. illicitè negociantes. c. fin. X. de vit. & honest. cler. & alij, de quibus sup. lib. 1. c. 9. quoniam imo clerici soluto coniugio vidui

6. vnicarum virginum videntur recuperare priuilegium, resumpta tonsura, & veste clericali. *Lugo de iust. tom. 2. disp. 36. sec. 6. n. 104. & alij quos citat.* vt & recuperatu non difficilè sit dicendū, sicut & in quibusdam facilius amittitur, quam fori priuilegium. d. c. vn. v. g. etiam in sacris constitutus illicitè negocians, quoad res immunitatem amittit; seu non defenditur ab Ecclesia; sed quoad personam fori priuilegium non amittit. & vero immunes etiam sunt Nobiles, qui fori priuilegio non gaudent, vt alterum ex altero non rectè inferatur.

7. De regularibus professis in religione approbata non est dubium, quin sint immunes: de nouitijs neque rectè dubitatur. *apud Gutierrez de Gabell. q. 87. vide §. hoc cap. in fi.* quoad personas, cum recepti sint inter religiosos. quamuis durante proba-

tionem redire ad sæculum, & dimitti possint (cum id & in clerico nondum sacris initiato obtineat) atque interim pro religioso habeantur, adeo vt gaudeat priuilegio canonis si quis suadente diabolo. vt rescriptum est in c. religioso. de sent. excomm. in 6. quamuis, inquit, qui religionem ingreditur religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacitè vel expressè professus quamuis hoc non obtineat in religiosis Societatis IESV, qui verè religiosi censentur, etsi vltimam professionem non fecerint; sed tamen eam quam emittere solent post biennium: antequam iure communi vtuntur. sed quoad bona nouitij patrimonialia quidam controuertunt, quasi præter ea, quæ ad religionem, quam probat, pertinent, cum effectu religionis priuilegia habere non debeat. sed rectius glossa in d. c. religioso interim tunc pro religioso haberi debere censuit. *Molina de iust. & iur. & tribus disp. 671. n. 2. Malderus eod. dub. 8. Lugo eod. tom. 2. disp. 36. sec. 7. n. 106.*

Et quamuis nouitius vsque ad professionem deliberet an exire; religio an dimittere eum velit: non tamen ideo dici potest eius status esse controuersus; & interim agere debere, vt seruum, non vt liberum, iuxta l. qui de libertate. D. de statu lib. quia rectè notauit glossa ad d. l. & sequitur *Malderus. d. dub. 8. id ad nouitium non esse extendendum.* imparitas in eo est, quod iure Romano vetitum sit ad militiam aspirare, nisi liberis, qualis nondum habetur qui de libertate litigat, quoad militiam; etsi quoad quædam alia. d. l. vsi libertate. l. si cui §. licet l. ordinata eod. nouitius militiam monasticam iure permittente assumit. quod si potro qui de libertate litigat, ingrederetur religionem; cum & id sine assensu domini prohibeatur, arg. tituli X. de seruis non ordinand. vtique is lite pendente agere deberet vt seruus; non vt liber: acquire-

10.
Quid de
religiosis
Societatis
IESV?

11.
Gaudet etiam
Nouitius.

4.
Sed quoad
d. c. 6. non
exprimit, in
vim illius
prius non
cessat, sed
an in vim
consuetudi-
nis?

5.
De iure cō-
iugati non
sunt immu-
nes.

6.
Ioculato-
res ter mo-
niti.

7.
Illicitè ne-
gociantes.

8.
Vidui vni-
carum vir-
ginum, vt
recuperent
immunita-
tem?

9.
Gaudent
regulares
professi, no-
uitiorum
personæ, an
& res?

quireretque vel sibi, vel domino, prout res postmodum iudicaretur. *dd. ll. immunis* effet aut vectigalis secundum euentum: sed neque monasterio eijceretur, vt, qui de libertate litigat, è castris; *d. l. qui de libert.* nisi fuerit fugitiuus; & possessori, quasi furtum sui fecerit.

12. Familia clerici immunis. Vt nouitij participes sunt priuilegiorum istius monasterij cui adhærent; ita & qui de familia clerici sunt interim clerici priuilegio vt debent. *vt diximus l. 1. c. 13.* & immunitate gaudere, vt explicat Malderus *de Iust. t. 5. c. 6. d. 6.* de Petro: vt quamuis ipse ex se liber non esset, vt Christus; tamen vt de Christi familia, esse debuerit: eoque Christum soluisse tributum, vt Petrum: *Matth. 17.* & non dixisse ne scandalissem, sed ne scandizemus. sic & Lugo *de Iust. t. 2. d. 36. sect. 7. n. 105.* ait patremf. soluere tributum, etsi in familia sint immunes; & contra non soluere; quamuis sint non immunes. sed agit de eo, quod ex emptione soluitur, quod ad patremf. pertinet.

13. Quid de beginis, canonicis, eremitis, &c. De foro beginarum, canonicarum, eremitarum, oblatorum, & religiosorum militarium ordinum egimus *sup. l. 1. c. 11.* & 12. & *locis ibi citatis.* an autem res patrimoniales illorum immunes sint à gabellis? alia est quæstio. & quamuis in fauorabilibus Ecclesiastici, & immunes iure habendi viderentur; tamen vsu non id obtinet: saltem apud nos. & apud Hispanos, Lusitanosque lege etiam fancitum refert Molina *ubi sup. n. 5.* vt nec clerici minores *d. c. 6. f. 23. Trid.* requisita non seruantes immunes habeantur: imo nec illa seruantes alicubi, nec eorum quidem qui in sacris sunt bona patrimonialia à muneribus excusantur. aduersante licet c. quamquam *de cens. in 6. clem. presenti eod. in 6.* Bulla coenæ, vt *supra l. 3. c. 3. n. 2.* illam citauimus.

14. Immunitas hæc an sit iuris diuini? Sed quoniam multis visum est immunitatem clero non compete-

re iure diuino; eoque ante Iustinianum, vt deduxit Malderus *ubi sup. dub. 7.* tributa soluisse etiam Principibus Christianis; neque protestati leguntur conscientias lædi recipientium, quod alioquin indubiè fecissent, cum liberrimè reprehenderint violantes libertatem Ecclesiasticam, in causis Ecclesiasticis, quo & pertinet c. tributum. *23. q. 8.* & *plura alia ibid.* & ipsius Iustiniani leges sero in occidente sunt receptæ: c. *super. X. de priuil.* mirum non est mansisse etiam consuetudinem bona clericorum patrimonialia onerandi. præsertim vbi & ipsi Episcopi comitijs regnorum interfunt. *in xta c. de capit. dist. 10.* vbi plerumque & de oneribus reipublicæ seruandæ necessarijs tractatur: neque diocesani quandoque satis attenderunt ad mandatum serio sibi iniunctum, & quod sub mortali obligare censet Lugo *de Iust. t. 2. d. 36. sect. 7. n. 1116. in fin.* curarunt exequi, & sententias à iure prolatas aduersus indebitè grauantes Ecclesias, Ecclesiasticas personas, & earum bona. *tam diu, inquit d. clementina presenti, faciant publicari, donec illi sic exacta restituerint, & de transgressione huiusmodi satisfecerint competenter.*

15. Cur mansit consuetudo onerandi patrimonialia clerici? Quin etiam tales sæpe fuerunt Ecclesiæ tempestates, vt non tantum patrimonialia Ecclesiasticorum facultates arriperentur; sed etiam Ecclesiarum agri. c. *conuenio. 23. q. 8.* vbi Ambrosius inquit, *si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei iuris esset, respondi me libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud, quod custodiendum, non tradendum acceperim.* subiungitque liberam, qualem diximus, monitionem. *deinde, inquit, consulere me etiam Imperatoris saluti: si vult sibi consultum, recedat à Christi iniuriâ. hæc plena humilitatis sunt, & vt arbitror, plena affectus eius, quæ Imperatori debet sacerdos.* quale debitum etiam exigit. *d. clem.*

15. Cur mansit consuetudo onerandi patrimonialia clerici?

16. Ordinarijs incumbit publicare censuras clericum grauantium.

17. Tempestates aliquando non petuntur.

d. clement. *presenti* ab omnibus diocesanis. quamuis, vt diximus; non omnes satis semper præstiterint.

18. De suo clerici liberè, non ita de bonis Ecclesie contibuiunt. Offerre, inquit Ambrosius, de suis facultatibus. id enim sibi liberum erat: vt & nunc sacerdotibus de suo patrimonio largiri; non autem templo Dei quidquam decerpere. Ambrosium religiosè, nō minus quā generosè imitatus est nostro sæculo, Cardinalis S. Carolus Borromæus: dum illius, Ecclesie iura defensantis, castrum patrimoniale Prorex voluit inuadere. Dum quippe custos nollet eò admittere milites, eam in rem missos; nisi mandatum domini acciperet; iussit mox illi, vt traderet: patrimonij & vasalli debitum à iure Ecclesie longè secernens: nec illius iacturā Præfulis officium passus est labefactari. sed & mox Rex castrum restitui iussit; & Ecclesiasticam componi controuersiam.

Non eodem modo loquitur Ambrosius de bonis Ecclesie. quo de suis. non illa offert, sed tolerat grauari. vt rectè Malderus *ubi sup. dub. 6.* vbi refert hæc illius verba; *si tributum petit; non negamus: agri Ecclesia soluunt tributum: non faciunt de agris inuidiam: tollam eos, si libitum est Imperatori: non dono, sed non nego.* Vide *sup. l. 3. c. 8. n. 12. & l. 3. c. 3. n. 4. & seqq.*

19. Sed & loquitur Ambrosius de violenta sublatione. qua indirectè cogeretur ad tradendam basilicam; nam de tributo iustè antiquitus constituto plenius Urbanus Papa in *d. c. tributum. de exterioribus Ecclesia*, inquit, *quod constitutum antiquitus est, pro pace & quiete, qua nos tueri & defensare debent, Imperatoribus persoluendum est.* sunt & alia eadem quæst. 8. sed posterioribus sanctionibus plenior bonis Ecclesie, & Ecclesiasticorum data est immunitas generatim; atque sine restrictione: adeoque & patrimonialibus: Malderus, *ubi sup. dub. 9.*

Lugo ubi sup. n. 107. extendit ad colonos, cum fructus nondum sunt separati à solo Ecclesiastico; sed adhuc in dominio Ecclesie. quin & ad emphyteutam, cuius fundus, quoad directum dominium, Ecclesie sit; non census tantum. sed nec iterum hæc vsu recepta sunt vbique.

Cæterum quamuis Ecclesiasticæ personæ earumque bona immunita esse debeant à solutione gabellarum, vt etiam tradit Gutierrez *de gabell. q. 87.* tamen in nouitijs censet *q. 95. n. 29. & seqq.* subiectos esse gabellis, quasi eo tempore non sint religiosi; illudque sit attendendum: nihilominus d. c. religioso. argumentum præbet in contrarium, vt effectus non sit considerandus; sed status qui interim habetur pro effectu; sed Gutierrez. *n. 35.* imprimis considerat leges sui regni, & *n. 38.* gabellam, vt nouam, seu quartam munerum speciem: ideoque quæ ibidem, alijque in quæstionibus tractat cum aliqua reflexione legenda sunt, antequam recedatur ab ijs quæ *n. 9.* dicta sunt.

CAPVT XVI.

De pœnis eorum qui clericum grauant.

EXcommunicatio & anathema infligitur. *c. non minus. c. aduersus. X. de immunit. Eccles. & Bulla cæna* atque restitutionis obligatio. Binsfeldius tract. *de iniur. c. olim. conclus. 12.* vbi iisdem etiam quoscunque consilio & ope consentientes; (an & tacentes qui ex officio loqui deberent, quasi qui tum pro consentientibus habeantur? *argument. c. 2. de confess. in 6.*) in eisdem pœnas probat incidere: obligationemque restitutionis non tantum pœnalem esse; sed etiam

1.
Excommu-
nicatio &
anathema,
& restitu-
tionis obli-
gatio.

nasci ex natura rei. utpote cum res aliena, inquit Augustinus, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur; non agitur penitentia; sed fingitur: si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. c. si res. 14. q. 6. & valdè exagitat sub dubio 2. Binsfeldius eos, qui immunitatem Ecclesiasticam perturbant, sacerdotium iudicant, Ecclesiastica dirigunt: ut sæpe patiantur in suis, qui usurpata potestate quærunt dominari in alienis: applicatque illud Hosij ex Athanasio ad Constantium, quem admodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuina: ita & tu caue, ne qua sunt Ecclesia ad te trahens, graui crimini obnoxius fias: & infra, graua sunt ista, ait, & plus quam graua: sed tamen istiusmodi, qua congruunt in eum qui Antichristi imaginem induerit. Quis enim videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & praesidere iudicijs Ecclesiasticis, non merito dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, qua à Daniele predicta est? cap. 9. Matth. 24. Nam cum circumamictus sit christianismo, & in loca sancta penetret, & inibi consistens deuastet Ecclesias, abrogans canones, vi cogens ut sua obtineant, quis vnquam audebit dicere, hoc tempus Christianis pacatum esse, & non potius persecutionem esse? hæc quidem ea potissimum spectant, quæ regimen Ecclesiæ Christi concernunt: sed & suo modo, qui electos in sortem domini pone Christum in personis, rebusque angariant; & prouentus vsibus diuinis destinatos, ad prophanos diuertunt. qui enim quod Episcopis & summo Pontifici deferri canones volunt, ut cognoscant quando res Ecclesiasticæ, Deo oblata, diuinis vsibus destinata, ad onera sæcularia transferri possint, ad suum arbitrium trahunt, viderint (vtinam non nimis tardè!) quam longè ab istiusmodi assimilatione distent.

2.
Antichristi
assimila-
tio.

CAPVT XVII.

De consuetudine circa immunitatem à gabellis.

Igitur de consuetudine circa immunitatem Ecclesiasticam à tributis, merito hic aliquid dicere conuenit. nam & Molina ubi sup. n. 5. & Malderus ubi sup. dub. 8. etiam consuetudinem admittunt ex tacito Papæ assensu in clericis minoribus; & ratione, quod nimium olim multi ad eum gradum ascēdebant, sola immunitatis causa, cum graui iactura tam Principum, quam residui populi, in quem solum onera publica incumbabant. quam etiam quidam cōsiderant, dum Ecclesijs, & manibus, ut vocant, mortuis ventant immobilia comparare. vbi illæ maiorem ditionis partem possident, res publica eneruatur, nec fugiam sufficit defensionem. nec, quanto illa eget subsidio, soli populares corrogare possunt. aut ea demum permittunt conditione, ut cum populo ex his sacer ordo contribuat, quod quidem videtur damnari in c. 1. X. de immun. Eccles. in 6. sed agere de illis, qui infesto sunt animo aduersus Ecclesiam, non ex huiusmodi necessitate statuunt vult Peckius de amortizat. bon. c. 6. etsi neque ita admittit Diana p. 4. t. 1. r. 101. p. 6. s. 3. per tot. sed & Concilium Trid. s. 23. c. 4. tonsuram vetat ijs conferri, de quibus probabilis coniectura non fit, eos non sæculari consideratione, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc genus vitæ elegisse: non ergo ijs, qui ad immunitatem dumtaxat aspirant.

Diximus ergo lib. 1. c. 66. de consuetudine, ut introduci nequeat ad tribuendam iurisdictionem laicis in clericos: lib. 2. c. 3. ut reprobata sit, ne possit auctoritatem gignere in statuendo, decernendo, legem ferendo, super personis, rebusque Eccle-

In clericis
minorum
Ordinum
consuetudi-
ni aliquid
permitti.

2.
An & in
nisi rerum
immobiliū
compara-
tione?

Ecclesiasticis. & multas enumerauimus, singulatim à iure reprobata, etiam illas Anglicas de quibus D. Thomas Cantuariensis, Anselmus, alijque illic cum Regibus sæpius decertarūt. hic ergo locus dabitur illi tractationi, an consuetudine, præsertim immemoriali, introduci possit, vt clerici laicorum collectis subijciantur? Personas quidem ipsas subijcere, & capitaciones indicere, recidit in eandem quæstionem, quæ de iurisdictione agit, in ipsas personas per consuetudinem quærenda. quamuis enim merito dici solet res personarum immunitatem nãcisci, & accessorium sequi conditionem sui principalis; fatendum est tamen libertatem ipsam primario competere personis; rebus per consequentiam dumtaxat, & propter personas. & vt rectè dicitur *propter quod unumquodque tale, & ipsam magis*; ita natura rei personas ipsas exemptas, immunesque magis esse, quam res, propter personas, immunitatem consequentes. vt *Matth. 6.* anima plus est quã esca, & corpus plus quam vestimentum. adeoque videri possit minus reprobendam esse consuetudinem immunitati rerum Ecclesiasticarum aduersantem, quàm libertati, atque exemptioni personarum.

Verum id quidem est, canones tam rebus, quàm personis libertatem asserere; & contrariam consuetudinem reprobare: adeo vt & per immemoriale tempus tolerata, si in iudicium deducatur sustinenda non sit: vt late deducit *Euerard. cons. 42. n. 48. & seqq.* & auctoritatem canonum consuetudines reprobantium eandem esse, atque in omnibus æquè efficacem. quorum resistentia æquè in interitum omnium contrariorum operetur: adeoque & Bullam cœnæ tam rerum, quàm personarum libertatem imminui vetantem, æquè in omnes aduersarias consuetudines vires derogatorias exercere: nihil-

ominus & illud verum manet, generalem locutionem ex ratione interpretationem capere. vt credamur sæpius quædam illa non comprehendisse, quæ in specie rogati non negaremus. *c. in generali. de reg. iur. in 6. & quæ ibi traduntur.* eoque magis quædam specialius prædiligere, vt quæ in aliorum defectum comprehendantur. vt traditur *in l. obligatione D. de pignor.* adeoque quamuis immunitas tam rebus quàm personis sit concessa, prædiligatur tamen quæ personis: & ægrius toleretur consuetudo, quæ personarum exemptionem, quàm quæ rerum, oppugnet: & consequenter propius Pontificis tolerantia in rebus, quàm in personis, pro assertu capere possit interpretationem. quemadmodum Papon *Arrest. l. 5. t. 11. art. 39.* recitat etiam Nobiles extra causam feudi acquirentes de huiusmodi bonis gabellas soluere, alioquin esse liberos, iussisse Senatum Parisiensem.

Quapropter tolerabilius est, vt de bonis patrimonialibus clericorum etiam sacris initiatorum, gabellæ soluantur, quam de bonis Ecclesiæ, quæ diuino sunt cultui oblata: & quæ semel Deo sunt sacrata ad profanos vsus, prouentus vectigales, & tributarios trahi non debent.

Iterum vt qui in rigore Ecclesiastici non sunt, vel qui sunt contra præscripta canonum, & specialim *d. c. 6. sess. 23. Trid.* non seruant, grauari tolerantur, ac multo magis illorum bona patrimonialia: & quo magis distant à rigorosa acceptatione vocis Ecclesiasticæ, tanto facilius eorum grauamina tolerantur.

Item quanto causa tributorum iustior est, & forma exigendi rationabilior; tanto facilius præsumatur ex tolerantia tacitus Papæ consensus.

7.
Non possunt tamen non videri prædiligere personas.

8.
Tolerabilius ergo non eximi patrimonialia bona clericorum quam Ecclesiæ.

9.
Tum eorum, qui proprie Ecclesiastici non sunt, ac minorum Ordinum.

10.
Tum quanto causa iustior.

11.
Tum quan-
to directius
ad Ecclesiā
spectant
onera,

Ac multo maximè quo propius
causa accedit ad directum Eccle-
siæ, Ecclesiasticarum personarum,
rerumque respectum, tanto rursus
verisimilius Papæ consensus præ-
sumatur, nam in ijs quæ directè ip-
sam Ecclesiam, Ecclesiasticas per-
sonas, aut res respiciunt, *vt de bello
sacro diximus sup. hoc lib. c. 8.* ad prohi-
bitiuos canones non aliter perti-
nent, quam ne onera ab ipsis sæcu-
laribus iniungantur: sed authori-
tate Ecclesiastica pertractentur.

12.
Et bona re-
centius Ec-
clesiæ sunt
quæ sita,

Denique, si etiam facultates Ec-
clesiæ ad aliquam contributionem
sint vocandæ; facilior consensus
præsumatur in recens quæsitis;
quam disertè iam olim specialius
expressis. *Vt in Concilio Wormatiensi. c.
sancitum. 23. q. 8. c. 1. X. de censib.*

13.
In quibus-
dam habita
rationabilis
consuetu-
do;

Cum ergo Molina, Malderus, in
locis & casibus *de quibus sup.* alijsque
benignè censeant de huiusmodi
consuetudine: & Lugo *ubi sup. n.*
114. quamuis Romæ, vbi scrupulo-
sius scribitur, censuerit rationabi-
lem esse consuetudinem in vtram-
que partem de collectandis bonis
patrimonialibus religiosorū eque-
strium militiarum quibusdam non
immerito videbitur immemoria-
lem consuetudinem, si etiam paulo
vltèrius progrediatur ad imponen-
da ea onera, quæ iure ciuili Iusti-
nianæo imponi solebant, non mox
omnibus ita diris deuotam esse
censendam, vt canones & Bulla
cœnæ generatim sonat.

14.
Si paulo
vltèrius ab
immemo-
riali tempo-
re sit pro-
gressa, non
mox omni-
bus diris
deuota ab
omnibus
censetur.

15.
Præsertim
pro expensis
belli sacri.

Præsertim hoc tempore, atque
vbi agitur de bello sacro, *de quo
diximus sup. l. 3. c. 8.* & similibus cau-
sis.

CAPVT XVIII.

De oneribus Ecclesiasticis.

1.
Subsidium
non vltra
necessitatē
exigendum.

AD immunitatem Ecclesiarum
etiam spectat ne prælati do-
minentur in clero: ne exactores sed
pastores videantur: ne prædam
quærant potius in subditis, quàm

subsidium. *c. quia plerique. de immün.
Eccles.* vbi singulatim id statuitur,
ne pretextu procurandi Legati, aut
simili, plus prælati extorqueant,
quàm soluant, aut alioquin & resti-
tuant, alterumque tantum soluant:
& superior huiusmodi querelam
negligens canonicæ subiaceat vl-
tioni. eandemque poenam canones
infigunt prælati ipsis visitanti-
bus, & titulo procurationis indebi-
ta exigentibus. *c. 1. §. procurationes. c.
exigit. de cens. in 6.* quod ipsum & in-
nouat, & ad plures casus extendit
Conciliū *Trid. s. 24. c. 3. §. interimque.
caueant,* inquit, *ne inutilibus sumpti-
bus cuiquam graues, onerosue sint; neue
ipsi, aut quisquam suorum quidquam pro-
curationis causa pro visitatione, etiam te-
stamentorum ad pios vsus, præter id quod
ex relictis pijs iure debetur, aut alio quo-
uis nomine, nec pecuniam, nec munus
quodcumque sit, etiam qualitercumque of-
feratur, accipiant: non obstante quacum-
que consuetudine, etiam immemorabili,
exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac
suis frugaliter, moderatèq; pro temporis
tantum necessitate, & non vltra, erunt
ministranda.* vbi plura profequitur;
vt conuentiones antiquæ saluæ
sint, & consuetudo nihil soluendi,
nec quicquam insuetum admitta-
tur. cuncta sub obligatione dupli
restituendi (de cuiusmodi pœna,
& generatim de restitutione vide
latè Panorm. Zabarell. Ioan. And. in d.
c. quia plerique) vt tam Cōcilij, quàm
veterum canonum intentio sit, vt
clerici à prælati suis nullatenus
prægrauentur. *c. cum Apostol. X. de
censib. diximus in Iur. pont. nou. anal. de
cens. n. 9. & seqq. & in Consult. can. eod.
conf. 1.*

Igitur inter onera Ecclesiastica
quædam sunt ordinaria, quædam
extraordinaria, vt in sæcularibus.
ordinaria; census & cathedrati-
cum: ille, vt initio est impositus
quotannis præstandus: *c. 7. X. de cen-
sib. vt & cathedraticum iuxta anti-
quum modum, in agnitionē cathe-
dræ Episcopalis. d. c. 7. 18. 20. c. olim
eod.*

2.
Ne quidem
titulo tra-
ctandi le-
gati.

3.
Aut visita-
tionis, pro-
curationis,
que suæ, vt
in Trid.

4.
Vt nihil
insuetum
admittatur.

5.
Onera or-
dinaria &
extraordi-
naria.

6.
Census.

7.
Cathedra-
ticum.

8. Procuratio legati.

9. Decimæ papales.

10. Charitativum subsidium.

11. Procuratio Episcopi visitantis.

12. Releuatio Episcopi, & Ecclesie ab ære alieno, rationabiliter contra-cto.

13. Cura pauperum, hospitum, fabricarum &c.

14. Charitativum subsidium ut postulari à clero non imperari possit.

ead. c. conquerente X. de off. ord. procuratio Legatis: ad audiētiā X. de pr. script. decimæ beneficiorum in necessitate Sedis Apost. clem. fin. de decim. charitativum subsidium: d. c. conquerente. c. cum Apostol. X. de censib. c. quamquam. eod. in 6. procuratio visitantis: c. cum venerab. X. de cens. & quedam similia. de quibus vide Cucchum In Instit. maior. lib. 2. t. 6. n. 40. & multis seqq. vnde & charitativum subsidij ratio extensa dicitur ad releuationem Episcopi, Ecclesie suæ contra culpam ære alieno grauata, Cæsarei Senatus iudicio pro Electore Colonienfi aduersus Abbatem Werdenensem, aliosque ann. 1431. quod & probauit Menochius de arbit. l. 2. cas. 178. vbi & alias causas proponit.

Omitto hic onera procurandorum Visitatorum, hospitum, pauperum, ac fabricarum Ecclesiarum, quæ continuo, vt res postularit, clero incumbunt. & proculdubio ita deduci à prouentibus illorum debent, ne exigantur ultra quam facere possint, quamquam hæc conuiuentibus oculis laici soleant præterire; etsi & grauias sint, & prouentibus Ecclesiasticis magis propria.

Multo magis Prælati hæc attendere debent, subditos non grauare, non census augere, non insueta & indebita onera imponere, seruitia & operas indicere, non angarijs & parangarijs molestare: potius defendere si inferiores eos exagitent. cum ne laici quidem similibus subditos grauaminibus vexare possint, quin ad restitutionem cogi, & feudo priuari possint. latè Binsfeld. tract. de Iniur. ad c. 9. q. 9. concl. 1. 2. 3. 4. & q. 8. necessitati tamen ineuitabili obsequendum est, sub iusto arbitrio. de quo vide latè Menoch. de arbit. l. 2. cas. 182.

Postulare siquidem prælati possunt, cum vrget necessitas, charitativum subsidium. de quo paulo latius videamus. Opponitur enim

tallijs, & exactiōibus à Concilio Lateranensi, in c. cum Apostolus. §. 1. X. de censib. prohibemus, inquit, ne subditos suos tallijs & exactiōibus Episcopi grauare præsumant. sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superueniunt, vt, si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. postulare, inquit Concilium: est autem postulare in l. 1. D. de postuland. desiderium suum exponere: & in canonibus postulatur, qui eligi non potest: c. vlt. x. de postuland. postulat ergo, qui ius imperandi non habet. & vt exigit Concilium, vt cum charitate postuletur; charitas facit, vt alter alterius onera portet: talliæ autem, & exactiōes auctoritate imperantur. quare qui tallias imponunt, exactiōes faciunt, grauius in canones impingunt: quod si prælati iurisdictionem etiam habeant temporalem, & in illius vim tallias exigant à clericis, in pœnas incidere, vniuersim per canones propositas, satis conuincunt canones generatim, contra offendentes libertatem & immunitatem Ecclesiasticam, lati: Bulla cœna. §. quique collectas. 18. in verb. quauis etiam pontificali dignitate insigniti.

Igitur charitativum subsidium, vt suo nomini respondeat, benignè & suauiter petendum est; tanquam auxilium, pro necessitate; non pro auctoritate tanquam debitum. eademque postulatio d. §. 1. permittitur Episcopis: inferioribus vero negatur: per antithesim. §. Archidiac. vero ibid. gloss. in verb. exactiōes, nisi forte consuetudine obtinuerint.

Permittit autem tantum d. §. 1. Episcopis pro necessitatibus, quæ superueniunt, vt postulare auxilium possint: non illis ergo, qui prouentus suos prodigunt; qui modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti non sunt: iuxta Concilium Trid. sess. 25. c. 1. non illis, qui

15. Pro necessitate, non ex auctoritate.

16. Parcis prælati non prodigis, amicos distantibus,

thesaurizare volunt; subditis graues, quos pastorum more deberent fouere. *contra d. c. cum Apostolus. in princ. & d. §. 1.* multo minus illis, qui ex redivis Ecclesiæ confanguineos, familiares suos augere studeant: *contra d. c. 1. sess. 25. Trid.* necessitas ergo exigitur; & ut oneri prouentus Episcopales, parcè administrati, non sufficiant.

Postulatio etiam indicat debere Episcopos desiderium suum, causamque necessitatis exponere Capitulo suo, & clero: ut quod omnes tangit, ab omnibus approbetur; & consensus obtineatur: secundum ea quæ decreuerunt canones, *De his qua fiunt à praelatis sine consensu Capituli.* neque enim sufficit sola Episcoporum necessitas; sed & ut sit manifesta, inquit d. §. 1. & *rationabilis causa.* qui enim in necessitatem sua culpa se coniecit, sibi eam habet imputandam.

Iterum *moderatum*, inquit d. §. 1. *valeant auxilium postulare.* auxiliares in bello copiarum accedunt principali exercitui; non ergo onus omne in clerum reclinari debet, sed subsidium ille ferre grauat Episcopis; quorum prouentus principaliter conueniendi sunt; ita, ut moderatum semper sit auxilium, arbitrio boni viri tam quoad quantitatem, quam tempus; si in plures annos

quid conferri postuletur: quam quoad cumulationem aliorum onerum; si fortè in idem tempus vel decimæ Papales incidant; vel Imperatoria aduersus Turcam, Principum aduersus hæreticos, aut rebelles subuentio.

Denique moderatio esse debet ad mensuram causæ. ut si prælatus, Imperij Princeps, ad comitia Imperij vocetur; subsidium non grauius postuletur, quam digna proficiscentis cum parcimonia exhibitio requirat. sed & causa expendenda est, quem respiciat. comitia quæ habentur ut ditiones à Turca, hæreticisue defendantur, clerum respiciunt non minus; quam populum; rationabilis ergo hæc causa est, ut à clero subsidium postulari possit: si comitia autem habentur pro administratione temporali ditionis, & ijs, quas d. c. non minus, *d. c. aduersus. de immunit. Eccl.* vocat communes utilitates, vel necessitates; tum clerus in subsidium vocari non potest, nisi cum laicorum non sufficiunt facultates: de causa tunc clerus cum Episcopo deliberat, & consulitur Pontifex. *iuxta d. c. non minus. d. c. aduersus. de charitatiuo subsidio vide plenius Binsfeldium tract. de Iniur. ad c. olim.*

19.
Secundum
suam cau-
sam: quos
ca respicit.

17.
Exposita
necessitate
manifesta,
& causa ra-
tionabili.

18.
Modera-
tum.

LIBER IV.

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

De vtriusq; iurisdictionis concordia.

QVOD si personis priuatis non tantum liceat, sed etiam oporteat, inuicem subsidium & defensionem præstare,

vt late Binsfeld. tract. de Iniur. ad c. 9. q. 7. multoque magis à personis publicis officiorum ratio id exigat: Binsfeld. ibid. concl. 7. non tantum vna alteram impedire iurisdictione non debet; nec inuicem se compati dumtaxat: sed etiam iuuare, & in commune bonum amicè coniurare. Id operæ pretium est specialius non nihil disquirere; & quatenus inuicem se respicere, colere debeant ac obseruare. Igitur hæc res humanas debet iurisdictione, illa diuinas curare: hæc bonum, & tranquillitatem publicam; illa salutem debet animarum. atque ita quidem inter christianos, vt quies publica subseruiat animarum securitati. vt semper meminerint Principes, Magistratus, iudices ita regere, vt nunquam nesciant, nihil homini prodesse, si vniuersum mundum lucretur; anima vero sua detrimentum patiat. nunquam obliuiscantur Ecclesiasticam potestatem constitutam esse super gentes, & regna; vt euellat, & destruat, ædificet & plantet. vt si quid humanarum rerum prosperitati congruum sit, salutem autem animarum aduersariū; impediatur, euellatur, destruat: si quid salutem animarum necessarium; ædificetur, atque plantetur: si deuiarit potestas terrena; in viam reducatur à spiritua-

li. c. vnā sanctam de maior. & obed. in extrauag. commun. si facta Regum, Principum, Magistratum aut publica sint peccata, aut euidenter iniquitatem inuoluant; debet spiritualis potestas inquirere, & corrigere. c. 1. X. de off. ordin. c. nouit. X. de iudic. arguere, increpare, obsecrare: quin & publicè peccantes palam corripere, iuxta Apostolum. 1. ad Timotheum c. 5. c. sed illud. 45. dist. c. si peccauerit vers. ergo 2. q. 1. Concil. Trid. sess. 24. c. 8. quomodo Ambrosius Theodosium reprehendit, & ad poenitentiam deposita purpura adiecit: & ad legem condendam, qua imposterum obuiam iretur; ne similis Theffalonicensi cædes, aut properata nimium condemnatio deinde contingeret. Innumera sunt Pontificum, atque Episcoporum exempla, qui notoria Principum, magistratumue crimina publicè reprehenderint; increpando, obsecrando, corripiendo. vt Eudoxiæ iniustitiam Chrysostomus; libidinem Bosleslai Stanislaus; iniquas leges, & Ecclesiæ iniurias Henrici II. Thomas Cantuariensis. qui nec exilia, mortemue pro salute animarum timuerunt. vtinam hodie accenderetur zelus omnium potestatum Ecclesiasticarum ad impedienda, refrænanda, & in fonte suo extinguenda peccata. fontem dico, hæc bella, quæ hodie totam Europam occupant. vnde scelerum miriades nascuntur. quomodo Alexander III. in c. 1. X. de treug. quoniam, inquit, funiculus triplex difficilè rumpitur, præcipimus, vt Episcopi ad solum Deum, & ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicuius odio vel amore prætermittant. quod si quis in hoc opere trepidus in-

1. Vna iurisdictione altera iuuare, non impedire debet.

2. Ecclesiastico fini secularis subseruiat.

3. Ecclesiastica potestas contraria corrigat.

4. Etiam potestates, si opus, palam.

5. Etiam crimina corripere Principum solet.

6. Etiam iniusta bella singulatim.

uentus

uentus fuerit, *damnum propria dignitas incurrat. utinam, inquam, accenderetur zelus Ecclesiasticarum potestatum, ut intrepidè tam ea consilia, & auxilia præstent, quæ ad pacem dirigant, ac salutem populi; quam resistent frigidis illis salamandris, quæ politica consideratione bella excitant, aut fouent. Vnde tam scelerum propagines, quam fidei ac religionis exterminia prognascuntur. ut pomeria terrena producant, limites amplient, securos possideant, poma aurea alienis ditionibus, atque dissidia immittunt, nutriunt: cultus Dei, fidei, ac religionis cura neglecta. vnde & deplorandum est hodie maximè, quod olim querebatur D. Hilarius ad Constantium; facta est fides temporum potius, quam Euangeliorum. dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem baptismi non tenetur. periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, tot nunc fides existere, quot mores. Hi sunt fructus huiusmodi bellorum, consiliorumque politicorum, horum seminatoribus Ecclesiastici præfides palam, fortiterque obuiam ire optandum esset: inculcare diuina verba ad Salomonem lib. 3. Reg. c. 11. quia habuisti hoc apud te, & non custodiisti pactum meum, & præcepta, quæ mandauit tibi, dirumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo. sed & seruus illius Ieroboam, quia fecerat sibi Deos alienos, & conflantes, ne subditi ascenderent in Ierusalem, & ad priores suos Reges reuenterentur, percussa perijt tota domus Ieroboam. lib. 3. Reg. c. 14. sed & Iehu percussor in Regem eleuatus non custodiuit, ut ambularet in lege domini, nec recessit à peccatis Ieroboam, & malè item à Deo multatus est. optimè de Iudæis Augustinus tract. 43. in Ioannem dicebant, inquit, quid faciemus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in illum; & venient Romani, & tollent locum nostrum, & gen-*

tem. temporalia perdere timuerunt, & vitam aeternam non cogitauerunt; ac sic vtrumque amiserunt. id quod vtrumque sæpe contingit politicis: vltimum autem semper ijs, qui iniqua bella suadent, suscitant, fouent; scelerum damnorumque causæ: dum qui talia agunt, digni sunt morte, nõ solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. ad Rom. c. 1. nec dimittitur peccatum dum non restituitur ablatum. & qui causam damni dat, damnum dedisse censetur. his inquam sentibus, & vepribus euellendis constituti sunt præfules Ecclesiæ, super gentes & regna: virga & pedo armati sunt, ut sicubi oues suas viderint deuiantes, in viam rectam cogant: in viam salutis, virgâ directionis, virgâ regni spiritualis. datum est denique pedum, ut quos monitis flectere non potuerint, armis spiritualibus in ouile Christi compellant intrare: & inuitos etiam dirigant in viam pacis; in viam salutis. ob quam & duo gladij sunt in Ecclesia: alter pro Ecclesia; alter ab Ecclesia exerendus: alter sacerdotis, alter manu Regum, & militum; sed ad nutum & patientiam sacerdotis. d. c. vnam sanctam. innuere ergo debet sacerdos quãdo exerendus, & quando in vagina sit recondendus: quando bella, quæ politicè vtilia videntur, iniusta sint; & occidant animam bellantium, & bella indicentium. hæc nisi indicauerint, qui positi sunt speculatores, anima quidem iniqui peribit, requiretur autem à manu speculatoris. hoc igitur officium debet imprimis potestas spiritualis sæculari: ut in rebus huiusmodi summis, summa animi contentione, zelo, atque prudentia id inpuat, vrgeat, oportunè, importunè, quod necessarium sit ad salutem communium ouium sibi commissarum: sed earum imprimis, quæ præminent, quarum exempla ceteri sequuntur, quibus vel ad interitum præeunt,

7.
Et politicif-
mos.

8.
Quos etsi
tardè, gra-
uiter tamen
ira Dei pu-
nit aliquan-
do.

9.
Tempora-
lia & spiri-
tualia aufe-
rendo.

10.
Ideo Præ-
fules in Ec-
clesia vt æ-
dificent, &
plantent:
euellant, &
diruant.

11.
Alioquin
speculatoris
non bucci-
nantis pœ-
nam expe-
ctaturi.

vel

vel ad salutem. Ita *Iſai. c. 62. ſuper muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes*: ita Eccleſia, etiam militans terribilis, vt caſtrorum acies dicitur ordinata: ita Petro clauſe datae, & cura paſcendi: ita Principes ſubditique vocem Paſtoris audiunt: & in illius deſenſionem gladium portant. *c. boni. d. 96. c. tributum. c. principes. c. Maximian. 23. q. 3. c. Chriſtianus. 11. q. 1.* ita in confirmatione Imperatori traditur gladius *in deſenſionem S. Matris Eccleſia; vindictam malefactorum, laudem bonorum. Pontifical. in coronat. Imperat.* Denique ideo in Eccleſia diuerſi ſtatus, atque officiorum gradus, vt alij alios iuuent, ſuſpiciant, complectantur. *c. ad hoc. d. 89.*

CAPVT II.

De Inhibitionibus Iudici ſæculari ab Eccleſiaſtico prouidè faciendis.

Sæpius mentio eſt in iure de huiusmodi inhibitionibus. neque difficultatè pati poſſunt in ea materia, quæ per canones ſoli Eccleſiæ reſeruatur: *M. Ant. Gen. in prax. c. 78.* vt fidei, ſacramentorum, ſimiliumque cauſarum, quarum laici ſunt incapaces, ſeu quæ ad eos deferri nõ poſſunt ſine imminutione Eccleſiaſticae libertatis. ob cuius conſeruationem D. Thomas Cantuar. iniquos conſiliarios deterrere fruſtra conatus, diris deuouit: ipſe gladijs impiorum occubuit. ſic à præſumptione & temeritate c. ſæcular. *de for. compet. in 6.* ſæculares Iudices decernit cenſuram Eccleſiaſticam compellendos. *c. licet de iureiur. in 6.* ſimili cenſura ad ſeruandum ius canonum in obſeruatione iuramenti: *c. 2. de except. in 6.* ſimiliter ab iniquitate reiſciendæ exceptionis rei per Iudicem Eccleſiaſticum iudicatur: *c. decernimus. de ſent. excommunic. in 6.* vt ſimiliter cogantur repellere excommunicatos ab agen-

do, patrocinando, & teſtificando. verum in ijs, quæ eiufmodi incapacitatem non ſecum trahunt, ſed mixtae potius cognitionis ſunt; circumſpectè admodum eſt verſandum. *vt diximus lib. 1. c. 43. n. 11.* apud nos edictum Imp. Car. V. ſi cum Regijs Iudicibus controuerſia incidat, iubet vti requiſitorijs; quibus ſi non deferatur, accedi Regia Concilia, vt prouideant. cuiusmodi ſtatutum ſi recipiatur, vt expediens; probeaturque ab Eccleſia; eo ſpectare videbitur, vt incommoda vitentur, quæ ſæpius oriuntur ex diſputationibus, quæ fiunt ſine præſide: nõ tamen iure vires cenſebitur obtinere, vt Eccleſiam exarmet; aut in illam ſtatuat poteſtas ſæcularis; auferat, reſtringatque à Chriſto traditas Petro clauſe: ſed potius decretum d. c. ſæcular. hac in parte declarat nullam eis competere iuriſdictionem: *Vide M. Ant. Gen. vii ſupra.* Poterit etiam Iudex ſæcularis præſcribere parti terminum, intra quem coram Iudice eccleſiaſtico ſe præſentet: non huic, intra quem expediat: ſed hic moroſo poteſt terminum præſigere ſub poena, quod eo fruſtra lapſo permittetur ſæculari progredi, perinde atque ſi huiusmodi exceptio propoſita non eſſet. *M. Ant. Gen. ibid.* Concordata Brabantia an. 1541. ſuo in caſu annum præſigunt.

CAPVT III.

De auxiliij inuocatione.

Contingit Iudicem, qui de cauſa cognouit, pronunciauitque exequi ſententiam nõ poſſe: ſi v. g. damnatus ſit extra ſuum territorium; vel clericus in expenſas damnatus, aut ex reconuentione, iure requirit Iudicem alterius territorij, ſeu Eccleſiæ, vt ſententiam exequatur. ſicut refert M. Ant. Gen. in S. Concilio Neapol. fuiſſe deciſum, concernentia exe-

5.
In his quæ mixti fori valde mature procedendum.

6.
Quid hic Edicta?

7.
Non ad exarmandam Eccleſiam.

8.
Iudex etiã ſæcularis parti præſcribit terminum, vt compareat coram Eccleſiaſtico;

9.
Inuicem iudices maximum auxiliarem præſtant.

K k cutio-

1.
In his quæ ſoli Eccleſiæ compertunt, reſerua plana eſt.

2.
Cenſuris Eccleſiæ vti-tur pro obſeruatione iuramenti.

3.
Pro authoritate rei ab ea indicatur.

4.
Repellendis excommunicatis.

cutionem remittenda esse ad Iudicem Ecclesiasticum. *In prax. Neap. c. 76. c. 12.* debentque id inuicem sibi Iudices, vt auxilio sint iustitiæ exercēdæ. rarius autem requiritur Ecclesiasticus à sæculari, quā contrā. quod penes hunc sit manus militaris. tametsi aliquando, per fraudem quidam facultates suas occultant, ne possint à Iudice argui. cui malitię deferendum non est; sed per censuras est fraus, & improbitas cōercenda. quomodo refert Charondas *Respons. lib. 2. resp. 28.* iudicatum, iure dominum directum à vassallo, & conscijs per monitorias censuras exigere titulos concessionis, quos habebant quidam occultatos. cum porro non est euidens fraus, tam in vim Concilij Trid. *f. 25. c. 3.* quam constitutionū regiarum in Gallia, *Charon. lib. 1. resp. 42.* vix in ciuili causa locus est cēsuris; quamdiu executioni aliud superest auxilium, quod idem singulariter in clerico *lib. 13. resp. 4.* decretum memorat. ne ob debitum ciuile censuris subijciatur, quando tamen extra regulas communes suadebit æquitas quem percelli, quem aliter cogere non potest Iudex; censuram requisitus interponet Ecclesiasticus. vt non ita pridem Procurator Regius monitorias petijt ab Ordinario B. aduersus eos, qui merces naufragas, domino non apparente Principi debitas, rapuerant.

Monitoriarum æquitatem commendat, quod ad curam magistratus pertinet, prouidere vt probatio rerum salua sit. *l. curent. D. de testib.* Concilium porro *Trident. sess. 25. c. 3.* de monitorijs, *ne Iudex ad eas,* inquit, *concedendas cuiusuis sæcularis, etiam magistratus, auctoritate adducatur.* sunt tamen illæ in subsidium iustitiæ inuentę: vt cum desunt alia probationum genera, postulari possint (neque enim aliās possunt. citati à *Barbos. in Collect. DD. ad Concilium Trid. d. c. 3. n. 19. diximus supra lib. 1. c. 5.*

§. 7. l. 4. c. 3. & in lur. pont. nou. anal. de excom. n. 1.) sed ab eo dumtaxat cuius ciuilitate interest. ita enim decreuit Pius V. *decreto quod refert Pias. in praxi p. 2. c. 4. n. 84.* Eoque arguitur ad requisitionem Iudicis sæcularis, huiusmodi monitorias concedi non posse: sed aliter nihilominus est statuendum: non tantum quando Iudex sæcularis id petit pro subsidio iustitiæ, inter litigantes coram se reddendæ; sed etiam pro pecunia, & rebus publicis, si quæ subtractæ sint. quippe quarum cura ex munere publico ad eum pertinet, adeoque illius interest ciuilitate. non eadem ratio fuerit si de puniendo crimine agatur, & aduersus conscios monitorias Iudex peteret. quippe criminalibus causis cōoperari Iudex Ecclesiasticus non debet: minus huiusmodi rigorem adijcere. imo stylus prohibitionem & censuram subijcit, si Iudex in criminalibus reuelatione facta vtatur. *Barbos. de potest. Episc. alleg. 96. n. 33.*

Non ergo mens Concilij est *in d. vers. Nec ad eas concedendas* excludere postulationem Iudicis, quamuis priuatim illius non interfit; sed reipublicæ dumtaxat: sed eo spectat; *ne ullius,* inquit, *auctoritate adducatur:* non id magistratui tribuat, & potentia; sed iustitiæ causæ. eoque subiungit sed totum hoc *in Episcopi arbitrio,* inquit, *& conscientia sit positum.* prout subsequenter ex aduerso Concilium, vbi concessæ sunt monitoriæ, nefas esse vult sæcularibus se immiscere; sub prætextu quod contenta in decreto d. c. 3. non sint obseruata. *cum non ad sæculares,* inquit, *sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.* Huc ergo spectat d. *vers. nec ad eas;* nō vt magis excludat publicam Iudicis, quam priuati cuiusque postulationem; non præceptum. *Navar. de sent. excom. cons. 6.* vt ex officio etiam suo ipse Iudex Ecclesiasticus in rebus Ecclesiasticis sublatis procedit, vt factum est in

2.
Etiam Ecclesiasticus per censuras sæculari.

3.
Præsertim aduersus iniustos occultatores.

4.
Vix in causa ciuili, cum aliter executio fieri potest.

5.
Æquitas monitoriarum.

6.
Postulanda illæ à sæculari magistratu, non imperanda.

7.
Et ab eo cuius ciuilitate interest.

8.
Sub quo & iudex pro damno reip. auertendo:

9.
Non si criminaliter agatur.

10.
Iustitiæ causæ tribuantur nō alicuius auctoritati.

11.
Arbitrio solo iudicis Ecclesiastici.

12.
Qui etiam ex officio quandoque eas publicat.

c. vnic. de furt. in extrauag. commun. vbi formula huiusmodi literarum exhibetur. *Vide Quarant. V. ex-comm. ad fin. reuel. vers. Quæ clausula.*

Sed & iterum ad priuati, cuius interest, petitionem concessæ monitoriæ aliò flecti nō debent, quam ad subsidium iustitiæ ferendum: non vt per eas causæ à competentibus Iudicibus abstrahātur: sed testes ad Iudicem, coram quo agitur, testimonium eant dicturi, restitutio domino fiat seu directè, seu per suppositas secretò personas, si qua restituentem aliàs sequi posset infamia.

Exigit porro Concilium, & rem non vulgarem, & causam diligenter, atque magna maturitate examinatam. Pius etiam *V. in d. decreto.* vt res in specie, non in genere exprimatur. de alijs requisitis vide *Barbos. d. all. 96. n. 14. & seqq. & alios passim*, & de diligenti maturoque causæ examine *Barbos. ibid. n. 40.* Et secundum hæc vel Iudex in subsidium probationum petens, vel Iudex concedens monitorias, gerere se omnino debent.

Vice versa frequentissimum est, vt Ecclesia auxilium postulet brachij sæcularis. siue quid singulariter decreuit, pronuntiauit, ordinauit, siue generatim aduersus potentem improbitatem: siue ad illam generaliter cōercendam, quæ terminos Ecclesiæ iam excessit.

Generatim tenentur Principes ad Ecclesiæ defensionem. *c. boni Principes. dist. 96. c. tributum. c. principes 23. q. 8. c. Maximianus 23. q. 3. c. christianus 11. q. 1. sic in c. tibi domino. dist. 63.* Imperator defensionem Ecclesiæ Romanæ iurat. & plenius in *clém. 1. de iureiur.* & alij Reges, vt diximus in *Hiato. lib. 3. c. 4.* vti & prouinciarum Præsides ex præscripto legum iurabant in Ecclesiæ defensionem. qua etiam ratione Imperator Ottho in *d. c. tibi domino. cuicumque*, inquit, *Italicum regnum commiserò, iurare faciam illum, vt adiutor*

tibi sit ad defendendam terram Sancti Petri secundum suum posse. Ecclesiæ enim militantis vnum corpus est. vt late *Marth. de iur. p. 1. c. 49.* cui omnia membra debeant obsequium. Sic Bonifacius Papa requirit, Honorius Imp. impendit auxilium contra ambitiosos turbatores electionis pontificiæ. *c. 1. & 2. dist. 97.*

Iterum iurisdicctio Ecclesiastica certos lenitati suæ præscripsit terminos, quibusdam in criminibus, vltra quos nolit suos Iudices pœnas præsertim sanguinarias exaggerare. & tamen exigit sæpe reipublicæ salus, ne huiusmodi delicta maneat impunita. brachiū ergo suum Iudex sæcularis eò extendit. quæ profequitur *Martha lib. 1. c. 48. & subsequenter c. 50.* quod Episcopus potest habere familiam armatam, & de grauibus etiam causis cognoscere; etiam sæpe aduersus laicos; capturam decernere, & exequi sed ob potentiam reorum egeat auxilio Magistratum, Principum, atque Regum. qui adeo quidem teneantur illud exhibere, vt si tergiuerentur, per censuras ad illud cogi possint. *idem c. 52.* de qua re plenius *infra c. 6.*

De brachij sæcularis auxilio inuocando diximus *supra lib. 1. c. 3. c. 64. & in Consult. can. de re iud. cons. 1.* vt inuocari possit, & post Concilium Trident. ferè debeat, non præuijs censuris, præsertim aduersus laicos. quamuis foret olim controuersum an censuræ remedium auxiliare, quasi extra ordinarium, præcedere deberent. *Martha d. c. 50.*

Nam fere aduersus clericum plerisque visum fuit non inuocandum auxilium brachij sæcularis. tametsi contrarium alijs placuerit: & Curia Romana obseruet. *Tusc. in v. brachium. concl. 125. n. 8.* quippe cum imploratur brachium sæculare, non obtinet ratio d. c. 2. neque Iudex sæcularis iure & Marte suo clericum persequitur;

13. Nunquā adminuendam Iurisdictionē sæcularem.

14. Non pro re leui, sed graui, singulariter exprimitur.

15. Frequenter Ecclesiasticus manum sæcularem implorat.

16. Principes, Præsides debent, iurantque Ecclesiæ defensionem.

17. Lenitas Ecclesiastica, sequelam iustitiæ sæcularis vt habeat.

18. Censuris cogi sæcularis ad auxilium potest.

19. Inuocatur illud etiam aduersus clericum.

sed ipse Iudex Ecclesiasticus per
 sæcularem, tanquam mandata-
 rium, & auxiliarem censetur agere.
*c. vt fama. X. de sent. excom. qui facit per
 alium, est perinde ac si faceret per se. &
 potest quis per alium quid potest facere
 per seipsum. c. 68. & c. 72. de reg. iur. in
 6. inducitur d. c. 2. aliaque id ge-
 nus, in gratiam Ecclesiastici ordi-
 nis, seu Ecclesie, retorqueretur au-
 tem in odium, si per auxilium bra-
 chij sæcularis non liceret vindica-
 re Ecclesie contemptum, & con-
 temnentem ad obedientiam coge-
 re, quamuis clericum. & vero d. c. 3.
 sess. 25. Concilij Trid. in clericis etiam
 obtinet. contra quoscumque, inquit, et-
 iam laicos: magis ergo & clericos. vt
 dicendum sit & in clericis captio-
 nem pignorum, personarumque
 districcionem à Iudice Ecclesiasti-
 co per suos proprios, aut alienos
 executores faciendam obtinere. ac
 etiam alia iuris remedia præmitti,
 antequam ad censuras deueniatur.
 captiones ergo & districciones, si
 armatam manum exigant, permit-
 tit ratio Concilij; vt contumacia
 quamuis clerici comprimatur, et-
 iam implorato brachij sæcularis
 auxilio. d. c. vt fama. imo magis in
 clericis ordo censurarum postre-
 mus esse debet, quo minus Eccle-
 siastica officia retardentur. vt ex
 responso Charonda lib. 13. c. 4. dixi-
 mus.*

In arbitrio autem est Iudicis,
 quando sibi videatur vtendum cen-
 suris, vel imploratione brachij au-
 xiliaris. d. c. 3. §. quod si executio in verb.
 arbitrio suo. §. in causis vers. nefas. cum
 iudicat opus esse, seu necessarium
 auxilium. c. 1. X. de off. ordin. c. 1. de
 stat. regul. in 6. c. 2. X. de maledicis. vti-
 que nisi in summis delictis. cum
 etiam & degradationem & tradi-
 tionem brachio sæculari canon
 exigit. c. ad falsariorum. X. de crim. fals.
 vt plura sunt apud Martham d. c. 18.
 Extraneus Iulij 11. de simoniaca
 Papæ electione, permittit Cardina-
 libus, qui simoniacæ Papæ electio-

ni se opponunt, si ille præsumpse-
 rit se regimini Ecclesie vniuersalis
 prætextu talis electionis ingerere,
 auxilium brachij sæcularis contra
 eum implorare. sed euidentem debet
 esse huiusmodi simonia. vt & aliàs
 res iudicata, nam sine sententia, si
 auxilium brachij sæcularis implo-
 retur, rectè negatur. Tusc. post Frede-
 ric. de Senis vbi sup. n. 12.

Igitur propriè imploratio brachij
 sæcularis censetur, cum quid Iu-
 dex Ecclesiasticus decernit, nec
 per se satis sufficit ad potentiam
 alicuius cõercendam: c. quoniam. in
 fin. X. de off. ordinar.

Iudex porro delegatus ante im-
 plorationem brachij sæcularis, mã-
 dat Ordinario, cum ipse familiam
 non habeat armatam, vt suam sen-
 tentiam exequatur. si ille autem
 non vult, aut non potest; ipse exe-
 quitur autoritate Apostolica: &
 per censuras iure etiam compri-
 mit resistentes. c. significasti. X. de off.
 deleg. sed omittere iam potest cen-
 suras, & implorare brachium sæcu-
 lare. iuxta d. c. 3. sess. 25. Concil. Trid.
 quia ratio illius decreti non minus
 obtinet in delegato, quam Ordina-
 rio. quare & in subdelegato, & in
 subdelegatore, executore, idem re-
 ceptum est. citati apud Martham d. c.
 50. n. 27. & seqq.

Et licet in rescriptis delegatio-
 num adijci soleat clausula facultatis
 implorandi brachium sæculare,
 explicationis id fit gratia. qua sæpe
 exprimuntur, quæ natura insunt,
 nec hanc mutat expressio. c. licet. X.
 de off. ordinar. notatur in c. mandatum.
 X. de rescriptis.

Quamuis etiam in c. vt officium §.
 demque. de rescriptis. in 6. ea clausula
 exprimatur, non ideo magis mi-
 nusue licet implorato Iudici acta
 implorantis examinare. quia æquum
 non est litem alteram confurgere
 ex priori. l. 3. C. de fruct. & l. exp. &
 executori non est facultas, inquit c. de
 caero. X. de sentent. de toto negotio co-
 gnoscendi, sed debet quaestiones qua inci-
 derint

20.
 Imploratus
 iudex sæcu-
 laris censetur
 facere
 vt auxiliare
 instrumen-
 tum.

21.
 Permittitur
 ideo sic re-
 rum clerici
 captio, per
 sonarum distri-
 ctio.

22.
 Arbitrium
 Iudicis est,
 quando
 censuris,
 quando
 brachio
 vtatur.

23.
 In summis
 delictis fit
 degradatio
 & traditio
 brachio sæ-
 culati.

24.
 Imploratur
 & illud ad-
 uersus Papam
 simoniacæ
 electum

25.
 Propriè im-
 ploratur, cū
 quod iudex
 decreuit,
 exequi non
 sufficit.

26.
 Delegatus
 imperat
 Ordinatio,
 vt præstet
 auxilium;
 nisi is fece-
 rit, ipse cen-
 suris vtitur.

27.
 Implorato
 non licet
 examinare
 acta implo-
 rantis.

derint ad S. A. referre. idque tum maximè obtinet cum non executio ab implorato fit, sed familiam suam tantum accommodat. *M. Ant. Gen. in prax. c. 37.* & sic etiam sonat Concilium *Trid. sess. 25. de reg. c. 22.* vt requirentes non requisiti exequantur, sed subsidium præstent. Sic & Henricus III. edicto 1580. art. 24. sententijs Ecclesiasticorum exequendis brachium sæculare præstari iussit, acta examinari vetuit. vt & Philippus II. edicto ad Synodum Cameracensem 1587. art. 18. *Vide. j. c. 8. n. 8.* Neque vero permittitur examen *in c. administratores. 23. q. 5.* quippe audiunt, examinant, & corrigunt potestates sæculares, non acta iudicum Ecclesiasticorum; sed *querimonias*, inquit, *Episcoporum & Ecclesiasticorum virorum ad Ecclesiarum tuitionem, pupillorum, aut viduarum protectionem, rapaciumque refractionem.* quæ est generalis illa protectio, de qua initio diximus. non specialis, & propriè dicta imploratio pro executione specialis alicuius decreti, atque sententiæ.

Quare nec ex d. c. administratores rectè infertur, non teneri Iudicem præstare brachium, quando Ecclesiasticus quippiam non iuste decernit, *vt ex Oldrado ait Tuscus. vbi sup. n. 15.* quippe d. c. administratores querimonias tantum defert audiendas, examinandas, corrigendas, non rem ab Ecclesia iudicatam, adeoque huc non pertinet. admitendum est tamen, quod si euidenter appareat de sententiæ iniustitia, aut nullitate; v. g. quod parte inauditâ sit lata; merito negetur brachium. idemque dicendum est si rite ab ea sit appellatum in causa appellabili. *Tusc. post Oldradum ibid. n. 14. & 16.* quippe quod de sententia dicitur, de valida intelligendum est. *l. si is se non obtulit §. condemnatum. D. de re iud. & irritum est quod fit, dum nulla sententia præcessit. l. si cum nulla. D. eod. l. 1. C. de execut. rei iud.*

Id quod equo iure recipiendum puto, siue Iudex Ecclesiasticus, sæcularis; siue sæcularis, Ecclesiastici opem imploret, vt neuter examinare alterius acta debeat. secus quam Martha existimet, qui id Ecclesiastico permittit, laico negat. *de Iurisd. p. 1. c. 50. in fin. c. 51. p. 4. c. 151. n. 12.* si quidem æqualem vtrique comparisonem facit *c. fin. de excepr. in 6.* vnico excepto casu, quo animarum periculum inducatur: seu in ijs quæ peccatum continent, aut fouent. quando non tantum subsidium non ferre debet; sed & super iniustitia legum, iudiciorumque sæcularem corripere. *vt supra diximus lib. 4. c. 1.* Ita tamen vt Ecclesiasticus ad excommunicationem non procedat, nisi præuia monitione. *c. sacros. X. de sent. excomm.* quando vtrique audiendus erit, si quid canonicum opponat, quo minus putet se excommunicandum. sicut & sunt exceptiones, quæ in ipsa executione proponuntur. *Vide Guid. Pap. decis. 574. n. 2.*

Quoniam vero idem Martha d. c. 51. latius contendit, quod Iudex sæcularis auxilium præstare rogatus, non possit cognoscere de viribus sententiæ; animaduertere hinc solum volumus, argumenta quæ aduersus laicum pro Ecclesiastico, eadem pro hoc obtinere contra illum: dummodo versetur in terminis æqualibus: id est causis quarum in requisito detur capacitas. v. g. spiritualium in laico non est capacitas: contra mortis & sanguinis fundendi non est in Ecclesiastico capacitas. itaque in causis ad mortem aut sanguinem spectantibus non præstabit opem Ecclesiasticus; neque de ijs cognoscet; in spiritualibus non se interponet laicus.

Itaque in causa hæresis solus cognoscit Ecclesiasticus; seu quoties fidei ratio ventilatur. *c. quoties. 24. q. 1.* & sæcularis requisitus sine vlla cognitione, tanquam merus executor,

29.
Idque si Iudex implorans sit Ecclesiasticus, siue sæcularis.

30.
Excommunicari tamen non potest nisi monitus, qui si quid canonicum opponat ne possit excommunicari, auditur.

31.
In causa hæresis nihil præstat sæcularis, nisi vt merus executor.

curator, brachium præstat. *c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6.* Bullam Bonifacij VIII. citat M. Ant. Gen. in prax. c. 37. nisi fortè proponatur nullitas ex defectu iurisdictionis. vt si Inquisitor non fuerit 40. annorum iuxta clem. *uolentes. de hæret.* aut minor damnatus sit sine curatore. *Wames. can. cons. de hæret. cons. 566.* adeo vt nec ad finem confiscationis secularis de crimine hæresis cognoscat. *vt diximus sup. lib. I. c. 40.*

32. Neque in degradatio-
ne nisi ref-
pectu Iudi-
cij, quod ip-
se de nouo
format, ad
sententiam
quam ipse
ferre debet.

Iterū in clerico degradato nul-
læ sunt partes Iudicis sæcularis, vt
de degradatione cognoscat. quia
in illa ipsa fundatur principium iu-
risdictionis sæcularis, quod utique
non potest euertere. *ex eo enim non
debet quis fructum consequi, quod nisus
exiit impugnare. c. ex eo. de reg. iur. in
6. Marth. d. c. 51. n. 16. & seqq.* tametsi
acta recognoscere possit, & pro eo-
rum merito, etiam absoluere. *vt ali-
bi diximus*, seu alia conficere. *Vide
Mansfelt. in exercit. ad Breue Apost. ad
verb. auxilium brachij secul.* imo non
possit tantum sed & debeat, cum
ipse vltius condemnare debet;
non autem exequi tantum con-
demnationem. *Auth. de sanctiss. Episc.
§. hæc sunt. Agia de auxilijs fundam. ex
bib. 21.*

33. Æqualiter
vterque iu-
dex abstinet
ab examine
actorum
implorantis
nisi moni-
tus quid
opponat, vt
supra.

Quapropter ijs casibus, de qui-
bus alteruter non potest iudicare,
exceptis; Iudex imploratus tam
Ecclesiasticus, quam secularis ean-
dem iuris rationem sequi debet.
Itaque quod ait Martha dum exe-
cutio petitur à Iudice, illum cen-
seri executorem mixtum, & quan-
do ille de nullitate censeatur posse
cognoscere, vel qui merus execu-
tor est nullatenus; quomodo sen-
tentia nulla executioni non sit mán-
danda, sed rescribendum commit-
tenti, ex regula c. si quando *X. de res-
cript.* in vtroque iudicio pari passu
ambulat. utique vt evidens debeat
esse nullitas, non quæ altiorem in-
dagationem requirat. iterum iniqua
evidenter executionis postulatio.

vt cum illa petitur pro sententia à
qua est appellatum: secundum re-
gulas appellationum. nam extra il-
las, non Iudex videbitur, sed priua-
tus, cui resisti possit; minus bra-
chium auxiliare sit præstandum.
Marth. d. c. 51. n. 54.

An autem negandum sit bra-
chium auxiliare, si sententia erit
iniquè lata? euidens mox exe-
gimus. vt decisum est in delegato.
c. si quando. X. de off. deleg. si certa sit
iniquitas Ordinario conuenire, vt
non resistat violenter, sed ille dif-
ferat, donec delegans Papa consu-
latur. subiicitque glossa *ad v. resiste-
re*, nisi delegatus destiterit; vt Iu-
dex requisitus appellet: tenereque
ait appellationem. *arg. c. super eo. X. de
off. deleg. & c. cum super controuersa.
X. de re iud.*

Certa inquam sit iniquitas. Ne-
que enim, vt aliquibus *apud Marth.*
n. 33. videtur, ex sola suspitione ini-
quitate negandum est auxilium à
iure dari mandatum. *arg. à contrario
d. c. si quando in verb. in quibus certum
sit.* neque enim suspicio requisiti
Iudicis præualere debet præsum-
ptioni iuris, quæ pro Iudice est,
quod bene functus sit officio: &
pro sententia; vt pro veritate ha-
beat: donec contrarium doceatur.
neque iterum præualere au-
thoritati iudiciorum. si rectè dis-
putetur an Iudex etiam scientiam
propriam præponere possit actis,
& probatis; & communius in nega-
tiuum sententiam itum sit.

Quoniam tamen magna cir-
cumspectione opus est, in infligen-
da excommunicatione; *Concilium
Trid. sess. 25. c. 3.* admittendum est,
paulo propius posse Iudicem Ec-
clesiasticum inspicere causas sus-
pectæ iniquitatis, antequam cen-
suram infligat: & in monitorijs
prospiciat. vbi enim maius est pe-
riculum, maior debet esse cautio. *c.
vbi periculum. de elect. in 6.* nulla au-
tem est periculi comparatio inter
percussionem animæ, & bonorum
distra-

34.
Euidens de-
bet esse ini-
quitas, vt
negetur
auxilium.

35.
Non præ-
sumpta, sed
certa.

36.
Pro Iudice
enim lex
præsumit.

37.
Ecclesiasti-
co tamen
antequam
animam
percellat, fa-
cilis indul-
gendum
examen, si
iustam ha-
bere se pu-
tat præsum-
ptionem.

distractionem. vt hæc imparitas præstandi auxiliij non procedat à disparitate iurisdictionis, vt videtur apud Martham, sed disproportionem materiæ.

Rectè etiam auxilium recufatur cum illud Ordinarius requirit aduersus exemptum. *Chokier De Iurisd. Ord. in exempt. p. 4. q. 82.* quasi incompetens nullam in eum iurisdictionem habeat. fauet *c. vt fama X. de sent. excomm. in verb. dum tamen id de mandato faciant Pralatorum, quorum illi sunt iurisdictioni subiecti*: & rationem subiungit; *cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur. Vide quæ diximus in Consulti. can. de priuileg. conf. 3.* quæ eo magis obtinebunt, dum à sententia aut decreto appellabili erit prouocatum. *Chokier ibid. p. 4. q. 39. p. 2. q. 44.* Sed quoniam multis in casibus exempti Ordinarijs subijciuntur, vt illos perstrinximus in *Tur. pont. nou. anal. de priuileg. & plenè refert Chokier ubi sup. p. 2. q. 45.* contingere potest, vt brachium denegari non possit: si videlicet de illorum aliquo agatur, illudque appareat.

Igitur vt redeamus ad ea, quæ superius diximus, non potest regulariter Iudex imploratus examinare acta implorantis: seu vllam causæ cognitionem assumere. *d. c. vt inquisitionis. d. c. de catero.* Exceptiones aliquas, etiam quibus negari brachium possit, vide *infra c. 6.*

CAPVT IV.

*Auxilium brachij secularis
an in singulas causas
implorandum?*

AN in singulos casus implorari debeat, an congruum magis sit generaliter concedi in omnes? & ferè vsus habet, & sensus canonum, vt in singulas imploretur. præsertim quod, vbi mentio

est de brachio sæculari implorando, vt est toto iure frequentissima, solet ferè semper subiungi hæc clausula, *cum opus fuerit*: singulatim ergo quæri oportet, an opus sit; & tunc implorari. Concordata Brabantia anni 1541. *sub tit. de testam.* permittunt Iudici Ecclesiastico sententias suas exequi, vel per censuras, vel per brachij inuocationem. Senatus Supremus Mechliniensis, ad postulationem quorundam Episcoporum, mandauit aliquando suis ostiarijs generatim, vt requisiti eorum sententias executioni mandarent. idem etiam iusserunt quidam prætores suis satellitibus. imò passim obtinuit, vt magistratuum apparitores, & nuncij generale mandatum habeant citandi, arrestandi, quin & quibusdam locis, nisi notabiles personæ fuerint, apprehendendi, quos aduersarij voluerint. Edictum ad Concilium prouinciale Cameracense anni 1586. & Mechliniense anni 1608. totum est in brachio præstando executioni decretorum synodaliū. idque multis in locis tam Concilijs, quam Fiscalibus, & magistratibus iniungit. & huiusmodi generalis concessio, vt tantum interpellentur, qui ipsam manum adhibere debent, magis cum ratione videtur conuenire: quo minus videatur exigi cognitio, ipsiusque rei iudicatae examen: quod vetant leges. nisi fortè salebrosa sit materia, vt vereatur Iudex ne quam iurisdictione sua iacturam faciat, si modo iustè vereatur, non obtendat tantum, vt magis molestus sit, quam auxilietur. Atque hæc de eo auxilio, quod quasi priuatis in causis solet implorari, non quod generatim Principes, vt Ecclesiæ protectores rogantur per canones, vt illi defendendè impendant. vt & in inauguratione sua iurant. quomodo etiam *7. c. 7.* agimus de auxilio receptioni & obseruationi Concilij Tridentini præstâdo, & fidei orthodoxæ. *c. 13.*

CAP.

38.

Imploratio Ordinarij aduersus exemptos refutanda.

2.

Generatim addici & apparitori-bus ferendum per-mitti potest.

39.

Regulariter non potest imploratas examinare acta implorantis.

3.

Nisi iustus metus se ingerat alicuius præiudicij.

1.
Solet in singulas ferri.

CAPVT V.

*An auxilium Ecclesiasticus
Iudex petere possit à mili-
tari in causa ciuis; aut ciui-
li, in causa militis?*

1.
Vbi iudex
familiam
armatam
ipse met ha-
bet, auxilia
etiam in-
competen-
tia potest
assumere:
aliàs secus.

Publicum auxilium postulari
vult c. 1. X. de off. ord. vtique pu-
blicę Potestatis. si ergo territorium
& familiam armatam concedimus
Iudici Ecclesiastico, qua de re egimus
pluribus locis huius operis. Vide j. c. 11. n.
3. Declarationem Interpretum Concilij
Trid. quam citamus, & in Iur. pont. nou.
anal. de off. ordin. & in Notit. Iur. Belg.
de Episcop. audient. vbi sua familia
non erit sufficiens, iuxta c. 2. X. de
cler. exc. minist. l. si quis latrones. §. sin
autem. C. de his qui latron. occult. con-
tumacię condemnati subigendę;
dicendum erit, assumere posse Iu-
dicis cuiuslibet auxilium: dummo-
do euidenter liqueat, apparitorem,
familiamque suam in executione
chorum ducere. nam alioquin ex-
tra territorium; aut supra iurisdic-
tionem ius dicenti, impune non
paretur: imo tanquam priuato resi-
stitur: ciuis militari, miles ciuili Iu-
dici obedire non tenetur. & qui-
dem in locis mox citatis territo-
rium habere Iudicem Ordinarium
Ecclesiasticum censuimus: posse et-
iam familiam habere armatam de-
clarasse S. Congreg. Interp. Concil.
Trid. retulimus; & latius contendit
Martha de Iuris. lib. 1. c. 50. innuunt-
que passim canones; dum execu-
tiones reales, & distinctiones per-
sonarum fieri iubent, inuocato cum
opus erit brachio sæculari: nam alio-
quin semper opus esset, si fami-
liam armatam habere non lice-
ret.

Quod si autem Iudici Ecclesia-
stico territorium aut familiam ar-
matam non permittamus, opus ha-
bebit brachio illius Iudicis, qui re-

spectu condemnati, & parere tergi
versantis, erit competens. nam si
ius dici non potest nisi subdito,
multo magis executio, quę ad præ-
cipuam Iudicis auctoritatem per-
tinet, fieri non poterit nisi aduersus
subditum. debet enim exequendi
auctoritas necessariò esse, vel in re-
quirente, vel in requisito. c. vt fama.
X. de sent. excom. diximus in Consult. can.
de priuileg. cons. 3.

Sed hæc vbi Iudex militaris ex
minoribus est; quid si ergo per to-
tum territorium, prouinciamue
vice Principis militarem potesta-
tem habet; vt quasi Principis auxi-
lium impleretur? potest enim non
tantum magistratus municipalis;
sed Regij, etiam supremi Iudicis
brachium implorari. sed videndum
erit an mandata militaris huiusmo-
di Iudicis eò se extendant, vbi Ec-
clesiasticus neque familiam habet;
neque per suos executores solet
exequi: quando militares non po-
terunt videri in subsidium venire
alio non præeunte: & si mandata
Regia desint; vel vsus ea non pro-
bauerit, non videbitur esse compe-
tens brachium, aut iurisdictionis
competentis exercitium.

Nihilominus cum Iudices Ec-
clesiastici nunquam sint sine nun-
cij, quos etiam executores vocant,
quamuis gladio accincti esse non
soleant; habendi sunt illi pro fami-
lia armata: eoque, si consuetudo
non resistat, illis præeuntibus in
executione incompetens alioquin
satelles accedere posset. atque ita
memini sæpius accidisse: præser-
tim rure; vbi singuli pagorum mi-
nistri non sufficiunt; sed pleniori
manu opus est. & singulatim in no-
bili quodam, qui Ecclesiam graui-
ter offenderat, & Episcopus assum-
pto auxilio decurię equitum ex
dominio suo eductum in carcerem
traduci iusserat per suum promo-
torem, accuratè tamen est cauend-
um, vt huiusmodi nuncij, seu mi-
nistri notorij sint: ne quid forsan
incom-

2.
Si militaris
maior pro-
rex &c. qui
in mandatis
habent bra-
chium præ-
stare, inuo-
cari possunt.

3.
Alique mi-
nores vbi
consuetudo
fauet.

incommodi tanquam aduersus priuatos, seu alioquin incompetentes, audacius attentetur.

CAPVT VI.

An censuris inuiti cogi possint ab Ecclesiastico Iudices seculares, ad præstandum brachium?

Iurisdictionis pars est suum cuique tribuere, adeoque & Iudici subsidium postulanti: vt alter alterum iuuare tenetur. vt diximus hoc libro c. 1. eoque magis laicus Ecclesiasticum. *Omnes Principes terra*, inquit Clemens III. c. 4. X. de maiorit. & obed. & ceteros homines Episcopis obedire B. Petrus præcipiebat. ideoque à Gregorio & Concilio Agathensi, qui decreto Episcopi non obedierit, ab Ecclesia abijci, & anathematizari præcipitur. c. 2. X. de maiorit. & de reculante brachium auxiliare specialiter statuitur. c. 2. X. de maled. c. administratores. 23. q. 5. c. abolendam, §. penult. c. excomm. §. monentur. X. de heret. ita tamen vt contumacia sit citra iustam excusationem. si enim aliqua obtenditur; seruo prius excutienda est, an iusta sit; an proficua speretur, & medicinalis censura; an contumax timeatur indurandus, noxiasue Ecclesiæ tragœdias daturus. oportet enim aliquando minus malum omittere, vt maius euitetur. adeoque omissis censuris aduersus recusantem brachium, adire supremum potius Principem, vt aliud ipse auxilium mittat; aut recusantem præstare cogat, vt Auth. de sanctiss. Epif. §. si quis contra. quod Episcopus iudicauerit, iubemus, inquit, per loci Iudicem hoc executioni perfecta contradi: idque edita nostratia desiderant, mens etiam Concilij Trident. sess. 25. c. 3. est, vt à censuris abstineatur, cum per alia iuris remedia obtineri executio potest. qualis erit Principalis

brachij imploratio, cum inferioris Iudicis contumacia suaserit. semper reminiscendum est interim Iudici sæculari, excusationem hodie non præstare, quod Iudex Ecclesiasticus non præmiserit censuras. vt olim non ante eum debere Interpretes quidam sentiebant. sed id hodie cessat per decretum Concilij Trid. sess. 25. c. 3. vt diximus sup. l. 4. c. 3. n. 18. in Consult. can. de sent. & re iud. conf. 1. Tuscus verb. brachium. conclus. 125.

Alterum remedium temporale suggerit Martha de Iurisd. l. 1. c. 52. vt si feudatarij Ecclesiæ fuerint huiusmodi Iudices, comminatione indignationis, amissionisque feudi constringantur. quod ibidem late profequitur; sed vt id rarius est, ita consultius adire supremos Principes, qui defensionem Ecclesiæ iurauerunt. c. Principes. 23. q. 6. c. Res humana, ibid. inquit Leo, aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & regia & sacerdotalis defendat auctoritas. & huiusmodi praxim insinuat c. nullus. X. de iure pat. d. c. administr.

Porro iniuste censuris sæcularis cogere, cum vel appellatum est, vel euident apparet nullitas. vt diximus supra hoc libro c. 4. sed & cum sententiæ executio non est facienda; quod incerta illa sit, & illiquida. l. 7. D. de confess. seu quando sententia seu instrumentum non est exequibile. vt ait Tuscus verb. brachium militare. conclus. 126. vbi late quando quis manu militari non sit in possessionem mittendus. sed & in his iterum prudenter vtrumque Iudicem versari oportet; ne quid perperam ille præcipiat; ne quid hic argutando recusset: sed comiter literis causam moræ perscribat, difficultatem proponat. quod neque sibi reuerenter fieri summus Pontifex dedignatur. c. de cetero. X. de sent. c. si quando. X. de rescript. vnde etiam consultationes fiunt, & iussiones secundæ

L I sapius

4. Super eo tamen ordine se nequit sæcularis excusare.

5. Feudatarij Iudices Ecclesiæ pœna amissionis feudi, quam censuris, prius cogendi.

6. Brachium non præstatur cum rite appellatum est, aut euident nullitas.

7. Sed comiter referendum.

1. Iurisdictionis vna altera iuuare tenetur. præsertim sæcularis Ecclesiasticæ.

2. Vt cogi ad id censuris possit.

3. Prudenter tamē. adeoque magis adire supremum principem oportet.

sæpius expectantur. *l. nemo. C. de sent. & interloc. omn. Iud. vide glos. in d. c. si quando.*

8. Quando licitum brachium inuocare, quando regulari &

9. Licet etiam delegato.

10. In causis merè Ecclesiasticis, ita vt acta exhibenda non sint.

11. Sed neque in civilibus & mixti fori.

Sed generalius Michael Agia de *exhib. auxil. seu de inuocatione vtriusque brachij*, distinctiusque & quando illud liceat inuocare, quærit: & quando recusare permissum sit. & quid *concl. 1.* licitum illud etiam inuocare, vt supra docuimus, delegato tradit: *laudatis pluribus authoribus, vt est communis in c. significasti. X. de off. deleg. ad verb. sententiam auctoritate nostra sibi commissa potest executioni mandare.* sequentibus exinde conclusionibus etiam Ordinario & Inquisitori in causis merè Ecclesiasticis ita inuocare, vt nulla actorum, sed sententiæ tantum Iudici requisito fiat exhibitio. quippe in quibus omnis cognitio sæcularibus interdicta est. *c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6.* vbi illa verba *quoquo modo cognoscant*, nō tantum cognitionem principalem; sed etiam incidentem complectuntur. & illa verba, *cum merè sit Ecclesiasticum*; cum pro iurisdictione adijciatur, significant; quāuis constitutio tantum loquatur de hæreticis, obtinere tamen etiam in alijs criminibus, ac negocijs merè Ecclesiasticis. *quod latius Agia concl. 3. & sic in c. presidentes. de hæret. in 6.* requisiti contra hæreticos debent iustitiam & officium suum exercere: & in alijs merè Ecclesiasticis causis, vbi eadem est ratio, eadem sequitur iuris dispositio. *l. illud. D. ad leg. aquil. adeoque etiā civilibus. Agia conclus. 6.* Quin imo etiam in causis mixti fori tenetur exequi Iudex imploratus id, quod implorans iudicauit. *vt latè Agia concl. 4. vt à Concilio etiam Triad. s. 24. de reform. matr. c. 8. in materia adulterij, seu concubinatus admittitur inuocatio brachij sæcularis.* Sed si impleretur auxilium, vt illius, qui cōtempnit omnia Ecclesiæ remedia, *vt in c. non ab homine. X. de Iudic. cōtumacia compri-matur per sæcularem potestatem; ita quod ei deputeretur exilium, vel alia legitima pæ-*

na inferatur; oportet vt Iudex requisitus acta videat. cum non nisi ex actis & probatis pœna infligi possit. auct. de sanctiss. Epif. §. si quis contra. vbi postquam quis degradatus, secundum ecclesiasticas regulas erit, *tunc, inquit, competens Iudex hunc comprehendat, & secundum leges litem examinans cause finem imponat. quam auct. Agia rectè examinat vbi sup. 21. fund. & concl. 5.* aliud ergo est cum auxilium imploratur ad executionem rei iudicatæ: aliud cū implorato aliquid superest iudicandum, aut arbitrandum: vt in degradato qui traditur brachio sæculari. *d. §. si quis contra* vbi etiā vice versa statuit Iustinianus, vt si quis clericus secundum suas leges ad mortē esset damnandus, Episcopo locorum gesta munimentorum palam fiant: & *si ex his, inquit, agnoscatur proposita crimina commississe, tunc ipse Episcopus hunc secundum regulas ab honore siue gradu, quem habet, separet. Iudex autem ultionē ei inferat legibus congruentem: si vero Episcopus putauerit gesta non iuste confecta: tunc liceat ei differre nudare honore seu gradu accusatam personam.* quare nuper prælatus quidam iuste recusauit degradare quemdam clericum læsæ maiestatis damnatum, cum ei actorum inspectio esset negata.

Eodemque modo tenetur Iudex Ecclesiasticus mucrone Ecclesiæ iuuare sæcularem contra rebelles. *c. dilecto. de sent. excom. in 6.* ita tamē vt fides ei fiat de rebellionē, & inobedientia ex actis. nam sine illis non potest imponere nouam pœnam: aut saltem sine monitionibus, quæ habeant clausulam iustificatorem. *vt in c. nouit. X. de iudic. in verb. cognoscant* *utrum iusta sit querimonia, & infra, vel eius exceptio sit legitima &c. quod c. late discussimus in Hiattulib. 2. & 3. & pluribus docet Agia conclus. 7.*

Et exinde proficitur plures casus, quibus liceat auxilium recusare. & primum quidem nullitatis, secundum iniustitię, sed hæc debet

12. Si tamen vt plenior aut noua pœna imponatur, secus est dicendum vt in degradatione.

13. Index Ecclesiasticus petente sæculari exco-municat rebellem sed præiuris monitionibus.

euidens

euidens esse vt supra c. 3. l. 4. diximus, & quidem ex actis publicis. nam priuata scientia, vt iudicantem non impedit sequi acta publica; ita neque auxiliatorem. & sic intelligit Agia sub. cas. 2. c. pastoralis. §. quia vero. de off. deleg.

Tertium casum ponit Agia in exempto, qui appellauit à visitatione Episcopi: sed hodie id non recipit Concilium *Trid.* f. 6. c. 4. f. 25. c. 6. f. 14. c. 4. vid. sup. l. 4. c. 4. n. 38.

Quartum casum cum à sententia interlocutoria est appellatum, seruata forma c. 1. de appell. in 6. sed iterum seruandum est hodie Concilium *Trid.* f. 24. c. 20.

Quintus ei casus est, quando mādātum Episcopi extraiudiciale fuerit iniustum: & nullū vtique si ordo iuris, cum debuit, seruatus non est. nempe *bonus Iudex nihil ex arbitratu suo facit, sed iuxta leges & iura pronunciat: sicut audit, ita iudicat; & sicut se habet negocij natura, decernit: examinat causa merita, non mutat. c. iudicet. 3. q. 7.*

Sextus casus, quando iustè appellatum est: sed iterum sequenda est distinctio d. c. 20. vult tamē Agia standum esse sentētia declaratoria Episcopi super excommunicatione iuris; per c. post cessionē. X. de prob. sed tamen ex illo aliud confici non potest, quam tantisper credendū esse literis Episcopi, donec aliud probetur: non autem exequendum esse, si quid vltius petatur, præter euitationem; quam d. c. iniūgit. quare & Agia dubiū sub casu sexto mouet, an, si eum Episcopus, quem scribit excommunicatū, petat apprehendi; teneatur obsequi sæcularis? & negat teneri, cum sit extraiudicialiter sine actis: quia non habet præsumptionem pro se, sicut cum acta iudicialia conficiuntur. c. quoniam contra. X. de probat. sed id obtineat, cum Ecclesiasticus petit, vt sæcularis litem instruat, non vero si ex circumstantijs v. g. ob suspicionem fugę, hæresis & c. decreuerit percussorem cle-

rici realiter citandum ad suum tribunal, & auxilium tātum petit pro executione citationis realis. tunc enim id super decreto dumtaxat sibi exhibitō præstare debet. vt diximus supra hoc libro c. 3.

Septimus casus quando sentētia Iudicis continet intolerabilē errorem: lata v. g. in notoriē non subditum, ob defectum iurisdictionis, vt si laicus de clerici crimine cognouerit, ex probationibus & cōfessione damnauerit. quia acta omnia, etiam cōfessio huiusmodi, irrita sunt: adeo vt nec Iudex Ecclesiasticus ex illis possit ferre sententiam. c. 4. X. de iudic: cum semper clericus corā Ecclesiastico debeat cōueniri: c. 8. ibid. nunquam corā laico. d. c. 8. c. 17. ibid. Et secundum has distinctiones cōcludit finaliter Agia censuris vtī posse Iudicem Ecclesiasticum, & imperare auxilium. de quo etiam late *Barbosa Iur. Eccl. lib. 1. c. 39. §. 4. n. 60. & seqq. Couar. pract. c. 10.* sed hic *ibid.* §. c. 1. multa de remissionibus, quæ ex causa cōtractus vel delicti iure fiebant: sed quę minus hodie frequentantur; neque propriē huc pertinent. plures omnino citat Agia principio sui tractatus.

Est porro notabile quod Iudex Ecclesiasticus, qui tradens hæreticum brachio sæculari intercedere debet pro moderatione pœnæ; si sæcularis vel differt vel nō imponit pœnas legales, eundem Iudicem monere possit, non tantum vt iustitię debitum exequatur: vt in c. vlt. ne clerici vel monachi in 6. sed etiam cēsuris cogere, vt legales pœnas imponat, & exequatur. *Diana p. 1. tract. 1. res. 134.* vbi refert Paulū IV. & Pium V. decreuisse, vt quomodocūque Inquisitores ad cōdemnationē hæretici concurrant, immunes sint ab irregularitate. & p. 4. tract. 8. res. 26. etiam tradit aduersus tergiuersantes auxiliari, tanquam de hæresi suspectos, inquirere posse: quamuis prætendant sententiam esse iniustam, quippe cum istiusmodi

15.
Neque dū error est intolerabilis.

16.
In causa hæresis vt Iudex Ecclesiasticus pro moderatione intercedat, & tamen cogat ad pœnas legales.

17.
Etiam extra districtum Inquisitores officium vt faciant.

cognitioni quoquo modo immiscere se non possint, vt diximus. quin imo eodem tract. q. 7. existimat in causa fidei Inquisitores, & Episcopos non coarctari districtu suo, quin extra illum verbaliter, & realiter citare quem possint sine prænio assensu Iudicis loci, siue Ecclesiastici, siue sæcularis. quasi sint delegati Papæ: saltem quoad prærogatiuas delegationum, vt eodem tract. resol. 1. tametsi literis subsidiarijs vti soleant.

18.
Et Ordinarius contra Iudæos & infideles.

Quin imo etiam Iudex Ecclesiasticus, quod ipsi non licet iudicare de his qui foris sunt, compellit præstare sæcularem. vt cogere Iudæos in eius territorio habitantes remittere Christianis vsuras. c. post miserabilem. X. de vsur. quæ tamen, si incertis sunt debitæ, si conuertantur, in fauorem suscepti baptismatis, tanquam in pium vsum, liberè eis concessit Paulus III. & sub anathemate interdixit, ne super bonis huiusmodi vlla eis fiat molestia. cui constitutioni, vt in fauorem fidei latæ, etiam Iudices laicos parere oportet.

CAPVT VII.

De auxilio receptioni & obseruationi Concilij Tridentini præstando.

1.
Vt illud Tridentini Patres implorauerint

Postquam sancta Synodus dicente Spiritu sancto multa fidei Catholicæ dogmata declarasset; hæreses damnasset; multa ad morum correctionem, reducendamque Ecclesiæ disciplinam præclare diuineque sanxisset; Regum, Principumque auxilium implorauit, vt executioni suorum decretorum illud præstarent: *supereſt nunc*, inquit *ſeſſ. 25. de recipiend. decret. Concil. vt Principes omnes quod facit, in Domino moneat ad operam suam ita præstandam, vt qua ab ea decreta sunt, ab*

hæreticis deprauari, aut violari non permittant, sed ab his & omnibus deuotè recipiantur, & fideliter obseruentur. Pius etiam IV. in Bulla confirmatoria Concilij 7. cal. Feb. 1563. ipsum, inquit, *charissimum filium nostrum Imperatorem electum, ceterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus, & per visera misericordie domini nostri Iesu Christi obtestamur, vt, qua pietate Concilio per Oratores suos affuerunt, eadem pietate, ac pari studio, diuini honoris & populorum suorum salutis causa, pro Sedis quoque Apostolica & sacre Synodi reuerentia ad eiusdem Concilij exequenda & obseruanda decreta, prælati, cum opus fuerit, auxilio, & fauore suo adsint, neque aduersantes sana ac salutari Concilij doctrina opiniones à populis ditionis sue recipi permittant, sed eas penitus interdiciant.* ita compellat œcumenicum Concilium: ita Ecclesiæ Christianæ Antistes. quid ergo dicemus, si locum habet aliquando illud Christi apud Mattheum c. 18. *quæ Ecclesiam non audierit sit tibi tanquam ethnica & publicana?* dum non tantum ad fidei dogmata id pertinet; sed etiam ad mores, disciplinamque Ecclesiæ. respondebat enim Christus non de fide; sed de correctione fratris. adeoque & hic vsu venit alterum illud Christi, apud Lucam c. 10. *qui vos spernit, me spernit; qui vos audit, me audit.* promptior fuit primorum Christianorum obedientia; quibus illud Apostolorum suffecit, *Act. c. 15. Visum est Spiritui sancto, & nobis.* eundem spiritum Ecclesiæ suæ semper ad futurum, docturum omnia, & suggesturum addixit Christus apud Ioannem c. 14. omnem veritatem: c. 16. ideoque Synodus Tridentina passim vtitur hoc titulo; *sacrosancta, œcumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata.* qui ergo quod de fide declarat, de moribus decernit, de disciplina sancit, non recipit; aduersatur, obſistit; non sentit aculeum D. Stephani, *Act. c. 7. vos*

2.
Et Pius IV.

3.
Vt audire eos oporteat.

4.
Vt Spiritus sanctum qui in illis locutus est.

c. 7. vos semper Spiritum sancto resistitis, sicut & patres vestri?

5. Quid si qua decreta huic, vel illi loco non cōueniant?

Scio obijci non omne pharmacum omni ægro conuenire; non omnes leges omni loco, & tempore; esse quædam quæ nonnullibi moribus, consuetudini, genio populi conuenire non putentur; quãuis alias salutaria: sed occurrit Synodus; quod si, inquit, ubi supra, in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, qua declarationem, quod non credit, aut definitionem postulant, præter alia remedia in hoc Concilio instituta, confidit sancta Synodus Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut uel euocatis ex illis præsertim prouincijs, unde difficultas orta fuerit ijs, quos eidem negotio tractando uiderit expedire, uel etiam Concilij generalis celebratione, si necessarium iudicauerit, uel commodiore quacumque ratione ei uisum fuerit, prouinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesia tranquillitate consulatur. quibus ergo in recipiendis synodi decretis difficultas offerri uidebatur, inire uiam debebant, quam designauit synodus: adire Ecclesiæ præfulem, qui prouinciarum necessitatibus, pro Dei gloria & Ecclesiæ tranquillitate, consuleret. leges ille Ecclesiæ generales mutare potest in priuilegia: & singulis, quod salutare est, propinare. adire eum oportet, & audire; non spernere; quem Deus dedit gregi suo pastorem: illius est ad pascua singulis congrua ducere, opportunè singulorum necessitatibus prouidere. c. adu. X. de imm. Eccl.

Hæc eadem Philippo II. à prouincijs quibusdam Belgicis proponerentur: iussit tamen ille generaliter Concilium publicari, atque recipi: ita ut si specialia quædam illarum iura singularem prouidentiam exigerent, ea postmodum exhiberetur. *Ut retulimus in Iur. pont. anal. de constitut. n. 6. & seqq. ubi etiam citauimus Pasquier Recherches lib. 3. c. 28. ubi de Francis refert, propter multam Tridentinorum*

decretorum repugnantiam cum libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, induci Francos non posse ad receptionem synodi Tridentinæ. libertas libertate perit. genius iste non satis conuenit cum Spiritu illo, qui præfedit Concilio Tridentino. cuius ultimum decretum est. *sess. 25. ut omnium, quæ in eo decreta & definita essent, confirmatio à Romano Pontifice peteretur: quod si huiusmodi tergiversatores satis pastorem suum cognoscerent, uocem illius audirent, ex Christi sententia Joan. c. 10. iudicio illius difficultates suas subijcerent; baculo illius pastoralis dirigi peramarent.*

Sed neque libertates Ecclesiæ Gallicanæ obstant receptioni Concilij Tridentini; saltem secundum illas, quæ ueræ & canonicæ reperirentur à pastore summo modificandæ. *Vide qua diximus sup. l. 2. c. 85. Constat enim clerum Galliæ pridem desiderasse, ut per Regem liceret Concilium Tridentinum in Gallia publicare. interest tamen cleri in primis legitimas Gallicanæ Ecclesiæ libertates non obliterari. solent talia nomina obtendi; res agi alia.*

Magis placet quibusdam (quibus *rationes status* ante religionem ponere lubet) ut quæ synodus œcumenica Tridentina, aliaue, uel summi etiam Pontifices sanxerunt; auctoritate Regia edicantur. cuius rei non alium nunc testem citabo quam Adamum Theueneau in *commentar. Ordinat. Gallican. totiusque eius libri. i. titulos, de Regalibus, de debito officio Episcoporum, de promotione ad ordines sacros, de parochis, de prædicatione uerbi Dei, de præbendis, de residentia prælatorum, parochorum beneficiariorum, de vicarijs Episcoporum, de religiosis, eorumque reformatione, de obseruatione diei dominicæ & festorum, fundationibus, decimis, iurisdictione Ecclesiastica, priuilegio clericali, Regestis, ad quæ teneantur Ecclesiastici, immunitate cleri, elocationibus bonorum Ecclesiasticorum,*

6. Absint Rationes status, & excusationes in peccatis.

reparationibus Ecclesiarum, mandatis resignandi, & impetrandi beneficia in Curia Romana, collationibus beneficiorum, Indultis, Graduatibus, expectatiuis, possessione beneficiaria ineunda, notaribus Apostolicis, Campsarijs & solicatoribus Romanis: Scribis Ecclesiasticis, hospitalibus, Ecclesiarum adilibus. super his decreta malunt, inquam, nomine Regio edici, quam synodi alicuius œcumenicæ, aut Ecclesiæ. per hæc eis videntur Lilia splendescere. sed verendum est ne illos redoleant buffones, quorum ante christianissimum vsus fuit. non hæc habent ex cathedismo, aut testamento d. Remigij, qui primus fidem christianam Francos docuit. non hanc habent delatam aliquo priuilegio Apostolico potestatem: de rebus fidei, diuini iuris, aut quæ inde proximè promanant, quippiam statuendi. Vnde ergo vsurpatio ab ijs, qui Regum bonitate abutuntur: Religionem statui posthabentes. quibus nunc aliud non proponam, quam monitionem Concilij Tridentini. *sess. 25. c. 20. admonet, inquit, Imperatorem, Reges, Resp. Principes, & omnes singulos cuiuscumque status, & dignitatis extiterint, ut quo largius bonus temporalibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, quæ Ecclesiastici iuris sunt, tanquam Dei præcipua, eiusque patricinio tecta venerentur & j. nec à ministris ipsorum Principum ladi patiantur: sed seuerè in eos, qui illius Ecclesiæ libertatem, immunitatem atque iurisdictionem impediunt, animaduertant. &c.*

Ministri ergo illi atque Triboniani eiusmodi leges concinnant, quo Regis sui Coronam magis videantur illustrasse: cum etiam Episcopos, & omne genus cleri, etiam quoad res diuinas administrandas, illi videntur subiecisse. non est meum nunc quærere quot gradibus illi ab eo distent, qui folium suum exaltando similis esse voluit Altissimo. indolere tantum lubet, videre Ecclesiæ, sponsæ diuinæ, sua

detrahi monilia, mundo proprio eam spoliari: audire conquerentem *Cantic. c. 1. filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Vide quæ diximus *sup. l. 4. c. 1. n. 7. & j. c. 13.*

Sed ab auis redeamus in viam. *prælati, inquit, Pius cum opus fuerit auxilio & fauore adsint Principes, seu cum eorum brachium implorabitur: vt iam ante præmiserat, cum prælati receptionem & obseruantiam curam seuerissimè iniunxerat. quod & ante sanxerat Concilium Trid. sess. 25. c. 2. adeo vt si qui à synodo definita, & statuta palam recipere renuerent; inferiores quidem secundum canones punirentur, & vt statuit Pius per censuras & brachij inuocationem cogentur: Episcopi autem Summo Pontifici denunciarentur, & interim alij ab illorum communionem abstinerent. tenentur ergo prælati omnes neruos extendere ad inducendam Concilij receptionem, obseruantiamque: Principes requisiti manum auxiliatricem porrigere. quo cultus diuinis, inquit Concilium d. c. 20. deuotè exerceri, & prælati, ceterique clerici in residentijs & officiis quieti, & sine impedimentis cum fructu & adificatione populi permanere valeant. prælatos ad receptionem & curam vt definita & statuta recipiantur à subditis, officium suum obligat: ne postea indoleat, vt illa *Cant. c. 1. posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui: Principes autem causa, ob quam gladium portant: vt omnibus exemplo, inquit Concilium d. c. 20. ad pietatem, religionem, Ecclesiarumque protectionem existant. singulariter ergo Principes ad hunc effectum Ecclesiæ protectores constituantur. iuxta c. Principes. 23. q. 5. quorum auxilium non frustra à prælati Ecclesiarum implorari oporteat: ne incidant in minas Ieremix. c. 5. v. 28. causam viduæ non iudicauerunt; causam pupilli non direxerunt; & iudiciū pauperum non iudicauerunt: nunquid super his non visitabo dicit Do-**

7.
Recipiendum seruandumque Concilium præstandum brachij sacularis auxilium.

8.
Eoque sine Principes Ecclesiæ protectores.

cii Do-

cit Dominus; aut super gentem huiusmodi non ulciscetur anima mea? in vices pauperum, pupilli, viduæ venit Ecclesia. qui ergo eam indefensam contempserit, videat ne visitationem, ultionemque serius reformidet.

CAPVT VIII.

Quæstio nullitatis executionis factæ auxilio brachij secularis à quo Iudice cognosci debeat?

Æquum est eum cognoscere, cuius fuit decernere, non iudicem requisitum. *c. pastoralis. §. quia vero. ubi gloss & DD. X. de off. deleg. l. à Dino Pio. §. si rerum. D. de re iud. c. si quis. in V. ipsius solitudine seruata lege, modis omnibus compleatur. X. de for. comp. diximus supra lib. 4. c. 4. cum, qui requiritur ad executionis auxiliū, non postuletur ad cognitionem. si tamen tertius executioni se opponat, quod res sua sub hastam vocetur, ob rem aduersus alium iudicatum; non tenetur ad primum Iudicem ire; sed apud exequentem summariam proprietatis quæstionem mouere potest. *d. §. si rerum. Couarr. pract. quæst. c. 16. n. 5.**

Nihilominus, cum Iudex quisque de actu sui tribunalis, an secundum stylum suum gestus sit, (vt in directorijs Iudicij debet) rectius cognoscat; non alienum à ratione videbitur, si quid opponatur ipsi actui præstationis auxiliij, quo hæc non videatur ritè interponi; vt de suo actu, suorumue satellitum imploratus iudex cognoscere possit. *d. §. si rerum.* non porro de ijs, quæ sententiam, monitionem, executionisue decretum, aut requisitionem oppugnent. id enim ab eo requisitum non est: sed præstatio brachij, manusue militaris dumtaxat aduersus contumacem.

Exempli gratia, moribus nostris receptum est, vt ex chirographo prima fronte claro indicatur prouisionalis solutio, vel consignatio: idque etiam relatum est inter statuta curiarum Ecclesiasticarum prouinciæ Mechliniensis, vt huiusmodi consignatio, sine præiudicio exceptionum indaginem requirētium, seu prouisionalis solutio sub cautione indicatur; ita condemnatus, parere rei iudicatæ monitus cum non pareret, aduersus eum decernitur executio, & brachij secularis imploratio: hæc cum fieret, opponit se apud exequentem; petit declarari executionem nulliter esse factam; eo quod præuia non sit constituta cautio de restituendo, & reparando; ad eam reus negat se teneri, qui consignationem impræsentiarum tantum vrgeat, de ea quod æquum erit facturum satis, cum de consignata pecunia per se leuanda agetur; eam nullitatis quæstionem ad hanc causam ait non spectare; neque ad iudicem requisitum: quod non tangat ipsam auxiliij præstationem, actumue satellitum exequentium; sed res ipsas à priori Iudice iudicatas, seu decretas. quippe si quid aut in sententia non rectè pronunciatum, aut in monitione executionisue decreto prætermissum foret, non ea cognitio Iudici requisito defertur; sed nuda dumtaxat committitur executio, ne requisito vertatur in superioritatem. & ideo sententiam Romæ latam posse ad finem persequi præfides ait *d. l. à Dino Pio. §. 1. si iussi*, inquit, fuerint, seu requisiti: secus igitur à contrario, si non fuerint iussi, non requisiti.

Quod si autem Iudicis requisiti satellites die festo, seu de nocte, aut aliàs perperam executionem tentauerint; huius vitij, actum præstationis auxiliaris afficientis, nullitas cognosci poterit à Iudice auxiliari: & si quid simile obijciatur, quod ipsum auxiliarem Iudicem, eiusue satel-

3.
Quid si cautionem exigi, eaque non præstita irrita arguatur executio?

1.
A Iudice requirente.

2.
Nisi nullitas arguatur nasci ex ijs, quæ in præstatione auxiliij contingunt.

satellites tangat : non vero acta vel decreta requirentis respiciat. *d. 5. si rerum.*

4.
Si Iudex
requisitus
sit Ordina-
rius an iure
suo exequi
& cognos-
cere dica-
tur?

Obijcitur, quod Iudex ordina-
rius requisitus ab ecclesiastico exe-
cutionem iure proprio videatur
facere: & an subreptum fuerit Iu-
dici Ecclesiastico, posse cognosce-
re *ex Matth. de afflict. decis. 220. n. 9.*
verum hic ordinarius exequitur
non vt talis, sed vt imploratus &
auxiliaris: & alio in genere is lo-
quitur; atque in materia principa-
liter ad Ordinarium pertinente:
neque de huiusmodi requisitione;
sed absolute ad effectum agen-
di in causa ad sæcularem directè
spectante. sed & præfides Ordina-
rij sunt; de quibus tamen quæ di-
ximus statuit d. l. A Diuo Pio. §. 1.
& seqq.

5.
Quæstio
cautionis
an ad for-
mam exe-
cutionis perti-
neat?

Sed & cautionis quæstio ad for-
mam executionis spectare non vi-
detur. forma est quæ dat esse rei, si-
ne qua res esse non possit; sed exe-
cutio esse potest sine cautione; et-
iam vbi debetur; si à parte non ex-
cipiatur: ea ergo exceptio cautio-
nis præstandæ retardare, non irri-
tare executionum poterit. si vo-
luntariè quis eam patitur, neque
parere monitus, aut executionem
inceptam passus, cautionem non
requirat; subesse nullitas non pote-
rit: sicut parte etiam non opponen-
te nullitas dabitur, si die festo *arg. c.*
vinam. dist. 76. & c. nunquam. dist. 5. l.
1. D. de damn. infect. si nocte intem-
pesta fiat executio. nam hæc ad iu-
ris formam pertinent: cautio au-
tem ad ius partium. quare etiam
responsum est, sententiam esse nul-
lam, si difertè contra leges lata est,
non item si contra iura partium.

6.
Requisiti
officium nõ
extenditur
vltra requi-
sitionem.

Mandatum & requisitio secun-
dum ius accipienda sunt, nec quis-
quam id mandare censetur, quo iu-
dicium suum subuertatur. non er-
go Iudex requirens, vt requisitus
acta requirentis nulla declaret,
præsertim Ecclesiastici: cuius et-
iam error à sæculari corrigi non

potest. *vt diximus lib. 1. c. 5.* nec si is
vellet, acta sua posset subijcere cog-
nitioni sæculari, *arg. c. si diligenti. X.*
de for. competent.

Id quidem *supra lib. 4. c. 3.* dixi-
mus, vbi evidens est nullitas, non
teneri aliquando Iudicem sæcula-
rem Ecclesiastico auxilium præsta-
re; sed posse negatiuè se habere:
nullatenus autem acta requirentis
irritare, vel irrita declarare. si qui-
dem hæc superioritatem exigunt. si
autem Iudex imploratus non vltè-
rius progreditur, quam vt de actis
circa præstationem auxilij à se, vel
satellitio suo commissis cognoscat;
non eadem videtur ratio ne id li-
ceat.

7.
Etsi non
cognoscere
de actis re-
quirentis
possit requi-
situs, tamen
negare au-
xilium po-
test vbi cui-
dens est
nullitas.

CAPVT IX.

De invocatione auxilij non vertenda in subie- ctionem.

CContingit Episcopus implora-
re auxilium brachij Principa-
lis, non tantum pro specialibus ca-
sibus, sed etiam generalibus decre-
tis. v. g. celebrata anno 1586. Came-
raci, 1607. Mechliniæ Synodo pro-
uinciali ab Archiepiscopis & Epif-
copis, supplicatum est Regi respec-
tiuè ac Principibus nostris, vt pro
faciliori executione auctoritatem
suam vellēt adiungere. quod hi fa-
cientes multos desuper articulos
edixerunt, etiam in negocijs merè
Ecclesiasticis. æquum procul du-
bio non est, vt illa ideo facta cen-
seantur regiæ iurisdictionis, aut
quippiam Ecclesiæ auctoritati es-
se detractum. præstant illi defen-
sionem, & auxilium Ecclesiæ pia
intentione, ac sincera; fide boni
Principes sunt, ac religiosi; bonæ-
que fidei; Dei sacerdotes hono-
rant atque tuentur. *iuxta c. boni Prin-
cipis. dist. 96.* non tuentur vt sub-
dant: de qualibus ille,

Timeo Danaos & dona ferentes.

Nec

8.
Sive specia-
liter sine
generaliter
brachium
Principum
implorecur,
non est in-
terprecan-
dum aut
vertendum
in seruitu-
tum.

Nec qualis est apud Horatium fabula de equo per ceruum ex communibus pascuis pulso. qui postquam hominis implorasset opem, & victoriam reportasset, incidit in perpetuam hominis seruitutem.

Non equitem dorso, non frantum depulit ore. Vide de abusibus aduocatarum Chokier. *Vind. lib. Eccles. p. 2. c. 8.*

Non ergo Principes nostri, sic requisiti Ecclesie brachium, auxiliiumque præstant; nõ illam subigere, illiusque iurisdictionem eneruare intendunt: nec tantum in negocijs merè Ecclesiasticis, sed neque minuere in ijs, quæ vtrumque forum, vel rei vel personæ intuitu spectare possunt. v. g. in dicta Synodo *Mechliniensi tit. 23.* ob diuersitatem locorum, & consuetudinum super reparatione Ecclesiarum hoc ciuili bello destructarum, cui illæ non satis aptæ erant, decretum fuit; vt sine præiudicio ex communi iuris dispositione per Concilium Trident. innouati, certa ratio iniretur, cui se omnes conformarent, posteaquam super ea cum suis serenissimis Celsitudinibus maturius actum esset, eodemque modo super eadem Synodo dato *art. 15. & 16.* statutum est manum auxiliatricem à Concilij regijs dandam esse super ijs, quæ in eadem Synodo super congruâ parochorum portione decreta essent, seu à Iudicibus Ecclesiasticis prouisionaliter, aut definitiuè decernerentur. edictum quidem super reparatione Ecclesiarum nomine Principum emanauit, cõceptum tamen interuenientibus deputatis Ecclesiasticis: additque illud ad finem, si casus contingat ibidem non decisus, quasi ex ratione legis vltimæ *C. de leg. ad eundem fore Concilium regium: vt amicabiliter negocium componat; aut sine figura iudicij explicet.* non per hoc tamen intendit mi-

nuere iurisdictionem Ecclesie, super cura fabricarum Ecclesiasticarum competentem.

Quoad congruam porro parochorum portionem mota fuit questio; an cum argueretur taxa Synodi per edictum stabilita, esse excessiua, atque à regio Principis Concilio, ad mores hic inolitos, petita esset cassatio, eo nomine quod contrauentum esset edictis regijs, ea esset concedenda? sicut vsu receptum est, vt quando mandatis Principum, seu edictis contrauenitur, aut priuilegijs patriæ, aut iurisdictioni sæcularis læditur, ea concedatur: & dicendum est non esse deueniendum ad remedium extraordinarium, cum præsto sit remedium ordinarium appellationis, ad superiorem Ecclesiasticum, qui cognoscat an excessum sit. neque enim edictum super Synodo eo fine emanasse, vt aliquatenus iurisdictioni Ecclesie minueretur, aut huiusmodi causæ cognitio aliam indueret naturam. adeoque cum de legis statutariæ interpretatione quæreretur, Ecclesie illam esse: quæ originaliter illam condidit. *c. cum venissent. X. de iud.* sicut Principis esset, si illius primordia ab eo essent profecta. *l. vlt. C. de leg.* adeoque edictum, de quo quærimus, non motu proprio datum, sed in auxilium Ecclesie; non esse retorquendum in odium, cassationemque iudiciorum Ecclesie: sed illis suum cursum esse permittendum ad superiora Ecclesie tribunalia. neque id dignitati regie quippiam derogare: cum huiusmodi beneplacita, sicut aliæ approbationes & confirmationes, vincula quidem addant; non tamen naturam rerum confirmatarum mutant, aut extendant. *c. 4. X. de confirm. vtil. vel inutil.*

Igitur in d. Synodo decretum est, ne vltra 300. flor. quidpiam pro congrua portione adiudicaretur, nisi parochiæ amplitudo iudicio Episcopi aliquid amplius exi-

M m geret.

4.
Portio à Synodo decreta, edicto probata, per Ordinarium mutata temporum ratione potest nihilominus mutari.

2.
Præstitum Synodis brachium non minuit Episcoporum auctoritatem.

3.
Sic edicta ad Synodum Cameracensem ac Mechliniensem data circa Ecclesiarum reparationes, parochorum congruas portiones, non minuit Ordinariorum iurisdictionem.

geret. amplius tamen est assignatum: Synodus excessum commisit iudicio Episcopi, probavit edictum: si quis de iudicio Episcopi queratur, tanquam irrationabili, & metas arbitrij boni viri excedente, remittendus est ad superiorem Episcopi, nec Synodi, nec edicti intentio est, ex edictali beneplacito deriuare cassationem, argumento fabularum equi, & Danaorum, de quibus mox diximus.

Sed & hæc quæstio, an mutatio temporis, ac rerum monetæ, ac caritatis annonæ licitum non faciat huiusmodi excessum? ad Synodū, seu Ecclesiam spectat: vnde originaliter leges processerunt, quæ de parochorum alimentis statuunt. eoque vt dictum est ab eâ petenda est illius interpretatio. non si quid secus actum fuerit, materiam cassationi subministrat, vbi hætenus ea non vltius vsurpata est, quam in causis, de quibus supra dictum est.

Sacræ literæ dicunt non esse obligandum os boui trituranti: serenti spiritualia metere licere temporalia: seruienti altari de altari viuere. inde permulti canones de congrua parochorum portione statuunt; & Concilium Trid. sess. 7. c. 7. s. 24. c. 13. vbi libertatem d. c. 7. tributam videtur explicare d. c. 13. in verb. quod pro rectoris aut parochia necessitate decenter sufficiat: imo Bulla Pij V. amplam libertatem d. c. 7. & decem necessitatis d. c. 13. intra 100. aureos restrinxit. vtique rebus sic stantibus; & nummorum valore retento. alioquin obediendum est necessitati, quæ legem non habet. Vide Tusc. verb. necessitas non habet legem. concl. 19. vbi multa exempla, in quibus quod per se non licet, necessitas licitum facit. Imo d. Synodus Mechliniensis mutato valore aureorum, qui tempore Pianæ constitutionis tantum conficiebat duos florenos Brabanticos, taxam expressit ad tres, vt il-

le increuerat: eoque viam aperuit obediendi vltiori necessitati, quæ mutatio exinde maior inducere, vt non tantum locus non sit cassationi in negotio primordialiter ex sacris literis, quarum interpretatio Ecclesiæ competit, orto, sed neque iustæ appellationi: si vltra 300. flor. à Synodo expressos iudicari Episcopus, ex rerum mutatione, & parochiæ amplitudine, esse amplius assignandum. atque ita Concilium Brabantiæ reiecit ex vtroque capite petitam cassationem à Comitissa E; contra pastorem R. ann. 1644.

Igitur vt redeamus ad ea, quæ superius diximus, non potest Iudex imploratus examinare acta implorantis: seu vllam causæ cognitionem assumere. *c. vi inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. in verb. aut executionem promptè, prout ad suum spectat officium, facere detrectant. & generalius decisum est in l. si prator. D. de iud. non vtiq; Iudex, inquit, qui de iudicato cognoscit, debet de pratoris sententia cognoscere. alioquin lussoria erunt huiusmodi edicta, & decreta pratorum.* multo minus cui non ex iudicato cognoscere commissum est; sed qui nudus executor est dumtaxat. vt ad d. l. Busius post Costal. vt est qui requiritur à Iudice Ecclesiastico ad præstandum brachium sæculare: cuius non est cognoscere de iudicio Ecclesiæ. *c. vnam sanctam. §. ergo si deuiat. de maior. & obediens. in extrauag. commun. sed superioris in Ecclesia. vt ibid.* eoque magis huic conuenit, quod dicitur *§. quia vero. X. de off. deleg. vt Ordinarius requisitus teneatur exequi delegati sententiam, quamuis iniqua ei appareat. c. inter ceteras. X. de sentent. & re iudic.* aut sanè remittere debet ad requirentem; si difficultatem reperiat: vt deciditur *in c. de casero. X. de re iud. c. si quando. X. de rescript.* quod ipsum & in Iudicibus potestate paribus seruandū rectè probat Busius.

5. Iudex de iudicato cognoscens, non cognoscit de causa: minus executor merus.

6. Vt est sæcularis imploratus ab Ecclesiastico.

7. Si iudicatum ei iniquum appareat, debet non cognoscere, sed remittere, ad requirentem.

Busius *vbi supra* n. 6. multo magis dicendum est in sæculari, respectu Ecclesiastici. quem ideo nullatenus de sententia cognoscere communiter receptum est. prout sic in edicto Regio ad executionem Synodi Prouincialis Cameracensis dato 1. Iun. 1587. art. 18. disertè decretum est: *si ordonnons, inquit, à tous noz iuges de mettre à l'execution, toutes les fois, que requis en seront, par prinse de gages ou autrement, les sentences desdicts iuges Ecclesiastiques, non suspendues par appel: n'est, que le iuge requis ait cause pregnant au contraire; dont il aduertira le iuge Ecclesiastique: lequel ne trouuant icelle cause suffisante, pourra auoir son recours à nostre dict conseil priué.* Iudicibus suis mandat Rex, vt executioni tradant sententias Iudicum Ecclesiasticorum: vtique illis, qui tradere possint executioni; brachium habeant; manumque militarem, vt exequantur: non scabinis, seu illis, qui dumtaxat habent notionem; quam neque concedit sed, si occurrat ratio prægnans, dumtaxat significationem; quam faciant iudici Ecclesiastico; & huic recursum ad sua Concilia.

Non sine specie auxilij in dominatum versi, quidam officarius regius cum carceris Episcopalis cultos in officio peccauerat, eiusque negligentia elapsus quispiam erat, punitionem regio Concilio soli competere sustinuit: ideo, quod carceres & commentarienses sint sub protectione, & salua guardia regia; cuius infractio crimen sit ad regios cognitores pertinens: quasi vero huiusmodi defensio, & brachium, auferre debeat Episcopo cognitionem, & correctionem sui ministri, in suo officio, & suo carcere delinquentis. Iniuriam amoliri volunt edicta, & literæ saluæ guardiæ huiusmodi, non inferre; non ius suum cuiquam auferre, non Ecclesiæ. *Principes sæculi nonnunquam intra Ecclesiæ potestatis adeptæ culmina tenent,*

vt per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. c. principes. 23. quest. 5. (non ergo vt munimenta auferant) Cognoscant Principes sæculi Deo se reddituros rationem propter Ecclesiæ, quam à Christo inuendam suscipiunt.

CAPVT X.

De inspectione Episcoporum in Iudices sæculares.

Cum sæculares potestates officio suo defunt, ipse etiã Iustinianus Episcoporum inspectionem etiã interpellauit, quando in *Auth. vt Iudices sine quoquo suffragio* multis monitis Iudices mandatisque instruxerat, subiunxit edictum ad omnes Episcopos, quo legem, quam in omni iustitia subiectos viuere studens ait se construxisse, etiã illis voluit esse manifestam, & tanquam dedicatam Deo recondi in Ecclesia, cum sacris vasis, & tabulis; seu lapidibus insculptam in porticibus Ecclesiæ descriptam. *tua igitur, inquit, sit reuerentia, & caterorum hac custodire, & si quid transcendatur à Iudicibus ad nos referre. vt nihil contemnatur horum que sanctè à nobis statuta sunt.* Et iterum; in *Authent. vt nulli Iudicum liceat habere loci seruat. omnem,* inquit, *damus licentiam locorum sanctissimis Episcopis & primatibus ciuitatum huiusmodi præsumptiones prohibere, & studere vt hac omnia sine impedimento, & sine dispendio secundum legum virtutem procedant, & nobis nunciare.* & porro Iustinianus christianam rempublicam non per modum dumtaxat politiæ cupiens regere, sed & politiã secundum viam salutis dirigere, subtexit; *vos autem si negligentes non referatis, rationem reddetis apud Deum pro aliorum iniustitia,*

r.
Inspectio
Iudicum
sæcularium
Episcopis
vt committetur
sa.

8.
Ita & iubent edicta regia.

9.
Peruasio iurisdictionis est obtentu saluæ guardiæ auferre Ecclesiæ iurisdictionem.

iustitia, si quod non cognoscentibus nobis damnatum apud vos Iudicibus inferatur. Sed oportet presentes vos prouincijs, & pro ijs ac reliquis detestantes manifestos nobis facere, & rectos Iudices & transcendentes hanc legem nostram, quatenus utrosque cognoscentes, hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Quinimo Iudices per Episcopos ad officium adiguntur. Auth. ut differentes Iudices audire interpellantium allegationes, cogantur ab Episcopis hoc agere; & ulterius ibid. c. 1. Tubemus sanctissimum Archiepiscopum audire cum clarissimo Iudice, ut ambo per amicabilem conuentum dissoluant, qua dubia sunt. & infra: si tamen contigerit quendam nostrorum subiectorum ab ipso clarissimo prouincia Iudice ladi, iubemus illum adire sanctissimum illius ciuitatis Episcopum, & ipsum iudicare inter clarissimum illius prouincia Iudicem. & eum qui putatur lade ab eo, quare Cuiacius ad Nouell. 86.

2. Ita ut male in officio versantes coram Episcopo potuerint conueniri.

3. Quam in contrarium à iure abierint Galli.

4. Canones defectum in reddenda iustitia per Episcopum volunt suppleri.

5. Princeps hodie aditur qui iubet suis ut ius dicant.

ita hæc accipit, ut aduersus Præsidem agi possit repetundarum coram Episcopo. ex l. 4. C. ad leg. Iul. repetund. non quod illa id dicat; sed quod vitia ibi relata iisdem Authenticis damnentur; nuncianda, cognoscendaue committantur. quæ quidem vel iam olim recepta hic non sunt, vel vsu obsoleta. imo in Gallia Regijs cōstitutionibus cautum, in quibusdam priuilegiarijs casibus, ut ipsi Regij Iudices ab Episcopale veniant auditorium: ac simul cum Ecclesiastico Iudice cognoscant. Ecclesia tamen pro iure suo negligentiam Iudicum sæcularium per Ecclesiasticos voluerit suppleri. c. ex transmissa. X. de for. compet. vbi per dominum feudi causa feudalis dicitur terminanda: & si ipse, inquit, malitiosè distulerit, tu ei debitum suum imponas. c. cum sit. eod. c. ex tendre. eod. vbi non turbanda iurisdictiono sæcularis dicitur, dummodo actor per Iudicem sæcularem, inquit, non obstante illius contradictione, causam ipsam ratione præuia terminetis. id quod tamen ipsum vsu obtinere vix est receptum. Sed ut Princeps seu supe-

rior sæcularis adeatur, qui ad illum det literas, quas iustitiæ hodie vocant, quibus iubeatur causam expedire. vt & vix monitoriæ. Vide Marth. de iurisd. p. 2. q. 52. quæ expeditio maioribus nostris olim adeo fuit commendata, vt ann. 1312. Ioan. Ducis tabulis legum Brabantie cautum sit, vt si quis precio corruptus, vel perperam ius dixerit, vel dicere distulerit, capite ac bonis priuetur. quare si cognitio causæ relinquenda videatur Iudici sæculari, præsertim in causis personarum miserabilium, ab Episcopis vel Ecclesiasticis viris conueniri possint. quod si, inquit c. administratores. 23. q. 5. Dei timorem præ oculis non habentes negligere post secundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint, omni se nouerint communionem vsque ad condignam satisfactionem priuatos. Vide. quæ diximus sup. l. 1. c. 5. l. 4. c. 1.

6. Expeditio vt olim maioribus nostris commendata.

7. Et canonibus.

CAPVT XI.

Reuerenter cum Episcopis esse agendum.

NVnc vt ad eas, quæ minorum gentium sunt, actiones pergamus. superest ergo, vt quique suis terminis contenti, alienos iudicando, statuendo, grauando non moueant: in communes autem campos, res, seu negocia mixti fori ita descendant, vt leges communionis habent, ne quis alterum iure suo vti impediatur, ne quod commune est, suum solius facere adnitatur: quod denique officio incumbit, secundum leges exequatur. quod si quid secus actum quis crediderit, non mox ad arma conclamet; sed amicè commoneat, quod æquum putarit modeste requirat. Inde decretum est, in c. si quis erga 2. q. 7. reuerentiæ ergo Ecclesiæ præsulibus debita, vt si quis publicè de ijs queratur, & Iudices adeat ante-

1. Iudices quique suis sunt terminis contenti.

2. Siquid secus actum, amicè pertractent.

antequam semel ac sæpius familiariter eum interpellarit, communionem priuetur, *tanquam Apostolorum*, inquit, *patrumque aliorum contemptor*. plura sunt in eam sententiam eadem quæstione à Gratiano allata. vt existimandum sit omnino istiusmodi superiorum Ecclesiæ despectum esse grauissimum. Eoque pridem apud nos obtinuit, vt si quis apud Principum Concilia querelas deponeret aduersus Episcopum, libellus illius literis clausis inclusus, quasi familiaribus, ad illum transmitteretur. vt sic vel iustitiam suam accipiat, aut iustam excusationem. *d. c. si quis. certum est enim seculares oportere Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitus sequenda iura præfigere. neque eius sanctionibus velle dominari, cuius clementia Deus voluit regie deuotionis colla submittere, ne dum mensura celestis dispositionis exceditur, eatur in contumeliam disponentis. c. certum. dist. 10. boni Principis est ac religiosi Dei sacerdotes honorare atque tueri. c. boni dist. 96. & qualescumque Pontifices sint, etsi errore humanitus accidente, non tamen contra religionem vllatenus excedentes, nullatenus videantur à sæculari potestate posse percelli. c. sicut. dist. 96. id quod planius decreuit Bonifacius VIII. in c. vnam sanctam de maior. & obed. in extrauag. commun. vt si deuiauerit potestas spiritualis à superiori, non sæculari, corrigatur. qua de re latius diximus lib. 1. c. 5. non excludimus tamen sollicitudinem, quæ modestiam Ecclesiæ debitam non egrediatur. c. filijs vel nepotibus 16. q. 7. quomodo in publicatione Concilij Tridentini Margareta Regens hîc mandauit Concilij regijs, vt & inspicerent an Episcopi eiusdem concilij decreta in vsum inducerent, & si id minus seruarent, Regi perscriberent: qui porro congrua via monitos illos curaret. hæc modestè ac religiosè acta ad protectionem eiusdem Concilij pertinent. Vide*

qua diximus j. cap. vlt. n. 3. & seqq. de sacerdotum reuerentia.

CAPVT XII.

A quo Iudice petendum auxilium, vbi alius indicat, alius exequitur?

Iudicem Ecclesiasticum, qui criminalem habet iurisdictionem, necessarium est, ius habere decernendi apprehensionem. quippe cui debeat competere facultas citandi reum. atqui in criminalibus apprehensio, citatio realis est; permessa ergo cuicumque iurisdictioni criminalis competit.

Et sane Concil. *Trid. sess. 25. c. 3.* Iudices Ecclesiasticos expressè vult, potius quam per censuras, per alia media, & speciatim etiam per distinctionem personarum procedere. sola difficultas est in executione, quæ manum fortem exigit: de qua Cõciliū *Trid. ibid. & executione. per suos proprios, inquit, aut alienos executores facienda. alienos scilicet, vbi ita vsus priscus habet. dist. 96. id quod planius decreuit Bonifacius VIII. in c. vnam sanctam de maior. & obed. in extrauag. commun. vt si deuiauerit potestas spiritualis à superiori, non sæculari, corrigatur. qua de re latius diximus lib. 1. c. 5. non excludimus tamen sollicitudinem, quæ modestiam Ecclesiæ debitam non egrediatur. c. filijs vel nepotibus 16. q. 7. quomodo in publicatione Concilij Tridentini Margareta Regens hîc mandauit Concilij regijs, vt & inspicerent an Episcopi eiusdem concilij decreta in vsum inducerent, & si id minus seruarent, Regi perscriberent: qui porro congrua via monitos illos curaret. hæc modestè ac religiosè acta ad protectionem eiusdem Concilij pertinent. Vide*

Vnde ex moribus rectè Philipp. Bugnion. *de leg. abrogat. 2. sect. 210. Les Euesques, inquit, ou Official peult decreter prinse de corps, quand la matiere y eschet, contre quelle personne, que ce soit; mais il ne luy est licite de faire les captures par ses appariteurs, hors son pretroire, sinon en implorant l'aide du bras*

3. Non aliter de Episcopis publicè mox querantur.

4. Vnde antiqua praxis literarum clausarum ad Episcopos.

5. Vt honorabiliter cum illis agatur.

6. Non à sæcularibus percellantur.

7. Salua sollicitudine modesta.

1. Cui cognitio criminalis competit, fas est citare, adeoque si res exigit, realem citationem decernere.

2. Concilium *Trid.* personarum distinctione Ecclesiastico Iudici simpliciter tribuit: sed executione alternatiuè.

3. Etiam contra laicos.

seculier, qui ne luy est iamais refuse, veu son decret. quippe concessa iurisdictione criminali omnia concessa intelliguntur, quæ ad illam sunt necessaria. *l. 2. D. de iurisdic. om. Iud. c. 5. X. de off. deleg.* eoque argumento vtitur Bonifac. VIII. *in c. cum Episcopus de off. ord. in 6.* quamuis ibidem loquatur de personis Ecclesiasticis. vt solent rescripta ad propositum dumtaxat casum respondere. vt argumentum à contrario sensu etiam non procedit, quando alibi secus in iure decisum est. vt in locis infra citatis. & loquitur non de decreto tantum; sed ipsa executione; & Concilium Trid. *d. c. 3. sess. 25.* clarius exprimit *in verb. liceat eis contra quoscumque, etiam laicos, per multas pecuniarias, qua locis pijs assignentur, seu per captionem pignorum, seu distriktionem personarum, per suos vel alienos executores faciendam &c.* Denique sæpius Senatus Brabantia reiecit petitiones cassationum aduersus inhibitiones v. g. suspectarum conuersationum, sub pœna apprehensionis, seu carceris, factas.

Sed executio, brachium sæculare vulgo dicitur exigere, eademque fere est praxis: & lex Episcopale *C. de Episc. audien.* Episcopis disertè iudicationem tribuit: executionem autem eorum definitioni cōcedi iubet per Officia Iudicum. vt decretum apprehensionis negari eis non possit competere; sed tamen postuletur executio à brachio sæculari. quæ phrasis vel sola indicat pro executione tantum illud esse implorandum. quippe intellectui iudicatio: ori; iuris, seu sententiæ dictio: brachio; executio conuenit. ita de mirabilibus Domini *psal. 135. percussit Ægyptum cum primogenitu eorum, & eduxit Isra. l. de medio eorum: in manu potenti, & brachio excelso.*

Igitur vbi brachium sæculare est implorandum, & alius iudicat, alius exequitur; quæritur à quo auxi-

lium sit petendum? dum in neutris in solidum videtur residere ea iurisdictione, & imperium, quod fuit Romanorum olim Iudicum, ac Magistratum: quorum brachium fuerit à Iudicibus Ecclesiasticis olim imploratum. vt & d. lex Episcopale directæ fuit præfecto prætorio. & ne dicamus exiguam esse scabinorum & vrbium iurisdictionem, vt deducit Loiseau *lib. de Seigneuries. cap. vlt.* de prætore aut Principis officario, & scabinis quæstio est. sed vt ea penitus excutiat, visum est quædam altius repetere.

Et sanè Magistratum vernaculorum ethimologia & authoritas varia est, & ab vsu, atque consuetudine dependet. & quadrat illud A. Gellij *l. 16. c. 13. obscura, obliteratedque sunt municipiorum iura, quibus vti iam per ignorantiam non possunt.* Vfus ergo & consuetudinis in his summa est authoritas. Nihil vetat quin *Iudices vulgo Scabinos*, inquit Insulanus, *aut huiusmodi homines vocemus iuratos, quo nomine etiam scimus in plerisque orbis terrarum partibus à plebe recenseri.* *Spigel. in Lexic. v. scabini.* Meminit huius vocabuli *c. 1. de immunitat. Eccl. in 6.* vbi coniungitur consulibus & dominis temporalibus, tanquam in Francia vsitatum. *c. 2. X. de alienat. iudic. mutand. caus.* quod directum est Abbati Sancti Nicolai Furnensis. & loquitur de Scabinis *Ipreis*, seu *Iprensibus*. consuetudines citat omnino multas *Ragueau en son Indice des droicts royaux. v. escheuins. v. escheuinage.* vbi hoc verbum magis ab Alemannis esse profectum fatetur. *v. maieur, & escheuins. v. maire, & escheuins.* priori loco, *Scabini*, inquit, *iurisdictionem habent, sed & mero imperio vtuntur multis locis, Iudices olim appellati sunt scabini. Vt in constitutionibus Caroli Magni, quo tempore à Missis Dominicis eligebantur: (vt adhuc fit hodie quotannis in Flandria) & in d. v. maieur. & escheuins, vtrosque coniungens, quibus, inquit, summa reipublica commissa est.*

& in

4. Iurisdictione concessa, necessaria accedunt.

5. Inhibitiones suspectæ conuersationis sub pœna carceris, iuri consonæ.

6. In executione conuenitur à quo sit faciendâ apprehensio.

7. Vox brachij executionem innuit.

8. Iudices olim Romani soli

dum habebant Ius quod hodie ferè diuisum inter eos qui officiarij & qui scabini.

9. Municipium magistratum obscuræ authoritatem.

10. Vfus declaratur.

11. Quid vox, scabini?

12. Balliui, Maioris?

& in v. maire; maior populi Gregorio quasi primus Curie. ut in senatu princeps senatus; etiam annotante Cuiacio ad leg. 33. C. de decurion. quopater ciuitatis, & defensor plebis, qui parentis vicem plebi exhibet. Idem Ragueau v. bailli, ballifs sont ceux, qui ont la baillie de la iustice; qui reipublica villici, qua est cura reipublica intra terminos sua iurisdictionis.

Marchantius in Flandria l. 1. tit. de magistrat. 1. de scabinis, deinde de balliuis, schultetis, & Ammannis variè differtat: denique nostris moribus, inquit, bailliu, schultetique hoc modo à scabinis differunt: Scabini indicant; bailliu iudicatum, & Scabinorum sicta, Principumque constitutiones exequentur: illi vocationem habent; hi prabensionem, missionem in carcerem: Et infra, Scabini iura populi; hi Principis magis respiciunt: & Scabinos ad ius in propatulo tribunali dicendum ritè & necessario submonent, atque tribunalis locum potestatemque velut aperiuunt. necessariò, inquit, quia nisi hæc persona adlit, quæ Iudicem ad ius dicendum moneat, Scabini non vellent, aut possent ius dicere. inde maendre vocatur. ita Damhouder. in prax. ciuil. c. 1. & 10. & Thulden. in utroque loco.

Propius Paulus Christinæus ad Consuetudines Mechlinienses. tit. 1. art. 1. numer. 6. in verb. ter maninge van schouteth. & tit. 6. art. 15. vbi de Schulteto, Principem, inquit, representat; in omnibus, qua ad Principis maiestatem pertinent, suam autoritatem interponit, & ab ipso Principe in rescriptis ipsius vicarius appellatur, summo iure præfectus Vrbi nominandus videtur. quemadmodum etiam rectè Sculthetum Antuerpiensem, seu Marcgrauium præfectum vrbis vocandum iudicat Scribanus in Origin. Antuerpiens. c. 15. quòd vt ille, non tantum intra urbem; sed & centesimum ab vrbe lapidem iurisdictionem exerceret: hic intra terminos Marchionatus, seu ditionis Riensis. sed hæc causa propius illum assimilat Præsidibus prouinciarum. vt ditio hæc

vnam ex septemdecim Belgicis prouincijs hodie constituit: siue, vt ex Beato Rhenano l. rer. Germ. recitat Loiseau de Seigneuries. c. vltim. vnicuique ferè ciuitati Comes præsidebat, qui nominabatur aliquando Iudex fiscalis, scabinos sub se habens. sic vox Marcgrauij limitaneum comitem sonat: vt Iudex ipse videatur; Scabini sub ipso, vt assessores, aut Iudices pedanei: ille merum imperium habeat, gladiumque nomine ac iure Principis. Vnde & Iudex fiscalis vocatur in legibus Ripuarijs. si quis, inquit, Iudicem occiderit, quem Comitum vocant. quibus optimè quædrat ex Capitular. Caroli Magni l. 4. art. 5. Comes ad maritimam custodiam deputatus, si secum suos scabinos habeat, ibi placitum teneat.

Rursus Christinæus d. n. 6. iudicatos, inquit, admonet sue religionis, & iurifurandi in sententijs dicendis, quod vulgo maenen nominant: estque executor criminalium: & vt Iacobus de Beluiso tradit in praxi sua crim. tit. de fug. reor. col. 15. habet merum & mixtum imperium. si quidem ibidem querit de duobus Iudicibus, quorum vnus sententiat. & alter exequitur, quis habeat merum vel mixtum imperium? & subdit, quod ille, qui exequitur: dummodo habeat iure proprio. maioris enim iurisdictionis est executio, quam pronuntiatio. vt notabiliter tradit Alexander in l. 1. col. 5. vers. item. ex hoc gloss. D. de iurisdic. om. Iud. ita Christin. adde quod ad Principis officarium illius mandata mittuntur, & edicta: omniumque ei executio committitur; persona statuitur ex Principis nutu, eaque ferè illustris, vt rectores olim prouinciarum, atque Vrbi Præfectus. l. 3. C. de off. præfect. urb. Scabini sint quadantenus Assessores. vt in d. Capitularibus. Vt dignius in officario huiusmodi representetur Princeps, quam in Scabinis posset; eoque brachium illius, non horum implorari oporteat.

Porro verbum illud maenen obuiò quidem sensu monitionem, in-

13.
Schulteti,
Ammanni.

15.
Comitis.

14.
Marcgra-
uij?

16.
Scabini vel
assessores,
vel pedanei
Iudices
sunt, alij
gladium
portant,
brachium
Principis
magis re-
presentant.

17.
Vt Præto-
res iudica-
re Scabinos
iubent,
quod hic
est mænens.

ter-

terpellationemque significat: *vt apud Kilianum in Dictionario, & alios: sed & monere cum imperio, seu mandare: vnde & exorcizare significat. den duyuel vmytmaenen, bemaenen &c.* vbi non monere, aut requirere; sed imperare, significat. sic vox angelica; *imperet tibi Deus, in epist. can. Iuda: & Pontificale, in Ordinatione exorcistarū, tunc, inquit, redē demonibus imperabitur, &c.* quare & sic in iudicijs vsurpatum illud *maenen*, non simpliciter significat monere; sed monere cum imperio: vt scabinos monere, fit iubere iudicare. vt olim Prætores magis Iudices dabant, iudicare iubebant, quam ipsi iudicabant. *l. 2. de pedan. iud.* criminales causas ipsi tenebantur definire; *l. 1. de off. eius cui mand.* vnde forte & scabini quidem cognoscunt, pronuntiantque reum quem esse; officarius autem nonnullibi mortem nō tantum imponit, sed & genus mortis definit, exequiturque; ipse apparitionem, satellitium habet; familiam armatam, & executionem. manum militarem vocat *lex qui restituere. D. de rei vind.* atque hæc ipsa dicitur brachium sæculare. vt liquet ex citatis à Tusco. *v. brachium sæculare, brachium militare. concl. 126.* Iudices etiam à prætore dati seu iudicare iussi executionem aut apparitionem non habebant: sed eorum iudicia prætor exequatur. *l. à Diuo Pio. D. de re iud.* vt vestigia hæc manifestè videantur apparere in Officiario tali, & scabinis; vt ille Principem repræsentans, monendo videatur iubere iudicare, vt olim prætor, & iudicatum exequi; imo, supremum iudicij punctum in criminalibus, genus mortis definire, & exequi.

fidū, & quorumcumque iudicum insignia. quos & lictores cum fascibus præibant: & numerosa quidem apud veteres Iudices fuit illa manus militaris. *l. 1. C. de apparit. comit. Orien. lib. 12. l. 1. §. in officio. C. de off. P. P. Afric.*

Vnde & Cuiacius *in paratit. C. de Episc. audien.* negat Episcopos iurisdictionem habere: *quia, inquit, nec forum legibus habent, vt ait Valentin. de Episc. iud. nec apparitionem, nec executionem: sed eorum, vt Iudicum delegatorum, qui etiam notionem non iurisdictionem habent, sententias Magistratus exequuntur.* vt secundum hæc scabini, qui notionem & pronunciationem tantum habent, iurisdictionem propriè habere non possint. quod Episcopos autem attinet, ad illud Cuiacij respondimus *in Notitia iuris Belgici de Episc. audien.* & d. lex Episcopale disertè iudicationem tribuit, & definitionem; & Episcopale iudicium vocat. vt & Codex Theod. *tit. de Episcopali iudicio.* nec debebat in odium Ecclesiæ Cuiacius impropriare verba Nouellæ 120. & dikeodosiam, quam illa Episcopis tribuit, interpretandam dicere pro notionem, non iurisdictionem. vt prætorem corrigit Vlpianus *in l. aut. prætor. D. de iudic.*

Quamquam neque Valentinianus iurisdictionis verbo vtatur, eamue Episcopis neget; sed *Iudices esse, inquit, non patimur; nisi præeunte vinculo compromissi: quoniam, inquit, constat Episcopos, & presbyteros, forum legibus non habere: nec de alijs causis secundum Arcadij & Honorij diuina constituta, qua Theodosianum corpus ostendit, præter religionem posse cognoscere.* ideoque decernit & clericos, & Episcopos coram Iudicibus laicis conueniendos, si aduersario placuerit. Fuit enim Valentinianus iniquissimus iurisdictioni Ecclesiæ: atque hanc illius constitutionem indignam vocat Christiano Principe Baronius, *in Ann. an. 452.* illum exinde multa infelicitas est secuta:

20. Qui satellitium habet,

21. Episcopi an forum, apparitionem aut executionem habeant?

22. Scabini notionem tantum habent.

23. Episcopi iudicationem definitionem, iudicium.

24. Iurisdictionem.

25. Quid de constitutione Valentiniani censendum?

18. Prætores iudicata à pedaneis seu iudicare iussi exequantur

19. Sic Iudicē Eccl. oportet brachiū implorare non scabinorum, sed illius qui gladium portat.

stere, sicut nec qualitas sine subiecto: ita Bald. in l. si quis ex consensu. n. 9. C. de Episc. aud. & Episcopum habere iurisdictionem ordinariam, etiam in criminalibus palam est: ex Rubrica, & c. 1. & tot. tit. de off. ordinarij, c. cum Episcopus. eod. in 6. ut omittamus Bullam erectionis nouorum Episcopatum Belgij (qua omnis necessaria autoritas amplè eis tributa est) ad Regis Philippi II. postulationem esse impetratam: quodque adeo Iudex Ordinarius suo Marte habeat potestatem apprehendendi, & incarcerandi: c. contrahentes. de for. compet. in 6. clement. 1. de heret. c. contra idolorum. ubi gloss. 26. quæst. 1. c. attendendum. 17. quæst. 4. c. 2. X. de adulter. c. fraternitatis. 34. distincti. Oldrad. conf. 176.

33.
Territorium
sæculare vt
ad Officia-
rium spe-
ctet?

Porro officarius qui brachium præstat: vulgo dicitur *aerde leenen*; quasi terra, vt loquuntur, seu territorium commodetur ab eo: siue territorium accipiamus pro terrendi potestate: iuxta l. pupillus. §. territorium. D. de verb. signif. penes illum ea est terrendi potestas: eoque gladium portat: & virga iustitiæ, quam vocant, in actibus solemnibus ei præfertur, in signum residentis penes illum potestatis; ex ea, quam diximus, Principis præsentatione; siue aliàs.

34.
Præsertim
locorum
publico-
rum.

Quæ etiam in considerationem venit qua parte quis diceretur in publica platæa apprehensus esse. platææ enim Principis sunt: non tantum imperio, vt totus orbis dicitur esse Imperatoris, in l. deprecat. 9. ad l. Rhod. de iact. sed etiam iure Dominico. vt in platæa publica territorium quam maximè, ex d. præsentatione, penes officarium, non scabinos, esse dicendum sit.

35.
Conuetudo
vt in his
præualeat?

Quinimo, consuetudine fere passim est obtentum; quod solus Officiarius pro brachio auxiliari soleat adiri. qualis vsus pro titulo ac lege est. adeo quidem, vt etiam

ab ijs, qui negant Iudici Ecclesiastico territorium, capturamque competere, aliud consuetudine induci posse sit receptum, neque ab ea posse recedi. Couarr. pract. quæst. c. 10. n. 2. vbi & Carolum V. ait in quibusdam locis Hispaniæ rogatum, noluisse eiusmodi consuetudini derogare. Clar. recept. sent. l. 5. §. fin. in prax. crim. q. 37. n. 8. & hoc ait ab vtriusque partis fautoribus receptum esse, & hanc esse communem opinionem.

36.
Adco vt &
Episcopo
conueniât,
si illa fauct.

De cetero conueniunt hæc cum c. 1. X. de off. ord. lege. Episcopale. C. de Episc. aud. quæ Episcopali iudicio eam reuerentiam iubet adhiberi, quæ alijs potestatibus. & scripta est Præfecto P. per Iudicum quoque Officia, inquit, ne sit cassa Episcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur. Per officia, inquit: officia autem erant milites, atque apparitores. l. 1. §. in officijs. C. de off. præfect. P. Afric. in officio quidem tua magnitudinis, nec non pro tempore viri magnifici PP. Africa 396. viros, per diuersa scrinia & officia esse decreuimus. l. vnic. C. de apparitoribus Comit. Orient. in officio Comit. Orientis non amplius quam sexcenti comites habeantur. & in l. ultim. §. ultim. D. de pignor. act. missus, inquit, ex officio annonæ centurio culleos ad annonam sustulit. Centurio, inquit. instar enim legionum, & cohortium officia erant. & earum priuilegia sortiebantur. l. 4. C. de cohort. l. 12. Executio ergo, quam d. lex Episcopali iudicio vult præstari, fit per Officia, seu manum militarem: per Officiarium ergo Principis, qui merum imperium habet, & gladium portat; non scabinos: qui decreto à Iudice Ecclesiastico, seu sententiâ competenter latâ; non habent, quod eis superstit agendum.

37.
Vt ius com-
mune.

38.
Brachium
quod im-
ploratur si-
gnificat
manum mi-
litarem,
quæ non est
penes sca-
binos, sed
Officiarium
Principis.

CAPVT XIII.

De captiuorum relaxa-
tione.

DE apprehensione diximus, & brachio officarij Principalis ad illam præstando. De custodia, inquit Vlpianus in l. 1. D. de custod. & exhib. reor. proconsul aestimare solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fideiussoribus committenda, vel etiam sibi. hoc autem vel pro criminis quod obijciatur qualitate &c. facere solet. committitur ergo hoc arbitrio Iudicis, de causa principali cognoscentis. *tribid. Bald. & DD.* qui propius per informationes præparatorias, qualitates personæ, & causæ nouit: in alijs innocentiam, vel reatum; criminis, de quo quæritur, circumstantias; quibus ad decernendam capturam sit motus; præteriti reatus puniendi, an futuri cauendi, magis quæstio moueatur: præteriti poeniteat; an in proposito obstinatè persistat: iudicè spernat, an obtemperare velit. vt cum poenitentibus misericorditer, cū cōtumacibus seuerè agatur. qui Iudici non paret, manu militari cogendus est. *l. qui restitueret. D. de rei vindicat. v. g. qui cohabitationem suspectam, sibi interdiciam, intermittere non vult; excommunicari potest, & canonicè puniri. c. 2. X. de cohabit. cler. & mulier.* eoquē in vincula conijciendus est, qui à crimine, scandaloue verbis prohiberi non potest. neque enim tolerandum est, vt Iudici illudatur; crimina & scandala per contemptum continuentur.

Cum ergo Iudex, qui de crimine cognoscit, de custodia statuere debeat, & contrariorum eadem sit disciplina; idem statuere debet de relaxatione: seu an rei persona fideiussoribus committenda sit; vel etiam sibi: an sub fideiussoria vel etiam iuratoria cautione sit dimit-

tenda. *d. l. 1. D. de cust. & exhibit. l. 2. §. sed si dubitet, in verb. ipse prætor. & Statuente prætor. D. de iudic. eiusdem est Iudicis de relaxatione statuere, cuius est de causa principali cognoscere. l. nulli. C. de iudic. c. 5. X. de iud. deleg. c. accessorium de reg. iur. in 6.* adeoque in causa, quæ coram Iudice Ecclesiastico pendet, ad eundem dumtaxat pertinet de relaxatione statuere. vt disertè alijs prohibetur. *in c. inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. in verb. sue captos absque dictorum Episcoporum licentia, vel mandato à carcere liberent.*

Quia etfi iustis ex causis, vt euocatio; ita & relaxatio obtineat inter Iudices inferiores, & superiores; ex fundamentali ratione, & radice iurisdictionis, quæ ex illa in ramos prognascitur, seu vt à fonte in riuulos manat, vt omnis sæcularis iurisdictionis in inferiores à Principe deriuatur; non tamen idem obtinet respectu iurisdictionis sæcularis, aduersus Ecclesiasticam; quæ in ea radice non fundatur. *potestas nostra, inquit Innoc. in c. nouit. X. De iud. non est ex homine; sed ex Deo. Et iterum; nō humana constitutioni sed diuina innitur. vt supra cap. proximo & l. 1. c. 1. latius est dictum.* ideoque in causam Ecclesiasticam Iudex sæcularis porrigere non potest suam iurisdictionem; vtpotè sibi non subordinatam; & statuere de relaxatione captiui; ex decreto Iudicis Ecclesiastici in carcerem missi.

Cæterum illis, qui ex vsu antiquo cassationes petere solent, cū Iudex Ecclesiasticus dicitur sæcularem iurisdictionem vsurpasse, aut priuilegijs contrauenisse; mirum non videtur pendente in Senatu huiusmodi lite principali cassationis, ibidem etiam proponi quæstionem relaxationis, quæ tanquam accessoria sequatur conditionem principalis, ibidemque statui super eadem relaxatione: vtique tanquam accessoria,

4. Eiusdem Iudicis est de relaxatione statuere, cuius de carcera-tione.

5. Ergo Iudicis Ecclesiastici in causa coram illo agitata:

6. Non sæcularis.

7. Quamuis superior sæcularis in causa coram inferiore pendente statuere quid, vel euocare illam possit.

8. Sed Ecclesiastica & sæcularis non subordinatur.

9. Vbi de facto iudicis cassationis proponitur, non mirum proponi & relaxationis.

1. Iudex qui de causa principali cognoscit, de carcere, custodia, relaxatione statuere debet.

2. Qui obtemperare iudici non vult manu militari cogendus est.

3. Vinculis coercendus qui à scandalo non vult abstinere.

annexa, & quatenus dependeat ex principali radice petitiæ cassationis, & ne dum principale iudicium discutitur, & trahendum apparet per longos terminos, tædia carceris prolongentur.

II. Sed ubi declaratur cassationi locus non esse, relaxatio prouisionalis, vt accessoria, reuocanda est, seu cessare declaranda, & custodia redintegranda.

Quare si definitiuè pronuntietur cassationi locum esse; constitutam etiam relaxationem: & è contrario si declaratur petitionem cassationis esse reiiciendam; consequenter relaxationem, in radice cassationis fundatam, illâ sublatâ perituram. *l. à Diuo Pio. §. si post additum. D. de re iudic. l. eos. C. de usur. in verb. principali enim actione non subsistente, satis superuacuum est &c.* At vero non hæc iuris sunt; sed usurpatæ consuetudinis. *Vide quæ diximus sup. l. 1. c. 5.*

CAPVT XIV.

De auxilio fidei orthodoxæ præstando.

LABORAT GRAUITER ECCLESIA, AUXILIUM QUE POSTULAT.

Partitur illa hodie vbiqûe terrarum seu ab hostibus nominis christiani; seu ab ipsis Christianis, Catholicæ veritatis inimicis. implorat ergo Ecclesia opem Principum omnium orthodoxorum. Maximianus Episcopus Vagiensis *auxilium petijt*, inquit Augustinus *ad Bonifacium epist. 50. ab Imperatore Christiano contra hostes Ecclesiæ, non tam sui voluiscendi causâ, quàm tuendæ Ecclesiæ sibi credita. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. c. Maximianus. 23. q. 3.*

VT IAM OLIM SOLITA.

Quare prima etiam Ecclesiæ Concilia Principes rogarunt, vt auxiliatrices manus porrigerent Ecclesiæ, fideique orthodoxæ ab eis declarate. Inde non semel interfuerunt ipsi, sed ex nutu etiam Pontificum illa conuocauere. *c. Nos ad fidem. d. 96. ac sæpius subsidium attulere. Cognoscant, inquit Ildorus, in c. Princip. 23. q. 5. Principes sæculi, debere*

3. Ad illudque Principes tenentur.

se rationem reddere propter Ecclesiæ, quam à Christo tuendam suscipiunt. nam sine augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sine soluat, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiæ credidit.

Quapropter Concilium Generale *in c. 3. X. de hæret. §. Moneantur.* temporales etiam Potestates compellit auxilium Ecclesiæ præstare. adeo vt nisi exhibuerint, contumacium terras Catholicis officio functionis concedat occupandas. Quæ in re quatenus Ecclesiæ nonnunquam ex facto versata sit, diximus supra *lib. 1. c. 2.* sed, vt *ibidem* diximus, admodum circumspicere huiusmodi in rebus versandum est: secundum temporum rationem, aliquando obsecrare, aliquando increpare, aliquando etiam virgâ & baculo vt oportet. In hac tempestate, quæ totam Europam turbinis instar circumegit, Pontifices Romani continuo per literas atque Legatos Imperatorè, Reges, Principes rogarunt, monuerunt, vt ad pacem vniuersalem animis conuenirent, vt Ecclesiæ à bellicis motibus quieta, diuinis obsequijs in solidum se posset mancipare: & iuxta votum Zachariæ, *de manu inimicorum liberata seruire illi.*

Sed & Concilium Tridentinum denique *sess. 25. ad fin.* non dissimiliter omnes Principes compellat. de quo egimus. *sup. l. 4. c. 7.* sed quoad illius ipsius receptionem, obseruationemque imprimis, & decreta morum: sed hic agimus de fide ipsa sincerè tenenda, protegendâ, defendendâ.

Primæ ergo Principum partes sunt, vt fideles ipsi sint Deo, piè illum venerentur; de religione quidem ipsi non sciscant, sed ab Ecclesiâ, Concilijsque definita legibus inuent, & exequantur. *diximus sup. l. 1. c. 3 & 4. in Iudice lib. 4. c. 4.* subditos, si quæ desleant à via veritatis Catholicæ, compescant; cum exteris foedera ne contrahant; auxilia ne præ-

4. Et censuris adiguntur.

5. Principum catholicorum casus officium.

ne præsentent, quæ quoquo modo in Ecclesiæ vergant detrimentum. *diximus latè in Hiato lib. 3. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* cum subditis exterisue paciscendo, si quid iniqua extorserit necessitas, tolerandum; pacta quidem conuenta seruent. sed vera tamen sit necessitas; quæ euadi aliter sine malo grauiori non possit. *diximus supra lib. 2. c. vlt.*

6. Singulatim in rebus nimium per hæreses turbatis.
Nempe, vt rectè dicimus, quod *non est licitum in lege, necessitas facit licitum, c. 4. X. de reg. iur.* & vbi duo sunt mala, si periculi necessitas ex his vnum perpetrare compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare, *c. duo sunt. dist. 13.* ita cum periclitatur respublica, satius est vire, & secare, quam corpus totum interire.

7. Præcauere rectè regendo, ne in huiusmodi necessitatibus incidant.
Sed præmittit d. c. duo quòd duo illa mala sint omnino cautissimè præcauenda: adeoque & Principes, pacis tempore, rempublicam debent rectè, religioseque regere, ansam nullam seditionibus præbere: in belli tempestate militarem disciplinam exactè seruare; belli neruum iustè intendere, æqualiter corrogare, prudenter expendere. Nam si ditiones propriæ, amicæque vastantur perinde atque hostiles; ciues, subditique expilantur; annonæ, quæ in longum tempus possent sufficere, paucis horis absumentur, corrumpuntur, vruntur; agriculturæ deseruntur; mercimonia pelluntur; vnde vectigalia & stipendia interciduntur, vt ex rapto militibus viuendum sit; si nummi, antequam in stipendia militi numerentur ad innumeras manus transmittantur, & à singulis arrodantur; eiusmodi rerum ex origine causa, non necessitati, sed imperantium vitio fuerit imputanda. Quàdo tamen eò quacumque via deuentum est, vt corpus reipublicæ periclitetur, quocumque incommodo minori periculum est redimendum. *d. c. duo. c. non solam 22. q. 4.* ita quidem, vt mala quæ euitari

non possunt, tolerantur; *c. qui sincere. c. de Iudæis. dist. 45.* paciscentes autem nullatenus licentiam faciant posituè, aut cooperentur. Quo nomine foedera quædam arguit *Iudicium Theologicum super questione, An pax, qualem desiderant Protestantes, sit secundum se illicita? editum anno 1646. cum Vehiculo subsecuto.* bonam fidem exigit Concilium Generale *d. 9.* moneantur. vt pro viribus debeant Principes obsequi Ecclesiæ intentioni, non in speciem, & pro ratione Status, vt hodie loquuntur. quæ materia Deo inuisa est. *vt diximus supra lib. 4. c. 1. n. 7.*

Id quidem primum Principibus votum esse debet, quod Constantino apud Eusebium *lib. 2. in vita eius c. 63.* vt omnium, inquit, gentium de Numinis cultu opinionem, ad vnius habitudinis ritusque formã traducerem: non verò religionum pluralitas admittatur, si fieri potest: neque sibi accidat, quod refertur *Iudicum c. vlt. in diebus,* inquit, *illis non erat Rex in Israel: sed vnusquisque, quod rectum sibi videbatur, hoc faciebat.* Quòd si rebellionum tanta vis fuerit, vt tolerare oporteat diuersitatem religionum; in huiusmodi pactis cauendum est ab eo, quod Iudæis exprobrat Augustinus, *tract. 43. in Ioann. temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt:* (quod hodiernis politis nimis in more est) *& sic vtrumque amiserunt.* quod ijs semper timendum est, qui non sincero affectu, sed simulata religione id verè non agunt, quod recta fides requirat. quibus imminet illæ minæ Ieremiæ *c. 48. Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter.* quomodo & Esterem Mardocheus monet, pro cura Ecclesiæ Iudaicæ periclitantis: *Si nunc, inquit, silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi; & tu & domus patris tui peribitis.*

Quantò magis illi, qui in speciem religiosi ac catholici sunt; temporales tamen regnorum utilitates magis considerantes, quàm

8. Cum iam præualere ipsi non possunt, tolerare, pacta, quæ reos ipsos non faciât, rectè, & seruare.

9. Non pro ratione status, cum damno fidei, quicquam agere, alioquin minas diuinas timere.

veræ fidei conseruationem; ea vel domi admittunt, vel foris procurant, quæ ad illius, si non interitum, damnum tamen, & detrimentum non exiguum vergant. Quibus & illud expectandum est, quod Dominus Salamoni inquit, *Regum 3. c. 11. Quia non custodisti pactum meum, dissi impens scindam regnum tuum.* qui pacta ergo, & foedera contrahunt contra pactum Domini, cum exteris aut in suis prouincijs; pactum Domini non custodiunt; Ecclesiam orthodoxam non defendunt; imo domi forisue incommodant; illas minas vereantur; ne alicunde immittatur, vnde minimè existimarint, inopinatum aliquod flagellum Dei.

Quare nullatenus consultores illi audiendi sunt, qui ex ea schola prodeunt, cuius hæc est doctrina; cum hac (quæ ad prosperitatem sæcularem pertinent) perfici non possunt. *vix sapiens in usu venit, sine alterius iniuria, si istius transgressionis inani quodam metu ab inceptis & institutis absterreatur Politicus, dum occasionem elabi patitur bene de repub. promerendi; vix eius curam deponat, omnino necesse est.* Verba sunt Machiaueli. quot nunc sunt eius discipuli, qui supergrediuntur magistrum? qui non vicinos tantum, imò orbem totum Christianum turbarunt, coniurationes, rebelliones vndique excitant, sed etiam Turcarum Principem, aliosque paganos, hæreticosque in ditiones catholicorum impulerunt, vt illorum viribus vndique distractis, aliena ipsi possent facilius occupare: nec vlllo metu ab eo instituto auocantur, ne Catholicæ Ecclesiæ ab hæreticis, paganisue inuadantur, Catholici eliminantur, sponsa Christi constupretur: quæ clamat, vociferatur, vndique implorat opem Christianorum Principum; & vix à paucis impetrat. Neque enim præcogitant quod *Proverb. c. 21.* illis prædestinatur: *Qui obscurat, inquit, aurem*

suam ad clamorem pauperis; & ipse clamabit, & non exaudietur. clamabunt illi; cum veniet ad iudicium Deus ultionum; & dicent montibus & petris, *cadite super nos, & abscondite à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni; quoniam venit dies magnus ira ipsorum, & quis poterit stare?* *Apoc. c. 6.* sanè exaudietur tunc illorum nemo, qui plangentem Ecclesiam, gementem, atque lachrymantem hinc non audierit: quantum minus qui ipse affixerit, & conculcantes adiuuerit? De eo autem, qui bona fide & sincera iuuerit, protexerit, atque defendiderit, rectè intellexerimus promissum Davidicum, *Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.*

Atque hanc Principum opem non tantum precibus implorat Ecclesia, vt gratuitam, sed & iure merito exigit, vt debitam. quippe Imperator, Reges, Principes, dum in augurantur, iurati solemniter promittunt Ecclesiæ defensionem. minis illi diuinis terrentur, quas recitauimus; & Ecclesiæ censuris. *d. c. moneantur.* sed, sicut David sponte non agnouit delictum suum, at demum monente illum Nathan Propheta; ita Principes rariùs vltro in se descendunt; vitia ipsi sua agnoscunt, suggesta à politicis consilia rectè ab iniquitate discernunt: prælatorum ergo munus est, illis vias Domini demonstrare, vitia detegere, Ecclesiæ, & diuino cultui noxia consilia improbare; & si moniti rectæ fidei hostes iuare non destiterint; imò nisi persequi bona fide illos & pro viribus studuerint, summo Ecclesiæ Præsidi denunciare. vt serid ipsi ab œcumenico Concilio iubentur. *d. §. moneantur.* & porro Episcopi omnes ab œcumenico itidem Concilio Lateranensi. *c. 1. X. de treuga.* generatim præcipiuntur, *vt ad solum, inquit, Deum & ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita, ad pacem firmiter tenen-*

ro.
Prælati in
vigilare
hanc in rem
vt tenean-
tur: alio-
quin nec
iplos à mi-
nis diuinis
fore immu-
nes.

tenendam mutuum sibi consilium & auxilium praebeant: neque hoc alicuius amore, vel odio praetermittant. quod si quis in hoc opere trepidus inuentus fuerit, damnatum propriae dignitatis amittat. Cōsonat c. praecipimus. cum seq. dist. 90. c. nulli. 3. q. 1. ubi & hoc additur; qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit; magis schismaticus, quam sacerdos esse probabitur. Quod si Episcopi omnes Reges suos, noxia orthodoxae fidei foedera contrahentes, seu aliàs religioni Catholicæ causam damni dantes, monerent, arguerent; & officio in d. 6. moneantur. vltterius sibi iniuncto fungerentur; spes foret canones ex dictamine Spiritus sancti, qui œcumenicis istis Concilijs praesedit, profectos, sine suo non fore frustrandos, qui praecepta Ecclesiae, in re tam graui, & sub censuris indicta, neglexerint, ob immensa damna Ecclesiae fideique illata, neque quatenus possent impedita, cogitandum sane habent, an non aliquando audituri sint vocem illam Domini ad Cain Genes. 4. Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra; nunc igitur maledictus &c.

CAPVT XV.

Conclusio Operis, ut quisque Iudex suis terminis se contineat; Ecclesiam reueatur; ad quam praecipue spectat in obscuro illos terminos designare.

FInem huic de sacra politicaque iurisdictione tractatui daturi, refugimus illam Christi illationem; *Matthaei c. 22. Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: & quae sunt Dei, Deo.* summa enim iustitiae est, suum cuique tribuere. diuina humanaque congruè dispertiri. qui hos ter-

minos mouent, summum crimen contrahunt. vsurpatum iudicium, mortalis reatus post alios plures grauius damnant Bassæ Flores. V. *Iudex. n. 3.* sacrilegium est Caesari tribuere, quod Dei est: nec Deus admittit sacrificium de rapina. discretæ ergo cum sint potestates sacra & ciuilis; suis singulae limitibus circumscriptæ; sicut in vno corpore diuersa membra non eundem actum habent ad Roman. 12. ita cooperari debent omnia in corpore politico; vt neutra officium suum negligant, neutra alterius inturbent.

Vos Episcopi, inquebat Constantinus apud Eusebium de vita illius lib. 2. c. 26. *intra Ecclesiam, ego extra Ecclesiam Episcopus constitutus sum.* Sic & Theodoricus Rex Italiae apud Cassiodorum lib. 11. *Var. ad Ioannem Papam licet Arrianus; sum, inquit, Iudex Palatinus; sed vester non desinam esse discipulus: nam tunc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minimè discedamus.* Maneto, inquit Chrysostomus de verbis Isaia hom. 4. *intra tuos terminos o Rex. alij enim sunt termini regni, alij sacerdotij.* Vos oues inquit Gregorius Nazianzenus orat. 17. *ad ciues, nolite pastere pastores, neque supra terminos eorum eleuamini. satis enim est vobis, si rectè pascamini. nolite iudicare Iudices, nec legem feratis legislatoribus. quemadmodum & rectè Seneca lib. 2. de ira c. 31. membra si dissideant, si alterius alimenta vicinum membrum rapiat, & oppresso altero praeter modum excrescat, monstrum ex pulchro corpore nascitur. ne ergo ex pulchritudine corporis politici monstrum fiat; cauendum est sedulo, ne quæuis iurisdictioni alteri detrahat, quæque suis terminis sit contenta.*

Sed quoniam caro concupiscit aduersus spiritum; *Ad Galat. 5.* & quæ subiecta esse debet, imperium ambit; ad rebelles huiusmodi motus compescendos iam pridem necessitas exegit à Synodo Romana III. decretū, ne se Principes rebus sacris

2.
Quilli?

3.
Ne Principes saeculares Ecclesiasticis se rebus immisceant.

1.
Cuique Iurisdictioni sui termini relinquendi.

facris immiscerent. *c. bene. dist. 96.* sed sacerdotibus eæ relinquuntur: quæ vt res humanas dignitate præcellunt; ita & munus sacerdotum, quorumcumque sæcularium functiones. *quod aurum,* inquit Ambrosius *c. 2. de dignitat. sacer. in metallis,* id sacerdotem fore si ad regnum comparer. propter eum vtique cuius ministri sunt sacerdotes: propter Ecclesiam, cuius ille sponsus est. cuius venerationem *Isaias c. 49.* proponens, *erunt,* inquit, *Reges nutricij tui, & regina nutrices tue, vultu in terram demisso adorabunt te.* ex cuius ratione Concilium Matisconense *can. 14.* quam eximiam sacerdotibus reuerentiam ab inferioribus, & laicis exhibendam præscribat, opere pretium est animaduertere. Athalarius apud *Cassiodor. l. 8. epist. 24.* *Quid simile,* inquit, *rependat Deo, qui ponitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idoneè: ipsi tamen gratia redditur, dum in seruientibus honoratur.*

pridem instillauerat Numa Pompilius, summus Deorum cultor. cum enim quidam ei diceret; *hostes, o Numa, bellum contra te comparant: at ego,* inquit, *sacrifico.* eamque fiduciam quanto magis induerent Principes & Magistratus veri Dei cultores, si religiosè satis colerent, eiusque Ecclesiam in suis sacerdotibus rite reuererentur. *lex aduerso igitur eius quod ait Valerius, non miror,* inquam, *ego; si non semper Dei indulgentia excubuit pro ijs, qui post Celsitudinem Principalem posuerunt religionem, & Ecclesiæ venerationem.* Non veniat, inquit Bernardus *epist. 243. ad Conradum Imper. anima mea in Concilium eorum, qui dicunt vel Imperio pacem & libertatem Ecclesiarum, vel Ecclesijs libertatem, vel Imperij exaltationem nocituram.*

Redeamus igitur ad mores maiorum, ritum priscum, venerationem antiquam Ecclesiæ. audiamus *Isoeratem orat. 1. ad Nicoclem Regem Cypri, religionem,* ait, *quam à Maioribus accepisti conserva, solemneque & pulcherrimum sacrificium, & cultum maximum existima, si ipse sis optimus, & iustissimus, maior enim spes est eiusmodi boni aliquid à Djs impetraturos, quam qui aras delubraque ædificant.* quantum ergo religio maiorum detulit auctoritati Ecclesiæ, prælatorum iurisdictioni, cleri reuerentiæ, & ritibus quibus Deum coluere, tantundem etiam conseruemus, vt enixissimè monet cohortatio Concilij *Trident. sess. 25. c. 20.* & grauiter præcipit. *Videri plura possunt apud Chokier Vendic. lib. Eccles. p. 2. c. 9. Ribadiner. de Instit. Princ. l. 1.* lubet hic tantum ad *D. Gregorij d. c. sacerdotibus 11. q. 1.* remittere.

Enumuero vt naturaliter homines proni sunt ad dissentendum, ita si contingat inter Ecclesiam & principatum moueri de terminis quæstionem; non negligamus præscriptum diuinum *Deut. 17. si iudicum,* inquit, *intra portas tuas videris,*

4.
Ecclesiam
reueren-
tur.

5.
Honor qui
sacerdoti-
bus defer-
tur, in Deū
vergit.

6.
Gentiles
etiam ea
quæ maie-
statis sunt
religioni
postposue-
runt.

7.
Vnde Deus
vices repen-
dit,

8.
Pietas ma-
iorum.

9.
Termino-
rum iurissi-
ctionis que-
stio vt ter-
minanda?

verba

verba variari surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus; Et infra, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum: & infra, de Rege ipso; postquam sederit in solio regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar à sacerdotibus. Hæc dicit Dominus exercituum interroga à sacerdotibus. *Agai c. 2. & Malachia c. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus domini exercituum est.* Adeoque ubi dubia iurisdictionis quæstio inciderit, si amicabiliter componi nequeat, deferendum est canonibus, & responsis egressis ab ijs, qui præsunt loco, quem elegit Dominus. Ita à multis responsum in quæstione iurisdictionis, decisionem deferendam Iudici Ecclesiastico tanquam maiori. Vide Dianam p. 4. t. 1. res. 64. p. 5. t. 1. res. 23. §. igitur. inde à iure ei tribuuntur inhibitiones, de quibus sup. l. 4. c. 2.

Sic & quæstio de iure Cæsaris fuit proposita Christo. si ergo hodie controuersia occurrerit, quæ sint Dei, & quæ Cæsaris, proponenda est Vicario Christi: qui interpretetur Christi respõsum, quo reddenda Cæsari dixit, quæ sunt Cæsaris: & quæ sunt Dei, Deo. si quidem non posse, inquit Cyprianus epist. 73. quemquam contra Episcopos & sacerdotes usurpare sibi aliquid, quod non sit sui iuris, & potestatis. nam & Chore, Dathan, & Abiron contra Moysen & Aaron sacerdotem sacrificandi sibi licentiam usurpare conati sunt; nec tamen quod illicitè ausi sunt, impunè fecerunt, in contradictione perierunt. Vtique hos imitantur, horum poenæ ijs timendæ sunt, qui callidi iuris repertores, rem magnam præstitisse se existimant, si quid ex simbria iurisdictionis Ecclesiasticæ exciderint. Gallio Act. c. 18. rectius noluit quæstioni de religione se immiscere, vel iudicare. Id vel maximè

Principis Christiani officium esse amplè docet Ribadinera lib. 1. de princip. Christian. ubi & c. 35. post alios quam obseruantiam debeant Principes ministris Ecclesiæ, & Loycius de pace lib. 2. c. 9. Bosius inter notas Ecclesiæ retulit reuerentiam à Principibus exhiberi solitam Dei sacerdotibus. Eos sacra scriptura nonnunquam Deos vocat. *Exod. 22. interdù Angelos: Malachia 2. ab ipso Christo sal terræ nuncupantur, & lux mundi. Matth. 5. si igitur controuersia mota fuerint inter vtramque iurisdictionem, hoc sale condiri, & ab hac luce illuminari æquum erit.*

Addit Christus, quod si sal infatuatum fuerit in quo salietur? si Apostoli infatuati fuerint; qui erunt, inquit Augustinus l. 1. de serm. Dom. in monte c. 6. t. 4. homines per quos à vobis error auferatur? cum vos elegerit Deus, per quos errorem auferat ceterorum. Vtique nulli. qua ratione etiam decedit c. vnam sanctam de maioritat. in extrauag. commun. sæcularem potestatem, si deuiauerit, à spirituali dirigendam, & corrigendam esse: non contrà. quod ergo Ecclesiæ Concilia, & Pontifices ex monte à Deo electo responderint, super huiusmodi controuersijs; quod canones œcumenici sanxerint; amplectendum vtiq; erit, & obseruandum: quod Ecclesiæ fuerit, & Dei; ex illius responso illi tribuendum: quod Cæsaris, Cæsari. Ad hoc monte erudimini, qui iudicatis terram. psal. 2.

Respondebitur autem semper ad modum Christi. agitando ille quæstionem inquit, cuius sit imago, & superscriptio? ex eaque decisionem protulit. erit ergo quæstio terminorum diuini humanique iuris decidenda ab ijs, quos Christus in terra voluit habere vicarios. & quidem ex imagine & superscriptione.

Quod si ergo de personis agatur, aut rebus, quæ imaginem habeant, Dei, Deo.

13. Dei ministros reuereri:

14. Qui sal terræ sunt & lux mundi à Christo dicti,

15. Qui errores auferant.

16. Ab hac ergo luce quæstiones iurisdictionales elucidandæ sunt.

17. Ex modo decidendi Christi, ex imagine numismatis.

18. Personæ ergo & res quæ imaginem habent Cæsaris, relinquendæ Cæsari; quæ Dei, Deo.

10. Deferendū canonibus.

11. Qui interpretari debent responsum Christi:

12. Principes Ecclesiæ iurisdictione nihil debet diminueri:

& superscriptionem Cæsaris; Cæsaris sunt iurisdictioni relinquentia. quod si de personis & rebus faceris, quæ Deo dicatæ sunt, in sortem Dei electæ, Deo Ecclesiasticæque iurisdictioni sunt permittendæ: diuinam habent superscriptionem; Deo reddendæ sunt. non licet rebus vela suspendere alienis. Numisma census imaginem, & superscriptionem Cæsaris referens, Cæsari reddendum esse interpretatur D. Hieronymus in *Commentar. ad Matth. c. 22. nummum & tributum: & quæ sunt Dei; decimas, primitias, oblationes, victimas, reuerentiam, & dilectionem.* D. Hilarius in *Comment. ibid. si rebus Cæsaris incubamus, inquit, si iure potestatis eius utimur, & nos tanquam mercenarios alieni patrimonij procuracione subijcimus; extra querelam iniuriæ est, Cæsari reddi, quod Cæsaris est. & supra; si nihil eius penes nos resederit, conditione reddendi ei, quæ sua sunt, non tenebimur.* si nihil quis possideat quod imaginem referat, & superscriptionem Cæsaris, nihil illius ei reddere oportebit; nihil eum exigere: si iure potestatis eius non utitur, si exemptus sit, si alienus ab eius iurisdictione; nullam illum in eum exercere, nullam eius illius agnoscere oportebit. Deo autem, inquit ibidem Hilarius, *quæ sunt eius propria, reddere nos oportere*

corpus, animam voluntatem. ab eo enim hæc profecta, atque aucta retinemus. nempe, inquit Haræus ad d. c. 22. in his tribus etiam est imago Dei.

Hæc igitur regula Cæsari reddendorum, vel Deo; sumenda est ex imagine & superscriptione, siue Dei, siue Cæsaris. quæ Deo sacrata sunt, Deo reddantur: quæ eò pertinet iurisdictioni, Dei Ecclesiæ seruetur. quæ personas & res sæculares spectat; Cæsari relinquatur. quæ finem tantum habent reipublicæ bene constituendæ, quietè tranquilleque seruandæ; Principibus dimittantur. quæ animam spectant, finemque spirituales, atque ad celestem beatitudinem diriguntur; authoritati Ecclesiæ pacificè permittantur. Fines hi atque termini sunt sacrosancti, Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constituti; nullo cupiditatis studio seu inconsideratione aliqua violandi: sed Iudices omnes atque magistratus vnà cum ipsis Principibus debitam, inquit Concilium Trident. *sess. 25. c. 20. sacris summorum Pontificum & Conciliorum constitutionibus obseruantiam præstent.* Sic Deus è machinâ, è Monte electo. *Discite ergo Iudices finium terra, præbete aures quæ continetis multitudines; Sap. 6. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.*

19.
Non eum
Cæsar suum
facere velit,
in quo nulla
illius est
imago, aut
superscriptio.
neque
contrà.

F I N I S.

INDEX

I N D E X

R E R V M

N O T A B I L I O R V M.

A B O L I T I O Principis generalis, ut spectet ad clericos, & eorum bona. 152.	<i>Seruanda in iure expressa, non imaginaria.</i> 122.
<i>Absolutio à iuramento.</i> 104.	<i>De equitate plurium statutorum remissiuè.</i> 209.
<i>Academica nominationes ut spirituales sint, neque ad seculares spectent.</i> 164.	<i>Æquitas legibus contraria an in foro Ecclesiastico recipienda.</i> 138. 122.
<i>Accusator clericus à laico puniri non potest de crimine aut calumnia.</i> 72.	<i>Aleatores clerici.</i> 147.
<i>Acta Iudex examinat, cum debet ipse poenam imponere degradato non tantum exequi impositam.</i> 262.	<i>Alienatio bonorum ad communitates spectantium.</i> 181.
<i>Acta ritè coram vno Iudice, fidem faciunt coram altero.</i> 50.	<i>Aliena res legata inuito domino ab Ecclesia non arripitur.</i> 138.
<i>Etiã in causis mixti fori.</i> 50.	<i>De alimentis spurij adulterini vbi agendum?</i> 117.
<i>Acta coram laico contra clericum non valent.</i> 50.	<i>Amortizationis nomen vnde?</i> 14.
<i>Nec fidem faciunt.</i> 50.	<i>Amortizatorum bonorum cognitio.</i> 189.
<i>Actus agentium non operantur ultra illorum intentionem.</i> 151.	<i>Amortizatio immunitatem solariam facit.</i> 226.
<i>De aduocatia.</i> 87.	<i>Ammanni vox quid?</i> 279.
<i>Aduocatia Ecclesiarum.</i> 148.	<i>Ab angarijs an clerici sint immunes?</i> 217.
<i>Aduocatia ad protectionem, non iurisdictionem pertinet.</i> 88.	<i>Anglicane consuetudines, de quibus D. Thomas contendit, latè enarrantur.</i> 148.
<i>Aduocati Ecclesiarum vt protegant, non dominantur.</i> 193.	<i>Animalia clerici pasci debent, vt reliqua.</i> 180.
<i>Aduocatus clericus coram laico non punitur ab eo criminaliter, in ciuilibus non succurritur.</i> 55.	<i>Annata ne Romam mittantur, statutum seruandum, ne pecunia in specie mittatur, sed per cambium.</i> 189.
<i>Adulteri moniti nec abstinentes, vt fiant publici.</i> 108.	<i>Annonaria statuta clericis seruanda.</i> 178. 179.
110.	<i>Annona cura & taxa ad Episcopum pertinent.</i> 114.
<i>Vt agendum ex Tridentino.</i> 108. 110.	<i>Appellatio ad Papam vt prohiberi non possit.</i> 165.
<i>De adulterijs.</i> 108.	<i>Appellatio ad Papam restringi an possit, vt in partibus deleget?</i> 166.
<i>Mixti fori est.</i> 108.	<i>Appellationes in quibus casibus remouentur, præsertim per Concilium Trid.</i> 20. 21.
<i>Cum ad diuortium agitur Ecclesiastici.</i> 108.	<i>Appellatione non obstante facta executio, quibus in casibus vim inferre censeatur?</i> 19.
<i>Hodie præuentioni est locus.</i> 108.	<i>Appellationum relatio quibus deferendum sit, vel non, ne vis fieri dicatur.</i> 20.
<i>Adultera in monasterio detrusio non fit sine consensu Episcopi.</i> 108.	<i>Appellationes tanquam ab abusu iure damnata.</i> 15.
<i>Adulterorum separatio non tantum quoad domum sed etiam ciuitatem.</i> 108.	<i>Appellatio tanquam ab abusu.</i> 17.
<i>Caluatio, excommunicatio, exilium.</i> 108.	<i>Illius moderatio in Francia.</i> 18.
<i>Adulteri clerici vt puniendi?</i> 109.	<i>Appellatio regularium, & clericorum vix admittenda.</i> 187.
<i>De adulterio suspectorum cognitio.</i> 109.	<i>Non in visitatione & correctione.</i> 187.
<i>Adulteriorum qualitas suspecta, publica, notoria, scandalosa à quo cognoscenda?</i> 108. 109. & seqq.	<i>Appellatio vbi prelati habent suam iurisdictionem, si pronunciant vt prelati, deuoluitur ad superiores Ecclesiasticos: si vt temporales domini; ad temporales.</i> 188.
<i>Edificari Ecclesiam non potest Princeps prohibere, nisi exequendo decreta Ecclesie.</i> 81.	<i>Quid si regalia possideantur sine superioritatis reseruatione?</i> 188.
<i>De edificandis Ecclesijs statutum.</i> 158.	<i>Appellatur à paribus curie Episcopi, ad superiorem curie dominum; ab Officiali ad metropolitanum.</i> 67.
<i>Edium sacrarum cura an mixti fori?</i> 82.	
<i>De equitate canonica.</i> 122.	

I N D E X

<i>An appelletur à Rege vasallo Papa ?</i>	68.	<i>Statista.</i>	289.
<i>De appennagys & similibus iuribus.</i>	185.	<i>Auxilium à quo petendum vbi alter iudicat, alter exequitur.</i>	277.
<i>In clericis seruantur vt laicis.</i>	185.	<i>Auxilium praestans mandatum non debet excedere.</i>	272.
<i>Ab arbitro clerico cum laico ad quem appelletur ?</i>	55.	<i>Auxilium dare requisitus vbi euidenter est nullitas, illud negare potest non tamen acta irritare, aut irrita declarare.</i>	272.
<i>Ab archidiacono concessa cura animarum authorizabilis.</i>	147.	<i>De auxiliij inuocatione non vertenda in subiectionem.</i>	272.
<i>Nisi sit praescripta auctoritas.</i>	147.	<i>Siue specialiter illud siue generaliter imploretur.</i>	272.
<i>Arrestari clericus non potest.</i>	44.	<i>Auxilium synodis praestitum per edicta non minuit Episcoporum auctoritatem.</i>	273.
<i>Nisi modeste, ad fundandum iudicium, ex consuetudine.</i>	46.	<i>Auxilio praestito quaestio nullitatis executionis à quo Iudice cognosci debeat ?</i>	271.
<i>Arrestandi ius non potest consuetudine à laico acquiri in clericum.</i>	48.	<i>A requirente; nisi nullitas arguatur nasci ex ijs quae in praestatione auxiliij contingunt non exactis aut decretis requirentis.</i>	271.
<i>Arma clericus manu sua tractare non debet.</i>	232.	<i>Ne tunc quidem cum requisitus sit ordinarius.</i>	272.
<i>Nisi grauis necessitas & inopinatus casus fuerit.</i>	233.	<i>Vnde si cautio praestita non sit ideoque prouisionalibus sententia executio arguatur nullitatis quis cognoscat ?</i>	271. 272.
<i>Arma famuli clerici iusta de causa ferre tenentur, quae non debet esse tanta vt in ipsis clericis.</i>	233.	<i>Auxilium rogatus acta non examinat, Ecclesiasticus, non magis quam laicus.</i>	261.
<i>Arma ne quis portet statutum clericus seruat, alioquin à suo Iudice corrigitur.</i>	185.	<i>Praemitit tamen monitionem censurae.</i>	261.
<i>Cum armantur clerici ex summa necessitate Episcoporum id iussu fieri debet sub ductu militarium superiorum.</i>	233.	<i>Auxilium in causa haeresis laicus praestat vt merum dumtaxat executor.</i>	261. 262.
<i>Armis iam absurdus impediri, & arma auferri possunt à laico.</i>	186.	<i>Nisi proponatur nullitas defectu iurisdictionis; vt si inquisitor non sit 40. annorum.</i>	262.
<i>Vbi cognitione opus est, adeundus Ecclesiasticus.</i>	186.	<i>Auxilium petendum ab officario, non scabinis.</i>	281.
<i>Assassinatus an sine degradatione clericum laico subijciat ?</i>	35.	<i>Auxilium per censuras prudenter exigendum.</i>	265.
<i>Assassinatus quid ?</i>	35.	<i>Auxilium petendum à Iudice qui gladium portat seu brachium militare habet, & satellitium, non scabinis qui notionem tantum.</i>	280.
<i>Assessor clericus laici ei non subditur.</i>	55.	<i>In auxilijs primordia cause sunt inspicienda.</i>	273.
<i>An esse possit ?</i>	ibidem.	<i>Ideoque taxa portionis congrua in synodo facta & ab edictis probata per Episcopos augeri non vetatur.</i>	273.
<i>De asylo.</i>	157.	<i>Auxilium non praestatur cum in sententia error est intolerabilis.</i>	267.
<i>Vide de immunitate Ecclesiae.</i>		<i>Auxilium potius implorando quam excommunicando petendum.</i>	265.
<i>De asylo statuere non potest secularis, vel immunitatem minuere, vt in modis relatis.</i>	157.	<i>Auxilium feudatarij Ecclesiae praestare tenentur.</i>	265.
<i>Attentante clerico lite pendente, idem iudex prouidet.</i>	60.	<i>Auxilium non praestatur cum recte appellatum est, aut euidenter apparet nullitas.</i>	265.
<i>Si modo rite ceptum sit iudicium.</i>	61.	<i>Auxilium dubitans an praestandum sit quid agat ?</i>	265.
<i>De auxiliij inuocatione.</i>	257.	<i>Auxilium etiam inuocat delegatus.</i>	266.
<i>Illud Iudices inuicem debent.</i>	257.	<i>Auxilium requirens in materia haeresis aliaque mere Ecclesiastica non exhibet.</i>	266.
<i>Etiam Ecclesiasticus per censuras seculari.</i>	258.	<i>Sed neque in ciuili aut mixta.</i>	266.
<i>Praesertim aduersus iniustos occultatores.</i>	258.	<i>Secus si noua poena imponenda sit, v. g. degradatio.</i>	266.
<i>Sed vix in causa ciuili cum aliter executio fieri potest.</i>	258.	<i>Auxilium rogatus cum euidenter est iniquitas quid praestare debeat ?</i>	262.
<i>De auxilio fidei orthodoxae praestando.</i>	284.	<i>Certa esse debet iniquitas, non praesumpta.</i>	262.
<i>Laborat grauius Ecclesia, auxiliumque postulat.</i>	284.	<i>Auxilium ordinario imploranti aduersus exemptos quid praestandum sit vel non ?</i>	263.
<i>Vt iam olim solita.</i>	284.	<i>Auxi-</i>	
<i>Ad illudque Principes tenentur.</i>	284.		
<i>Et censuris adiguntur.</i>	284.		
<i>Principum catholicorum ea in re officium.</i>	284.		
<i>Singulatim in rebus nimium per haereses turbatis.</i>	285.		
<i>Praecauere recte regendo, ne in huiusmodi necessitates incidant.</i>	285.		
<i>Cum iam praeualere ipsi non possunt, tolerare, pacta quae reos ipsos non faciant, recte & seruare.</i>	285.		
<i>Non pro ratione status, cum damno fidei quicquam agere, alioquin minas diuinas timere.</i>	285.		
<i>Praelati inuigilare hanc in rem vt teneantur, alioquin nec ipsos à minis diuinis fore immunes.</i>	286.		

RERVM NOTABILIORVM.

Auxilium imploranti iurisdicchio vt competere debeat in ea causa. 263.
Auxilium brachij secularis an in singulas causas implorandum? 263.
Ita solet; sed etiam potest generatim. 263.
An auxilium Ecclesiasticus possit petere à militari in causa ciuili, aut ciuili in causa militis? 264.
Potest; si ipsius satellites primas partes agant. 264.
Auxilium rogatus Ecclesiasticus non excommunicat nisi prauis monitionibus. 266.
Auxilium non debetur decreto extraiudiciali & irrito. 267.
Auxilium rogatus de iudicato cognoscens non cognoscit de causa. 274.
Minus executor merus, vt est secularis imploratus ab Ecclesiastico. 274.
Auxilium rogatus si sententia ei iniqua videtur rescribit imploranti. 274.
Auxilium dari iubent edicta nisi obstat pragnans causa. 275.
Auxilium vertit in subiectionem qui negat Episcopo iurisdictionem in carceris sui custodem, ideo quod carceres sint sub salua guardia Principis. 275.
De auxilio receptioni Concilij Tridenti. prestando. 268.
Vt illud à Patribus Tridentinis imploratum sit & Pio IV. 268.
Vt audire eos oporteat. 268.
Vt Spiritum sanctum, qui in illis locutus est. 268.
Quid si quæ decreta huic vel illi loco non conueniant. 269.
Absint rationes status & excusationes in peccatis. 269.
Recipiendum seruandumque Concilium: prestandum brachij secularis auxilium. 270.
Eoque sine Principes Ecclesia protectores. 270.
Ad auxilium Ecclesia seu defensionem generaliter vt teneantur Principes. 259.
Ad auxilium censuris cogi possunt. 259.
Auxilium inuocatur etiam aduersus clericum. 259.
Auxilium prestatur tanquam ab instrumento. 260.
Ideo secularis imploratus exercet potestatem in clericum. 260.
Auxilio an censuris vtatur in arbitrio est Iudicis. 260.
Auxilium imploratur aduersus Papam simoniacè electum. 260.
Auxilium propriè cum Ecclesiasticus per se non potest exequi. 260.
Auxilium ordinarij exigat delegatus aut censuris vtatur. 260.
De auxilio interpellatus examinare acta implorantis non potest. 260.
Auxilium dare rogatus vt non censeatur exequi sed requirens. 261.
Auxilium rogatus non prestat si euident sit nullitas, aut iniquitas manifesta. 261.

B.

B *Alliui vox quid?* 278.
Begina vt spectent ad iurisdictionem Ecclesia, non tamen eximantur à seculari. 39.
Begina an immunes? 248.
Bellicis expeditionibus vt non debeat grauari clerus, nisi ad formam cap. non minus. 233.
Ad belli sumptus vt clerus non teneatur, nisi fortè sit in euitabilis necessitas neminem pratermittens. 225.
In bellicis oneribus olim Anglorum pietas. 228.
In bello quamuis clerus contribuatur, forma tamen cap. non minus. seruanda est. 228.
In bello sacro ad cleri contributionem an assensu Pontificis sit opus? 228.
Ad bellum contra hereticos concurrere gaudet priuilegijs pro recuperatione terra sancta concessis. 228.
Ad bellum sacrum spontanea contributio permissa. 229.
Ad bellum sacrum cleri contributio licita sine assensu Pontificis. 230.
Ex permissu iuris. 230.
Bellum contra hereticos tam fauorabile quam pro recuperatione terra sancta. 230.
Ad bellum sacrum solet indici decima, quadragesima, aut pars alia reddituum Ecclesiasticorum. 230.
Ad bellum sacrum contribuit clerus. 227.
Est illud aduersus Turcas & hereticos. 227.
Bellum cum hereticis propius religionem tangit, quam quod est cum Turcis. 227.
In bello vbi clerus etiam expilatur merito contribuit. 227.
In bellis olim contra Hunnos, Gothos, Vandalos equitas contributionis. 227. 228.
Ad bellum contribuit Ecclesia quæ feuda possidet. 228.
In bello facta à prelati expensa recuperanda à subditis. 228.
Beneficia noua erigit Episcopus. 200.
Aut sacris officijs afficit. 200.
Beneficiorum prouisio an mixta auctoritatis esse possit? 85.
Beneficiorum dispositio sine assensu diocesani. 147.
Ad beneficia ne exteri promoueantur. 85.
Concedit Papa, non statuit Princeps. 85.
Ad beneficia ne exteri promoueantur, vt intelligi priuilegia debeant. 86.
Ad beneficiorum prouisiones an prescriptio valeat? 86.
De beneficiorum minorum collationibus ordinarijs. 204.
Beneficium onerari potest per Episcopum. 201.
Beneficium clerici non diocesani vt ad collectas vocetur. 242.
Beneficia laici ne conferant. 148.
Beneficiorum pluralitas. 148.
De beneficiorum possessorio. 164.
Bonis diminutis an diminuenda sit taxa? 243.
Bonis

I N D E X

Bona diminutis etiam per culpam minuitur onus.		Capitulum, statuta mutans sine Episcopo.	148.
243.		A capitulatione exempti clerici.	220.
Bonorum situs cur hodie maximè inspicitur.	243.	In captiuis redimendis iuuat Ecclesia.	234.
Bona ad ratam quantitatem grauantur.	243.	De captiuorum relaxatione.	283.
Bonorum clerici publicatio.	72.	Cognoscit qui de custodia.	283.
Brachium executionem innuit.	278.	Seu de carceratione.	283.
Brachium seculare an post appellationem praestandum?		De carcere statuens Ecclesiasticus cognoscit de relaxa-	
130.		tionem.	283.
Brachio seculari cum traditur clericus, debet tamen		Non secularis.	283.
efficaciter intercedere tradens.	33.	Quid ubi vsurpatur cassatio?	283. 284.
Tradi tantum debet incorrigibilis, nisi nimia sit crimi-		In carcerem duci iubere potest Ecclesiasticus.	277.
nis grauitas, quae?	33.	278.	
Brachium seculare an per censuras exigi possit, aliaue		Carceris decretum an & executio Ecclesiastico compe-	
negari & similia? Vide in verb. Auxilium.		tat?	278.
Brachium seculare vide Auxilium.		Cardinalem offendens.	113.
Bulla coena quoad Ecclesiam libertatem.	132.	Ad caritatem praeueniendam an clericus mutuam pe-	
Bulla coena admittit supplicationes persecutas.	128.	cuniam dare reipublica teneatur, pro annona	
Non praetextum supplicationum.	128.	emenda?	179.
Bulla coena vt publicata.	127.	De causis collectarum & immunitate.	224.
Bulla Pontificia an subreptitia an falsa per Ecclesiasti-		Sunt multiplices.	224.
cos non laicos examinanda.	164.	De causis miserabilium personarum.	114.
De bullis Pontificijs examinandis.	164.	Cellitae fratres vota emittunt secundum regulam S.	
		Augustini.	40.
		In cessione bonorum clericus per laicum vocari potest.	
		58.	
		De cessione à laico facta clerico.	169.
		Prohibetur.	169.
		Ob litigium & auaritiam.	169.
		Qua si cessent, an cessio sit licita?	169.
		Illicita ab Ecclesiastico emendatur.	169.
		Charitatiuum subsidium praelatis parci non prodigi-	
		dandum.	253.
		Exposita necessitate manifesta, & causa rationabili.	
		254.	
		Moderatum secundum suam causam.	254.
		Chartae sigillatae imposita gabella cur non licita ad cle-	
		rum obligandum?	241.
		De chartae sigillatae onere.	240.
		In choro sessio Principum, patronorum, dominorum,	
		Iudicam. 194. 195. an etiam vt alios inde exclu-	
		dant?	197.
		Christianitas.	4.
		Christianitatis forum.	4.
		Christianitatis decani.	4.
		Citatio verbalis prior, an praeualeat reali?	100.
		Citare realiter potest cui competit criminalis cognitio.	
		277.	
		Adeoq; Index Ecclesiasticus, cui distractionem tribuit	
		Concilium Trid. etiam contra laicos.	277.
		Citans clericum coram laico excommunicatur, & cau-	
		sam perdit lite saltem contestata.	50.
		Clandestine contrahentes vt puniat etiam secularis.	
		74.	
		Clauium Petri potestas.	5.
		Claues Petri solis presbyteris communicantur.	24.
		Comitis nomen.	279.
		Clericorum exemptio.	35.
		Clerici cadauer gaudet priuilegio fori.	39.
		Clericus studiosus, non seruans praescripta Triden-	
		tina,	

C.

C adauer clerici si is mortem sibi consciiuit ad co-	
gnitionem Ecclesiasticam pertinet.	39.
De cadaueribus punitorum an sepulturam gaudeant?	
83.	
De canonibus in iudicando sequendis.	121.
Canones sequitur Ecclesiasticus.	121.
Non tamen in feudis.	121.
Canones quod non desiniunt suppletur per leges &	
contra.	125. 136.
Canones & leges quaeque in suo foro obtinent.	125.
Cum agitur de rescriptorum forma, si preces veritate	
nitantur, executione delegati, pronuntiatione arbi-	
trorum, dispensatione reorum, cessione bonorum,	
coactione testium, carcere, forma testamenti, pra-	
sumptione matrimonij, negotij & criminibus mixti	
fori.	125. 126.
Canones quando sequendi pra legibus?	122.
In rebus spiritualibus & personis Ecclesiasticis.	123.
Electione.	123.
Alienatione bonorum Ecclesiae & oppignoratione.	123.
Immunitate Ecclesiae, peccato, iuramento, disciplina Ec-	
clesiae, praescriptione, heredum ex delicto obligatione,	
materia spirituali, sponsalibus repudiandis, soluen-	
dis.	123.
Canones legibus praeualent in materia peccati, & spiri-	
tualibus, alias quaeque in suo foro.	150.
Canones damnant collectas clericorum reales & per-	
sonales, cur illas tamen magis quam has, & mino-	
rum minus clericorum quam maiorum?	251.
Tum minus quarum causa directe spectat Ecclesiam.	
252.	
Vt in bonis Ecclesiae recens quasitis.	252.
Vt in alijs casibus pra alijs.	252.
Canonissa an immunes?	248.

RERVM NOTABILIORVM.

<i>rima, an priuilegio gaudeat quā studiosus?</i>	37.	<i>Cognationis spiritalis incestus Ecclesiasticum crimen</i>	109.
<i>Clericus non seruans praescripta Tridentina, sine monitione, fori priuilegio caret.</i>	37.	<i>Cum moniali coitus, vt puniendus.</i>	109. 113.
<i>Clerici depositio, excommunicatio, traditio brachio seculari.</i>	33.	<i>De collectis & oneribus nouiter imponendis.</i>	215.
<i>Clerici à Rege vt ad conuentum ordinum vocari possint.</i>	52.	<i>Vt per canones & bullam cœna etiam supremi Principes venientur clerum grauare.</i>	215.
<i>Clerici & monachi an potestate patria liberentur?</i>	50.	<i>Per collectas & iura pro functionibus Ecclesiasticis.</i>	84.
<i>Clericus grassator nocturnus an armis spoliari possit, vel alijs rebus in quibus peccat?</i>	45.	<i>Collectas quis imponere non potest, nisi subditis.</i>	245.
<i>Clericus debitor vt excommunicari non debeat.</i>	258.	<i>De collegijs illicitis.</i>	110.
<i>Clerici de districtu dicuntur, non tamen ex eo subiecti fiunt.</i>	137.	<i>Mixti fori.</i>	110.
<i>Clerico iniuria verbalis facta, vt vindicanda.</i>	35.	<i>Collega collegio subditur, quasi ex priuato pacto.</i>	54.
<i>Clericum pulsare diuinis operantem capitale.</i>	35.	<i>Sed non clericus laico iurisdictionaliter.</i>	54.
<i>Qui clerici immunitate tributorum gaudeant?</i>	246.	<i>Coloni grauamen quod in Ecclesiam redundet.</i>	145.
<i>Clerici persona vbi tangi non potest, bona apprehendi non possunt.</i>	36.	<i>Colonus Ecclesia ad quod forum pertineat?</i>	43.
<i>Clericus fori priuilegio renunciare non potest.</i>	36.	<i>Colonus expelli ne possit, nisi collectis fructibus statutis, à clerico vt seruandum.</i>	177.
<i>Clerici percussor, 35. fautor, adiutor, mandator &c. ibid.</i>	36.	<i>Comitia cleri vt habenda sint.</i>	242.
<i>Clericus in fraudem gabellarum ordinatus, an ab illis eximatur?</i>	57.	<i>De commendis vetitis.</i>	204.
<i>Clericus factus post condemnationem sub certa pœna, quis condemnet aut declaret?</i>	57.	<i>Comparere coram seculari non debet, seu exceptionem proponere clericus.</i>	36.
<i>Clericatus probatio.</i>	48.	<i>Ad compromissum clericus cogi non potest.</i>	44.
<i>Clerico facta iniuria à laico potest vindicari à Iudice Ecclesiastico, sed ipse clericus actor sequitur forum rei.</i>	36.	<i>Ad compromissum cogens statutum laudabile est.</i>	46.
<i>Clericus post cœptum iudicium factus, pergit stare coram laico.</i>	56.	<i>Ad compromissum clericus in patrimonio, non in rebus Ecclesia cogi potest.</i>	46.
<i>Clericus qui priuilegio fori non gaudet, coram Ecclesiastico tamen semper conueniri potest.</i>	64.	<i>Concubina clerici, vtrique iudici subest.</i>	42.
<i>Clericus qui soluendo non est quo priuilegio vtatur.</i>	65.	<i>Ita tamen si crimen non sit occultum. 42. 43. & cur?</i>	43.
<i>Clericus incognitus per fraudem se talem non declarans, tenetur ad expensas, sed à quo condemnandus?</i>	36.	<i>Concubinary moniti non diuertentes, vt pro manifestis habeantur.</i>	43.
<i>Clerus dum debet contribuere modus tamen seruandus quis?</i>	226. 222. 228.	<i>Condemnatio clerici voluntaria.</i>	168.
<i>Clerici vt testentur, quamuis sint filij familias.</i>	51.	<i>Condemnatus laicus postea factus clericus.</i>	168.
<i>Clerici vt non testentur de quesitis intuitu Ecclesia.</i>	51.	<i>Vt in conditione positi liberi, censeantur vocati, in clericis recipiendum, vt in laicis.</i>	174.
<i>Vt relinquere debeant legitimam filiis seu parentibus.</i>	51.	<i>Conductor Ecclesia vetus, vt preferatur, statutum etiam in bonis Ecclesia seruandum, si ob bonum publicum est inductum.</i>	177.
<i>Clericus & monachus vt exheredari non possint.</i>	51.	<i>Conductores decimarum.</i>	89.
<i>Clerus sine assensu Pontificio regulariter non potest contribuere.</i>	229.	<i>Conciliorum œcumenicorum conuocatio.</i>	206.
<i>Clerus in onus consentiens rectè apponit conditionem, si Pontifex consenserit.</i>	240.	<i>Concilium Tridentinum vt publicatum.</i>	127.
<i>Clerus sufficientibus laicis non tenetur ad necessitates etiam quæ illum respiciunt vt populum.</i>	223.	<i>Concilij Tridentini receptioni vt auxilium praestandum sit.</i>	268.
<i>Vt laicorum facultates publica & priuata examinanda quoad administrationem an supputant quidem sed diuertantur & in abusus absumantur vt hi late describuntur.</i>	223.	<i>De concubinato.</i>	105.
<i>Cleri contributio in bellum sacrum.</i>	227.	<i>Crimen est Ecclesiasticum etiam contra laicum.</i>	105.
<i>De clerico negotiatore.</i>	176.	<i>Mixti fori ex praxi.</i>	105.
		<i>Confessarij electio.</i>	148.
		<i>Confessio clerici coram laico non prauidicatur.</i>	50.
		<i>Ne quidem ad torturam.</i>	50.
		<i>Confessionis sigillum frangens per Ecclesiam punitur.</i>	103.
		<i>Etiam laicus.</i>	103.
		<i>Sed hic pœna arbitraria.</i>	104.
		<i>Et plenius quandoque per secularem.</i>	104.
		<i>Confirmatio non mutat substantiam, sed solidat.</i>	151.
		<i>Confiscatio bonorum clerici cui cedat?</i>	71.
		<i>De cognitione fidei.</i>	92.
		<i>De cognitione rerum sacramentalium.</i>	73.
		<i>Congrua portio.</i>	84.
			Con-

I N D E X

Congrua portio parochorum.	273.254.	de quibus D. Thomas contendit.	148.
Coniugati clerici an immunes à gabellis ?	247.	Consuetudo contribuendi vbi res sunt sita extraneorum bona obligat.	243.
Coniugatus clericus quatenus fori priuilegio gaudeat ?	38. 43.	Consuetudo onerandi clericos collectis personalibus aut realibus.	251.
An in ciuilibus descendentes ex crimine ?	43.	Continentia causa.	76.
An etiam immunitate à gabellis ?	38.	De contributione cleri in bellum sacrum.	227.
Coniuges prohibiti inuicem relinquere non possunt intermedio clerico.	175.	Contributio aequissima qua secundum omnes facultates iniungitur.	243.
Communes necessitates & vtilitates.	224.	Contumax seu parere nolens manu militari cogendus est.	283.
Communes necessitates Patria defensio.	224.	Contumax non est qui comparere non tenetur.	59.
Es alienum Principis aut reip. ex causa rationabili contractum.	224.	De conuenticulis.	110.
Captiuitas Principis.	224.	Correctio omitienda, quando maiora incommoda timeantur.	9.
Elocatio filie Principis, Baltheus militaris filij, coronatio Impp.	224.	Correus clericus laicum trahit ad suum iudicem.	70.
Bonum publicum.	225.	Crimina Ecclesiastica clericorum, quae ?	31.
Communes vtilitates aut necessitates qua directè aut per consequentiam clerum tangunt vt sunt distinguenda.	233.	Criminalis cognitio cui competit potest realiter citare.	277.
In communi negotio communiter deliberandum per clerum & populum.	234.	De criminibus mixti fori.	98.
In directè clerum concernentibus ad Papam recursus non est necessarius.	234.	Curatorem in litem, coram se pendentem, secularis clerico potest dare.	54.
Ita tamen ne magna bonorum Ecclesiae fiat diuersio.	234.	An & quoad patrimonialia immobilia ?	54.
Communia onera publica vt ad Ecclesiam non spectent.	221.	Officij causa clericus laico non subditur.	54.
Nisi in subsidium necessitatis ex cleri assensu nunc Pontificis.	221.		
Nisi periculum sit in mora.	222.	D.	
In communibus necessitatibus qua directo clerum tangunt vt versandum sit ?	234.	D E damno dato ab animalibus clerici, quis cognoscat ?	181.
Communia constituta propter interuentum clerici non mutanda.	122.	Damnatis ad mortem confessio & communio non deneganda.	76.
Consanguineos clericorum puniens statutum quod illi suis priuilegijs vtantur irritum.	187.	De decimarum cognitione.	89.
Consensus ordinum & in eis pralatorum.	241.	De decimis cognoscit Ecclesiasticus.	89.
Consuetudo an liget clericum ?	146.	Quid de infeudatis, possessorio, fructibus, conductoribus ?	89.
Consuetudo aqua seruanda, vt lex, à clericis.	146.	De decimarum quota quis cognoscat ?	91.
Consuetudo legem vincit si rationalis est, & legitime praescripta.	147.	De decimandis fructibus insolitis.	90.
Non praescripta etiam, dum praeter, non contra legem est.	147.	De decimarum immunitate.	92.
Quamuis lex sit canonica.	147.	Decima an sint laicales, quis cognoscat ?	92.
Consuetudines damnatae vt corruptela non praescribuntur.	147.	De decimarum praescriptione.	90.
Earum ex iure exempla late recitantur.	147.	Decima an sint immunes.	218.
Consuetudo an exemptioni cleri possit prauidicare.	131.	An decimarum conductores.	218.
	131.	Decima an immunes à reparatione aggerum.	218.
Irrita est qua canonibus obuiat.	131.	Decimarum conductor ad quod forum pertineat ?	43.
Quae Ecclesiastica libertati seu exemptioni.	131.	De decimis, à Papa Regibus concessis, quis cognoscat ?	90.
Consuetudo rationalis non corruptela praescribitur.	131.	Decretalium autoritas.	206.
	131.	Decretalis an falsa, ab Episcopo consulitur Papa.	164.
Consuetudo aduersus iurisdictionem, aut libertatem Ecclesia non prodest.	36.	Declinatoriam impediens statutum non extenditur ad clericos.	168.
De consuetudine circa immunitatem à gabellis.	250.	Defectus vel absentia Iudicis Ecclesiastici, non facit laicum competentem.	60.
Consuetudini aliquid permitti circa gabellas quoad clericos minorum ordinum.	250.	Defunctorum voluntates mutari an possint ?	184.
Consuetudines Anglicanae contra libertatem Ecclesiae:		Degradatio vltima poenarum Ecclesiasticarum.	32.
		Post degradationem actualem demum incipit laici in clericum iurisdictione.	33.35.
		Degradationem non potest iudex secularis controuentire, dum in illa fundatur illius iurisdictione.	262.
		Degra-	

RERVM NOTABILIORVM.

Degradati clerici acta iudex examinat cum debet imponere pœnam, non impostam exequi.	262.	Ecclesia decretum de potestate in Principes.	9.
Degradari clericum quomodo intelligatur?	111.	Ecclesia potestas hæc quomodo competat?	9.
Degradari ab Episcopo non debet cuius acta non exhibentur.	266.	Ecclesia quam prudenter hac potestate vti debeat, vt precaueat incommoda.	9.
Degradatus & traditus, à seculari non damnandus, nisi ex noua causa cognitione.	34.	Ecclesia potestas à Deo, non ab homine.	29.
Ex qua torqueri quin & absolui potest.	34.	Ad Ecclesiam spectat interpretari illud Christi, pasce oues meas, quousque se extendat.	29.
Post delictum factus clericus, fori priuilegio gaudet.	57.	Adeoq; quæstiones de iurisdictione.	30.
Delinquens clericus dimisso habitu, & iterum assumptus, vt priuilegio fori gaudeat.	57.	Ecclesia decreta seruanda ab ijs, qui volunt esse de Ecclesia.	30.
De differentijs vtriusque iuris.	121.	Ecclesia iurisdictione per aliquorum abusus non debet trahi ad inuidiam.	30.
Diffamantis iudex adeundus in causa diffamationis, in principali iudex diffamati.	175.	Ecclesia canones, & decretales ad calumniam, & inuidiam tractæ, quæ?	30.
Diminutis bonis æquum est minui onus.	243.	Ecclesia iurisdictione in clericos competit, etiam grauissimorum criminum reos.	31.
Directè vel indirectè quando Ecclesia dicatur grauari?	245.	Ecclesiasticus Iudex an familiam armatam habere possit?	264.
Disciplina Ecclesiæ contraria consuetudo.	147.	Ecclesiasticus secularem cogit ad reparandam clerico iniuriam.	36.
Diuina officia quæ, quibus diebus, seu ministris conueniant, discernit Episcopus.	200.	Ecclesiastica negotia, multoq; magis ipsius Ecclesiæ, tractat Ecclesiasticus.	82.
Diuinarum officiorum tempora nullius intuitu turbanda.	198.	Ecclesia quando brachium impleret?	32.
In diuisione hereditatis an clericus coram laico conueniri possit?	64.	Ecclesia Romana primatus.	206.
Diuortium fieri non potest sine iudicio Ecclesiæ.	77.	Ecclesia Rom. notæ in condendis legibus, creandis prælati, Concilij conuocatione, vltima prouocatione.	207.
Diuertentes etiam per censuras cogendi.	77.	Potestate clauium, seu vite & necis.	207. 808.
De Diuortio: secundis nuptijs: raptarum nuptijs: vsuris.	125.	Ecclesiæ auctoritatem inuadentes vt assimilentur Antichristo.	250.
De diuortio solus Ecclesiasticus cognoscit, semper influente spiritali causa.	154.	Ecclesia primitiua an iudiciariam potestatem exercuerit vt hodie?	26.
Diuortium facientes à quo corrigendi?	75.	Eandem, sed rarius.	26.
Dominium vrile laici, cuius directum est apud Ecclesiam ita subiacet statutis, vt Ecclesiæ non noceatur.	181.	Non ad fidem tantum, sed etiam quoad politiam.	27.
Domini locorum defendunt Ecclesiam, & patronorum prerogatiuas imitantur.	193. 196.	Præsertim quoad coercenda crimina.	27.
Dotis causa vt Ecclesiastici fori sit.	115. 117.	Iure suo, non tantum quasi ex arbitrio.	27.
Donatio insinuari potest apud virumque iudicem.	61.	Neque tantum ex causa correctionis fraternæ.	28.
De donatione clerico facta à patre in fraudem fisci.	180.	Etiam temporalia attingendo, vbi finis spiritalis existit.	28.
De dote quis cognoscat?	114.	Vt exaudienda leges, quæ contrariari videntur.	28.
In dubio an libertas Ecclesiæ offendantur, censendum pro Ecclesiæ; non quoad pœnas laicorum.	187.	Ecclesias adificari, vt prohibere non possint seculares.	158.
E.		Ecclesia consecrata in nullius dominio.	192.
E cclesiæ potestas quando ad temporalia porrigitur?	5.	De Ecclesijs edificandis aut non, cognoscit Ecclesiæ.	80.
Ecclesiæ libertas. Vide libertas Ecclesiæ.		Ecclesiæ edificanda licentiæ, & forma ab Episcopo statuenda.	81.
Ecclesiæ libertas per Bullam cœnæ vindicatur.	132.	Pro Ecclesiarum reparatione, vt facilius sit executio, recurritur etiam ad Principem.	82.
Neque patientia Pontificis officit.	132. 133.	Qui prouidet non iurisdictionaliter.	82.
Neque temporis antiquitas.	132.	Pro Ecclesiæ amplianda cogitur quis fundum vendere: sed à quo Iudice?	83.
Ecclesiæ quibus in casibus potestatem suam extendit ad temporalia?	10.	De Ecclesiæ pollutione cognoscit Iudex ecclesiasticus.	83.
Ecclesiæ de temporalibus casualiter iudicat.	2.	Punit vterque.	83.
In Ecclesiæ vt duo sint gladij.	2.	In Ecclesiæ inuentus thesaurus cuius?	192.
Ecclesiæ an potestatem habeat coactiuam præter excommunicationem?	10.	Ecclesiæ exempta à iurisdictione seculari.	192.
Ecclesiæ vt in Principes excommunicando, priuando, deponendo potestatem exercuerit, tam in Concilijs œcumenicis, quam alijs.	6. & seqq.	In Episcopi est potestate.	192.
		Quamuis patronos habeat.	192.
		In Ecclesiæ Iudices priuari.	192.
		Ecclesiæ Statuit qui honores singulis in templo sint deferendi.	199. 195.

I N D E X

In Ecclesijs prerogatiue concessionis, & cognitionis Ecclesiastica.	194.	Ecclesia ne vendatur aut quid opportunum fiat.	245.
In Ecclesia lites agitari non debent.	79.	Ecclesia quando dicatur grauari directè vel indirectè?	245.
Nec in domibus Ecclesiarum.	79.	Ecclesia fundi vel clerici patrimonium quatenus ad auctoritatem Principis spectare dicantur?	213.
Nec Iudicia sanguinis.	79.	Ecclesia bona non exonerantur à debito feudali, censuali &c.	218.
In Ecclesia facta clerico iniuria vt punienda.	79.	Ecclesia bona debent tributum pariforme perpetuum impositum antequam ad Ecclesiam peruenirent.	218.
An academica ibi tractari possint?	80.	Ecclesia bona sustinent onus naturaliter incumbens: vt itinerum, aggerum, fontium, pontium.	219.
An tributorum solutio?	80.	Ita tamen quatenus rei necessitas exigit, non vt publicum vectigal, seu quod aliud via publica onus.	219.
Ab Ecclesia omnis indecentia abesse debet.	79.	Ecclesia grauari non potest nisi vbi laicorum non superunt facultates.	222.
Etiam spectacula, & comœdia, &c.	79.	Ea clausula vt conditionem inferat, verificanda sit, & quomodo?	222.
Synodi tamen, & olim iudicia Ecclesiastica, non hodie.	79.	Et facultates intelliguntur non tantùm publica, sed & singulorum.	222.
De Ecclesia negocijs seculares leges ferre non possunt nisi ab Ecclesia acceptentur.	136.	Et dicuntur non sufficere quando laici non possent aliàs se sustentare secundùm conuenientiam sui status.	222.
Quod quandoque non semper est visum.	136.	Edicta super synodis data Episcoporum auctoritatem non minuunt.	273.
Ecclesia auctoritas in condendis legibus.	205.	De non efferendis aut inferendis fructibus, aut bonis aliundè.	178.
Ecclesiastica manu arma non tractanda.	28.	Electiõibus vt laici se non immisceant.	85. 147.
Ecclesia executionem, apprehensionem, & territorium habet.	29.	Nisi ex priuilegio.	85.
Ecclesia iudicium non est sanguinis.	32.	Electus administrans sine confirmatione.	148.
Ecclesia quibus poenis vtatur?	32.	Electiõni Principes se non debent immiscere, nisi ex priuilegio.	163.
De Ecclesiarum fabricis, ac rebus statutum.	159.	Nec ius huiusmodi præscribitur.	163.
Non facit secularis, nisi decreta Ecclesia iuuando.	159.	Eleemosyna annua statuto concessa, an possit auferri?	169.
Ecclesiastica res iure canonico iudicantur.	136.	Emancipari clericus vt possit apud verumque Iudicem.	61.
Ecclesiasticorum bonorum cognitio Ecclesiastica.	98.	De emphyteutarum Ecclesie dominio directo, & vtili, vt Ecclesia cognoscat, vel statuat.	64. & 181.
Ecclesiasticorum bonorum rationes.	98.	Emphyteutarum Dominium vtile, cuius directum est penes Ecclesiam, ita statutis subiacet, vt Ecclesie non noceatur.	181.
Ecclesia dominium sola emptione vt nanciscatur, non ita transferat.	98.	Emphyteuta an immunis?	249.
Ecclesiasticus ex consensu inter laicos si pronunciet, an appellare liceat?	167.	De Episcoporum & praelatorum designatione.	162.
Ecclesiastica crimina.	31.	Nominatione, inuestitura, signis.	162.
Ecclesiarum domini.	14. & 191. & seqq.	Episcopi literis super excommunicatione vt credendum sit.	267.
Ecclesiasticis institutis contraria consuetudo.	147.	Prouidet Episcopus & Inquisitor in fidei materia.	165.
De Ecclesiarum Dominis, vt vocant perperam.	191.	Episcopi mandatarius, actuarius, familia, an gaudeat priuilegio fori?	42.
Ecclesia bona an iure diuino sint immunita?	212.	Episcopus an habeat territorium?	282.
Ecclesia vt teneatur ad opus pium.	221.	Episcopi an apparitionem, aut executionem habeant?	280.
Et quod illud?	ibid.	Episcopi definitionem habent & iurisdictionem.	280.
Ecclesia mansus vnus debet esse immunis.	218.	De Episcoporum iurisdictione Valentianus perperam sciuit.	280.
Ecclesia bona secundùm accidentes necessitates non sunt oneranda.	219. 220.	Ad Episcopum vt ponderum & mensurarum cura pertineat.	214.
An Ecclesia & clerici teneantur ad gabellas, qua imponuntur vino, cereuisia &c.	235.		Ad
Ecclesia bona non sustinent onus variabile.	220.		
Nisi non substantia, sed quantitas secundùm conditionem temporis varietur.	220.		
Ad Ecclesiam ex pacto transit onus etiam variabile.	200.		
Ecclesia bona Deo dicata ad humanos vsus non transferenda.	219. & 222.		
Ecclesia iuuare potest egentem rempublicam, non exigi potestatiuè.	222.		
Ecclesia vicina domus praelati immunitate gaudet, non distita.	158.		
Sicut Episcopi.	158.		
Ecclesia ne immobilia acquirat vbi aliàs respublica sibi non sufficit.	250.		
Ecclesia dicitur grauari quamuis specialis tantùm laudatur.	246.		

RERVM NOTABILIORVM.

Ad Episcopum vt pertineat annona taxa.	114.	Exheredari vt non possit clericus vel monachus.	51.
Præsertim vt peregrinis iustâ vendatur.	114.	Expeditionibus bellicis non debet grauari clericus, nisi ad formam cap. non minus.	233.
Episcopus vt Iudices temporales cogat, vt Iudæis restitutionem vsurarum iniungant.	268.	Expense bonorum communium à clerico etiam ferenda, si ad collectas reipublica non spectent.	181.
Cum Episcopis reuerenter esse agendum.	276.	De expositiuis, vt miserabilibus personis, Ecclesia statuit & cognoscit.	118.
Non publicè de ijs querendum, sed familiariter prius interpellandi sunt.	277.	Præsertim vbi agitur de illis alendis ex bonis pauperibus relictis.	118.
De Episcopis si quis queratur, litera clausa ad eos dantur.	277.	De expectatiuis.	204.
Non à potestate seculari percelluntur.	277.	Exteri ne ad beneficia promoueantur, concessio Papa.	85.86.
Salua solitudine modesta.	277.	Exteri ne beneficia obtineant Papa, non Princeps, statuit.	163.
Episcopis Principes alijque obedire tenentur.	265.	In extraneos ne res alienentur statutum, etiam clericus seruat.	177.
De Episcoporum inspectione in Iudices saculares.	275.	Extraneus vt non sit clericus, nisi fortè alterius districtus, vt melius sit clericis incolis.	177.
Per leges ei demandatur.	275.	Externus clericus vt ratione beneficii collectetur.	242.
Ita vt malè in officio versantes possent coram Episcopo conueniri.	276.	Vt ad comitia vocandus sit.	242.
Episcopi in pace componenda si non pro viribus laborauerint, & mala Ecclesia non impedierint, vt metuerè sibi debeant.	286.	Externus clericus in realibus vt contribuatur.	242.
Cuius Episcopi vel cleri sit opus consensu.	242.	Pro euictione clericus cogi non potest defendere, per Iudicem sacularem, sed suum.	58.
Diocesani, non cathedralis tantum.	242.		
Episcopi, sacerdotes, clerici inferiorum ordinum. 50. & 51.	50. 51.		
Episcopi à sacerdotibus vt distincti.	40.		
Eremita an priuilegio fori gaudeant.	248.		
Eremita an immunes?	191.		
De excessu pensionis.	221.		
Executio obligati ad munus clerici faciendâ per Ecclesiasticum.	121.		
De executione vltimarum voluntatum.	121.		
Quatenus mixti fori?	121.		
Quid si nullum sit in ea relictum pium?	65.		
Executio in bonis clerici vt fieri debeat.	20.		
Excommunicatio.	16.		
Excommunicationis cognitio nulla secularibus iure tribuitur.	24.		
Ne quidem aliquid super nullitate declarando.	25.		
Excommunicationis nullitas si sit euidentis, an secularis potestas possit se intromittere?	258.		
Excommunicari debitor vt soluat vix potest, præsertim clericus.	15.		
Excommunicatus recurrens ad saculares magis irretitur.	5.		
Excommunicatio temporales poenas secum trahit.	5.		
Excommunicatorum subditi interim à debito suo absoluantur.	35.		
Excommunicatio in quos extendatur, præter pulsantem clericum?	35.		
Non impediens pulsantem cum possit.	25.		
Excommunicatio qua à clauibus dependet.	25.		
Qua in regula S. Benedicti.	25.		
Qua Iudeorum & Gentilium.	26.		
De excommunicatione, vbi de facto tantum quaritur, an secularis cognoscere possit?	54.		
Executor testamenti clericus coram Ecclesiastico conueniendus.	35.		
Exemptio clericorum.	69.		
Exemptio cleri an ex criminibus aliquibus cesset?			

F.

Acti matrimonialis questio.	75.77.
Facultates non tantum publicæ, sed & singulorum insufficientes esse debent antequam ad clerum veniantur.	241.
Falsâ mensurâ vtens clericus, à suo Iudice puniendus.	176.
Falsificatio literarum Regiarum.	III.
De falsificatione literarum apostolicarum.	II I.
Mixta cognitio.	II I.
Familia nunciij, inquisitorum, vicarij Episcopi, an gaudeant priuilegio fori?	42.
Familia monastica, vel scholaris an gaudeat priuilegio fori?	42.
Familia conseruatoris quoad forum ad duos restringitur.	41.
Familia clerici an sit immunis à gabellis?	248.
Familia clerici, filij, vxor, concubina, serui &c.	41.
Familiares regularium an horum priuilegio gaudeant?	40.
De festorum violatione.	II 3.
An mixti fori?	II 3.
Olim solius Ecclesiastici.	II 3.
Pœna ferè pecuniaria.	II 3.
Feudi Dominus & vasallus inuicem, quantum facere possunt, tantum tenentur.	68.
Ad paria ducuntur.	68.
Feudale iuramentum an validum sit, cognoscit Ecclesiasticus.	68.
Feudum antiquum an in nouum mutari possit?	69.
Feudales libri non ligant clericos, vt à Papa probati.	182.

I N D E X

<i>Sed vt feudalia pacta, vltro citroque obligatoria.</i>		<i>alia seruentur.</i>	137.
182.		<i>Vt condemnationes provisionales.</i>	137.
<i>Feudalis cognitio ad domini curiam pertinet, etiam quoad pacta non substantialia.</i>	182.	<i>Fori priuilegio caret clericus, non seruans prescripta Tridentina, sine monitione.</i>	37.
<i>Ne feuda in Ecclesiam transferantur statutum.</i>	183.	<i>Fori priuilegio an gaudeat ordinatus sede vacante primo anno?</i>	39.
<i>Si non odio Ecclesia, sed reipublica amore fiat, seruandum, saluo iure quaesito.</i>	182.	<i>Ordinatus ab alieno Episcopo.</i>	39.
<i>Feudale releuium an soluat Prelatus?</i>	183.	<i>Fori priuilegio an gaudeat mandatarius Episcopi, actuarius? &c.</i>	42.
<i>Non soluens non praedudicat Ecclesia, sed sibi quoad fructus & tempus suum.</i>	183.	<i>De fori variatione.</i>	56.
<i>Feudatarij prelati an prius Regi an alijs superioribus obediant?</i>	183.	<i>Forum mutare non potest actor, post aditum Iudicem.</i>	57.
<i>Feudum an sit, cognoscit iudex rei.</i>	66.	<i>De fracta pace.</i>	110.
<i>Feudi possessoria quaestio coram Ordinario.</i>	66.	<i>De fractione sigilli confessionis.</i>	103.
<i>Feudi amittendi quaestio, ex feloniam clerici, a paribus cognoscitur.</i>	67.	<i>Francia Reges a Papa excommunicari vt possint, vt reliqui.</i>	203.
<i>Et feudale quodcumque crimen non aliud.</i>	67.	<i>Frates tertij Ordinis non emittentes vota an spectent ad iurisdictionem Ecclesia.</i>	40.
<i>Feloniam clerici quoad patrimonium, aut fructus beneficij.</i>	67.	<i>Fraus clerici coerenda a suo Iudice.</i>	180.
<i>Feudum inficiatus a paribus punitur.</i>	67.	<i>Fraus non praesumpta sed vera esse debet.</i>	180.
<i>Feudi fines vt clericus ostendat, etiam coram feudi domino conuenitur.</i>	67.	<i>Fraus non praesumitur in testantibus.</i>	175.
<i>Et coram pluribus si plura habet.</i>	67.	<i>Frustrum in necessitate publica, vt clericus vendere teneatur.</i>	179.
<i>Feudi pignoratitia coram curia.</i>	67.	<i>Fugitiuus clericus an a Iudice seculari possit apprehendi?</i>	44.
<i>Feudalis contractus, an sit vsurarius, cognoscit Ecclesiasticus.</i>	67.	<i>De funeralibus iuribus.</i>	84.
<i>Feudales consuetudines vt ligent vt recepta consuetudines.</i>	182.		
<i>Nisi locales aliter disponant.</i>	182.	G.	
<i>Feuda Ecclesia communes regulas sequuntur.</i>	68.	A <i>N gabella sit iusta qua imponitur vino, cereuisia &c.</i>	235.
<i>Feudalem iurisdictionem legibus dirigere Princeps, non minuendo iura Ecclesia, potest.</i>	68.	<i>An qua equi, rhedisque?</i>	235.
<i>Aduersus feloniam an Princeps restituat clericum?</i>	68.	<i>Gabella vino imposta surrogata oneribus ad qua tenetur clericus ab eo soluenda.</i>	235.
<i>Feudorum inuestitura mutari an possint?</i>	184.	<i>Aduersus gabellam vino impostam non defenditur negociator clericus.</i>	235.
<i>Feudi possessor clericus conuenitur coram paribus curia.</i>	66.	<i>Sed Ecclesia negatiue se habet.</i>	236.
<i>De infendatis decimis.</i>	89.	<i>Non tantum in patrimonialibus sed etiam profectis ab Ecclesia.</i>	236.
<i>De fide cognoscit Ecclesia.</i>	92.	<i>Sed in ijs qua sunt Ecclesia.</i>	236.
<i>De fide declarata Principes vt leges ferre possint.</i>	93.	<i>Gabella super esculentis & poculentis imposta an sit iusta? late examinatur.</i>	236.237.238.
<i>In fidei materia queri non potest de publicatione prouinciali.</i>	129.	<i>Gabella equis voluptuarijs & rhedis imposta an sit iusta?</i>	239.
<i>In fidei materia vigilat Episcopus.</i>	165.	<i>Gabella vt sit iusta debet seruare proportionem quatenus potest.</i>	236.237.238.239.
<i>Fidelitatis iuramentum.</i>	3.	<i>In gabella cum omnimoda proportio haberi non potest recipienda quatenus potest.</i>	239.240.
<i>Ex fideiussione coram laico, an clericus ibi conueniatur? 53. an ex fideiussione iudicatum solui?</i>	53.	<i>Gabella emptori imposta si vendat clericus an obtineat vel contra.</i>	246.
<i>Ex deposito coram laico an clericus ibi conueniatur?</i>	53.55.	<i>Gabella communis si alter sit clericus an tota soluenda sit ab altero.</i>	246.
<i>Ex sequestro iudiciali, an clericus coram Iudice seculari conueniatur?</i>		<i>Gallicana Ecclesia libertates.</i>	202.
<i>Vt filius teneatur pro patre statutum, non obtinet in clerico, si ad egestatem redigeretur.</i>	180.	<i>Generalis locutio non comprehendit priuilegiatos.</i>	178.
<i>Finium regundorum leges clericum an ligent?</i>	64.	<i>Generalis locutio comprehendit tantum subditos.</i>	178.
<i>Fori priuilegio qui clerici post Tridentinum gaudeant?</i>	37.	<i>Gladij duo vt in Ecclesia.</i>	2.
<i>Fori priuilegio gaudet clericus, coniugatus in criminalibus, & priuatis iniurijs.</i>	37.	<i>Gladij duo quomodo Ecclesia competant?</i>	9.
<i>An in criminalibus ciuilitate intentatis?</i>	38.		
<i>In foro Ecclesiastico vs statuta litium ordinatoria, &</i>			

RERVM NOTABILIORVM.

De grauamine clericorum indirecto. 244.
 Grauantis animus magis quam verba inspicienda sunt.
 244. 246.
 Siue discretè exprimat clerum siue implicite. 245.

H.

H Abitus religiosus prohiberi potest non religioso.
 40.
 Hereditas clerici defertur ex testamento illius, si iure canonico validum sit. 172.
 Heres clericus laici vbi iudicium ceptum est, prosequitur. 56.
 In haresis causa vt inquisitor & Episcopus districtum suum possint excedere. 268.
 In haresis materia cessat exemptio. 165.
 De haresi edicta, & in ea peccantes, vt à Principe puniantur. 95. 96.
 In haresis causa vt Ecclesiasticus pro reo deprecetur, & iudicem tamen cogat imponere pœnas legales sine irregularitate. 267.
 Haresis crimen merè Ecclesiasticum. 93.
 Circa hareseos cognitionem Concordata Brabantia. 94.
 Hæreticorum damnatorum pœna, & traditio brachio seculari. 95.
 Correctio hodierna. 95.
 Hæreticorum aggravantes circumstantia. 95. 96.
 De hæreticorum apprehensione. 95.
 Detentione & custodia. 95.
 Personarum & bonorum. 95. & 96.
 Hæreticorum pœna Ecclesiastica temporalia etiam secum trahunt. 6.
 Homicidij pœnam minuens statutum, seu in nummariam mutans non valet. 174.
 Hominia prelatorum tolerata. 163.
 Honores congrui, quibus personis in Ecclesia deferendi? 198.
 Honores seculares clericis non gerendi. 217.
 Hospitalarij, qui Melitenses gaudent priuilegio fori. 41.
 An hospitalarij non istius ordinis? 41.
 Hospitalia sub Regia protectione. 200.
 Hospitalium cura, & rationes. 98.

I.

I Actura sine proposito ledendi. 144.
 Iconomachi. 77.
 Immunitas cognoscit solus Ecclesiasticus quousque se extendat extra Ecclesiam. 78.
 Immunitas violatur per violentiam, non blanditias. 157.
 Immunitas à Iudice seruanda extracto per priuatum. 157.
 Immunitate an gaudeat clerici occisor? 158.
 Immunitate ferè gaudent, qui priuilegio fori. 246.
 Immunes non sunt clerici coniugati. 247.
 Ioculatores ter moniti. 247.

Illicite negociantes. 247.
 Vidui vnicarum virginum vt recuperent immunitatem. 247.
 Gaudent regulares professi, nouitiorum persona, an & res? 247.
 Immunitas cleri an sit iuris diuini? 248.
 Consuetudo cur mansit onerandi patrimonia clericorum. 28.
 Immunitas cleri iure ciuili quam restricta? 215.
 Canonico amplior, sed maxima ex bulla cœne. 215.
 Immunitas hodie plenior quam ex antiquis canonibus. 248. 249.
 Immunitas viarum muniendarum vt clero competat. 219.
 De immunitate decimarum. 92.
 Immunitatem solariam facit amortizatio. 226.
 Immunitas militis suscipiendi in clericis. 214.
 Immunitas cleri etiam quoad patrimonialia. 216.
 Immunitas cleri in poculentis etiam contra consuetudinem. 238.
 Immunitas Ecclesiastica an tolli possit consuetudine, renunciatione, pactis expressis, aut tacitis? 13.
 De immunitate Ecclesie. 78.
 Incarceratio. 20.
 De incestu. 109.
 Punit vterque Iudex. 109.
 In gradibus solo iure canonico prohibitis Ecclesiasticus tantum de iure; etsi secus de praxi. 109.
 De incendiarijs. 110.
 Mixta cognitio. 110.
 Ita tamen vt Ecclesiastici prauentio non excludat secularem. 111.
 Indirectè grauantes clerum non tantum Domini, sed quicumque iurisdictionem habentes equali causa excommunicantur. 244.
 Siue per statutum siue per praeceptum aut de facto grauet. 244.
 De infantibus expositis. 114.
 De infeudatis decimis ab Ecclesia releuatis. 90.
 Informatio aduersus clericum accipi non potest à seculari. 45.
 An in flagranti atrocissimo crimine deprehensus, capi, & suo Iudici mox tradi, fugitiuus an possit? 45.
 Inhibitio Ecclesiastici vt facienda seculari. 100.
 De inhibitionibus Iudici seculari ab Ecclesiastico prouide faciendis. 257.
 Inhibitiones fiunt in materijs priuatiuè ad Ecclesiam spectantibus. 257.
 Pro obseruatione iuramenti, pro autoritate rei ab ea iudicata, repellendis excommunicatis, sed in his que mixti fori valde maturè procedendum. 257.
 De inhibitionibus quid edicta nostratia? 257.
 Inhibitus iudex vt terminum prefigat. 257.
 Imperatoris iuramentum. 3.
 Imperio vacante, an Papa administret? 69.
 Iniuria facta clerico, vt vindicanda, verbalis seu realis. 35. 36.
 Iniuria clerico facta pœnas minuens statutum. 174.
 Non valet. 174.

I N D E X

<i>Iniuriam Cardinali faciens.</i>	113.	<i>gnoscat super contractu?</i>	105.
<i>Inobedientes clerici an regno pelli possint?</i>	53.	<i>De iuramento cognoscens aut statuens Ecclesia non vult praeiudicare cognitioni seculari.</i>	105.
<i>Inquisitor Ordinario non praeiudicat.</i>	94.	<i>Iuramentum relaxare non potest Princeps, nec irritare.</i>	156.
<i>Inquisitor & Episcopus provident in fidei materia.</i>	165.	<i>Iura partium in decisorijs, stylum suum in ordinatoijs litis Iudex sequitur.</i>	175.
<i>Inquisitor vt districtum suum possit excedere.</i>	268.	<i>De iure patronatus.</i>	87.
<i>Inquisitores in Belgio.</i>	94.	<i>De iure patronatus cognoscit Ecclesiasticum.</i>	87.
<i>De insolitis fructibus decimandis.</i>	90.	<i>Et laicus non per se, sed accessorie.</i>	87.
<i>De instantia peremptione.</i>	170.	<i>Ne quidem de priuatione.</i>	87.
<i>Instantia perempta, an clericus factus priorem iudicem declinet?</i>	37.	<i>De iure patronatus in possessorio.</i>	88.
<i>Interdicta non seruantes.</i>	25.	<i>De iure patronatus solus Ecclesiasticus vt constituat.</i>	164.
<i>Intentio statuendi spectanda.</i>	178.	<i>De iure sepulchrorum.</i>	83.
<i>Inuestitura praelatorum vt à manu laica fieri non debeat.</i>	162.	<i>De sepulchris ciuiles quaestiones ad laicum, sacra ad Ecclesiasticum pertinent.</i>	83.
<i>Ad inuentarium consiciendum clericus an à laico citari possit?</i>	58.	<i>De iuribus mortuarijs Ecclesiasticus statuit.</i>	84.
<i>Vt iudiciali citatione opus non sit de iure, sed hic ex edictis.</i>	58.	<i>Non Princeps.</i>	84. 85.
<i>Inuentario perperam confecto, de fraude haredis querens clericus, illius forum sequitur.</i>	58.	<i>Iurisdictio Ecclesiastica, & ciuili quàm distincta.</i>	1.
<i>Inuentarium facere tenetur clericus.</i>	175.	<i>Ille prauales.</i>	1.
<i>Ioculatores clerici an immunes?</i>	247.	<i>Iurisdictio Episcopis an competat, definitio, executio, apparitio?</i>	280.
<i>Iudex iura partium sequitur in decisorijs, stylum suum in ordinatoijs litis.</i>	175.	<i>Non ex legibus, sed à Deo.</i>	281.
<i>Iudex sequens constitutionem non promulgatam in prouincia an vim faciat?</i>	129.	<i>De iurisditionis vtriusque concordia.</i>	255.
<i>Iudicis vtriusque officium non pratergredi iurisditionis suae terminos.</i>	209.	<i>Iurisdictio vna alteram iuuare, non impedire debet.</i>	255.
<i>Vt Iudex quisque suis terminis se contineat.</i>	287.	<i>Iurisditionis Ecclesiastica fini subseruit secularis.</i>	255.
<i>Qui illi?</i>	287.	<i>Iurisdictio Ecclesiastica contraria fini spirituali corrigi.</i>	255.
<i>Ne Principes rebus Ecclesiasticis, ne Ecclesiastici secularibus se immisceant.</i>	287.	<i>Etiam Principes palam peccantes.</i>	255.
<i>Ecclesiam reuereantur.</i>	288.	<i>Bella iniusta gerentes.</i>	255.
<i>Sacerdotibus vt honor debeat.</i>	288.	<i>Et politicismos.</i>	256.
<i>Ex quo nihil decedit dignitati Principum.</i>	288.	<i>Iurisdictio secularis politice administrans cum damno fidei, vt ab Ecclesia corrigenda.</i>	256.
<i>De iudicis vtriusque officio in condendis legibus.</i>	208.	<i>Iurisditionis terminos non seruat necessitas.</i>	210.
<i>Iudices Romani olim ydem iudicabant, & exequabantur, hodie Officiarius Principis seu dynasta exequitur, senatores seu scabini iudicant.</i>	278.	<i>Iurisditionis termini vt cognoscendi.</i>	288.
<i>Iudices hodie alij gladium portant, alij iudicant.</i>	279.	<i>Deferendo canonibus; qui interpretari debent responsum Christi, reddite qua sunt Caesaris &c.</i>	288.
<i>Qui gladium portant scabini iudicare iubent; quod manen dicimus.</i>	280.	<i>Iurisdictio cognoscenda ex imagine & superscriptione.</i>	289.
<i>Iudices qui gladium portant iudicata exequuntur.</i>	280.	<i>Persona ergo & res qua habent imaginem Caesaris, relinquenda Caesari; qua Dei; Deo.</i>	290.
<i>De iuramento.</i>	104. 156.	<i>Neque enim Caesar suum facere velit, in quo nulla est illius imago; neque contra.</i>	290.
<i>Iuramenti cognitio Ecclesiastica.</i>	104.		
<i>Iuramenti forma cognitionis Ecclesiae.</i>	156.	L.	
<i>De iuramenti viribus vel absolutione.</i>	104.	L <i>æsa maiestatis reus clericus à quo corrigendus?</i>	71.
<i>Iuramentum sub superstitiosa formula.</i>	156.	<i>Legationis litera exhibenda.</i>	164.
<i>Ad reliquias certi sancti.</i>	156.	<i>Legatum ne peti possit nisi facta insinuatione statutum, an clericum comprehendat?</i>	175.
<i>Ad iuramentum fidelitatis non tenetur clericus.</i>	36.	<i>Legata res aliena.</i>	138.
<i>Iuramentum Imperatoris, vt intelligendum.</i>	3.	<i>De legibus.</i>	136.
<i>Super iuramenti obseruatione etiam laicus coram Ecclesiastico conuenitur.</i>	104.	<i>Leges iniquas Papa corrigit.</i>	150.
<i>Iuramentum ne contractibus inseratur rectè prohibet Princeps.</i>	105.	<i>Leges quisque suis tantum ferre censetur.</i>	138.
<i>Iuramentum praestandum prout delatum est.</i>	157.	<i>Leges vbi Ecclesia non sunt noxia, an Principes clerum exeme-</i>	
<i>Super iuramenti relaxatione rogata Ecclesia, an co-</i>			

RERVM NOTABILIORVM.

exemerint.	138.	In electionibus. Vide Concilium Basiliense.	
Leges de rebus merè Ecclesiasticis Principes ferre non possunt.	138.	Ludi theatrales.	147.
Leges generales clerici non possunt contemnere.	139.		
Præsertim supremorum Principum.	139.	M.	
Sed nec aliorum dum vtilis sunt.	139.	Magia.	112.
Leges generales à clero etiam seruanda.	136.	Magica signa an tollere liceat?	112.
Ita tamen ne sint contra iura Ecclesiastica.	136.	Exorcismis maleficia curanda.	112.
Leges Imperatorum etiam posteriorum vt à clero seruanda.	137.	Magicus clericus vt puniendus?	112.
Leges iniquas Principum Papa potest corrigere.	167.	Magistratum municipalium auctoritas obscura.	278.
Leges & canones in quibus differunt, vbi aut qualiter sequendi? 122. & seqq. Vide in verb. Canones.		Eam vsus declarat. 278. quid ille fere hodie? 278. & seqq.	
Leges publicè vtilis, quamuis casualiter clerico prauudicent, communiter seruanda.	152.	Maioris vox quid?	278.
Leges quatenus dicantur non obligare nisi recepta.	127.	Maioratum de patrimonio clericus facit vt laicus, non de quæstis ex beneficio.	185.
Legum prauaricator clericus à suo Iudice punitur.	137.	Malefactores Ecclesie.	77.
Legitimare clericum an possit Princeps?	153.	Maleficijs obuians statutum, & puniens non reos, non tenet clericum.	186.
Legimatio Papæ quando ad effectus politicos valeat?	153.	Maleficium maleficio tollere non licet.	112.
Legimitatio Principis non extenditur ad effectus sacros.	153.	Mansus vnus Ecclesie debet esse immunis.	218.
Legitimam minuens augensque statutum, in clerico obtinet, vt in laico.	174.	Manus mortua.	172.
De literis Pontificijs examinandis.	164.	Marcgrauij vox quid?	279.
Libertati Ecclesie contraria consuetudo.	147.	De matrimonio cognoscere ad Ecclesiam pertinet.	73.
Libertas Ecclesie latè patet.	142.	Ita vt nec incidenter laicus cognoscat.	73.
Vt potissimum offendatur.	142.	De matrimoniali causa inter infideles quis iudicet?	154.
Libertas templorum.	142.	Matrimonialis meri facti quæstio ad quem pertineat?	75.
Vt libertatem Ecclesiarum sequantur clericorum habitacula.	142.	Circa matrimonij substantiam non valet statutum secularium.	154.
Quid libertas Ecclesiastica?	146.	Nisi iuuando decreta Ecclesie. v. g. circa clandestina, aut filiorum familias sine consensu parentum.	154.
Præuilegia Ecclesie aduersus hac acta minuunt libertatem.	146.	Circa matrimonia immodestia coercenda ab Episcopo.	76.
Libertas vt non ledatur sine proposito.	143. 144.	Circa substantiam matrimonij vel impedimenta nihil statuere possunt Principes.	73.
Dum sequitur per consequentiam.	142.	An circa accessoria?	74.
Sed si actus eò dirigitur.	144.	Nisi iuuando intentionem Ecclesie.	74.
De libertatibus Ecclesie Gallicana.	202.	Vt clandestinè contrahentes puniendo.	74.
Et quales illa?	202.	Melitenses gaudent priuilegio fori.	41.
Libertas Gallica non est non agnoscere Ecclesie auctoritatem in condendis legibus.	206.	A communibus regulis excepti.	41.
Libertates Ecclesie Gallicana, cum gratitudine alleganda.	203.	Mendicatio an prohiberi possit?	161.
Non trahenda in diminutionem Sedis Romana.	203.	An Ordinibus religiosi?	161.
Libertatem Ecclesie ledunt angaria, collecta &c.	143.	Mensura falsa.	176.
Illius iurisdictionem vsurpare, causas eò spectantes abstrahere, personas ad munera compellere, arrestis vel repræsalijs vexare, denique prohibere laicis ne clericis necessaria exhibeant.	143.	Mensura à Principe decreta clerico seruanda.	176.
Libertatem Ecclesie ledentes vt per Bullam cænæ excommunicentur.	143.	Mercatorum libris vt fides habeatur, etiam aduersus clericum, in rebus mercatorijs.	170.
Ex proposito tamen non inaduertentia.	143.	De milite hospicio non excipiendo per clericum.	230.
Litis pendencia neutrius Iudicis tollit iurisdictionem, sed desuper excipiendum est.	57.	Nisi in extrema necessitate.	231.
Litera hortatoria Principum, an licita?	153.	Cum alij etiam priuilegiarij non sufficiunt.	231.
		Non tantum quoad aedes quas inhabitant, sed & alibi fitas, ne ad tabernas diuertere oporteat.	131.
		A milite excipiendo excusantur religiosa loca.	231.
		Cur à milite excipiendo excusetur clerus?	232.
		Ne à suis functionibus distrahatur, & molestias ab imparibus patiatur.	232.
		Mili-	

I N D E X

Militem excipi à clero quando necessitas cogit à superiore Ecclesiastico distributio facienda est.	232.	In his vt cessent priuilegia.	214.
Militem clericus vt excipere non tenetur, ita neque contri- buiere ad hospitij redemptionem.	232.	Immunitas vt ad hac non porrigatur.	214.
De milite hospitio excipiendo, vigilijs, murorum custodia, & oneribus ad communes utilitates spectantibus.	230.	De muneribus realibus.	218.
Militares Ordines qui gaudeant priuilegio fori?	40.	De muneribus personalibus.	217.
De miserabilium personarum causis.	114.	A muneribus personalibus immunes clerici, tam ijs quæ sordes, quàm quæ honorem adiunctum habent, quàm alijs.	217.
Miserabilium personarum causa mixti fori.	114.	De muneribus mixtis.	220.
In mixtis actionibus an clericus coram laico conueniri possit?	63.	An illis obligentur clerici.	221.
De mixti fori negocijs, & criminibus.	98.	De munerum differentia, & quæ clero incumbere pos- sint.	213.
Monachus factus post delictum, fori priuilegio gaudet.	57.	Munera diuersa ex rebus iudicatis vt variè ad clerum pertineant, vel non.	225. 226.
Monachus vt exheredari non possit.	51.	De muneribus, vectigalibus, collectis.	212.
Monachismus an omnia vitia tollat?	52.	Munus persona impositum ratione rei, vel rei ratione persona.	216.
Etiam irregularitatem?	ibid.	De murorum custodia.	230.
Monasteria noua sine licentia Episcopi vt edificari non debeant.	81.	In muris exstruendis clerici non tenentur, vbi laici suf- ficiunt.	234.
Monasteriorum nouorum erectio qualiter admittenda?	177.	Mutari an possint feudorum inuestitura.	184.
Monasterij ingressus excludit substitutiones, nisi testa- tor disertè aliud expresserit.	172.	Mutatio possessoris onus mutat.	244.
Monasterij ingressus non tollit legatum vidua.	173.	Mutatio à testatoribus, aut donatoribus relictorum, vt Pape auctoritatem requirat.	161.
Monasterium ingressus an excludat filium alterum substitutum?	173.	Ad mutuum an clericus teneatur in necessitate reipu- blica?	179.
Vt monasterium ingressus minus habeat, non valet sta- tutum.	172.	N.	
Moneta mutatio an onus mutet?	244.	N ecessitas non seruat iurisdictionis terminos.	210.
Monitoria litera pro rebus deperditis.	258.	Necessitas quæ moram non patitur ad eundi Pontificem non excusat quin postea adeatur.	241.
Postulari possunt à seculari magistratu non imperari.	258.	Negligentia secularis Iudicis vt supplenda per Ecclesia- sticum.	276.
Sed ab eo cuius ciuilitè interest, etiam reipublica.	258.	Hodie litera iustitia vt vocant impetrantur.	276.
In criminalibus non obtinent.	258.	Negligentia iustitia reddenda canonibus & moribus odiosa.	276.
Iustitia tribuuntur, non alicuius auctoritati.	258.	Negligens iustitiam reddere ter monitus excommuni- catur.	276.
Iudicis Ecclesiastici arbitrio.	258.	Negligentia Iudicis Ecclesiastici non tollit exemptio- nem cleri.	59.
Etiam aliquando ex officio.	258.	Negligentia Iudicis Ecclesiastici an suppleri possit per laicum?	186.
Monitoria nunquam ad minuendam iurisdictionem secularem.	259.	Negligentia Ecclesiastici, ne quidem in criminalibus, suppletur per laicum.	60.
Non pro re leui, sed graui, singulariter exprimenda.	259.	Negotiator clericus vt contribuat.	235. 236.
Monitoriarum requisita remissiuè.	259.	Negotiatores clerici an immunes?	247.
Monitorijs pro rebus deperditis qualiter vtendum?	23.	Negotians clericus illicitè in istis rebus non defenditur.	176.
Concessis vt secularis se nequeat immiscere.	23.	Negotians licitè clericus, etiam agros Ecclesiasticos con- ducens, &c gaudet immunitate.	176.
Vt trahi non debeant ad imminutionem secularis iu- risdictionis.	23.	Pedagia non soluit clericus licitè negocians.	176.
Vt tamen illa nonnunquam laicos trahant ad Iudicem Ecclesiasticum.	24.	Negotiatores clerici vt non defendantur in rebus, in quibus negociantur.	47.
De moratorijs generalibus, a clerico non participandis.	109.	Post monitionem tamen.	47.
Iisdem literis restringi possunt, non antiquitus concessa.	169.	De negotijs mixti fori.	98.
De mortuarijs.	84.	De nominationibus academicis.	164.
Munerum summaria distinctio.	214.	Nominatus à Rege an consequatur administrationem ante confirmationem?	87.
Munera quæ personalia?	214.	Super	
Quæ patrimonialia?	214.		

RERVM NOTABILIORVM.

Super notarj's statutum ne exteris fides habeatur, vt non excludat creatum à Papa vel Episcopo. 170.
 Notarium Regium si lex exigat, an clericus teneatur? 171.
 Nouitiorum patrimonium an immune à gabellis? 249.
 Nouitij an immunes à gabellis? 38.247.
 Nouitiorum status vt non dicatur controuersus. 247.
 Nullitas executionis facta auxilio brachij secularis à quo Iudice cognosci debeat. 271.

O.

Oblati an gaudeant priuilegio fori. 40.
 Ab oneribus personalibus vt clerici immunes. 213.
 Realia vt ad possessores transeant. 213.
 De occultis non iudicat Ecclesia. 42.
 De œconomia curare pauperum. 159.
 Vt ad Ecclesiam spectet: huius decreta iuuare Principes possunt. 159.
 Officialium stipendia. 113.
 Officij causa ex priuilegio clericus laico subditur in Francia, sed sub conditionibus non seruatis. 55.
 Officiorum diuinorum ordinatio ad Episcopum pertinet. 200.
 Omittenda correctio quando maiora timentur incommoda. 9.
 Onera. Vide munera.
 Onera vt à supremis Principibus & alijs imponantur. 213.
 De onere plaustrorum. 240.
 De oneribus ad communes utilitates spectantibus. 230.
 De oneribus Ecclesiasticis. 252.
 Onera prelati imponere non possunt vltra necessitatem. 252.
 Quæ sunt ordinis presbyter vsurpans. 147.
 Ordinarijs incumbit publicare censuras aduersus grauantur clerum. 248.
 Ordinatio Ecclesiarum, officiorum, & ministeriorum ad Episcopum, non ad patronum pertinet. 200.
 Ordines & prelati si adijciant conditionem ne quisquam sit immunis vt ea non sufficiat. 241.242.
 Ordines militares qui gaudeant priuilegio fori? 40.
 De ordinum consensu, & in eis prelatorum. 240.
 Ordinum & Prelatorum consensus vt non sufficiat ad clerum grauandum. 241.

P.

Pacis violatores panit vterque Iudex. 110.
 Pacis violatio religioni noxia, ab Ecclesiastico punitur. 110.
 Pacis violator clericus. 72.
 Pacta Regum & Principum, quæ expressit necessitas, etiam quoad religionem, quatenus seruanda? 210.
 Papa subesse debet omnis humana creatura. 3.
 Papa obedientia quæ præstatur, vt non spectat temporalia. 3.

Papa plenitudo potestatis in spiritualibus, vt ad temporalia extendatur, cum necessaria sit ad finem spirituales: neque tamen confundatur cum temporalibus, aut illi deroget. 4.
 Papa iudicium nemo potest iudicare. 9.
 Papa corrigit leges iniquas. 150.
 Papæ confirmatio non extendit statuta. 151.
 Non subijcit clericos secularibus statutis. 151.
 De Papa potestate circa bella Regum. 167.
 Miscere se Papa potest, si Ecclesia noxia sint. 167.
 Papatu vacante an feuda Ecclesia administret Imperator? 69.
 Parochiali portioni contraria consuetudo. 147.
 Patria potestas non obest clerico testanti. 171.
 Patria potestatis iura an locum habeant in clerico? 173.
 Ad omnia filij tenentur, quæ saluo honore ordinis præstari possunt. 173.
 De patrimonio clericus aliter potest largiri, quàm de bonis Ecclesiæ. 249.
 Patrimonium clericus in multis alio iure regitur quàm bona Ecclesiæ. 216.
 Patrimonium clericus an immune? 212.
 Pascua, sylua, nemora, in clericis vt reliquis habenda. 181.
 De patronatu cognoscit Ecclesiasticus. 87.
 Et laicus non per se, sed accessorie. 87.
 Ne quidem de priuatione. 87.
 Patronatus iura an locum habeant in libertum clericum? 173.
 Ad omnia tenentur, quæ saluo honore ordinis præstari possunt. 173.
 Alioquin in pristinum statum redigitur, seu aliàs puniuntur. 173.
 Dedecent quædam maiores ordines, quæ non minores. 173.
 Patronis magnis Principibus vt obuiam eundum. 195.
 Patronis & alijs qui honores deferendi. 195.
 Omnibus congrui. 195.196.199.
 Patronis honor debitus cedi vt nequeat. 196.
 Patronis & alijs templum struentibus, aut ornantibus, vt insignia apponere liceat. 196.
 Ecclesia vbi plures sunt Domini, cui primas deferat? 197.
 Patronatus Regij quædam habent singularia. 199.
 Patronus, etiam Rex, non disponit de diuinis officijs. 200.201.
 Patronorum prerogatiua ad Ecclesiæ notionem pertinent. 193.
 Patroni Ecclesiæ sollicitudinem gerunt? 193.
 Patrono debetur honor processionis & sessionis. 194.
 Non tamen in choro per canones, sed vsu. 194.195.
 Patronis mulieribus honores deferendi in Ecclesia. 198.
 Mulieribus patronis honores deferendi, vt maritis. 198.

I N D E X

<i>An etiam ante hos ipsos ?</i>	198.	<i>Immissus in possessionem clericus, dum darat missionis iudicium, coram laico stat, non postea.</i>	62.
<i>Patronata Ecclesia ordinatio, & Regia ad Episcopum pertinet.</i>	199.	<i>Possessiones ne armis vindicentur, cum nudum factum inspicitur, ad curam Principis pertinet, non si de titulo, & causa queritur in spiritualibus.</i>	62.
<i>De pauperum cura.</i>	159.	<i>Possessorium iudicium coniugij ad quem pertineat ?</i>	75.
<i>Pauper clericus non eximitur obligationi, sed executioni, per cap. Odoardus.</i>	176.	<i>De possessorio iudicio beneficiorum.</i>	164.
<i>Pauperes in bonis moribus à quibus dirigendi ?</i>	161.	<i>De possessorio decimarum.</i>	89.
<i>Pauperes ne mendicent, an prohiberi possit ?</i>	161.	<i>De possessorio sepulchrorum, ex praxi serè cognoscit laicus.</i>	83.
<i>Pauperum bona curanda per Ecclesiasticos.</i>	160.	<i>Possessorium patronatus.</i>	88.
<i>Vt consuetudo contraria inducta.</i>	160.	<i>Possessio vt per mores in heredem transeat.</i>	65.
<i>Pauperibus subsidium decernere ex pecunia publica vt possit secularis.</i>	160.	<i>Possessorem vt scriptus haeres conueniat.</i>	65.
<i>Pauperes à suis quique ciuitatibus alendi.</i>	160.	<i>An coram Ecclesiastico de testamento cognoscit ?</i>	66.
<i>Pauperes alendo Ecclesia subleuat rempublicam.</i>	222.	<i>Possessoris mutatio onus mutat.</i>	244.
<i>De peccato contra naturam.</i>	109.	<i>Postulare quid ?</i>	253.
<i>Punit vterque Iudex.</i>	109.	<i>A potestate patria an clerici, an monachi liberentur ?</i>	50.
<i>Peccata grauiora quo diuturniora.</i>	131.	<i>Potestas temporalis, vt versetur circa spiritualia, prote- gendo, iuuando, exequendo, non diffiniendo.</i>	11.
<i>Pelli regno an clerici inobedientes possint ?</i>	53.	<i>Potestas Ecclesiastica & ciuilibus quam distincta.</i>	1.
<i>An si quid contra Regem, aut rempublicam moliantur cum haereticis aut paganis ?</i>	53.	<i>Illa praualet.</i>	1.
<i>Pensionem habens an fori privilegio gaudeat sicut beneficium habens ?</i>	38.	<i>Hac ad Principem pertinet, vt res profana, & sacra ad sacerdotes.</i>	2.
<i>Pensionis excessiua cognitio, vt creatio, ad iudicem Ecclesiasticum pertinet.</i>	191.	<i>Prabenda vt onerari possint ex intentione Concilij Trid. & onera communicari alijs.</i>	201. 202.
<i>Pensionis excessus non habet lesionem in pretio, sed in Episcopi officio, quod non corrigit laicus.</i>	191.	<i>Pralati imponere non possunt onera vltra necessitatem.</i>	252.
<i>Pensio secularis pretio aestimabilis.</i>	191.	<i>Nec praetextu tractandi legatos, visitationes, procurat- iones.</i>	252.
<i>Vt & qua adiecta inaequali permutationi bonorum Ecclesia.</i>	191.	<i>Pralati nihil insuetum possunt exigere.</i>	252.
<i>De peremptione instantia.</i>	170.	<i>Onera extraordinaria, procuratio legati, decima Papa- les, charitatum subsidium, procuratio Episcopi vi- sitantis, releuatio Ecclesia ere alieno grauata.</i>	253.
<i>In clerico aequè ac laico obtinet, si non noceatur Eccle- sia.</i>	170.	<i>Charitatum subsidium postulari, non imperari debet.</i>	253.
<i>Peregrini vt iuuandi.</i>	161.	<i>De pralaturarum prouisionibus canonicis.</i>	203.
<i>Periuria Princeps praecauere, & punire potest.</i>	156.	<i>Pralatorum nominatio vt Regibus Hispania & Fran- cia concessa.</i>	163.
<i>Periurij punitio mixti fori.</i>	104.	<i>Pralatorum hominia tolerata.</i>	163.
<i>Periurium puniens lex secularis interpretationem re- cipit à Principe.</i>	105.	<i>Pralatis nihil spirituale à Principe concedi potest.</i>	163.
<i>Personale onus impositum habito respectu ad facultates.</i>	220.	<i>Sed ab illis possessio recognosci vt possit.</i>	163.
<i>Pestis tempore an parochus per statutum impediri pos- sit in functione ?</i>	155.	<i>Pralati vt ad conuenientum à Rege vocati, a desse de- beant.</i>	52.
<i>Peste infectis administranda sacramenta.</i>	76.	<i>Pralatorum & ordinum consensus vt non sufficiat ad clerum grauandum.</i>	241.
<i>Pestis cauenda causa statutum circa carnes, an ad cle- ricos porrigatur ?</i>	155.	<i>Non praescribitur aduersus libertatem Ecclesia & qua- re ?</i>	131.
<i>De piratis.</i>	111.	<i>Praescriptio in beneficalibus.</i>	86.
<i>Vterque suas poenas infligit.</i>	111.	<i>De praescriptione decimarum.</i>	90.
<i>De plaustrorum onere.</i>	240.	<i>Super praescriptione statutum non officit Ecclesia.</i>	170.
<i>Poena Ecclesiastica.</i>	32.	<i>Praesumere quid ?</i>	246.
<i>Poenas statuti laici, exequitur Ecclesiasticus in cleri- cum.</i>	179. 180.	<i>De praerentione.</i>	98.
<i>Poena grauantium clericum.</i>	249.	<i>Praerentio vt hodie alterius serè actionem excludat.</i>	99.
<i>Poena perperam prorogantis.</i>	49.	<i>Non tamen si tota punitio à praerentione peragi non potest.</i>	99.
<i>Politici vt ab Ecclesia corrigendi.</i>	256.		
<i>De Pontificijs literis examinandis.</i>	164.		
<i>Populus in re spirituali non testatur.</i>	56.		
<i>Possessoria iudicia vt passim coram iudicibus regijs in- tententur.</i>	61.		

RERVM NOTABILIORVM.

Præuentio etiam inferioris vt superiorem impediatur, & contra. 100.
 Præuentio ex citatione ritè executâ. 100.
 Si tamen à Iudice competente sit emissa. 100.
 Præuentionem facit quoad actorem, Iudicis aditio. 100.
 Præuentio exigit vt vtriusque Iudicis actio ad eundem finem vergat. 100. 101.
 Præuentio an habeat locum in punitione iniuriantis clerico. 35.
 Præuentio liquida esse debet antequam fiat inhibitio. 101.
 Et qualiter? 101.
 Vt hodie. 101.
 Principatus Ecclesiæ, & regum vt distinctus. 3.
 Principes deponi ab Ecclesiâ quibus ex causis possint? 10.
 Principes vt ad defensionem Ecclesiæ teneantur. 257.
 Principes vt Ecclesiâ protegant defendere iurent, brachium præsentent, seu gladium suum exerant ad naram Ecclesiæ. 11.
 Principum protectio, vt non debeat verti in imperium. 12. & 272.
 Principes non possunt iura sacrosanctis rebus præfigere. 24.
 Principes interdicta seruari prohibentes, vt censuras incurrant. 25.
 An Princeps possit legitimare clericum? 153.
 Principes politici regna argentes, religionem minuentes vt ab Ecclesiâ corrigendi. 256.
 Priuilegio non gaudens, potest tamen coram Ecclesiastico conueniri. 64.
 De priuilegio Apostolico Papa cognoscit. 91.
 Priuilegia aduersus Ecclesiæ libertatem. 133.
 An illis Papa derogare possit? 133.
 Quid in materia exemptionis & libertatis Ecclesiasticæ? 133.
 Priuilegium olim clero concessum, non potest per statutum auferri. 169.
 Priuilegium non debitum clero noua lege an possit non communicari? 169.
 Priuilegiati casus. 32. & 33. 34. qui? ibid.
 De priuilegijs Principum aduersus gabellas seu collectas. 240.
 Probatio clericatus quomodo faciendâ? 48.
 Probatio clericatus faciendâ coram iudice Ecclesiastico, vel literis exhibitis coram seculari, sine alia cognitione. 48.
 Probatio requisitorum in clerico à Concilio Trid. quamuis in facto consistant, fieri non debet coram seculari. 48.
 Probatio in clerico requisitorum ex facto, consuetudine an à laico acquiri possit? 49.
 Prohibitio venationis & piscationis. 185.
 Promulgatio legum iure civili faciendâ in prouincia; an & iure canonico? 126.
 Promulgatio Romæ factâ plerumque ex stylo clausulam habet vt vbique liget. 126.
 Non promulgatam in prouincia constitutionem Romanam si Iudex sequatur, an vim faciat? 129.

Promulgatio Concilij Tridentini. 117.
 Promulgari vt possint synodorum decreta. 129.
 Promulgatio bullæ cœnæ. 127.
 Promulgari ne possit aliquid Romæ allatum sine examine an statui possit? 127.
 Non tantum in re scriptis, sed & legibus. 128.
 Prorogatio iurisdictionis an per procuratorem fieri possit? 167.
 De prorogatione iurisdictionis. 49.
 Prorogare iurisdictionem laico clericus nequit. 49.
 Nec sententiam validare. 49.
 Nisi vt pactum. 49.
 Ne quidem ex consensu Episcopi. 49.
 Quid de contrario can. 25. Concil. 3. Aurel. dicendum? 49.
 Protectio Concilij Trid. aut canonum an Principibus tribuat iurisdictionem? 16.
 Psalmista vt ad chorum admittantur. 195.
 Publicatio bonorum clerici. 72.
 Publicatio constitutionis prouincialis. Vide promulgatio. 190.
 Puluis pyrius cautè habendus. 190.
 Efferendus è domo clerici, etiam per iudicem laicum, si absit Ecclesiasticus. 190.
 De quota decimarum quis cognoscat? 91.

R.

IN reali actione an clericus coram laico conueniri possit? 63.
 An ratione censuum patrimonialium? 63.
 De rebus Ecclesiarum. 98.
 De rebus venalibus. 114.
 Reconueniri vt possit clericus regulariter. 61.
 Etiam in causa feudali. 61.
 Etiam coram delegato. 61.
 Reconuenitio vt instar exceptionis sit. 61.
 Recursus ad seculares Iudices ab Ecclesiastico decreto iure damnati. 15.
 Recursus per violentiam vt non tribuat iurisdictionem. 22.
 Recursus nullum colorem habet, vbi violentia non est evidens. 22.
 De illa prius constat, neque Ecclesiasticus adsit. 22. 23.
 Recursus ad seculares per viam violentiæ. 17. 19.
 Recurrens ad seculares pro tollenda excommunicatione secunda inuoluitur. 15.
 De regalia. 87.
 Regalia an ex priuilegio? 88.
 Regulares an immunes? 247.
 Regularium indulgentiæ, vt à Paulo V. restrictæ. 52.
 Regum pacta ex necessitate inita etiam quoad religionem quatenus seruanda? 210.
 Regum & Principum singularis consideratio. 201.
 Non authoritas in diuinis. 201.
 Remissio clerici faciendâ est decenter, & modo nullatenus iniurioso. 47.
 Remitti suo sumptu, seu petentis Episcopi, vt ex officio peters

petere debet.	47.	Vt oneribus non grauent.	13.
Alioquin si pauper est, ex publico.	47.	Ex iure diuino per canones explicato.	13. & 212.
Et per iniuriam capiens tenetur ad sumptus.	47.	Seuis & enormibus se immiscens clericus.	70.
Remissione petita alius processus conquiscit.	47.	Scabini vox quid?	278. 279. 280.
Remitti clericus debet ad suum Iudicem, secundum distinctiones Tridentini, sed semper regulares à seculari.	46.	Scabini quamuis iurisdictionem haberent, præcellit tamen Officiarius qui executionem.	281.
Remitti vt debeant militares religiosi.	46.	Magis hic Principem representat penes quem est ius armorum non municipales cognitores.	281.
Renunciatio beneficij sine autoritate superioris.	148.	De schismate.	97.
Renunciare priuilegio non possunt clerici, vt subdantur statuto.	151.	Iudex vterque vt cognoscat.	97.
De reparandis Ecclesijs statuit Ecclesiasticus, etiam in laicos.	81. 82.	Sed declaratum esse oportet, antequam secularia puniat.	97.
Item de destruendis, transferendis, &c.	82.	Scholaris clericus subest rectori vniuersitatis, si clericus sit, & vniuersitas autoritate Papa erecta.	43.
Ad reparandam clerico factam iniuriam Ecclesiasticus cogit sacularem.	36.	Scholaris ex priuilegio vt alios ad suum Iudicem trahat?	44.
Represalia etiam iusta ad clericos non porriguntur.	46.	Scholaris non clerici doctor est pro Iudice.	44.
Represalia aduersus clericum locum non habent.	44.	An vt retinere non potest, ita eijcere possit clericos prohibitas sibi scientias audire volentes?	44.
Res Ecclesia esse si negetur, actor sequitur forum rei.	78.	Scholaris & eius famulus an gaudeat priuilegio fori?	42.
An restituat Princeps clericum aduersus feloniam?	68.	Schulteri vox quid?	279.
Retractus actiue & passiue an in clerico obtineat?	69.	Sententia intelligitur de valida.	261.
Retractus actio vbi instituenda?	69.	Sententia non prauia irrita executio.	261.
		Sententia in qua error est intolerabilis non exequenda.	267.
		Sepultura an alicui neganda cognoscit Ecclesiasticus?	83.
		Sepultura singulis congrua, nullis eleuata in Ecclesia.	198.
		Sepulchra mortuis, qua loca viuis congrua.	198.
		Sequestratio puella de matrimonio litigantis.	76.
		Situs vt in rebus spectetur.	152.
		Situs honorum cur hodie maximè inspicitur.	243.
		Sodomia.	109. 110.
		Solemmitates contractuum statuto præscripta à clericis seruanda.	176.
		De sortilegio.	111.
		Mixti fori.	111.
		Varia punitio.	111.
		De sortilegio hæresim sapiente, solus Ecclesiasticus cognoscit.	112.
		Spiritualium cognitionum incapaces laici.	75.
		Spiritualis potestas temporalem, non hac illam errantem corrigere.	15.
		Spiritualis finis media facit spiritualia.	10.
		Spiritualia bona ad nullum munus vocanda, vt decima.	218.
		Spolium patronatus.	88.
		Sponte contribuens peccat, tamen non incurrit censuras.	229.
		Sed prelati dumtaxat consentientes, & laici recipientes.	229.
		Sportula clericorum.	126.
		Statista vt ab Ecclesia corrigendi.	256.
		De statutis.	142.
		Statuta non egrediuntur territorium statuendum.	142.

S.

Sacerdotes vt ab Episcopis distincti.	50. 51.
De sacramentalium rerum cognitione.	73.
De sacramentorum administratione solus statuit Ecclesiasticus.	76.
Sacrarum rerum cognitio, vt ad saculares spectare non possit.	14.
Neque rerum ad Ecclesias pertinentium.	14.
Sacrarum rerum vindicatio coram Ecclesiastico.	77.
De sacrilegio.	112.
Mixti fori.	112.
Illius varia pœna.	112.
Vterque imponit suas.	113.
Sacrilegi.	77.
Sacrilegus est non tantum auferens, sed & detinens.	77.
Sacro sanctis rebus Principes non possunt iura præfigere.	24.
Sacularibus non competit iurisdictione ex titulo protectionis Concilij Triad. aut canonum.	16.
Saculares vt de rebus sacris statuere nequeant, quamuis in utilitatem Ecclesia, nisi hac acceptet.	15.
Saculares vt rerum sacrarum, & ad Ecclesias pertinentium cognitionem non habeant.	14.
Sacularis potestas an ad personas, & res sacras, & leges super ijs ferendas, extendatur?	12.
Sacularis potestas, vt non iudicet Papam, Episcopos, sacerdotes.	12.
Vt nulla in illas potestas competat.	13.

RERVM NOTABILIORVM.

<i>Statuere non potest Iudex secularis in clericos, quos non potest in ius vocare.</i>	142.
<i>Statuentes contra libertatem Ecclesie excommunicati.</i>	142.
<i>Statuta laicorum Ecclesie non noxia, generatim vt à clericis seruanda.</i>	190.
<i>Statutum grauens nō comprehendere Ecclesiam vt declarare debeat statuens.</i>	145.
<i>De statuto interpretando, ne contineat clerum.</i>	150.
<i>Statutum impediens declinatoriam fori.</i>	168.
<i>Clerico non preiudicat.</i>	168.
<i>Statuta de spiritualium possessione.</i>	145.
<i>Statuta aduersus immunitatem bonorum Ecclesia.</i>	145.
<i>Contra statuentes vt agendum.</i>	145.
<i>Statutum secularium circa matrimonij substantiam non valet.</i>	154.
<i>Statuta laicorum an in curijs Ecclesiasticis obtineant?</i>	153.
<i>De statuto super adificandis Ecclesijs.</i>	158.
<i>De statuto super exequijs, mortuarijs &c.</i>	159.
<i>Statuit secularis quoad pompam, seu causam facularem, non vterius.</i>	159.
<i>De statutis circa forensia iudicia.</i>	167.
<i>Vt equaliter clericus & laicus in iudicio tractentur, quatenus vllum huius priuilegium minuatur, statui nequit.</i>	167.
<i>Statutis vt subdantur clerici non facit renunciatio priuilegij.</i>	151.
<i>De statuto ne ad Papam appelletur.</i>	165.
<i>De statuto ne priuilegij gaudeant non subditi, non comprehendit clericos.</i>	168.
<i>De statutorum plurium aequitate remissiuè.</i>	209.
<i>De statuto super Ecclesiarum fabricis ac rebus.</i>	159.
<i>Statutum clericum subijciens laico apud quem peccat.</i>	168.
<i>Statutum generaliter loquens si Ecclesiam grauet, generatur ad illam non extendi.</i>	144.
<i>Alias si non grauet.</i>	144.
<i>Si quid dubium non statuatur: quod euidentis graua- men non habet vt in exemplis.</i>	144.
<i>Quod per statutum est concessum, vt generaliter eo mu- tato auferri possit.</i>	146.
<i>Statutorum Eccles. libertati contrariorum exempla.</i>	146.
<i>Vt cogi possit laicus declarare statutum.</i>	145.
<i>Non precipitanter.</i>	145.
<i>De consuetudine.</i>	146.
<i>Statutum ne forensis audiatur, sine fideiussione.</i>	68.
<i>In clerico non obtinet.</i>	168.
<i>Statutum ne laici agant aut conueniantur coram Ec- clesiastico.</i>	166.
<i>Inualidum est vbi competit Ecclesia iurisdictione.</i>	166.
<i>Quid in ciuilibus?</i>	166.
<i>Statutum super puluere pyrio.</i>	190.
<i>Statutum vt plena fides habeatur libris mercatorum.</i>	170.
<i>Statuta ante clericatum edita, & in rem concepta an</i>	

<i>ligent clericum?</i>	151.
<i>Statuta in rem concepta, rem comitantur.</i>	151.
<i>Stipendia officialium.</i>	113.
<i>Stylus fori an liget clericum?</i>	146.
<i>Stupratarum virginum causa cuius fori?</i>	115.
<i>Non agendo sub nomine damnorum, nec aduersus ha- redem, nisi in consequentiam obligationis spiritua- lis.</i>	115.
<i>De matrimonio actura rectè connectit causam dotis, & alimentorum.</i>	116.
<i>Qua sic egit contra defunctum, vt prosequatur contra haredem.</i>	116. 117.
<i>Stuprata vbi de sola dote agat?</i>	116.
<i>Substitutio an per clericatum euanescat?</i>	173.
<i>Substitutum an excludat monasterij ingressus?</i>	172.
<i>173.</i>	
<i>A successione monachum vel clericum excludens statu- tum non valet.</i>	174.
<i>A successione occisi statutum excludens occisorem, cle- ricus à suo iudice excluditur.</i>	186.
<i>Vt superstes lucrètur dotem existantibus liberis statu- tum, non alteratur interuentu clerici.</i>	180.
<i>Supremi Principes vt onera imponant.</i>	213.
<i>Supremitas Regia semper reseruata.</i>	188. 189.
<i>Supremorum Principum specialis consideratio.</i>	201.
<i>Synodi celebrari & publicari possunt sine Principum venia.</i>	129.
<i>Quid si secus statuatur?</i>	130.

T.

T <i>Empla ad curam Episcoporum pertinent.</i>	82.
<i>In templo excitata turba, irreuerentia, mixti fo- ri.</i>	158.
<i>In templo lites agitari non debent.</i>	158.
<i>Temporalia casualiter vt ad Ecclesiam pertineant.</i>	2.
<i>Territorium vt habeat officarius Principis presertim in locis publicis.</i>	282.
<i>Territorium ex consuetudine competens Ecclesia non mutandum.</i>	282.
<i>Testator clericus legibus Regijs se conformat.</i>	171.
<i>An & alijs?</i>	171.
<i>Vt testentur clerici quamuis filij familias.</i>	51.
<i>Testamentum clerici an potestate secularium legum sit solum?</i>	171.
<i>Testamentum clerici cum executioni mandatum est, bona laicis relicta desinunt esse Ecclesiastica, & gra- uari possunt.</i>	172.
<i>Testamentum minus tribuens in casum ingressus reli- gionis, an validum sit?</i>	172.
<i>Testator quod expressè statuit validum est, salua filio- rum parentumve legitima.</i>	172.
<i>Testatoris bona non capit Ecclesia, contra expressam eius voluntatem.</i>	173.
<i>De testimonio clerici coram Iudice seculari.</i>	49.
<i>Testis clericus coram laico.</i>	55.
<i>Testis clericus coram laico delinquens, ab eo non puni- tur.</i>	56.

INDEX RERVM NOTABILIORVM.

Cognoscit tamen de falsitate ad decisionem causa ciuili.	56.	vt eat defensum emptorem.	58.
Testis clericus coram laico, iurat ante coram Ecclesiastico.	49.	Denunciare tamen emptor debet.	59.
Testis laicus coram clerico ab eo punitur.	56.	Hodie litera à Iudice scribuntur coram quo litis intentatur.	59.
Teutonici milites, vt Melitenses, gaudent priuilegio fori.	41.	Veritati contraria consuetudo.	147.
Thesaurus in Ecclesia inuentus cuius?	192.	Vestis clericali censura.	76.
Tortura.	20.	Non tam verba quàm animus grauantis inspiciendus est.	244. 246.
Tribunal, ius multa, &c.	29.	Vidua legatum non tollit ingressus monasterij.	173.
Tributorum solutio an in Ecclesia fieri possit?	80.	An vidui virginum recuperent immunitatem?	247.
Tubacum in Ecclesia nullatenus sumendum.	80.	An viduis omnibus liceat agere coram Ecclesia?	118.
Turba in re spiritali non testatur.	56.	De vigilijs.	230.
Turbans iurisdictionem laici clericus an à laico compescatur?	69.	Vigiliarum munus personale.	233.
Quid si vis fiat & seditio?	70.	De vniuersitatibus studiorum.	161.
Turbantem diuina laicum etiam Ecclesiasticus coercet.	158.	An corpus laicum sit an Ecclesiasticum?	161.
Turbantes iurisdictionem vt compescendi.	101.	Vniuersitas studiorum videndum quo fundata sit.	162.
Tutor clericus coram Ecclesiastico conuenitur.	53.	Papa & Principis autoritate fundata, vt mixtam habeat cognitionem.	162.
Tutorem clerico secularis non dat.	54.	Per vim aut metum tonsus, aut in monasterium actus, vt reclamet apud Principem.	60.
V.			
Vasalli clerici an prius Regi an pralatis obediant?	183.	Non tamen iudicialiter agendo, sed protestando dumtaxat.	60.
Dignitate maior adeundus est prius.	184.	Voluntates defunctorum mutari an possint?	184.
Vasallus clericus an prius Papa, an Regi obsequatur?	68.	De voluntaria clericorum condemnatione.	168.
Poni debuit in litera.	9.	Fieri illa à laico potest, ex consensu cleri, vbi is iudicialiter ab illo condemnari potest.	168.
Vasallus sacerdos Domino non reuelat, qua nouit ex confessione sacramentali.	68.	De vsuris.	101.
Vasallus clericus rectius dicitur fidelis.	68.	Quatenus mixti fori.	102.
Vasallus fines Domino ostendere per censuras compellitur.	258.	Prauentio in vsuris non est cum vtriusque actio eundem finem non habet.	102.
Vectigal non imponendum rebus esui & potui necessarijs.	224.	Vsura an sit, solus cognoscit Ecclesiasticus.	102.
Nec ultra octauam partem pretij.	224.	Vsura an sit dum queritur suspenditur alterius iudicium.	102.
Venationis prohibitio modice praescriptio, clericos tenet.	185.	Non tamen prouisionalibus consignatio ex statuto vel consuetudine facienda.	103.
Venditor quiuis non nisi à suo Iudice damnari potest,		Vsurarij Iudaei vt à seculari compescantur cogit Ecclesiasticus.	103.
		Vsurariorum poena per canones etiam temporales.	103.
		Vxor presbyteri graeci, vel clerici latini, an gaudeat priuilegio fori?	42.

F I N I S.

Este tomo y sus dos Compañeros me Costaron 40 R. Vellon
 En Granada por mayo de la año de 1518

Juan Baptista
 Mexiá

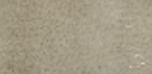

ZIRAEIO

DE IURIS
ECCLES.
ET CIVILI

IV

B
12
5